

Kristin Henriksen

**Levekår og kjønnsforskjeller blant innvandrere
fra ti land**

Rapporter I denne serien publiseres analyser og kommenterte statistiske resultater fra ulike undersøkelser. Undersøkelser inkluderer både utvalgsundersøkelser, tellinger og registerbaserte undersøkelser.

© Statistisk sentralbyrå, februar 2010 Ved bruk av materiale fra denne publikasjonen skal Statistisk sentralbyrå oppgis som kilde.	Standardtegn i tabeller	Symbol
ISBN 978-82-537-7777-1 Trykt versjon	Tall kan ikke forekomme	.
ISBN 978-82-537-7778-8 Elektronisk versjon	Oppgave mangler	..
ISSN 0806-2056	Oppgave mangler foreløpig	...
Emne: 00.02, 00.02.10, 02.01.10	Tall kan ikke offentliggjøres	:
Trykk: Statistisk sentralbyrå	Null	-
	Mindre enn 0,5 av den brukte enheten	0
	Mindre enn 0,05 av den brukte enheten	0,0
	Foreløpig tall	*
	Brudd i den loddrette serien	—
	Brudd i den vannrette serien	
	Desimaltegn	,

Forord

SSB la våren 2008 frem resultatene fra Levekårsundersøkelsen blant innvandrere 2005/2006 (Blom og Henriksen 2008). I undersøkelsen ble innvandrere fra ti utvalgte land intervjuet om en rekke ulike tema, blant annet bolig og boforhold, arbeid og arbeidsmiljø, utdanning og språk, religion og opplevd diskriminering. I den første avrapporteringen ble resultatene presentert tematisk.

Denne rapporten gir et viktig supplement til den første avrapporteringen. Her fokuserer vi på de ti intervjuede landgruppene i stedet for tema, noe som gjør det lettere å sammenligne innvandrere fra ulike land. Rapporten beskriver innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre fra ti utvalgte land: Bosnia-Hercegovina, Chile, Irak, Iran, Pakistan, Serbia-Montenegro, Somalia, Sri Lanka, Tyrkia og Vietnam. I denne rapporten fokuserer vi også i større grad på forskjeller mellom kvinner og menn der det er mulig og relevant.

Rapporten er bygget opp slik at hver landgruppe er viet ett kapittel. Til slutt løfter vi blikket i et oppsummeringskapittel, hvor vi sammenligner gruppenes levekår, og vi oppsummerer de forskjeller mellom kvinner og menn som vi finner. I tillegg ser vi hva det betyr å ha et inntektsgivende arbeid for blant annet innvandreneres norskerferdigheter, deres psykiske helse og følelse av ensomhet. Bakerst i rapporten finner du figurer og tabeller i et vedlegg.

Kristin Henriksen har skrevet alle kapitler unntatt det om Bosnia-Hercegovina. Dette kapitlet har Kristian Tronstad skrevet. Silje Vatne Pettersen har også bidratt i oppstartsfasen av rapportarbeidet, og hun har stått for en del datakjøringer. Marit Berger Gundersen ved gruppe for web og publisering har tilrettelagt rapporten for publisering og laget figurene. Natasza Sandbu har lest gjennom hele rapporten i slutfasen og kommet med tips til forbedringer. En spesiell takk går til Lars Østby ved avdeling for personstatistikk for nyttige kommentarer og gode råd underveis.

Prosjektstøtte: Rapporten er skrevet på oppdrag av daværende Arbeids- og inkluderingsdepartementet (AID), Integrerings- og mangfoldsavdelingen (som fra 1. januar 2010 er en avdeling i Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet).

Sammendrag

SSB la våren 2008 frem resultatene fra Levekårsundersøkelsen blant innvandrere 2005/2006 (Blom og Henriksen 2008). I undersøkelsen ble over 3 000 innvandrere fra ti utvalgte land intervjuet: Bosnia-Hercegovina, Serbia og Montenegro, Tyrkia, Irak, Iran, Pakistan, Sri Lanka, Vietnam, Somalia og Chile. De besvarte spørsmål om en rekke ulike tema, blant annet bolig og boforhold, arbeid og arbeidsmiljø, utdanning og språk, religion og opplevd diskriminering. I den første avrapporteringen ble resultatene presentert tematisk, slik at leseren der fant informasjon om de ti landgruppene under hvert tema-kapittel.

I denne rapporten fokuserer vi på de ti landgruppene i stedet for tema. Slik kan vi lettere sammenligne innvandrere fra ulike land, og den enkelte gruppens situasjon blir belyst i større grad enn i Blom og Henriksen (2008). I denne rapporten ser vi også nærmere på forskjeller mellom kvinner og menn, der det er mulig og relevant.

Noen grupper skiller seg klart ut med dårligere levekår sammenlignet med de andre gruppene. Innvandrere fra Somalia og Irak, hvor de fleste har flyktningbakgrunn og kortest botid i Norge, er blant dem som har dårligst levekår. Innvandrere fra Sri Lanka, Vietnam og Bosnia-Hercegovina, som også har flyktningbakgrunn men lengre botid i Norge, har på mange områder best levekår av de ti gruppene vi intervjuet.

I de fleste grupper er det store forskjeller mellom kvinner og menn. Menn har mer yrkeserfaring og utdanning fra hjemlandet, de er i større grad sysselsatt i Norge, oppgir selv å ha bedre norskferdigheter og menn gjør betydelig mindre husarbeid enn kvinner. Videre er menn i mindre grad ensomme enn kvinner, det er mer vanlig at de har norske venner, men de er mindre sikre på at de ønsker å bli i Norge enn kvinnene.

I noen grupper er disse kjønnsforskjellene klart større enn i andre. Mens kvinner og menn fra land som Chile, Iran og Bosnia-Hercegovina fremstår som relativt likestilte, er kjønnsforskjellene store blant dem fra Pakistan, Irak, Somalia, Tyrkia og Serbia og Montenegro. Disse fem gruppene har ulik botid i landet, men har til felles at det er store forskjeller i hvilken kompetanse kvinner og menn har med seg i bagasjen før de kommer til Norge. Menn har langt mer utdanning og yrkeserfaring enn kvinner. Og i Norge er det stor forskjell i menns og kvinners deltakelse på arbeidsmarkedet i disse fem landgruppene

Et annet fellestrekk er at et stort flertall fra Pakistan, Irak, Somalia, Tyrkia og Serbia og Montenegro er at de holder fast ved sin religiøse tilhørighet som muslimer. Mange fra Bosnia-Hercegovina og Iran er også oppdratt som muslimer, men blant dem er det ikke alle som holder fast ved sin tro og for mange er ikke religionen en like sentral del av livet deres som i de fem nevnte gruppene.

Til slutt ser rapporten på hvordan det å ha jobb henger sammen med innvandrernes levekår. Det er tydelige positive sammenhenger mellom sysselsetting og norskferdigheter, norske venner, kontroll over økonomien, ensomhetsfølelse og psykisk helse. Og disse sammenhengene holder uansett om vi ser på kvinner eller menn, og uansett hvor innvandrene kommer fra. At kvinner i større grad enn menn står utenfor arbeidslivet bidrar derfor til å forklare at de er mer ensomme, snakker dårligere norsk, har færre norske venner og dårligere psykisk helse. Å integrere innvandrere i arbeidsmarkedet er blant myndighetenes hovedprioriteringer på integreringsfeltet. Rapporten viser at det kan være gode grunner til å prioritere å kvalifisere innvandrere, både kvinner og menn, til inntektsgivende arbeid.

Abstract

In spring 2008, Statistics Norway published the results of the survey on Living Conditions among Immigrants 2005/2006 (Blom and Henriksen 2008). More than 3 000 immigrants from 10 selected countries were interviewed for the survey: Bosnia-Herzegovina, Serbia and Montenegro, Turkey, Iraq, Iran, Pakistan, Sri Lanka, Vietnam, Somalia and Chile. Questions were put to them on a range of topics, including housing and living conditions, employment and working conditions, education and language, religion and discrimination experienced. The results of the first report were presented by subject, whereby the readers could find information on the 10 country groups under a separate chapter for each subject.

The focus in this report is on the ten country-groups as opposed to the different subject areas. It is therefore easier to compare immigrants from different countries, and the individual group's situation is illustrated to a greater extent than in Blom and Henriksen (2008). This report also takes a closer look at differences between men and women where this is possible and relevant.

Some groups clearly stand out as having poor living conditions compared with the other groups. Immigrants from Somalia and Iraq are among those with the poorest living conditions. The majority in these two groups have a short period of residence in Norway, and they all have refugee background. Immigrants from Sri Lanka, Vietnam and Bosnia-Herzegovina, who also mainly have refugee background, but a longer period of residence, have the best living conditions of the 10 groups we interviewed in a number of areas.

Most of the groups have major differences between men and women. Men have more work experience and education from their native country, more are in employment in Norway, their Norwegian skills are better and they do less housework. Men are also less lonely than women, less certain that they want to stay in Norway, and more likely to have Norwegian friends.

These differences are much greater in some of the groups than others. While men and women from countries such as Chile, Iran and Bosnia-Herzegovina seem relatively equal, the gender differences are extensive among immigrants from Pakistan, Iraq, Somalia, Turkey and Serbia and Montenegro. These five groups have varying periods of residence in Norway, and all have major differences in the qualifications held by men and women upon arrival in Norway. The men are much better educated and have much more work experience than the women, and there are major differences in men and women's participation in the labour market in Norway in these five country groups.

Another common feature is that a large majority from Pakistan, Iraq, Somalia, Turkey and Serbia and Montenegro maintain their religious beliefs as Muslims. Many from Bosnia-Herzegovina and Iran are also brought up as Muslims, but it is not all of them who uphold their faith, and religion is not a central part of life for many. However, the greatest gender differences in qualifications gained in their native country and rate of employment are particularly found in the groups where the majority are devoted and (among men) active Muslims.

Finally, the report considers the correlation between employment and living conditions among immigrants. There are clear, positive correlations between employment and Norwegian language skills, having Norwegian friends, having a stable economy, feelings of loneliness and mental health. These correlations apply to both men and women, and to all country groups. The fact that women participate in the labour market to a lesser extent than men therefore partly explains why they are lonelier, do not speak Norwegian as well as the men, have fewer Norwegian friends and poorer mental health. Integrating immigrants into the labour market is one of the authorities' main priorities in the field of integration. The report shows that there can be good reasons for prioritising measures to qualify male and female immigrants for gainful employment.

Innhold

Forord	3
Sammendrag	5
Abstract	6
1. Innledning	10
1.1. Levekårsundersøkelsen blant innvandrere 2005/2006	10
1.2. Gode eller dårlige levekår – sammenlignet med hvem?	11
1.3. Definisjoner og begreper	13
1.4. Registerdata – hvilken statistikk bruker vi og hvor og når er den fra?	13
2. Chile	16
2.1. Demografi og botid	16
2.2. Bakgrunn fra opprinnelseslandet	22
2.3. Boforhold	25
2.4. Utdanning og norskferdigheter	26
2.5. Sysselsetting og arbeidsmiljø	30
2.6. Husholdninger og økonomi.....	33
2.7. Ubetalt arbeid i hjemmet.....	35
2.8. Deltakelse i valg og organisasjonslivet	37
2.9. Religion	39
2.10. Mange har en eller flere sykdommer, men synes selv helsa er god	40
2.11. Bånd til Chile og til Norge	40
2.12. Oppsummering – gode levekår for mange chilenerne	44
3. Iran	47
3.1. Demografi og botid	48
3.2. Bakgrunn fra opprinnelseslandet	53
3.3. Boforhold	55
3.4. Utdanning og norskferdigheter	57
3.5. Sysselsetting og arbeidsmiljø	60
3.6. Økonomi	64
3.7. Ubetalt arbeid i hjemmet.....	66
3.8. Deltakelse i valg og organisasjonslivet	67
3.9. Religion	69
3.10. Fire av ti med psykiske helseproblemer	70
3.11. Bånd til Iran og til Norge	70
3.12. Oppsummering – høyt kvalifisert, mest diskriminert og frustrert?	74
4. Vietnam	78
4.1. Demografi og botid	78
4.2. Bakgrunn fra opprinnelseslandet	84
4.3. Boforhold	86
4.4. Utdanning og norskferdigheter	88
4.5. Sysselsetting og arbeidsmiljø	93
4.6. Økonomi	97
4.7. Ubetalt arbeid i hjemmet.....	99
4.8. Deltakelse i valg og organisasjonslivet	100
4.9. Religion	102
4.10. Relativt få har psykiske helseproblemer.	103
4.11. Bånd til Vietnam og til Norge	104
4.12. Oppsummering – etter hvert gode levekår for mange vietnamesere	108
5. Sri Lanka	111
5.1. Demografi og botid	111
5.2. Bakgrunn fra opprinnelseslandet	117
5.3. Boforhold	119
5.4. Utdanning og norskferdigheter	121
5.5. Sysselsetting og arbeidsmiljø	125
5.6. Økonomi	130
5.7. Ubetalt arbeid i hjemmet.....	132
5.8. Deltakelse i valg og organisasjonslivet	134
5.9. Religion	136
5.10. Få plaget av psykiske helseproblemer	137
5.11. Bånd til Sri Lanka og til Norge	137
5.12. Oppsummering – gode levekår for de fleste.....	141
5.13. Kjønnsforskjeller – Både kvinner og menn fra Sri Lanka greier seg godt i Norge, men kjønnsforskjeller finnes	142
6. Tyrkia	144
6.1. Demografi og botid	144
6.2. Svarprosent og representativitet.....	150

6.3.	Bakgrunn fra Tyrkia	151
6.4.	Boforhold	153
6.5.	Utdanning og norskferdigheter	155
6.6.	Syssetsetting og arbeidsmiljø	160
6.7.	Økonomi	164
6.8.	Arbeid i hjemmet.....	166
6.9.	Deltakelse i valg og i organisasjonslivet	167
6.10.	Religion	169
6.11.	Åtte av ti hadde en eller flere psykosomatiske lidelser	170
6.12.	Bånd til Tyrkia og til Norge	171
6.13.	Oppsummering – Sterke bånd til Tyrkia	176
7.	Pakistan.....	179
7.1.	Demografi og botid	180
7.2.	Bakgrunn fra opprinnelseslandet	186
7.3.	Boforhold	188
7.4.	Utdanning og norskferdigheter	190
7.5.	Syssetsetting og arbeidsmiljø	194
7.6.	Økonomi	198
7.7.	Arbeid i hjemmet.....	200
7.8.	Deltakelse i valg og organisasjonslivet	202
7.9.	Åtte av ti med en eller flere psykosomatiske lidelser	204
7.10.	Bånd til Pakistan og til Norge	205
7.11.	Oppsummering – dårlige levekår for mange pakistanere	210
8.	Somalia.....	212
8.1.	Demografi og botid	212
8.2.	Bakgrunn fra Somalia	218
8.3.	Boforhold	221
8.4.	Utdanning og norskferdigheter	223
8.5.	Syssetsetting og arbeidsmiljø	227
8.6.	Økonomi	231
8.7.	Arbeid i hjemmet.....	233
8.8.	Deltakelse i valg og organisasjonslivet	235
8.9.	Religion	237
8.10.	Somalierne yngst og har best helse	238
8.11.	Bånd til Somalia og til Norge	238
8.12.	Oppsummering – dårlige levekår, men bedring fra 1996.....	243
9.	Irak.....	246
9.1.	Demografi og botid	247
9.2.	Bakgrunn fra Irak.....	253
9.3.	Boforhold	255
9.4.	Utdanning og norskferdigheter	257
9.5.	Syssetsetting og arbeidsmiljø	261
9.6.	Økonomi	264
9.7.	Arbeid i hjemmet.....	266
9.8.	Deltakelse i valg og i organisasjonslivet	268
9.9.	Religion	270
9.10.	Dårlig helse blant innvandrere fra Irak.....	271
9.11.	Bånd til Irak og til Norge	271
9.12.	Oppsummering – nyankomne flyktninger med dårlige levekår	276
10.	Serbia og Montenegro.....	278
10.1.	Demografi og botid	279
10.2.	Bakgrunn fra Serbia og Montenegro	284
10.3.	Boforhold	286
10.4.	Utdanning og norskferdigheter	288
10.5.	Syssetsetting og arbeidsmiljø	291
10.6.	Økonomi	295
10.7.	Arbeid i hjemmet.....	297
10.8.	Deltakelse i valg og i organisasjonslivet	299
10.9.	Religion	300
10.10.	God helse blant dem fra Serbia og Montenegro.....	301
10.11.	Bånd til Serbia og Montenegro og til Norge.....	302
10.12.	Oppsummering – nyankomne flyktninger med dårlige levekår	306
11.	Bosnia-Hercegovina.....	309
11.1.	Demografi og botid	309
11.2.	Bakgrunn fra Bosnia-Hercegovina	314
11.3.	Boforhold	316
11.4.	Utdanning og norskferdigheter	317
11.5.	Syssetsetting og arbeidsmiljø	320
11.6.	Økonomi	323

11.7. Arbeid i hjemmet.....	325
11.8. Deltakelse i valg og organisasjonslivet.....	326
11.9. Religion	328
11.10. Bånd til opprinnelseslandet og til Norge	329
11.11. Oppsummering.....	332
12. Oppsummering.....	335
12.2. Kjønnsforskjeller varierer mellom ulike grupper.....	338
12.3. Hva betyr det å ha jobb?	341
Referanseliste.....	348
Vedlegg A: Figurer og tabeller	351
Figur- og tabellregister	367

1. Innledning

SSB la våren 2008 frem resultatene fra Levekårsundersøkelsen blant innvandrere 2005/2006 (Blom og Henriksen 2008). I undersøkelsen ble over 3 000 innvandrere fra ti utvalgte land intervjuet: Bosnia-Hercegovina, Serbia og Montenegro, Tyrkia, Irak, Iran, Pakistan, Sri Lanka, Vietnam, Somalia og Chile. Disse besvarte spørsmål om en rekke ulike tema, blant annet bolig og boforhold, arbeid og arbeidsmiljø, utdanning og språk, religion og opplevd diskriminering. I den første avrapporteringen ble resultatene presentert tematisk, slik at leseren der fant informasjon om de ti landgruppene under hvert tema-kapittel.

I denne rapporten fokuserer vi på landene i stedet for tema. Slik kan vi lettere sammenligne innvandrere fra ulike land, og den enkelte gruppens spesielle situasjon blir i større grad belyst enn i Blom og Henriksen (2008). I denne rapporten ser vi også nærmere på forskjeller mellom kvinner og menn der det er mulig og relevant. Denne rapporten vil dessuten gi et nyttig supplement til den første avrapporteringen, og til analysene som ble gjort i Henriksen (2007) og Pettersen (2009), hvor vi har samlet og beskrevet registerdata for de største innvandregruppene.

Rapporten er bygget opp slik at hver landgruppe er viet ett kapittel. Rapporter som denne leses sjelden fra perm til perm, men brukes ofte som et "oppslagsverk", eller leseren er mest interessert i å lese om en spesiell landgruppe. Derfor vil vi gjenta generelle sammenhenger og refleksjoner i kapitlene, slik at det er en del tekst som går igjen gjennom rapporten. Til slutt løfter vi blikket i et oppsummeringskapittel. Her sammenligner vi gruppene på de viktigste områdene, og oppsummerer kjønnsforskjellene. Dessuten vil vi si noe om hva det betyr å ha et inntektsgivende arbeid for innvandrerens norskferdigheter, deres psykiske helse, følelse av ensomhet, vennskap, tiden kvinner og menn bruker på husarbeid, og økonomi.

Noen figurer og tabeller omtales i alle kapittel. Heller enn å gjenta disse i hvert eneste kapittel, er de samlet bak i et vedlegg, og disse figurene og tabellene har et nummer som starter på A.

Det er verken ønskelig eller mulig å omtale alle spørsmål som ble stilt i undersøkelsen. Vi har prioritert sentrale variable som ikke dekkes av registerstatistikken. For å gi mer generell kunnskap om de enkelte gruppene, supplerer vi imidlertid med informasjon fra registerstatistikken, for eksempel når vi beskriver hver gruppes demografi, bosetningsmønster, husholdningsstruktur, sysselsettingsnivå og deltakelse i utdanningssystemet. Vi har også i noen grad trukket inn informasjon fra den kvalitative forstudien (Daugstad og Lie 2004), og fra andre kilder.

I stedet for å skrive mye om hvilke variable vi har *utelatt* i denne rapporten, vil vi henvise leseren til "hovedrapportene" Blom og Henriksen (2008) og Blom (2008), hvor de ulike landgruppens svar på alle spørsmål i intervjuene blir omtalt.

1.1. Levekårsundersøkelsen blant innvandrere 2005/2006

Den første levekårsundersøkelsen blant innvandrere ble gjort i 1983 (Støren 1987). Den omfattet utenlandske statsborgere fra fem land: Storbritannia, Tyrkia, Pakistan, Vietnam og Chile. En ny undersøkelse i 1996 omfattet innvandrere fra flere land, og ikke bare statsborgere av disse landene (Blom 1996). Det ble ikke lenger vurdert som nødvendig å ha med britene som referansegruppe. I stedet ble innvandrere fra Det tidligere Jugoslavia (unntatt Bosnia-Hercegovina, som var nyankomne og tema for en egen undersøkelse), Iran, Sri Lanka og Somalia inkludert i utvalget. Både størrelsen på gruppene, deres relevans for integreringspolitikken, hvorvidt de kunne antas å representere forskjellige typer av innvandring til Norge, hensynet til sammenlikning med andre undersøkelser fra inn- og utland og ønsket om å oppnå en viss geografisk spredning når det gjaldt verdensregion, ble lagt til grunn ved valget av land.

I 2005 ble utvalget trukket fra de samme åtte gruppene som i 1996, og i tillegg intervjuet vi innvandrere fra Bosnia-Hercegovina og Irak. Dette representerte de største innvandregruppene fra land utenfor Europa ved inngangen til 2004, med noen unntak.

Bakgrunnen til undersøkelsen er utførlig beskrevet i Blom og Henriksen (2008).

Utvalget som ble trukket bestod av 500 personer i alder 16-70 år med minst to års botid i Norge fra hvert av de ti landene. Våre intervjuere lyktes å få i tale 3 053 personer. Dette gir en svarprosent på 64 prosent etter at utflyttede og døde personer i det opprinnelige utvalget er trukket fra. Feltarbeidet ble innledet medio september 2005 og ble avsluttet i januar 2007. Flest intervjuer ble gjort i 2006.

I dokumentasjonsrapporten fra undersøkelsen redegjøres i detalj for gjennomføringen av undersøkelsen, hvilke vanskeligheter som oppstod underveis, og hvilke skjevheter i datamaterialet frafallet har ført til (Gulløy 2008). En nærliggende antakelse er at de svakest integrerte og minst ressurssterke i større grad enn andre kan ha unngått våre forsøk på kontakt og vil således være underrepresentert i undersøkelsen. Ved å tilby intervjuere med kompetanse i de aktuelle innvandrerspråkene har vi imidlertid forsøkt å motvirke denne tendensen. Vi la også mye arbeid i å spore opp adressene til de uttrukne.

Frafallet varierte fra landgruppe til landgruppe. I denne rapporten oppgir vi i hvert kapittel hvor representative utvalget med bakgrunn fra et gitt land, for eksempel Iran, er for populasjonen av iranere i Norge.

Publikasjoner fra SSB basert på Levekårsundersøkelsen blant innvandrere 2005/2006

LKI har resultert i flere ulike publikasjoner (se referanselista for fullstendig referanse):

Blom og Henriksen 2008: Levekår blant innvandrere i Norge 2005/2006

Gulløy 2008a: Levekår blant innvandrere 2005/2006. Dokumentasjonsrapport

Gulløy 2008b: Levekår blant unge med innvandrerbakgrunn 2006. Dokumentasjonsrapport

Løwe 2008: Levekår blant unge med innvandrerbakgrunn. Unge oppvokst i Norge med foreldre fra Pakistan, Tyrkia og Vietnam

Blom 2008: Innvandreres helse 2005/2006

Henriksen 2008: Innvandreernes levekår: Nå vet vi mer om innvandlerne i Norge.

Daugstad 2009: Søker krake make? Ekteskap og pardannelse blant unge med bakgrunn fra Tyrkia, Pakistan og Vietnam

Tronstad 2009: Opplevd diskriminering blant innvandrere med bakgrunn fra ulike land

1.2. Gode eller dårlige levekår – sammenlignet med hvem?

Levekår er relative. Når vi her prøver å si noe om hvorvidt de ulike landgruppens levekår er gode eller dårlige, må vi sammenligne med noen. I denne rapporten vil vi gjøre flere sammenligninger på tvers av gruppene og innad i gruppene:

Sammenlignet med andre landgrupper: Andre landgrupper er det viktigste sammenligningsgrunnlaget. Landgruppens sammensetning er imidlertid ulik på en rekke områder, hva gjelder botid, innvandringsgrunn, kjønnsfordeling, utdanningsnivå, alder, etc., noe som er svært viktig å ha i mente når ulike grupper levekår sammenlignes. Derfor vil vi også forsøke å sammenligne landgrupper som ligner hverandre, for eksempel de nyere flyktningsgruppene fra Irak og Somalia, veletablerte flyktningsgrupper fra Iran og Chile, de mer etablerte gruppene som består av tidlige arbeidsinnvandrere og familiegjennforente fra Tyrkia og Pakistan, og flyktinger fra Balkan.

Når vi skal finne de ti gruppene gjennomsnitt i LKI, vektet de ulike gruppene "bidrag" til gjennomsnittet i forhold til deres størrelse i populasjonen. De med bakgrunn fra Pakistan er flest, og får derfor størst vekt av alle gruppene, mens de fra Chile teller minst, bare en tredjedel så mye som de fra Pakistan. Dette forklarer også at de fra Pakistan på mange områder ligger nær gjennomsnittet i LKI – deres resultater veier så tungt i dette gjennomsnittet. Under gjengis hvor mye hver gruppe "veier" i gjennomsnittet for de ti gruppene.

Tabell 1.1. De ulike gruppene vekt når gjennomsnittet regnes ut

Serbia og Montenegro	0,81
Tyrkia	0,92
Bosnia-Hercegovina	0,98
Somalia	1,11
Sri Lanka	0,64
Irak	0,93
Iran	1,14
Pakistan	1,78
Vietnam	1,17
Chile	0,58

Sammenlignet med totalbefolkningen: Vi vil til en viss grad sammenligne med resultater for hele befolkningen, hentet fra identiske eller nesten identiske spørsmål i de roterende levekårsundersøkelsene på 2000-tallet (LKU tversnitt 2001-2005) og Kultur- og mediebruksundersøkelsen 2004, eller fra registrene. For at ikke forskjeller i innvandrernes bosettingsstruktur rundt om i landet, i tillegg til forskjeller i kjønns- og aldersfordeling, skal forstyrre sammenlikningen av innvandrernes svar med svarene for hele befolkningen, har vi valgt å vekte resultatene for befolkningen slik at den framtrer med samme fordeling etter kjønn, alder og bosted som innvandrerne og de norskfødte med innvandrerforeldre (de ti nasjonalitetene samlet). Det er dermed ikke relevant å forklare eventuelle forskjeller mellom innvandrerne og befolkningen ved å henvise til forskjeller i fordelingen av de to populasjonene etter disse tre dimensjonene.

Kvinner sammenlignet med menn: I større grad enn i tidligere avrapporteringer vil vi her sammenligne kvinner og menn innad i de ti landgruppene. På noen områder vil dette være unaturlig, slik som spørsmål som angår husholdningen (økonomi, barnepass, etc.). På andre områder vil det ikke være mulig for enkelte grupper å skille mellom kvinner og menn, fordi det er for få som har svart på spørsmålet. Dette gjelder for eksempel spørsmål som bare er stilt sysselsatte i utvalget.

2005/2006 sammenlignet med 1996: Mange av spørsmålene vi stilte i 2005/2006 ble også stilt i 1996. Derfor kan vi på enkelte områder sammenligne levekårene i 2005/2006 med hvordan de var ti år tidligere, men dette kan vi selvsagt bare gjøre for gruppene som også ble intervjuet i 1996. På noen områder er utvalgene i de to undersøkelsene relativt ulike. Innvandrernes botid har økt og det har blitt dobbelt så mange norskfødte med innvandrerforeldre i alderen 16 år og over. De norskfødte utgjør i gjennomsnitt 9 prosent av utvalget i 2005/2006.

Andelen norskfødte med innvandrerforeldre fra Pakistan var økt til hele 30 prosent av respondentene fra Pakistan, og den nesten ikke-eksisterende andelen norskfødte med foreldre fra Vietnam i 1996 har økt til 14 prosent i 2005/2006. Også blant personer med bakgrunn fra Tyrkia og Chile har andelen økt fra henholdsvis 4 til 8 prosent og 2 til 8 prosent. I noen grupper er det fortsatt svært få norskfødte med innvandrerforeldre, som blant dem fra Somalia og Irak. Vi vil i hvert kapittel opplyse om hvor stor andel de norskfødte med innvandrerforeldre utgjør av utvalget, og hvorvidt de er med i tallene.

En annen endring som kan noteres i utvalgene for levekårsundersøkelsene, er at de fleste landgruppene har fått økt botid. Selv om nye innvandrere med kort botid stadig slutter seg til dem som allerede er kommet, er de ni årene som har gått fra 1996 til 2005 ikke utliknet av den korte botiden til de nyankomne. Derfor har me-

dian botid økt ganske betraktelig for de fleste gruppene (Figur A2).¹ Dette gir grunn til å forvente at graden av integrering er noe bedre i 2005/2006 enn i 1996 fordi en større del av utvalget har en lengre oppholdstid bak seg. Vi vil i de enkelte kapitlene beskrive median botid for hver landgruppe og endringer i botiden fra 1996.

1.3. Definisjoner og begreper

Etter at LKI ble gjennomført, har SSB endret en del betegnelser i innvandrerstatisikken. Todelingen ”ikke-vestlig”/”vestlig” brukes ikke lenger. Betegnelsen ”førstegenerasjonsinnvandrere” er endret til ”innvandrere”, og de barn to innvandrere får i Norge, kalles nå ”norskfødte med innvandrerforeldre” heller enn ”personer født i Norge av to utenlandsfødte foreldre”, som vi også ofte kalte ”etterkommere”. Samlebetegnelsen ”innvandrerbefolkningen” er også avskaffet. Disse endringene kan du lese mer om i Dzamarija (2008) og Høydahl (2008).

Nedenfor gir vi en liste over de viktigste begreper og definisjoner vi bruker i denne rapporten:

- **Innvandrere** er personer som er født i utlandet av to utenlandsfødte foreldre. Innvandrere har på et tidspunkt innvandret til Norge. I LKI var 91 prosent av de vi intervjuet innvandrere.
- **Norskfødte med innvandrerforeldre** er personer som er født i Norge av to foreldre som er født i utlandet, og som i tillegg har fire besteforeldre som er født i utlandet. I LKI utgjorde disse 9 prosent av utvalget.
- **Landbakgrunn** for innvandrere er i hovedsak eget fødeland. For norskfødte er dette foreldrenes eventuelle utenlandske fødeland. I tilfellene der foreldrene har ulikt utenlandsk fødeland, er det mors fødeland som blir valgt.

1.4. Registerdata – hvilken statistikk bruker vi og hvor og når er den fra?

I denne rapporten er datagrunnlaget som nevnt hovedsaklig fra Intervjuundersøkelsen Levekår blant innvandrere 2005/2006, i tillegg til Levekårsundersøkelsen for innvandrere fra 1996 og diverse roterende levekårsundersøkelser for hele befolkningen. I tillegg supplerer vi med data fra de offentlige registrene. Vi har brukt den nyeste statistikken fra offentlige registre som var tilgjengelig da denne rapporten ble skrevet, heller enn registerstatistikk fra tiden levekårsundersøkelsen ble gjennomført (2005/2006). Følgende variable er hentet fra offentlige registre:

Informasjon om **kjønn, alder og bosted** er hentet fra Statistisk sentralbyrås befolkningsstatistikksystem som igjen er basert på Det sentrale folkeregister i Skattemetodirektoratet. Informasjon om landbakgrunn og botid i Norge har i tillegg Utlendingsdatabasen i Utlendingsdirektoratet som kilde. Statistikken er fra 1.1.2009.

Nye tall publiseres årlig, og du finner dem her:

<http://www.ssb.no/emner/02/01/10/innvbef/>

Tall på **inn- og utvandring** gjelder personer som selv har innvandret til Norge. I denne rapporten har vi valgt å se på inn- og utvandring etter *statsborgerskap* fordi det trolig er det mest relevante i en innvandringsanalytisk sammenheng. Disse kan flytte fra hvilket som helst land, ikke nødvendigvis landet de har statsborgerskap fra. Her viser vi årlig inn- og utvandring i perioden 1990-2008. Kilde er Statistisk sentralbyrås befolkningsstatistikksystem som er basert på Det sentrale folkeregister i Skattemetodirektoratet og Utlendingsdatabasen i Utlendingsdirektoratet. Nye tall publiseres årlig, og dem finner du her: <http://www.ssb.no/emner/02/02/20/innvutv/>

¹ Når personene i utvalget sorteres i stigende rekkefølge etter hvor lenge de har bodd i Norge, har personen i midten en botid tilsvarende medianen.

Vi omtaler **innvandringsgrunn** for dem som selv har innvandret til Norge i perioden 1990 til 2008. Statistikken om innvandringsgrunn deles inn i hovedgrunnene flukt, familie, arbeid, utdanning og annet, og omfatter innvandrere med ikke-nordisk statsborgerskap. Arbeidstakere på korttidsopphold (under 6 måneder) registreres ikke som bosatte i Norge, og er her ikke medregnet i begrepet arbeidsinnvandring. Utenlandsadopterte er ikke med fordi de ikke regnes som innvandrere. De viktigste enkeltkildene for statistikkdataene er Det sentrale folkeregister i Skattedirektoratet og Utlendingsdatabasen i Utlendingsdirektoratet. Statistikken gjelder per 1.1.2009, og du finner årlige oppdateringer her: <http://www.ssb.no/emner/02/01/10/innvgrunn/>

For personer som innvandret *før 1990* er informasjonen om innvandringsgrunn mangelfull, men vi har god informasjon om personer som kom til Norge på grunn av **flukt**. Opplysningene er basert på koblinger mellom data fra Utlendingsdirektoratets Utlendingsdatabase (UDB) og Statistisk sentralbyrås befolkningsstatistikk-system. UDB er database for alle saker som gjelder søknad om besøk og opphold i Norge samt om de som oppholder seg i asylmottak. Statistikken gjelder per 1.1.2009, og oppdateres her: <http://www.ssb.no/emner/02/01/10/flyktninger/>

Utdanningsdeltakelse omtales for innvandrere i aldersgruppene 16-18 år, 19-24 år og 25-29 år. Der det er store nok tall, vises også utdanningsdeltakelse for norskfødte med innvandrerforeldre i samme aldersgrupper. Statistikken omfatter opplysninger om utdanning som er i gang satt per 01.10.2008. Kilde er Statistisk sentralbyrås utdanningsstatistikk. Dette er tall som må spesialproduseres, men du finner tall for innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre i videregående utdanning her: <http://www.ssb.no/emner/04/02/30/vgu/>

Husholdningsstørrelse og **husholdningstype** omtales og vises i denne rapporten for innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre samlet. Til samme husholdning regnes personer som er registrert bosatt i samme privatbolig eller institusjon. En slik husholdning kalles en bohusholdning. Vi skiller mellom privathusholdninger og andre husholdninger, og viser fem ulike privathusholdninger.

Privathusholdninger kan bestå av én eller flere familier. Personer som tilhører samme familie, tilhører også samme husholdning. For at personer som ikke tilhører samme familie skal utgjøre én husholdning, må de være registrert på samme adresse i Folkeregisteret. Det er viktig å være klar over at flerfamiliehusholdninger kan bestå av flere familier bestående av kun én person, slik som i et kollektiv eller andre typer bofellesskap. Personer som er bosatt og får dekket sine behov for kost, pleie og omsorg på institusjon, regnes ikke som bosatt i en privathusholdning. Statistikken bygger på folkeregisteropplysninger, opplysninger fra GAB-registeret (Grunneiendommer, Adresser, Bygninger) og Enhetsregisteret i Brønnøysund. Dataene er vektet for å ta hensyn til mangler i registrering av personer i flerbolig-hus, spesielt i Oslo. Statistikken for husholdningstype gjelder per 1.1.2008 og for husholdningsstørrelse for 1.1.2009

Sysselsatte er personer som har utført inntektsgivende arbeid av minst én times varighet i referanseuken, enten som lønnstakere eller som selvstendig næringsdrivende, eller som var midlertidig fraværende fra slikt arbeid.

Arbeidsledige er personer uten inntektsgivende arbeid, men som forsøker å skaffe seg arbeid og kan begynne i arbeid straks. Her defineres også personer på arbeidsmarkedstiltak som arbeidsledige. Statistikken for arbeidsledige som vi bruker i denne rapporten gjelder for mai 2008 og 2009, mens statistikken for sysselsatte er fra 4. kvartal 2008. Statistikken over arbeidsledige bygger på data fra NAVs register over arbeidssøkere og personer på tiltak. Data for den registerbaserte sysselsetningsstatistikken er basert på flere ulike registre. De viktigste i denne sammenheng er NAVs Arbeidsgiver-/ arbeidstakerregister, lønns- og trekkoppgaveregisteret og selvangivelsesregisteret administrert av Skattedirektoratet. Tall på sysselsatte

publiseres årlig her: <http://www.ssb.no/emner/06/01/innvregsys/>, og tall på registrert ledighet kommer fire ganger i året: <http://www.ssb.no/emner/06/03/innvarbl/>

Datakildene til statistikken over **valgdeltakelse** er manntalsundersøkelser gjennomført i forbindelse med Stortingsvalgene 1997, 2001 og 2005 og kommunestyrevalget i 2007. Rapporter om innvandreres valgdeltakelse finner du her: http://www.ssb.no/innvandring/publ_valg_holdning.html

Statistikken over **husholdningsinntekt** er fremkommet ved å koble ulike administrative og statistiske datakilder for hele befolkningen per. 31.12. i inntektsåret. Inntektsopplysninger er hentet fra følgende kilder: Selvangivelsesopplysninger, Ligningsregisteret, Lønns- og trekkoppgaveregisteret, NAV, Arbeids- og inkluderingsdepartementet, Lånekassen, Husbanken og FD-Trygd.

Inntekt etter skatt er summen av yrkesinntekter (lønns- og næringsinntekt), kapitalinntekter og overføringer (pensjoner, ledighetstrygd, barnetrygd, bostøtte, sosialhjelp m.m), fratrukket utliknet skatt og negative overføringer (pensjonspremie i arbeidsforhold og betalt barnebidrag). For de fleste hushold vil dette tilsvare det man har disponibelt til forbruk og sparing.

2. Chile

- Personer med bakgrunn fra Chile utgjør den 22. største gruppen innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre i Norge ved inngangen til 2009 (polakkene er flest).
- Chilenerne er blant gruppene i intervjuundersøkelsen Levekår blant innvandrere (LKI) som hadde lengst median botid da undersøkelsen ble gjennomført i 2005/2006.
- Chilenerne er mest urbane i utvalget, i den forstand at flest, åtte av ti, er oppvokst i en større by i Chile.
- Det er relativt lite vanlig at chilenske innvandrerkvinner mangler yrkeserfaring fra Chile, og sammenlignet med andre grupper, hadde mange kvinner bakgrunn som funksjonærer.
- Mange chilenerne hadde høyere utdanning da de kom til Norge, og knapt noen manglet grunnskolen.
- I motsetning til andre grupper, var ikke menn bedre utdannet enn kvinner da de kom.
- Chilenerne opplever selv at de har gode norskferdigheter, kvinnene noe bedre enn menn.
- Sysselsettingen er høy blant innvandrere fra Chile, men flere hadde midlertidig arbeid enn det som var vanlig i hele befolkningen.
- I 2005/2006 er det langt flere enn i 1996 som opplever arbeidet sitt som en psykisk påkjenning
- Chilenske kvinner bruker lite tid på husarbeid sammenlignet med andre kvinner i LKI, men mer enn chilenske menn.
- Knapt noen med chilensk bakgrunn er medlemmer av flyktninge- eller innvandererorganisasjoner.
- Chilenerne er lite religiøse sammenlignet med andre innvandrergrupper, og mange tilhører ikke lenger katolisismen, som de fleste er oppdratt i.
- Chilenerne er den gruppen hvor flest har en eller flere sykdommer, men opplever ikke selv helsa som ”så verst”.
- Chilenerne er blant gruppene i LKI som er sikrest på at de ikke skal reise tilbake til opprinnelseslandet.
- Tre av fire har en god norsk venn – flest i utvalget.

Levekårsundersøkelsen blant innvandrere

I 2005/2006 gjennomførte SSB intervjuundersøkelsen Levekår blant innvandrere (LKI). Innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre fra ti utvalgte landgrupper ble intervjuet, deriblant Chile. Det er denne levekårsundersøkelsen som hovedsakelig er datagrunnlaget i dette kapitlet. Når vi sammenligner chilenernes svar i LKI med innvandreernes gjennomsnitt, mener vi gjennomsnittet for de ti gruppene. I tillegg supplerer vi med data fra Levekårsundersøkelsen fra 1996, og med de nyeste data som var tilgjengelig fra de offentlige registrene da denne rapporten ble skrevet. Opplysninger om befolkningen i alt er hentet fra diverse roterende levekårsundersøkelser. Det står mer i innledningskapitlet om hvordan undersøkelsen ble gjennomført og om datagrunnlaget, men fullstendig informasjon finnes i Gulløy (2008). De som ble intervjuet i LKI svarte på flere spørsmål enn de som er gjengitt her. I ”hovedrapportene” Blom og Henriksen (2008) og Blom (2008), er de ulike landgruppene svar på alle spørsmål i intervjuene omtalt.

2.1. Demografi og botid

Gjennom registerstatistikken har vi mye ”harde fakta” om chilenernes demografi, som hvor mange de er, hvor de bor, når de kom til Norge, og hvor gamle de er. I dette kapitlet skal vi kort gi en demografisk beskrivelse av chilenske innvandrere og norskfødte med foreldre fra Chile, noe som er gjort langt grundigere i de to rapportene Henriksen 2007 og Pettersen 2009. Særlig på slutten av 80-tallet kom det

mange chilenerne, og ved inngangen til 2009 var chilenerne den 22. største gruppen innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre i Norge.

2.1.1. Mange kom på slutten av 1980-tallet

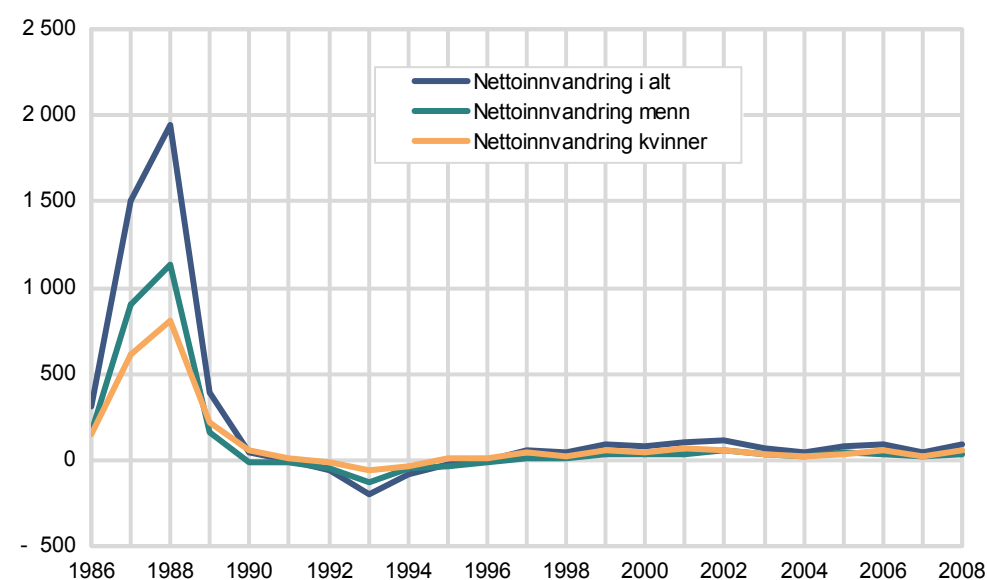
Innvandringen til Norge fra Chile begynte etter militærkuppet i Chile i september 1973. Det kom en del politiske flyktninger i flere år etter det, og tilstrømningen økte etter midten av 1980-tallet. Den norske ambassaden i Santiago, ved ambassadør Frode Nilsen, var særlig aktiv i å hjelpe opposisjonelle til Norge, men det var også flere som kom som hadde mer økonomiske motiv for å reise til Norge, og mange av disse kom mot slutten av 80-tallet. Blant annet derfor ble det innført visumplikt for chilenerne i juli 1988 (Nilsen 1993).

Under innvandrings-toppen i 1987 og 1988 kom det henholdsvis rundt 1 500 og 2 000 chilenske statsborgere til Norge, i hovedsak mange nye asylsøkere. Fra 1990 og frem til 2007 var innvandringen nokså stabil og lav, på mellom 100 og 150 chilenerne årlig.

Under innvandrings-toppen kom det nær 150 chilenske menn per 100 chilenske kvinner, men etter det var kjønnsfordelingen nokså jevn (Figur 2.1). Dette bidrar til å forklare at kjønnsfordelingen blant chilenerne som i dag bor i Norge er skjevest blant dem i alderen 45-50 år, hvorav mange kom for tyve år siden.

Utvandringsstatistikken viser når chilenske statsborgere ble registrert utflyttet i folkeregisteret. Dette kan skje lenge etter at personen i realiteten er flyttet ut. Etter presidentvalget i 1990, da den demokratisk valgte Aylwin tok over, skjedde det en gradvis demokratisering i Chile, og risikoen med å vende tilbake ble mindre. Første halvdel av 90-tallet var det derfor netto utvandring til Chile. Det vil si at det har vært flere flyttinger av chilenske statsborgere fra Norge enn til Norge. Noe av dette kan tilskrives tilbakevendingsprogrammer, men "hoppet" i 1993 skyldes nok først og fremst at folkeregisteret dette året hadde en "opprydding" i sine register. I gjennomsnitt er 105 chilenske statsborgere registrert flyttet fra Norge hvert år i perioden 1986-2007 (Tabell 2.1).

Figur 2.1. Årlig nettoinnvandring av statsborgere av Chile, etter kjønn. 1986-2008. Absolutte tall

Kilde: Befolkningsstatistikk, Statistisk sentralbyrå

Tabell 2.1. Inn-, ut- og nettoinnvandring av statsborgere av Chile, etter kjønn. 1986-2008. Absolutte tall

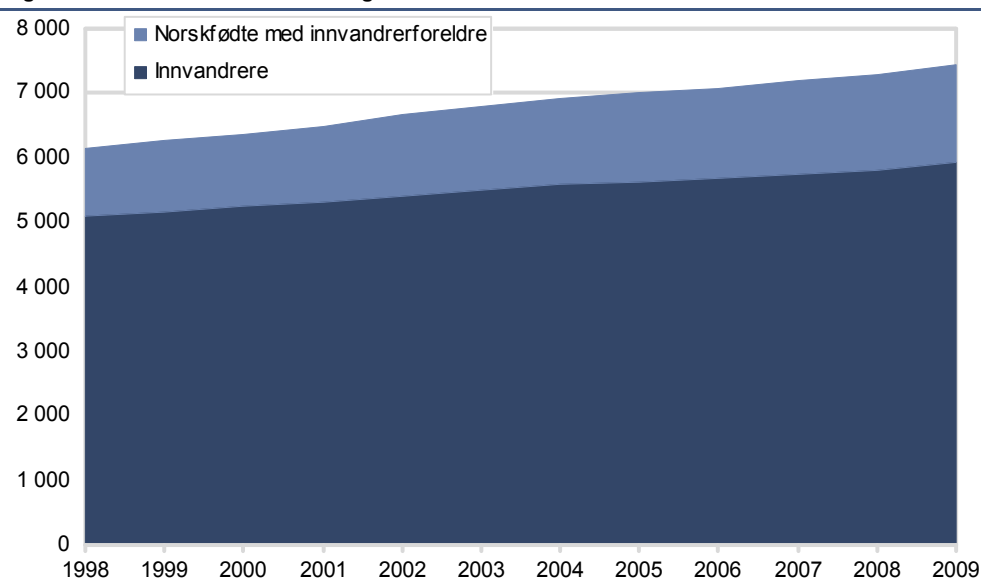
	Innvandring			Utvandring			Nettoinnvandring		
	I alt	Menn	Kvinner	I alt	Menn	Kvinner	I alt	Menn	Kvinner
1986	330	173	157	23	11	12	307	162	145
1987	1 527	909	618	22	13	9	1 505	896	609
1988	1 985	1 162	823	45	26	19	1 940	1 136	804
1989	575	282	293	188	118	70	387	164	223
1990	262	105	157	216	113	103	46	-8	54
1991	158	70	88	164	86	78	-6	-16	10
1992	107	39	68	170	91	79	-63	-52	-11
1993	102	43	59	299	176	123	-197	-133	-64
1994	140	61	79	224	110	114	-84	-49	-35
1995	125	46	79	148	77	71	-23	-31	8
1996	104	50	54	110	61	49	-6	-11	5
1997	144	63	81	91	51	40	53	12	41
1998	119	54	65	80	39	41	39	15	24
1999	146	62	84	60	27	33	86	35	51
2000	139	60	79	61	27	34	78	33	45
2001	140	59	81	42	24	18	98	35	63
2002	163	78	85	45	21	24	118	57	61
2003	119	53	66	52	21	31	67	32	35
2004	145	69	76	98	45	53	47	24	23
2005	132	64	68	51	21	30	81	43	38
2006	141	65	76	52	29	23	89	36	53
2007	102	50	52	62	33	29	40	17	23
2008	122	51	71	36	21	15	86	30	56

Kilde: Befolkningsstatistikk, Statistisk sentralbyrå

2.1.2. 7 500 med chilensk bakgrunn i Norge

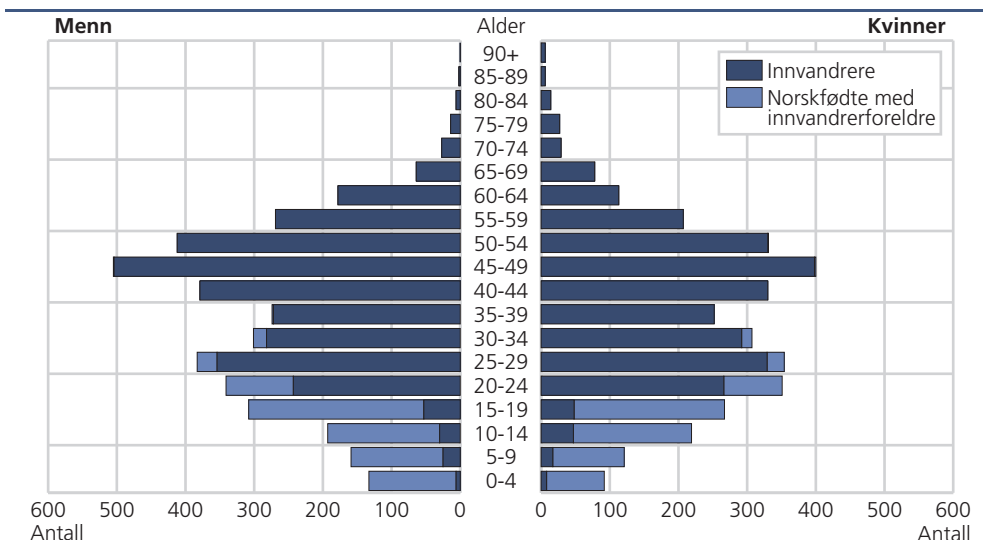
Ved inngangen til 2009, bodde det 7 500 personer med bakgrunn fra Chile i Norge - 5 900 innvandrere og 1 500 norskfødte med foreldre fra Chile. Til sammen utgjorde disse den 22. største gruppen, det var flere fra Litauen og like mange fra USA.

Teller vi bare innvandrere og ikke norskfødte, utgjør chilenerne den 24. største gruppen.

Figur 2.2. Antall innvandrere og norskfødte med foreldre fra Chile. 1998-2009

Kilde: Befolkningsstatistikk, Statistisk sentralbyrå

Figur 2.2 viser hvordan antallet personer med bakgrunn fra Chile i Norge har økt siden 1998. Ved inngangen til 2006, rundt tiden da LKI ble gjennomført, bodde det 6 000 innvandrere fra Chile i Norge, og 1 400 norskfødte med foreldre fra Chile, og de var den gang den 19. største gruppen. Selv om chilenerne langt fra var blant de største innvandrergruppene i Norge, ble de tatt med i undersøkelsen for å kunne sammenligne med resultatene fra levekårsundersøkelsene som ble gjennomført i 1983 og 1996. I 1983 var chilenske innvandrere nemlig blant de største innvandrergruppene.

Figur 2.3. Antall innvandrere fra Chile og norskfødte med foreldre fra Chile, etter kjønn og alder. 1.1.2009

Kilde: Befolkningsstatistikk, Statistisk sentralbyrå

Ved inngangen til 2009 var det så vidt flere menn enn kvinner blant innvandrerne fra Chile, 3 100 menn mot 2 800 kvinner. Blant dem i alderen 45-50 år er kjønnsfordelingen skjevst, her er det over 120 menn per 100 kvinner (Figur 2.3). Som vi har sett, var innvandringen fra Chile størst på slutten av 80-tallet, og da kom det langt flere menn enn kvinner. Det er nok mange av disse som i dag er i 40-årene. Vi vet at blant asylsøkere er det vanlig at menn kommer i forveien til Norge, og gjenforenes med eventuell familie senere, men de familiegjenforeningene som var etter innvandrings-toppen på slutten av 80-tallet har ikke helt jevnet ut kjønnsfordelingen blant chilenerne.

I likhet med andre etablerte innvandrergrupper i Norge, er det etter hvert blitt en del chilenerne som begynner å bli eldre. Ved inngangen til 2009 var det 1 200 i alderen 50-59 år, 564 personer var i 60-årene, og det var også en liten gruppe som hadde passert 70 år (131 personer). Dessuten vet vi at dødeligheten blant innvandrere generelt og chilenerne spesielt er lav, og den registrerte utvandringen liten. Dette betyr at en ikke ubetydelig antall med chilensk bakgrunn er og etter hvert kommer i en alder hvor bruken av velferdsytelser som alderspensjon og uførepensjon øker, og antallet i aldersgruppen 60 + blir stadig flere i årene som kommer. I hvilken grad chilenerne bruker slike tjenester har vi imidlertid ikke sett på.

En annen side ved aldringen av de chilenske innvandrerne er at flertallet er over alderen hvor de får barn. Samtidig har innvandringen fra Chile nær stoppet opp. Dette vil gjøre at den chilenske gruppen bare vil bli mindre i årene fremover, og fortsette å falle nedover lista over de største innvandrergruppene. Det er vanlig blant chilenske innvandrere å finne en partner uten innvandrerbakgrunn, og de barna disse parene får vil per definisjon ikke regnes med når vi teller opp antall norskfødte med to innvandrerforeldre.

2.1.3. 1 500 norskfødte med to foreldre fra Chile

De 1 500 norskfødte med chilenske foreldre utgjorde den trettende største gruppen norskfødte med innvandrerforeldre. Det er flere med foreldre fra Polen og noen færre med foreldre fra Danmark. Av personer med bakgrunn fra Chile – innvandrere og norskfødte med chilenske foreldre - var 21 prosent norskfødte. Dette er en nokså lav andel sammenlignet med andre innvandrergrupper med lang botid, noe som henger samme med at chilenerne i Norge får relativt få barn². Som Figur 2.3

² Per 1.1.2009 hadde chilenske kvinner i alderen 35-44 år i gjennomsnitt 2,0 barn hver, noe som er så vidt høyere enn gjennomsnittet i Norge (1,95). Sammenlignet med andre grupper vi intervjuer i LKI, har chilenske kvinner relativt få barn. Bare de fra Iran (1,8) og Bosnia-Hercegovina (1,86) hadde færre.

viser, var de fleste i alderen 15-19 år, og en god del var over 20 år, nær 300 personer. Tre av ti var under ti år.

I tillegg til dem som hadde to foreldre fra Chile, var det en del som hadde en forelder fra Chile og en forelder fra den øvrige befolkningen. Ved inngangen til 2009 var det 2 600 slike barn, med andre ord flere enn det var norskfødte med to utenlandsfødte foreldre.

2.1.4. Nær en av ti i utvalget var født i Norge

Man måtte være minst 16 år for å komme med i LKI-utvalget. Derfor var det naturlig nok flest innvandrere fra Chile som ble intervjuet, mens norskfødte med chilenske foreldre utgjorde 8 prosent av dem vi intervjuet. Blant dem med bakgrunn fra Pakistan og Vietnam var det flere norskfødte (30 og 14 prosent), mens det var omtrent like mange blant dem med bakgrunn fra Tyrkia.

Selv om nær en av ti i utvalget var født i Norge, vil vi likevel her noen steder for enkelthets skyld bruke ”chilenere”, heller enn den mer tungvinte betegnelsen ”chilenske innvandrere og norskfødte med foreldre fra Chile”, alternativt bruker vi betegnelsen ”personer med chilensk bakgrunn”. Vi poengterer når det faktisk er bare innvandrere tallene gjelder. I motsetning til for innvandreregrupper med kortere botid i Norge, som dem fra Irak og Somalia, vil levekårene til norskfødte med innvandrerforeldre påvirke tallene for Chile noe.

2.1.5. Mer enn åtte av ti har 15 års botid eller mer

Som vi så, kom mange chilenerne på slutten av 80-tallet, og siden har innvandringen vært svært liten. Dermed er chilenerne blant innvandrergruppene i Norge hvor størst andel har 15 års botid eller mer. Blant innvandrerne fra Pakistan, Tyrkia, Marokko og India, som startet å komme fra første halvdel av 70-tallet, er det noen som har lengre botid. Men i motsetning til fra Chile, har det fra disse landene vært en viss familieinnvandring (og for inderne: spesialistinnvandring) også de senere år, så det er også en del som har kort botid (Figur A1).³

Ved inngangen til 2009 hadde tre av fire chilenske innvandrere seksten års botid eller mer. Som Tabell 2.2 viser, er andelen kvinner lavest blant dem som har bodd i Norge i 16 år eller mer.

Tabell 2.2. Innvandrere fra Chile, etter kjønn og botid. 1.1.2009

Botid	Menn	Kvinner	I alt	Andel kvinner
0-2	170	177	347	0,51
3-7	247	281	528	0,53
8-15	222	328	550	0,60
16 og over	2 481	2 011	4 492	0,45
I alt	3 120	2 797	5 917	0,47

Kilde: Statistisk sentralbyrå, befolkningsstatistikk

I LKI var det et kriterium at man hadde minst 2 års botid for å komme med i utvalget, det vil si at det var ingen helt nyankomne som ble intervjuet. I 1996 var de intervjuede chilenernes mediane botid ni år, mens den hadde steget med hele åtte år til 17 i 2005/2006 (Figur A2).⁴ Bare de fra Pakistan hadde lengre median botid (19 år), mens de fra Vietnam hadde like lang. Sammen med dem med vietnamesisk bakgrunn var det blant chilenerne at den mediane botiden hadde økt mest.

Botiden i Norge har mye å si for innvandreres levekår på ulike felt. Det tar tid å knekke kodene til det norske samfunnet, lære seg norsk, ta utdanning og/eller få godkjent utdanning, danne nettverk og finne arbeid. Multivariate analyser av LKI-data viser at alder, kjønn, landbakgrunn og botid er demografiske variable med

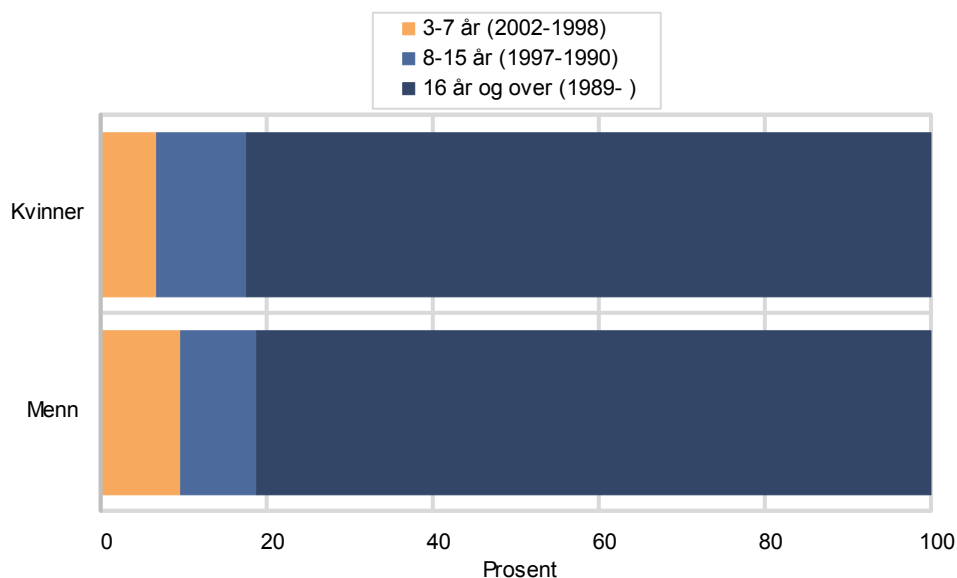
³ Noen figurer og tabeller omtales i alle kapitler. Heller enn å gjenta disse i hvert eneste kapittel, er de samlet bak i et vedlegg, og disse figurene og tabellene har et nummer som starter med bokstaven A.

⁴ Når personene i utvalget sorteres i stigende rekkefølge etter hvor lenge de har bodd i Norge, har personen i midten en botid tilsvarende medianen.

betydning for hvorvidt en innvandrer er sysselsatt eller ikke.⁵ Dette gir oss en forventning om at også levekårene blant chilenske innvandrere har bedret seg sammenlignet med 1996, ettersom levekår henger tett sammen med botid.

Som Figur 2.4 viser, er botiden blant chilenske kvinner og menn som ble intervjuet i LKI nokså lik. Det desidert vanligste er å ha 16 års botid eller mer, mer enn åtte av ti innvandrere fra Chile havner i denne kategorien, blant dem alle de som kom under innvandrings-toppen på slutten av 1980-tallet.

Figur 2.4. Innvandrere fra Chile, etter botid (ankomstår i parentes) og kjønn. Prosent

Kilde: Levekår blant innvandrere 2005/2006, Statistisk sentralbyrå

Blant gruppene vi intervjuet i LKI, var det de fra Irak og Somalia som hadde kortest median botid i 2005/2006 (5 og 6 år). Ellers varierte median botid fra 11 år (Serbia-Montenegro) til 19 år (Pakistan).

Innvandringsmønsteret blant chilenerne ligner på iranernes mønster. Også blant iranerne var det en tydelig innvandringstopp på slutten av 1980-tallet, men fra Iran har innvandringen vært noe større i etterkant av toppen enn den har vært fra Chile. Derfor er det flere med kort og mellomlang botid blant iranerne enn blant chilenerne, slik at iranerne har tre års kortere median botid enn chilenerne. Dessuten kom iranerne og chilenerne mye av de samme grunnene – mange var opposisjonelle som flyktet på grunn av de politiske forholdene i landet, og fortsatt kommer det flyktninger av Iran av slike grunner. I sammendraget kommer vi tilbake til en liten sammenligning av disse to innvandringsgruppene.

2.1.6. Seks av ti svarte på undersøkelsen

Det er mye interessant informasjon å hente fra feltarbeidet i LKI, det vil si fra tiden vi var ute og intervjuet de som var trukket ut til å delta i undersøkelsen. Hvilke grupper var vanskelige å få tak i? Hvem foretrakk å bli intervjuet på norsk? Er chilenerne som ble intervjuet representative for chilenerne som bor i Norge? Slike spørsmål er inngående behandlet i dokumentasjonsrapporten om levekårsundersøkelsen (Gulløy 2008), her skal vi først og fremst se på i hvilken grad chilenerne som ble intervjuet i LKI er representative for chilenerne i Norge.

Chilenernes svarprosent var på 61 prosent og like høy blant kvinner og menn. Gjennomsnittet for de ti landgruppene var 64 prosent. Dette er ikke fordi chilenerne var spesielt uvillige til å svare. 21 prosent av dem som ble trukket ut deltok ikke fordi de ikke ønsket det, noe som er som gjennomsnittet for de 10 landgruppene.

⁵ Analysene er gjort av forsker Svein Blom ved Statistisk sentralbyrå, og publiseres i 2010.

Det var relativt vanlig at chilenerne ikke var å treffe på den adressen de sto oppført med i folkeregisteret. Vanligst var denne frafallsårsaken blant somalierne og iranerne (22 mot 12 prosent i snitt), deretter følger chilenerne (18 prosent). Dette kan henge sammen med uregistrert flytting og utvandring blant chilenerne.

Kriteriene for å komme med i trekkepopulasjonen, det vil si dem som kunne bli trukket ut til å delta i levekårsundersøkelsen, var følgende:

- Måtte være innvandrere eller norskfødt med to innvandrerforeldre
- Måtte ha bakgrunn fra ett av de aktuelle ti landene
- Måtte ha bodd i Norge i minst to år per 1. september 2005
- Måtte være mellom 16 og 70 år den 1. januar 2006

Er chilenerne vi intervjuet representative for chilenerne i Norge som fylte disse kriteriene? I og med at ikke alle vi trakk ut, faktisk ble intervjuet, er det ikke slik at de vi intervjuet er et nøyaktig speilbilde av trekkepopulasjonen. Men de er langt fra noe vrengebilde. Analysene av utvalget viser at i det chilenske utvalget er den yngste aldersgruppen overrepresentert, ellers er det god representativitet⁶. For å si det på en annen måte; i speilet som levekårsundersøkelsen representerer, tar kvinner og menn, innvandrere og norskfødte med chilenske foreldre, Oslo-boere og personer fra småsteder omtrent like mye plass som de gjør i virkeligheten, bare de yngste tar litt mer plass i utvalget enn i populasjonen. Alt i alt konkluderer Gulløy med at det for chilenerne er god representasjon for de kjennemerkene vi har sjekket for (2008:34).

Ettersom resultatene bygger på opplysninger om et utvalg av befolkningen, er det knyttet statistisk usikkerhet til dem. Og når vi deler opp i undergrupper, som menn og kvinner, eller sysselsatte og ikke-sysselsatte, blir usikkerheten særlig stor, og noen ganger så stor at vi ikke gjengir resultatene. Vi skal ikke i denne rapporten gjengi signifikanstester av resultater og forskjeller, dvs. oppgi et tall som sier noe om med hvor stor sikkerhet vi kan si noe om populasjonen basert på svarene til dem vi intervjuet. Vi vil imidlertid poengtere det når prosenttall bygger på små tall, og unngå å gjengi resultater som er for usikre.

Dersom vi ikke nevner annet, er prosentandelen beregnet ut fra de 288 personene med chilensk bakgrunn vi intervjuet, 155 menn og 133 kvinner. Ofte er ikke de 26 norskfødte med chilenske foreldre med i tallgrunnlaget, for eksempel på spørsmål som gjelder bakgrunn fra Chile. Det er for få norskfødte med chilenske foreldre i utvalget til at vi kan se på forskjeller mellom dem og innvandrere fra Chile.

2.2. Bakgrunn fra opprinnelseslandet

Innvandrerne fødes ikke på grensen til Norge. De har med seg en bagasje og en bakgrunn som på mange måter vil prege deres muligheter til å tilpasse seg samfunnet i Norge. I LKI spurte vi blant annet om foreldrenes sosioøkonomiske bakgrunn, hvor innvandrerne var vokst opp i opprinnelseslandet og hva de hadde av yrkeserfaring. Som vi skal se, kom det store flertallet av chilenske innvandrere fra byer, og mange hadde bakgrunn som funksjonærer eller arbeidere.

Åtte av ti oppvokst i en større by

I LKI svarte åtte av ti av de chilenske innvandrerne at de var oppvokst i en større by, 15 prosent i en småby og bare 3 prosent på landsbygda. Chilenerne var dermed sammen med innvandrere fra Irak den gruppen hvor flest kom fra større byer, fulgt av innvandrere fra Iran og Somalia. Minst urbane var de fra Sri Lanka, hvor bare 25 prosent var oppvokst i en by.

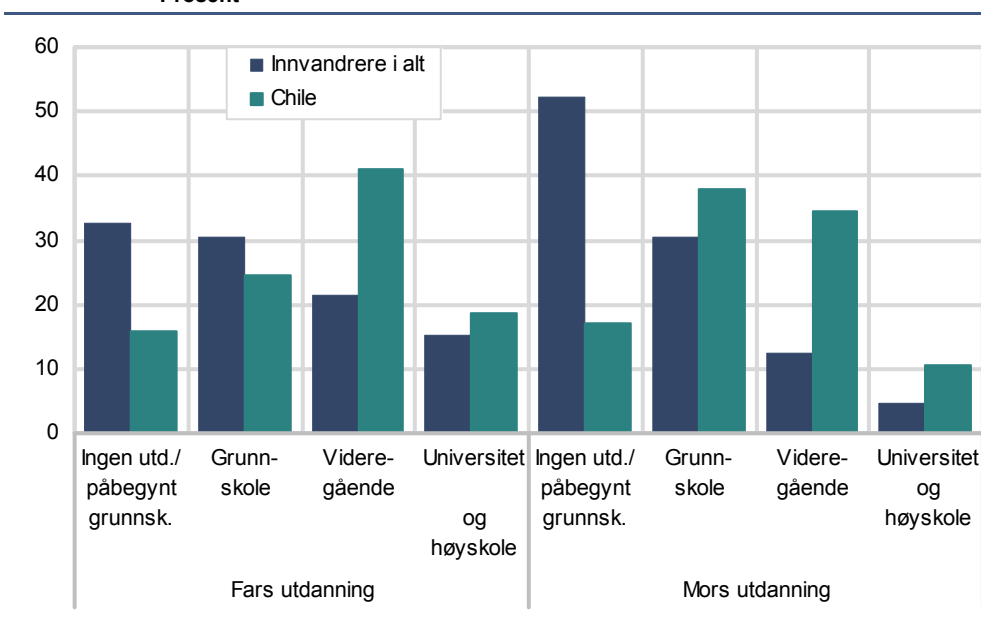
⁶ Bosted er inndelt i fire kategorier: Oslo, byer/steder med stor innvandrerbefolkning, byer/steder med liten innvandrerbefolkning og resten av landet.

2.2.1. Relativt høy utdanning blant foreldrene

Vi spurte dem vi intervjuet hvilken utdanning deres foreldre hadde. Her ser vi bare på dem som var 18 år eller eldre da de kom til Norge. I alle landgruppene var det fedrene som hadde høyest utdanning, og i snitt svarte halvparten at mor ikke hadde fullført grunnskolen. Dette var imidlertid ikke vanlig for innvandrere fra Chile, 17 prosent hadde en mor uten fullført grunnskole, mens 73 prosent hadde mødre som hadde grunnskole eller videregående, og 11 prosent hadde mødre med høyere utdanning (Figur 2.5). Chilenerne var blant gruppene som hadde de høyest utdannede mødrene, mens innvandrere fra Irak, Somalia og Pakistan hadde mødrene med minst utdanning.

Også chilenernes fedre var relativt godt utdannet sammenlignet med andre fedre. 19 prosent hadde høyskole/universitet, 65 prosent videregående eller grunnskolen og 16 prosent hadde fedre uten fullført grunnskoleutdanning. De lavest utdannede fedrene hadde innvandrerne fra Irak.

Figur 2.5. Foreldres høyeste fullførte utdanning, blant innvandrere som var minst 18 år ved ankomst. Innvandrere fra de ti landene i LKI i alt og innvandrere fra Chile. Prosent¹

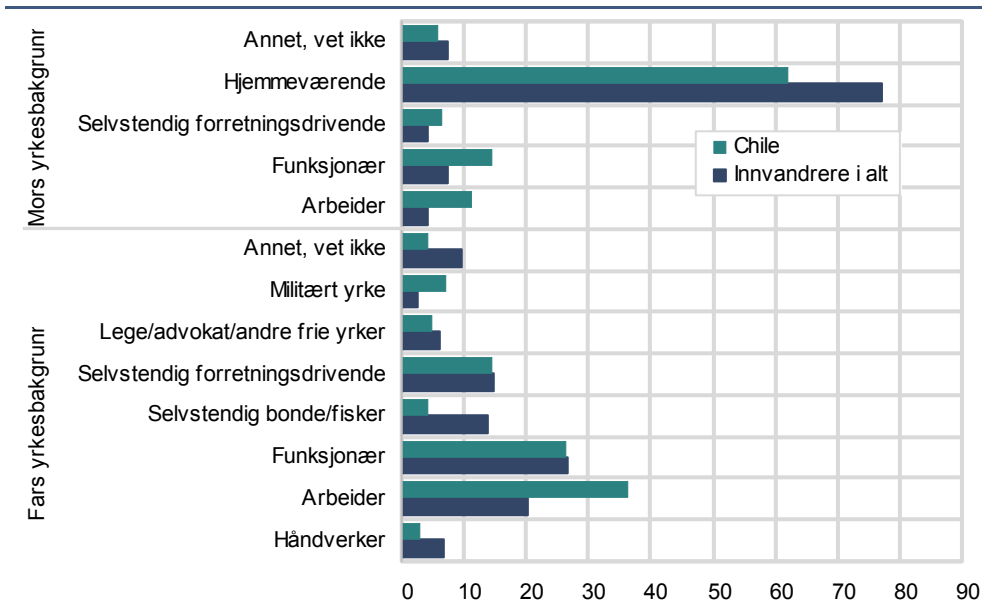
¹ N= 2106 personer for alle innvandrere i LKI og 170 for chilenerne
 Kilde: Levekår blant innvandrere 2005/2006, Statistisk sentralbyrå

2.2.2. Foreldrene jobbet på fabrikken eller kontoret, ikke i åkeren

Det store flertall chilenerne, som innvandrere ellers i LKI, hadde mødre som ikke var yrkesaktive i Chile. Det var imidlertid mindre vanlig blant chilenerne enn for gjennomsnittet i LKI, og det var mer vanlig blant chilenerne å ha mødre som var arbeidere eller funksjonærer (Figur 2.6).

36 prosent av chilenerne som kom som voksne, hadde fedre som var arbeidere. Dette var det vanligste yrket, bare blant dem fra Serbia og Montenegro og Bosnia-Hercegovina var det like vanlig eller mer vanlig med funksjonærfedre. Innvandrere fra de samme to land var, sammen med chilenerne, de som i minst grad hadde fedre som var bønder eller fiskere.

Figur 2.6. Foreldres yrke i opprinnelseslandet, blant innvandrere som var minst 18 år ved ankomst. Innvandrere fra de ti landene i LKI i alt og innvandrere fra Chile. Prosent¹

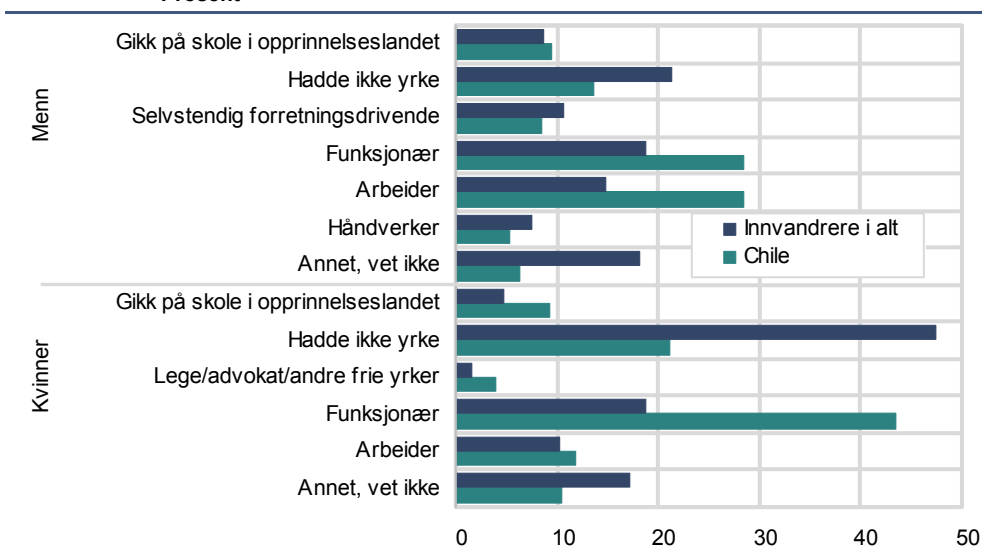
¹ N= 2106 personer for alle innvandrere i LKI og 202 for chilenerne
Kilde: Levekår blant innvandrere 2005/2006, Statistisk sentralbyrå

2.2.3. Funksjonærer og arbeidere

Yrkeskompetanse fra opprinnelseslandet kan ha betydning for hvilke muligheter innvandreren har på arbeidsmarkedet i Norge. I undersøkelsen spurte vi hvilket hovedyrke innvandrerne selv hadde i opprinnelseslandet, og også her har vi sett på dem som var 18 år eller eldre da de kom til Norge.

I langt større grad enn andre grupper, hadde kvinner fra Chile bakgrunn som funksjonær. Dette gjaldt over fire av ti, og det var mer enn dobbelt så vanlig for kvinner fra Chile enn for gjennomsnittet av innvandrerkvinner i LKI (Figur 2.7). Samtidig var det langt mindre vanlig ikke å ha yrkesbakgrunn, dette gjaldt to av ti. Mennene hadde, som sine fedre, i stor grad bakgrunn som funksjonærer og arbeidere. Å komme rett fra skolebenken var omtrent like vanlig blant kvinner fra Chile som blant dem fra Iran, mens det var over dobbelt så mange studenter blant menn fra Iran som blant menn fra Chile.

Figur 2.7. Yrke i opprinnelseslandet blant menn og kvinner fra Chile som var minst 18 år ved ankomst. Innvandrere fra de ti landene i LKI i alt og innvandrere fra Chile. Prosent*

¹ N= 951 kvinner LKI, 75 kvinner Chile, 1 155 menn LKI og 95 menn Chile
Kilde: Levekår blant innvandrere 2005/2006, Statistisk sentralbyrå

2.3. Boforhold

Fra befolkningsregisterne vet vi en del om chilenernes bo- og flyttemønster innen Norge; som at en av tre med chilensk bakgrunn bor i Oslo og at halvparten bor i husholdningstypen ”par med barn”. Gjennom LKI har vi blant annet fått kunnskap om hva chilenerne selv tenker om sin bosituasjon, og vi skal se på hvor vanlig det er blant personer med chilensk bakgrunn å eie sin egen bolig, og å bo trangt. For disse temaene er det ikke naturlig å se på forskjeller mellom kvinner og menn, men både innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre er spurt. Som vi skal se, bor relativt få chilenerne trangt.

2.3.1. Få bor trangt

Hva slags hustype folk bor i, eiendomsforholdet til boligen, hvilken størrelse boligene har i forhold til antall husholdsmedlemmer og hvordan boligen er kvalitetsmessig, er forhold som har betydning for levekårene. Litt forenklet kan ulike boligtyper og eiendomsforhold oppfattes som et hierarki med den selveide eneboligen øverst og den private hybelleiligheten eller kommunale leieboligen nederst. I en slik modell er det i hovedsak boligsøkernes økonomiske ressurser som avgjør hvor i hierarkiet den enkelte havner.

Med bedre råd vil husholdningen normalt rykke oppover i bolighierarkiet, men også andre forhold påvirker folks valg av bolig.

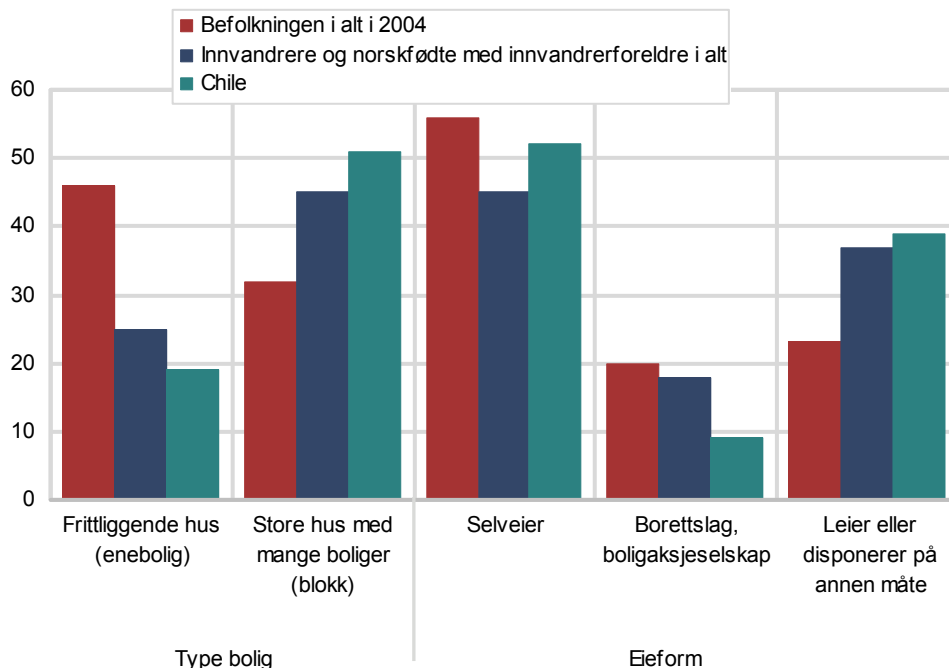
Hvor mange personer og generasjoner som bor i husholdningen, samt personlige preferanser og forventninger bidrar til å nyansere en slik enkel hierarkisk modell. I byer vil unge enslige foretrekke å bo trangere og mer sentralt, mens småbarnsfamilier verdsetter mer plass og tilgang på grønt arealer lenger fra sentrum. Her vet vi imidlertid lite om hvorvidt innvandreren selv ønsker å bo i blokk, derfor vil vi her si litt om hvor innvandrerne befinner seg i bolighierarkiet uten å ta hensyn til hvorvidt plasseringen i hierarkiet er selvvalgt.

Mange innvandrere har bosatt seg i Oslo og hovedstadsregionen, men sammenlignet med andre innvandregrupper i denne rapporten, er dette relativt uvanlig blant chilenerne. 26 prosent av alle innvandrere og norskfødte med chilensk bakgrunn bodde i Oslo ved inngangen til 2009. Dette er en dobbelt så stor andel som i hele befolkningen, men færre enn gjennomsnittet for innvandrere og innvandrernes barn (30 prosent). Av gruppene i LKI, er det bare de fra Bosnia-Hercegovina og Kosovo (Serbia og Montenegro) som i mindre grad bor i Oslo (Figur A7).⁷

Det vanligste blant chilenerne er å bo i blokk, omtrent halvparten gjør det, og omtrent halvparten eier boligen selv. Sammenlignet med gjennomsnittet i LKI, finner vi chilenerne litt lavere i bolighierarkiet. Det er noe mer vanlig blant chilenerne å bo i blokk og mindre vanlig å bo i enebolig. Videre er det mer vanlig å være selveier og mindre vanlig å bo i borettslag, mens det er omtrent like vanlig å leie som gjennomsnittet i LKI. I likhet med andre grupper i LKI, er det langt mer vanlig å bo i blokk og mindre vanlig å bo i enebolig, enn det er i befolkningen i alt (Figur 2.8).

29 prosent av chilenerne bor trangt etter objektive kriterier, færre enn innvandrernes gjennomsnitt (45 prosent). ”Trangt” vil i denne sammenhengen si at det er flere personer i husstanden enn det er rom i boligen, eller at man bor alene på ett rom. I likhet med andre landgrupper, er det færre som selv synes de har for liten plass enn hva det objektive målet på trangboddhet skulle tilsi (29 mot 23 prosent), men gapet mellom det objektive målet på trangboddhet og den subjektive vurderingen er langt mindre for chilenerne enn for de andre gruppene (Figur A8).

⁷ Serbia og Montenegro er nå delt i to uavhengige stater, og Kosovo har erklært uavhengighet fra Serbia. Innvandrere fra Serbia og Montenegro har i all hovedsak bakgrunn fra området som i dag utgjør Kosovo. Mer om dette i kapittelet om Serbia og Montenegro.

Figur 2.8. Innvandrere og norskfødte med foreldre fra Chile, etter boligforhold. Prosent

Kilde: Levekår blant innvandrere 2005/2006, Statistisk sentralbyrå og Levekårsundersøkelsen 2004

Mange innvandrere oppgir å ha opplevd diskriminering når de er på jakt etter et sted å bo. Av gruppene vi intervjuet i LKI, var dette mest vanlig blant innvandrere fra Somalia og Irak, fulgt av iranerne (Figur A8). 20 prosent av dem med chilensk bakgrunn var helt sikker, eller hadde mistanke om, at de hadde blitt nektet å leie eller kjøpe bolig på grunn av sin innvandrerbakgrunn, som gjennomsnittet i LKI. Det var omtrent like mange chilenerne som svarte det samme i 1996.

2.3.2. Bedret boligsituasjon

I likhet med andre landgrupper, har chilenerne bedret sin boligsituasjon siden levekårsundersøkelsen i 1996, men det finnes mange landgrupper som har hatt en tydeligere forbedring, som for eksempel de fra Vietnam. Blant chilenerne bodde imidlertid litt færre i blokk i 2005/2006 enn ti år tidligere (51 mot 57 prosent), og flere i enebolig (19 mot 12 prosent). I tillegg var det i 2005/2006 noe flere som eide boligen de bodde i, enten selv eller gjennom borettslag (61 mot 56 prosent), og færre leide (39 mot 44 prosent). Samtidig er det noe færre som bor trangt, både når vi ser på det objektive målet på trangboddhet og når vi spør chilenerne om de synes boligen er for liten. At bosituasjonen har endret seg til det bedre, henger sammen med at chilenerne som ble intervjuet i 2005/2006 hadde mye lengre median botid enn de som ble intervjuet i 1996.

Innvandrere fra Chile i norske kommuner

Det bor innvandrere i alle landets kommuner. I rapporten "Innvandrere i norske kommuner" beskrives 17 innvandrergruppers demografi og levekår i et utvalg kommuner, inkludert de fra Chile (Pettersen 2009). Slik avdekkes for eksempel hvorvidt de med chilensk bakgrunn som bor i Stavanger skiller seg fra dem som bor i Bergen og Oslo. Rapporten kan gi kommuner og statlige myndigheter et bedre empirisk grunnlag for sin integreringspolitikk.

2.4. Utdanning og norskferdigheter

Gjennom registerstatistikken vet vi mye om innvandreres deltakelse i utdannings-systemet. Men vi har ikke noe system for å fange opp hva innvandrerne har tatt av utdanning før de flytter til Norge. Dette er en viktig side ved innvandreres bakgrunn og kompetanse som vi vet lite om. Gjennom LKI har vi hatt mulighet til å spørre innvandrerne mer om deres utdanningsbakgrunn, og også om hvordan de

vurderer egne norskferdigheter. Som vi skal se, var chilenerne relativt høyt utdannet da de kom til Norge, etter det de selv forteller.

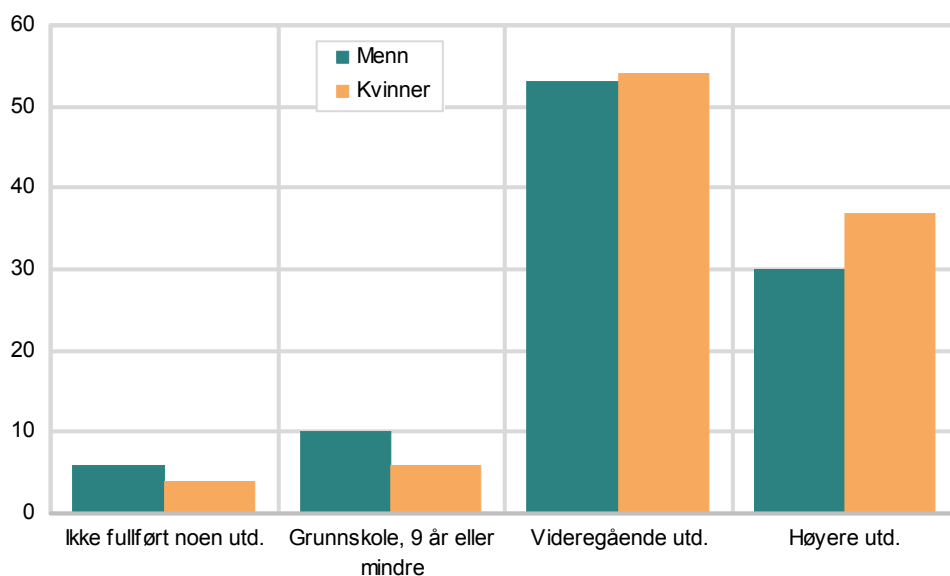
2.4.1. Høyt utdanningsnivå fra Chile

Chilenerne skiller seg ut fra de andre gruppene, både ved at mange av dem som kom som voksne hadde høyere utdanning før de innvandret, og ikke minst ved at kvinnene er høyere utdannet enn mennene. Bare blant kvinner fra Iran og menn fra Irak var det flere som svarte at de hadde tatt høyere utdanning før de innvandret til Norge (Figur A11).

37 prosent av de chilenske kvinnene svarte at de hadde høyere utdanning da de kom til Norge, mot nær 30 prosent av mennene. Gjennomsnittet for innvandrerne i LKI var nær 19 prosent for kvinnene og 28 prosent for mennene. Knappt noen kom uten fullført grunnskole. Bare blant dem fra Sri Lanka finner like få uten fullført grunnskole (Figur A10 og Figur A11).

LKI gir oss en unik mulighet til å se på sammenhengen mellom en innvandrers utdanning og sysselsetting. Det er helt tydelig at høyere utdanning gir høyere grad av sysselsetting, og i tillegg er kjønnsforskjellene i sysselsettingsnivå mindre blant dem med høyere utdanning enn blant dem med lavere utdanning (Figur A16). Vi skal i avsnitt 2.5.3 se hvordan sysselsettingen varierer blant chilenske kvinner og menn med ulik utdanningsbakgrunn.

Figur 2.9. Utdanning tatt i utlandet blant innvandrere fra Chile som kom til Norge i alder 18 år eller mer, etter kjønn. Prosent¹

¹ N= 94 for menn og 71 for kvinner

Kilde: Levekår blant innvandrere 2005/2006, Statistisk sentralbyrå

2.4.2. Deltar i norsk utdanning som gjennomsnittet

Chilenske innvandrere deltar i utdanningssystemet omtrent som gjennomsnittet av innvandrere. Her bruker vi registerstatistikk, og ser på alle bosatte med bakgrunn fra Chile, ikke bare dem som ble intervjuet i LKI.

Høsten 2008 studerte 18 prosent av chilenske innvandrerkvinner i alderen 19-24 år ved høyskoler/universitet, og 13 prosent av chilenske innvandrer menn. Både kvinner og menn ligger omtrent på innvandrernes gjennomsnitt (henholdsvis 20 og 15 prosent). Barn av chilenske innvandrere deltar i liten grad i høyere utdanning, sammenlignet med andre norskfødte. Bare 14 prosent av dem som var i alderen 19-24 år var i høyere utdanning høsten 2008, 12 prosent av kvinnene og 17 prosent av mennene, langt under gjennomsnittet til norskfødte med innvandrerforeldre (hhv 41 og 31 prosent).

Blant dem i slutten av tyveåra, var deltakelsen i høyere utdanning så vidt høyere blant chilenske innvandrere enn gjennomsnittet høsten 2008. Av chilenske innvandrere i alderen 25-29, studerte 11 prosent av mennene og 13 prosent av kvinnene, mens innvandrerens gjennomsnitt var henholdsvis 9 og 11 prosent.

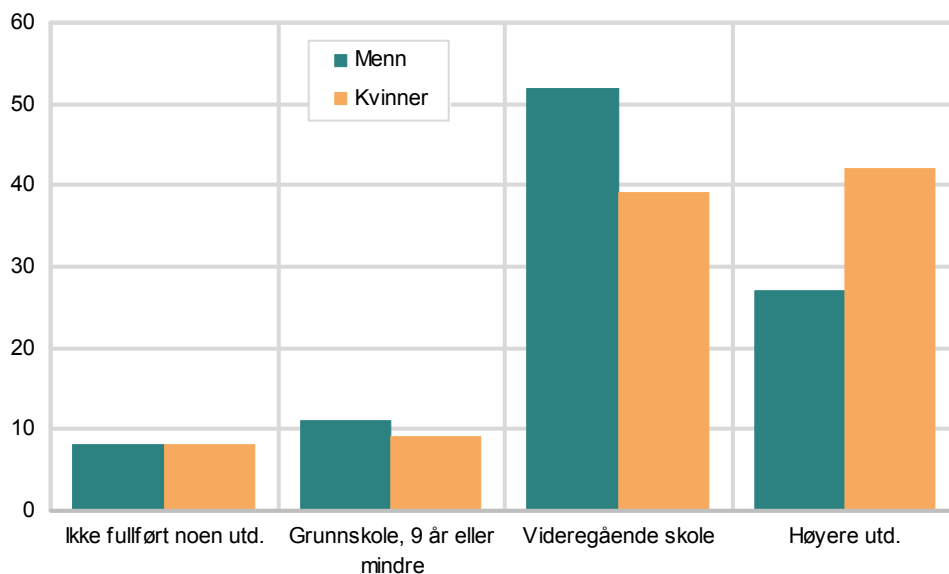
For få chilenske innvandrere er i alderen 16-18 år til at vi kan si noe meningsfylt om deres deltakelse i videregående.

Flere kvinner enn menn har høyere utdanning

Chilenske innvandrere har, som andre innvandrere, hatt muligheten til å ta utdanning i Norge, enten grunnskole, videregående eller høyere utdanning. Det har en del chilenerne gjort, og tre av ti av dem som kom til Norge som voksne, svarte i LKI at de har fullført en form for utdanning i Norge, så vidt flere kvinner enn menn (Blom og Henriksen 2008:72).

Ettersom kvinnene hadde noe høyere utdanning i bagasjen da de kom til Norge enn mennene, og har i større grad fullført en utdanning i Norge, er de også høyest utdannet om vi ser på utdanningsnivået blant personer med chilensk bakgrunn uansett hvor utdanningen er tatt. I 2005/2006 hadde 42 prosent av kvinnene med bakgrunn fra Chile høyere utdanning, mot 27 prosent av mennene (Figur 2.10). Blant kvinnene var det omtrent like vanlig å ha høyere utdanning som videregående skole, mens det blant mennene var langt mer vanlig å ha videregående enn høyere utdanning. Færre enn en av ti hadde ikke fullført grunnskolen. Sammenlignet med de fleste andre nasjonaliteter som ble intervjuet i LKI, var chilenerne høyt utdannet (Tabell A3).

Figur 2.10. Innvandrere fra Chile og norskfødte med foreldre fra Chile, etter kjønn og høyeste fullførte utdanning i/utenfor Norge. Prosent¹

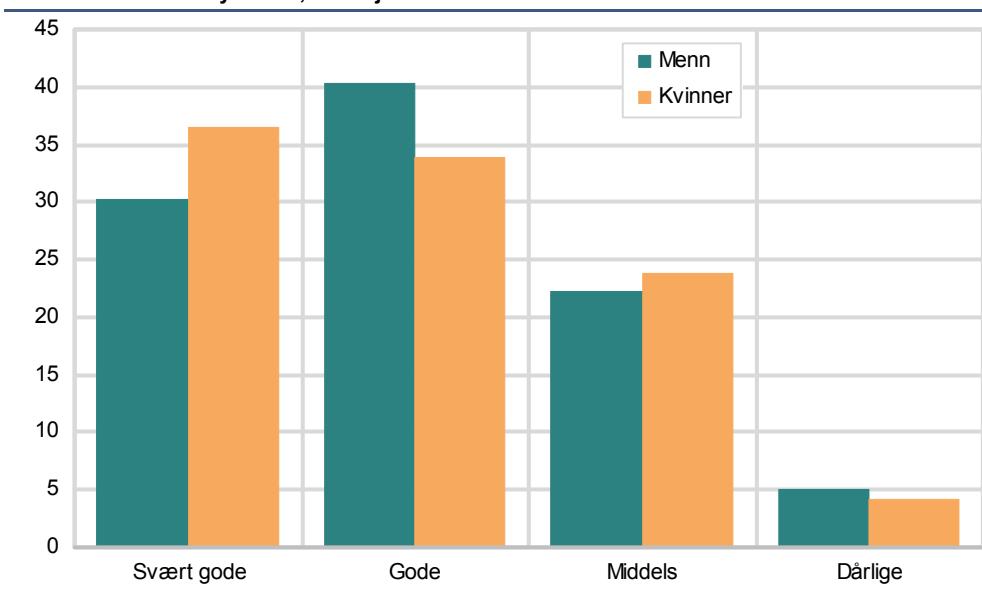
¹ N kvinner = 98, N menn=121

Kilde: Levekår blant innvandrere 2005/2006, Statistisk sentralbyrå

2.4.3. Små forskjeller mellom kvinners og menns norskferdigheter

Innvandrere fra Chile er blant landgruppene i LKI som vurderer sine norskferdigheter som best (Figur A12). Knappt noen vurderer dem som dårlige eller svært dårlige, og det gjelder både kvinner og menn. Det ser ut til å være mindre forskjeller mellom menns og kvinners vurderinger blant chilenerne sammenlignet med mange andre grupper. Noen flere kvinner enn menn vurderer sine ferdigheter som svært gode, mens noen flere menn enn kvinner synes de har gode norskferdigheter (Figur 2.11). Dette er et noe annet mønster enn for de andre gruppene, hvor det generelt er mer vanlig at menn mener de behersker norsk godt enn at kvinner gjør det.

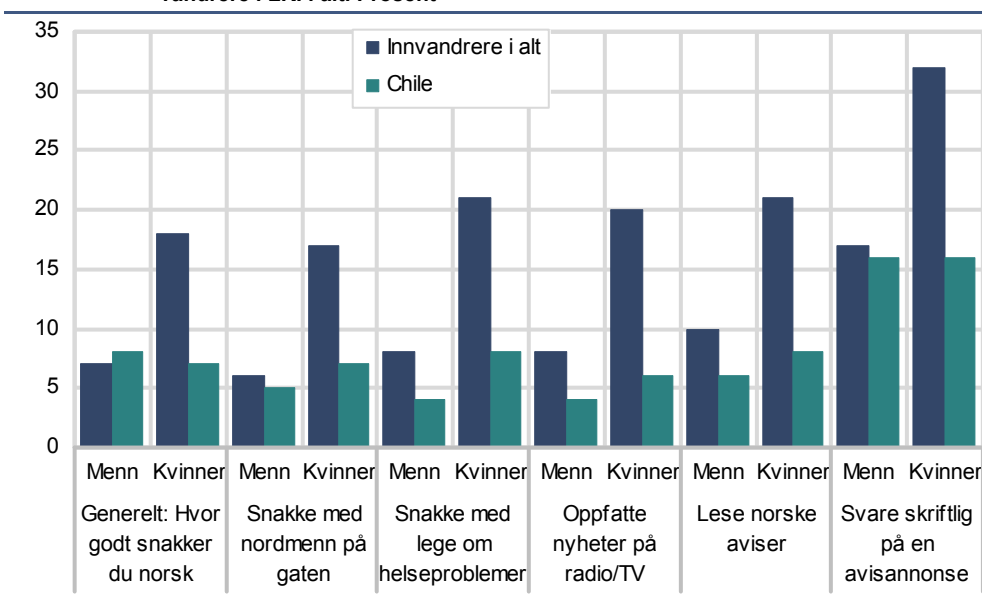
Figur 2.11. Vurdering av egne norskferdigheter blant innvandrere fra Chile som innvandret etter fylte 6 år, etter kjønn. Prosent¹

¹ N kvinner = 118, N menn=139
 Kilde: Levekår blant innvandrere 2005/2006, Statistisk sentralbyrå

I ulike dagligdagse situasjoner, er det også små forskjeller mellom kvinner og menn fra Chile i hvordan de vurderer sine norskferdigheter, i motsetning til for de fleste andre gruppene i undersøkelsen (Figur 2.12). Og særlig kvinner er langt mer positive til egne norskferdigheter enn gjennomsnittet i LKI. Sammenlignet med gjennomsnittet for menn, vurderer færre chilenske menn sine norskferdigheter som dårlige/svært dårlige når det gjelder å snakke med leger om helseproblemer, oppfatte nyheter på radio/TV og lese norske aviser. Mennene er imidlertid på gjennomsnittet på det generelle spørsmålet om hvor godt de snakker norsk. Kanskje er dette fordi menn fra Chile i større grad enn andre grupper sammenligner seg med norske menn når de vurderer sine ferdigheter på generelt nivå? De har jo relativt lang botid og høy sysselsetting, og på mange måter bedre kontakt med det norske samfunnet enn en del andre grupper har.

Figur 2.12. Andel som vurderer sine norskferdigheter som dårlige/svært dårlige i gitte situasjoner, blant innvandrere fra Chile som innvandret etter fylte 6 år og blant innvandrere i LKI i alt. Prosent

Kilde: Levekår blant innvandrere 2005/2006, Statistisk sentralbyrå

2.5. Sysselsetting og arbeidsmiljø

Gjennom registerstatistikken har vi god informasjon om hvor mange som arbeider, er selvstendig næringsdrivende eller ledige, deres yrke, næring og inntekt. Men en del aspekter ved arbeidslivet får vi ikke informasjon om gjennom registrene, som hvordan sysselsatte selv opplever sitt arbeid. Her skal vi blant annet se at det er mer vanlig at chilenerne har opplevd arbeidet som en psykisk påkjenning enn befolkningen i alt. Spørsmålene i dette kapitlet er stilt både innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre.

I levekårsundersøkelsen var 180 av de 288 med chilensk bakgrunn i arbeid, hvorav 73 var kvinner, mange nok til at vi kan sammenligne menn og kvinner.

2.5.1. Høy sysselsetting

Per 4. kvartal 2008 (altså mer enn to år etter LKI), var 68 prosent av chilenske innvandrerkvinner registrert sysselsatt og 74 prosent av chilenske innvandrer menn. Sysselsettingen blant kvinner og menn fra Chile er langt høyere enn gjennomsnittet for innvandrere fra Afrika, Asia, etc., som var 55 prosent for kvinner og 66 prosent for menn.⁸ Av gruppene vi intervjuet i LKI hadde menn fra Sri Lanka høyere registrert sysselsetting enn menn fra Chile, men ingen nasjonaliteter hadde høyere kvinnesysselsetting enn chilenerne.

I andre halvår 2008 sto Norge ovenfor en konjunkturedgang. Den hadde ikke fått full effekt på sysselsettingstallene per 4. kvartal 2008, som er de siste tallene vi har for innvandrernes sysselsetting når denne rapporten publiseres. Nedgangen berørte i første rekke mannsdominerte næringer som industri og bygg- og anlegg. I likhet med de fleste andre innvandrergrupper, bortsett fra dem fra nye EØS-land, er innvandrere fra Chile i liten grad sysselsatt i denne type næringer og ble derfor i første omgang mindre berørt enn for eksempel menn fra Polen.

Konjunkturedgangen vises bedre på ledighetstallene, som kommer fire ganger i året. Den registrerte arbeidsledigheten blant innvandrere fra Asia, Afrika, etc.⁹ gikk opp fra 5,9 prosent i mai 2008 til 8,3 prosent i mai 2009. I befolkningen unntatt innvandrere gikk den registrerte ledigheten opp fra 1,2 til 2,2 prosent. Det var blant menn fra EU-landene i Øst-Europa at ledigheten økte mest. Ledigheten økte også i den chilenske gruppen, fra at 3,7 prosent av arbeidsstyrken var ledig i mai 2008 til 6,6 prosent ett år senere. Det var først og fremst blant mennene fra Chile ledigheten økte, fra 3,8 prosent til 8,1 prosent. Blant kvinnene økte ledigheten fra 3,5 til 4,7 prosent.

Da vi intervjuet deltakerne i levekårsundersøkelsen i 2005/2006, var Norge midt i en høykonjunktur, og den økonomiske virkeligheten rundt de intervjuede så derfor ganske annerledes ut enn når denne rapporten skrives.

2.5.2. En av fem har midlertidig arbeid

I LKI spurte vi om de vi intervjuet hadde inntektsgivende arbeid i forrige uke. Som Figur A13 viser, svarte 55 prosent av kvinnene med bakgrunn fra Chile og 69 prosent av mennene med samme bakgrunn bekreftende på spørsmålet. Både kvinner og menn ligger godt over snittet for innvandrerne i LKI. Og for begge kjønn har sysselsettingen økt siden 1996, noe som henger sammen med at de har bodd lengre i Norge (Figur 2.13).

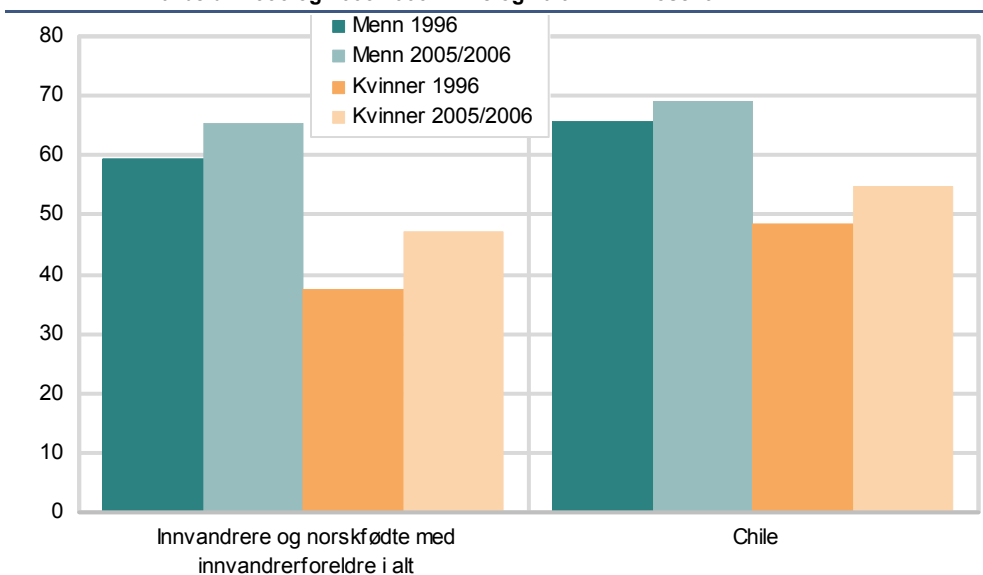
Vi spurte dem som hadde jobb en del spørsmål som gikk på egenskaper ved arbeidet. På disse spørsmålene havner chilenerne ofte rundt gjennomsnittet når vi rangerer de ti landgruppene.

⁸ Dette gjennomsnittet gjelder innvandrere fra Asia med Tyrkia, Afrika. Latin-Amerika, Europa utenom EU/EFTA, Oseania utenom Australia og New Zealand

⁹ Dette gjennomsnittet gjelder innvandrere fra Asia med Tyrkia, Afrika. Latin-Amerika, Europa utenom EU/EFTA, Oseania utenom Australia og New Zealand

18 prosent hadde midlertidig arbeid, det vil si at stillingen er tidsmessig begrenset og ikke fast, dette er 5 prosentpoeng færre enn gjennomsnittet i LKI (Figur A14). Mens kvinner i noe større grad enn menn har midlertidig arbeid om vi ser på alle sysselsatte i LKI, er det ingen slike forskjeller blant sysselsatte fra Chile.

Figur 2.13. Andel innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre med inntektsgivende arbeid i 1996 og 2005/2006. Chile og i alt i LKI. Prosent

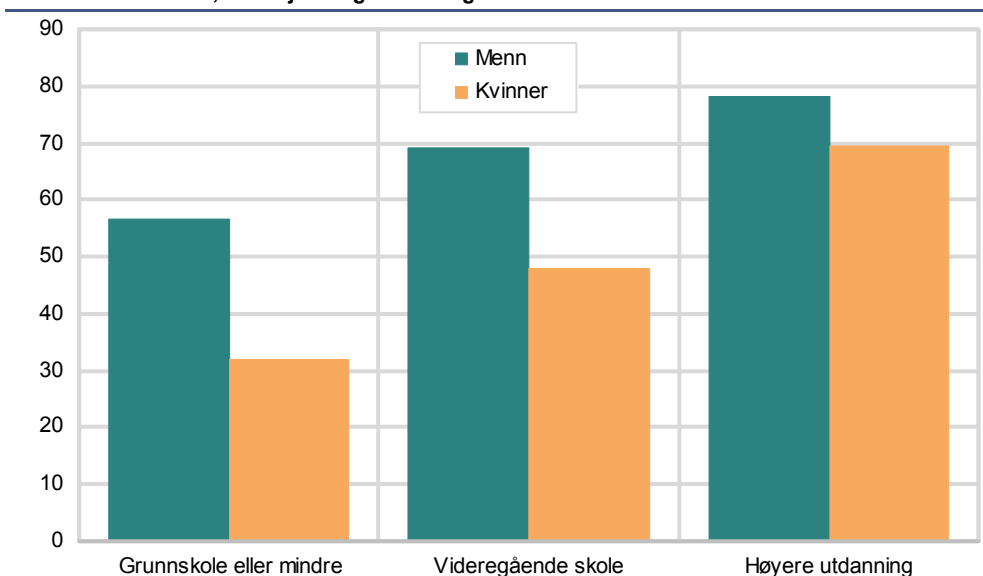

Kilde: Statistisk sentralbyrå, Levekår blant innvandrere 1996 og 2005/2006

2.5.3. Mindre kjønnsforskjeller blant dem med høyere utdanning

Vi nevnte i avsnitt 2.4.1 at LKI har gitt oss en unik mulighet til å dokumentere sammenhengen mellom utdanning og sysselsetting blant innvandrere. Og det er helt tydelig at høyere utdanning gir høyere grad av sysselsetting. Er det slik også for chilenerne, kvinner som menn? Når vi deler inn de med bakgrunn fra Chile i grupper etter kjønn, utdanning og sysselsetting, blir det svært få i hver gruppe, og resultatene blir tilsvarende usikre. Likevel er det en tydelig sammenheng mellom utdanning og sysselsetting, både for menn og kvinner (Figur 2.14). Dessuten er det langt mindre kjønnsforskjell i hvor mange som hadde jobb blant dem som hadde høyere utdanning enn blant dem som hadde videregående eller lavere. Slik er det også for andre grupper vi ser på.

Figur 2.14. Andel sysselsatte blant innvandrere fra Chile og norskfødte med foreldre fra Chile, etter kjønn og utdanningsnivå. Prosent¹

¹ N grunnskole menn=30, N grunnskole kvinner=22, N videregående menn=81, N videregående kvinner=52 N høyere menn=41 N høyere kvinner =56.

Kilde: Levekår blant innvandrere 2005/2006, Statistisk sentralbyrå

At utdanning påvirker graden av sysselsetting er tydelig både for menn og kvinner med bakgrunn fra Chile, slik det også er i andre grupper. Blant kvinner med grunnskolen eller mindre, er få, rundt tre av ti, sysselsatt, mot fem av ti blant dem med videregående skole og syv av ti blant dem med høyere utdanning. Blant mennene er langt flere med grunnskolen eller mindre sysselsatt enn kvinner, nær seks av ti, syv av ti av dem med videregående skole og nær åtte av ti blant dem med høyere utdanning.

Det kan tenkes at den generelle sammenhengen mellom utdanning og sysselsetting er delvis spurios – for eksempel at de med høyere utdanning også har vært lenger i Norge enn de med lavere utdanning, slik at sysselsettingsforskjellene også er et resultat av forskjeller i botid. For å avdekke den ”rene” effekten av utdanning for innvandrere i LKI, viser vi til en kommende rapport som gjennom en multivariat analyse finner at utdanning har en selvstendig positiv effekt på sysselsettingen.¹⁰

2.5.4. Flere opplever arbeidet som en psykisk påkjenning

På spørsmål som går på ensidighet og selvstendighet i arbeidet, varierer det hvordan de med chilensk bakgrunn kommer ut. 34 prosent hadde et arbeid som nesten hele tiden besto i stadig gjentatte arbeidsoppgaver, færre enn gjennomsnittet i LKI (41 prosent), men langt flere enn i befolkningen i alt (16 prosent) (Figur A17).

Chilenerne lå omtrent på snittet i hvor ofte de selv kunne bestemme når de vil ta pauser fra arbeidet, for eksempel for å strekke på bena eller puste ut på annen måte. 25 prosent kunne sjelden eller aldri bestemme dette selv, 40 prosent nesten hele tiden. Her er det ikke nevneverdige forskjeller mellom kvinner og menn fra Chile, mens i LKI generelt kan menn i noe større grad enn kvinner bestemme pauser selv.

Åtte av ti syntes de hadde gode/svært gode muligheter til å utnytte sine ferdigheter og kunnskaper i jobben. Også her ligner chilenerne på gjennomsnittet av innvandrerne (Figur A15). Det kan se ut som om kvinner fra Chile er noe mer fornøyde enn menn fra Chile. Mens 82 prosent av kvinnene syntes mulighetene var gode eller svært gode, gjaldt det samme 75 prosent av mennene. Forskjellene er imidlertid svært små. Flest svarte dette blant dem med bakgrunn fra Vietnam.

Rapport om overkvalifisering

I LKI spurte vi de sysselsatte om de selv syntes de fikk brukt sin kompetanse i arbeidet. SSB har tidligere gjort en registerbasert undersøkelse hvor vi ser på hvordan sysselsatte innvandreres kompetanse matcher deres arbeidsoppgaver etter *objektive* mål. Rapporten konkluderer med at innvandrere er overkvalifisert i langt større grad enn andre (Villund 2008).

Mange av spørsmålene om arbeidsmiljø som ble stilt i 2005/2006 ble ikke stilt i 1996, og en del ble stilt i en annen form. Derfor er det små muligheter til å sammenligne innvandrernes psykiske og fysiske arbeidsmiljø i 2005/2006 med ti år tidligere. Spørsmålet om arbeidet oppleves som en psykisk påkjenning er imidlertid likt, og ser vi på de ti gruppene under ett, var det flere som opplevde arbeidet som en psykisk påkjenning i 2005/2006 enn ti år tidligere (Figur A20). Dette gjelder også chilenerne, andelen som i høy eller noen grad opplever arbeidet som en psykisk påkjenning har økt med 17 prosentpoeng, fra 29 prosent til 46 prosent.

Chilenerne ligger også på dette spørsmålet omtrent på gjennomsnittet for de ti gruppene, men sammenlignet med befolkningen i alt, er det langt mer vanlig at chilenerne opplever arbeidet som en psykisk påkjenning (27 vs 46 prosent) (Figur A19).

Kvinner fra Chile opplever i større grad arbeidet sitt som en psykisk påkjenning enn menn fra Chile. 21 prosent av kvinnene som var sysselsatt opplevde dette ”i

¹⁰ Analysene er gjort av forsker Svein Blom ved Statistisk sentralbyrå, og publiseres i 2010.

høy grad”, mot 11 prosent av mennene. Ser vi på alle innvandrere, er det mindre kjønnsforskjeller, og her er det dessuten flest menn som opplever dette (Figur A19).

Innvandrerens arbeidsmiljø

I intervjuene stilte vi flere spørsmål om innvandrerens arbeidsmiljø enn spørsmålene som er referert her. Dette kan du lese mer om i Blom og Henriksen (2009). I tillegg har Statens arbeidsmiljøinstitutt brukt data fra LKI for å se nærmere på arbeidsmiljøfaktorer som kan ha betydning for helse og trivsel blant den sysselsatte delen av innvandrerbefolkningen. Rapporten ”Arbeidsmiljø blant innvandrere” viser at det er til dels store forskjeller i hvordan innvandrere og yrkesbefolkningen som helhet opplever arbeidsmiljøet, selv innenfor samme yrkesgruppe (Tynes og Sterud 2009).

2.5.5. Relativt få har opplevd diskriminering og trakassering på arbeidsplassen

I LKI stilles alle respondentene spørsmålet: *Har du i løpet av de siste fem årene på grunn av din utenlandske bakgrunn ikke fått en jobb som du har søkt på og var kvalifisert for?*

Spørsmålet som ble stilt i LKI om opplevd diskriminering ved ansettelse ble stilt til alle respondentene. Her har vi bare inkludert dem som på intervjutidspunktet var i arbeid, midlertidig fraværende fra arbeid eller som i løpet av det siste året har vært arbeidsledig og på jakt etter arbeid. Hensikten er å avgrense analysen til de som vi vet er aktive i arbeidslivet.

16 prosent av dem fra Chile svarte at de hadde opplevd slik diskriminering, færre enn gjennomsnittet i LKI på 21 prosent. De fra Vietnam og Sri Lanka har i minst grad opplevd dette, rundt en av ti, mens fire av ti av somalierne hadde slike erfaringer (Figur A21).

Vi spurte også om de vi intervjuet hadde blitt trakassert på arbeidsplassen på grunn av sin utenlandske bakgrunn. Seks prosent av sysselsatte chilenerne svarte dette, omtrent det samme som ti år tidligere. Det var blant chilenerne og srilankerne at færrest svarte at de siste 12 månedene hadde blitt utsatt for trakassering eller forulemping på arbeidsplassen på grunn av sin utenlandske bakgrunn. Også i 1996 var det disse gruppene som ble minst plaget på jobben på grunn av deres innvandrerbakgrunn, som var spørsmålsformuleringen den gang.

2.6. Husholdninger og økonomi

I 2005 var chilenernes mediane inntekt etter skatt 80 prosent av inntekten i hele befolkningen, og deres husholdningsinntekt er i det øvre sjiktet blant gruppene vi intervjuet i LKI.¹¹ Dette henger sammen med chilenernes høye sysselsetting og relativt små husholdninger. Vi skal her se på hvordan chilenerne selv opplevde sin økonomiske situasjon. Også i dette kapitlet er spørsmålene stilt både innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre.

2.6.1. Små husholdninger

Mange personer bor i en husholdning med andre mennesker, hvor man deler på inntekter og utgifter. Dette har betydning for hvordan vi kan betrakte folks økonomiske levekår. Sagt med andre ord; hvordan vi opplever vår økonomi avhenger ikke bare av egen inntekt og forbruk, men også av inntekten og forbruket til dem man eventuelt lever sammen med. Før vi går videre med å si noe om hvordan chilenerne vi intervjuet opplever egen økonomi, vil vi derfor si litt om hvordan chilenernes husholdninger ser ut. Her henter vi tall fra registerstatistikken.

¹¹ Når husholdningene sorteres i stigende rekkefølge etter husholdningsinntekten, er medianinntekten den inntekten husholdningen i midten har.

Når vi i statistikken beskriver husholdninger, ser vi ofte på *antall personer* som bor i husholdningen, eller vi kan se på *husholdningstypen*, det vil si hvorvidt husholdningen består av en som bor alene, foreldre med barn, flere familier, etc.

Ser vi først på *antall personer*, bodde det 2,0 personer i den gjennomsnittlige chilenske husholdningen ved inngangen til 2009. I den gjennomsnittlige innvandrerhusholdningen, og i den gjennomsnittlige husholdningen i Norge, bodde det 2,2 personer. De med bakgrunn fra Iran og Chile bor i de minste husholdningene av de ti gruppene vi ser på, som er omtrent på størrelse med den norske gjennomsnittshusholdningen, mens de fra Pakistan, Kosovo og Sri Lanka bor i de største husholdningene, hvor det er tre personer eller mer i hver husholdning (Figur A23).¹²

Den vanligste *husholdningstypen* blant innvandrere fra Chile og norskfødte med foreldre fra Chile er par med barn (48 prosent), mens andelen som bor i flerfamiliehusholdninger er noe høyere enn i befolkningen generelt. 18 prosent bodde alene ved inngangen til 2008 (Figur A24). Dette er nærmest identisk med andelen for hele befolkningen og innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre generelt. Derimot er det langt mindre vanlig blant personer med chilensk bakgrunn og innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre generelt å bo med partner uten barn, sammenlignet med hele befolkningen.

Statistikken over husholdningstype og -størrelse

Vi deler her personer inn i fem ulike husholdningstyper: Aleneboere, par uten barn, mor eller far med barn, flerfamiliehusholdning og andre husholdninger (ikke privathusholdninger). For mer informasjon om husholdningsvariablene, se avsnitt 1.4, Figur A23 og Figur A24.

Tall på husholdningsstørrelse er hentet fra registerdata per 1.1.2009, mens tall på husholdningstype er hentet fra rapporten Pettersen (2009) og er registerdata fra 1.1.2008. I tall på husholdningsstørrelse brukes betegnelsen "innvandrere" om innvandrere fra alle land, mens i husholdningstype brukes betegnelsen bare om personer med bakgrunn fra det vi tidligere kalte "ikke-vestlige" land. Dette inkluderer personer fra landene i Asia, Afrika, Latin-Amerika, Oseania unntatt Australia og New Zealand og land i europa utenfor EU-15 og Norden.

2.6.2. Relativt høy inntekt per forbruksenhet

Som vi nettopp så, er den gjennomsnittlige chilenske husholdningen relativt liten. Dette betyr at det er færre å dele inntektene på, og inntekten per forbruksenhet (se tekstboks) blir høy, blant de høyeste i utvalget. Likevel er median husholdsinntekt etter skatt per forbruksenhet lavere enn om vi ser på befolkningen i alt, 191 000 mot 240 000 kroner (Figur A22). Lavest inntekt per forbruksenhet har de fra Irak og Somalia. Høyest inntekt per forbruksenhet har de fra Bosnia-Hercegovina, Sri Lanka og Chile.

Hva er en forbruksenhet?

Beregningen av antall forbruksenheter skjer i henhold til en såkalt *ekvivalensskala*. Skalaen angir hvor mange ganger større inntekten antas å måtte være i et flerpersonshushold enn i et enpersonshushold for at de skal ha lik (ekvivalent) økonomisk velferd. Det er ingen faglig enighet om hvilken ekvivalensskala som er den beste. Uenigheten dreier seg om betydningen av stordriftsfordeler. Det eksisterer derfor flere forslag til skalaer. I Figur A22 er den såkalte EU-skalaen lagt til grunn. EU-skalaen gir første voksne forbruker i husholdet vekt lik 1, neste voksne vekt lik 0,5, mens hvert barn får vekt lik 0,3. Et hushold med for eksempel to voksne og to barn får da sum forbruksvekter lik 2,1. Det betyr at de må ha 2,1 ganger større inntekt enn en enslig for å ha samme økonomiske velferd.

¹² Serbia og Montenegro er nå delt i to uavhengige stater, og Kosovo har erklært uavhengighet fra Serbia. Innvandrere fra Serbia og Montenegro har i all hovedsak bakgrunn fra området som i dag utgjør Kosovo. Mer om dette i kapittelet om Serbia og Montenegro.

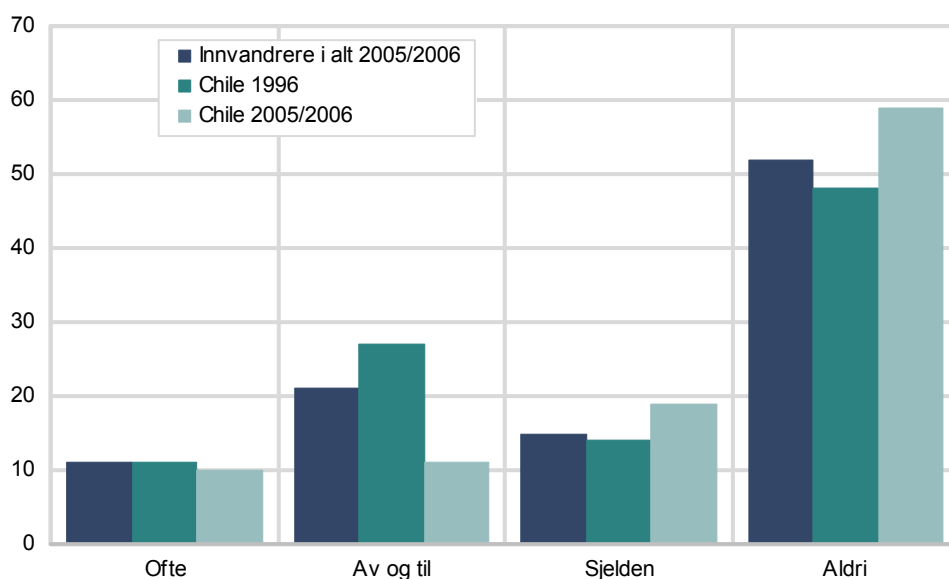
2.6.3. Bedring i egen opplevelse av økonomien

Ettersom chilenernes botid er lenger i 2005/2006 enn den var i 1996, kan vi forvente at de opplever sin økonomiske situasjon som noe bedret over tiårsperioden. Det gjør de også. I 1996 svarte fem av ti at de aldri hadde problemer med å klare løpende utgifter til mat, transport og bolig, ti år senere svarte seks av ti det samme (Figur 2.15). Dette er noe over gjennomsnittet i LKI. De fra Sri Lanka, Vietnam og Bosnia-Hercegovina svarer i større grad at de aldri hadde hatt slike problemer, mens innvandrere fra Irak, som jo har kortest botid i utvalget, er de som i størst grad har problemer med å klare løpende utgifter.

Det er visse forskjeller mellom menn og kvinner fra Chile i hvordan de besvarer dette spørsmålet. Chilenske kvinner ser i større grad ut til å oppleve problemer med å klare løpende utgifter. Ser vi på de ti landgruppene under ett, er det også 2 prosentpoeng flere kvinner enn menn som svarer at de ofte har økonomiske problemer og 2 prosentpoeng færre som svarer at de aldri har problemer, men forskjellen er altså liten.

Forskjellene i hvordan menn og kvinner besvarer spørsmålene om personlig økonomi, er ikke store, og det er logisk. De fleste bor sammen i par, slik at det som regel er husholdningens samlede inntekt som utgjør den økonomiske rammen, ikke den enkeltes bidrag til husholdningen. I noen av landgruppene i LKI er det imidlertid interessante kjønnsforskjeller i svarene på dette spørsmålet. Blant somaliene skyldes dette blant annet at det er langt mer vanlig at kvinner bor alene med barn enn at menn gjør det, slik at kvinnene nok har en mer anstrengt økonomi. Slik er det ikke i samme grad blant dem fra Chile.

Figur 2.15. Andel innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre som i løpet av de siste 12 månedene har hatt vansker med å klare løpende utgifter til mat, transport og bolig. Chile og i alt i LKI. Prosent

Kilde: Statistisk sentralbyrå, Levekår blant innvandrere 1996 og 2005/2006

2.7. Ubetalt arbeid i hjemmet

En families økonomiske situasjon avhenger ikke bare av inntekt i form av penger, men også av tilgangen på ubetalte, hjemmeproduerte varer og tjenester. I husholdningen produseres goder som barnepass og mat på bordet. Hjemmeproduerte goder er et tillegg til familiens forbruksmuligheter utover det som kjøpes for arbeidsinntekten. Arbeid i hjemmet er noe vi vet lite om fra registerstatistikken, men noe vi fikk anledning til å spørre om gjennom LKI. Her skal vi se at de med bakgrunn fra Chile er blant dem som bruker minst tid på husarbeid. Spørsmålene i dette kapitlet er stilt både innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre.

2.7.1. Lavere kontantstøttebruk

Ettersom vi ikke har individstatistikk for bruk av barnehager, vet vi ikke hvor vanlig det er at barn med chilensk bakgrunn går i barnehage. Vi kjenner imidlertid til kontantstøttebruken blant barn i ”kontantstøttealder”. Blant barn som er 1 og 2 år, som har bakgrunn fra Chile, brukte fem av ti kontantstøtte i 2008 (Figur A27). Denne andelen har sunket i perioden 2003-2008, i 2003 brukte nær syv av ti kontantstøtte.

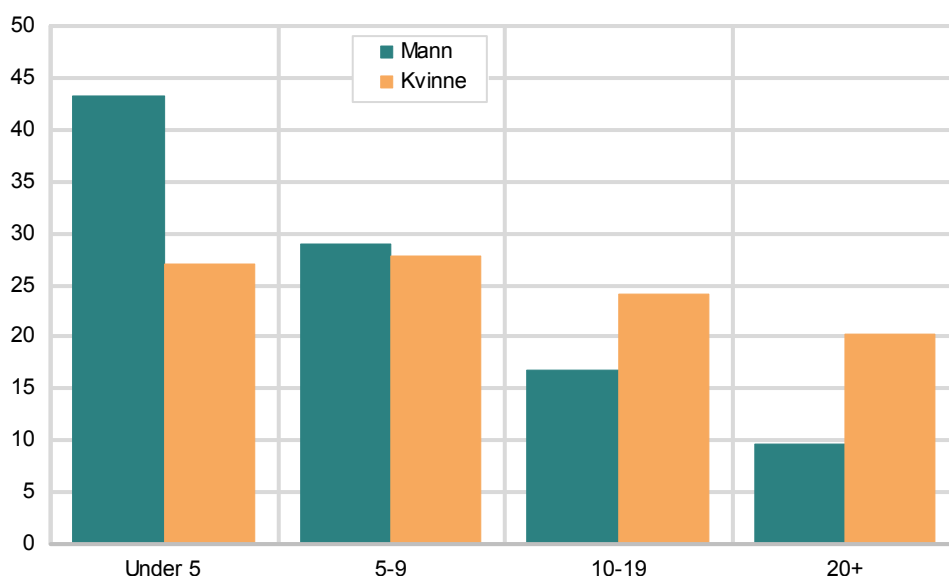
I 2008 brukte seks av ti barn i denne alderen med bakgrunn fra Afrika, Asia, etc.¹³ kontantstøtte, slik at de med bakgrunn fra Chile ligger under dette gjennomsnittet, men over snittet til barn i hele befolkningen, hvor rundt tre av ti brukte kontantstøtte. Den laveste kontaktstøttebruken blant gruppene i LKI har de med bakgrunn fra Iran, hvor noe over fire av ti brukte kontantstøtte i 2008.

I LKI spurte vi også om hvilke barnepassordninger de som hadde barn født i 1995 eller senere hadde. Bare 33 personer fra Chile hadde barn i denne alderen som ble passet av andre, for få til at vi kan si noe om deres barnepassordninger skiller seg fra andres ordninger. Du kan lese mer om barnepassordninger i Blom og Henriksen 2008, side 103-106.

2.7.2. Chilenske kvinner bruker relativt lite tid på husarbeid

Innvandrere bruker mer tid på husarbeid enn befolkningen ellers. Mens i gjennomsnitt 21 prosent av innvandrerne i LKI bruker mer enn 20 timer på husarbeid i uka, gjelder dette 7 prosent i hele befolkningen. Både i befolkningen i alt og blant innvandrerne i LKI, er det kvinner som bruker mest tid på arbeidet i hjemmet. Mens 8 prosent av innvandrerne anslår at de bruker mer enn 20 timer i uka, gjelder det 39 prosent av kvinnene. I befolkningen gjelder det i alt henholdsvis 1 prosent og 12 prosent. Som husarbeid regner vi matlaging, rengjøring, vask og stell av tøy, men ikke pass av barn, syke, og lignende (Figur A28). Det vil si at også såkalt ”vedlikeholdsarbeid” ikke er med, som hagearbeid, reparasjoner og oppussing. Dette er arbeid menn tradisjonelt bruker langt mer tid på enn kvinner (Vaage 2002).

Figur 2.16. Antall timer brukt på husarbeid blant innvandrere fra Chile og norskfødte med foreldre fra Chile, etter kjønn. Prosent

Kilde: Levekår blant innvandrere 2005/2006, Statistisk sentralbyrå

Det at innvandrere bruker mer tid på husarbeid enn befolkningen i alt, henger trolig delvis sammen med at innvandrere i mindre grad er yrkesaktive – og derfor har mer

¹³ Dette gjennomsnittet gjelder innvandrere fra Asia med Tyrkia, Afrika, Latin-Amerika, Europa utenom EU/EFTA, Oseania utenom Australia og New Zealand

tid å bruke på arbeid hjemme. Men selv om det teoretisk vil være en sammenheng mellom hvor mye tid en bruker på betalt arbeid og tiden en bruker på arbeid i hjemmet, viser svarene fra levekårsundersøkelsen at en slik sammenheng ikke nødvendigvis er sterk. Blant annet var det kvinner med bakgrunn fra Somalia og Sri Lanka som brukte mest tid på husarbeid av "våre" landgrupper, og dette er grupper som befinner seg i hver sin ende av sysselsettingsskalaen. Forskjellene skyldes nok også at *tradisjonen* for kjønnsfordeling av husarbeid varierer sterkt med landbakgrunn.

Kvinner med bakgrunn fra Chile skiller seg ut fra de andre gruppene, ved at de bruker relativt liten tid på husarbeid, mens mennene ligger omtrent på gjennomsnittet (Figur 2.16). 20 prosent av kvinnene bruker 20 timer på husarbeid eller mer mot 10 prosent av mennene. Kjønnsforskjellen er med andre ord der, men den er mindre blant chilenerne enn i de andre gruppene. Det er mest fordi kvinner fra Chile bruker mindre tid på husarbeid, ikke fordi menn fra Chile bruker mer. Sammenligner vi menn og kvinner med arbeid og menn og kvinner som ikke er sysselsatt, er det ikke tydelige kjønnsforskjeller i hvor mye tid chilenerne bruker på husarbeid.

2.8. Deltakelse i valg og organisasjonslivet

Gjennom manntallsundersøkelser i forbindelse med de siste valgene, har vi kunnet se nærmere på valgdeltakelsen blant innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre, slik at vi vet mye om hvordan de stemmer ved valg. Ellers vet vi lite fra registerstatistikken om deltakelse i vid forstand blant innvandrere og deres barn, altså om deltakelsen i organisasjoner, i partipolitikken, i idrett, etc. I LKI ble de vi intervjuet stilt en rekke spørsmål om slik deltakelse, og både innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre ble spurt. Som vi skal se under, var det relativt uvanlig blant personer med chilensk bakgrunn å være medlem av flyktningeorganisasjoner og religiøse organisasjoner.

2.8.1. Valgdeltakelsen har økt

Flere med chilensk bakgrunn stemte ved stortingsvalget i 2005 enn ved valget i 2001. Deltakelsen gikk opp 10 prosentpoeng, fra 44 til 54 prosent, og lå i 2005 fem prosentpoeng over det vi den gang kalte det "ikke-vestlige" gjennomsnittet. I likhet med de fleste andre innvandrergrupper, hadde kvinner med bakgrunn fra Chile noe høyere valgdeltakelse enn menn med samme bakgrunn (56 mot 52 prosent). (Aalandslid 2006:23). I det denne rapporten gikk i trykken, kom det tall på innvandrernes deltakelse ved stortingsvalget i 2009. Se denne artikkelen: <http://www.ssb.no/emner/00/01/10/vundinnv/>.

Til forskjell fra stortingsvalgene, kan man stemme i lokalvalgene selv om man ikke er norsk statsborger, dersom man har tre års botid eller mer. Av de med bakgrunn fra Chile, stemte en av tre, uansett statsborgerskap. Blant norske statsborgere med bakgrunn fra Chile, var valgdeltakelsen litt høyere blant menn enn blant kvinner, mens kvinner hadde klart høyest deltakelse blant dem som ikke var norske statsborgere (Aalandslid 2008:33-34).

I Aalandslid 2008 kan du lese mer om hvor mange listekandidater chilenerne stilte og hvor mange av dem som ble valgt inn, samt om at chilenske listekandidatene hadde en klar venstreorientering.

2.8.2. Knapt noen er medlem av innvandrerforeninger

I LKI ble de vi intervjuet spurt om de var medlemmer av ulike typer foreninger og organisasjoner, og om de var medlemmer av et norsk politisk parti.

Chilenerne var ikke i særlig stor grad organisert, sammenlignet med andre grupper (Tabell). Knapt noen personer med chilensk bakgrunn var medlemmer av innvandrer/flyktningeforeninger, og relativt få var medlemmer i menigheter/religiøse foreninger, særlig menn. Dette henger sammen med at chilenerne, som vi skal se, er relativt sekulære; religion er ikke særlig viktig for dem. Idrettsforeninger er noe

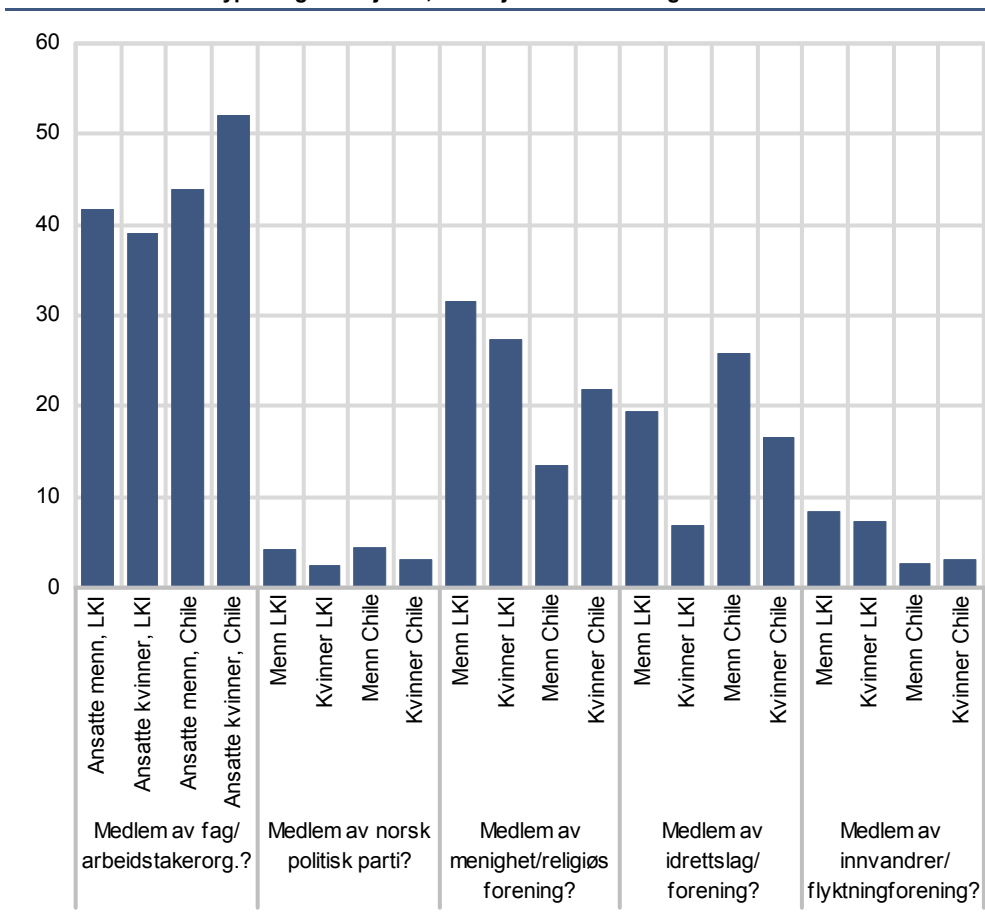
mer populære enn religiøse foreninger; en av fem personer med chilensk bakgrunn var organisert i en idrettsforening, noe mer enn gjennomsnittet i LKI, men dette var mer vanlig i befolkningen i alt enn blant chilenerne.

Særlig ansatte kvinner fra Chile var i større grad fagorganisert enn gjennomsnittet for kvinner i LKI, mens mennene lå omtrent på snittet. Kvinner og menn fra Chile er nær like mye organisert som hele befolkningen, hvor 47 prosent av ansatte menn og 55 prosent av ansatte kvinner var medlemmer av arbeidstakerorganisasjoner.

Selv om chilenerne var relativt aktive som listekandidater ved kommunestyrevalget i 2003, gjenspeiles ikke dette i andelen som er medlemmer av et norsk parti. Som i befolkningen ellers, er det bare et lite mindretall som er partimedlemmer, 4 prosent i 2005/2006.

Chilenerne følger ikke det mønstret som vi finner i et flertall av de andre gruppene, med at menn er i større grad organisert enn kvinner. Dette gjelder bare medlemskap i idrettslag, mens kvinner i større grad enn menn er medlemmer i fagorganisasjoner og menigheter/religiøse foreninger (Figur 2.17).

Figur 2.17. Andel innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre med medlemskap i ulike typer organisasjoner, etter kjønn. I alt i LKI og Chile. Prosent

Innvandrerens kultur- og mediebruk

I LKI stilte vi også spørsmål om de ulike innvandrergruppenes mediebruk. Dette kan du lese mer om i Blom og Henriksen (2008). I tillegg er det gjennomført en undersøkelse om innvandrerens kultur- og mediebruk, knyttet til den ordinære Kultur- og mediebruksundersøkelsen 2008 (Vaage 2009). Den viser blant annet at kulturbruken jevnt over er noe lavere blant innvandrere sammenlignet med befolkningen i alt.

2.9. Religion

LKI gir oss et større innblikk i innvandrerens religiøsitet og religiøs praksis. Der spurte vi hvilken religion de opprinnelig tilhørte, om de fortsatt tilhørte denne religionen, hvor viktig religion var for dem, religiøs aktivitet og muligheter for å praktisere religionen. Som vi skal se, var innvandrere og norskfødte med chilensk bakgrunn blant de minst religiøse av gruppene vi intervjuet.

2.9.1. Mange er lite religiøse

Det finnes ikke noe register i Norge over personer fordelt etter religion, tro eller livssyn. Dermed kan man ikke vite hvor mange i Norge som er buddhister, muslimer, kristne og så videre. Men vi har statistikk på hvor mange som er medlemmer i statskirken eller andre tros- og livssynssamfunn som mottar statlig støtte. I alt var det i 2008 54 000 medlemmer i den romersk-katolske trossamfunn, og dette er det største kristne trossamfunnet utenfor statskirken. Til sammenligning var 84 000 medlemmer av muslimske trossamfunn. Antall medlemmer i romersk-katolske trossamfunn har økt mye de siste årene, blant annet som følge av at det har kommet så mange innvandrere fra Polen, hvorav mange er kristne katolikker. Bare tre år tidligere var det 10 000 færre medlemmer i slike trossamfunn.

Vi trekker frem tall på medlemskap i katolske trossamfunn fordi åtte av ti personer med chilensk bakgrunn i utvalget var oppdratt som katolikker. En av ti var oppdratt som protestanter mens et lite mindretall på seks prosent ikke er oppdratt i noen religiøs tro. Hele seks av ti tilhører ikke i dag den religionen de ble oppdratt i. I de fleste andre landgruppene er det uvanlig å ikke lenger tilhøre religionen de er oppdratt med, bare blant dem fra Iran er det også relativt vanlig.

Respondentene i undersøkelsen ble bedt om å rangere, på en skala fra 1-10, hvor viktig religion er i deres liv. Verdien 1 står for "ingen betydning", mens 10 står for "svært viktig". Skalaen må kunne tolkes som en skala fra sekulær til religiøs, hvor verdien 1 innebærer at man har et sekulært verdensbilde, mens 10 innebærer at religionen utgjør en svært viktig del av livet. Chilenerne er blant de minst religiøse av gruppene vi intervjuet. Gjennomsnittscoren til chilenerne er 4,9, og i likhet med andre grupper er kvinner mer religiøse enn menn (hhv 5,2 og 4,6) (Figur A34). Bare de fra Iran er mindre religiøse, og de fra Bosnia-Hercegovina er på omtrent samme nivå som chilenerne.

2.9.2. Kvinner mer religiøst aktive enn menn

Det er relativt stor forskjell mellom menn og kvinner med bakgrunn fra Chile i hvor religiøst aktive de er. Mens chilenske menn i snitt anslo at de hadde deltatt nær 6 ganger i løpet av det siste året på religiøse møter/bønn arrangert av trossamfunn, var chilenske kvinners snitt nær 14 ganger (Figur A30). Chilenske kvinner er med andre ord både mer religiøse og langt mer aktive enn chilenske menn, noe som står i kontrast med de andre gruppene, hvor kvinnene også er mer religiøse, men mindre religiøst aktive. I ingen andre grupper er kvinner så mye mer aktive enn menn, bare blant dem fra Iran går forskjellen samme vei, men der er forskjellen mellom kvinner og menn svært liten.

Sammenlignet med andre grupper, er chilenske menn lite religiøst aktive, mens kvinner ligger over gjennomsnittet. I snitt anslo mennene i LKI at de hadde deltatt på religiøse møter/bønn arrangert av trossamfunn 20 ganger det siste året, og kvinnene 10 ganger.

2.9.3. Lett å praktisere religionen

Vi spurte dem vi intervjuet hvor vanskelig de synes det er å utøve sin religion i Norge. Det store flertallet chilenerne syntes dette var lett eller svært lett (66 prosent), en av ti syntes det var vanskelig eller svært vanskelig, mens resten syntes det var verken lett eller vanskelig eller de visste ikke. Bare blant dem fra Vietnam, Iran og Irak er det færre eller like mange som synes det er vanskelig eller svært vanskelig å praktisere religionen.

2.10. Mange har en eller flere sykdommer, men synes selv helse er god

Vi skal ikke her gå i dybden med alle de helsespørsmålene som ble stilt i LKI, ettersom SSB har gitt ut en egen rapport om innvandrernes helse basert på levekårsundersøkelsen (Blom 2008). Her vil vi bare kort gjengi noen hovedfunn, og disse spørsmålene er stilt både innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre.

Generelt ser vi at innvandrere vurderer sin helse som noe dårligere enn befolkningen som helhet gjør, de er mer plaget av psykosomatiske plager og psykiske helseproblemer, men de har ikke flere sykdommer. Av de ti landgruppene, er det personer med bakgrunn fra Somalia, Serbia-Montenegro og til dels Sri Lanka som framstår som friskest i LKI, mens de med bakgrunn fra Tyrkia og Irak framstår med flest helseproblemer.

Chilenerne ligger omtrent på gjennomsnittet i LKI hva gjelder egenvurdert helse, både for kvinner og menn. 65 prosent synes egen helse er god eller meget god, mens 12 prosent synes den er dårlig eller meget dårlig, resten svarte ”verken god eller dårlig” (Blom 2008:10). Som i andre grupper, er det flere kvinner enn menn med bakgrunn fra Chile som vurderer sin helse som dårlig.

Personer med bakgrunn fra Chile kommer imidlertid høyest på statistikken over andelen som rapporterer minst én av femten kartlagte sykdommer (vel seks av ti). Lavest kommer personer med bakgrunn fra Serbia-Montenegro og Somalia (rundt tre av ti). Både kvinner og menn fra Chile topper sine respektive kjønns statistikk. Henholdsvis 71 og 56 prosent har minst en sykdom, mot 53 og 43 prosent i gjennomsnitt. Her må vi ta med i betraktningen at det er flere eldre blant chilenerne sammenlignet med de fleste andre grupper (se Figur A3).

Chilenerne ligger imidlertid akkurat på gjennomsnittet i LKI hva gjelder andelen som plages av psykiske helseproblemer. 24 prosent av mennene med bakgrunn fra Chile og 32 prosent av kvinnene har slike plager.

Psykosomatiske lidelser er lidelser i grenselandet mellom fysiske og psykiske lidelser. I LKI ba vi de vi intervjuet svare på om de hadde en eller flere av åtte ulike lidelser som kan karakteriseres som psykosomatiske. Også her er mennene fra Chile gjennomsnittlige, mens kvinnene ligger noe over snittet (Blom 2008:26)

2.11. Bånd til Chile og til Norge

Gjennom LKI har vi stilt en rekke spørsmål om innvandrernes bånd til opprinnelseslandet og til Norge, deres relasjoner i Norge, deres kontaktnett og følelse av ensomhet. Slike aspekter får man ikke innblikk i gjennom registerstatistikken. Som vi skal se, er det relativt mange med bakgrunn fra Chile som har en norsk venn. Spørsmålene i dette kapitlet er stilt både innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre.

2.11.1. Halvparten vil ikke flytte tilbake til Chile

I intervjuet stilte vi spørsmålet ”Tror du at du noen gang kommer til å flytte tilbake til ditt eller dine foreldres opprinnelsesland for å bo der fast?”. De med chilensk bakgrunn var blant dem som i størst grad svarte nei på dette spørsmålet, over halvparten gjorde det. Like mange svarte dette blant dem med bakgrunn fra Pakistan, mens nær seks av ti med vietnamesisk bakgrunn gjorde det samme. En av fire chilenerne svarte ”vet ikke”, mens nær to av ti hadde planer om flytte tilbake om 5-10 år eller når de ble gamle. Knappt noen hadde planer om å flytte tilbake innen fem år (Figur A31). Mange chilenerne har vært i Norge i relativt lang tid, og sannsynligheten for at man flytter tilbake til opprinnelseslandet reduseres med botiden i eksil landet. Som vi skrev i avsnitt 2.1.1, var det også en del som vendte tilbake særlig på 90-tallet, men historiene er mange om chilenerne som har kommet tilbake til

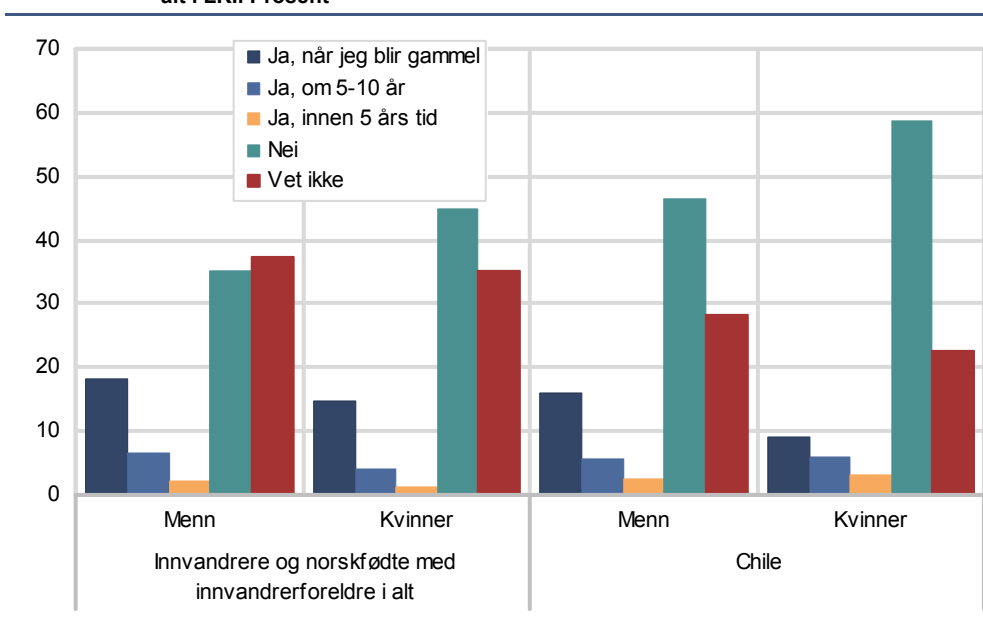

Norge igjen, etter at livet i Chile som returnert flyktning ikke var slik de hadde drømt om (se blant annet Berg og Lauritsen 2009 og Valenta og Berg 2003).

Som i andre grupper, er chilenske kvinner i større grad enn menn sikre på at de ikke skal vende tilbake. 59 prosent sier nei til det, mot 47 prosent av mennene. Menn er på sin side i noe større grad usikre eller ønsker å reise tilbake når de blir gamle (Figur 2.18).

Det var blant dem med tyrkisk bakgrunn at flest hadde planer om å flytte tilbake, fulgt av de fra Bosnia-Hercegovina. 38 prosent av de med tyrkisk bakgrunn hadde slike planer, flesteparten først når de ble gamle, og 15 prosent innen ti år. Disse to landene har det til felles at de ligger nær Norge, langt nærmere enn for eksempel Pakistan, og i motsetning til Somalia, Irak, Sri Lanka er det ikke pågående uroligheter/krigslignende tilstander i landene. I Iran og Vietnam er det sittende regimet det samme som mange innvandrere i Norge rømte fra.

Figur 2.18. Andel innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre som tror at de noen gang kommer til å flytte tilbake til opprinnelseslandet for å bo der fast. Chile og i alt i LKI. Prosent

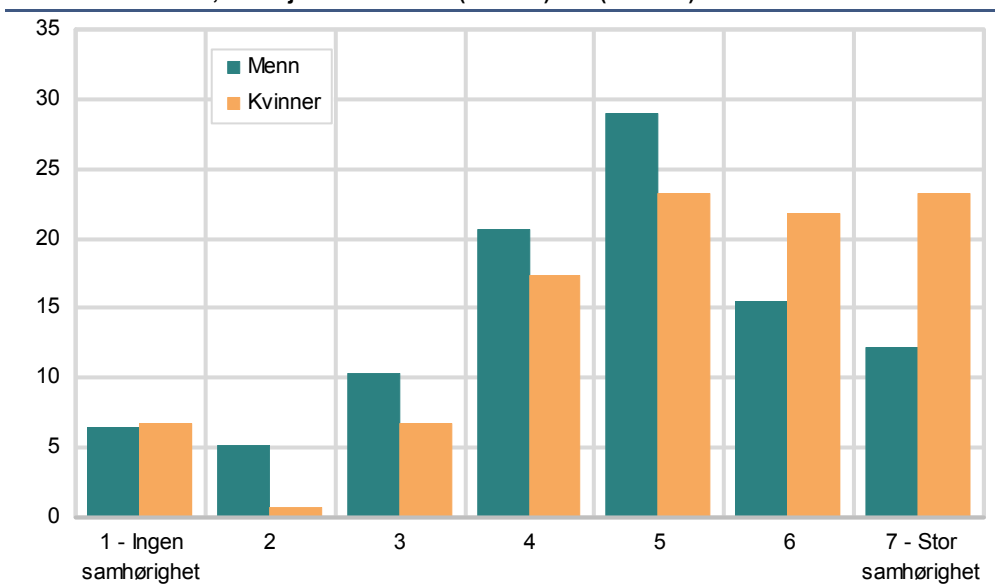
Kilde: Levekår blant innvandrere 2005/2006, Statistisk sentralbyrå

Dersom man har planer om å vende tilbake, kan det være en grunn for å investere i land eller bolig i opprinnelseslandet, eller ikke å selge det man allerede eier der. Slike investeringer kan imidlertid ha mange andre motiv. I snitt svarte 11 prosent i LKI av innvandrerne at de eide jord og 16 prosent at de eide bolig i opprinnelseslandet. Mest vanlig å eie i hjemlandet er det blant dem fra Pakistan og Tyrkia. Bare 6 prosent av chilenerne svarte at de eide jord og 9 prosent at de eide bolig i Chile.

2.11.2. Ingen forskjeller mellom kvinners og menns følelse av samhørighet med Norge

I hvilken grad føler chilenerne ”samhørighet” med Norge? De vi intervjuet ble bedt om å markere sin grad av ”samhørighet med Norge” på en skala fra 1 til 7, hvor høyere tall på skalaen betyr høyere samhørighet. Her kan det innvendes at ”samhørighet” er et ullent begrep. Hva de vi intervjuet legger i ordet, og hvilket innhold det har på deres morsmål, vet vi ikke. I alle fall ser vi at gjennomsnittsscoren for dem med chilensk bakgrunn er 4,8, og det er nøyaktig på gjennomsnittet for LKI (Figur A33). Kvinner har høyere samhørighet med Norge enn menn (Figur 2.19).

Figur 2.19. Samhørighetsfølelse blant innvandrere fra Chile og norskfødte med foreldre fra Chile, etter kjønn. Skala fra 0 (svakest) til 7 (sterkest). Prosent

Kilde: Statistisk sentralbyrå, Levekår blant innvandrere 2005/2006

2.11.3. Få hjelper familien i Chile økonomisk

Chilenerne var de som i minst grad svarte at de hjelper familie i hjemlandet økonomisk. Omtrent fire av ti gjør dette, hvorav 13 prosent hver måned. Vanligst var dette blant innvandrere fra Sri Lanka og Somalia (Figur A34).

Som i de andre innvandrergroppene vi intervjuet, er det flere menn enn kvinner som sier at de hjelper familien i opprinnelseslandet økonomisk – 46 prosent av mennene fra Chile sier de gjør det, mot 36 prosent av kvinnene. Det kan tenkes at dette med å sende penger eller på andre måter å bidra økonomisk er mannens oppgave i mange familier, men spørsmålsstillingen gikk på person, ikke på husholdning. Det er mulig kjønnsforskjellene ville vært mindre om vi hadde spurt om ”husholdningen” hjelper familien økonomisk.

2.11.4. Flest med god norsk venn

De aller fleste innvandrerne i Norge har en god venn her. I alt svarte 93 prosent av innvandrerne i LKI at de hadde en god venn, færre enn befolkningen i alt (99 prosent). I alle grupper var det rundt 9 av 10, eller flere, som hadde en god venn i Norge. Det samme gjelder 94 prosent av chilenerne, omtrent like mange som ti år tidligere.

Chilenerne er de som i størst grad, i likhet med de fra Bosnia-Hercegovina, har en god norsk venn. Tre av fire har det, like mange kvinner som menn (Figur A35).

Arbeidsplassen er en potensiell arena for å få norske venner. Og vi ser at det er langt mer vanlig blant innvandrere å ha en god norsk venn om de har arbeid (64 prosent) enn om de ikke har det (47 prosent). Blant chilenerne er forskjellen relativt liten. 78 prosent av dem som har arbeid, har en god norsk venn, mot 71 prosent av dem som ikke har en arbeidsplass å gå til.

2.11.5. Kvinner er mer ensomme enn menn

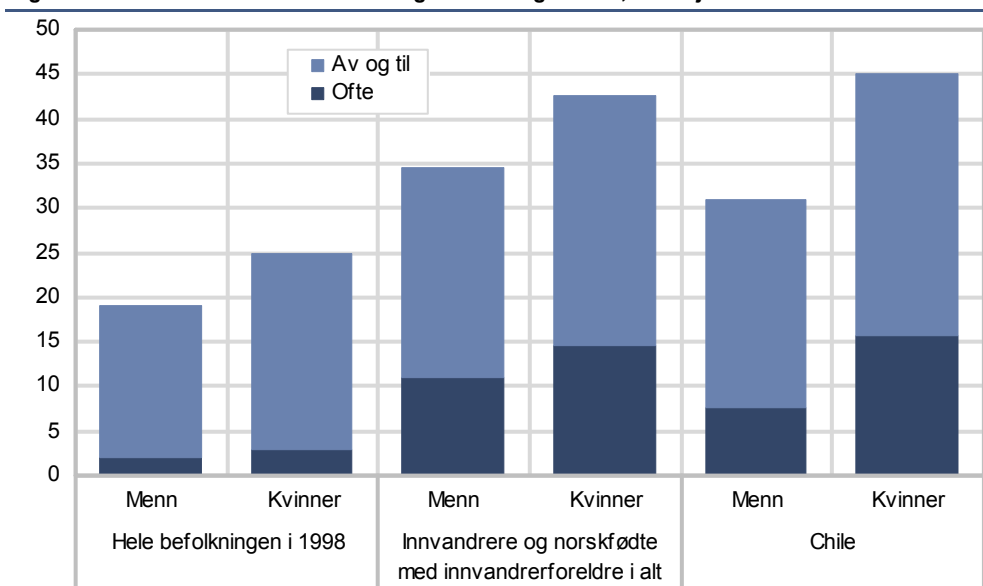
Innvandrere føler seg gjennomgående mer ensomme enn om vi ser på hele befolkningen. I LKI svarte 13 prosent at de ofte føler seg ensomme, mot bare 2 prosent i hele befolkningen. Og det er noe færre som aldri føler seg ensomme blant innvandrere enn i hele befolkningen (40 mot 44 prosent)

Personer med chilensk bakgrunn lå akkurat på gjennomsnittet hva gjaldt ensomhet. Fire av ti var ofte eller av og til ensomme, mens tre av ti var det av og til og tre av ti aldri (Figur A36). Ser vi på de ti landgruppene samlet, er det flere kvinner enn

menn som føler seg ensomme. Dette gjelder også chilenerne, som Figur 2.20 illustrerer.

Det er små forskjeller i hvor mange blant chilenerne som føler seg ensomme i 2005/2006 sammenlignet med ti år tidligere. Dette til tross for at flere personer med chilensk bakgrunn har nære familiemedlemmer i Norge i 2005/2006 enn i 1996, som vi skal se. Og til tross for at det for chilenerne, som for andre grupper, er nær sammenheng mellom ensomhetsfølelse og det å ha familie i Norge eller ikke.

Figur 2.20. Andel som ofte eller av og til føler seg ensom, etter kjønn. Prosent

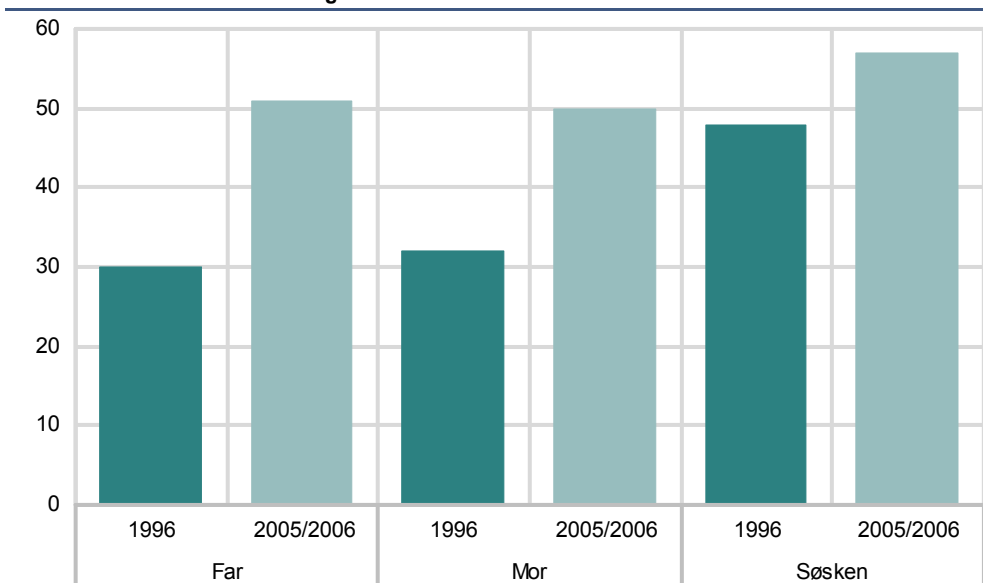

Kilde: Levekår blant innvandrere 2005/2006, Statistisk sentralbyrå og Levekårsundersøkelsen 1998

2.11.6. Flere har familie i Norge enn i 1996

Sammenlignet med mange andre grupper, er det noe mer vanlig at personer med chilensk bakgrunn har familie og slekt i Norge (Figur A37). Og det er relativt store endringer i familiesituasjonen til chilenerne i Norge fra 1996 til 2005/2006. Mange flere har søsken, far, mor eller andre familiemedlemmer som bor i Norge (Figur 2.21). Av dem som hadde foreldre som levde, var det i 1996 tre av ti som svarte at de hadde far boende i Norge og like mange hadde mor her. I 2005/2006 hadde dette økt til halvparten. Det var også noen flere som hadde søsken i Norge.

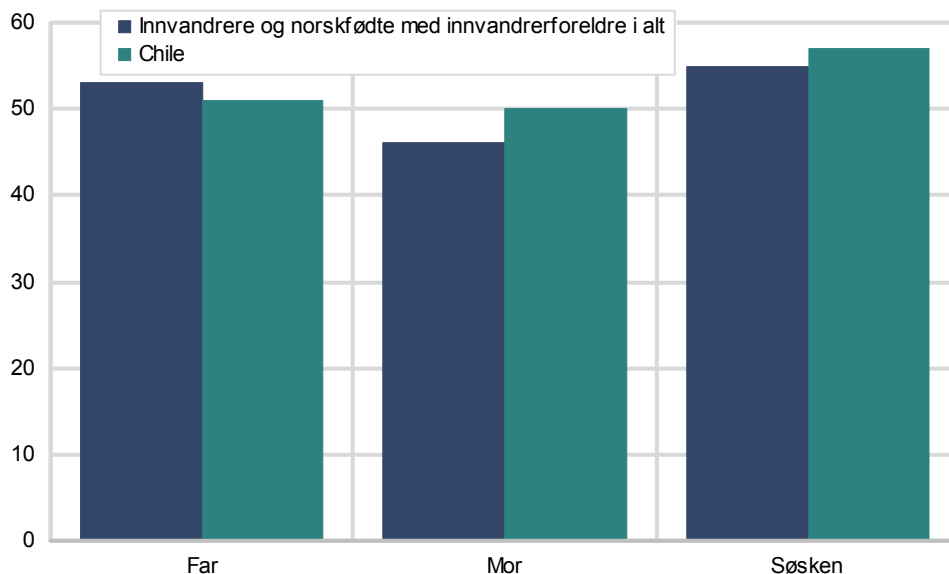
Figur 2.21. Andel med familie i Norge blant innvandrere fra Chile og norskfødte med foreldre fra Chile. 1996 og 2005/2006. Prosent

Kilde: Statistisk sentralbyrå, Levekår blant innvandrere 1996 og 2005/2006

Det er marginale forskjeller mellom menn og kvinner fra Chile i andelen som har mor, far eller søsken i Norge.

Figur 2.22. Andel innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre som har far, mor og søsken i Norge. Chile og i alt i LKI. Prosent

Kilde: Levekår blant innvandrere 2005/2006, Statistisk sentralbyrå

2.12. Oppsummering – gode levekår for mange chilenerne

Det er nå rundt 20 år siden det var en stor tilstrømming av innvandrere fra Chile. På slutten av 1980-tallet kom det mange asylsøkere fra Chile til Norge, mens det de siste nær tyve årene har kommet bare mellom 100 og 150 chilenerne til Norge årlig. Dermed har de fleste med chilensk bakgrunn vært lenge i Norge, og deres lange botid forklarer mange av de tendensene vi ser gjennom levekårsundersøkelsen, som at deres sysselsetting er relativt høy, og at mange har norske venner.

Et utvalg av chilenerne ble også intervjuet i 1996, og chilenernes mediane botid har økt med hele åtte år til 17 år i 2005/2006. Dette forklarer de forbedringer vi finner på flere områder, som at sysselsettingen har økt, boforholdene er bedre og at flere har familie i Norge.

Det store flertallet chilenerne som kom til Norge, kom fra store byer, og mange hadde høyere utdanning fra Chile, både kvinner og menn. Sammenlignet med andre grupper, var det mange fra Chile som hadde bakgrunn som funksjonærer og arbeidere, og få kom uten yrkeserfaring. Dette har nok gjort at chilenerne har hatt bedre muligheter for å komme i arbeid enn mange andre innvandrergrupper, hvor utdanningsnivået er lavere og mange, særlig kvinner, mangler yrkeserfaring.

Chilenernes sysselsetting er over innvandrernes gjennomsnitt, noe som blant annet henger sammen med at de fleste har bodd relativt lenge i Norge. Og som for andre grupper, er sysselsettingen høyere jo høyere utdanningen er. Selv om sysselsettingen blant chilenerne har økt i 2005/2006 sammenlignet med ti år tidligere, ser det ikke ut til at chilenernes opplevelse av arbeidets kvalitet er bedret over årene. I alle fall var det 17 prosentpoeng flere som svarte at de opplevde arbeidet i høy eller noen grad som en psykisk påkjenning i 2005/2006 sammenlignet med ti år tidligere.

Som en følge av chilenernes høye sysselsetting, er inntekten til chilenske husholdninger relativt høy, og deres inntekt er 80 prosent av inntekten i totalbefolkningen. Og deres økonomiske situasjon har bedret seg over tid. I 2005/2006 svarte seks av

ti med chilensk bakgrunn at de aldri opplever problemer med å klare løpende utgifter, ti år tidligere svarte fem av ti det samme.

Chilenerne er relativt lite religiøse og ikke særlig religiøst aktive. Flertallet ble oppdratt som katolikker, men mange tilhører ikke lenger religionen i dag. Bare blant innvandrere fra Iran er dette mer vanlig. Derfor er det ikke overraskende at chilenerne er blant dem hvor flest svarer at religion er lite viktig for dem. Sammenlignet med andre grupper, er relativt få chilener aktive i innvandrersorganisasjoner og religiøse organisasjoner.

Chilenerne er blant dem som i størst grad har kuttet båndene til opprinnelseslandet, i den forstand at relativt mange er sikre på at de aldri skal flytte tilbake, og relativt få hjelper familie i hjemlandet økonomisk. Det er også chilenerne som i størst grad har en god norsk venn, men likevel er det en av fire som *ikke* har det.

Alt i alt har chilenerne relativt gode levekår sammenlignet med mange andre innvandrergupper, særlig i forhold til flyktninger med kortere botid i Norge. Det som særlig preger chilenerne, er at det er relativt små forskjeller mellom kvinner og menn, noe vi ser nærmere på i neste avsnitt.

2.12.1. Menn og kvinner fra Chile er relativt likestilte

På flere områder er kjønnsforskjellene blant innvandrere fra Chile mindre enn i de fleste andre grupper vi har intervjuet, eller det er ingen forskjeller mellom kvinner og menn overhodet. En viktig grunn til dette er trolig det at så mange chilenske kvinner har høyere utdanning når de kommer til Norge – noe flere blant chilenske kvinner enn blant chilenske menn. Dette gjør at kvinnene stiller sterkere i arbeidsmarkedet sammenlignet med kvinner fra andre land, trolig har lettere for å lære seg norsk, og for å få norske venner. Dessuten er både kvinner og menn fra Chile langt mer sekulære enn i andre grupper.

I tillegg har kvinner og menn fra Chile i gjennomsnitt bodd i Norge like lenge, i motsetning til mange andre grupper, hvor kvinner har kortere botid enn mennene.

Chilenske kvinner hadde i noe større grad høyere utdanning i bagasjen enn chilenske menn, og de har også i større grad tatt utdanning i Norge. Dersom vi ser på chilenernes utdanningsnivå, uavhengig av hvor utdanningen er tatt, hadde 42 prosent av kvinnene vi intervjuet høyere utdanning, mot 27 prosent av mennene. Ingen av de andre gruppene hadde så store forskjeller i kvinnes favør.

Syssettingsforskjellene mellom kvinner og menn fra Chile er mindre enn for mange andre grupper, men de er ikke helt borte, uansett hvilket utdanningsnivået vi ser på. I LKI var 55 prosent av kvinnene med bakgrunn fra Chile sysselsatt, mot 69 prosent av mennene – en forskjell på 14 prosentpoeng mot 18 prosentpoeng om vi ser på alle kvinner og menn i utvalget. I det norsk-chilenske hjemmet er det imidlertid som i befolkningen generelt – kvinner bruker mest tid på husarbeid.

At mange kvinner fra Chile har høyere utdanning, og at relativt mange har jobb, bidrar nok også til å de fleste, både kvinner og menn, synes de har gode norskferdigheter. I mange andre grupper vurderer menn sine norskferdigheter bedre enn kvinner gjør, men slik er det ikke når vi spør chilenerne.

Verken kvinner eller menn med bakgrunn fra Chile er i særlig grad medlemmer av ulike typer organisasjoner. Og også her er chilenerne relativt utypiske; kvinner er i større grad enn mennene medlemmer av religiøse foreninger/menigheter og fagorganisasjoner. Menn er imidlertid, som i andre grupper, mer aktive i idrettslag enn kvinner.

Som i andre landgrupper, er det visse forskjeller mellom chilenske kvinner og menn i hva de tenker om å returnere til opprinnelseslandet. Chilenske kvinner er i

noe større grad enn chilenske menn sikre på at de ikke skal vende tilbake. Også på helsespørsmål er chilenerne som andre grupper; kvinner har dårligere helse enn menn, både om vi ser på egenvurdert helse, det faktiske sykdomsbildet og psykisk helse.

Alt i alt er det på mange områder små kjønnsforskjeller mellom menn og kvinner fra Chile sammenlignet med de andre gruppene i LKI. De forskjeller vi finner mellom kvinner og menn er heller ikke unike for innvandrere generelt eller chilenerne spesielt. Også om vi ser på befolkningen under ett, er kvinner i mindre grad sysselsatt enn menn, de bruker mest tid på husarbeid og deltar mer i utdanningssystemet.

2.12.2. Iranerne og chilenerne – like og ulike

Chilenerne har på mange måter relativt lik innvandringshistorie til Norge som det iranerne har – mange kom på slutten av 80-tallet, mange var høyt utdannet, de fleste hadde vært yrkesaktive eller studert i hjemlandet (særlig iranerne) og flertallet kom fra store byer. Landene hadde begge et høyere utviklingsnivå og var bedre plassert på FNs indeks for menneskelig utvikling (HDI-indeksen) enn mange av de andre landene det kom mange innvandrere fra. Mange har kommet som flyktninger eller familiegjenforente til flyktninger, og flere var politisk opposisjonelle i hjemlandet. I forhold til andre grupper, er mange fra Iran og Chile relativt sekulære og lite religiøst aktive. I begge grupper er det mellom fire og fem av ti som ikke lenger tilhører religionen de ble oppdratt i, som i iranernes tilfelle var islam, og i de fleste chilenernes tilfelle var katolsk kristendom.

I Norge er iranerne og chilenernes vei inn i samfunnet på mange måter nokså lik, men på viktige områder også ulik: Sysselsettingen blant iranerne er langt lavere enn chilenernes sysselsetting, både for kvinner og menn. Av dem som har arbeid, er det flere iranere som opplever arbeidet som en psykisk påkjenning og noe færre som synes de får utnyttet sine ferdigheter og kunnskaper i jobben. Og som en følge av deres lavere sysselsetting har iranerne lavere inntekt og noe større problemer med å klare løpende utgifter enn chilenerne.

Det kan være mange grunner til iranernes noe lavere sysselsetting, blant annet er det relativt sett langt flere iranere som har kort botid enn chilenerne. Innvandringen av chilenerne stoppet nesten opp etter 1990, men dette ikke er tilfellet for iranerne. Mens den årlige nettoinnvandringen av statsborgere fra Iran i gjennomsnitt har vært 420 etter 1990, er tilsvarende tall for chilenerne 29. Samtidig har iranerne opplevd langt mer diskriminering og trakassering enn det chilenerne har, særlig i arbeidslivet, i boligmarkedet og i utelivet (Blom og Henriksen 2007:128-136). I tillegg har flere chilenerne enn iranere norske venner, særlig er det forskjell mellom chilenske menn og iranske menn.

Oppsummert ser vi i iranerne og chilenerne to grupper som i utgangspunktet ikke er helt ulike, men som kan se ut til å ha fått litt forskjellige veier inn i det norske samfunnet. Kanskje kan forskjellene skyldes ulikheter i botid? Kanskje kan noe skyldes at iranerne har bakgrunn fra et islamsk samfunn og derfor møter noe større motstand i Norge enn det chilenerne gjør, med sin bakgrunn fra et land med et europeisk språk, og som nok det siste århundre eller to har klarere fellestrekk med Norge enn det Iran har?

3. Iran

- Iranerne var den tiende største gruppen innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre i Norge ved inngangen til 2009
- I intervjuundersøkelsen Levekår blant innvandrere (LKI) lå iranerne midt på treet hva gjaldt median botid da undersøkelsen ble gjennomført i 2005/2006. Halvparten hadde bodd i Norge lenger enn åtte år.
- Syv av ti er oppvokst i en større by, og iranerne er dermed blant gruppene hvor flest er fra by
- Iranerne ligger midt på treet i forhold til hvor de befinner seg i bolighierarkiet sammenlignet med de andre gruppene i LKI.
- Bosituasjonen til iranerne er klart forbedret i 2005/2006 sammenlignet med i 1996
- Iranerne er høyest utdannet av dem vi intervjuet i LKI. Kvinner er like høyt utdannet som menn, bare blant dem fra Chile var også kvinnene høyere utdannet enn menn.
- Blant iranske kvinner og menn med høyere utdanning, er sysselsettingen like høy
- Iranerne opplever i størst grad arbeidet som en psykisk påkjenning av nasjonalitetene vi intervjuet i LKI
- Iranerne opplever ikke at de har fått mindre problemer med å klare løpende utgifter i 2005/2006 enn i 1996, tross lengre botid og høyere sysselsetting.
- Iranerne er blant innvandrergruppene hvor kontantstøttebruken er lavest
- Iranske kvinner bruker relativt liten tid på husarbeid, men som i andre grupper, bruker kvinner mer tid enn menn
- Få iranere, kvinner som menn, er medlemmer av innvandrerorganisasjoner eller religiøse organisasjoner
- Religion er lite viktig for iranere, og mange tilhører ikke lenger islam
- Mens menn fra Iran i langt mindre grad hadde enn god norsk venn i 2005/2006 enn ti år tidligere, var det motsatte tilfelle for iranske kvinner.
- Relativt mange iranere føler seg ensomme, selv om flere har familie i Norge i 2005/2006 enn ti år tidligere
- Iranerne er blant gruppene som i størst grad opplever diskriminering på ulike felt
- Iranernes fysiske helse ligger på gjennomsnittet for LKI, men sammen med de fra Irak er det iranerne som i størst grad har psykiske helseproblemer
- På mange områder er det langt mindre forskjeller mellom menn og kvinner fra Iran enn det vi finner i andre grupper.

Levekårsundersøkelsen blant innvandrere

I 2005/2006 gjennomførte SSB intervjuundersøkelsen Levekår blant innvandrere (LKI). Innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre fra ti utvalgte landgrupper ble intervjuet, deriblant Iran. Det er denne levekårsundersøkelsen som hovedsakelig er datagrunnlaget i dette kapitlet. Når vi sammenligner iranerne svar i LKI med innvandrernes gjennomsnitt, mener vi gjennomsnittet for de ti gruppene. I tillegg supplerer vi med data fra Levekårsundersøkelsen fra 1996, og med de nyeste data som var tilgjengelig fra de offentlige registrene da denne rapporten ble skrevet. Opplysninger om befolkningen i alt er hentet fra diverse roterende levekårsundersøkelser. Det står mer i innledningskapitlet om hvordan undersøkelsen ble gjennomført og om datagrunnlaget, men fullstendig informasjon finnes i Gulløy (2008). De som ble intervjuet i LKI svarte på flere spørsmål enn de som er gjengitt her. I ”hovedrapportene” Blom og Henriksen (2008) og Blom (2008), er de ulike landgruppens svar på alle spørsmål i intervjuene omtalt.

3.1. Demografi og botid

Gjennom registerstatistikken har vi mye ”harde fakta” om iranernes demografi, som hvor mange de er, hvor de bor, når de kom til Norge, og hvor gamle de er. I dette kapitlet skal vi kort gi en demografisk beskrivelse av iranske innvandrere og norskfødte med foreldre fra Iran, noe som er gjort langt grundigere i de to rapportene Henriksen 2007 og Pettersen 2009. Som vi skal se, er iranerne den tiende største gruppen innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre i Norge ved inngangen til 2009. Særlig på slutten av 1980-tallet kom det mange iranere.

3.1.1. Stor innvandring av iranske statsborgere på slutten av 80-tallet

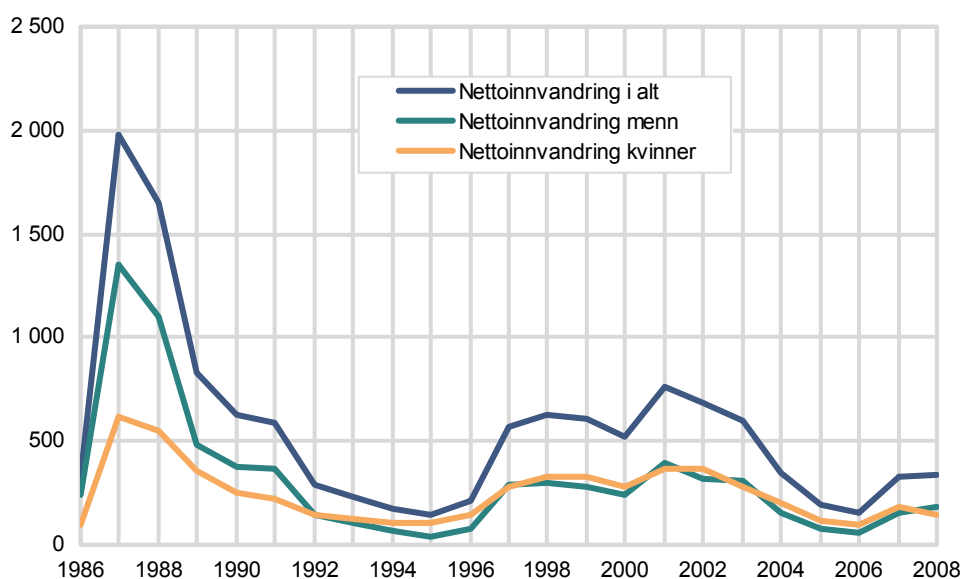
I perioden 1986-1990 var det stor innvandring av iranske statsborgere til Norge (Figur 3.1). I toppåret 1987 kom det nær 2 000 iranske statsborgere. Årsaken til den store innvandringen i 1987-88 var politiske tilstrømninger i Iran. Det ble strengere regler og liten mulighet for å fremme opposisjonelle ytringer. Det var da også i stor grad folk fra den intellektuelle eliten og mange med høyere utdanning som flyktet, ifølge utlendingsforvaltningens fagenhet for landinformasjon (landinfo.no (a)).

Berg og Lauritsen (2009:91) skriver at det også er iranere som har flyktet på grunn av redsel for at sønnene skulle bli sendt i krigen, politisk motstand mot krigsdeltakelse, i tillegg til hindre mot å ta utdanning, mot sosial mobilitet og mot å være i inntektsgivende aktivitet.

I løpet av første halvdel av 1990-tallet sank tallet på innvandring fra Iran til Norge til en bunn i 1995, for så å stige til en foreløpig topp i 2001 med 848 flyttinger. I 2007 kom det 412 iranske statsborgere til Norge. Den årlige registrerte utvandringen av iranske statsborgere har vært svært lav, og har vært under 150 personer årlig gjennom hele perioden.

Under innvandrings-toppen på slutten av 80-tallet, da det kom mange asylsøkere, kom det omtrent to menn for hver kvinne. Senere kom det omtrent like mange menn som kvinner. Dette forklarer, som vi skal se, at det er så skjev kjønnsfordeling blant iranere i 40-årene, mange av disse kom på slutten av 80-tallet.

Figur 3.1. Årlig nettoinnvandring av statsborgere av Iran, etter kjønn. 1986-2008. Absolutte tall

Kilde: Befolkningsstatistikk, Statistisk sentralbyrå

Iranerne er den største gruppen overføringsflyktninger vi har i Norge. Ved inngangen til 2009 var 4 500 kommet som overføringsflyktninger, mens 4 800 var kommet som asylsøkere. Resten, 2 000 personer, var kommet gjennom enten familiegjenforening eller familieetablering, omtrent like mange av hver. Et vanlig mønster i flyktningemigrasjonen er at menn reiser i forveien, mens eventuelle koner og barn kommer etter gjennom familiegjenforening. Det er kommet noen ganske få arbeidsinnvandrere fra Iran, og noen få har kommet for å studere i Norge. I perioden 1990-2008 kom det i underkant av 200 på hver av disse typene tillatelser.

Ifølge landinfo.no kommer de fleste asylsøkerne enten fra de kurdiske områdene i Iran eller fra noen av de større byene, inkludert Teheran (landinfo.no (a)). Dette kan forklare at fire av ti av de intervjuede i LKI svarte at de tilhørte en etnisk minoritet i opprinnelseslandet, mange av disse var trolig kurdere.

Tabell 3.1. Inn-, ut- og nettoinnvandring av statsborgere av Iran, etter kjønn. 1986-2008. Absolutte tall.

	Innvandring			Utvandring			Nettoinnvandring		
	I alt	Menn	Kvinner	I alt	Menn	Kvinner	I alt	Menn	Kvinner
1986-1989	4 903	3 237	1 666	109	62	47	4 794	3 175	1 619
1990-1994	2 623	1 522	1 101	701	462	239	1 922	1 060	862
1995-1999	2 491	1 157	1 334	332	181	151	2 159	976	1 183
2000	582	272	310	63	34	29	519	238	281
2001	848	436	412	89	43	46	759	393	366
2002	756	356	400	67	34	33	689	322	367
2003	698	359	339	104	47	57	594	312	282
2004	475	219	256	124	66	58	351	153	198
2005	338	144	194	144	65	79	194	79	115
2006	279	113	166	126	56	70	153	57	96
2007	412	188	224	79	35	44	333	153	180
2008	422	222	200	88	37	51	334	185	149

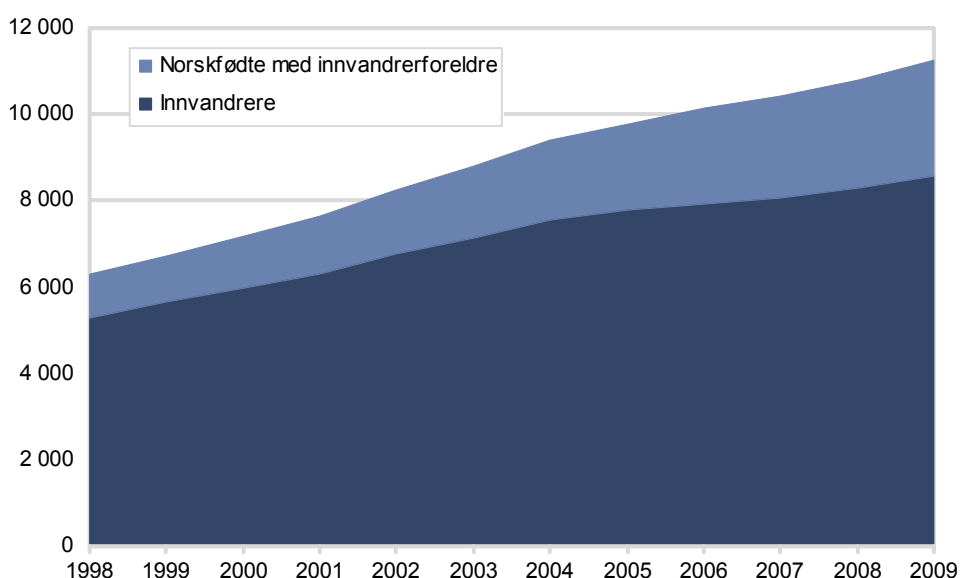
Kilde: Befolkningsstatistikk, Statistisk sentralbyrå

3.1.2. 10. største gruppe av innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre

Ved inngangen til 2009, bodde det 15 700 personer med bakgrunn fra Iran i Norge - 13 000 innvandrere og 2 700 norskfødte med foreldre fra Iran. Til sammen utgjorde disse den tiende største gruppen, det var så vidt flere fra Bosnia-Hercegovina og noen færre fra Tyrkia (Tabell).

Teller vi bare innvandrere og ikke norskfødte, utgjør de fra Iran den niende største gruppen.

Figur 3.2. Antall innvandrere og norskfødte med foreldre fra Iran. 1998-2009

Kilde: Befolkningsstatistikk, Statistisk sentralbyrå

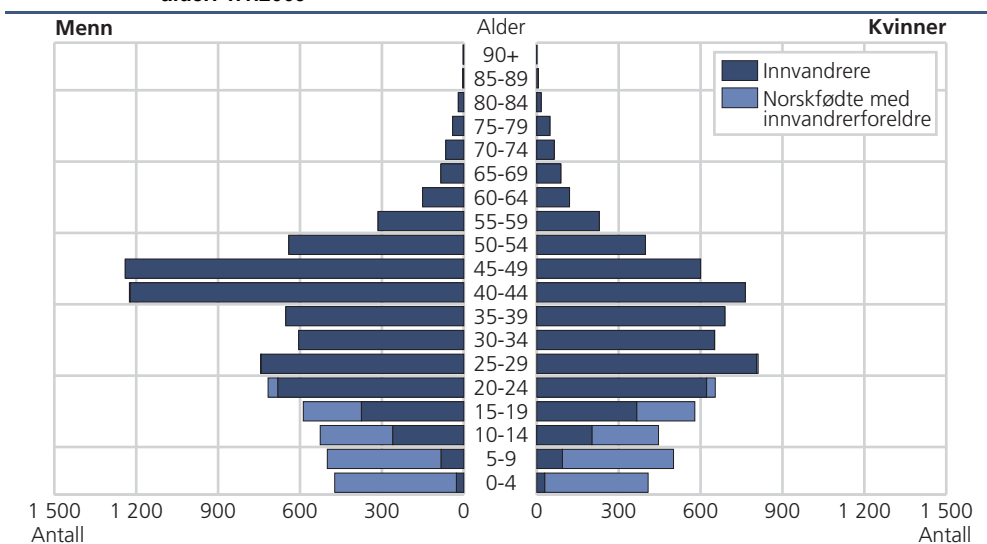
Figur 3.2 viser hvordan antallet med bakgrunn fra Iran har økt siden 1998. Ved inngangen til 2006, rundt tiden da LKI ble gjennomført, bodde det 12 100 innvandrere fra Iran i Norge, og 2 200 norskfødte med innvandrerforeldre fra Iran. De utgjorde den gang den 8. største gruppen.

Det har hele tiden vært flere menn enn kvinner fra Iran i Norge, men kvinneandelen har økt fra 39 prosent i 1998 til 45 prosent i 2009, da det var 7 200 menn mot 5 800 kvinner. Dette er en sjelden stor kjønnsforskjell for en gruppe med såpass lang botid, bare blant innvandrere fra Tyrkia var det en skjevare kjønnsfordeling av innvandrergruppene som har lang botid i Norge.

Blant dem i 40-åra er kjønnsfordelingen særlig skjev, her er det nesten dobbelt så mange menn som kvinner (Figur 3.3). Innvandringen fra Iran var størst på slutten av 80-tallet, og da kom det langt flere menn enn kvinner. Det er nok mange av disse som i dag er i 40-årene. Som nevnt er det blant asylsøkere vanlig at menn kommer i forveien til Norge, og gjenforenes med eventuell familie senere. Men de familiegjenforeningene som var etter innvandrings-toppene på slutten av 80-tallet har ikke jevnet ut kjønnsfordelingen blant iranerne. I andre halvdel av 90-tallet og frem til 2003 kom de fleste iranere som overføringsflyktninger, ikke som asylsøkere. Overføringsflyktninger kommer oftere som hele familier enn asylsøkere. Dette forklarer at kjønnsfordelingen blant iranske innvandrere var jevnere da enn på slutten av 80-tallet.

De 2 700 norskfødte med foreldre fra Iran utgjorde den tiende største gruppen norskfødte med innvandrerforeldre i Norge. Det er noen flere med foreldre fra India og noen færre med foreldre fra Bosnia-Hercegovina. Av personer med bakgrunn fra Iran – innvandrere og norskfødte med iranske foreldre – var 17 prosent norskfødte – en relativt liten andel sammenlignet med andre større innvandrergupper i Norge. Dette henger sammen med at innvandrere fra Iran får relativt få barn¹⁴. Som Figur 3.3 viser, var de norskfødte nokså unge; seks av ti var under 10 år og bare 80 personer var over 20 år.

Figur 3.3. Antall iranske innvandrere og norskfødte med iranske foreldre etter kjønn og alder. 1.1.2009

Kilde: Befolkningsstatistikk, Statistisk sentralbyrå

De med iransk bakgrunn gifter seg for det meste med personer med samme landbakgrunn, men det er også en del innvandrere fra Iran som har giftet seg med en i "befolkningen ellers". (Daugstad 2009:53). Derfor er det en del barn som har foreldre av en slik kombinasjon, ved inngangen til 2009 var det over 1 600 slike barn.

¹⁴ Per 1.1.2009 hadde iranske kvinner i alderen 35-44 år i gjennomsnitt 1,8 barn hver, noe som er lavere enn gjennomsnittet i Norge (1,95). Iranske kvinner har færrest barn av de gruppene vi intervjuet i LKI, kvinner fra Bosnia-Hercegovina har så vidt flere barn (1,86).

Barn av iranske innvandrere er fortsatt svært unge og har knapt begynt å gifte seg. Derfor er det for tidlig å si noe om deres ekteskapsmønster, og de har fått svært få barn.

Man måtte være minst 16 år for å komme med i LKI-utvalget. Derfor var det naturlig nok få norskfødte med iranske foreldre som ble intervjuet, de utgjorde bare to prosent av dem med bakgrunn fra Iran. Derfor vil vi her kunne bruke ”iraner” og ”iransk innvandrer” uten at det blir veldig misvisende. Og i motsetning til for innvandrergrupper med lengre botid i Norge, som dem fra Pakistan og Tyrkia, vil ikke levekårene til norskfødte med innvandrerforeldre påvirke tallene.

3.1.3. Menn har lengre botid enn kvinner

Iranerne er ikke blant innvandrergruppene i Norge som har kortest botid. Ved inngangen til 2009 hadde 9 prosent av alle iranske innvandrere som er registrert bosatt i Norge to års botid eller mindre, mens nær 44 prosent hadde 16 års botid eller mer. I fem av de ni andre gruppene som var med i LKI, var det flere som hadde 16 års botid eller mer; Chile, Vietnam, Pakistan, Sri Lanka og Tyrkia (Figur A1).¹⁵ Som Tabell 3.2 viser, er kjønnsfordelingen særlig skjev blant dem som har bodd i Norge i 16 år eller mer.

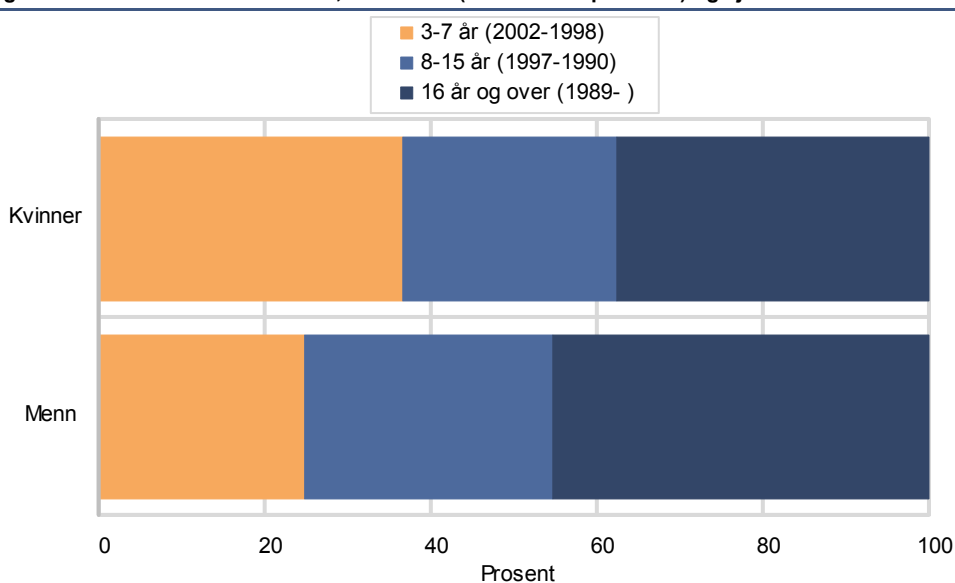
Tabell 3.2. Antall innvandrere fra Iran, etter kjønn og botid. 1.1.2009

Botid	Menn	Kvinner	I alt	Andel kvinner
0-2 år	566	549	1 115	0,49
3-7 år	1 393	1 376	2 769	0,50
8-15 år	1 662	1 765	3 427	0,52
16 år og over	3 589	2 101	5 690	0,37
I alt	7 210	5 791	13 001	0,45

Kilde: Statistisk sentralbyrå, befolkningsstatistikk

I LKI lå iranerne midt på treet hva gjaldt median botid¹⁶. Her var det et kriterium at man hadde minst to års botid for å komme med i utvalget, det vil si at det var ingen helt nyankomne som ble intervjuet. I 1996 var de intervjuede iranernes mediane botid åtte år, mens den hadde steget med seks år til 14 i 2005/2006 (Figur A2). Som Figur 3.4 viser, har også i utvalget iranske menn noe lengre botid enn iranske kvinner.

Figur 3.4. Innvandrere fra Iran, etter botid (ankomstår i parentes) og kjønn. Prosent

Kilde: Levekår blant innvandrere 2005/2006, Statistisk sentralbyrå

¹⁵ Noen figurer og tabeller omtales i alle kapitler. Heller enn å gjenta disse i hvert eneste kapittel, er de samlet bak i et vedlegg, og disse figurene og tabellene har et nummer som starter med bokstaven A.

¹⁶ Når personene i utvalget sorteres i stigende rekkefølge etter hvor lenge de har bodd i Norge, har personen i midten en botid tilsvarende medianen.

Blant gruppene vi intervjuet, var det de fra Irak og Somalia som hadde kortest median botid i 2005/2006 (5 og 6 år). Ellers varierte median botid fra 11 år (Serbia-Montenegro) til 19 år (Pakistan). Botiden i Norge har svært mye å si for innvandre- res levekår på ulike felt. Multivariate analyser av LKI-data viser at alder, kjønn, landbakgrunn og botid er demografiske variable med betydning for hvorvidt en innvandrere er sysselsatt eller ikke.¹⁷ Det tar tid å knekke kodene til det norske samfunnet, lære seg norsk, ta utdanning og/eller får godkjent utdanning, danne nettverk og finne arbeid. At iranerne har mye lengre botid i 2005/2006 enn i 1996 kan bidra til å forklare forbedringer i levekår som vi finner, som for eksempel at iranernes bosituasjon er bedret.

Som vi skal se, er det visse forskjeller i levekårene til iranske kvinner og menn. For eksempel er sysselsettingen høyere for menn enn for kvinner, og menn vurderer sine norskkferdigheter bedre enn det kvinner gjør. En del av disse forskjellene kan henge sammen med at iranske menn har lengre botid i Norge enn iranske kvinner.

3.1.4. Svarprosent og representativitet

Det er mye interessant informasjon å hente fra feltarbeidet i LKI, det vil si fra tiden vi var ute og intervjuet de som var trukket ut til å delta i undersøkelsen. Hvilke grupper var vanskelige å få tak i? Hvem foretrakk å bli intervjuet på norsk? Er iranerne som ble intervjuet representative for iranerne som bor i Norge? Slike spørsmål er inngående behandlet i dokumentasjonsrapporten om levekårsundersøkelsen (Gulløy 2008), her skal vi først og fremst se på i hvilken grad iranerne som ble intervjuet i LKI er representative for iranerne i Norge.

Iranerne var den gruppen, etter somalierne, hvor færrest av dem som var trukket ut til å delta i undersøkelsen, faktisk ble intervjuet. Iranernes svarprosent var på 57 prosent – 42 prosent av mennene og 61 prosent av kvinnene. Gjennomsnittet var 64 prosent for de ti gruppene (Tabell). Dette er ikke fordi iranerne var spesielt uvillige til å svare. 21 prosent av dem som ble trukket ut deltok ikke fordi de ikke ønsket det, noe som er på gjennomsnittet for de 10 landgruppene. Like vanlig var det at personen ikke var å treffe på den adressen de sto oppført med i folkeregisteret, og vanligst var denne frafallsårsaken blant somalierne og iranerne. For begge grupper var det 22 prosent som ikke svarte av denne grunnen, mot 12 prosent i snitt. Dette kan kanskje henge sammen med at personer flytter ut av landet uten å registrere seg.

Kriteriene for å komme med i trekkepopulasjonen, det vil si dem som kunne bli trukket ut til å delta i levekårsundersøkelsen, var følgende:

- Måtte være innvandrere eller norskfødt med to innvandrerforeldre
- Måtte ha bakgrunn fra ett av de aktuelle ti landene
- Måtte ha bodd i Norge i minst to år per 1. september 2005
- Måtte være mellom 16 og 70 år den 1. januar 2006

Er iranerne vi intervjuet representative for iranerne i Norge som fylte disse kriteriene? I og med at ikke alle vi trakk ut, faktisk ble intervjuet, er det ikke slik at iranerne vi intervjuet er et nøyaktig speilbilde av trekkepopulasjonen av iranere. Men de er langt fra noe vrengebilde. Analysene av utvalget viser at i det iranske utvalget er kvinner så vidt underrepresentert tross svært høyt frafall blant disse, og de som bor i ”resten av landet” er underrepresentert¹⁸. For å si det på en annen måte; i speilet som levekårsundersøkelsen representerer, tar i iranernes tilfelle kvinner og de som bor i ”resten av landet” noe mindre plass enn de gjør i virkeligheten. Alt i alt kan vi konkludere med at det for iranerne er relativt god representasjon, men med visse skjevheter i frafallet langs de kjennmerkene vi har sjekket for (2008:34).

¹⁷ Analysene er gjort av forsker Svein Blom ved Statistisk sentralbyrå, og publiseres i 2010.

¹⁸ Bosted er inndelt i fire kategorier: Oslo, byer/steder med stor innvandrerbefolkning, byer/steder med liten innvandrerbefolkning og resten av landet.

Ettersom resultatene bygger på opplysninger om et utvalg av befolkningen, er det knyttet en statistisk usikkerhet til dem. Og når vi deler opp i undergrupper, som menn og kvinner, eller sysselsatte og ikke-sysselsatte, blir usikkerheten særlig stor, og noen ganger så stor at vi ikke gjengir resultatene. Eksempelvis er det såpass få iranske kvinner som er sysselsatt i utvalget, at vi ikke vil se på forskjeller mellom sysselsatte kvinner og menn fra Iran. Vi skal ikke i denne rapporten gjengi signifikanstester av resultater og forskjeller, dvs. oppgi et tall som sier noe om med hvor stor sikkerhet vi kan si noe om populasjonen basert på svarene til dem vi intervjuet. Vi vil imidlertid poengtere det når prosenttall bygger på små tall, og unngå å gjengi resultater som er for usikre.

Dersom vi ikke nevner annet, er prosentandelen beregnet ut fra de 270 iranerne vi intervjuet, 160 menn og 110 kvinner.

3.2. Bakgrunn fra opprinnelseslandet

Innvandrerne fødes ikke på grensen til Norge. De har med seg en bagasje og en bakgrunn som på mange måter vil prege deres muligheter til å tilpasse seg samfunnet i Norge. I LKI spurte vi blant annet om foreldrenes sosioøkonomiske bakgrunn, hvor de var vokst opp i opprinnelseslandet og hva de hadde av yrkeserfaring. Som vi skal se, var det relativt mange iranere som kom til Norge rett fra skolebenken i Iran.

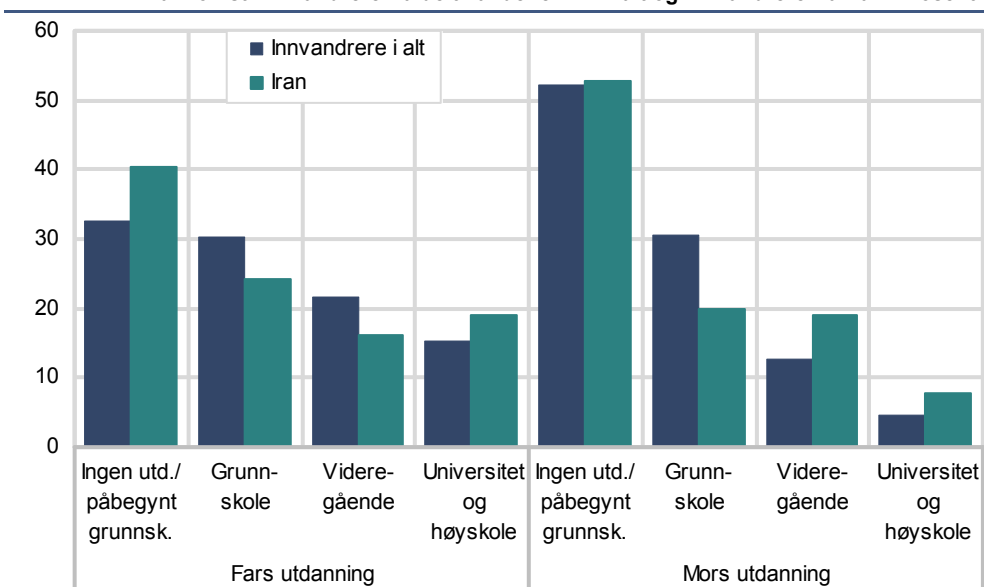
3.2.1. 70 prosent oppvokst i en større by

I LKI svarte 70 prosent av iranerne at de var oppvokst i en større by, 21 prosent i en småby og bare 8 prosent på landsbygda. Iranerne var dermed blant gruppene vi intervjuet hvor flest kom fra større byer. Mest urbane var de fra Chile (82 prosent oppvokst i større by), minst urbane var de fra Sri Lanka (25 prosent).

3.2.2. Uvanlig, men mer vanlig å ha foreldre med høyere utdanning

Vi spurte dem vi intervjuet hvilken utdanning deres foreldre hadde. I alle gruppene var det fedrene som hadde høyest utdanning, og i snitt svarte halvparten at mor ikke hadde fullført grunnskolen. Dette var også det vanligste svaret blant iranerne (Figur 3.5). Samtidig er det også noe mer vanlig blant iranerne å ha foreldre med høyere utdanning sammenlignet med gjennomsnittet, men også for iranerne gjelder dette et lite mindretall. Ifølge Berg og Lauritsen (2009:91), var det særlig på 1990-tallet og fremover at kvinner fikk flere rettigheter hva gjaldt utdanning og arbeid, endringer de færreste av dem vi intervjuet ville fått glede av, og i alle fall ikke deres mødre.

Figur 3.5. Foreldres høyeste fullførte utdanning, blant innvandrere som var minst 18 år ved ankomst. Innvandrere fra de ti landene i LKI i alt og innvandrere fra Iran. Prosent¹

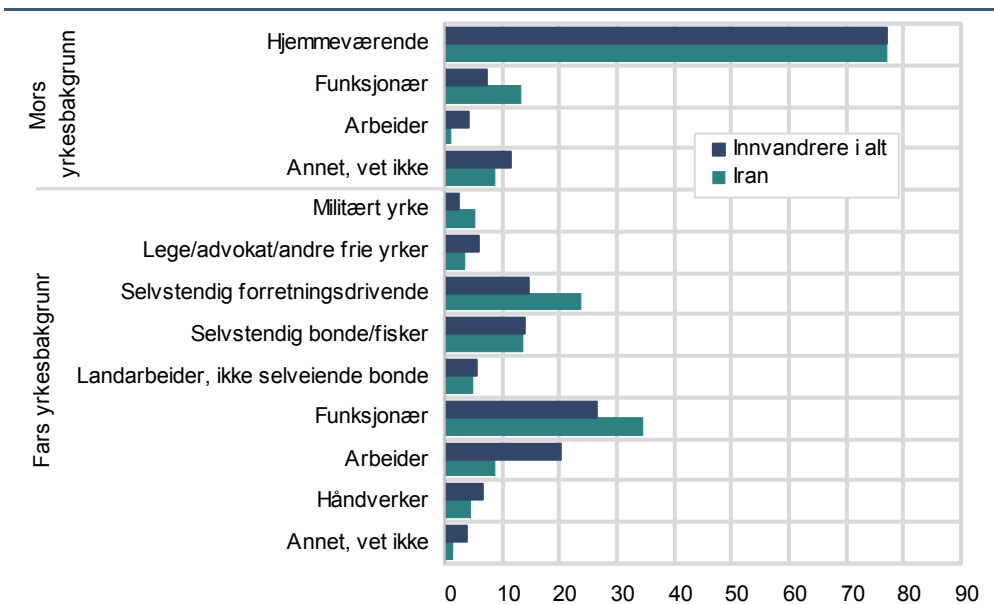

¹ N= 2106 personer for alle innvandrere i LKI og 206 for iranere
 Kilde: Levekår blant innvandrere 2005/2006, Statistisk sentralbyrå

3.2.3. Variert yrkesbakgrunn blant fedrene

Det store flertall iranere, som innvandrere ellers i LKI, hadde mødre som ikke var yrkesaktive. Dette gjaldt nær åtte av ti (Figur 3.6). Det var også en del som hadde mødre som arbeidet som funksjonær, og også blant fedrene til iranerne var dette mer vanlig enn gjennomsnittet i LKI. Ellers var iranske fedre i mindre grad arbeidere men i større grad selvstendig forretningsdrivende enn gjennomsnittet.

Figur 3.6. Foreldres yrke i opprinnelseslandet blant innvandrere fra Iran som var minst 18 år ved ankomst. Innvandrere fra de ti landene i LKI i alt og innvandrere fra Iran Prosent¹

¹ N= 2106 personer for alle innvandrere i LKI og 206 for iranere
Kilde: Levekår blant innvandrere 2005/2006, Statistisk sentralbyrå

3.2.4. Rett fra skolebenken

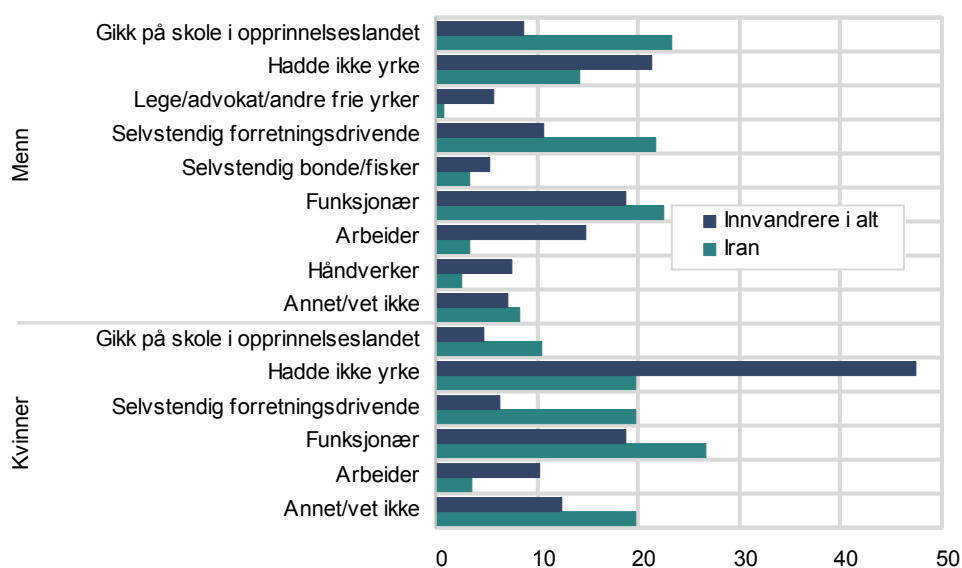
Yrkeskompetanse fra opprinnelseslandet kan ha betydning for hvilke muligheter innvandreren har på arbeidsmarkedet i Norge. I undersøkelsen spurte vi hvilket hovedyrke innvandrerne hadde i opprinnelseslandet (Figur 3.7). Det var relativt få kvinner fra Iran som kom til Norge som voksne, som ikke hadde hatt et yrke i Iran. Dette gjaldt bare to av ti, mot nær halvparten om vi ser på alle kvinner vi intervjuet. Det var mer vanlig blant iranske kvinner å ha gått på skole, og å ha vært funksjonær eller selvstendig forretningsdrivende sammenlignet med gjennomsnittet av kvinner i LKI. Det vanligste yrket var funksjonær, rundt en av fire kvinner fra Iran hadde en slik bakgrunn, flere enn i andre grupper. Bare blant kvinner fra Chile og Bosnia-Hercegovina var det flere som hadde hatt et slikt yrke, mens det blant kvinner fra Irak var like mange.

Nær en av fire menn fra Iran som kom til Norge som voksne, gikk på skole i Iran, langt flere enn gjennomsnittet for mennene. I ingen andre grupper var det på langt nær like vanlig å komme fra skolebenken, nærmest kom menn fra Chile, Serbia-Montenegro og Pakistan, men bare en av ti menn fra disse landene hadde holdt på med en utdanning da de kom til Norge. Blant kvinnene var det de fra Iran, Chile og Pakistan som i størst grad hadde vært studenter, noe rundt en av ti hadde vært.

Menn fra Iran hadde i større grad enn andre menn tidligere vært selvstendig forretningsdrivende, mens det var langt mindre vanlig å ha vært arbeider eller håndverker. Den typiske iraneren hadde med andre ord en bakgrunn med kontorarbeid, lesing og skriving, heller enn kroppslig arbeid.

Også i Norge er iranere i større grad enn andre selvstendig næringsdrivende. Tall fra 2005 viser at dette gjaldt 4,7 prosent av iranerne mot 3,7 prosent om vi ser på alle innvandrere i Norge (Henriksen 2007:103).

Figur 3.7. Yrke i opprinnelseslandet blant menn og kvinner fra Iran som var minst 18 år ved ankomst. Innvandrere fra de ti landene i LKI i alt og innvandrere fra Iran. Prosent¹

¹ N= 951 kvinner LKI, 86 kvinner Iran, 1 155 menn LKI og 120 menn Iran
 Kilde: Levekår blant innvandrere 2005/2006, Statistisk sentralbyrå

3.3. Boforhold

Fra befolkningsregistrene vet vi en del om iranernes bo- og flyttemønster; som at en av tre iranere bor i Oslo og at halvparten bor i husholdningstypen par med barn. Vi skal her blant annet se på hvor vanlig det er blant iranere å eie sin egen bolig, og å bo trangt, samt hva iranerne selv mener som sin bosituasjon. For disse temaene er det ikke naturlig å se på forskjeller mellom kvinner og menn.

3.3.1. Bor "gjennomsnittlig"

Hva slags hustype folk bor i, eiendomsforholdet til boligen, hvilken størrelse boligene har i forhold til antall husholdsmedlemmer og hvordan boligen er kvalitetsmessig, er forhold som har betydning for levekårene. Litt forenklet kan ulike boligtyper og eiendomsforhold oppfattes som et hierarki med den selveide eneboligen øverst og den private hybelleiligheten eller kommunale leieboligen nederst. I en slik modell er det i hovedsak boligsøkernes økonomiske ressurser som avgjør hvor i hierarkiet den enkelte havner. Med bedre råd vil husholdningen normalt rykke oppover i bolighierarkiet, men også andre forhold påvirker folks valg av bolig.

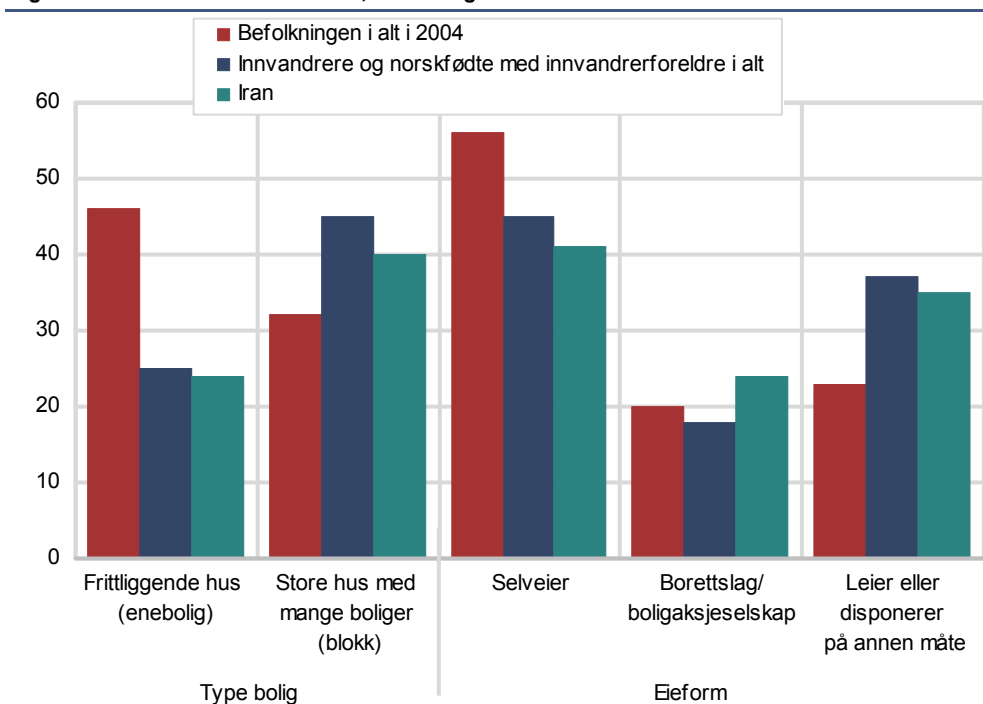
Hvor mange personer og generasjoner som bor i husholdningen, samt personlige preferanser og forventninger bidrar til å nyansere en slik enkel hierarkisk modell. I byer vil unge enslige foretrekke å bo trangere og mer sentralt, mens småbarnsfamilier verdsetter mer plass og tilgang på grønt arealer lenger fra sentrum. Her vet vi imidlertid lite om hvorvidt innvandreren selv ønsker å bo i blokk, derfor vil vi her si litt om hvor innvandrene befinner seg i bolighierarkiet uten å ta hensyn til hvorvidt plasseringen i hierarkiet er selvvalgt.

Mange innvandrere bor i Oslo og hovedstadsregionen, og dette er også vanlig blant iranerne. En av tre bodde i Oslo ved inngangen til 2009, mot 12 prosent i hele befolkningen (Figur A7).

Også når vi ser på hvor iranerne befinner seg i bolighierarkiet, er de relativt gjennomsnittlige sammenlignet med de ti gruppene vi intervjuet. 40 prosent bor i blokk, 24 prosent bor i enebolig og 65 prosent eier boligen de bor i, enten selv eller gjennom borettslag. I likhet med andre grupper, er det langt mer vanlig å bo i blokk og å leie, og mindre vanlig å bo i enebolig og å eie, enn det er i befolkningen i alt (Figur 3.8).

En av tre iranerne bor trangt etter objektive kriterier, noe færre enn innvandrernes gjennomsnitt (45 prosent). ”Trangt” vil i denne sammenhengen si at det er flere personer i husstanden enn det er rom i boligen, eller at man bor alene på ett rom. I likhet med andre landgrupper, er det færre som selv synes de har for liten plass enn hva det objektive målet på trangboddhet skulle tilsi (25 mot 33 prosent), men gapet mellom det objektive målet på trangboddhet og den subjektive vurderingen er mye mindre hos iranerne enn hos de fleste andre grupper (Figur A8).

Figur 3.8. Innvandrere fra Iran, etter boligforhold. Prosent

Kilde: Levekår blant innvandrere 2005/2006, Statistisk sentralbyrå og Levekårsundersøkelsen 2004

Det koster å bo bra og eie egen bolig, og iranernes nokså gjennomsnittlige bosituasjon henger nok sammen med at de også er relativt gjennomsnittlige hva gjelder sysselsetting, inntekt og botid, forhold som påvirker hvor man befinner seg i bolighierarkiet.

Det finnes også mindre synlige barrierer inn i boligmarkedet; mange innvandrere oppgir å ha opplevd diskriminering når de er på jakt etter et sted å bo. Av gruppene vi intervjuet i LKI, var dette mest vanlig blant innvandrere fra Irak og Somalia, fulgt av iranerne (Figur A8). 34 prosent av iranerne var helt sikker, eller hadde mistanke om, at de hadde blitt nektet å leie eller kjøpe bolig på grunn av sin innvandrerbakgrunn, mens gjennomsnittet i LKI var om lag 20 prosent. Det var imidlertid enda flere iranere som svarte det samme i 1996, 50 prosent.

3.3.2. Klart bedret boligsituasjon sammenlignet med i 1996

I likhet med andre landgrupper, har iranerne bedret sin boligsituasjon siden levekårsundersøkelsen i 1996, i den forstand at færre bodde i blokk (40 mot 55 prosent) og langt flere eide boligen de bodde i, enten selv eller gjennom borettslag (65 mot 40 prosent). Samtidig er det færre som bor trangt, både når vi ser på det objektive målet på trangboddhet og når vi spør iranerne selv om de synes boligen er for liten. At bosituasjonen har endret seg til det bedre, henger sammen med at iranerne som ble intervjuet i 2005/2006 hadde mye lengre median botid sammenlignet med de som ble intervjuet i 1996, og de har dermed hatt tid til å klatre i bolighierarkiet.

Innvandrere fra Iran i norske kommuner

Det bor innvandrere i alle landets kommuner. I rapporten ”Innvandrere i norske kommuner” beskrives 17 innvandrergruppers demografi og levekår i et utvalg kommuner, inkludert de fra Iran (Pettersen 2009). Slik avdekkes for eksempel hvorvidt de med iransk bakgrunn som bor i Stavanger skiller seg fra dem som bor i Bergen og Oslo. Rapporten kan gi kommuner og statlige myndigheter et bedre empirisk grunnlag for sin integreringspolitikk.

3.4. Utdanning og norskferdigheter

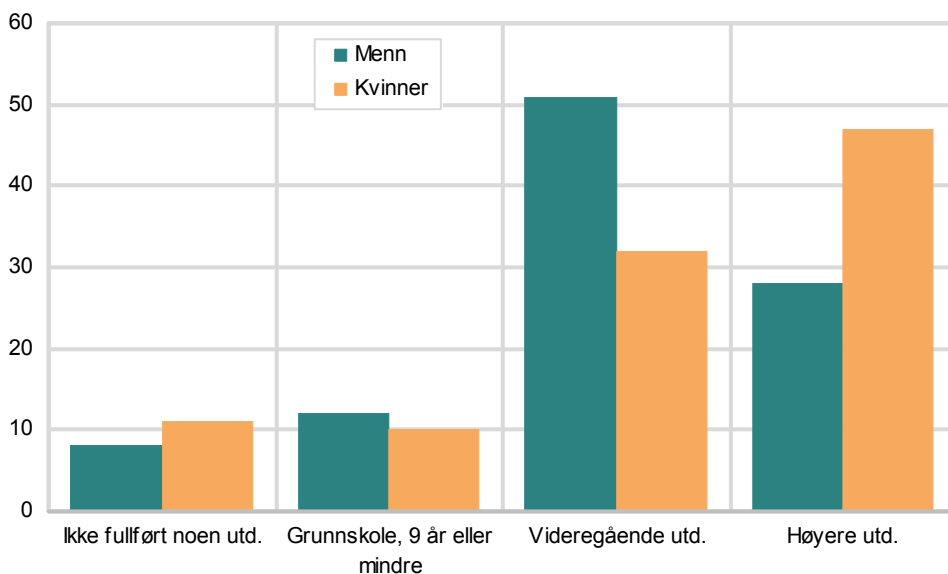
Fra registerstatistikken vet vi mye om innvandreres deltakelse i utdanningssystemet. Her ser vi at iranske innvandrere i større grad enn en del andre grupper deltar i videregående, det gjelder også norskfødte med iranske innvandrerforeldre. Og blant unge voksne er det relativt mange som tar høyere utdanning. Dette er ikke overraskende, ettersom mange iranere kom rett fra skolebenken i Iran, slik vi så i avsnitt 3.2.4. Mange, særlig menn, oppga at de holdt på å ta utdanning da de forlot Iran. Her skal vi blant annet se at iranerne hadde relativt høy utdanning da de kom til Norge, og at deres norskferdigheter er gode.

3.4.1. Halvparten av kvinnene har høyere utdanning ved ankomst til Norge

Ettersom vi ikke har noe system for å fange opp hva innvandrerne har tatt av utdanning før de flytter til Norge, er dette en viktig side ved innvandreres bakgrunn og kompetanse som vi vet lite om. Gjennom LKI har vi hatt mulighet til å spørre innvandrerne mer om deres utdanningsbakgrunn.

Iranerne skiller seg ut fra de andre gruppene, både ved at mange av dem som kom til Norge etter fylte 18 år hadde høyere utdanning før de kom til Norge, og ikke minst ved at det er kvinnene som var høyest utdannet, både sammenlignet med menn fra Iran (Figur 3.9), og med alle andre grupper, så vel menn som kvinner (Figur A11). Nær fem av ti iranske kvinner svarer at de hadde høyere utdanning før de kom til Norge, mot tre av ti menn. Gjennomsnittlig i LKI var nær tre av ti menn og to av ti kvinner høyt utdannet da de kom.

Figur 3.9. Utdanning tatt i utlandet blant innvandrere fra Iran som kom til Norge i alder 18 år eller over. Prosent¹

¹ N= 117 for menn og 84 for kvinner

Kilde: Levekår blant innvandrere 2005/2006, Statistisk sentralbyrå

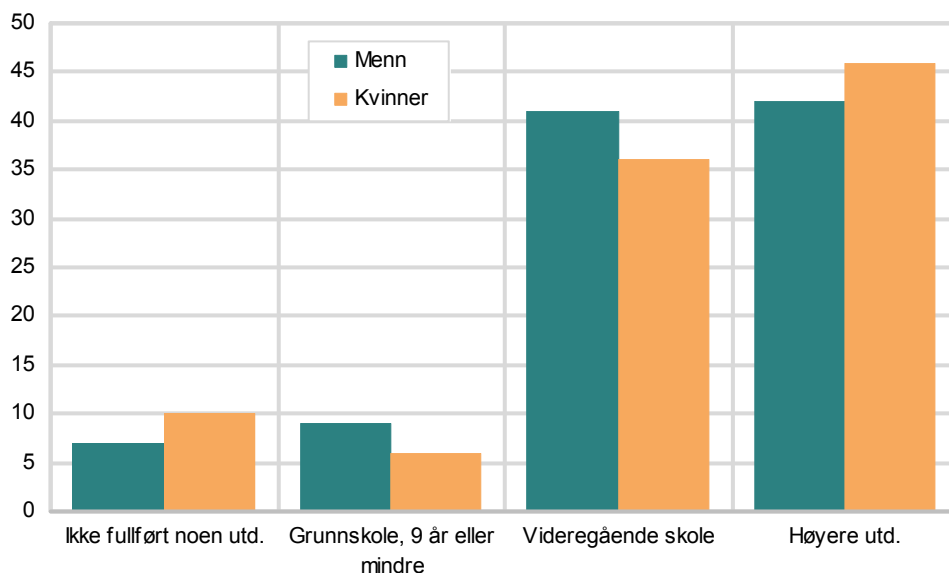
I forhold til de andre gruppene var det svært få iranere som kom uten fullført grunnskole, bare rundt en av ti både blant menn og kvinner. Bare blant dem fra Sri Lanka og Chile finner vi færre uten fullført grunnskole.

LKI gir oss en unik mulighet til å se på sammenhengen mellom en innvandrers utdanning og sysselsetting. Det er helt tydelig at høyere utdanning gir høyere grad av sysselsetting, og i tillegg er kjønnsforskjellene i sysselsettingsnivå langt mindre blant dem med høyere utdanning enn blant dem med lavere utdanning (Figur A16). Vi skal i avsnitt 3.5.3 se hvordan sysselsettingen varierer blant iranske kvinner og menn med ulik utdanningsbakgrunn.

3.4.2. Høy utdanning både blant kvinner og menn

Iranske innvandrere har, som andre innvandrere, hatt muligheten til å ta utdanning i Norge. Det har også mange iranere gjort, nær halvparten av dem som kom til Norge som voksne, svarte at de hadde fullført en form for utdanning i Norge, noe flere menn enn kvinner (Blom og Henriksen 2008:72). Ingen hadde like ofte som iranerne fullført en *høyere* utdanning, det gjaldt hele to av ti. Mange har nok fullført en grad som allerede var påbegynt i Iran.

Figur 3.10 Innvandrere fra Iran, etter kjønn og høyeste fullførte utdanning i/utenfor Norge. Prosent¹

Kilde: Levekår blant innvandrere 2005/2006, Statistisk sentralbyrå

Dersom vi ser på utdanningsnivået uavhengig av hvor utdanningen er tatt, er iranerne de som har høyest utdanning. 42 prosent av mennene og 46 prosent av kvinnene fra Iran hadde høyere utdanning, og i motsetning til de fleste andre landgruppene i LKI, er altså utdanningsnivået blant menn og kvinner fra Iran like høyt. Få hadde ikke fullført noen utdanning overhodet, eller hadde bare grunnskole, både blant kvinner og menn.

3.4.3. Høy deltakelse i utdanningssystemet i Norge

Iranske innvandrere er blant dem som i størst grad deltar i utdanningssystemet. Her bruker vi registerstatistikk, og ser på alle innvandrere fra Iran, ikke bare de som ble intervjuet i LKI.

Høsten 2008 studerte 31 prosent av iranske innvandrerkvinner i alderen 19-24 år ved høyskoler/universitet, og 25 prosent av iranske innvandremenn, noe som er høyere enn om vi ser på innvandrerne i Norge samlet (henholdsvis 20 og 15 prosent). Også blant dem i slutten av tyveåra, skiller iranerne seg ut med høy deltakelse i utdanningssystemet. Hele 23 prosent av iranerne i alderen 25-29 studerer, mot

10 prosent av alle innvandrere i samme alder. Det var små kjønnsforskjeller blant iranerne i denne aldersgruppen, som blant innvandrere i alt.

Også på videregående er deltakelsen høy sammenlignet med andre grupper. 85 prosent av iranske innvandrere mellom 16-18 år deltar i videregående utdanning, noe som er langt høyere enn gjennomsnittet for innvandrerne (69 prosent)

Norskfødte med iranske foreldre er fremdeles relativt unge, men en del er i slutten av tenårene. Høsten 2008 gikk 91 prosent av de norskfødte i alderen 16-18 år med iranske foreldre på videregående, omtrent på gjennomsnittet for norskfødte (89 prosent) og alle i alderen 16-18 år (91 prosent).

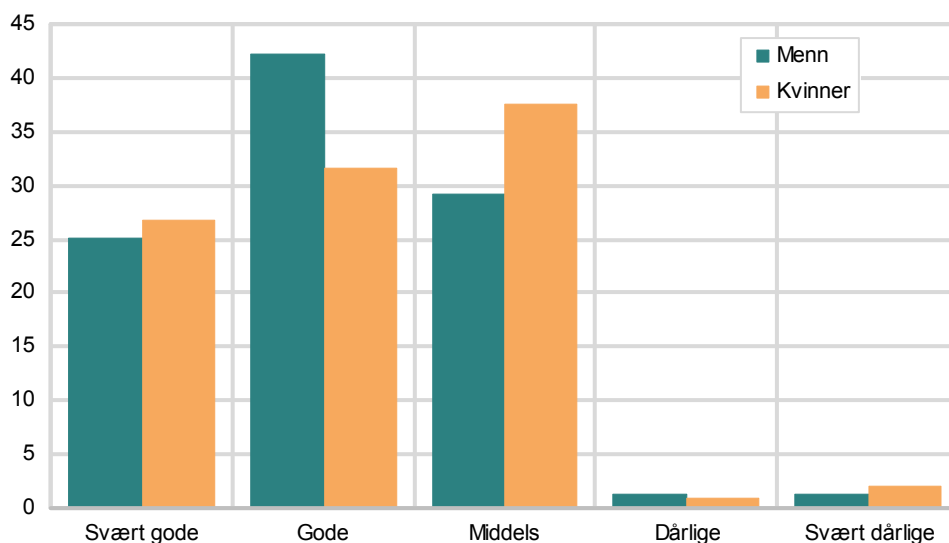
Ettersom det er relativt få nyankomne iranere i Norge, er ikke iranerne av de største gruppene i introduksjonsprogrammet. I 2008 deltok 190 innvandrere fra Iran i programmet, den 11. største gruppen. Av dem som gikk ut av introduksjonsprogrammet i 2006, befant 74 prosent av iranske menn seg i arbeid/utdanning november 2007, og 59 prosent av iranske kvinner. Iranske menn lå på mennenes gjennomsnitt (73 prosent), mens iranske kvinner lå noe over gjennomsnittet til kvinnene som gikk ut av programmet i 2006 (50 prosent).

3.4.4. Få mener de har dårlige norskferdigheter

Iranere er den gruppen som vurderer sine norskferdigheter som best (Figur A12). Knappt noen vurderer dem som dårlige eller svært dårlige, og det gjelder både kvinner og menn. Som i de andre gruppene er det mer vanlig at menn vurderer sine norskferdigheter som gode enn at kvinner gjør det, men det er mindre forskjeller mellom iranske menns og kvinners vurderinger enn i mange andre grupper. Noen flere kvinner enn menn vurderer sine ferdigheter som middels, mens noen flere menn enn kvinner synes de har gode norskferdigheter (Figur 3.11) Det er imidlertid like vanlig å vurdere ferdighetene som svært gode.

Som for de andre gruppene, henger iranernes norskferdigheter sammen med hvorvidt de har arbeid eller ikke – knapt noen av dem som har arbeid synes de sliter med norsken. Egne vurderinger av norskferdigheter påvirkes nok også av hvem en sammenligner ferdighetene med. En person som omgås mye med personer med norsk som morsmål vil kanskje vurdere norskferdighetene sine annerledes enn en som for det meste omgås personer som har svake norskferdigheter.

Figur 3.11. Vurdering av egne norskferdigheter blant innvandrere fra Iran som innvandet etter fylte 6 år, etter kjønn. Prosent¹

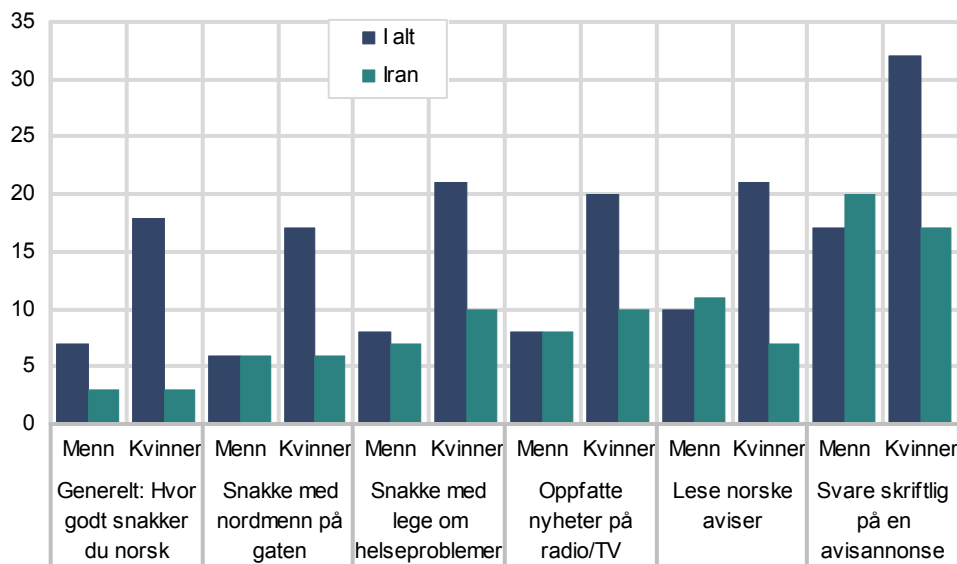

¹ N= 147 for menn og 101 for kvinner

Kilde: Levekår blant innvandrere 2005/2006, Statistisk sentralbyrå

I ulike dagligdagse situasjoner, er det også små forskjeller mellom kvinner og menn i hvordan de vurderer sine norskferdigheter, i motsetning til for de fleste andre gruppene i undersøkelsen (Figur 3.12). Mens menn ligger omtrent på mennenes gjennomsnitt, er kvinnene fra Iran langt mer positive i hvordan de vurderer sine norskferdigheter enn kvinner fra andre land. Som andre grupper, er det når man skal svare skriftlig på en avisannonse om arbeid at iranere i størst grad vurderer sine norskferdigheter som dårlige eller svært dårlige.

Figur 3.12. Andel som vurderer sine norskferdigheter som dårlige/svært dårlige i gitte situasjoner blant innvandrere fra Iran som innvandret etter fylte 6 år, og blant innvandrere i LKI i alt, etter kjønn. Prosent¹

¹ N= 142 for menn og 93 for kvinner fra Iran

Kilde: Levekår blant innvandrere 2005/2006, Statistisk sentralbyrå

3.5. Sysselsetting og arbeidsmiljø

Gjennom registerstatistikken har vi god informasjon om hvor mange som arbeider, er selvstendig næringsdrivende eller ledige, deres yrke, næring og inntekt. Men en del aspekter ved arbeidslivet får vi ikke informasjon om gjennom registrene, som hvordan sysselsatte selv opplever sitt arbeid. Her skal vi se at iranerne er de som i størst grad opplever arbeidet som en psykisk påkjenning, og som har opplevd diskriminering og trakassering i arbeidslivet.

I levekårsundersøkelsen var 151 av de 270 intervjuede iranere i arbeid, hvorav 54 var kvinner. Derfor kan vi her i liten grad se på sysselsatte menn og kvinner for seg – til det er de for få.

3.5.1. Sysselsetting på innvandregjennomsnittet

Vi skal først se på registerbaserte sysselsettingstall for alle bosatte innvandrere fra Iran i alderen 16-74 år, før vi ser på tall fra LKI. Per 4. kvartal 2008 (altså mer enn to år etter LKI), var 56 prosent av kvinnene fra Iran registrert sysselsatt og 63 prosent av mennene. Dette var omtrent samme nivå som ett år tidligere. Gjennomsnittet for innvandrere fra Afrika, Asia, etc.¹⁹ var 55 prosent for kvinner og 66 prosent for mennene, altså var iranernes sysselsetting omtrent på gjennomsnittet.

I andre halvår 2008 sto Norge ovenfor en konjunkturedgang. Den hadde ikke fått full effekt på sysselsettingstallene per 4. kvartal 2008, som er de siste tallene vi har for innvandrernes sysselsetting når denne rapporten publiseres. Nedgangen berørte i første rekke mannsdominerte næringer som industri og bygg- og anlegg. I likhet

¹⁹ Dette gjennomsnittet gjelder innvandrere fra Asia med Tyrkia, Afrika. Latin-Amerika, Europa utenom EU/EFTA, Oseania utenom Australia og New Zealand

med de fleste andre innvandrergupper, bortsett fra dem fra nye EØS-land, er innvandrere fra Iran i liten grad sysselsatt i denne type næringer og ble derfor i første omgang mindre berørt enn for eksempel menn fra Polen.

Konjunkturedgangen vises bedre på ledighetstallene, som kommer fire ganger i året. Den registrerte arbeidsledigheten blant innvandrere fra Asia, Afrika, etc. gikk opp fra 5,9 prosent i mai 2008 til 8,3 prosent i mai 2009.²⁰ I befolkningen unntatt innvandrere gikk den registrerte ledigheten opp fra 1,2 til 2,2 prosent. Det var blant menn fra EU-landene i Øst-Europa at ledigheten økte mest. Ledigheten økte også i den iranske gruppen, fra at 6,5 prosent av arbeidsstyrken var ledig i mai 2008 til 7,7 prosent ett år senere.

Da vi intervjuet deltakerne i levekårsundersøkelsen i 2005/2006, var Norge midt i en høykonjunktur, og den økonomiske virkeligheten rundt de intervjuede så derfor ganske annerledes ut enn når denne rapporten skrives.

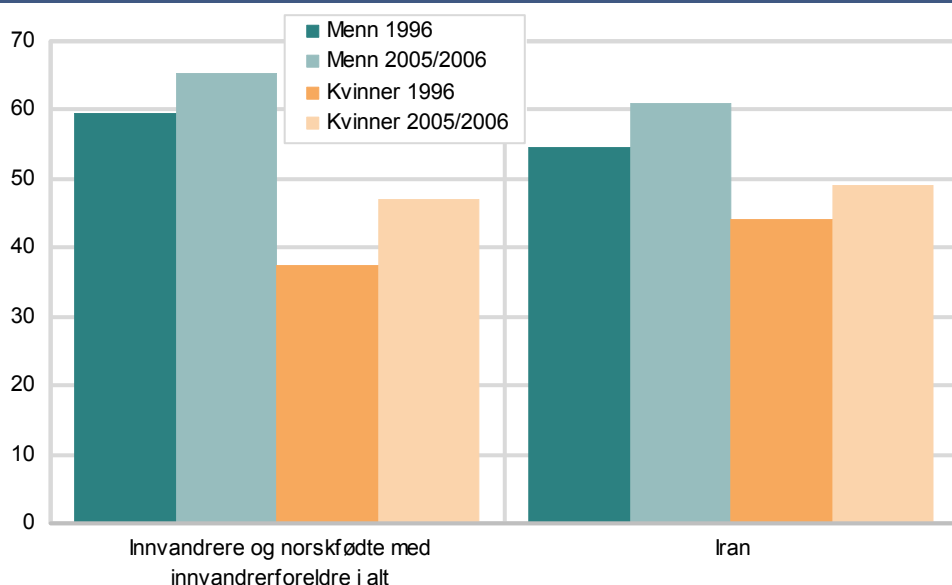
3.5.2. Hver fjerde har midlertidig arbeid

I LKI spurte vi om de vi intervjuet hadde inntektsgivende arbeid i forrige uke. Som Figur A13 viser, svarte 49 prosent av iranske kvinner og 61 prosent av iranske menn bekreftende på spørsmålet. Kvinnene ligger marginalt over snittet til innvandrerkvinner i LKI, mens menn ligger noe under. Både for kvinner og menn fra Iran, har sysselsettingen økt litt siden 1996, noe som kan henge sammen med at de har bodd i Norge lengre (Figur 3.13).

Vi stilte de som hadde jobb en del spørsmål som gikk på egenskaper ved arbeidet. På disse spørsmålene havner iranerne midt på eller under midten når vi rangerer de ti landgruppene.

Tre grupper (Serbia og Montenegro, Somalia og Irak) hadde i større grad enn iranerne midlertidig arbeid, det vil si at stillingen er tidsmessig begrenset og ikke fast. Hver fjerde iraner med jobb hadde midlertidig arbeid, som gjennomsnittet av innvandrerne i LKI (Figur A14). Generelt er det slik at kvinner i større grad har midlertidig arbeid enn menn, men blant iranerne er det altså for få sysselsatte til at vi kan si noe om forskjeller mellom kvinner og menn.

Figur 3.13. Andel innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre med inntektsgivende arbeid i 1996 og 2005/2006. Iran og i alt i LKI. Prosent

Kilde: Statistisk sentralbyrå, Levekår blant innvandrere 1996 og 2005/2006

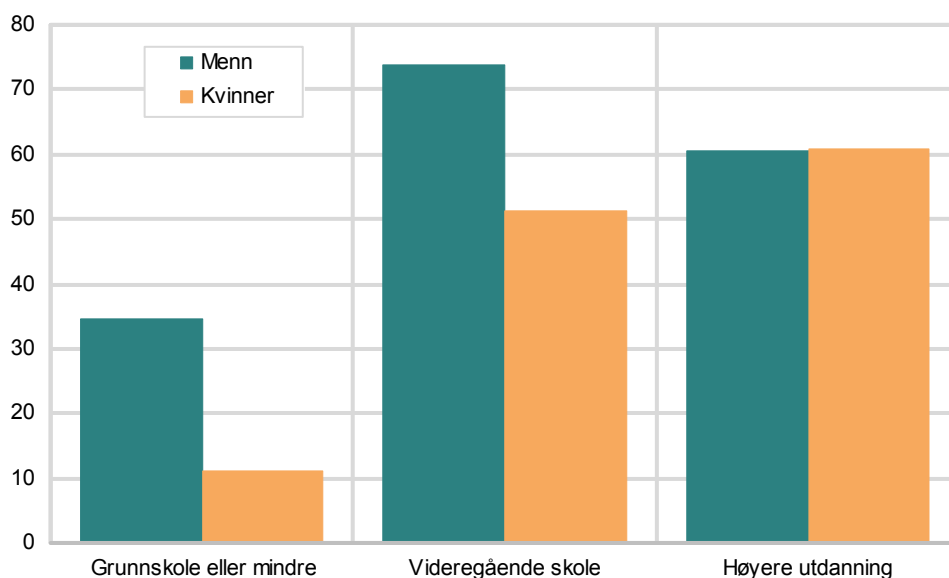
²⁰ Dette gjennomsnittet gjelder innvandrere fra Asia med Tyrkia, Afrika, Latin-Amerika, Europa utenom EU/EFTA, Oseania utenom Australia og New Zealand

En av tre innvandrere i arbeid mente de hadde dårlige eller svært dårlige muligheter til å utnytte ferdigheter og kunnskaper i jobben. De fra Sri Lanka, Somalia og Pakistan svarte dette i større grad enn iranerne, som ligger på gjennomsnittet av innvandrerne (Figur A15).

3.5.3. Like høy sysselsetting blant høyt utdannede kvinner og menn

Vi nevnte i avsnitt 3.4.1 at LKI har gitt oss en unik mulighet til å dokumentere sammenhengen mellom utdanning og sysselsetting blant innvandrere. Og det er helt tydelig at høyere utdanning gir høyere grad av sysselsetting. Er det slik også for iranere, kvinner som menn? Når man deler inn iranerne etter kjønn, utdanning og sysselsetting, blir det svært få i hver gruppe, og resultatene blir tilsvarende usikre. For eksempel er det bare 18 kvinner fra Iran i utvalget som bare har grunnskolen eller mindre.

Figur 3.14. Andel sysselsatte blant innvandrere fra Iran, etter kjønn og utdanningsnivå. Prosent¹

¹ N grunnskole menn=26, N grunnskole kvinner=18, N videregående menn=65, N videregående kvinner=39, N høyere utd menn=66, N høyere utd kvinner=51.

Kilde: Levekår blant innvandrere 2005/2006, Statistisk sentralbyrå

Ser vi på menn og kvinner fra Iran samlet, er det en tydelig sammenheng mellom utdanning og sysselsetting. Bare 25 prosent av dem som har grunnskolen eller mindre er sysselsatt, mot 65 prosent av dem som har videregående og 61 prosent av dem som har høyere utdanning.

Sysselsettingen er langt høyere blant iranske menn enn blant iranske kvinner for dem med videregående eller lavere utdanning, men kjønnsforskjellen er borte blant dem som har høyere utdanning (Figur 3.14). Slik er det ikke om vi ser på dem vi intervjuet i LKI under ett – også blant dem med høyere utdanning har mennene litt høyere sysselsetting.

Det kan tenkes at sammenhengen mellom utdanning og sysselsetting er delvis spurios – for eksempel at de med høyere utdanning også har vært lenger i Norge enn de med lavere utdanning, slik at sysselsettingsforskjellene også er et resultat av forskjeller botid. For å avdekke den ”rene” effekten av utdanning for innvandrere i LKI, viser vi til en kommende rapport som gjennom en multivariat analyse finner at utdanning har en selvstendig positiv effekt på sysselsettingen.²¹

²¹ Analysene er gjort av forsker Svein Blom ved Statistisk sentralbyrå, og publiseres i 2010.

3.5.4. Iranerne opplever i størst grad arbeidet som en psykisk påkjenning

På spørsmål som går på ensidighet og selvstendighet i arbeidet, varierer det hvordan iranerne kommer ut. 34 prosent hadde et arbeid som nesten hele tiden besto av stadig gjentatte arbeidsoppgaver, lavere enn gjennomsnittet for innvandrerne i LKI (41 prosent) (Figur A17). 41 prosent kunne nesten hele tiden bestemme selv når de vil ta pauser fra arbeidet, noe som er på gjennomsnittet for gruppene i LKI (Figur A18). Ser vi på alle sysselsatte kvinner i LKI kunne de i noe mindre grad enn menn bestemme selv når de skulle ta pauser, mens menn i noe større grad enn kvinner hadde stadig gjentatte arbeidsoppgaver.

Relativt mange opplevde at de ikke fikk utnytte evner og kunnskaper i jobben. 25 prosent av iranerne svarte at mulighetene var dårlige eller svært dårlige til dette, som innvandrere i alt (23 prosent). De med pakistansk bakgrunn svarte dette i noe større grad, og de fra Somalia og Sri Lanka i langt større grad. Det var færrest som synes de hadde dårlige eller svært dårlige muligheter til å utnytte ferdigheter og kunnskaper i jobben blant dem med bakgrunn fra Vietnam (Figur A15). På dette spørsmålet er det ikke nevneverdige forskjeller mellom menn og kvinner i LKI.

Rapport om overkvalifisering

I LKI spurte vi de sysselsatte om de selv syntes de fikk brukt sin kompetanse i arbeidet. SSB har tidligere gjort en registerbasert undersøkelse hvor vi ser på hvordan sysselsatte innvandreres kompetanse matcher deres arbeidsoppgaver etter *objektive* mål. Rapporten konkluderer med at innvandrere er overkvalifisert i langt større grad enn andre (Villund 2008). Det kommer ny rapport om overkvalifisering blant innvandrere i 2010.

Mange av spørsmålene om arbeidsmiljø som ble stilt i 2005/2006 ble ikke stilt i 1996, og en del ble stilt i en annen form. Derfor er det små muligheter til å sammenligne innvandrernes psykiske og fysiske arbeidsmiljø i 2005/2006 med ti år tidligere. Spørsmålet om arbeidet oppleves som en psykisk påkjenning er imidlertid likt, og ser vi på de ti gruppene under ett, var det flere som opplevde arbeidet som en psykisk påkjenning i 2005/2006 enn ti år tidligere. Dette gjelder også iranerne. I 1996 var det 7 prosent av de sysselsatte iranerne som svarte at de i høy grad opplevde arbeidet som en psykisk påkjenning, og 36 prosent i noen grad – til sammen 43 prosent. Dette hadde steget til 53 prosent i 2005/2006 ti år senere – 13 prosent svarte ”i høy grad” og 40 prosent ”i noen grad”.

Iranerne skiller seg ut ved at de i størst grad opplever arbeidet som en psykisk påkjenning. Det er relativt små forskjeller mellom innvandrergruppene, men likevel er det 17 prosentpoeng færre av dem med bakgrunn fra Vietnam som svarer dette, og denne gruppa opplever i minst grad arbeidet som en psykisk påkjenning. Og sammenlignet med befolkningen i alt, er det dobbelt så vanlig at iranerne opplever arbeidet som en psykisk påkjenning. Menn fra Iran opplever i større grad arbeidet sitt som en psykisk påkjenning enn kvinner fra Iran. 19 prosent av mennene som var sysselsatt opplevde dette ”i høy grad”, mot 4 prosent av kvinnene, en forskjell såpass stor at den er verdt å nevnes tross små tall. Ser vi på alle innvandrere, er det mindre kjønnsforskjeller, men også her er det flest menn som opplever dette.

Innvandrerens arbeidsmiljø

I intervjuene stilte vi flere spørsmål om innvandrerens arbeidsmiljø enn spørsmålene som er referert her. Dette kan du lese mer om i Blom og Henriksen (2009). I tillegg har Statens arbeidsmiljøinstitutt brukt data fra LKI for å se nærmere på arbeidsmiljøfaktorer som kan ha betydning for helse og trivsel blant den sysselsatte delen av innvandrerbefolkningen. Rapporten ”Arbeidsmiljø blant innvandrere” viser at det er til dels store forskjeller i hvordan innvandrere og yrkesbefolkningen som helhet opplever arbeidsmiljøet, selv innenfor samme yrkesgruppe (Tynes og Sterud 2009).

3.5.5. Tre av ti hadde opplevd diskriminering ved ansettelse

I LKI stilles alle respondentene spørsmålet: *Har du i løpet av de siste fem årene på grunn av din utenlandske bakgrunn ikke fått en jobb som du har søkt på og var kvalifisert for?*

Spørsmålet som ble stilt i LKI om opplevd diskriminering ved ansettelse ble stilt til alle respondentene. Her har vi bare inkludert de som på intervjudtidspunktet var i arbeid, midlertidig fraværende fra arbeid eller som i løpet av det siste året har vært arbeidsledig og på jakt etter arbeid. Hensikten er å avgrense analysen til de som vi vet er aktive i arbeidslivet.

32 prosent av de fra Iran svarte at de hadde opplevd slik diskriminering, langt høyere enn gjennomsnittet på 21 prosent. De fra Vietnam og Sri Lanka har i minst grad opplevd dette, rundt en av ti, mens fire av ti av somalierne hadde slike erfaringer (Figur A21).

Det var også blant somaliere og iranerne hvor flest svarte at de siste 12 månedene hadde blitt utsatt for trakassering eller forulemping på arbeidsplassen på grunn av sin utenlandske bakgrunn. Hele en av fem svarte dette. Nær like mange svarte at de var blitt utsatt for plaging eller ubehagelig erting av arbeidskameratene, også her var iranerne og somalierne mest plaget. Ti år tidligere spurte vi om de hadde blitt plaget på jobben på grunn av sin innvandrerbakgrunn, og også den gang var det flest iranere som svarte bekreftende, rundt en av fem.

3.6. Økonomi

I 2005 var iranernes mediane inntekt etter skatt 70 prosent av inntekten i hele befolkningen, og deres husholdningsinntekt ligger midt på treet av gruppene vi intervjuet i LKI. Deres husholdninger er relativt små sammenlignet med de andre gruppene vi intervjuet. Her skal vi se at iranerne likevel er blant dem som i størst grad opplever at de har en trang økonomi.

3.6.1. Små husholdninger

Mange personer bor i en husholdning med andre mennesker, hvor man deler på inntekter og utgifter. Dette har betydning for hvordan vi kan betrakte folks økonomiske levekår. Sagt med andre ord; hvordan vi opplever vår økonomi avhenger ikke bare av egen inntekt og forbruk, men også av inntekten og forbruket til dem man eventuelt lever sammen med. Før vi går videre med å si noe om hvordan iranerne vi intervjuet opplever egen økonomi, vil vi derfor si litt om hvordan iranernes husholdninger ser ut. Her henter vi tall fra registerstatistikken.

Når vi i statistikken beskriver husholdninger, ser vi ofte på *antall personer* som bor i husholdningen, eller vi kan se på *husholdningstypen*, det vil si hvorvidt husholdningen består av en som bor alene, foreldre med barn, flere familier, etc.

Ser vi først på *antall personer*, er iranske husholdninger små, på nivå med gjennomsnittet i Norge. I den typiske iranske husholdningen bodde det 2,1 personer ved inngangen til 2009. I den gjennomsnittlige innvandrerhusholdningen i Norge, og i den gjennomsnittlige husholdningen i hele befolkningen, bodde det 2,2 personer. De med bakgrunn fra Iran og Chile bor i de minste husholdningene av de ti gruppene vi ser på, mens de fra Pakistan, Kosovo og Sri Lanka bor i de største husholdningene, hvor det er tre personer eller mer i hver husholdning (Figur A23).²²

Den vanligste *husholdningstypen* er par med barn (52 prosent), mens det er mindre vanlig å bo i flerfamiliehusholdninger blant iranere sammenlignet med innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre generelt (Figur A24).

²² Serbia og Montenegro er nå delt i to uavhengige stater, og Kosovo har erklært uavhengighet fra Serbia. Innvandrere fra Serbia og Montenegro har i all hovedsak bakgrunn fra området som i dag utgjør Kosovo. Mer om dette i kapittelet om Serbia og Montenegro.

Statistikken over husholdningstype og -størrelse

Vi deler her personer inn i fem ulike husholdningstyper: Aleneboere, par uten barn, mor eller far med barn, flerfamiliehusholdning og andre husholdninger (ikke privathusholdninger). For mer informasjon om husholdningsvariablene, se avsnitt 1.4, Figur A23 og Figur A24.

Tall på husholdningsstørrelse er hentet fra registerdata per 1.1.2009, mens tall på husholdningstype er hentet fra rapporten Pettersen (2009) og er registerdata fra 1.1.2008. I tall på husholdningsstørrelse brukes betegnelsen innvandrere om innvandrere fra alle land, mens i husholdningstype brukes betegnelsen bare om personer med bakgrunn fra det vi tidligere kalte "ikke-vestlige" land. Dette inkluderer personer fra landene i Asia, Afrika, Latin-Amerika, Oseania unntatt Australia og New Zealand og land i europa utenfor EU-15 og Norden.

3.6.2. Inntekten er midt på treet

Som vi nettopp så, er den gjennomsnittlige iranske husholdningen ikke veldig stor sammenlignet med mange andre innvandrergupper. Dette betyr at det er færre å dele inntektene på enn for eksempel i pakistanske og somaliske husholdninger, og inntekten per forbruksenhet (se tekstboks) blir derfor høyere enn disse gruppene. Rangerer vi gruppene vi intervjuet i LKI, havner iranske husholdninger midt på treet, og langt unna nivået i befolkningen i alt. Mens befolkningen i alt har en median husholdsinntekt etter skatt per forbruksenhet på nær 240 000 kroner, er de med bakgrunn fra Iran nede på 171 000 kroner (Figur A22).²³ Lavest inntekt per forbruksenhet har de fra Irak og Somalia. Høyest inntekt per forbruksenhet har de fra Bosnia-Hercegovina og Sri Lanka.

3.6.3. Ingen bedring i egen opplevelse av økonomien

Ettersom iranernes botid er lengre i 2005/2006 enn den var i 1996, og sysselsettingen noe høyere, kan vi forvente at de opplever sin økonomiske situasjon som noe bedret over tiårsperioden. Slik er det imidlertid ikke. Både i 1996 og ti år senere svarte bare halvparten av de intervjuede iranerne at de aldri hadde problemer med å klare løpende utgifter til mat, transport og bolig. Dette er noe under gjennomsnittet, og de fra Pakistan, Somalia og Irak opplever i mindre grad at de har kontroll med økonomien, mens de fra Bosnia-Hercegovina opplever størst grad av kontroll.

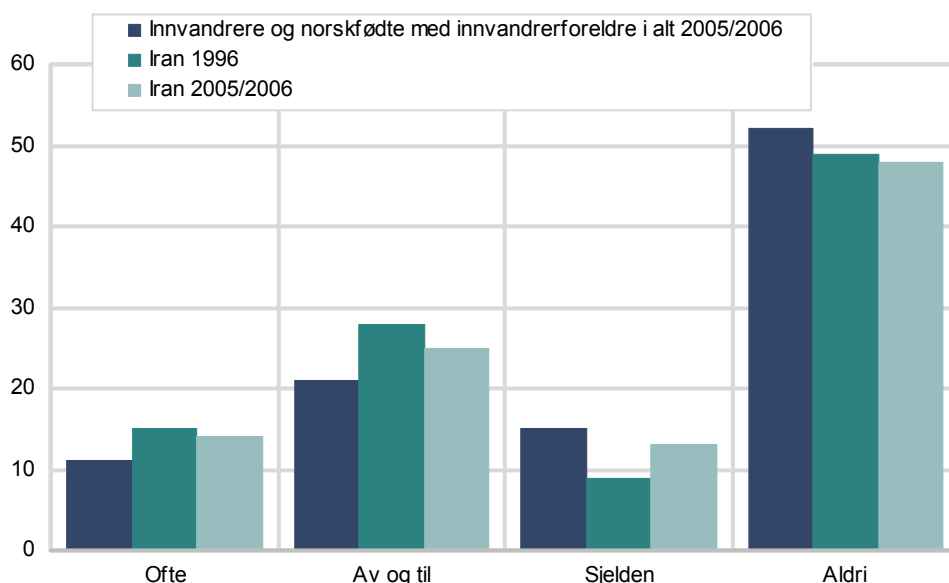
Hva er en forbruksenhet?

Beregningen av antall forbruksenheter skjer i henhold til en såkalt *ekvivalensskala*. Skalaen angir hvor mange ganger større inntekten antas å måtte være i et flerpersonshushold enn i et enpersonshushold for at de skal ha lik (ekvivalent) økonomisk velferd. Det er ingen faglig enighet om hvilken ekvivalensskala som er den beste. Uenigheten dreier seg om betydningen av stordriftsfordeler. Det eksisterer derfor flere forslag til skalaer. I Figur A22 er den såkalte EU-skalaen lagt til grunn. EU-skalaen gir første voksne forbruker i husholdet vekt lik 1, neste voksne vekt lik 0,5, mens hvert barn får vekt lik 0,3. Et hushold med for eksempel to voksne og to barn får da sum forbruksvekter lik 2,1. Det betyr at de må ha 2,1 ganger større inntekt enn en enslig for å ha samme økonomiske velferd.

Forskjellene i hvordan menn og kvinner besvarer spørsmålene om personlig økonomi, er ikke store, og det er logisk. De fleste bor sammen i par, slik at det som regel er husholdningens samlede inntekt som utgjør den økonomiske rammen, ikke den enkeltes bidrag til husholdningen. I noen grupper er det imidlertid interessante kjønnsforskjeller på dette spørsmålet. Blant somalierne skyldes dette blant annet at det er langt mer vanlig at kvinner bor alene med barn enn at menn gjør det, slik at kvinnene nok har en mer anstrengt økonomi. Slik er det ikke blant dem fra Iran.

²³ Når husholdningene sorteres i stigende rekkefølge etter husholdningsinntekten, er medianinntekten den inntekten husholdningen i midten har.

Figur 3.15. Andel innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre som i løpet av de siste 12 månedene har hatt vansker med å klare løpende utgifter til mat, transport og bolig. Iran og i alt i LKI. Prosent

Kilde: Statistisk sentralbyrå, Levekår blant innvandrere 1996 og 2005/2006

3.7. Ubetalt arbeid i hjemmet

En families økonomiske situasjon avhenger ikke bare av inntekt i form av penger, men også av tilgangen på ubetalte, hjemmeproduerte varer og tjenester. I husholdningen produseres goder som barnepass og mat på bordet. Hjemmeproduerte goder er et tillegg til familiens forbruksmuligheter utover det som kjøpes i et marked. Arbeid i hjemmet er noe vi ikke vet noe om fra registerstatistikken, men som vi fikk anledning til å spørre innvandrerne litt om i LKI. Her skal vi se at iranerne er blant dem som bruker minst tid på husarbeid, og relativt få bruker kontantstøtte.

3.7.1. Lavest bruk av kontantstøtte i LKI

Ettersom vi ikke har individstatistikk for bruk av barnehager, vet vi ikke hvor vanlig det er at barn med iransk bakgrunn går i barnhage. Vi kjenner imidlertid til kontantstøttebruken blant barn i "kontantstøttealder". Blant barn som er 1 og 2 år og som har bakgrunn fra Iran, brukte i overkant av fire av ti kontantstøtte i 2008. Gjennomsnittlig brukte seks av ti barn i denne alderen med bakgrunn fra Afrika, Asia, etc. kontantstøtte.²⁴ De med bakgrunn fra Iran lå med andre ord under gjennomsnittet, og lavest av gruppene i Figur A27. Kontantstøttebruken blant iranerne har sunket mye fra 2001-2002, da nær syv av ti brukte kontantstøtte. Gjennomsnittlig brukte tre av ti barn i Norge i kontantstøttealder denne ordningen.

I LKI spurte vi også om hvilke barnepassordninger de som hadde barn født i 1995 eller senere hadde. Bare 41 personer fra Iran hadde barn i denne alderen som ble passet av andre, for få til at vi kan si noe om deres barnepassordninger skiller seg fra andres ordninger. Du kan lese mer om barnepassordninger i Blom og Henriksen 2008, side 103-106.

3.7.2. Iranske kvinner bruker relativt lite tid på husarbeid

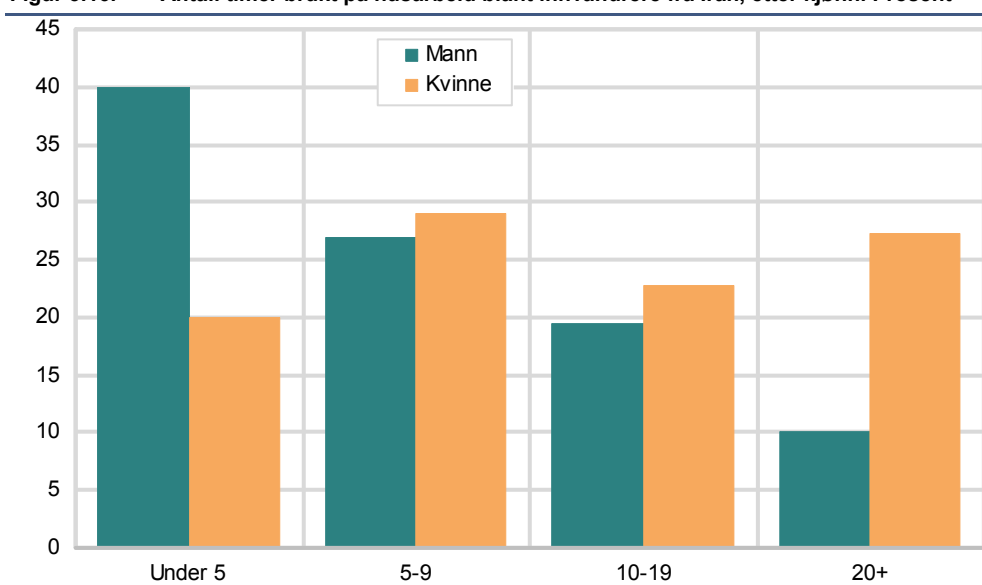
Innvandrere bruker mer tid på husarbeid enn befolkningen ellers. Mens i gjennomsnitt 21 prosent av innvandrerne i LKI bruker mer enn 20 timer på husarbeid i uka, gjelder dette 7 prosent i hele befolkningen. Både i befolkningen i alt og blant innvandrerne i LKI, er det kvinner som bruker mest tid på arbeidet i hjemmet. Mens 8 prosent av innvandrer menn anslår at de bruker mer enn 20 timer i uka, gjelder det 39 prosent av kvinnene. I befolkningen gjelder det i alt henholdsvis 1 prosent og 12

²⁴ Dette gjennomsnittet gjelder innvandrere fra Asia med Tyrkia, Afrika, Latin-Amerika, Europa utenom EU/EFTA, Oseania utenom Australia og New Zealand

prosent. Som husarbeid regner vi matlaging, rengjøring, vask og stell av tøy, men ikke pass av barn, syke, og lignende.

Det at innvandrere bruker mer tid på husarbeid enn befolkningen i alt, henger trolig delvis sammen med at de i mindre grad er yrkesaktive – og derfor har mer tid å bruke på arbeid hjemme. Men selv om det teoretisk vil være en sammenheng mellom hvor mye tid en bruker på betalt arbeid og tiden en bruker på ubetalt arbeid i hjemmet, viser svarene fra levekårsundersøkelsen at en slik sammenheng ikke nødvendigvis er sterk. Blant annet var det kvinner med bakgrunn fra Pakistan og Sri Lanka som brukte mest tid på husarbeid av ”våre” landgrupper, og dette er grupper som befinner seg i hver sin ende av sysselsettingsskalaen. Forskjellene skyldes nok også at *tradisjonen* for kjønnsfordeling av husarbeid varierer sterkt med landbakgrunn, men også andre forhold spiller inn, som hvor store familiene er.

Figur 3.16. Antall timer brukt på husarbeid blant innvandrere fra Iran, etter kjønn. Prosent

Kilde: Levekår blant innvandrere 2005/2006, Statistisk sentralbyrå

Også blant iranerne brukte kvinner mer tid på husarbeid enn menn. Mens 28 prosent av kvinnene fra Iran brukte mer enn 20 timer på husarbeid i uka, gjaldt det samme 10 prosent av mennene (Figur 3.16). Kjønnsforskjellen er med andre ord der, men mindre blant iranerne enn i de andre gruppene. Det er mest fordi kvinner fra Iran bruker mindre tid på husarbeid, ikke fordi menn fra Iran bruker mer. Også om vi sammenligner kvinner og menn uten arbeid og kvinner og menn med arbeid, bruker kvinner mest tid.

3.8. Deltakelse i valg og organisasjonslivet

Gjennom manntallsundersøkelser i forbindelse med de siste valgene, har vi kunnet se nærmere på valgdeltakelsen blant innvandrere, slik at vi vet mye om hvordan de stemmer ved valg. Ellers vet vi lite fra andre kilder om innvandrerens deltakelse i videre forstand, altså om deltakelsen i organisasjoner, i partipolitikken, i idrett, etc. I LKI ble de vi intervjuet stilt en rekke spørsmål om slik deltakelse. Som vi skal se under, var det ikke særlig vanlig blant iranerne å være medlem av ulike organisasjoner.

3.8.1. Valgdeltakelsen har økt

Ved stortingsvalget i 2005 økte valgdeltakelsen blant innvandrere fra Iran relativt mye sammenlignet med stortingsvalget i 2001. Deltakelsen gikk opp 9 prosentpoeng, fra 42 til 51 prosent, og lå i 2005 to prosentpoeng over det vi den gang kalte det ”ikke-vestlige” gjennomsnittet. I motsetning til de fleste andre innvandrergupper, og i motsetning til i befolkningen i alt, hadde kvinner fra Iran noe lavere valgdeltakelse enn menn fra Iran (48 mot 53 prosent) (Aalandslid 2006:23). I det denne rapporten

gikk i trykken, kom det tall på innvandrernes deltakelse ved stortingsvalget i 2009. Se denne artikkelen: <http://www.ssb.no/emner/00/01/10/vundinnv/>.

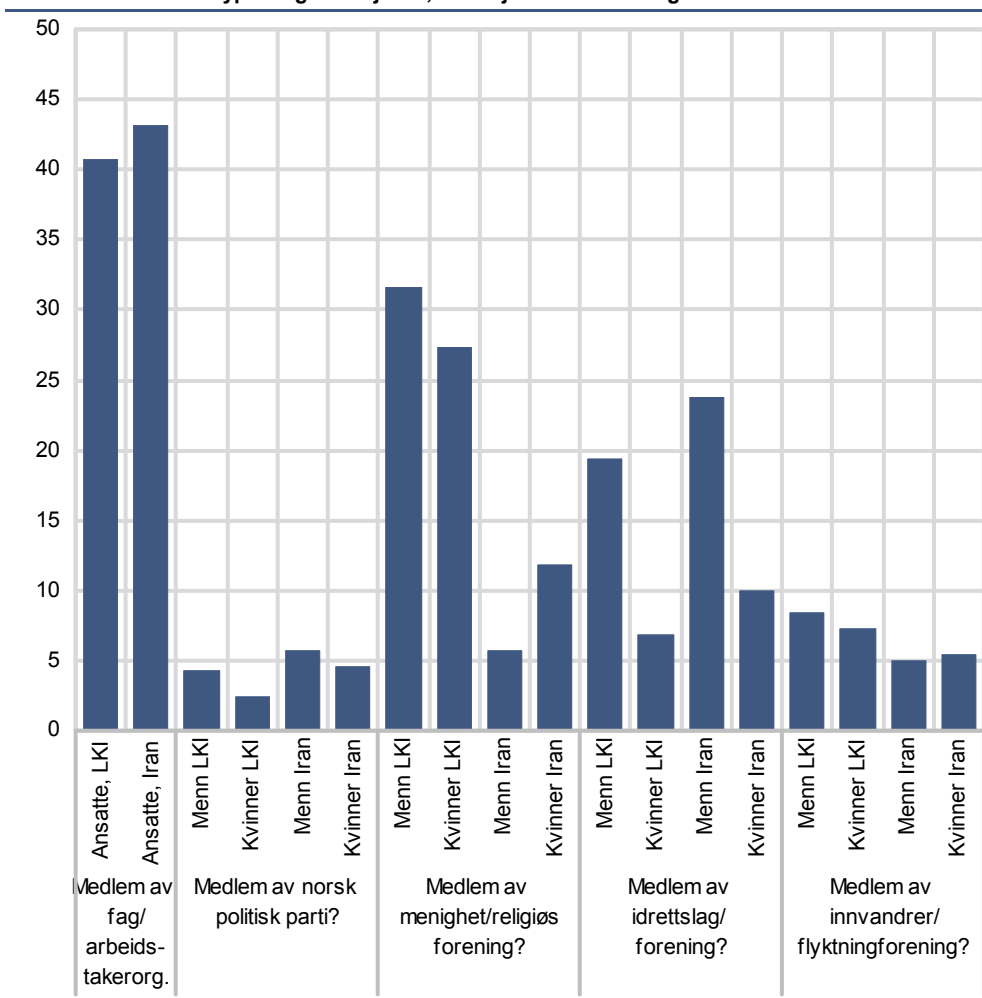
I kommunestyre- og fylkestingsvalget i 2007 var også deltakelsen blant iranere omtrent gjennomsnittlig av innvandrergруппene vi så på, men deltakelsen økte med hele 11 prosentpoeng fra 2003 (Aalandslid 2008:19). Til forskjell fra stortingsvalgene, kan man stemme ved lokalvalgene selv om man ikke er norsk statsborger, dersom man har tre års botid eller mer. Av dem med bakgrunn fra Iran, stemte 39 prosent i gruppen som var blitt norske statsborgere og 24 prosent av dem som ikke hadde norsk pass. Dette var omtrent på gjennomsnittet for norske statsborgere, men iranerne lå langt under gjennomsnittet blant dem uten norsk statsborgerskap (36 prosent). Blant norske statsborgere med bakgrunn fra Iran, var valgdeltakelsen litt høyere blant menn enn blant kvinner (3 prosentpoeng), mens det var motsatt blant iranske statsborgere (2 prosentpoengs forskjell). Kjønnsforskjellene er imidlertid små (Aalandslid 2008:33-34).

I Aalandslid 2008 kan du lese mer om at de fra Iran stilte flest listekandidater av innvandrergруппene fra "ikke-vestlige" land, og at de også fikk flest innvalgte kommunestyrerepresentanter, samt at iranske listekandidatene hadde en klar venstreorientering.

3.8.2. Få er medlemmer av organisasjoner

I LKI ble de vi intervjuet spurt om de var medlemmer av ulike typer foreninger og organisasjoner, og om de var medlemmer av et norsk politisk parti.

Figur 3.17. Andel innvandrere og norskfødte med innvandrereforeldre med medlemskap i ulike typer organisasjoner, etter kjønn. I alt i LKI og Iran. Prosent¹

¹ Det var for få iranske kvinner i arbeid til at vi kan se på forskjeller mellom kvinner og menn i andelen ansatte som var fagorganisert.

Kilde: Levekår blant innvandrere 2005/2006, Statistisk sentralbyrå

Iranerne var ikke i særlig stor grad organisert sammenlignet med andre grupper. Svært få iranere var medlemmer av innvandrer/flyktningforeninger, og sammen med de fra Irak var det iranerne som i minst grad var medlemmer av menigheter/religiøse foreninger. Som vi skal se er iranere også relativt sekulære. Dette henger sammen med at mange iranere i Norge nettopp har flyktet fra Iran for å unnslipe det islamske regimet i landet. Idrettsforeninger ser ut til å være mer populære enn religiøse foreninger; en av fem iranere var organisert i en idrettsforening, noe mer enn gjennomsnittet i LKI, men dette var mer vanlig i befolkningen i alt enn blant iranerne.

43 prosent av iranerne som er ansatt var fagorganisert, omtrent som gjennomsnittet i LKI og noe under gjennomsnittet blant ansatte i hele befolkningen (50 prosent). Selv om iranere var relativt aktive som listekandidater ved kommunestyrevalget i 2003, gjenspeiles ikke dette i andelen som er medlemmer av et norsk parti. Som i befolkningen ellers, er det bare et lite mindretall som er partimedlemmer, 5 prosent i 2005/2006. (Tabell A4).

Som i andre grupper er menn i større grad enn kvinner medlem i idrettslag. Kvinner er derimot i større grad enn menn medlemmer av menigheter eller religiøse foreninger, mens for de fleste andre grupper er det motsatt (Figur 3.17). Ellers er det små kjønnsforskjeller i hvorvidt iranerne er medlemmer av politiske partier eller innvandrer/flyktningeforeninger – det er like uvanlig for kvinner som for menn.

Innvandrerens kultur- og mediebruk

I LKI stilte vi også spørsmål om de ulike innvandrergruppenes mediebruk. Dette kan du lese mer om i Blom og Henriksen (2008). I tillegg er det gjennomført en undersøkelse om innvandrerens kultur- og mediebruk, knyttet til den ordinære Kultur- og mediebruksundersøkelsen 2008 (Vaage 2009). Den viser blant annet at kulturbruken jevnt over er noe lavere blant innvandrere sammenlignet med befolkningen i alt.

3.9. Religion

LKI gir oss et større innblikk i innvandrernes religiøsitet og religiøse praksis. De vi intervjuet ble spurt hvilken religion de var oppdratt i, om de fortsatt tilhørte denne religionen, hvor viktig religion var for dem, religiøs aktivitet og muligheter for å praktisere religionen. Som vi skal se, var iranerne blant de minst religiøse av gruppene vi intervjuet.

3.9.1. Mange er lite religiøse

Det finnes ikke noe register i Norge over personer fordelt etter religion, tro eller livssyn. Dermed kan man ikke vite hvor mange som er buddhister, muslimer, katolske kristne og så videre. Men vi har statistikk over antallet medlemmer i statskirken eller andre tros- og livssynssamfunn som mottar statlig støtte. Antall medlemmer i muslimske trossamfunn har økt mye siden den spede begynnelsen på 1970-tallet, fra 1 000 registrerte medlemmer i 1980, til 84 000 medlemmer ved inngangen til 2008 (Østby og Daugstad 2009). Disse utgjør ikke noen religiøs eller organisatorisk enhet. Det finnes en rekke ulike muslimske trossamfunn og organisasjoner registrert i Norge, basert på ulike retninger innenfor islam og på medlemmenes landbakgrunn (se Vogt 2008 og Leirvik 2006).

Vi trekker frem muslimske trossamfunn fordi syv av ti iranerne i utvalget var oppdratt som muslimer og en av ti ble oppdratt i "en annen religion". Men bare halvparten av disse tilhører fremdeles denne religionen. Nær to av ti er ikke oppdratt til noen religiøs tro, noe som bare er mer vanlig blant dem fra Bosnia-Hercegovina. I de fleste andre landgruppene er det uvanlig ikke lenger å tilhøre religionen de er oppdratt med, bare blant dem fra Chile og Iran er dette relativt vanlig.

Respondentene i undersøkelsen ble bedt om å rangere, på en skala fra 1-10, hvor viktig religion er i deres liv. Verdien 1 står for ”ingen betydning”, mens 10 står for ”svært viktig”. Skalaen må kunne tolkes som en skala fra sekulær til religiøs, hvor verdien 1 innebærer at man har et sekulært verdensbilde, mens 10 innebærer at religionen utgjør en svært viktig del av livet. Iranerne er de minst religiøse av gruppene vi intervjuet. Gjennomsnittscoren til iranerne er 3,9, lavest i utvalget, og i likhet med andre grupper er kvinner mer religiøse enn menn (hhv 4,6 og 3,4) (Figur A29).

Både kvinner og menn fra Iran er lite religiøst aktive, i den forstand at få deltar på religiøse møter, eller bønn arrangert av trossamfunnet. Dette henger selvsagt sammen med at de er relativt sekulære. Mens iranske menn i snitt anslo at de hadde deltatt 2,5 ganger i religiøse møter eller organisert bønn det siste året, var iranske kvinners snitt 2,9 ganger. Sammen med dem fra Balkan er iranerne minst aktive (Figur A30). Iranske kvinner er både mer religiøse og mer aktive enn iranske menn, noe som står i kontrast med de andre gruppene, hvor kvinnene også er mer religiøse, men mindre religiøst aktive.

3.9.2. Lett å praktisere religionen

Det at mange iranere anser seg som lite religiøse, gjør spørsmålet om hvor vanskelig de synes det er å praktisere sin religion mindre relevant for denne gruppen enn for andre. Dette ser vi også ved at en av fire ikke vet hvorvidt det er vanskelig å utøve religionen sin i Norge. Knappt noen synes det er vanskelig eller svært vanskelig og to av fire svarte at dette var lett eller svært lett.

3.10. Fire av ti med psykiske helseproblemer

Vi skal ikke her gå i dybden med alle de helsespørsmålene som ble stilt i LKI, ettersom SSB har gitt ut en egen rapport om innvandrernes helse basert på levekårsundersøkelsen (Blom 2008). Her vil vi bare kort gjengi noen hovedfunn.

Generelt ser vi at innvandrere vurderer sin helse som noe dårligere enn befolkningen som helhet gjør, de er mer plaget av psykosomatiske plager og psykiske helseproblemer, men de har ikke flere sykdommer. Av landgruppene i LKI, er det personer med bakgrunn fra Somalia, Serbia-Montenegro og til dels Sri Lanka som framstår som friskest i LKI, både om vi ser på hvordan de vi intervjuet vurderte sin egen helse, og om vi ser på mer objektive spørsmål om sykdommer og diagnoser. Iranerne ligger omtrent på innvandrernes gjennomsnitt i LKI hva gjelder egenvurdert helse, både for kvinner og menn. Syv av ti iranere synes egen helse er god eller meget god, mens to av ti synes den er dårlig eller meget dårlig, resten svarte ”verken god eller dårlig”. Som for de andre gruppene, var det noe flere menn fra Iran enn kvinner som syntes helsen var god eller meget god (75 vs 64 prosent) (Blom 2008:10).

Iranerne lå også temmelig nøyaktig på innvandrernes gjennomsnitt i andelen som har minst en av femten ulike kartlagte sykdommer. Halvparten har minst en sykdom, noe flere kvinner enn menn (hhv 53 og 44 prosent).

Innvandrere fra Irak og Iran var de i utvalget som i størst grad ser ut til å ha psykiske helseproblemer. Fire av ti har dette, omtrent like mange menn som kvinner blant iranerne. Lavest innslag av psykiske helseproblemer finner vi blant dem med bakgrunn fra Sri Lanka og Somalia (16 prosent) (Blom 2008:28).

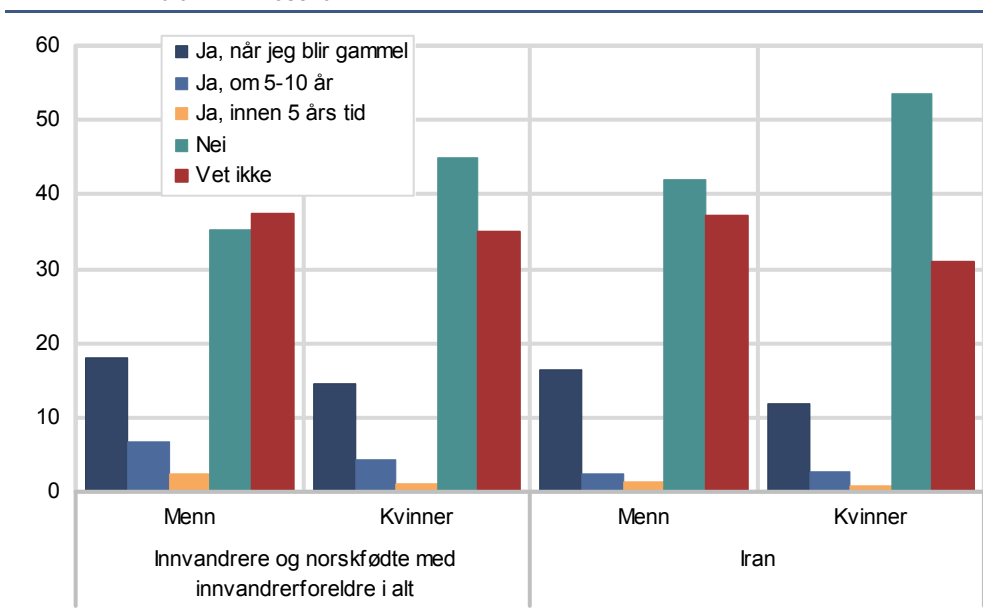
3.11. Bånd til Iran og til Norge

Gjennom LKI har vi stilt en rekke spørsmål om innvandrernes bånd til opprinnelseslandet og til Norge, deres relasjoner i Norge, deres kontaktnett og følelse av ensomhet. Slike aspekter får man ikke innblikk i gjennom registerstatistikken. Som vi skal se, er det mange flere iranere som har fått familie til Norge, og færre som føler seg ensomme, enn i 1996.

3.11.1. Halvparten vil ikke flytte tilbake til Iran

I intervjuet stilte vi spørsmålet ”Tror du at du noen gang kommer til å flytte tilbake til ditt eller dine foreldres opprinnelsesland for å bo der fast?”. Iranerne skilte seg ikke nevneverdig fra gjennomsnittet i LKI. 47 prosent svarte ”nei” på spørsmålet, 35 prosent ”vet ikke”, mens 15 prosent kunne tenke seg å flytte tilbake når de ble gamle. Knappt noen hadde planer om å flytte tilbake innen ti år (Figur A31). Mange iranere har vært i Norge i relativt lang tid, og sannsynligheten for at man flytter tilbake til opprinnelseslandet reduseres med botiden i eksillandet. Vel så viktig er det nok at regimet iranerne forlot ikke har forandret seg mye. Fortsatt står islamsk lov – sharia – over andre lover og menneskerettighetssituasjonen er under press, og for mange asylsøkere fra Iran og deres familier vil det være vanskelig og risikabelt å reise tilbake.

Figur 3.18. Andel innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre som tror at de noen gang kommer til å flytte tilbake til opprinnelseslandet for å bo der fast. Iran og i alt i LKI. Prosent

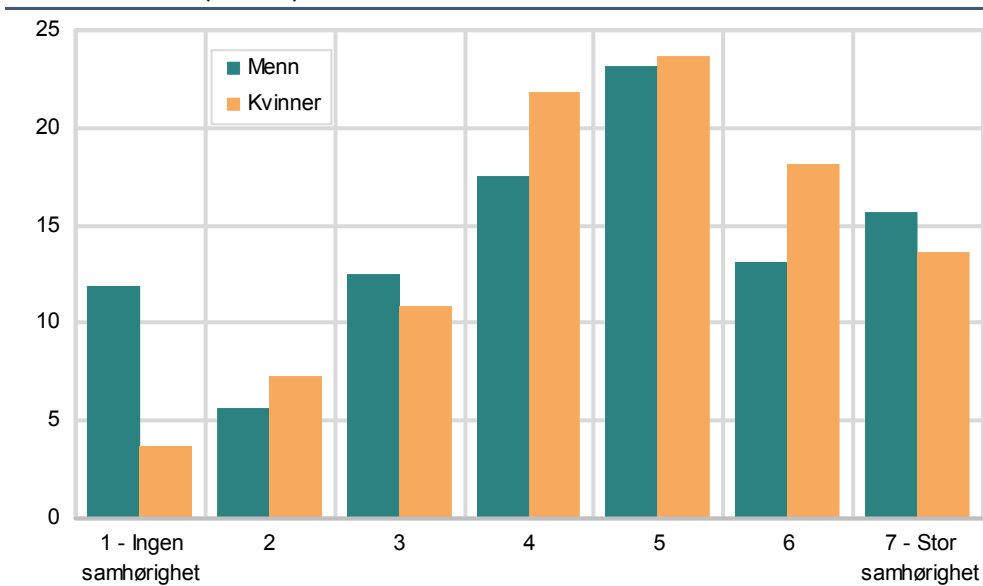
Kilde: Levekår blant innvandrere 2005/2006, Statistisk sentralbyrå

Som i andre grupper, er det forskjeller mellom menn og kvinner i deres tanker om å reise tilbake. Iranske kvinner er i større grad sikre på at de ikke skal vende tilbake, 54 prosent sier nei til det, mot 42 prosent av mennene. Menn er på sin side i noe større grad usikre eller ønsker å reise tilbake når de blir gamle (Figur 3.18).

Dersom man har planer om å vende tilbake, kan det være en grunn for å investere i land eller bolig i opprinnelseslandet, eller å ikke å selge det man allerede eier der. Slike investeringer kan imidlertid ha mange andre motiv. I snitt svarte 11 prosent av innvandrerne at de eide jord og 16 prosent at de eide bolig i opprinnelseslandet. Mest vanlig å eie i hjemlandet er det blant dem fra Pakistan og Tyrkia. Bare 6 prosent av iranerne svarte at de eide jord og 9 prosent at de eide bolig i Iran.

3.11.2. Relativt lav samhørighetsfølelse med Norge

I hvilken grad føler iranerne ”samhørighet” med Norge? De vi intervjuet ble bedt om å markere sin grad av ”samhørighet med Norge” på en skala fra 1 til 7, hvor høyere tall på skalaen betyr høyere samhørighet. Her kan det innvendes at ”samhørighet” er et ullent begrep. Hva de vi intervjuet legger i ordet, og hvilket innhold det har på deres morsmål, vet vi ikke. I alle fall ser vi at gjennomsnittsscoren for iranerne er 4,5, bare de med bakgrunn fra Tyrkia og Irak hadde så vidt lavere gjennomsnitt (Figur A33). Det er ingen systematiske kjønnsforskjeller i iranske menns og kvinners følelse av samhørighet med Norge. Men det var færre kvinner enn menn som svarte at de følte ingen samhørighet med Norge (4 prosent mot 12 prosent) (Figur 3.19).

Figur 3.19. Samhørighetsfølelse blant innvandrere fra Iran, etter kjønn. Skala fra 0 (svakest) til 7 (sterkest). Prosent

Kilde: Levekår blant innvandrere 2005/2006, Statistisk sentralbyrå

3.11.3. Få hjelper familien i Iran økonomisk

Iranerne var de som i minst grad svarte at de hjelper familie i hjemlandet økonomisk. Omtrent fire av ti gjør dette, knapt noen hver måned. Vanligst var dette blant dem fra Sri Lanka og Somalia (Figur A34).

Som i de andre innvandrerguppene vi intervjuet, er det flere menn enn kvinner som sier at de hjelper familien i opprinnelseslandet økonomisk – 44 prosent av mennene fra Iran sier de gjør det, mot 31 prosent av kvinnene. Det kan tenkes at dette med å sende penger eller på andre måter å bidra økonomisk er mannens oppgave i mange familier, men spørsmålsstillingen gikk på person, ikke på husholdning. Det er mulig kjønnsforskjellene ville vært mindre om vi hadde spurt om ”husholdningen” hjelper familien økonomisk.

3.11.4. Flere kvinner enn menn har en god norsk venn

De aller fleste innvandrerne i Norge har en god venn her. I alt svarte 93 prosent av innvandrerne i LKI at de hadde en god venn, omtrent like mange som ti år tidligere. I alle grupper var det rundt 9 av 10, eller flere, som hadde en god venn i Norge, mens gjennomsnittet i befolkningen var 99 prosent. Det er små forskjeller mellom kvinner og menn fra Iran.

Det var langt mindre vanlig blant iranske menn enn blant iranske kvinner å ha en god venn som var norsk. 57 prosent av iranske menn og 73 prosent av iranske kvinner svarte at de hadde en god norsk venn. Dette var motsatt av kjønnsforskjellen om vi ser på alle innvandrerne i LKI, hvor flere menn enn kvinner hadde en god norsk venn. Mens iranske menn lå omtrent på gjennomsnittet i andelen som hadde en god norsk venn, lå iranske kvinner langt over innvandrerkvinnenes snitt. Bare blant kvinner fra Chile var det flere som hadde en god norsk venn enn blant kvinner fra Iran (Figur A35).

Mens menn fra Iran i langt mindre grad hadde en god norsk venn i 2005/2006 enn ti år tidligere, var det motsatte tilfelle for iranske kvinner. Hele 15 prosentpoeng færre menn hadde det, mens andelen var 18 prosentpoeng høyere blant kvinnene. Arbeidsplassen er en potensiell arena for å få norske venner. Og vi ser at det er langt mer vanlig blant innvandrere å ha en god norsk venn om de har arbeid (64 prosent) enn om de ikke har det (47 prosent). Blant iranerne er forskjellen mindre. 68 prosent av de som har arbeid, har en god norsk venn, mot 58 prosent av de som ikke har. Det er ikke slik at sysselsettingen blant kvinner fra Iran har økt langt mer enn blant menn, begge kjønn hadde noe høyere sysselsetting i 2005/2006 enn ti år

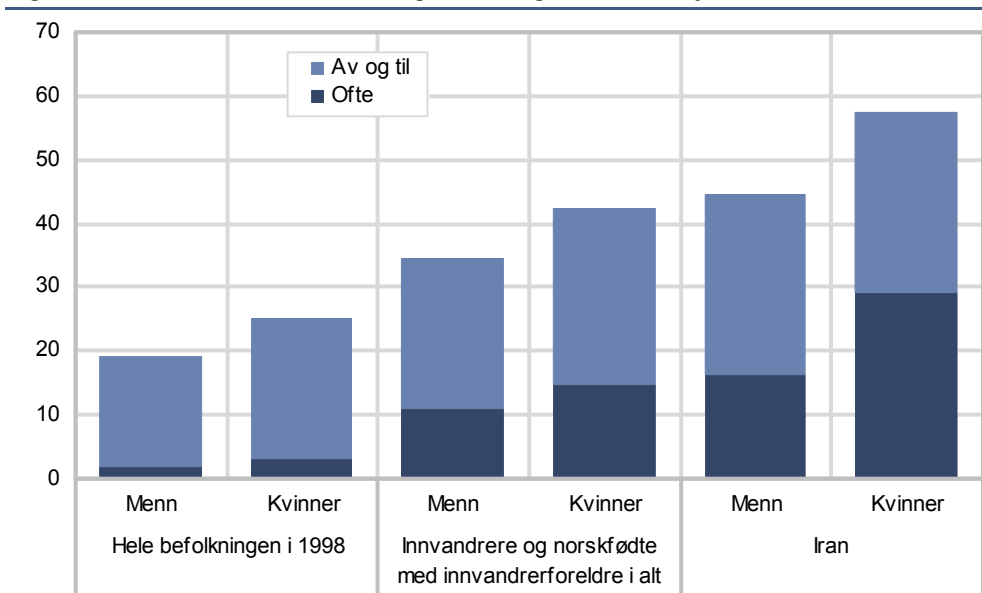

tidligere. Dette kan med andre ord ikke forklare at kvinner i større grad enn menn har norsk venn, mens det motsatte var tilfelle ti år tidligere.

3.11.5. Mange føler seg ensomme

Innvandrere føler seg gjennomgående mer ensomme enn om vi ser på hele befolkningen. 13 prosent av innvandrerne svarte i 2005/2006 at de ofte føler seg ensomme, mot bare 2 prosent i hele befolkningen. Og det er noe færre som aldri føler seg ensomme blant innvandrere sammenlignet med hele befolkningen (40 mot 44 prosent)

Figur 3.20. Andel som ofte eller av og til føler seg ensom, etter kjønn. Prosent

Kilde: Levekår blant innvandrere 2005/2006, Statistisk sentralbyrå og Levekårsundersøkelsen 1998

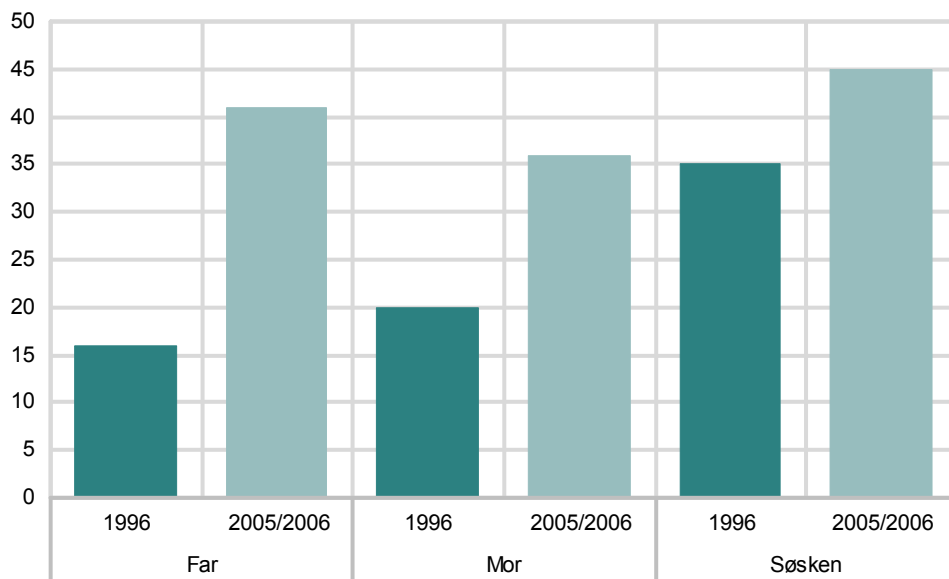
Iranere var i relativt stor grad ensomme. Hele fem av ti var ofte eller av og til ensomme, mot fire av ti om vi ser på alle i LKI, og det var langt mindre vanlig blant iranerne å aldri føle seg ensomme (Figur A36). Ser vi på de ti gruppene samlet, er det flere kvinner enn menn som føler seg ensomme. Dette gjelder i særdeleshet iranerne. Mens 29 prosent av kvinnene sa de ofte følte seg ensomme, gjaldt dette 16 prosent av mennene, og langt færre kvinner enn menn følte seg aldri ensomme (17 mot 31 prosent) (Figur 3.20)

Det var blitt noe mindre vanlig å føle seg ensom blant iranerne i 2005/2006 enn i 1996, og det gjelder særlig mennene. Blant kvinnene er andelen som ofte eller av og til føler seg ensomme sunket med 8 prosentpoeng og blant mennene med 21 prosentpoeng. Som vi skal se nedenfor, har langt flere iranere nær familie i Norge i 2005/2006 enn de hadde i 1996, noe som bidrar til å forklare at færre føler seg ensomme.

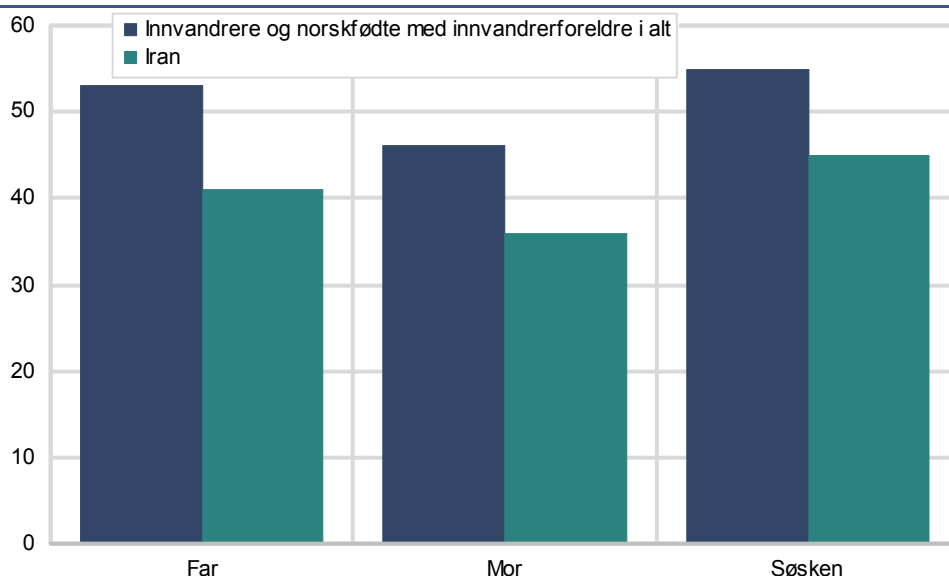
3.11.6. Flere har familie i Norge

Det er store endringer i familiesituasjonen til iranerne i Norge fra 1996 til 2005/2006. Mange flere har søsken, far, mor eller andre familiemedlemmer som bor i Norge (Figur 3.21). Av dem som hadde foreldre som levde, var det i 1996 bare 16 prosent som svarte at de hadde far boende i Norge og 20 prosent hadde mor her. I 2005/2006 hadde dette økt til henholdsvis 41 og 36 prosent. Sammenlignet med gjennomsnittet i LKI, er det mindre vanlig at iranere har familie og slekt i Norge (Figur 3.22).

Et godt familienettverk er viktig for de fleste, og det at så mange flere fra Iran har fått familie og slekt i Norge, bidrar til å forklare at færre føler seg ensomme. Det er svært tydelige forskjeller i ensomhet mellom dem som har og ikke har nær familie i Norge.

Figur 3.21. Andel med familie i Norge blant innvandrere fra Iran. 1996 og i 2005/2006. Prosent

Kilde: Statistisk sentralbyrå, Levekår blant innvandrere 1996 og 2005/2006

Figur 3.22. Andel innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre som har far, mor og søsken i Norge. Iran og i alt i LKI. Prosent

Kilde: Levekår blant innvandrere 2005/2006, Statistisk sentralbyrå

3.12. Oppsummering – høyt kvalifisert, mest diskriminert og frustrert?

Det er nå rundt 20 år siden det var en stor tilstrømning av innvandrere fra Iran til Norge. På slutten av åttitallet kom det mange asylsøkere til Norge, de fleste av disse var menn. Fremdeles er kjønnsfordelingen blant iranere skjev, særlig blant dem i 40-årene. Iranernes botid ligger midt på treet for våre grupper – det er flere som har lengre botid (de fra Pakistan, Tyrkia og Vietnam), og mange som har kortere (innvandrere fra Irak, Somalia og Balkan). I likhet med de fleste andre gruppene, er iranernes mediane botid mye lenger i 2005/2006 enn i 1996. Dette bidrar til bedringer på flere felt, som at sysselsettingen har blitt høyere, boforholdene er bedre og flere har familie i Norge.

I likhet med de andre innvandrerguppene i undersøkelsen, har iranerne klatret i bolighierarkiet siden 1996. Flere eier, færre leier og flere bor i enebolig. Mange har imidlertid opplevd barrierer i boligmarkedet i form av diskriminering. Bare blant innvandrere fra Irak og Somalia er det flere som har opplevd dette.

Mange iranere som kommer til Norge har høyere utdanning, særlig gjelder dette kvinnene. Og mange satt på skolebenken da de forlot Iran. Kvinnene fra Iran er høyest utdannet av alle gruppene vi har sett på, kvinner som menn. Rundt halvparten har høyere utdanning, og knapt noen kommer uten skolegang overhodet. Og iranerne er også aktive på utdanningsarenaen i Norge. Deltakelsen på videregående og i høyere utdanning er relativt høy, og unge iranske innvandrere er blant dem som i størst grad tar høyere utdanning. Iranerne er også den gruppen hvor flest vurderer sine norskkferdigheter som gode eller svært gode, og forskjellene mellom kjønnene er mindre enn i mange andre grupper.

I LKI var iranske menn sysselsatt i noe mindre grad enn mennenes gjennomsnitt, mens iranske kvinnene lå litt over snittet. Av de som hadde jobb, skilte iranerne seg ut på spørsmål som gikk på hvordan de personlig opplevde arbeidet og arbeidsmiljøet. Iranerne opplevde i størst grad arbeidet som en psykisk belastning, og sammen med somalierne svarer flest iranere at de har blitt utsatt for plaging, erting av arbeidskamerater eller forulempning eller trakassering i arbeidet. De har i størst grad opplevd ulykker i arbeidstiden og opplever risikoen for belastningsskader som relativt stor. Også hva gjelder diskriminering skiller iranerne seg noe ut – sammen med somalierne er det iranerne som i størst grad sier de har opplevd diskriminering i arbeidslivet.

Selv om inntekten til iranske husholdninger er omtrent på de ti landgruppenes gjennomsnitt, opplever iranerne i mindre grad enn de fleste andre grupper i LKI å ha kontroll med økonomien. Sammen med innvandrere fra Irak og Somalia, er iranerne de som i minst grad opplever at de har muligheter til å klare løpende og uforutsette utgifter, og å klare en uforutsett regning. Til tross for at sysselsettingen har økt, er det ingen store forandringer på disse spørsmålene sammenlignet med ti år tidligere.

Iranerne har en fysisk helse som ligger på gjennomsnittet for innvandrene i LKI, men er likevel blant dem som selv opplever at helsen påvirker hverdagen i høyest grad. Kanskje har dette å gjøre med at mange iranere har relativt dårlig psykisk helse – hele fire av ti har psykiske helseproblemer. Sammen med innvandrere fra Irak, er det iranerne som i størst grad svarer at de har slike problemer.

Mange iranere er oppdratt som muslimer, men tilhører ikke religionen i dag. Derfor er det ikke overraskende at iranerne er den gruppen hvor flest svarer at religion er lite viktig for dem. Både kvinner og menn er lite religiøst aktive, i den forstand at de sjelden deltar i organisert bønn eller i religiøse møter. Og i forhold til andre grupper, er relativt få iranere aktive i menigheter/religiøse foreninger. Iranerne er et eksempel på at man ikke er noe 1:1-forhold mellom det å være fra et muslimsk land og det å selv være aktiv muslim.

Relativt få iranere pleier bånd til hjemlandet i form av å hjelpe familien i Iran økonomisk. For ingen av de andre gruppene er det like lite vanlig å bidra økonomisk. Likevel, fire av ti hjelper familien økonomisk en eller flere ganger i løpet av et år, halvparten så mange som blant dem fra Sri Lanka.

Sammenlignet med 1996 er det langt flere som har far, mor eller søsken i Norge. Dette reflekteres trolig i andelene som føler seg ensomme – som var blitt lavere i 2005/2006 enn ti år tidligere. Likevel er det blant iranerne flere som føler seg ensomme enn i de andre gruppene. Bare en av fire føler seg aldri ensom.

Det er flere områder vi ikke har gått noe særlig inn på i denne rapporten hvor iranerne skiller seg ut. På alle spørsmål om diskriminering, det være seg i arbeidslivet, i boligmarkedet, ved utdanningsinstitusjoner og i utelivet, er iranerne blant dem som i størst grad føler seg diskriminert. Også på spørsmål om utsatthet for vold og trusler, som vi ikke har skrevet om her, er det iranerne som på samtlige spørsmål i

størst grad svarer at de har blitt utsatt for vold, trusler, tyveri eller skadeverk. Dette kan du lese mer om i Blom og Henriksen 2008.

I kapitlet om Chile har vi kort sammenlignet chilenerne og iranere – to grupper som er relativt like men også ulike, se avsnitt 2.12.2

3.12.1. Menn og kvinner fra Iran er relativt likestilte

På mange måter er kjønnsforskjellene blant innvandrere fra Iran mindre enn i flere av de andre gruppene vi har intervjuet. En viktig grunn til dette er trolig at så mange iranske kvinner har høyere utdanning når de kommer til Norge – flere enn iranske menn. Dette gjør at kvinnene stiller sterkere i arbeidsmarkedet sammenlignet med kvinner fra andre land, og trolig har lettere for å lære seg norsk og få norske venner.

Kvinner og menn fra Iran har hatt et nokså likt innvandringsmønster, men det har kommet langt flere menn enn kvinner, særlig under innvandrings-toppen på slutten av 80-tallet. Blant asylsøkere er det vanlig at menn reiser i forveien mens eventuell familie kommer senere. Dette gjør at det er langt flere menn enn kvinner fra Iran som har vært i Norge i rundt 20 år. Dette ser vi også blant iranerne vi intervjuet i LKI – kvinner har kortere botid enn menn. Etersom en innvandrers botid i Norge har svært mye å si for hans/hennes integrering på flere områder, er dette viktig å ha i mente når vi skal tolke forskjeller mellom menn og kvinner fra Iran.

Som nevnt er kvinner fra Iran høyt utdannet, høyere enn menn fra Iran. Knappt noen kommer uten fullført grunnskole fra hjemlandet. Også på utdanningsarenaen i Norge er unge kvinner og menn fra Iran aktive – kvinner mer enn menn. Kvinner og menn fra Iran er imidlertid ikke sysselsatt i særlig mye høyere grad enn andre, men kjønnsforskjellen er relativt liten sammenlignet med de fleste andre innvandrergupper. Bare blant dem fra Chile og Bosnia-Hercegovina er det mindre forskjeller mellom menn og kvinner i hvor stor andel som er sysselsatt blant gruppene i LKI.

Både menn og kvinner fra Iran har en nokså variert yrkesbakgrunn fra Iran, her finner vi både funksjonærer, selvstendig forretningsdrivende og studenter, men få arbeidere og håndverkere. I forhold til i andre grupper, kommer få iranske kvinner til Norge uten yrkesbakgrunn, men som i andre grupper, er dette langt mindre vanlig blant menn fra Iran.

Barn med iransk bakgrunn mottar i liten grad kontantstøtte sammenlignet med andre store grupper. Og også blant iranerne brukte kvinner mer tid på husarbeid enn menn, men kjønnsforskjellen er mindre blant iranerne enn i de fleste andre gruppene. Det er fordi kvinner fra Iran bruker mindre tid på husarbeid, ikke fordi menn fra Iran bruker mer. Også om vi sammenligner kvinner og menn uten arbeid og kvinner og menn med arbeid, bruker kvinner mest tid.

De relativt små forskjellene mellom kvinner og menn fra Iran i deltakelse i arbeidslivet kan bidra til å forklare at det sammenlignet med andre grupper er små forskjeller i hvordan de vurderer sine norskferdigheter. Både blant menn og kvinner er det svært få som mener de har dårlige norskferdigheter, men det er noe flere iranske menn som mener de har ”gode” ferdigheter. At kvinner fra Iran har høyere utdanning enn menn fra Iran bidrar nok også til å jevne ut ferdighetsnivået i norsk – det er trolig lettere å lære seg norsk om man har utdanning med seg i bagasjen.

Religion er lite sentralt i livet til kvinner og menn fra Iran. De er relativt lite religiøse og lite religiøst aktive, men kvinner fra Iran er marginalt mer religiøse og noe mer religiøst aktive enn menn fra Iran.

En interessant utvikling blant iranerne er at kvinnene har gått forbi mennene i andelen som har en god norsk venn. Mens langt færre iranske menn hadde en norsk venn i 2005/2006 enn ti år tidligere, var det motsatte tilfelle for iranske kvinner. I 2005/2006 er det bare chilenske kvinner som i større grad hadde norske venner. I

andre grupper er det mer vanlig at menn har norske venner enn at kvinner har det, trolig fordi menn i større grad jobber. Likevel er det langt flere kvinner enn menn som føler seg ensomme, blant iranerne, som blant innvandrere ellers.

Som i andre landgrupper, er det visse forskjeller mellom iranske kvinner og menn i hva de tenker om å returnere til opprinnelseslandet. Iranske kvinner er i noe større grad enn iranske menn sikre på at de ikke skal vende tilbake. Kanskje henger dette sammen med at iranske kvinner i noe større grad føler samhørighet med Norge, men her er det relativt små kjønnsforskjeller.

Alt i alt er det på mange områder små kjønnsforskjeller mellom menn og kvinner fra Iran sammenlignet med de andre gruppene i LKI. Iranske kvinner har kortere botid enn iranske menn, noe som delvis kan forklare de kjønnsforskjellene vi finner. At det tross alt er forskjeller mellom kvinner og menn, er heller ikke unikt for innvandrere generelt eller iranere spesielt. Også om vi ser på befolkningen under ett, er kvinner i mindre grad sysselsatt enn menn, de bruker mest tid på husarbeid, og de deltar mer i utdanningssystemet.

4. Vietnam

- De med bakgrunn fra Vietnam utgjorde den syvende største gruppen innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre i Norge ved inngangen til 2009.
- Det er flere kvinner enn menn blant innvandrerne fra Vietnam, særlig blant dem i 20- og 30-årene er kjønnsfordelingen skjev.
- Sammenlignet med andre kvinner i intervjuundersøkelsen Levekår blant innvandrere (LKI) er det lite vanlig at kvinner fra Vietnam mangler yrkeserfaring fra opprinnelseslandet, og relativt mange hadde yrkesaktive mødre
- Utdanningsnivået blant dem som kom til Norge etter fylte 18 år, var langt lavere enn for de fleste andre grupper vi intervjuet i LKI
- Innvandrere og norskfødte med bakgrunn fra Vietnam har bedret sin boligsituasjon drastisk siden levekårsundersøkelsen i 1996
- Til tross for vietnamesernes lange botid, er det ingen andre grupper som vurderer sine norskferdigheter som så dårlige som menn og kvinner fra Vietnam
- Sysselsettingen blant menn og kvinner med bakgrunn fra Vietnam har økt sterkt i 2005/2006 sammenlignet med 1996
- Innvandrere og norskfødte med bakgrunn fra Vietnam var mest fornøyd i utvalget med mulighetene de har til å utnytte ferdigheter og kunnskaper i jobben
- 66 prosent har aldri problemer med å klare løpende utgifter, mot 52 prosent i gjennomsnitt
- Som i andre grupper, brukte kvinner langt mer tid på husarbeid enn menn
- Vietnameserne er lite politisk aktive, deltakelsen i valg har vært synkende, og knapt noen er medlemmer av politiske partier.
- De med bakgrunn fra Vietnam var blant dem hvor færrest kunne tenke seg å flytte tilbake til opprinnelseslandet, og de var den gruppen som hadde sterkest følelse av samhørighet med Norge.

Levekårsundersøkelsen blant innvandrere

I 2005/2006 gjennomførte SSB intervjuundersøkelsen Levekår blant innvandrere (LKI). Innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre fra ti utvalgte landgrupper ble intervjuet, deriblant Vietnam. Det er denne levekårsundersøkelsen som hovedsakelig er datagrunnlaget i dette kapitlet. Når vi sammenligner vietnamesernes svar i LKI med innvandrernes gjennomsnitt, mener vi gjennomsnittet for de ti gruppene. I tillegg supplerer vi med data fra Levekårsundersøkelsen fra 1996, og med de nyeste data som var tilgjengelig fra de offentlige registrene da denne rapporten ble skrevet. Opplysninger om befolkningen i alt er hentet fra diverse rotende levekårsundersøkelser. Det står mer i innledningskapitlet om hvordan undersøkelsen ble gjennomført og om datagrunnlaget, men fullstendig informasjon finnes i Gulløy (2008). De som ble intervjuet i LKI svarte på flere spørsmål enn de som er gjengitt her. I ”hovedrapportene” Blom og Henriksen (2008) og Blom (2008), er de ulike landgruppene svar på alle spørsmål i intervjuene omtalt.

4.1. Demografi og botid

I dette kapitlet skal vi kort gi en demografisk beskrivelse av vietnamesiske innvandrere og deres barn, noe som er gjort langt grundigere i de to rapportene Henriksen 2007 og Pettersen 2009. Som vi skal se, utgjorde de med bakgrunn fra Vietnam ved inngangen til 2009 den syvende største gruppen innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre i Norge. Og i motsetning til de fleste andre store innvandrergrupper, er det flere kvinner enn menn blant dem fra Vietnam.

4.1.1. Flest kom på slutten av 80-tallet

De første vietnamesiske innvandrerne kom som flyktninger etter Vietnam-krigen i 1975, etter at amerikanerne trakk seg ut av Vietnam, og Sør-Vietnam ble innlemmet i det kommunistiske Nord-Vietnam. Mange av dem som kom til Norge, var båtflyktninger som ble tatt opp av norske skip i Sør-Kina-havet. Ifølge Kjeldstadli (2003:173) hadde flyktningene ulike motiver for å forlate Vietnam, og det fantes to

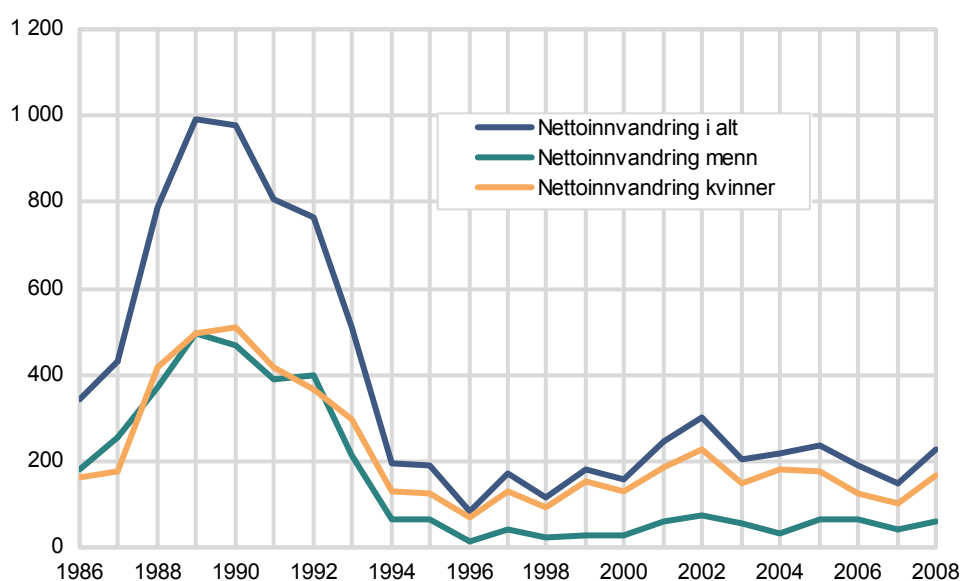
hovedbegrunnelser: Noen var tilknyttet det gamle regimet og fryktet for livet under kommunistiske makthavere, andre flyktet på grunn av en generell usikkerhet i forhold til livet under et nytt regime. Mange ville unngå militærtjeneste. Mange hadde med andre ord motsatt politisk tilhørighet av chilenerne, den andre store gruppen flykninger som kom til Norge på 1970-tallet. De fleste chilenerne tilhørte den politiske venstresiden i Chile og flyktet fra Pinochets regime.

I 1981 bodde det nær 2 300 vietnamesiske statsborgere i Norge, og i 1986 var antallet nær doblet til 5 300. I toppåret 1989 innvandret det nær 1 000 vietnamesiske statsborgere til Norge (Tabell 4.1). Det kom langt færre vietnamesiske statsborgere til Norge utover på 1990-tallet, og innvandringene nådde et bunnivå på 120 personer i 1996. Etter årtusenskiiftet steg tallet på innvandring til rundt 300 i året. Antallet vietnamesiske statsborgere som har flyttet ut har i hele perioden 1986-2008 ligget lavt, men har økt noe de siste årene. Av alle store innvandreregrupper har de fra Vietnam færrest utvandrere fra Norge.

Under den store innvandringen på 80-tallet kom det omtrent like mange menn som kvinner, mens det fra begynnelsen av 1990-tallet har kommet flest kvinner (Figur 4.1). Dette forklarer at det er flere kvinner enn menn i 20- og 30-årene, som vi skal se. Innvandrerkvinner fra Vietnam finner i større grad ektefeller i Norge som *ikke* er fra Vietnam enn det menn fra Vietnam gjør (Daugstad 2008). Dette forklarer at det er flest unge kvinner som flytter fra Vietnam til Norge; Mange av disse er kvinner som kommer for å etablere seg med vietnamesiske menn som allerede bor i Norge. Det er ikke vanlig at menn uten innvandrerbakgrunn gifter seg med kvinner fra Vietnam.

Flertallet av vietnameserne som har kommet til Norge, har kommet av flyktninglignende årsaker, enten som flyktning selv eller som familieinnvandrere til flyktning. I motsetningen til mange andre grupper, kom svært få som asylsøkere, men mange har kommet som overføringsflykninger. Det er knapt registrert noen arbeids- eller utdanningsinnvandring fra Vietnam. Blant dem som kom gjennom familieinnvandring i perioden 1990-2009, var det omtrent halvparten som kom for å *etablere* familie med noen med vietnamesisk bakgrunn som allerede bodde i Norge, mens den andre halvparten ble *gjensforent* med familie.

Figur 4.1. Årlig nettoinnvandring av statsborgere av Vietnam, etter kjønn. 1986-2008. Absolutte tall

Kilde: Befolkningsstatistikk, Statistisk sentralbyrå

Tabell 4.1. Inn-, ut- og nettoinnvandring av statsborgere av Vietnam, etter kjønn. 1986-2008. Absolutte tall

	Innvandring			Utvandring			Nettoinnvandring		
	I alt	Menn	Kvinner	I alt	Menn	Kvinner	I alt	Menn	Kvinner
1986.....	364	195	169	21	12	9	343	183	160
1987.....	459	270	189	26	13	13	433	257	176
1988.....	816	384	432	27	14	13	789	370	419
1989.....	1 017	511	506	26	16	10	991	495	496
1990.....	1 004	483	521	26	15	11	978	468	510
1991.....	841	404	437	33	13	20	808	391	417
1992.....	803	410	393	38	13	25	765	397	368
1 993.....	536	225	311	25	12	13	511	213	298
1994.....	244	86	158	49	23	26	195	63	132
1995.....	212	76	136	24	11	13	188	65	123
1996.....	120	33	87	36	19	17	84	14	70
1997.....	196	53	143	26	12	14	170	41	129
1998.....	154	41	113	39	20	19	115	21	94
1999.....	199	34	165	17	7	10	182	27	155
2000.....	186	43	143	28	13	15	158	30	128
2001.....	274	73	201	30	15	15	244	58	186
2002.....	333	89	244	31	16	15	302	73	229
2003.....	261	80	181	57	23	34	204	57	147
2004.....	303	77	226	87	44	43	216	33	183
2005.....	318	94	224	80	30	50	238	64	174
2006.....	292	109	183	102	46	56	190	63	127
2007.....	233	74	159	87	32	55	146	42	104
2008.....	319	97	222	90	36	54	229	61	168

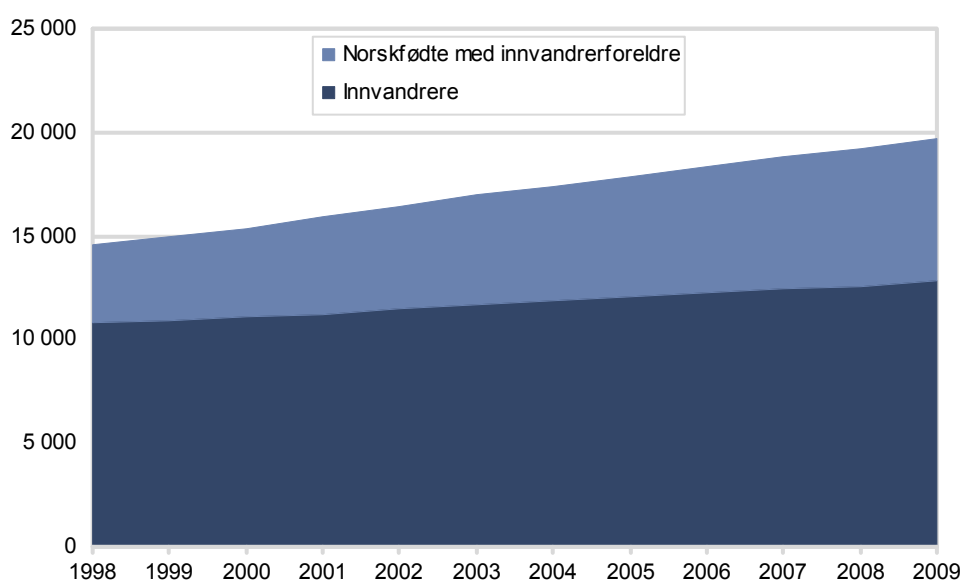
Kilde: Befolkningsstatistikk, Statistisk sentralbyrå

4.1.2. Flere kvinner enn menn

Ved inngangen til 2009, bodde det 19 700 personer med bakgrunn fra Vietnam i Norge - 12 800 innvandrere og 6 900 norskfødte med foreldre fra Vietnam. Sammen utgjorde disse den syvende største gruppen. Det bodde flere med bakgrunn fra Polen, Pakistan, Sverige, Irak, Somalia og Tyskland i Norge.

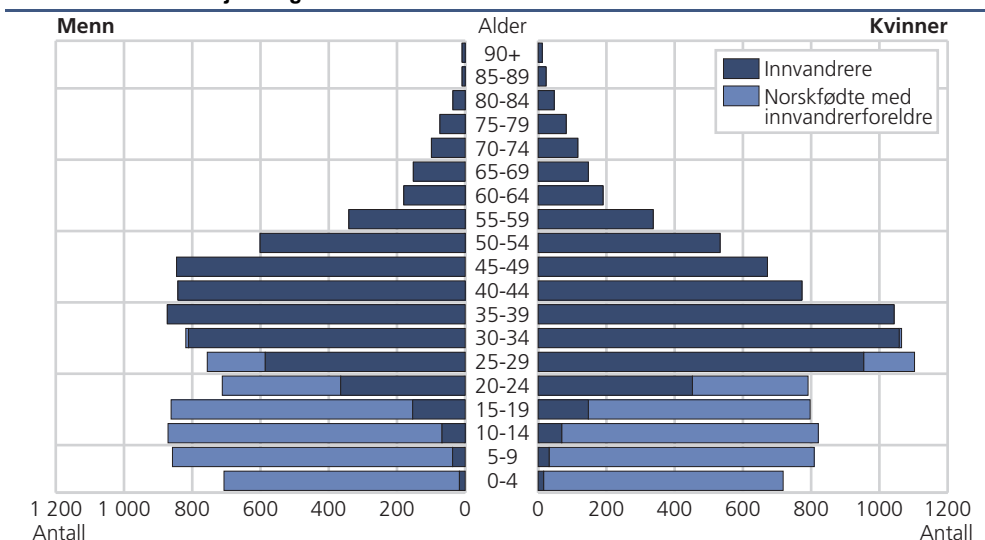
Teller vi bare innvandrere og ikke norskfødte, utgjør vietnameserne den 10. største gruppen.

Figur 4.2 viser hvordan antallet med vietnamesisk bakgrunn i Norge har økt siden 1998. Ved inngangen til 2006, rundt tiden da LKI undersøkelsen ble gjennomført, bodde det 12 200 innvandrere og 6 100 norskfødte med foreldre fra Vietnam i Norge, og samlet var de den gang den femte største gruppen.

Figur 4.2. Antall innvandrere og norskfødte med foreldre fra Vietnam. 1998-2009

Kilde: Befolkningsstatistikk, Statistisk sentralbyrå

Figur 4.3. Antall innvandrere fra Vietnam og norskfødte med innvandrerforeldre fra Vietnam, etter kjønn og alder. 1.1.2009

Kilde: Befolkningsstatistikk, Statistisk sentralbyrå

I motsetning til de fleste andre større innvandregrupper er det flere kvinner enn menn blant innvandrerne fra Vietnam. Ved inngangen til 2009 bodde det 6 700 kvinner og 6 100 menn fra Vietnam i Norge. Det var imidlertid først i 2004 det ble flere kvinner enn menn, før det hadde det vært så vidt flest menn.

Bare blant dem fra Bosnia-Hercegovina er det også så vidt flere kvinner enn menn av de ti gruppene vi intervjuet i LKI. Særlig blant dem fra Vietnam som er i 20- og 30-årene er kjønnsfordelingen skjev – her er det 133 kvinner per 100 menn. Blant dem i 40- og 50-årene er det imidlertid noe flere menn enn kvinner.

De 6 900 norskfødte med vietnamesiske foreldre utgjorde ved inngangen til 2009 den nest største gruppen norskfødte med innvandrerforeldre i Norge, det var dobbelt så mange med foreldre fra Pakistan. Som andre grupper med lang botid, er andelen norskfødte høy, de utgjorde 35 prosent av alle personer med bakgrunn fra Vietnam. Som Figur 4.3 viser, begynner en god del av disse å bli unge voksne. 1 000 var over 20 år ved inngangen til 2009, men det var også mange barn, 3 000 var under 10 år.

Vietnamesiske innvandrere gifter seg for det meste med personer med samme landbakgrunn. Få norskfødte med vietnamesiske foreldre er imidlertid blitt gamle nok til at de har giftet seg, og de etablerer seg i par senere enn barn av tyrkiske og pakistanske innvandrere (Daugstad 2009:79). Dessuten finner unge med vietnamesisk bakgrunn i større grad partnere som ikke har samme landbakgrunn enn det de med tyrkisk og pakistansk bakgrunn gjør (Daugstad 2009:21). Derfor er det også få barn, bare fem personer, som har to foreldre som selv er barn av vietnamesiske innvandrere. Det er også få som har én forelder som er innvandrer fra Vietnam og én forelder som er norskfødt med vietnamesiske innvandrerforeldre, det gjaldt 37 barn ved inngangen til 2009. Det var flere slike barn, nær 1 200, som hadde en forelder som tilhørte "befolkningen ellers" og en som var norskfødt med foreldre fra Vietnam. De fleste av disse er svært unge, så deres levekår kan vi ikke si noe om på mange år.

Dersom innvandringen fra Vietnam holder seg lav i årene fremover, noe mye tyder på at den vil gjøre, vil den vietnamesiske gruppen vokse stadig langsommere, og falle nedover på rangeringen over de største gruppene av innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre. Store grupper vietnamesiske innvandrere er nå over fruktbar alder, men det er også en del som fortsatt er i en alder hvor de får barn. Tilskuddet til gruppen med vietnamesisk bakgrunn vil først og fremst komme gjennom barna til de som er født i Norge. Foreløpig har få giftet seg, men det

mønsteret som vi ser tyder på at ekteskapsalderen vil bli relativt høy, og det henger ofte sammen med lavt samlet fruktbarhet.

4.1.3. 14 prosent av utvalget født i Norge

Man måtte være minst 16 år for å komme med i LKI-utvalget. Derfor var det naturlig nok flest innvandrere fra Vietnam som ble intervjuet, mens norskfødte med foreldre fra Vietnam utgjorde 14 prosent av de vi intervjuet. Bare blant dem med bakgrunn fra Pakistan var det flere norskfødte i utvalget (30 prosent). I motsetning til for innvandrergupper med kortere botid i Norge, som de fra Irak og Somalia, vil levekårene til norskfødte med innvandrerforeldre påvirke tallene for Vietnam på spørsmål som også er stilt de norskfødte.

Selv om 14 prosent var født i Norge, vil vi likevel her noen steder for enkelthets skyld skrive ”vietnameser”, heller enn den mer tungvinte betegnelsen ”vietnamesiske innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre fra Vietnam”, alternativt skriver vi ”personer med vietnamesisk bakgrunn”. Vi poengterer det når det bare er innvandrere tallene gjelder.

4.1.4. Menn har lengre botid enn kvinner

Vietnameserne er blant innvandrergruppene i Norge som i gjennomsnitt har vært i Norge lengst (Figur A1).²⁵ Ved inngangen til 2009 hadde syv av ti av vietnamesere som var registrert bosatt 16 års botid eller mer, mens bare 6 prosent hadde mindre enn to års botid. Som Tabell 4.2 viser, er det desidert flest kvinner blant dem med 15 års botid eller kortere, mens det er flest menn blant dem som har vært lengst i Norge. I denne kategorien havner de første båtflyktningene fra Vietnam, som for en stor del var unge menn. Blant dem med kortest botid er det imidlertid mange som kommer for å etablere familie med en med vietnamesisk bakgrunn som allerede bor i Norge, eller for å gjenforenes med familie, og blant disse er flertallet kvinner.

Tabell 4.2. Antall innvandrere fra Vietnam, etter kjønn og botid. 1.1.2009

Botid	Menn	Kvinner	I alt	Andel kvinner
0-2 år	291	530	821	0,65
3-7 år	285	904	1189	0,76
8-15 år	497	1152	1649	0,70
16 år og over	5027	4117	9144	0,45
I alt	6100	6703	12803	0,52

Kilde: Statistisk sentralbyrå, befolkningsstatistikk

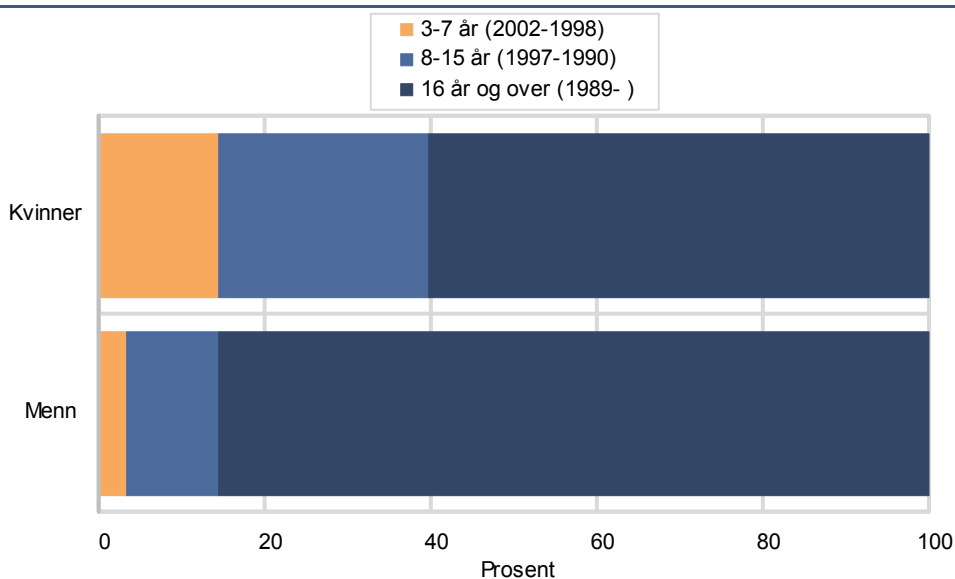
I LKI var det et kriterium at man hadde minst to års botid for å komme med i utvalget, det vil si at det var ingen helt nyankomne som ble intervjuet. I 1996 var median botid til de vietnamesiske innvandrerne vi intervjuet ni år, mens den hadde steget med hele åtte år til 17 i 2005/2006 (Figur A2)²⁶. Bare de fra Pakistan hadde lengre median botid (19 år), mens de fra Chile hadde like lang. Sammen med de med chilensk bakgrunn var det blant vietnameserne den mediane botiden hadde økt mest.

Botiden i Norge har mye å si for innvandreres levekår på ulike felt. Det tar tid å knekke kodene til det norske samfunnet, lære seg norsk, ta utdanning og/eller få godkjent utdanning, danne nettverk og finne arbeid. Multivariate analyser av LKI-data, viser at alder, kjønn, landbakgrunn og botid er demografiske variable med betydning for hvorvidt en innvandrer er sysselsatt eller ikke.²⁷ At vietnameserne har mye lengre botid i 2005/2006 i forhold til i 1996 kan bidra til å forklare forbedringer i levekår som vi finner, som for eksempel at langt flere har jobb, og at deres boligsituasjon er klart forbedret.

²⁵ Noen figurer og tabeller omtales i alle kapitler. Heller enn å gjenta disse i hvert eneste kapittel, er de samlet bak i et vedlegg, og disse figurene og tabellene har et nummer som starter med bokstaven A.

²⁶ Når personene i utvalget sorteres i stigende rekkefølge etter hvor lenge de har bodd i Norge, har personen i midten en botid tilsvarende medianen.

²⁷ Analysene er gjort av forsker Svein Blom ved Statistisk sentralbyrå, og publiseres i 2010.

Figur 4.4. Innvandrere fra Vietnam, etter botid (ankomstår i parentes) og kjønn. Prosent

Kilde: Levekår blant innvandrere 2005/2006, Statistisk sentralbyrå

Som Figur 4.4 viser, var det også i utvalget i LKI langt flere menn enn kvinner fra Vietnam som hadde vært i Norge i 16 år eller mer²⁸. Ettersom menn fra Vietnam har mye lengre botid enn kvinner fra Vietnam, kan vi forvente at kvinner og menn har noe ulike resultater på områder som kan påvirkes av botid. For eksempel vil norskferdigheter og integrering i arbeidslivet ofte bedres med lengre botid.

4.1.5. Svarprosent og representativitet

Det er mye interessant informasjon å hente fra feltarbeidet i LKI, det vil si fra tiden vi var ute og intervjuet de som var trukket ut til å delta i undersøkelsen. Hvilke grupper var vanskelige å få tak i? Hvem foretrakk å bli intervjuet på norsk? Er de som ble intervjuet representative for dem med bakgrunn fra Vietnam som bor i Norge? Slike spørsmål er inngående behandlet i dokumentasjonsrapporten om levekårsundersøkelsen (Gulløy 2008), her skal vi først og fremst se på i hvilken grad de som ble intervjuet i LKI er representative for dem med vietnamesisk bakgrunn i Norge.

De med bakgrunn fra Vietnam er på gjennomsnittet i LKI hva gjelder svarprosent. 65 prosent av de som ble trukket ut, ble intervjuet – 59 prosent av mennene og 70 prosent av kvinnene. Relativt mange av de som ble trukket ut, ønsket ikke å delta, 26 prosent, resten var forhindret eller ikke å treffe (8 prosent) (Tabell A2).

Kriteriene for å komme med i trekkepopulasjonen, det vil si de som kunne bli trukket ut til å delta i levekårsundersøkelsen, var følgende:

- Måtte være innvandrere eller norskfødt med to innvandrerforeldre
- Måtte ha bakgrunn fra ett av de aktuelle ti landene
- Måtte ha bodd i Norge i minst to år per 1. september 2005
- Måtte være mellom 16 og 70 år den 1. januar 2006

Er de vi intervjuet representative for de med vietnamesisk bakgrunn som fylte disse kriteriene? I og med at ikke alle vi trakk ut, faktisk ble intervjuet, er det ikke slik at de vi intervjuet er et nøyaktig speilbilde av trekkepopulasjonen. Det er visse skjevheter på alle kjennemerkene vi har sjekket for. Menn er underrepresentert, de yngre og norskfødte overrepresentert, og Oslo er underrepresentert. For å si det på en annen måte; i speilet som levekårsundersøkelsen representerer, tar i vietnamesernes tilfelle kvinner, yngre og norskfødte og Oslo-boere noe mer plass enn de gjør i virkeligheten (Gulløy 2008:34).

²⁸ Tallene gjelder bare innvandrere, ikke norskfødte med chilenske foreldre.

Ettersom resultatene bygger på opplysninger om et utvalg av befolkningen, er det knyttet en statistisk usikkerhet til dem. Og når vi deler opp i undergrupper, som menn og kvinner, eller sysselsatte og ikke-sysselsatte, blir usikkerheten særlig stor, og noen ganger så stor at vi ikke gjengir resultatene. Vi skal ikke i denne rapporten gjengi signifikanstester av resultater og forskjeller, dvs. oppgi et tall som sier noe om med hvor stor sikkerhet vi kan si noe om populasjonen basert på svarene til dem vi intervjuet. Vi vil imidlertid poengtere det når prosenttall bygger på små tall, og unngå å gjengi resultater som er for usikre.

Dersom vi ikke nevner annet, er prosentandelen beregnet ut fra de 314 personene med vietnamesisk bakgrunn vi intervjuet, 144 menn og 170 kvinner. Ofte er ikke de 44 norskfødte med foreldre fra Vietnam med i tallgrunnlaget, for eksempel på spørsmål som gjelder bakgrunn fra Vietnam. Det er for få norskfødte med foreldre fra Vietnam i utvalget til at vi kan se på forskjeller mellom dem og innvandrere fra Vietnam.

Løwe (2009) har i en egen studie sammenlignet unge med innvandrerforeldre med eldre innvandrere. Unge med innvandrerforeldre omfatter dem som er født i Norge eller innvandret før de fylte seks år, mens eldre innvandrere kom til Norge etter fylte 6 år og er i alderen 25-70 år da de ble intervjuet. Han finner blant annet at unge med innvandrerforeldre fra Vietnam snakker (naturligvis) bedre norsk enn foreldregenerasjonen, at svært få er bedre i vietnamesisk enn i norsk, og at religion er mindre viktig for unge med foreldre fra Vietnam enn for foreldregenerasjonen.

4.2. Bakgrunn fra opprinnelseslandet

Innvandrerne fødes ikke på grensen til Norge. De har med seg en bagasje og en bakgrunn som på mange måter vil prege deres muligheter til å tilpasse seg samfunnet i Norge. Dette har vi fått vite mer om gjennom levekårsundersøkelsen, hvor vi blant annet spurte om foreldrenes sosioøkonomiske bakgrunn, hvor de var vokst opp i opprinnelseslandet og hva de hadde av yrkeserfaring. Vi skal se at mødre til vietnamesiske innvandrere i langt større grad enn andre mødre hadde vært yrkesaktive. I dette kapitlet er naturlig nok bare innvandrernes svar tatt med, og flere steder ser vi bare på de som kom til Norge som voksne.

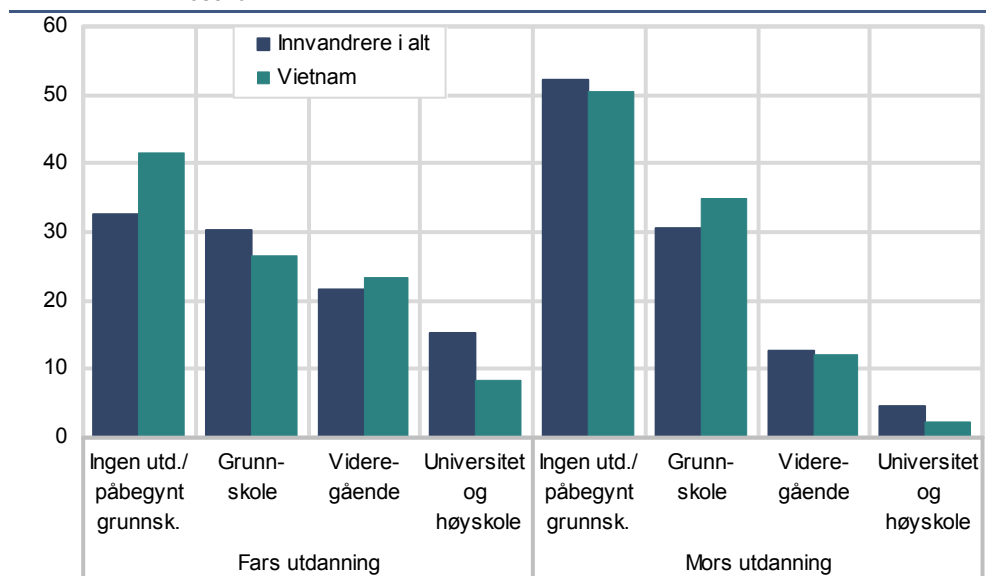
4.2.1. Tre av ti oppvokst på landsbygda

I LKI svarte 44 prosent av de vietnamesiske innvandrerne at de var oppvokst i en større by, 28 prosent i en småby og 28 prosent på landsbygda. Vietnameserne ligner på gjennomsnittet av innvandrerne vi intervjuet, hvor 51 prosent var oppvokst i storby, 26 prosent i småby og 23 prosent var oppvokst på landsbygda. Mest urbane var de fra Chile (82 prosent oppvokst i større by), minst urbane var de fra Sri Lanka (25 prosent).

4.2.2. Svært få har foreldre med høyere utdanning

Vi spurte dem vi intervjuet hvilken utdanning deres foreldre hadde. Her ser vi bare på dem som var kommet til Norge som voksne. I alle gruppene var det fedrene som hadde høyest utdanning, og i snitt svarte halvparten at mor ikke hadde fullført grunnskolen (Figur A4). Slik er det også for dem fra Vietnam, fem av ti hadde en mor som ikke hadde grunnskole og fire av ti hadde en far uten fullført grunnskole. Det er noe mer vanlig for vietnameserne å ha en far uten fullført grunnskole enn det er for gjennomsnittet i LKI. Svært få hadde foreldre, særlig mødre, med høyere utdanning (Figur 4.5).

Figur 4.5. Foreldres høyeste fullførte utdanning, blant innvandrere som var minst 18 år ved ankomst. Innvandrere fra de ti landene i LKI i alt og innvandrere fra Vietnam. Prosent¹

¹ N= 2106 personer for alle innvandrere i LKI og 166 for vietnamesere
 Kilde: Levekår blant innvandrere 2005/2006, Statistisk sentralbyrå

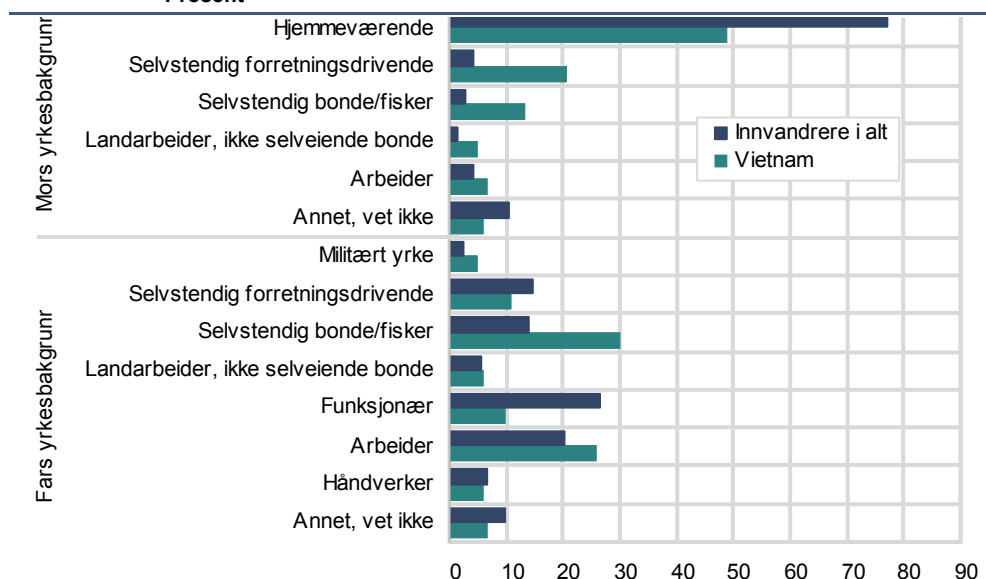
4.2.3. Relativt få med hjemmeværende mødre

I LKI spurte vi innvandrerne også om hvilket yrke foreldrene hadde i opprinnelseslandet, og her ser vi bare på dem som var voksne, minst 18 år, da de kom til Norge.

Det mest vanlige blant vietnamesere, som blant innvandrere ellers i LKI, var å ha mødre som ikke var yrkesaktive. Dette gjaldt halvparten, langt færre enn gjennomsnittet for innvandrere i LKI (77 prosent). Relativt mange hadde mødre som var selvstendig forretningsdrivende (20 prosent), eller bønder eller fiskere (13 prosent).

Det vanligste yrket for fedrene var å være selvstendig bonde eller fisker, noe som var langt mer vanlig for vietnamesere enn for gjennomsnittet i LKI (Figur 4.6). 30 prosent av vietnameserne som kom som voksne, hadde fedre som hadde dette som yrke. 26 prosent hadde fedre som hadde vært arbeidere og 11 prosent hadde fedre som var selvstendig forretningsdrivende.

Figur 4.6. Foreldres yrke i opprinnelseslandet, blant innvandrere som var minst 18 år ved ankomst. Innvandrere fra de ti landene i LKI i alt og innvandrere fra Vietnam. Prosent¹

¹ N= 2106 personer for alle innvandrere i LKI og 166 for vietnamesere
 Kilde: Levekår blant innvandrere 2005/2006, Statistisk sentralbyrå

Bare blant dem fra Tyrkia var det like mange som hadde bakgrunn fra primærnæringene, men her var de fleste fedre som var landarbeidere, og færre var selvstendige bønder/fiskere. Og selv om halvparten hadde hjemmeværende mødre, var dette få sammenlignet med de andre gruppene. Nest minst vanlig var dette blant chilenerne, hvor seks av ti hadde hjemmeværende mødre.

4.2.4. Få uten yrke, mange arbeidere og i primærnæringene

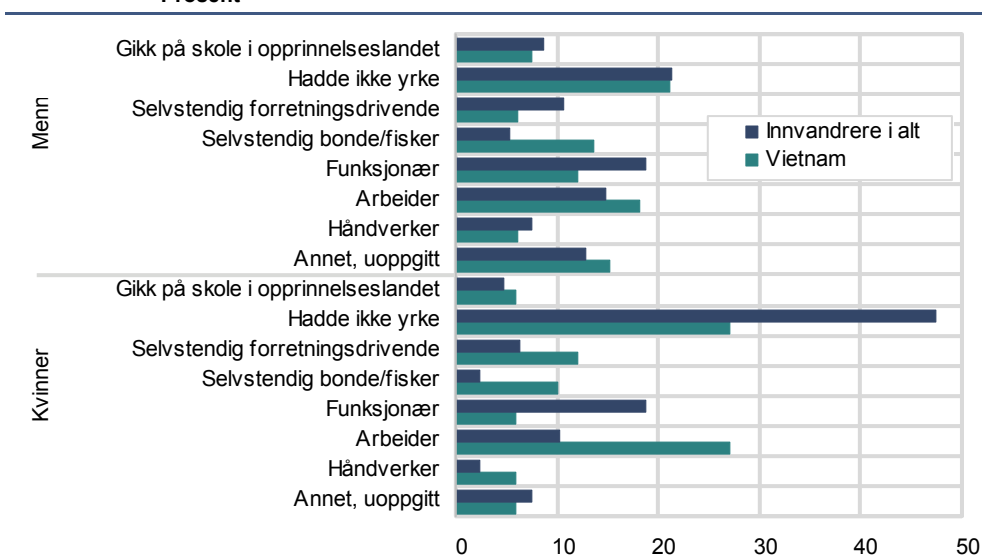
I undersøkelsen spurte vi også om hvilket hovedyrke innvandrerne hadde i opprinnelseslandet, og vi har bare sett på dem som var 18 år eller eldre da de kom til Norge. Det må nevnes at det da er få personer i grunnlagstallet, bare 100 kvinner og 66 menn.

Sammenlignet med de fleste andre gruppene vi intervjuet, var det mindre vanlig at vietnamesiske kvinner ikke hadde noe yrke i hjemlandet. Dette gjaldt 27 prosent, mot 47 prosent for gjennomsnittet i LKI. Langt flere enn gjennomsnittet var arbeidere, i ingen andre grupper var det i nærheten like vanlig blant kvinnene å ha bakgrunn som arbeidere, og det var også relativt mange som hadde vært bønder/fiskere eller selvstendig forretningsdrivende i Vietnam (Figur 4.7).

Blant mennene var det også relativt mange bønder/fiskere. 14 prosent hadde hatt dette som yrke i Vietnam. 21 prosent var uten yrke i Vietnam, som gjennomsnittet i LKI. Noen hadde bakgrunn som funksjonær, noen som arbeider, og noen få, 8 prosent, gikk på skole i Vietnam fram til de forlot landet.

I kapittel 4.4.1 skal vi se at mange kom til Norge uten utdanning overhodet, og svært få hadde høyere utdanning.

Figur 4.7. Yrke i opprinnelseslandet blant menn og kvinner fra Vietnam som var minst 18 år ved ankomst. Innvandrere fra de ti landene i LKI i alt og innvandrere fra Vietnam. Prosent¹

¹ N= 951 for kvinner og 1 155 for menn for alle innvandrere i LKI og N=100 for kvinner og 66 for menn for innvandrere fra Vietnam

Kilde: Levekår blant innvandrere 2005/2006, Statistisk sentralbyrå

4.3. Boforhold

Fra befolkningsregistrene vet vi en del om vietnamesernes bosettings- og flyttemønster; som at personer med bakgrunn fra Vietnam bor relativt spredt rundt omkring i Norge. Vi skal her blant annet se på hvor vanlig det er blant dem med bakgrunn fra Vietnam å eie sin egen bolig, og å bo trangt, samt hva de selv mener om sine boforhold. For disse temaene er det ikke naturlig å se på forskjeller mellom kvinner og menn. Spørsmålene i dette kapitlet ble stilt både innvandrere og norskfødte med foreldre fra Vietnam.

4.3.1. Tre av ti bor i Oslo

Da de første vietnameserne kom til Norge, ble de bosatt over hele landet, bortsett fra de nordligste fylkene. Flest kom til Oslo- og Bergensområdet. Vietnameserne ble, som chilenerne, bosatt i mindre eller større grupper lokalt, og fikk relativt gode muligheter til å bygge opp egne miljøer etter bosetting. Mange vietnameserne hadde blitt forespeilet en viss innflytelse over hvor de skulle bo, men ble skuffet. De fleste ville bo i sør, hvor klimaet var vennligere (Kjeldstadli 2003:176). Etter hvert har en del også flyttet til hovedstadsområdet, og nær en av tre bodde i Oslo ved inngangen til 2009. Likevel er vietnameserne blant de store landgruppene hvor færrest bor i Oslo. Dette henger sammen med at de altså opprinnelig ble bosatt spredt rundt i landet, og at deres flyttinger etter ankomst til Norge ikke har vært rettet mot Oslo i samme grad som blant andre innvandrere.

Av de ti gruppene som ble intervjuet i LKI, var det blant dem fra Sri Lanka og Pakistan at flest bodde i hovedstaden, mens det var minst vanlig blant dem fra Bosnia-Hercegovina og Chile (Figur A7).

4.3.2. Mange i enebolig og mange selveiere

Hva slags hustype folk bor i, eiendomsforholdet til boligen, hvilken størrelse boligene har i forhold til antall husholdsmedlemmer og hvordan boligen er kvalitetsmessig, er forhold som har betydning for levekårene. Litt forenklet kan ulike boligtyper og eiendomsforhold oppfattes som et hierarki med den selveide eneboligen øverst og den private hybelleiligheten eller kommunale leieboligen nederst. I en slik modell er det i hovedsak boligsøkernes økonomiske ressurser som avgjør hvor i hierarkiet den enkelte havner. Med bedre råd vil husholdningen normalt rykke oppover i bolighierarkiet. Men også andre forhold påvirker folks valg av bolig.

Hvor mange personer og generasjoner som bor i husholdningen, samt personlige preferanser og forventninger bidrar til å nyansere en slik enkel hierarkisk modell. I byer vil gjerne unge enslige foretrekke å bo trangere og mer sentralt, mens småbarnsfamilier ofte verdsetter mer plass og tilgang på grøntarealer lenger fra sentrum. Her vet vi imidlertid lite om hvorvidt innvandreren selv for eksempel ønsker å bo i blokk, men vi vil si litt om hvor innvandrerne befinner seg i bolighierarkiet uten å ta hensyn til hvorvidt plasseringen i hierarkiet er selvvalgt.

De med bakgrunn fra Vietnam har en boligstandard som er på linje med befolkningen i alt og som er langt bedre enn gjennomsnittet for innvandrerne i LKI. Like mange bor i enebolig som i totalbefolkningen, og det er faktisk flere som er selveiere blant dem med bakgrunn fra Vietnam (Figur 4.8). Det er ingen andre grupper hvor det er på langt nær like vanlig å bo i eneboliger, nærmest kommer de med bakgrunn fra Serbia og Montenegro, og bare de fra Bosnia-Hercegovina har like mange selveiere.

30 prosent av dem med bakgrunn fra Vietnam bor trangt etter objektive kriterier, langt færre enn innvandrernes gjennomsnitt (45 prosent). ”Trangt” vil i denne sammenhengen si at det er flere personer i husstanden enn det er rom i boligen, eller at man bor alene på ett rom. Bare blant dem med bakgrunn fra Bosnia-Hercegovina er det færre som bor trangt (25 prosent), mens det er like mange blant dem fra Chile. Men fremdeles har disse gruppene et stykke igjen til gjennomsnittet i befolkningen (12 prosent). I likhet med andre landgrupper, er det langt færre som selv synes de har for liten plass enn hva det objektive målet på trangboddhet skulle tilsi (Figur A8).

Det koster å bo bra og eie egen bolig, og den relativt gode bosituasjonen til dem med vietnamesisk bakgrunn henger sammen med at mange er sysselsatt. Det tar også tid å komme inn på boligmarkedet, og vietnameserne var blant dem som i 2005/2006 hadde lengst botid. At mange eier og bor i enebolig, henger også sammen med at innvandrere og norskfødte med foreldre fra Vietnam bor mer spredt rundt i landet og i mindre grad i Oslo enn mange andre grupper. Blant dem fra

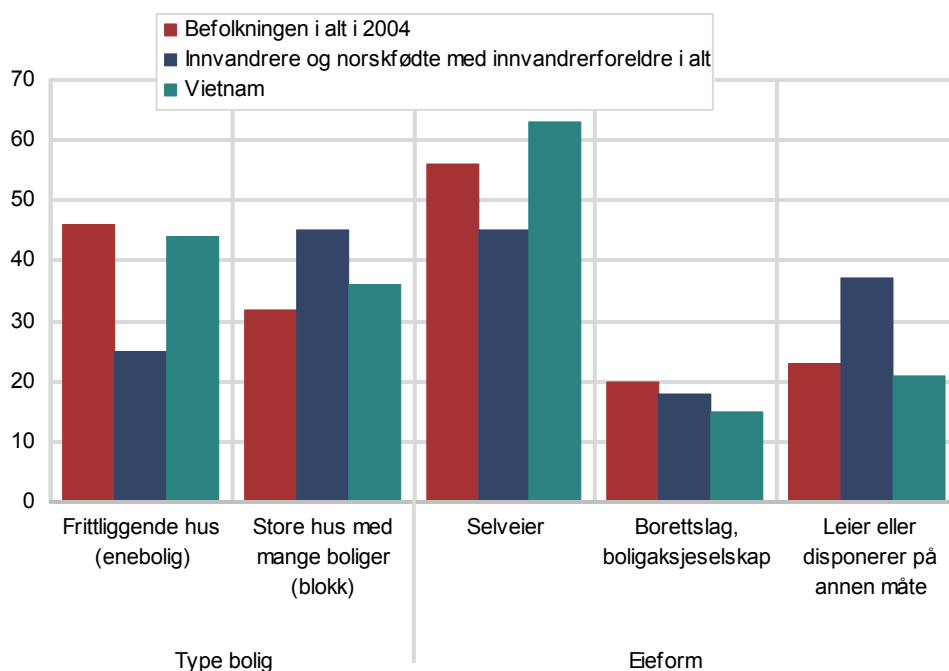
Pakistan og Tyrkia, som også har lang botid, er det mer vanlig å bo i blokk og langt mer vanlig å bo i og rundt hovedstaden.

Vi spurte dem vi intervjuet om de hadde blitt nektet å leie eller kjøpe bolig på grunn av sin innvandrerbakgrunn. Og en del innvandrere har opplevd diskriminering på boligmarkedet. Av gruppene vi intervjuet i LKI, var dette mest vanlig blant innvandrere fra Irak, Somalia og Iran. Minst vanlig var det blant dem fra Bosnia-Hercegovina, Sri Lanka og Pakistan. Deretter følger de med bakgrunn fra Vietnam. 16 prosent svarte at de hadde mistanke om, eller var helt sikker på at de hadde opplevd slik diskriminering (Figur A8). Det var noe færre vietnamesere som svarte det samme i 1996, 11 prosent.

4.3.3. Drastisk bedring fra 1996

Boligsituasjon til de med vietnamesisk bakgrunn er drastisk forbedret siden levekårsundersøkelsen i 1996. Færre bor i blokk (36 mot 47 prosent), langt flere bor i eneboliger (44 vs 21 prosent) og i 2005/2006 eier langt flere boligen de bodde i, enten selv eller gjennom borettslag (78 mot 52 prosent). Samtidig er det færre som bor trangt, både når vi ser på det objektive målet på trangboddhet og når vi spør dem selv om de synes boligen er for liten. At bosituasjonen har endret seg så mye, henger sammen med at de med vietnamesisk bakgrunn som ble intervjuet i 2005/2006 hadde mye lengre botid enn dem som var intervjuet i 1996.

Figur 4.8. Innvandrere og norskfødte med foreldre fra Vietnam, etter boligforhold. Prosent

Kilde: Levekår blant innvandrere 2005/2006, Statistisk sentralbyrå og Levekårsundersøkelsen 2004

Innvandrere fra Vietnam i norske kommuner

Det bor innvandrere i alle landets kommuner. I rapporten "Innvandrere i norske kommuner" beskrives 17 innvandrergruppers demografi og levekår i et utvalg kommuner, inkludert de fra Vietnam (Pettersen 2009). Slik avdekkes for eksempel hvorvidt de med vietnamesisk bakgrunn som bor i Stavanger skiller seg fra dem som bor i Bergen og Oslo. Rapporten kan gi kommuner og statlige myndigheter et bedre empirisk grunnlag for sin integreringspolitikk.

4.4. Utdanning og norskferdigheter

Gjennom registerstatistikken vet vi mye om innvandreres deltakelse i det norske utdanningssystemet. Vi har imidlertid ikke noe system for å fange opp hva innvandrerne har tatt av utdanning før de flytter til Norge, så dette er en viktig side

ved innvandreres bakgrunn og kompetanse som vi vet lite om. Gjennom LKI har vi hatt mulighet til å spørre innvandrerne mer om deres utdanningsbakgrunn, og også om hvordan de vurderer egne norskerferdigheter. Som vi skal se, var det mange vietnamesere som kom til Norge uten noe utdanning i bagasjen, og mange har dårlige norskerferdigheter, til tross for lang botid i Norge.

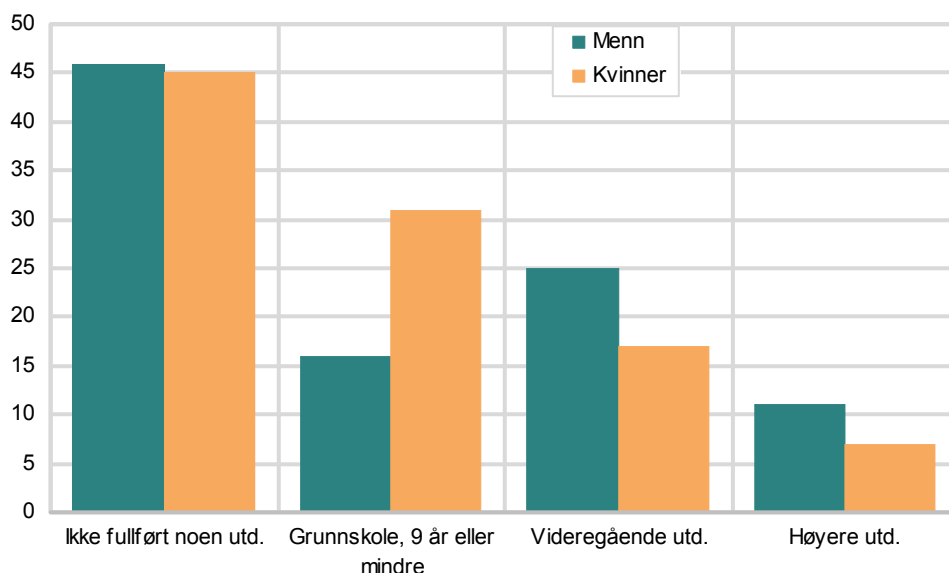
4.4.1. Nær halvparten kom uten fullført grunnskole

Utdanningsnivået blant vietnameserne som kom til Norge etter fylte 18 år, var langt lavere enn for de fleste andre grupper vi intervjuet i LKI. Særlig kom vietnamesiske menn med lav utdanning sammenlignet med andre menn. Bare 11 prosent av mennene kom til Norge fra Vietnam med høyere utdanning i bagasjen, mens 46 prosent ikke hadde fullført grunnskolen. Det samme gjaldt omtrent like mange av de vietnamesiske kvinnene. Sammenlignet med de fleste andre gruppene vi intervjuet, var det små forskjeller mellom utdanningsnivået til vietnamesiske menn og kvinner (Figur 4.9). Ingen andre grupper hadde like lavt utdanningsnivå for mennene. Blant kvinnene var det bare de fra Somalia hvor like mange ikke har fullført grunnskolen før de kom til Norge (Figur A10)

LKI gir oss en unik mulighet til å se på sammenhengen mellom en innvandrers utdanning og sysselsetting. Det er helt tydelig at høyere utdanning gir høyere grad av sysselsetting, og i tillegg er kjønnsforskjellene i sysselsettingsnivå langt mindre blant dem med høyere utdanning enn blant dem med lavere utdanning (Figur A16). At så mange vietnamesere kom til Norge med liten utdanning, gjør at de i utgangspunktet stilte svakere i jobbmarkedet enn innvandrere med høyere utdanning. Som vi skal komme tilbake til, har imidlertid vietnamesiske innvandrere i Norge nå kommet opp på et relativt høyt sysselsettingsnivå, fra å ha vært blant de dårligst integrerte i arbeidsmarkedet for 30 år siden.

Vi skal i avsnitt 4.5.3 se mer på hvordan sysselsettingen varierer blant vietnamesiske kvinner og menn med ulik utdanningsbakgrunn.

Figur 4.9. Utdanning tatt i utlandet blant innvandrere fra Vietnam som kom til Norge i alder 18 år eller mer, etter kjønn. Prosent¹

¹ N= 96 for menn og 63 for kvinner

Kilde: Levekår blant innvandrere 2005/2006, Statistisk sentralbyrå

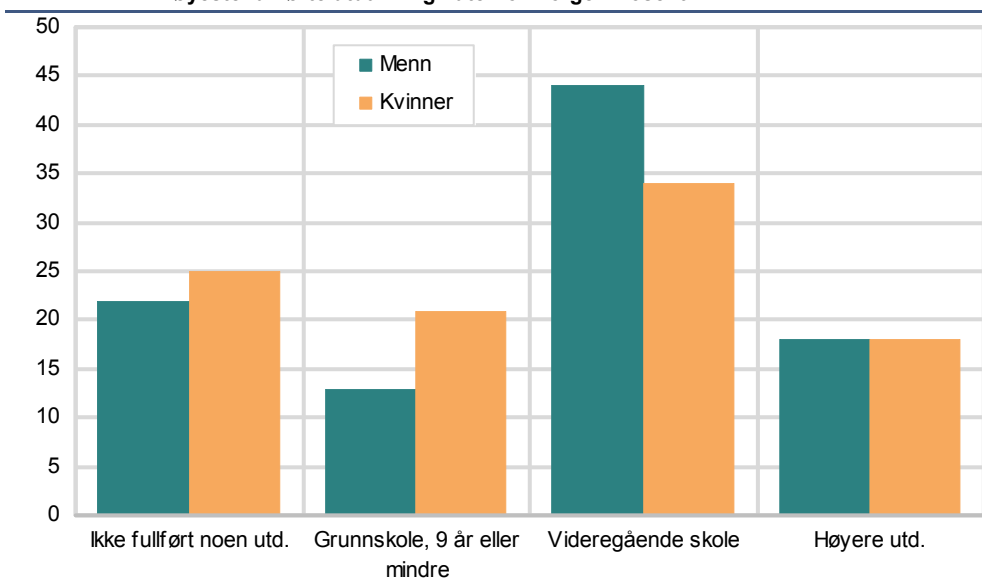
4.4.2. Fremdeles har mer enn to av ti ikke fullført grunnskolen

Vietnamesiske innvandrere har, som andre innvandrere, hatt muligheten til å ta utdanning i Norge, enten grunnskole, videregående eller høyere utdanning. Det har også mange vietnamesere gjort. Nær tre av ti av dem vi intervjuet i LKI som kom til Norge som voksne, svarte at de har fullført en form for utdanning i Norge, dob-

belt så mange menn som kvinner. Blant dem fra Iran og Sri Lanka var det flest som hadde fullført en utdanning i Norge (Blom og Henriksen 2008:72).

Ser vi på utdanningsnivået blant dem med vietnamesisk bakgrunn, innvandrere som norskfødte, uansett hvor utdanningen er tatt, var det fortsatt relativt små forskjeller mellom menn og kvinner med bakgrunn fra Vietnam i deres utdanningsnivå (Figur 4.10). Det var noe flere menn enn kvinner som hadde videregående som høyeste utdanningsnivå, og noe flere kvinner enn menn hadde grunnskolen eller mindre. 22 prosent av mennene og 25 prosent av kvinnene med bakgrunn fra Vietnam hadde ikke fullført grunnskolen. Bare blant kvinner fra Somalia var det flere som ikke hadde grunnskolen enn blant menn og kvinner med bakgrunn fra Vietnam (Tabell).

Figur 4.10. Innvandrere fra Vietnam og norskfødte med foreldre fra Vietnam, etter kjønn og høyeste fullførte utdanning i/utenfor Norge. Prosent¹

Kilde: Levekår blant innvandrere 2005/2006, Statistisk sentralbyrå

4.4.3. Svært mange norskfødte tar høyere utdanning

Høsten 2008 studerte 26 prosent av vietnamesiske innvandrerkvinner i alderen 19-24 år ved høyskoler/universitet, og 25 prosent av vietnamesiske innvandrer menn, noe som er noe høyere enn gjennomsnittet for innvandrerne i Norge, særlig for mennene. Gjennomsnittlig studerte 20 prosent av innvandrerkvinnene og 15 prosent av innvandrer mennene i denne alderen. Her bruker vi registerstatistikk, og ser på alle innvandrere fra Vietnam, ikke bare de som ble intervjuet i LKI.

Blant dem i slutten av tyveåra, var deltakelsen i høyere utdanning høsten 2008 noe høyere for menn fra Vietnam sammenlignet med innvandrer menns gjennomsnitt, mens kvinnene fra Vietnam lå på snittet. 14 prosent av innvandrer menn fra Vietnam i alderen 25-29 studerer, mot 10 prosent av kvinnene fra Vietnam i samme alder. Gjennomsnittet for innvandrer menn var 9 prosent og for kvinner 10 prosent.

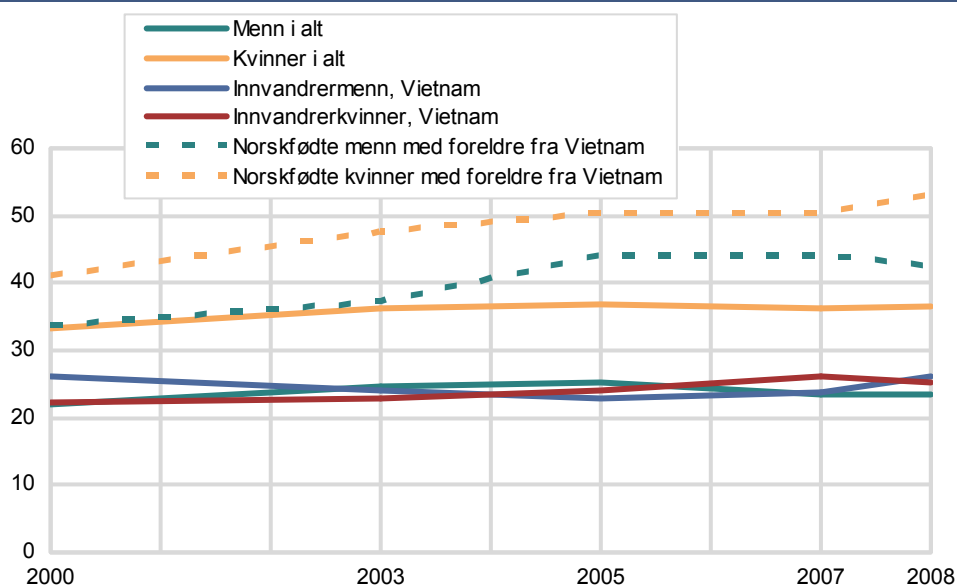
Også på videregående er deltakelsen relativt høy sammenlignet med andre grupper. 76 prosent av vietnamesiske innvandrere mellom 16-18 år deltar i videregående utdanning, noe som er noe høyere enn gjennomsnittet for innvandrere (69 prosent).

Det er svært vanlig blant norskfødte med innvandrerforeldre fra Vietnam å studere. Høsten 2008 studerte hele 48 prosent av de i alderen 19-24 år, skyhøyt over gjennomsnittet i Norge (31 prosent). Som i andre grupper, var det flere norskfødte kvinner enn menn med foreldre fra Vietnam som studerte (53 vs 43 prosent), men både menn og kvinner lå langt over gjennomsnittet i befolkningen. Deltakelsen blant norskfødte med foreldre fra Vietnam har hele tiden vært høy, og det kan se ut

til at den for menn har flatet ut på et svært høyt nivå, mens deltakelsen har økt jevnt blant jenter med vietnamesiske foreldre (Figur 4.11). I 2008 studerte 9 og 12 prosentpoeng flere menn og kvinner med foreldre fra Vietnam i alderen 19-24 år sammenlignet med i 2000. Økningen i hele befolkningen var på bare 1 og 3 prosentpoeng i samme periode.

Forskningsleder ved NTNU Berit Berg var flyktningarbeider da de første båtflyktningene kom til Norge og Trondheim, og hun skriver dette om deres forhold til utdanning: ”De fleste som kom til Norge tidlig på 1980-tallet, var fiskerfamilier som i liten grad hadde fått anledning til å gå på skole. Rundt fem års skolegang var det vanlige blant dem som kom til Trondheim. Barna deres ble imidlertid stimulert til å ta utdanning, noe som setter etterkommere med vietnamesisk bakgrunn på utdanningstoppen blant ikke-vestlige innvandrere. Mens foreldrenes flukt innebar en reise i geografisk forstand, har deres barn foretatt en klassereise” (Berg og Lauritsen 2009:54).

Figur 4.11. Andel i høyere utdanning av alle i Norge i alderen 19-24 år, og blant innvandrere fra Vietnam og norskfødte med vietnamesiske foreldre. 2000, 2003, 2005, 2007 og 2008

Kilde: Utdanningsstatistikk, Statistisk sentralbyrå

4.4.4. Dårlige norskferdigheter

Til tross for vietnamesernes lange botid, er det ingen andre grupper som vurderer sine norskferdigheter som så dårlige som vietnamesiske menn og kvinner (Figur A12). Her har vi bare sett på dem som var seks år eller eldre da de kom til Norge.

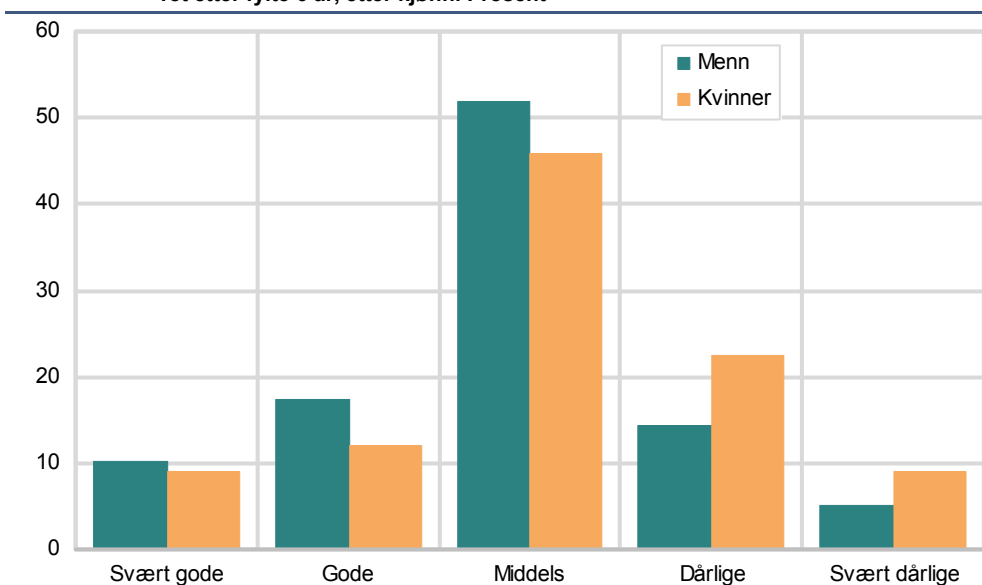
Til tross for at mange vietnamesere har vært lenge i Norge, vurderer to av ti vietnamesiske menn sine norskferdigheter som dårlige eller svært dårlige og tre av ti vietnamesiske kvinner gjør samme vurdering (Figur 4.12). Det vanligste både for kvinner og menn er å vurdere sine norskferdigheter som middels gode, mens to av ti kvinner og nær tre av ti menn synes de har gode eller svært gode norskferdigheter. Kvinner vurderer med andre ord sine norskferdigheter som dårligere enn menn gjør, slik tilfellet også er i de fleste andre grupper. Som for andre grupper finner vi store forskjeller mellom de som har arbeid og de som ikke er i jobb, særlig blant kvinnene. 45 prosent av de som er uten jobb, som jo er et mindretall, synes de har dårlige eller svært dårlige norskferdigheter, mot 16 prosent av dem som er sysselsatt.

Egne vurderinger av norskferdigheter påvirkes nok også av hvem en sammenligner ferdighetene med. En person som omgås mye med personer med norsk som morsmål vil kanskje vurdere norskferdighetene sine annerledes enn en som for det meste omgås personer som har svake norskferdigheter. Mange innvandrere fra Vietnam

har etter hvert fått store barn som behersker bedre norsk enn foreldrene sine, kanskje er det mange som sammenligner seg med dem? Og kanskje henger vietnamesernes relativt dårlige norskferdigheter også sammen med at vietnamesisk og norsk er mer ulikt hverandre enn de fleste andre språk?

I ulike dagligdagse situasjoner kommer også forskjellene mellom menn og kvinner frem – for dem fra Vietnam som for de andre gruppene i undersøkelsen. I samtlige av situasjonene referert til i Figur 4.13 er det vanlig at kvinner vurderer sine norskferdigheter som dårligere enn det menn gjør. Samtidig vurderer vietnameserne sine norskferdigheter som langt dårligere enn gjennomsnittet for innvandrere i LKI på samtlige områder. Både menn og kvinner synes de sliter mest med norskten når det gjelder å svare skriftlig på en avisannonse om arbeid.

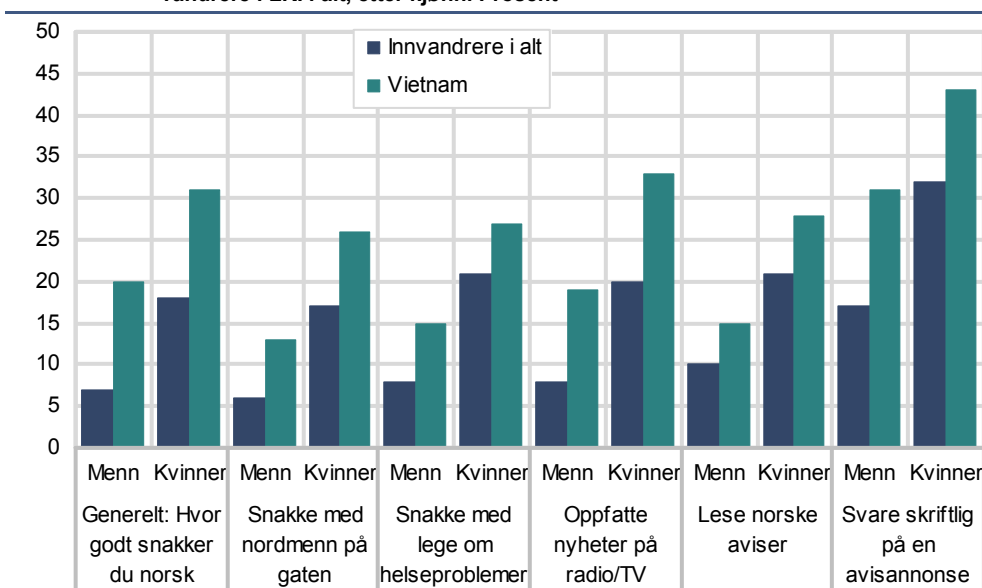
Figur 4.12. Vurdering av egne norskferdigheter blant innvandrere fra Vietnam som innvandret etter fylte 6 år, etter kjønn. Prosent¹

¹ N kvinner = 133, N menn=98

Kilde: Levekår blant innvandrere 2005/2006, Statistisk sentralbyrå

Figur 4.13. Andel som vurderer sine norskferdigheter som dårlige/svært dårlige i gitte situasjoner blant innvandrere fra Vietnam som innvandret etter fylte 6 år, og blant innvandrere i LKI i alt, etter kjønn. Prosent

¹ N kvinner = 133, N menn=98

Kilde: Levekår blant innvandrere 2005/2006, Statistisk sentralbyrå

4.5. Sysselsetting og arbeidsmiljø

Gjennom registerstatistikken har vi god informasjon om hvor mange som arbeider, er selvstendig næringsdrivende eller ledige, deres yrke, næring og inntekt. Men en del aspekter ved arbeidslivet får vi ikke informasjon om gjennom registrene, som hvordan sysselsatte selv opplever sitt arbeid. Her skal vi se at de med bakgrunn fra Vietnam er blant dem hvor flest er i jobb, og hvor flest er fornøyd med de jobbene de har.

I levekårsundersøkelsen var 194 av de 314 intervjuede med bakgrunn fra Vietnam i arbeid, hvorav omtrent halvparten var kvinner. Når vi ser på forskjeller mellom kvinner og menn på spørsmålene som angår deres arbeid, må vi ha i mente at det er relativt få personer bak prosentene. Spørsmålene i dette kapitlet ble stilt både innvandrere og norskfødte med foreldre fra Vietnam.

4.5.1. Høy sysselsetting

Sysselsettingen blant vietnamesiske innvandrere er relativt høy, og vi skal først se på registerbaserte sysselsettingstall for alle bosatte innvandrere fra Vietnam i alderen 16-74 år, før vi ser på tall fra LKI. Per 4. kvartal 2008 (altså mer enn to år etter LKI), var 62 prosent av kvinnene og 68 prosent av mennene registrert sysselsatt. Dette var omtrent samme nivå som ett år tidligere. Av de ti gruppene vi her ser på, er det bare de fra Chile, Sri Lanka og Bosnia-Hercegovina som hadde høyere sysselsetting på slutten av 2008 om vi ser på menn og kvinner samlet. Gjennomsnittet for innvandrere fra Afrika, Asia, etc.²⁹ var 55 prosent for kvinner og 66 prosent for menn. Med andre ord ligger mennene fra Vietnam så vidt over dette gjennomsnittet, mens kvinnene ligger langt over. Sammenlignet med de fleste andre innvandrergrupper, er det liten forskjell i sysselsettingen mellom kvinner og menn fra Vietnam.

Sysselsettingen blant innvandrere fra Vietnam har steget markant i forhold til for 15-20 år siden. I 1992, da de økonomiske konjunktorene var dårlige, var bare 26 prosent sysselsatt, og den gang var dette en gruppe som ble sett på som "vanskelige å integrere", mens de færreste ville si det samme om vietnameserne i dag.

I andre halvår 2008 sto Norge ovenfor en konjunkturedgang. Den hadde ikke fått full effekt på sysselsettingstallene per 4. kvartal 2008, som er de siste tallene vi har for innvandrernes sysselsetting når denne rapporten publiseres. Nedgangen berørte i første rekke mannsdominerte næringer som industri og bygg- og anlegg. I likhet med de fleste andre innvandrergrupper, bortsett fra dem fra nye EØS-land, er innvandrere fra Vietnam i liten grad sysselsatt i denne type næringer og ble derfor i første omgang mindre berørt enn for eksempel menn fra Polen.

Konjunkturedgangen vises bedre på ledighetstallene, som kommer fire ganger i året. Den registrerte arbeidsledigheten blant innvandrere fra Asia, Afrika, etc.³⁰ gikk opp fra 5,9 prosent i mai 2008 til 8,3 prosent i mai 2009. I befolkningen unnatt innvandrere gikk den registrerte ledigheten opp fra 1,2 til 2,2 prosent. Det var blant menn fra EU-landene i Øst-Europa at ledigheten økte mest. Ledigheten økte også i den vietnamesiske gruppen, fra at 4,3 av arbeidsstyrken var ledig i mai 2008 til 6,6 prosent ett år senere. Ledigheten økte noe mer blant mennene enn blant kvinnene fra Vietnam.

4.5.2. Mange flere i arbeid enn i 1996

I LKI ble de vi intervjuet spurt om de hadde inntektsgivende arbeid i forrige uke. Som Figur 4.14 viser, har sysselsettingen økt veldig for de med bakgrunn fra Vietnam. Mennenes sysselsetting har økt med hele 25 prosentpoeng og kvinnenes med

²⁹ Dette gjennomsnittet gjelder innvandrere fra Asia med Tyrkia, Afrika. Latin-Amerika, Europa utenom EU/EFTA, Oseania utenom Australia og New Zealand

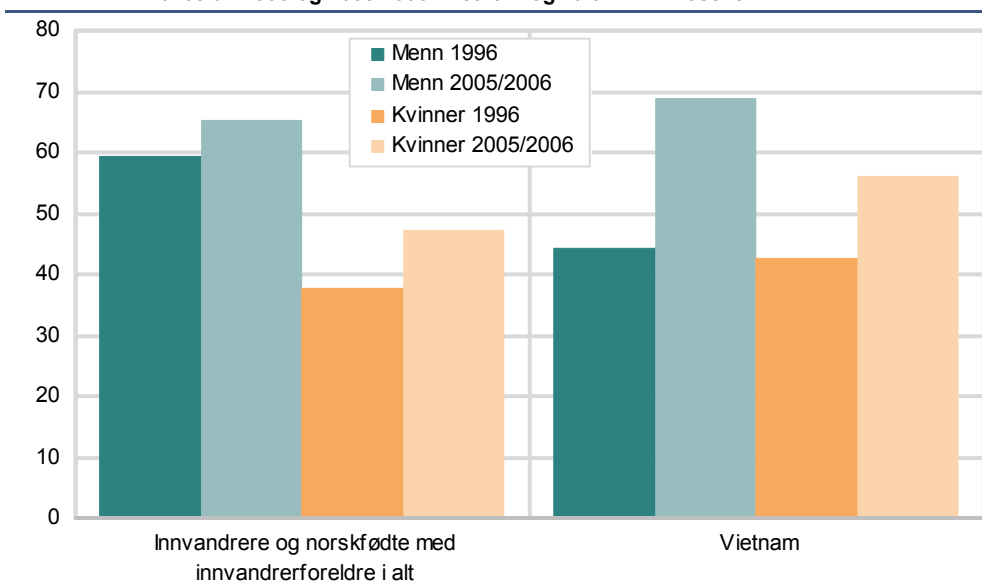
³⁰ Dette gjennomsnittet gjelder innvandrere fra Asia med Tyrkia, Afrika. Latin-Amerika, Europa utenom EU/EFTA, Oseania utenom Australia og New Zealand

13 prosentpoeng. Dette henger samme med at vietnameserne vi intervjuet i 2005/2006 hadde bodd mye lenger i Norge enn de vi intervjuet ti år tidligere. Både menn og kvinner med bakgrunn fra Vietnam lå over LKI-gjennomsnittet, og ser vi bare på kvinner, er det kun de fra Sri Lanka som har høyere sysselsetting enn kvinner fra Vietnam. Mennene fra Vietnam ligger mer midt på treet om vi bare ser på menn (Figur A13).

At sysselsettingen blant dem vi intervjuet i 2005/2006 var 13 prosentpoeng høyere for mennene enn for kvinnene, henger nok delvis sammen med at mennene i snitt hadde bodd lenger i Norge enn kvinnene.

16 prosent av dem med bakgrunn fra Vietnam hadde *midlertidig* arbeid, det vil si at stillingen er tidsmessig begrenset og ikke fast. Dette er 7 prosentpoeng færre enn gjennomsnittet i LKI (Figur A14). Det er noe mer vanlig for kvinnene å ha midlertidig arbeid enn for mennene, både om vi ser på alle sysselsatte i LKI og om vi ser bare på sysselsatte med bakgrunn fra Vietnam (20 vs 14 prosent).

Figur 4.14. Andel innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre med inntektsgivende arbeid i 1996 og 2005/2006. Vietnam og i alt i LKI. Prosent

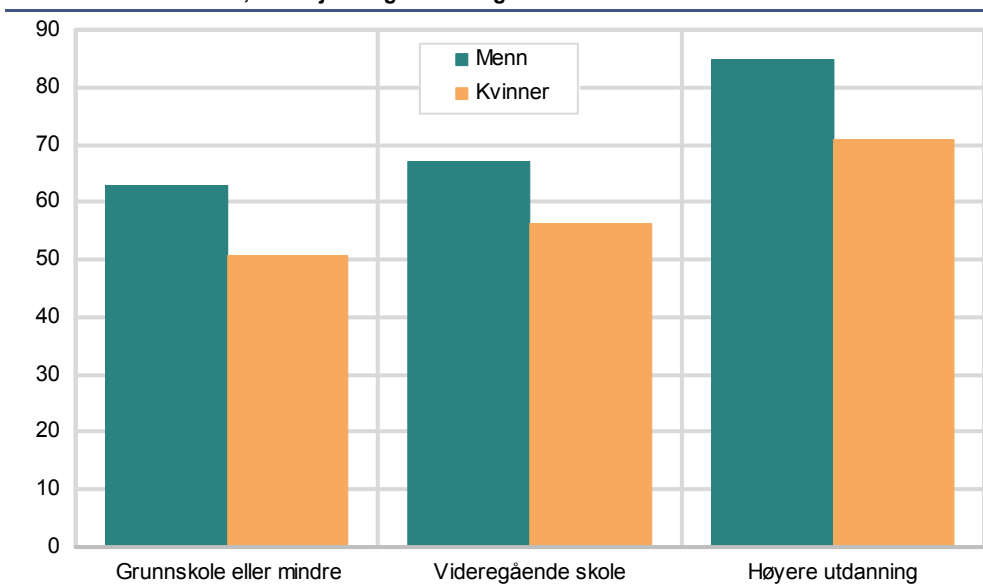
Kilde: Statistisk sentralbyrå, Levekår blant innvandrere 1996 og 2005/2006

4.5.3. Høyere sysselsetting jo høyere utdanning

Vi nevnte i avsnitt 4.4.1 at LKI har gitt oss en unik mulighet til å dokumentere sammenhengen mellom utdanning og sysselsetting blant innvandrere. Og det er helt tydelig at høyere utdanning gir høyere grad av sysselsetting. Slik er det også for dem med bakgrunn fra Vietnam, kvinner som menn (Figur 4.15). Mens fem av ti kvinnene med bare grunnskolen eller mindre var sysselsatt, hadde syv av ti av dem med høyere utdanning jobb. For menn fra Vietnam var hele 85 prosent av dem med høyere utdanning i arbeid. Når man deler inn de med vietnamesisk bakgrunn etter kjønn, utdanning og sysselsetting, blir det imidlertid svært få i hver gruppe. For eksempel har bare 26 menn i utvalget høyere utdanning. Andelene er dermed relativt usikre, men den positive sammenhengen mellom utdanning og sysselsetting er likevel tydelig.

Det kan tenkes at sammenhengen mellom utdanning og sysselsetting er delvis spurriøs – for eksempel at de med høyere utdanning også har vært lenger i Norge enn de med lavere utdanning, slik at sysselsettingsforskjellene også er et resultat av forskjeller botid. For å avdekke den ”rene” effekten av utdanning for innvandrere i LKI, viser vi til en kommende rapport som gjennom en multivariat analyse finner at utdanning har en selvstendig positiv effekt på sysselsettingen.³¹

³¹ Analysene er gjort av forsker Svein Blom ved Statistisk sentralbyrå, og publiseres i 2010.

Figur 4.15. Andel sysselsatte blant innvandrere fra Vietnam og norskfødte med foreldre fra Vietnam, etter kjønn og utdanningsnivå. Prosent

Kilde: Levekår blant innvandrere 2005/2006, Statistisk sentralbyrå

N grunnskole menn=49, N grunnskole kvinner=78, N videregående menn=64, N videregående kvinner=57 N høyere menn=26 N høyere kvinner =31.

4.5.4. Får brukt sin kompetanse

Innvandrere og norskfødte med bakgrunn fra Vietnam var mest fornøyd i utvalget med sine muligheter til å utnytte ferdigheter og kunnskaper i jobben. Hele 86 prosent syntes mulighetene var gode eller svært gode, mens knapt noen, bare to prosent, svarte at de var svært dårlige. Nest mest fornøyd var de fra Tyrkia, mens innvandrere fra Somalia og Sri Lanka var minst fornøyde med hvordan arbeidet matchet deres ferdigheter (Figur A15). Det var ikke nevneverdige forskjeller mellom kvinner og menn fra Vietnam i hvordan de svarte på dette spørsmålet, og forskjellene er også små om vi ser på alle sysselsatte i LKI.

Rapport om overkvalifisering

I LKI spurte vi de sysselsatte om de selv syntes de fikk brukt sin kompetanse i arbeidet. SSB har tidligere gjort en registerbasert undersøkelse hvor vi ser på hvordan sysselsatte innvanderers kompetanse matcher deres arbeidsoppgaver etter *objektive* mål. Rapporten konkluderer med at innvandrere er overkvalifisert i langt større grad enn andre (Villund 2008). Det kommer ny rapport om overkvalifisering blant innvandrere i 2010.

At de med bakgrunn fra Vietnam ser ut til å være relativt fornøyde med jobben, kan henge samme med at de færreste vietnamesiske innvandrere er høyt utdannet, og forventningene til hvilke jobber man kan få i Norge kanskje tilsvarende lave. Kont-rasten er stor til for eksempel iranerne, hvor mange er høyt utdannet og godt kvalifiserte, men mange opplever arbeidet som en psykisk påkjenning og langt flere opplever at de ikke får unyttet sin kompetanse i jobben.

På spørsmål som går på ensidighet og selvstendighet i arbeidet, varierer det hvordan de med bakgrunn fra Vietnam kommer ut. 42 prosent hadde et arbeid som nesten hele tiden besto i stadig gjentatte arbeidsoppgaver, som gjennomsnittet for innvandrerne i LKI (Figur A17). Det er små forskjeller mellom kvinner og menn fra Vietnam, men ser vi på alle i LKI, var det mer vanlig at kvinner nesten hele tiden hadde gjentatte arbeidsoppgaver enn at menn hadde det.

De med bakgrunn fra Vietnam lå litt over snittet på spørsmål om hvor ofte de selv kunne bestemme når de vil ta pauser fra arbeidet, for eksempel for å strekke på bena eller puste ut på annen måte. 20 prosent kunne sjelden eller aldri bestemme dette selv, 42 prosent nesten hele tiden. Snittet for LKI er 27 og 40 prosent. Menn

fra Vietnam har større frihet til å bestemme pauser selv enn kvinner fra Vietnam har, ti prosentpoeng flere menn enn kvinner sier de nesten hele tiden kan bestemme slikt selv. Også om vi ser på alle sysselsatte i LKI kan menn i noe større grad enn kvinner bestemme pauser selv.

4.5.5. Fire av ti opplever arbeidet som en psykisk påkjenning

Mange av spørsmålene om arbeidsmiljø som ble stilt i 2005/2006 ble ikke stilt i 1996, og en del ble stilt i en annen form. Derfor er det små muligheter til å sammenligne innvandrernes psykiske og fysiske arbeidsmiljø i 2005/2006 med ti år tidligere. Spørsmålet om arbeidet oppleves som en psykisk påkjenning er imidlertid likt, og ser vi på de ti gruppene under ett, var det flere som opplevde arbeidet som en psykisk påkjenning i 2005/2006 enn ti år tidligere (Figur A20). Dette gjelder imidlertid ikke de med vietnamesisk bakgrunn, andelen blant de sysselsatte som i høy eller noen grad opplever arbeidet som en psykisk påkjenning var 35 prosent i 2005/2006, omtrent det samme som i 1996.

De med bakgrunn fra Vietnam ligger også på dette spørsmålet noe bedre an enn gjennomsnittet for de ti gruppene, men sammenlignet med befolkningen i alt, er det mer vanlig at de opplever arbeidet som en psykisk påkjenning (27 vs 35 prosent) (Figur A19). Også på dette spørsmålet er det små forskjeller både mellom kvinner og menn med bakgrunn fra Vietnam, mens menn opplever arbeidet i noe større grad enn kvinner som en psykisk påkjenning om vi ser på alle sysselsatte i LKI.

Innvandrerens arbeidsmiljø

I intervjuene stilte vi flere spørsmål om innvandrerens arbeidsmiljø enn spørsmålene som er referert her. Dette kan du lese mer om i Blom og Henriksen (2009). I tillegg har Statens arbeidsmiljøinstitutt brukt data fra LKI for å se nærmere på arbeidsmiljøfaktorer som kan ha betydning for helse og trivsel blant den sysselsatte delen av innvandrerbefolkningen. Rapporten "Arbeidsmiljø blant innvandrere" viser at det er til dels store forskjeller i hvordan innvandrere og yrkesbefolkningen som helhet opplever arbeidsmiljøet, selv innenfor samme yrkesgruppe (Tynes og Sterud 2009).

4.5.6. Relativt få har opplevd diskriminering ved ansettelse

I LKI stilles alle respondentene spørsmålet: *Har du i løpet av de siste fem årene på grunn av din utenlandske bakgrunn ikke fått en jobb som du har søkt på og var kvalifisert for?*

Spørsmålet som ble stilt i LKI om opplevd diskriminering ved ansettelse ble stilt til alle respondentene. Her har vi bare inkludert de som på intervjudtidspunktet var i arbeid, midlertidig fraværende fra arbeid eller som i løpet av det siste året har vært arbeidsledig og på jakt etter arbeid. Hensikten er å avgrense analysen til de som vi vet er aktive i arbeidslivet.

De med bakgrunn fra Vietnam og Sri Lanka har i minst grad opplevd slik diskriminering, rundt en av ti hadde opplevd det. Flest svarte dette blant somalierne, fire av ti (Figur A21).

De med bakgrunn fra Vietnam var på gjennomsnittet i LKI på spørsmålet om de var blitt utsatt for trakassering eller forulemping på arbeidsplassen på grunn av sin utenlandske bakgrunn. 9 prosent svarte dette. Minst vanlig var dette for dem med bakgrunn fra Sri Lanka og Chile, mens iranerne og somalierne oftest hadde opplevd slik trakassering. I 1996 var det 14 prosent av vietnameserne som svarte at de ble plaget på jobben på grunn av deres innvandrerbakgrunn, som var spørsmålsformuleringen den gang. Den gang var det også blant iranerne flest hadde opplevd å bli plaget, mens det var srilankere, somaliere og chilenerne som hadde opplevd minst av slik plaging.

4.6. Økonomi

I 2005 var vietnamesiske husholdningers medianinntekt etter skatt omtrent åtti prosent av inntekten i hele befolkningen.³² Dette var i det øvre sjiktet av de ti gruppene vi intervjuet i LKI. Dette henger sammen med vietnamesernes relativt høye sysselsetting. Vi skal her se nærmere på hvordan personer med bakgrunn fra Vietnam selv opplever sin økonomiske situasjon. Spørsmålene i dette kapitlet ble stilt både innvandrere og norskfødte med foreldre fra Vietnam.

4.6.1. Relativt store husholdninger

Før vi går videre med å si noe om hvordan de med bakgrunn fra Vietnam opplever egen økonomi, vil vi si litt om hvordan vietnamesernes husholdninger ser ut. Her henter vi tall fra registerstatistikken.

Mange personer bor i en husholdning med andre mennesker, hvor man deler på inntekter og utgifter. Dette har betydning for hvordan vi kan betrakte folks økonomiske levekår. Sagt med andre ord; hvordan vi opplever vår økonomi avhenger ikke bare av egen inntekt og forbruk, men også av inntekten og forbruket til dem man eventuelt lever sammen med. Når vi i statistikken beskriver husholdninger, ser vi ofte på *antall personer* som bor i husholdningen, eller vi kan se på *husholdningstypen*, det vil si hvorvidt husholdningen består av en som bor alene, foreldre med barn, flere familier, etc.

Ser vi først på *antall personer*, er vietnamesiske husholdninger noe større enn gjennomsnittet for innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre. I den typiske vietnamesiske husholdningen bodde det 2,8 personer ved inngangen til 2009. I den gjennomsnittlige innvandrerhusholdningen, og i den gjennomsnittlige husholdningen i Norge, bodde det 2,2 personer på samme tid. De med bakgrunn fra Iran og Chile bor i de minste husholdningene, som er omtrent på størrelse med den norske gjennomsnittshusholdningen, mens de fra Pakistan, Kosovo og Sri Lanka bor i de største husholdningene, hvor det er tre personer eller mer i hver husholdning (Figur A23).³³

Statistikken over husholdningstype og -størrelse

Vi deler her personer inn i fem ulike husholdningstyper: Aleneboere, par uten barn, mor eller far med barn, flerfamiliehusholdning og andre husholdninger (ikke privathusholdninger). For mer informasjon om husholdningsvariablene, se avsnitt 1.4, Figur A23 og Figur A24.

Tall på husholdningsstørrelse er hentet fra registerdata per 1.1.2009, mens tall på husholdningstype er hentet fra rapporten Pettersen (2009) og er fra 1.1.2008. I tall på husholdningsstørrelse brukes betegnelsen innvandrere om innvandrere fra alle land, mens i husholdningstype brukes betegnelsen bare om personer med bakgrunn fra det vi tidligere kalte "ikke-vestlige" land. Dette inkluderer personer fra landene i Asia, Afrika, Latin-Amerika, Oseania unntatt Australia og New Zealand og land i europa utenfor EU-15 og Norden.

Litt over halvparten av de vietnamesiske innvandrerne og deres norskfødte barn bor i *husholdningstypen* par med barn, 54 prosent (Figur A24). Dette er omtrent samme andel som for befolkningen i alt og for alle innvandrere og norskfødte sett under ett. Sammenlignet med befolkningen ellers er det mer vanlig å bo i flerfamiliehusholdninger blant vietnamesiske innvandrere og deres norskfødte barn, 5 mot 15 prosent. Dette er omtrent like stor andel som blant personer med bakgrunn fra Tyrkia og India, men høyere enn for personer med bakgrunn fra Sri Lanka, Chile, Iran og Bosnia-Hercegovina. (Pettersen 2009:323).

³² Når husholdningene sorteres i stigende rekkefølge etter husholdningsinntekten, er medianinntekten den inntekten husholdningen i midten har.

³³ Serbia og Montenegro er nå delt i to uavhengige stater, og Kosovo har erklært uavhengighet fra Serbia. Innvandrere fra Serbia og Montenegro har i all hovedsak bakgrunn fra området som i dag utgjør Kosovo. Mer om dette i kapitlet om Serbia og Montenegro.

4.6.2. Relativt høy inntekt per forbruksenhet

Som vi nettopp så, er den gjennomsnittlige vietnamesiske husholdningen relativt stor. Det betyr at de har flere å dele inntektene på, enn andre grupper vi ser på, som de fra Chile og Iran. Ettersom sysselsettingen blant vietnameserne er relativt høy blir likevel inntekten per forbruksenhet (se tekstboks) relativt høy sammenlignet med mange andre grupper, men den er lavere enn medianinntekten i hele befolkningen. Mens befolkningen i alt har en median husholdsinntekt etter skatt per forbruksenhet på nær 240 000 kroner, er tilsvarende inntekt for de fra Vietnam på 192 000 kroner (Figur A22). Lavest inntekt per forbruksenhet har de fra Irak og Somalia. Høyest inntekt har de fra Bosnia-Hercegovina, Sri Lanka og Chile, med Vietnam på en fjerdeplass.

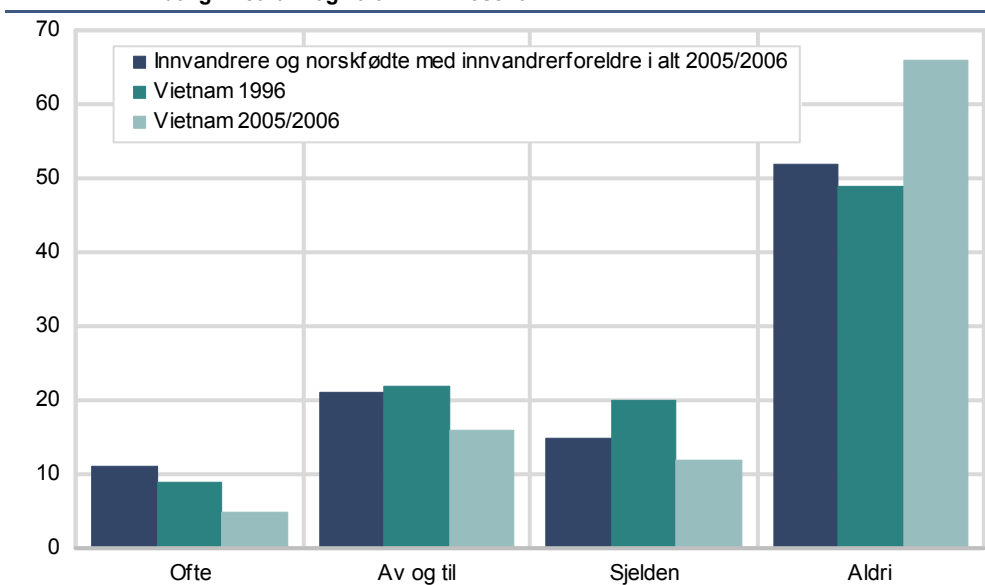
Hva er en forbruksenhet?

Beregningen av antall forbruksenheter skjer i henhold til en såkalt *ekvivalensskala*. Skalaen angir hvor mange ganger større inntekten antas å måtte være i et flerpersonshushold enn i et enpersonshushold for at de skal ha lik (ekvivalent) økonomisk velferd. Det er ingen faglig enighet om hvilken ekvivalensskala som er den beste. Uenigheten dreier seg om betydningen av stordriftsfordeler. Det eksisterer derfor flere forslag til skalaer. I Figur A22 er den såkalte EU-skalaen lagt til grunn. EU-skalaen gir første voksne forbruker i husholdet vekt lik 1, neste voksne vekt lik 0,5, mens hvert barn får vekt lik 0,3. Et hushold med for eksempel to voksne og to barn får da sum forbruksvekter lik 2,1. Det betyr at de må ha 2,1 ganger større inntekt enn en enslig for å ha samme økonomiske velferd.

4.6.3. Færre har problemer med løpende utgifter

Ettersom vietnamesernes botid er mye lenger i 2005/2006 enn den var i 1996, og sysselsettingen langt høyere, kan vi forvente at deres økonomiske situasjon er bedret over tiårsperioden. Det er den også. I 2005/2006 svarte 66 prosent av de intervjuede med bakgrunn fra Vietnam at de aldri hadde problemer med å klare løpende utgifter til mat, transport og bolig, mens dette gjaldt 49 prosent i 1996 (Figur 4.16). I 2005/2006 er de med bakgrunn fra Vietnam, sammen med de fra Bosnia-Hercegovina, blant dem som i minst grad opplever problemer med økonomien. I snitt svarer halvparten av innvandrerne i LKI at de aldri har problemer med å klare løpende utgifter (Figur A25).

Figur 4.16. Andel innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre som i løpet av de siste 12 månedene har hatt vansker med å klare løpende utgifter til mat, transport og bolig. Vietnam og i alt i LKI. Prosent

Kilde: Levekår blant innvandrere 2005/2006, Statistisk sentralbyrå og Levekår blant innvandrere 1996

4.7. Ubetalt arbeid i hjemmet

En families økonomiske situasjon avhenger ikke bare av inntekt i form av penger, men også av tilgangen på ubetalte, hjemmeproduerte varer og tjenester. I husholdningen produseres goder som barnepass og mat på bordet. Hjemmeproduerte goder er et tillegg til familiens forbruksmuligheter utover det som kjøpes for arbeidsinntekten. Arbeid i hjemmet blant innvandrere er noe vi vet lite om, men som vi fikk anledning til å spørre litt om i LKI. Her skal vi se at som i andre grupper, bruker kvinner fra Vietnam mer tid på husarbeid enn menn fra Vietnam gjør. Spørsmålene i dette kapitlet ble stilt både innvandrere og norskfødte med foreldre fra Vietnam.

4.7.1. Mindre bruk av kontantstøtte

Ettersom vi ikke har individstatistikk for bruk av barnehager, vet vi ikke hvor vanlig det er at barn med bakgrunn fra Vietnam går i barnhage. Vi kjenner imidlertid til kontantstøttebruken blant barn i "kontantstøttealder". Blant barn som er 1 og 2 år, med bakgrunn fra Vietnam, brukte i overkant av seks av ti kontantstøtte i 2008. Dette er dobbelt så høyt som nivået blant alle barn i kontantstøttealder, men på gjennomsnittet for barn denne alderen med bakgrunn fra Afrika, Asia, etc. (Figur A27).³⁴ Kontantstøttebruken blant barn med bakgrunn fra Vietnam har sunket jevnt i perioden 2003-2008, fra at rundt ni av ti brukte kontantstøtte.

I LKI spurte vi også om hvilke barnepassordninger de som hadde barn født i 1995 eller senere hadde. Bare 56 personer fra Vietnam hadde barn i denne alderen som ble passet av andre, for få til at vi kan si noe om deres barnepassordninger skiller seg fra andres ordninger. Du kan lese mer om barnepassordninger i Blom og Henriksen 2008, side 103-106.

4.7.2. Kvinner gjør mest hjemme

Innvandrere bruker mer tid på husarbeid enn befolkningen ellers. Mens i gjennomsnitt 21 prosent av innvandrerne i LKI bruker mer enn 20 timer på husarbeid i uka, gjelder dette 7 prosent i hele befolkningen. Både i befolkningen i alt og blant innvandrerne i LKI, er det kvinner som bruker mest tid på arbeidet i hjemmet. Mens 8 prosent av innvandrermenn anslår at de bruker mer enn 20 timer i uka, gjelder det 39 prosent av kvinnene. I befolkningen gjelder det i alt henholdsvis 1 prosent og 12 prosent (Figur A28). Som husarbeid regner vi matlaging, rengjøring, vask og stell av tøy, men ikke pass av barn, syke, og lignende. Det vil si at også såkalt "vedlikeholdsarbeid" ikke er med, som hagearbeid, reparasjoner og oppussing. Dette er arbeid menn tradisjonelt bruker langt mer tid på enn kvinner (Vaage 2002).

At innvandrerne bruker mer tid på husarbeid enn gjennomsnittet i befolkningen, henger trolig delvis sammen med at de i mindre grad er yrkesaktive – og derfor har mer tid å bruke på arbeid hjemme. Men selv om det teoretisk vil være en sammenheng mellom hvor mye tid en bruker på inntektsgivende arbeid og tiden en bruker på ubetalt arbeid i hjemmet, viser svarene fra levekårsundersøkelsen at en slik sammenheng ikke nødvendigvis er sterk. Blant annet var det kvinner med bakgrunn fra Pakistan og Sri Lanka som brukte mest tid på husarbeid av "våre" landgrupper, og dette er grupper som befinner seg i hver sin ende av sysselsettingsskalaen. Forskjellene skyldes nok også at *tradisjonen* for kjønnsfordeling av husarbeid varierer sterkt med landbakgrunn, men også andre forhold spiller inn, som hvor store familier er.

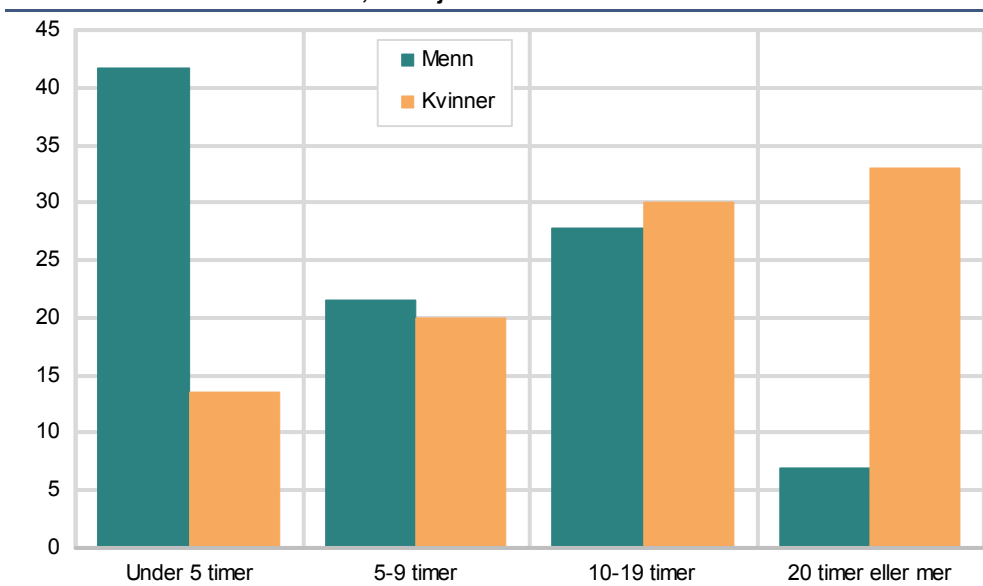
Som i befolkningen ellers, var det i alle grupper kvinner som brukte mest tid på husarbeid. 33 prosent av kvinnene med bakgrunn fra Vietnam brukte 20 timer eller mer på husarbeid, mot bare syv prosent av mennene (Figur 4.17). Både kvinner og menn fra Vietnam lå noenlunde på LKIs gjennomsnitt, vietnamesiske kvinner noe under. At kvinnene bruker så mye mer tid på husarbeid enn mennene fra Vietnam,

³⁴ Dette gjennomsnittet gjelder innvandrere fra Asia med Tyrkia, Afrika, Latin-Amerika, Europa utenom EU/EFTA, Oseania utenom Australia og New Zealand

henger bare delvis sammen med at de i mindre grad er yrkesaktive – og derfor har mer tid å bruke på arbeid hjemme. For om vi sammenligner sysselsatte kvinner med sysselsatte menn, eller kvinner uten jobb med menn uten jobb, gjør kvinnene langt mer husarbeid enn mennene. Slik er det også om vi ser på innvandrerne samlet (Figur A28).

I andre grupper, som blant dem fra Iran og Chile, er kjønnsforskjellen langt mindre, men det er fordi kvinnene fra disse landene bruker mindre tid enn gjennomsnittet, ikke fordi mennene bruker mer.

Figur 4.17. Antall timer brukt på husarbeid blant innvandrere fra Vietnam og norskfødte med foreldre fra Vietnam, etter kjønn. Prosent

Kilde: Levekår blant innvandrere 2005/2006, Statistisk sentralbyrå

4.8. Deltakelse i valg og organisasjonslivet

Gjennom manntallsundersøkelser i forbindelse med de siste valgene, har vi kunnet se nærmere på valgdeltakelsen blant innvandrere, slik at vi vet mye om hvordan de stemmer ved valg. Ellers vet vi lite fra andre kilder om deltakelse i vid forstand blant innvandrere, altså om deltakelsen i organisasjoner, i partipolitikken, i idrett, etc. I LKI ble de vi intervjuet stilt en rekke spørsmål om slik deltakelse. Som vi skal se, deltar de med vietnamesisk bakgrunn lite i det politiske liv, verken ved valg eller ved å være medlemmer i politiske partier. Spørsmålene i dette kapitlet ble stilt både innvandrere og norskfødte med foreldre fra Vietnam.

4.8.1. Synkende valgdeltakelse

Det har blitt stadig mindre vanlig blant de med bakgrunn fra Vietnam å stemme ved stortingsvalg, og de har som eneste landgruppe hatt synkende valgdeltakelse ved de stortingsvalgene vi har tall for. Den samme trenden finner vi også for kommunevalget. Midt på 1990-tallet var dette av de gruppene som hadde høyest deltakelse. Dette endret seg på slutten av 1990-tallet og de med vietnamesisk bakgrunn har ved valgene siden vært av de landgruppene med lavest valgdeltakelse. Ved stortingsvalget i 2005 stemte bare 42 prosent av stemmeberettigede med vietnamesisk bakgrunn mot 53 prosent i gjennomsnitt for innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre (Aalandslid 2006:24). Ved kommunestyrevalget i 2005 deltok 38 prosent av de norske statsborgerne med vietnamesisk bakgrunn, omtrent som innvandrernes gjennomsnitt (Aalandslid 2008:33). Som i andre grupper gikk kvinner i langt større grad til valgurnene enn menn, både ved stortingsvalgene og ved lokalvalgene.

Vietnamesernes synkende politiske deltakelse står i kontrast til at de deltar i stadig økende grad på andre samfunnsområder. For gruppen i gjennomsnitt har sysselset-

tingen økt og ledigheten sunket gjennom hele 1990-tallet og på 2000-tallet. Den manglende deltakelsen ved valg kan heller ikke forklares med at det er mange ny-ankomne (Aalandslid 2006:24).

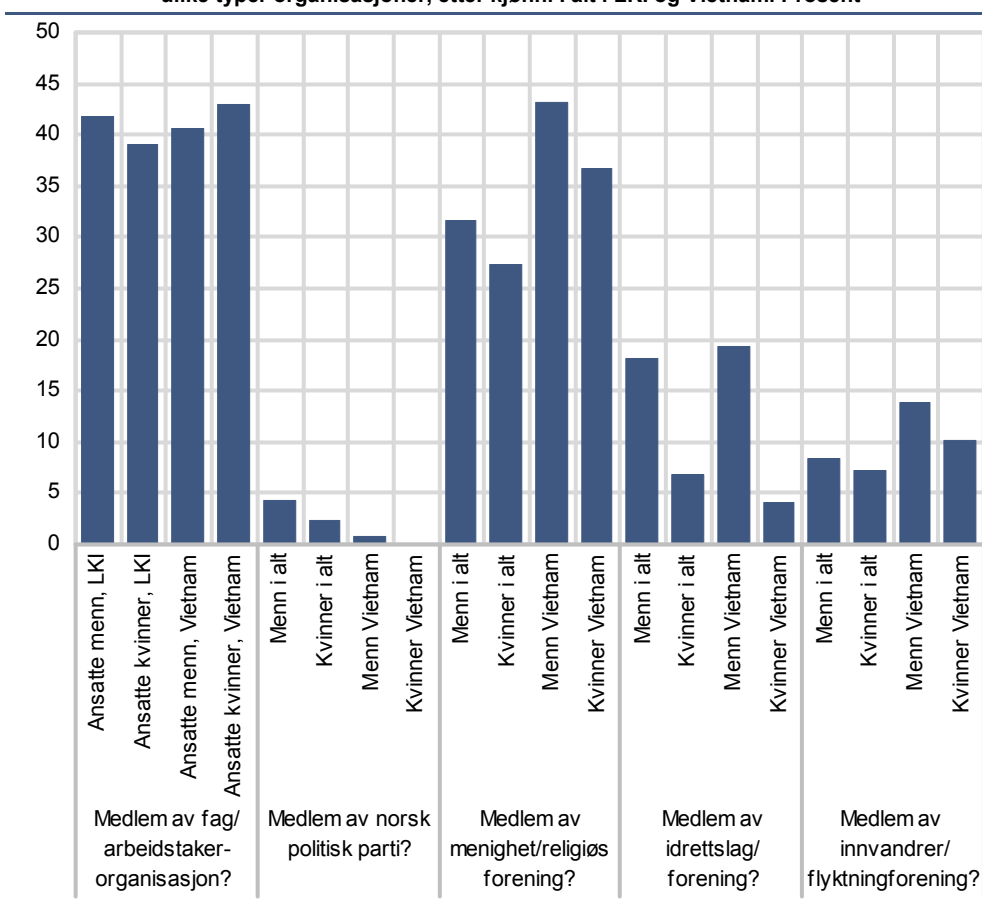
Valgdeltakelsen blant de unge med bakgrunn fra Vietnam var svært lav i 2005, og de trakk ned snittet betydelig. Bare 26 prosent av de stemmeberettigede i alderen 18-25 år stemte, noe som er den laveste valgdeltakelsen vi finner for noen av land-gruppene. Et annet synlig uttrykk på mindre deltakelse er at personer med vietnamesisk bakgrunn er nær fraværende i kommunestyrene (Aalandslid 2008). Det er særlig blant mennene fra Vietnam at vi finner lav valgdeltakelse ved stortingsvalgene og dette har de til felles med andre menn fra Sørøst Asia. Menn fra Kina og Thailand har også en valgdeltakelse på under 40 prosent.

I Aalandslid 2008 kan du også lese om hvor mange med bakgrunn fra Vietnam som stilte som listekandidater, for hvilke parti, og hvor mange som ble valgt inn i kommunestyrene i 2007. I det denne rapporten gikk i trykken, kom det tall på innvanderernes deltakelse ved stortingsvalget i 2009. Se denne artikkelen: <http://www.ssb.no/emner/00/01/10/vundinnv/>.

4.8.2. "Ingen" er medlemmer i politiske partier

I LKI ble de vi intervjuet spurt om de var medlemmer av ulike typer foreninger og organisasjoner, og om de var medlemmer av et norsk politisk parti. Disse spørsmålene ble stilt både innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre.

Figur 4.18. Andel innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre med medlemskap i ulike typer organisasjoner, etter kjønn. I alt i LKI og Vietnam. Prosent

Kilde: Levekår blant innvandrere 2005/2006, Statistisk sentralbyrå

Blant dem i utvalget med bakgrunn fra Vietnam, var kun én mann (!) medlem av et politisk parti og ingen kvinner, noe som igjen bekrefter at innvandrere og norskfødte med bakgrunn fra Vietnam er lite politisk engasjerte. I alle grupper var svært få medlemmer av politiske parti, men ingen andre grupper hadde så få aktive. Sam-

menlignet med gjennomsnittet i LKI var det imidlertid relativt mange som var medlemmer av menigheter eller religiøse foreninger. Bare blant dem fra Pakistan og Somalia var det mer vanlig å være medlem, mens det var like vanlig blant dem med tyrkisk bakgrunn. Også i innvandrer/flyktningforeninger var de med bakgrunn fra Vietnam relativt aktive, her var det de fra Bosnia-Hercegovina og Somalia som var mer aktive, mens like mange fra Sri Lanka var medlem i slike foreninger (Tabell).

I alle typer foreninger, bortsett fra fagforeninger, er det mer vanlig med medlemskap blant menn med bakgrunn fra Vietnam enn blant kvinner med samme bakgrunn (Figur 4.18). Også om vi ser på innvandrerne under ett er det kjønnsforskjeller, men blant dem med bakgrunn fra Vietnam var forskjellene mellom kvinner og menn særlig store for medlemskap i idrettslag.

Innvandrerens kultur- og mediebruk

I LKI stilte vi også spørsmål om de ulike innvandrergruppene mediebruk. Dette kan du lese mer om i Blom og Henriksen (2008). I tillegg er det gjennomført en undersøkelse om innvandrerens kultur- og mediebruk, knyttet til den ordinære Kultur- og mediebruksundersøkelsen 2008 (Vaage 2009). Den viser blant annet at kulturbruken jevnt over er noe lavere blant innvandrere sammenlignet med befolkningen i alt.

4.9. Religion

LKI gir oss et større innblikk i innvandrerens religiøsitet og religiøse praksis. De vi intervjuet ble spurt hvilken religion de var oppdratt i, om de fortsatt tilhørte denne religionen, hvor viktig religion var for dem, religiøs aktivitet og muligheter for å praktisere religionen. Som vi skal se, var omtrent fem av ti av de med bakgrunn fra Vietnam oppdratt som buddhister, mens tre av ti var oppdratt som katolske kristne. Spørsmålene i dette kapitlet ble stilt både innvandrere og norskfødte med foreldre fra Vietnam.

4.9.1. Kvinner og menn like religiøst aktive

Det finnes ikke noe register i Norge over personer fordelt etter religion, tro eller livssyn. Dermed kan man ikke vite hvor mange som er buddhister, muslimer eller katolsk kristne. Men vi har statistikk over hvor mange som er medlemmer i statskirken eller andre tros- og livssynssamfunn som mottar statlig støtte.

I alt var det i 2008 54 000 medlemmer i den romersk-katolske trossamfunn, og dette er det største kristne trossamfunnet utenfor statskirken. Samtidig var det 11 000 medlemmer av buddhistiske trossamfunn. Til sammenligning var det 84 000 medlemmer av muslimske trossamfunn. Antall medlemmer i romersk-katolske trossamfunn har økt mye de siste årene, blant annet som følge av at det har kommet så mange innvandrere fra Polen, hvorav mange er katolske kristne. I 2005 var det 10 000 færre medlemmer i slike trossamfunn enn i 2008. Økningen i antall medlemmer i buddhistiske trossamfunn har vært mindre. I 2005 hadde slike trossamfunn 9 500 medlemmer.

Vi trekker her frem de buddhistiske og katolske trossamfunnene, fordi dette er de to religionene som er vanligst blant innvandrere fra Vietnam. Halvparten av de med bakgrunn fra Vietnam som ble intervjuet i LKI var oppdratt som buddhister, og dette er den eneste landgruppen i LKI hvor vi finner buddhister (bortsett fra 1 prosent av dem fra Sri Lanka). Omtrent tre av ti ble oppdratt som katolske kristne, og bare blant dem fra Chile er det flere kristne katolikker. De resterende tilhørte andre religioner (12 prosent) eller var ikke oppdratt til noen religiøs tro (5 prosent).

14 prosent av dem som ble oppdratt i en religion tilhørte ikke lenger religionen i dag. I de fleste andre landgruppene er det også uvanlig å ikke tilhøre religionen de er oppdratt i, bare blant dem fra Chile og Iran er dette relativt vanlig.

Respondentene i undersøkelsen ble bedt om å rangere, på en skala fra 1-10, hvor viktig religion er i deres liv. Verdien 1 står for ”ingen betydning”, mens 10 står for ”svært viktig”. Skalaen må kunne tolkes som en skala fra sekulær til religiøs, hvor verdien 1 innebærer at man har et sekulært verdensbilde hvor religion ikke er viktig, mens 10 innebærer at religionen utgjør en svært viktig del av livet. Gjennomsnittscoren til de med bakgrunn fra Vietnam er 6,8, og kvinner er mer religiøse enn menn (7,2 vs 6,4), noe som er som kvinner og menns gjennomsnitt i LKI (Figur A29).

I de fleste grupper vi intervjuet var religion noe mer viktig for kvinner enn for menn, mens menn er mest religiøst aktive, i den forstand at de deltar mer på religiøse møter, eller bønn arrangert av trossamfunnet. Blant dem med bakgrunn fra Vietnam var det ikke store kjønnsforskjeller, både kvinner og menn anslå i snitt at de hadde deltatt rundt 20 ganger det siste året. Kvinner fra Vietnam var dermed med på nær dobbelt så mange slike møter enn gjennomsnittskvinnen i LKI, mens mennene var mer på mennenes gjennomsnitt.

I en kvalitativ forstudie til levekårsundersøkelsen satte vi sammen fokusgrupper av innvandrere med ulike bakgrunn som vi drøftet problemstillinger og spørreskjema med. Der deltok også personer med vietnamesisk bakgrunn. Her uttalte en vietnamesisk kvinne vi intervjuet følgende: ”Kirken og tempelet på Lillestrøm er viktig som sosialt nettverk, så vel som religiøst. Sosial kontakt gjennom religiøse arrangementer er viktig. Det er ikke nødvendigvis det religiøse som er viktigst” (Daugstad og Lie 2004:55). Det at kirker, moskeer, templer og andre typer gudshus er sosiale møteplasser og ikke bare et sted av religiøs betydning, er noe flere andre informanter nevner.

Bosetningsmønster kan være med å forklare den store forskjellen i religiøs aktivitet mellom gruppene, men det kan ikke forklare at menn er mer aktive enn kvinner – de bor jo som regel i par. De med bakgrunn fra Pakistan, Tyrkia og Sri Lanka er for en stor del konsentrert i Oslo, og de med tyrkisk bakgrunn også i Drammen. Andre grupper, som de fra Vietnam, har en langt mer spredt bosetting. Det er trolig lettere å praktisere religionen, som ved å gå til moskeen/tempelet/kirken, eller delta i religiøse møter, om man bor i et område hvor mange er fra samme land eller tilhører samme menighet eller religion.

4.9.2. Lett å praktisere religionen

Det store flertallet av de med vietnamesisk bakgrunn syntes at det er lett eller svært lett å utøve sin religion i Norge. Syv av ti svarte dette, og bare blant dem fra Irak var det flere som syntes det var lett, mens chilenerne lå på omtrent samme nivå. En av ti syntes det var vanskelig, mens to av ti verken syntes det var lett eller vanskelig. Det er små forskjeller mellom kvinner og menn med vietnamesisk bakgrunn i hvordan de svarer på dette spørsmålet. Det er de gruppene hvor det finnes flest som ikke lenger har noe forhold til barnetroen, som også synes det er lettest å utøve religionen, som flere altså ikke lenger tilhører. Bare blant dem med pakistansk bakgrunn er det et stort mindretall som synes det er vanskelig å praktisere religionen – dette svarer tre av ti.

4.10. Relativt få har psykiske helseproblemer.

Vi skal ikke her gå i dybden med alle de helsespørsmålene som ble stilt i LKI, ettersom SSB har gitt ut en egen rapport om innvandrernes helse basert på levekårsundersøkelsen (Blom 2008). Her vil vi bare kort gjengi noen hovedfunn.

Generelt ser vi at innvandrere vurderer sin helse som noe dårligere enn befolkningen som helhet gjør, de er mer plaget av psykosomatiske plager og psykiske helseproblemer, men de har ikke flere sykdommer. Av de ti landgruppene, er det personer med bakgrunn fra Somalia, Serbia-Montenegro og til dels Sri Lanka som framstår som friskest i LKI, både om vi ser på hvordan de vi intervjuet vurderte sin egen helse, og om vi ser på mer objektive spørsmål om sykdommer og diagnoser.

De med bakgrunn fra Vietnam lå omtrent på snittet i hvordan de vurderer sin egen helse. 62 prosent av de med vietnamesisk bakgrunn vurderte sin egen helse som god eller meget god, mot 66 prosent i hele utvalget. Som i andre grupper, er det færre kvinner som synes de har god eller meget god helse (Blom 2008:10).

Halvparten av dem med bakgrunn fra Vietnam har en eller flere av de 15 ulike sykdommene som kartlegges. Dette er omtrent som gjennomsnittet, og som i andre grupper er kvinner mer plaget av sykdommer enn menn.

I forhold til gjennomsnittet var de med bakgrunn fra Vietnam mindre plaget av psykiske helseproblemer. 15 prosent av mennene med vietnamesisk bakgrunn hadde psykiske helseproblemer, mot 26 prosent av kvinnene. Gjennomsnittet var 24 prosent for mennene og 32 prosent for kvinnene. Blant mennene var det bare menn fra Somalia hvor det var mindre vanlig å ha psykiske helseproblemer, mens kvinner fra Sri Lanka og Somalia var mindre plaget av slike problemer enn kvinner fra Vietnam. Likevel var det ingen av landgruppene som var nede på nivået til befolkningen i alt, hvor gjennomsnittlig 9 prosent hadde slike problemer (Blom 2008:25 og 28).

4.11. Bånd til Vietnam og til Norge

Gjennom LKI har vi stilt en rekke spørsmål om bånd til opprinnelseslandet og til Norge, relasjoner i Norge, kontaktnett og følelse av ensomhet. Slike aspekter får man ikke innblikk i gjennom registerstatistikken. Som vi skal se, er de med bakgrunn fra Vietnam blant dem hvor flest var sikre på at de ikke skulle flytte tilbake til opprinnelseslandet. Også disse spørsmålene ble stilt både innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre.

4.11.1. Seks av ti er sikre på at de ikke vil flytte tilbake til Vietnam

I intervjuet stilte vi spørsmålet "Tror du at du noen gang kommer til å flytte tilbake til ditt eller dine foreldres opprinnelsesland for å bo der fast?". De med vietnamesisk bakgrunn var dem hvor flest sa nei, seks av ti (Figur A31). Dette henger sammen med at de fleste har bodd lenge i Norge, og i utvalget var 14 prosent født i Norge. Også blant andre med lang botid, som de fra Pakistan og Chile, var det mange som svarte at de ikke hadde noen planer om å flytte tilbake. En av ti av de med bakgrunn fra Vietnam ville flytte tilbake når de ble gamle og tre av ti var ikke sikre. Ingen hadde planer om å flytte tilbake innen fem år. I Vietnam er det sittende regimet det samme som mange innvandrere i Norge rømte fra, derfor er det nokså forståelig at få har tenkt å flytte tilbake.

Ser vi bare på de 44 som er født i Norge med vietnamesiske foreldre, svarte nesten alle (40 stykker) at de ikke ville flytte tilbake.

Det er ingen nevneverdige forskjeller mellom kvinner og menn med bakgrunn fra Vietnam (Figur 4.19). Ser vi på innvandrerne i LKI under ett, er mønsteret noe annerledes – her er mennene mer usikre enn kvinnene på om de blir, mens kvinnene er mer sikre enn mennene på at de *ikke* skal reise tilbake.

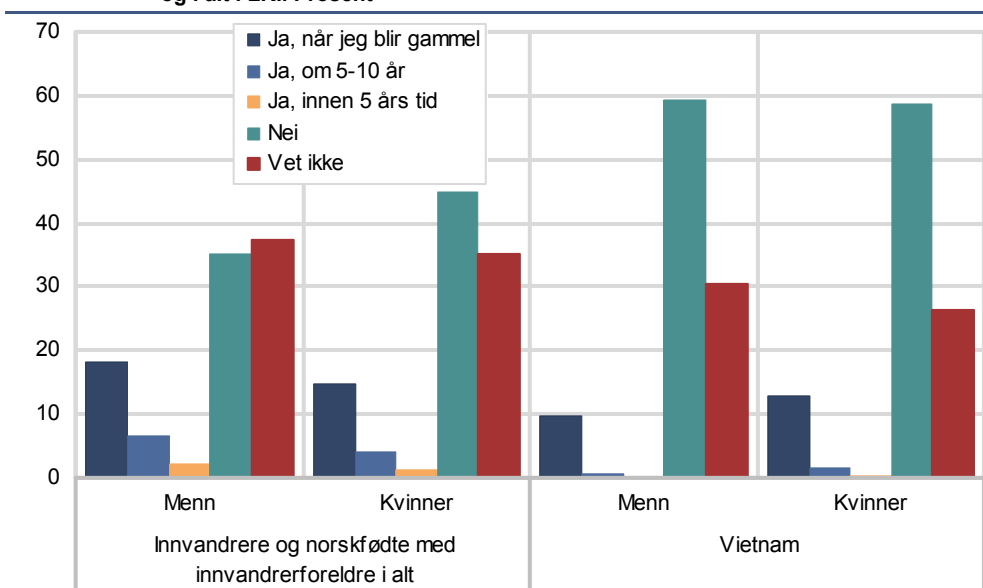
Det var blant dem med tyrkisk bakgrunn flest hadde planer om å flytte tilbake, fulgt av de fra Bosnia-Hercegovina. 38 prosent av de med bakgrunn fra Tyrkia hadde slike planer, flestparten først når de ble gamle, og 15 prosent innen ti år. Disse to landene har til felles at de ligger nær Norge, langt nærmere enn for eksempel Pakistan, og i motsetning til Somalia, Irak, Sri Lanka er det ikke pågående uroligheter/krigslignende tilstander i landene. I Iran, som i Vietnam, er det sittende regimet det samme som mange innvandrere i Norge flyktet fra.

Dersom man har planer om å vende tilbake, kan det være en grunn for å investere i land eller bolig i opprinnelseslandet, eller ikke å selge det man allerede eier der. Slike investeringer kan imidlertid ha mange andre motiv. I snitt svarte 11 prosent av innvandrerne at de eide jord og 16 prosent at de eide bolig i opprinnelseslandet

(Figur A32). Mest vanlig å eie i hjemlandet er det blant dem fra Pakistan og Tyrkia. Bare 2 prosent av de med bakgrunn fra Vietnam svarte at de eide jord og like få at de eide bolig i Vietnam.

Figur 4.19. Andel innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre som tror at de noen gang kommer til å flytte tilbake til opprinnelseslandet for å bo der fast. Vietnam og i alt i LKI. Prosent

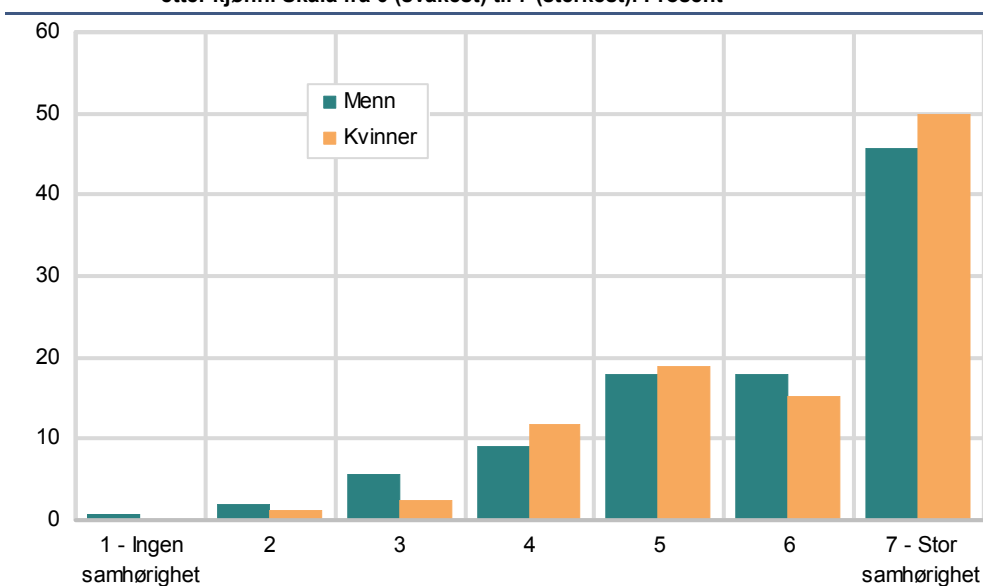

Kilde: Levekår blant innvandrere 2005/2006, Statistisk sentralbyrå

4.11.2. Høyest følelse av samhörighet med Norge

Samtidig som de med bakgrunn fra Vietnam var blant dem hvor færrest kunne tenke seg å flytte tilbake til opprinnelseslandet, var de også de som hadde sterkest samhörighetsfølelse med Norge. De vi intervjuet ble bedt om å markere sin grad av ”samhörighet med Norge” på en skala fra 1 til 7, hvor høyere tall på skalaen betyr høyere samhörighet. Her kan det innvendes at ”samhörighet” er et ullent begrep. Hva de vi intervjuet legger i ordet, og hvilket innhold det har på deres morsmål, vet vi ikke. I alle fall ser vi at gjennomsnittsscoren for de med bakgrunn fra Vietnam er 5,9, noe som er den høyeste scoren av alle landgruppene (Figur A33). Svært få plasserer seg på den delen av skalaens som indikerer under middels samhörighet med Norge, og det er ikke nevneverdige forskjeller mellom kvinner og menns følelse av samhörighet med Norge (Figur 4.20).

Figur 4.20. Samhörighetsfølelse blant innvandrere og norskfødte med foreldre fra Vietnam, etter kjønn. Skala fra 0 (svakest) til 7 (sterkest). Prosent

Kilde: Levekår blant innvandrere 2005/2006, Statistisk sentralbyrå

4.11.3. Få gir ofte økonomisk bidrag

Et flertall av de fra Vietnam sa at de gir økonomisk bistand til familien i opprinnelseslandet. De gjør det imidlertid relativt sjeldent sammenlignet med andre grupper hvor det er vanlig å gi slike bidrag. Halvparten sa de gav slik hjelp minst en gang i året, men ikke hver måned, mens en av ti sa de gjorde det sjeldnere enn hvert år. Bare to prosent gav hver måned, og bare blant dem fra Iran var det like få som hjalp økonomisk så ofte. Sammen med dem fra Sri Lanka, var somalierne de som i størst grad bidrar økonomisk, mens dette er minst vanlig blant dem fra Iran, Chile og Pakistan (Figur A34).

I de fleste andre landgruppene vi intervjuet, var det flere menn enn kvinner som sa at de hjelper familien i opprinnelseslandet økonomisk, men slik er det ikke for dem med bakgrunn fra Vietnam. Der var det like vanlig for kvinner som for menn.

4.11.4. Flere har fått en god venn

De aller fleste innvandrerne i Norge har en god venn her. I alt svarte 93 prosent i LKI at de hadde en god venn, noe færre enn befolkningen i alt (99 prosent). I alle grupper var det rundt 9 av 10, eller flere, som hadde en god venn i Norge. Blant dem med bakgrunn fra Vietnam hadde 87 prosent en god norsk venn, en økning fra 77 prosent i 1996. Den gang var det vietnameserne som sjeldnest hadde en god venn. Økningen i andelen som har en god venn var størst blant dem med bakgrunn fra Vietnam. Dette er ikke bare fordi det har kommet flere norskfødte med foreldre fra Vietnam i utvalget, også om vi bare ser på innvandrere fra Vietnam har andelen økt. Særlig er det flere kvinner fra Vietnam som har fått en god venn, en økning på 13 prosentpoeng mot fem prosentpoeng blant mennene.

Vi spurte dem som hadde gode venner om noen av de gode vennene var norske. Dette var mer vanlig blant menn med vietnamesiske bakgrunn enn blant kvinner (58 prosent vs 44 prosent). Dette var under gjennomsnittet for menn og kvinner (hhv 61 og 52 prosent) (Figur A35). Det er imidlertid blitt noe mer vanlig å ha en god norsk venn blant både kvinner og menn med bakgrunn fra Vietnam, i 1996 svarte henholdsvis 5 og 7 prosentpoeng færre at de hadde det. Denne økningen kan imidlertid tilskrives de norskfødte, ser vi bare på de som selv har innvandret, forsvinner økningen.

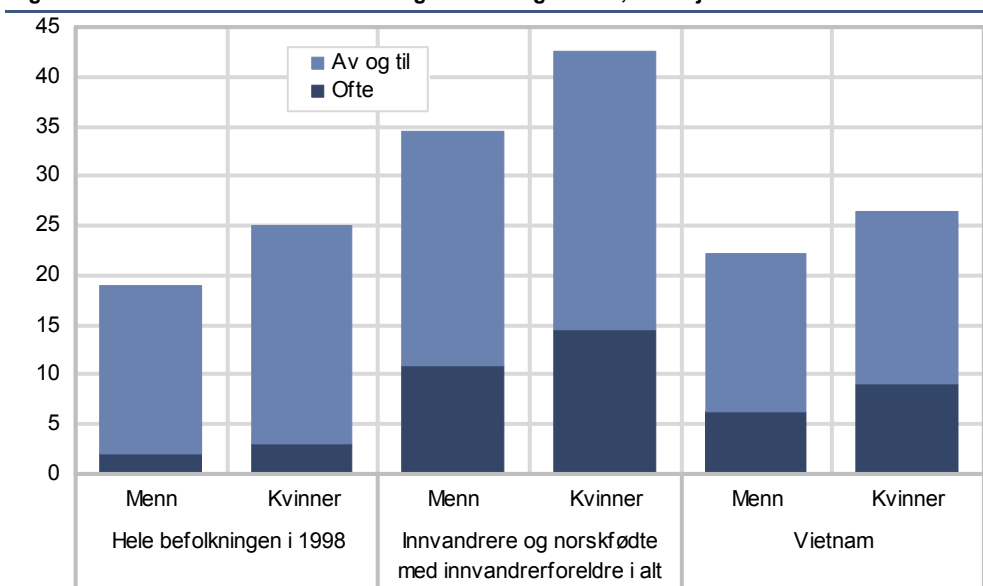
Arbeidsplassen er en potensiell arena for å få norske venner. Og vi ser at det er langt mer vanlig blant innvandrere å ha en god norsk venn om de har arbeid (64 prosent) enn om de ikke har det (47 prosent). Det samme gjelder de med bakgrunn fra Vietnam – 56 prosent av de som har arbeid, har en god norsk venn, mot 41 prosent av de som ikke har. At flere med bakgrunn fra Vietnam hadde arbeid i 2005/2006 kan dermed bidra til å forklare at flere har fått gode norske venner.

4.11.5. Halvparten føler seg aldri ensomme

Innvandrere føler seg gjennomgående mer ensomme enn om vi ser på hele befolkningen. 13 prosent av innvandrerne svarte i 2005/2006 at de ofte føler seg ensomme, mot bare 2 prosent i hele befolkningen. Og det er noe færre som aldri føler seg ensomme blant innvandrere sammenlignet med hele befolkningen (40 mot 44 prosent) De med bakgrunn fra Vietnam var mindre ensomme enn gjennomsnittet (Figur 4.21). Nær fem av ti føler seg aldri ensomme, mot fire av ti om vi ser på alle i LKI. 8 prosent føler seg ofte ensomme.

Ser vi på de ti gruppene samlet, er det flere kvinner enn menn som føler seg ensomme. Blant dem med bakgrunn fra Vietnam er forskjellen ganske liten. Mens 26 prosent av kvinnene sa de ofte eller av og til føler seg ensomme, gjaldt dette 22 prosent av mennene (Figur A36). Det er små endringer på dette spørsmålet for de fra Vietnam i 2005/2006 sammenlignet med ti år tidligere.

Figur 4.21. Andel som ofte eller av og til føler seg ensom, etter kjønn. Prosent

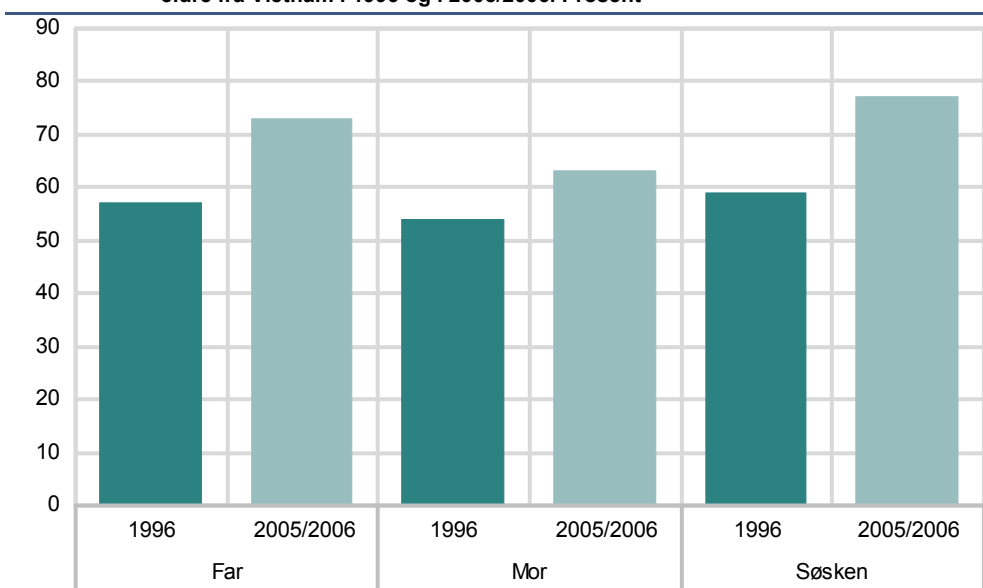
Kilde: Statistisk sentralbyrå, Levekår blant innvandrere 1996 og 2005/2006 og Levekårsundersøkelsen 1998

4.11.6. Relativt mange har familie i Norge

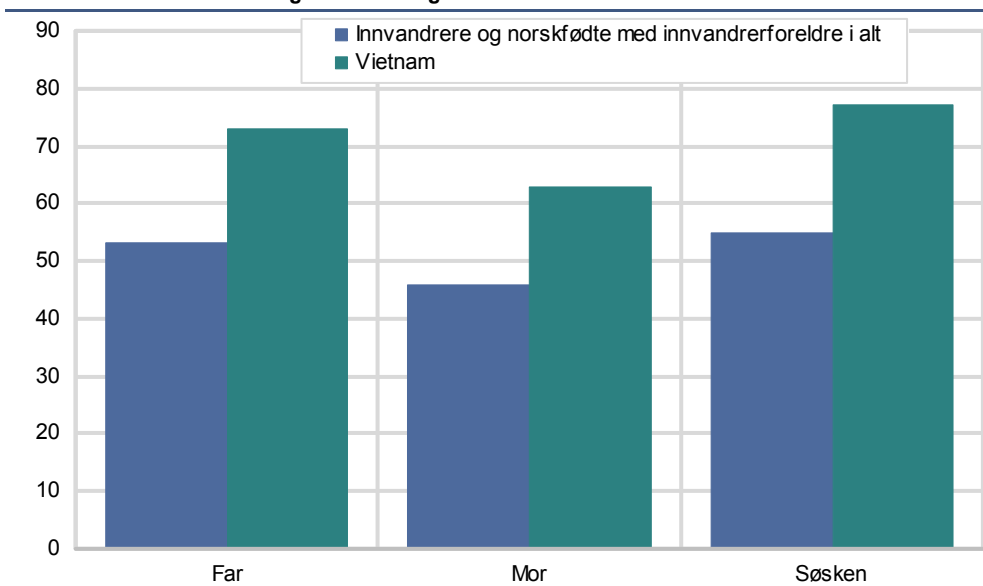
Familiesituasjonen i Norge til de med bakgrunn fra Vietnam er noe endret i 2005/2006 sammenlignet med i 1996. Noen flere har søsken, far, mor eller andre familiemedlemmer som bor i Norge (Figur 4.22). Særlig er det flere som har far boende i Norge, hvis han lever. Andelen har økt fra 57 prosent til 73 prosent. Noe av økningen skyldes at det nå er norskfødte blant dem vi intervjuet, og nesten alle (unntatt en) har foreldrene sine boende i Norge. Dette kan være en følge også av at det etter hvert er flere som har fått oppholdstillatelse som enslig gammel forelder. Likevel – holder vi de norskfødte utenom, har andelen som har far boende i Norge økt, mens økningen for mor nesten forsvinner. Sammenlignet med innvandrere i alt, er det mer vanlig at de med bakgrunn fra Vietnam har familie og slekt i Norge (Figur A37).

Det er mer vanlig at menn med bakgrunn fra Vietnam har mor, far eller søsken boende i Norge enn at kvinner har det. Kanskje kan dette bidra til å forklare at flere kvinner enn menn føler seg ensomme. I alle fall vet vi at et godt familienettverk er viktig for de fleste. Det er tydelige forskjeller i ensomhet mellom de som har og ikke har nær familie i Norge.

Figur 4.22. Andel med familie i Norge blant innvandrere fra Vietnam og norskfødte med foreldre fra Vietnam i 1996 og i 2005/2006. Prosent

Kilde: Statistisk sentralbyrå, Levekår blant innvandrere 1996 og 2005/2006

Figur 4.23. Andel innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre som har far, mor og søsken i Norge. Vietnam og i alt i LKI. Prosent

Kilde: Levekår blant innvandrere 2005/2006, Statistisk sentralbyrå og Levekår blant innvandrere 1996

4.12. Oppsummering – etter hvert gode levekår for mange vietnamesere

De fleste vietnamesiske innvandrere som bor i Norge i dag kom på 1980-tallet, men det har også vært en jevn netto innvandring på rundt 2-300 vietnamesiske statsborgere gjennom 1990-tallet og etter årtusenskiftet. Av de store innvandrergruppene i Norge er vietnameserne blant dem som har lengst botid, og median botid for de vi intervjuet i LKI var 17 år. Dette er hele åtte år mer enn i 1996-undersøkelsen. Økningen i botid bidrar til å forklare forbedringene i levekår som vi finner på flere områder, som at sysselsettingen har blitt langt høyere og at boforholdene er blitt svært forbedret. At vietnameserne er blant dem i utvalget som har lengst botid bidrar også at de skiller seg ut i positiv retning på mange levekårsområder sammenlignet med andre innvandrergrupper.

På mange måter gjør de med bakgrunn fra Vietnam det godt i Norge til tross for et nokså vanskelig utgangspunkt. Knappt noen kom med noe særlig utdanning i bagasjen, halvparten hadde ikke en gang fullført grunnskolen. Men de fleste hadde en form for yrkeserfaring fra Vietnam. Bare nær tre av ti kvinner hadde *ikke* yrke i Vietnam, noe som var mer vanlig blant kvinnene i de fleste andre gruppene vi intervjuet.

Selv om vietnameserne har vært lenge i Norge, og relativt mange har arbeid, er det mange som selv synes de har problemer med norsken. I ingen andre grupper er det like mange som synes de har dårlige norskerferdigheter. Likevel er altså sysselsettingen blant vietnameserne høy, og har steget mye siden forrige levekårsundersøkelse i 1996. Det kan også virke som om de med bakgrunn fra Vietnam er relativt fornøyde med jobbene sine, i alle fall er det de med bakgrunn fra Vietnam som i størst grad føler de får brukt sine ferdigheter og kunnskaper i jobben. Og selv om 35 prosent i høy grad (5 prosent) eller noen grad (30 prosent) opplever arbeidet som en psykisk påkjenning, er dette færrest av gruppene i LKI. Dette kan henge sammen med at de færreste vietnamesiske innvandrere er høyt utdannet, og forventningene til å hvilke jobber man kan få i Norge kanskje tilsvarende lave. Kontrasten er for eksempel stor til iranerne, hvor mange er høyt utdannet og godt kvalifiserte, men mange opplever arbeidet som en psykisk påkjenning og langt flere opplever at de ikke får unyttet sin kompetanse i jobben.

Som et resultat av at mange vietnamesere er i inntektsgivende arbeid, er inntekten per forbruksenhet i vietnamesiske husholdninger relativt høy og utgjør 80 prosent av inntekten i totalbefolkningen. I 2005/2006 svarte to av tre med bakgrunn fra Vietnam at de aldri opplever at de har problemer med å klare løpende utgifter, en relativt stor økning fra ti år tidligere.

I likhet med de andre innvandrergroppene, har de med vietnamesisk bakgrunn klatret i bolighierarkiet siden 1996. Sammenlignet med andre grupper vi intervjuet, bor de med bakgrunn fra Vietnam relativt bra, dersom vi har som utgangspunkt at det er bedre å eie enn å leie og bedre å ha god plass enn å bo trangt. Faktisk er det like vanlig å bo i enebolig og å eie boligen blant dem med vietnamesisk bakgrunn som det er i totalbefolkningen.

Som den eneste gruppen vi intervjuet, var det en stor del av de med bakgrunn fra Vietnam som oppga at de var buddhister, dette gjaldt omtrent halvparten. En av tre var katolikker, og bare blant dem med chilensk bakgrunn var det flere katolikker. Det var flere grupper som var langt mer religiøse enn vietnameserne, men de er heller ikke særlig sekulære, de havner midt på treet når vi rangerer gruppene etter hvor religiøse de er. På en skala fra en til ti plasserer den gjennomsnittlige vietnameseren seg nær 7.

De med vietnamesisk bakgrunn er blant dem som i størst grad har kuttet båndene til opprinnelseslandet, i den forstand at relativt mange er sikre på at de aldri skal flytte tilbake og relativt få hjelper familie i hjemlandet økonomisk. Samtidig er det de med bakgrunn fra Vietnam som i størst grad føler samhørighet med Norge.

4.12.1. Relativt små forskjeller mellom kvinner og menn fra Vietnam

I de fleste landgruppene kommer menn til Norge med mer utdanning i bagasjen enn det kvinner har. Slik er det også for dem fra Vietnam, men de skiller seg ut ved at det også var mange menn som kom til Norge uten å ha fullført grunnskole. Likevel er det blant vietnameserne, som i andre grupper, langt flere kvinner enn menn som manglet yrkeserfaring fra Vietnam da de kom til Norge.

Sammenlignet med de fleste andre innvandrergropper, er det liten forskjell i sysselsettingen mellom kvinner og menn fra Vietnam. For begge kjønn er sysselsettingen høy, og har steget veldig i forhold til 1996. Det er imidlertid noe flere kvinner enn menn som har midlertidig arbeid. At mennene fra Vietnam i snitt har bodd lenger i Norge enn kvinner fra samme land, bidrar til å forklare noen av de forskjellene vi faktisk finner i vietnamesernes tilknytning til arbeidsmarkedet.

På ulike spørsmål om arbeidsmiljø og arbeidets kvalitet, kommer kvinner og menn relativt likt ut. De er omtrent like fornøyd med hvordan jobben matcher deres kvalifikasjoner, de har i omtrent like stor grad ensidige yrker og det er små forskjeller i hvorvidt de opplever arbeidet som en psykisk påkjenning. Menn har imidlertid litt større frihet enn kvinner til å ta små pauser i løpet av arbeidsdagen.

At kvinner har kortere botid, og er sysselsatt i noe mindre grad enn mennene, kan være med på å forklare at de selv vurderer sine norskferdigheter som dårligere enn vietnamesiske menn vurderer sine ferdigheter. Særlig mennene skiller seg ut i forhold til menn fra andre land. De fra Irak og Tyrkia kommer nest dårligst ut hva gjelder norskferdigheter, men avstanden ned til menn fra Vietnam er relativt stor.

Til tross for at det nær er like vanlig å ha inntektsgivende arbeid blant kvinner som blant menn, er det i vietnamesiske hjem som i det typiske norske hjemmet – kvinner gjør mest husarbeid, også om vi sammenligner kvinner og menn med og uten jobb.

Som i andre grupper er kvinner med bakgrunn fra Vietnam noe mer religiøse enn menn, men de deltar omtrent like mye på religiøse møter. I de fleste andre grupper er det menn som deltar mest, til tross for at religion er noe mer viktig for kvinner. Og det er også mer vanlig at menn enn kvinner er medlemmer i ulike typer organisasjoner. Også om vi ser på innvandrerne under ett er det kjønnsforskjeller, men blant dem med vietnamesisk bakgrunn var forskjellene mellom kvinner og menn særlig store for medlemskap i idrettslag.

Andelen som har en god venn har økt mye fra 1996 blant dem med bakgrunn fra Vietnam, og særlig er det flere kvinner fra Vietnam som har fått en god venn. Likevel er det fortsatt flere menn enn kvinner med bakgrunn fra Vietnam som har en god venn, og en god venn som er norsk.

På mange områder er det altså forskjeller mellom kvinner og menn fra Vietnam – for eksempel snakker kvinner dårligere norsk, de gjør mer husarbeid og de deltar mindre i organisasjonslivet, men mer i valg. Men på et viktig område er kvinner og menn fra Vietnam relativt likestilte – forskjellen i hvor mange som har jobb er relativt liten. Og det er små kjønnsforskjeller på mange spørsmål som gjelder egen-skaper ved arbeidet, som hvorvidt arbeidet matcher deres ferdigheter og hvor variert arbeidet er. Sammenlignet med de fleste andre gruppene vi intervjuet i LKI, er kjønnsforskjellene i den vietnamesiske gruppa små.

5. Sri Lanka

- De med bakgrunn fra Sri Lanka utgjorde den 13. største gruppen innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre i Norge ved inngangen til 2009.
- Mange innvandrere fra Sri Lanka kom i slutten av 80-tallet, som flyktninger fra borgerkrigen på øya, og den gang kom det langt flere menn enn kvinner.
- Bare en av fire er oppvokst i store byer, noe som er færrest i utvalget i intervjuundersøkelsen Levekår blant innvandrere (LKI).
- Svært få fra Sri Lanka kommer uten grunnutdanning
- Det er blitt langt mer vanlig å eie sin egen bolig blant innvandrere fra Sri Lanka i 2005/2006 enn i 1996
- Deltakelsen i utdanningssystemet er høy blant innvandrere og norskfødte med foreldre fra Sri Lanka
- Det er knapt noen som selv synes de har dårlige norskferdigheter
- I 2005/2006 var det ingen av de ti landgruppene vi intervjuet som hadde høyere sysselsetting enn menn fra Sri Lanka
- Mange fra Sri Lanka arbeider i rengjøringsbransjen, og mange er misfornøyde med hvordan jobben står i samsvar med deres ferdigheter og kunnskaper
- Kvinner fra Sri Lanka bruker mye tid på husarbeid, mest i utvalget. Hele to av tre bruker 20 timer eller mer i uka. Mange srilankiske kvinner er både sysselsatte og bruker mye tid på husarbeid, og er i ordets rette forstand dobbeltarbeidende.
- Innvandrere fra Sri Lanka har vært svært aktive ved både stortingsvalg og kommunestyrevalg, og relativt mange er også aktive i ulike typer organisasjoner, som fagforeninger, idrettsforeninger og innvandrerforeninger
- I motsetning til andre grupper, hadde kvinner færre helseplager enn menn
- Åtte av ti gir økonomisk bistand til familien i hjemlandet, bare blant dem fra Somalia er dette like vanlig.
- Nær alle vi intervjuet har en god venn, og relativt mange har en god norsk venn

Levekårsundersøkelsen blant innvandrere

I 2005/2006 gjennomførte SSB intervjuundersøkelsen Levekår blant innvandrere (LKI). Innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre fra ti utvalgte landgrupper ble intervjuet, deriblant Sri Lanka. Det er denne levekårsundersøkelsen som hovedsakelig er datagrunnlaget i dette kapitlet. Når vi sammenligner srilankernes svar i LKI med innvandrernes gjennomsnitt, mener vi gjennomsnittet for de ti gruppene. I tillegg supplerer vi med data fra Levekårsundersøkelsen fra 1996, og med de nyeste data som var tilgjengelig fra de offentlige registrene da denne rapporten ble skrevet. Opplysninger om befolkningen i alt er hentet fra diverse roterende levekårsundersøkelser. Det står mer i innledningskapitlet om hvordan undersøkelsen ble gjennomført og om datagrunnlaget, men fullstendig informasjon finnes i Gulløy (2008). De som ble intervjuet i LKI svarte på flere spørsmål enn de som er gjengitt her. I ”hovedrapportene” Blom og Henriksen (2008) og Blom (2008), er de ulike landgruppene svar på alle spørsmål i intervjuene omtalt.

5.1. Demografi og botid

I dette kapitlet skal vi kort gi en demografisk beskrivelse av innvandrere fra Sri Lanka og deres barn, noe som er gjort langt grundigere i de to rapportene Henriksen 2007 og Pettersen 2009. Som vi skal se, utgjorde de med bakgrunn fra Sri Lanka ved inngangen til 2009 den 13. største gruppen innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre i Norge. Og i likhet med de fleste andre store innvandrergrupper, er det flere menn enn kvinner fra Sri Lanka.

5.1.1. Flest kom på slutten av 80-tallet

Det brøt ut borgerkrig i Sri Lanka i 1983. I årene som fulgte kom det flere tusen flyktninger til Norge. Det store flertallet av dem tilhører den tamilske minoriteten på Sri Lanka. Innvandringen til Norge fra Sri Lanka tok for alvor til på slutten av

1980-tallet. I 1981 bodde det nær 300 srilankiske statsborgere i Norge, i 1986 hadde tallet økt til i overkant av 1 000 og i 1991 hadde antallet økt til nær 5 300.

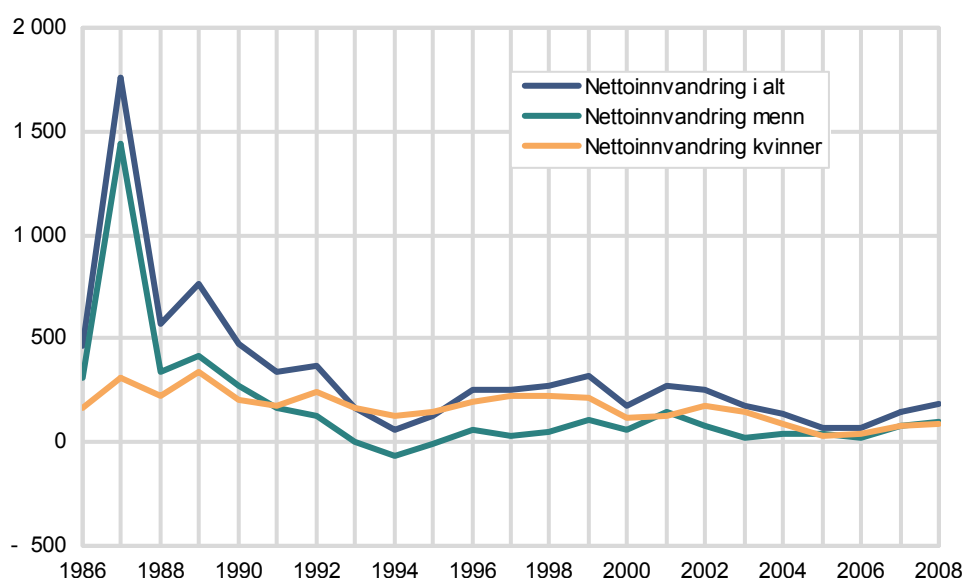
Den største innvandringen av srilankiske statsborgere fant sted i 1987, da det kom nær 1 800 personer til Norge, langt flere enn i noe år før eller etter (Figur 5.1). Samme år var det rekordår både for antall asylsøkere og antall utdanningsøkende fra dette landet. Fra 1991 og frem til 2007 har det kommet færre, og innvandringene har vært på et lavt nivå siden 1994. Siden da har det årlig kommet mellom 230 og 430 srilankiske statsborgere, inklusive en del enslige mindreårige asylsøkere (Pettersen 2007). I figuren og tabellen viser vi bare de som har srilankisk statsborgerskap.

I flyktninggrupper er det vanlig at menn reiser i forveien for senere å gjenforenes med eventuell familie. Slik er det også for dem fra Sri Lanka. I toppåret 1987 kom det 461 menn per 100 kvinner. De fleste av disse var unge voksne, derfor er det mange flere menn enn kvinner blant dem som i dag er i 40-årene og eldre. I de første årene etter 1987 kom det også flest menn, men dette snudde i 1992. Fra da av kom det flere kvinner enn menn.

Flertallet av innvandrerne fra Sri Lanka som har kommet til Norge har altså kommet av flyktninglignende årsaker, enten som flyktning selv eller som familieinnvandrere til flyktning. De fleste har kommet som asylsøkere, bare 81 har kommet som overføringsflyktninger. Det er knapt registrert noen arbeidsinnvandring fra Sri Lanka etter 1990, men en liten gruppe har kommet gjennom utdanningstillatelser i denne perioden. Av de 6 500 som innvandret i perioden 1990 til 2008, kom 450 for å studere, eller 7 prosent. Blant de rundt 4 000 som kom gjennom familieinnvandring i samme periode, kom omtrent halvparten for å *etablere* familie med noen med srilankisk bakgrunn som allerede bodde i Norge, mens den andre halvparten ble *gjenforent* med familie.

Sri Lankas befolkning består av 74 prosent etniske singalesere. De etniske tamilene, 18 prosent, og de tamilskspråklige muslimene, ca. 7 prosent, utgjør majoriteten av den resterende befolkningen, ifølge Sri Lankas ambassade i Norge (<http://www.srilanka.no>). Vi vet at flesteparten av flyktningene som har kommet til Norge fra Sri Lanka er tamiler.. Vi spurte i LKI imidlertid ikke de vi intervjuet direkte om de var tamiler, men om de tilhørte en etnisk minoritet i opprinnelseslandet. Ni av ti svarte ja til dette.

Figur 5.1. Årlig nettoinnvandring av statsborgere av Sri Lanka, etter kjønn. 1986-2008. Absolutte tall

Kilde: Befolkningsstatistikk, Statistisk sentralbyrå

Tabell 5.1. Inn-, ut- og nettoinnvandring av statsborgere av Sri Lanka, etter kjønn. 1986-2008. Absolutte tall

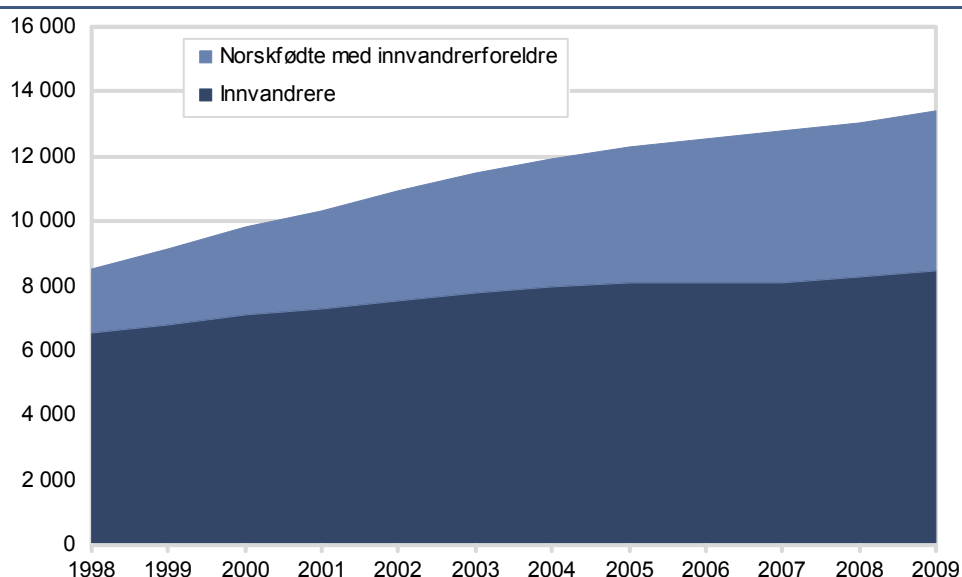
	Innvandring			Utvandring			Nettoinnvandring		
	I alt	Menn	Kvinner	I alt	Menn	Kvinner	I alt	Menn	Kvinner
1986	502	327	175	34	21	13	468	306	162
1987	1 773	1 457	316	16	15	1	1 757	1 442	315
1988	595	361	234	26	17	9	569	344	225
1989	807	451	356	42	30	12	765	421	344
1990	587	334	253	115	63	52	472	271	201
1991	499	274	225	163	109	54	336	165	171
1992	494	211	283	130	88	42	364	123	241
1993	392	154	238	222	148	74	170	6	164
1994	242	56	186	181	119	62	61	-63	124
1995	280	82	198	148	92	56	132	-10	142
1996	354	119	235	101	62	39	253	57	196
1997	377	100	277	120	68	52	257	32	225
1998	436	137	299	167	89	78	269	48	221
1999	407	148	259	88	41	47	319	107	212
2000	254	99	155	77	38	39	177	61	116
2001	382	191	191	106	46	60	276	145	131
2002	356	124	232	101	46	55	255	78	177
2003	309	92	217	138	67	71	171	25	146
2004	332	133	199	197	88	109	135	45	90
2005	271	98	173	203	61	142	68	37	31
2006	223	88	135	157	63	94	66	25	41
2007	259	107	152	108	32	76	151	75	76
2008	293	140	153	111	46	65	182	94	88

Kilde: Befolkningsstatistikk, Statistisk sentralbyrå

5.1.2. Flest menn blant dem over 40

Ved inngangen til 2009, bodde det 13 400 personer med bakgrunn fra Sri Lanka i Norge - nær 8 500 innvandrere og 5 000 norskfødte med foreldre fra Sri Lanka. Til sammen utgjorde disse den trettende største gruppen innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre i Norge. Det var flere med bakgrunn fra Russland og færre med bakgrunn fra Kosovo.³⁵

Teller vi bare innvandrere og ikke norskfødte, faller srilankerne ned på lista til en 17. plass.

Figur 5.2. Antall innvandrere og norskfødte med foreldre fra Sri Lanka. 1998-2009

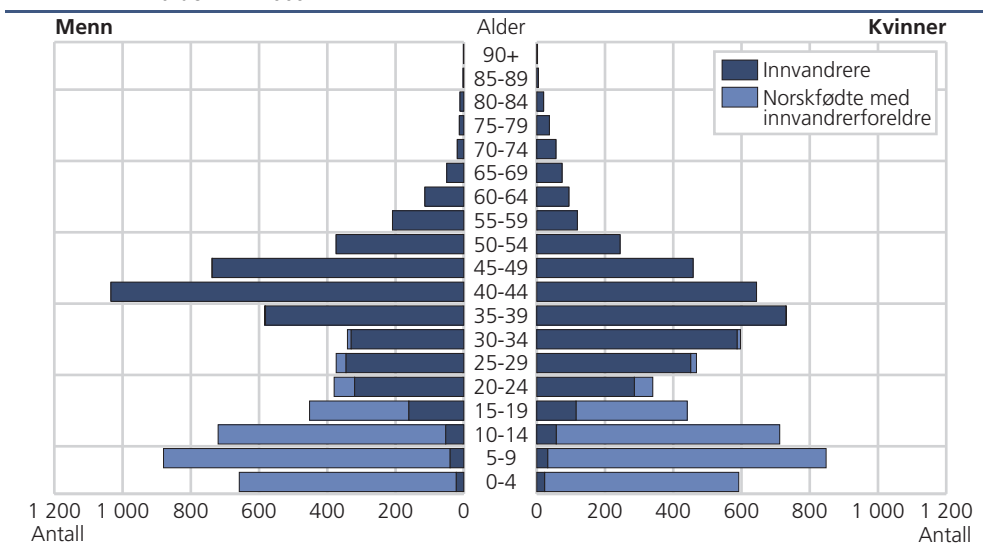
Kilde: Befolkningsstatistikk, Statistisk sentralbyrå

Figur 5.2 viser hvordan antallet med bakgrunn fra Sri Lanka i Norge har økt siden 1998. Ved inngangen til 2006, rundt tiden da LKI ble gjennomført, bodde det 8 100

³⁵ Serbia og Montenegro er nå delt i to uavhengige stater, og Kosovo har erklært uavhengighet fra Serbia. Innvandrere fra Serbia og Montenegro har i all hovedsak bakgrunn fra området som i dag utgjør Kosovo. Mer om dette i kapittelet om Serbia og Montenegro.

innvandrere og 4 500 norskfødte med foreldre fra Sri Lanka i Norge, og samlet var de den gang den 12. største gruppen.

Figur 5.3. Innvandrere fra Sri Lanka og norskfødte med foreldre fra Sri Lanka, etter kjønn og alder. 1.1.2009

Kilde: Befolkningsstatistikk, Statistisk sentralbyrå

I likhet med de fleste andre større innvandergrupper er det flere menn enn kvinner blant innvandrerne fra Sri Lanka, ved inngangen til 2009 var det 4 000 kvinner og 4 400 menn. Kjønnfordelingen var særlig skjev blant dem over 40 – her er det mellom 140 og 150 menn per 100 kvinner (Figur 5.3). Helt siden innvandringen fra Sri Lanka startet, har det vært flere menn enn kvinner, men kjønnfordelingen har blitt jevnere med årene.

De 5 000 norskfødte med foreldre fra Sri Lanka utgjorde ved inngangen til 2009 den sjette største gruppen norskfødte, men det er bare blant dem med bakgrunn fra Pakistan at de norskfødte utgjør en større *andel* av innvandrere og norskfødte. 37 prosent av dem med bakgrunn fra Sri Lanka er født i Norge.

Dersom innvandringen fra Sri Lanka holder seg lav i årene fremover, vil den srilankiske gruppen bli mindre og falle ned på listen over de største gruppene av innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre. Det er vanskelig å si hvordan utviklingen vil være, ettersom situasjonen på Sri Lanka fortsatt er ustabil. I 2009 var det krig i deler av Sri Lanka og mange var interne flyktninger i eget land, men asyltilstrømmingen til Norge var liten dette året, som årene før. Store grupper srilankiske innvandrere er nå over fruktbar alder, eller snart på vei til å bli det, men det er også noen som fortsatt er i en alder hvor de får barn. Fødselshyppigheten blant srilankiske kvinner er ikke mye høyere enn gjennomsnittet for kvinner i Norge. Ved inngangen til 2009 hadde srilankiske kvinner i alderen 35-44 år 2,18 barn hver, mens gjennomsnittet for kvinner i Norge i denne alderen var 1,96.³⁶

Som Figur 5.3 viser, er flesteparten av de norskfødte fremdeles relativt unge. Nær seks av ti var under ti år ved inngangen til 2009, mens bare 186 personer (3,7 prosent) var over 20 år. Man måtte være minst 16 år for å komme med i LKI-utvalget. Derfor var det naturlig nok flest innvandrere fra Sri Lanka som ble intervjuet, mens norskfødte med foreldre fra Sri Lanka bare utgjorde 4 prosent av dem vi intervjuet. I motsetning til for innvandergrupper med lengre botid i Norge, som dem fra Pakistan og Vietnam, vil ikke levekårene til norskfødte med innvandrerforeldre påvirke tallene for Sri Lanka nevneverdig.

³⁶ Per 1.1.2009 hadde innvandrerkvinner i alderen 35-44 år i gjennomsnitt 1,9 barn hver, omtrent som gjennomsnittet i Norge (1,95). Av landgruppene i LKI, var det kvinner fra Somalia som hadde flest barn (3,69), fulgt av Pakistan (3,11) og Irak (3,08). Færrest hadde kvinner fra Iran (1,8).

Derfor vil vi her for enkelthets skyld bruke betegnelsen ”innvandrere fra Sri Lanka” heller enn den mer tungvinte ”innvandrere fra Sri Lanka og norskfødte med innvandrerforeldre fra Sri Lanka”. Alternativt skriver vi ”bakgrunn fra Sri Lanka”.

5.1.3. Halvparten har bodd i Norge i 16 år eller mer

Ved inngangen til 2009 hadde rundt halvparten av innvandrerne fra Sri Lanka 16 års botid eller mer, mens færre enn en av ti hadde mindre enn tre års botid. Som Tabell 5.2 viser, er det flest menn bare blant dem med lengst botid. I denne kategorien havner de som kom under innvandrings-toppen i 1987, da det kom langt flere menn enn kvinner. Blant dem med kortere botid er det mange som kommer for å etablere familie med en med bakgrunn fra Sri Lanka som allerede bor i Norge, eller de kommer for å gjenforenes med familie, og blant disse er det mange kvinner. Det er over dobbelt så mange kvinner som menn blant dem som har 8-15 års botid.

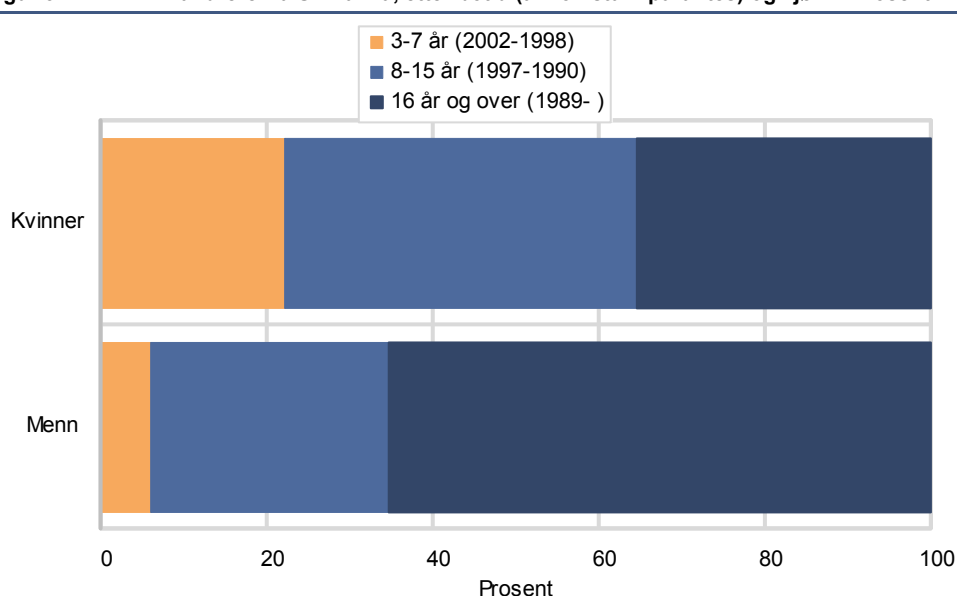
I LKI var det et kriterium at man hadde minst to års botid for å komme med i utvalget, det vil si at det var ingen helt nyankomne som ble intervjuet. I 1996 var den mediane botiden blant dem vi intervjuet fra Sri Lanka ni år, mens den hadde steget med seks år til 15 i 2005/2006 (Figur A2).³⁷ Bare de fra Pakistan (19 år), Vietnam og Chile (17 år) hadde lengre median botid, mens de fra Tyrkia hadde like lang.

Tabell 5.2. Antall innvandrere fra Sri Lanka, etter kjønn og botid. 1.1.2009

Botid	Menn	Kvinner	I alt	Andel kvinner
0-2 år	332	344	676	0,51
3-7 år	462	664	1 126	0,59
8-15 år	701	1 530	2 231	0,69
16 år og over	2 921	1 496	4 417	0,34
I alt	4 416	4 034	8 450	0,48

Kilde: Statistisk sentralbyrå, befolkningsstatistikk

Figur 5.4. Innvandrere fra Sri Lanka, etter botid (ankomstår i parentes) og kjønn. Prosent*

Kilde: Levekår blant innvandrere 2005/2006, Statistisk sentralbyrå
 *N= 182 menn og 158 kvinner.

Botiden i Norge har mye å si for innvandreres levekår på ulike felt. Det tar tid å knekke kodene til det norske samfunnet, lære seg norsk, ta utdanning og/eller få godkjent utdanning, danne nettverk og finne arbeid. Multivariate analyser av LKI-data, viser at alder, kjønn, landbakgrunn og botid er demografiske variable med

³⁷ Når personene i utvalget sorteres i stigende rekkefølge etter hvor lenge de har bodd i Norge, har personen i midten en botid tilsvarende medianen. Noen figurer og tabeller omtales i alle kapitler. Heller enn å gjenta disse i hvert eneste kapittel, er de samlet bak i et vedlegg, og disse figurene og tabellnummer har et nummer som starter med bokstaven A.

betydning for hvorvidt en innvandrer er sysselsatt eller ikke.³⁸ At srilankerne har mye lengre botid i 2005/2006 enn i 1996 kan bidra til å forklare forbedringer i levekår som vi finner, som for eksempel at langt flere har jobb, og at deres boligsituasjon er klart forbedret.

Som Figur 5.4 viser, er det også i utvalget slik at mennene fra Sri Lanka har mye lengre botid enn kvinnene. Derfor kan vi forvente at kvinner og menn svarer jevnt over nokså ulikt på flere spørsmål. For eksempel vil norskferdigheter og integrering i arbeidslivet ofte bedres med lengre botid.

5.1.4. Svarprosent og representativitet

Det er mye interessant informasjon å hente fra feltarbeidet i LKI, det vil si fra tiden vi var ute og intervjuet de som var trukket ut til undersøkelsen. Hvilke grupper var vanskelig å få tak i? Hvem foretrakk å bli intervjuet på norsk? Er de som ble intervjuet representative for dem med bakgrunn fra Sri Lanka som bor i Norge? Slike spørsmål er inngående behandlet i dokumentasjonsrapporten om levekårsundersøkelsen (Gulløy 2008), her skal vi først og fremst se på i hvilken grad srilankerne som ble intervjuet i LKI er representative for srilankerne i Norge.

De med bakgrunn fra Sri Lanka hadde svært høy svarprosent, høyest i utvalget sammen med dem fra Irak (Tabell). 74 prosent av dem som ble trukket ut, ble intervjuet, og svarprosenten var lik for menn og kvinner. Av de som ikke svarte, var den vanligste grunnen at de ikke ønsket å delta (17 prosent). Dette er imidlertid ikke høyt sammenlignet med andre grupper, gjennomsnittlig var det 23 prosent som ikke ønsket å delta. 8 prosent svarte ikke, fordi de ikke var å treffe, mot 12 prosent i gjennomsnitt.

Kriteriene for å komme med i trekkepopulasjonen, det vil si de som kunne bli trukket ut til å delta i levekårsundersøkelsen, var følgende:

- Måtte være innvandrere eller norskfødt med to innvandrerforeldre
- Måtte ha bakgrunn fra ett av de aktuelle ti landene
- Måtte ha bodd i Norge i minst to år per 1. september 2005
- Måtte være mellom 16 og 70 år den 1. januar 2006

Er de vi intervjuet representative for dem med bakgrunn fra Sri Lanka som fylte disse kriteriene? I og med at ikke alle vi trakk ut, faktisk ble intervjuet, er det ikke slik at de vi intervjuet er et nøyaktig speilbilde av trekkepopulasjonen. For Sri Lanka er det imidlertid små forskjeller mellom utvalget og populasjonen på de kjennemerkene vi sammenligner (kjønn, alder, innvandringsgenerasjon og bosted) (Gulløy 2008:34).

Ettersom resultatene bygger på opplysninger om et utvalg av befolkningen, er det knyttet en statistisk usikkerhet til dem. Og når vi deler opp i undergrupper, som menn og kvinner, eller sysselsatte og ikke-sysselsatte, blir usikkerheten særlig stor, og noen ganger så stor at vi ikke gjengir resultatene. Vi skal ikke i denne rapporten gjengi signifikanstester av resultater og forskjeller, dvs. oppgi et tall som sier noe om med hvor stor sikkerhet vi kan si noe om populasjonen basert på svarene til dem vi intervjuet. Vi vil imidlertid poengtere det når prosenttall bygger på små tall, og unngå å gjengi resultater som er for usikre.

Dersom vi ikke nevner annet, er prosentandelen beregnet ut fra de 353 personene med srilankisk bakgrunn vi intervjuet, 188 menn og 165 kvinner. Ofte er ikke de 14 norskfødte med foreldre fra Sri Lanka med i tallgrunlaget, for eksempel på spørsmål som gjelder bakgrunn fra Sri Lanka.

³⁸ Analysene er gjort av forsker Svein Blom ved Statistisk sentralbyrå, og publiseres i 2010.

5.2. Bakgrunn fra opprinnelseslandet

Innvandrerne fødes ikke på grensen til Norge. De har med seg en bagasje og en bakgrunn som på mange måter vil prege deres muligheter til å tilpasse seg samfunnet i Norge. Dette har vi fått vite mer om gjennom levekårsundersøkelsen, hvor vi blant annet spurte om foreldrenes sosioøkonomiske bakgrunn, hvor de var vokst opp i opprinnelseslandet og hva de hadde av yrkeserfaring. Som vi skal se, er det få fra Sri Lanka som manglet utdanning, både de vi intervjuet selv, og deres foreldre. I dette kapitlet er naturlig nok bare innvandrernes svar tatt med, og flere steder ser vi bare på de som kom til Norge som voksne.

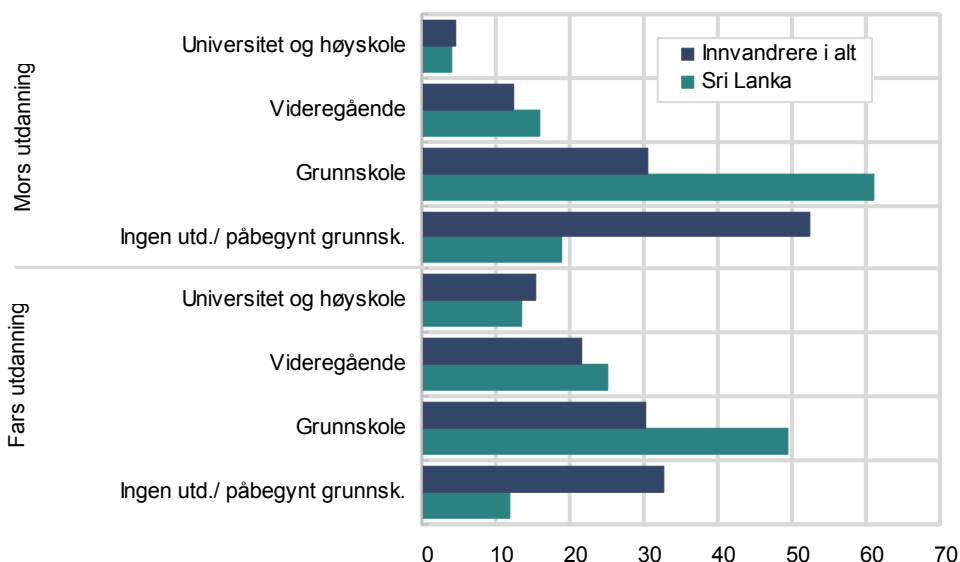
5.2.1. Minst urbane i utvalget

I LKI svarte 25 prosent av innvandrerne fra Sri Lanka at de var oppvokst i en større by, 36 prosent i en småby og 39 prosent på landsbygda. De er dermed av de minst urbane innvandreregruppene vi intervjuet. Bare blant dem fra Tyrkia og Pakistan var det like mange som var fra landsbygda, mens ingen grupper har like få fra en storby. Mest urbane var de fra Chile, hvor 82 prosent var oppvokst i en større by.

5.2.2. De fleste foreldrene hadde grunnskolen eller mer

Vi skal nå se på hvilken utdanning foreldrene til de som kom til Norge som voksne hadde. I alle gruppene var det fedrene som hadde høyest utdanning, og i snitt svarte halvparten at mor ikke hadde fullført grunnskolen. De fra Sri Lanka skiller seg imidlertid ut ved at få hadde foreldre som manglet fullført grunnskole. Bare blant dem fra Chile var det så vidt færre som hadde mor uten fullført grunnskole og blant dem fra Bosnia-Hercegovina var det færre som hadde far uten fullført grunnskole (Figur A4). Det vanligste blant dem fra Sri Lanka var at foreldrene hadde grunnskolen, men ikke mer. Det gjaldt fem av ti fedre og seks av ti mødre. Andelen med høyt utdannede foreldre var liten, som gjennomsnittet i LKI, og dette var som i andre grupper mer vanlig blant fedre enn blant mødre (Figur 5.5).

Figur 5.5 Foreldres høyeste fullførte utdanning, blant innvandrere som var minst 18 år ved ankomst. Innvandrere fra de ti landene i LKI i alt og innvandrere fra Sri Lanka. Prosent¹

¹ N = 2106 personer for alle innvandrere i LKI og 287 for srilankere

Kilde: Levekår blant innvandrere 2005/2006, Statistisk sentralbyrå

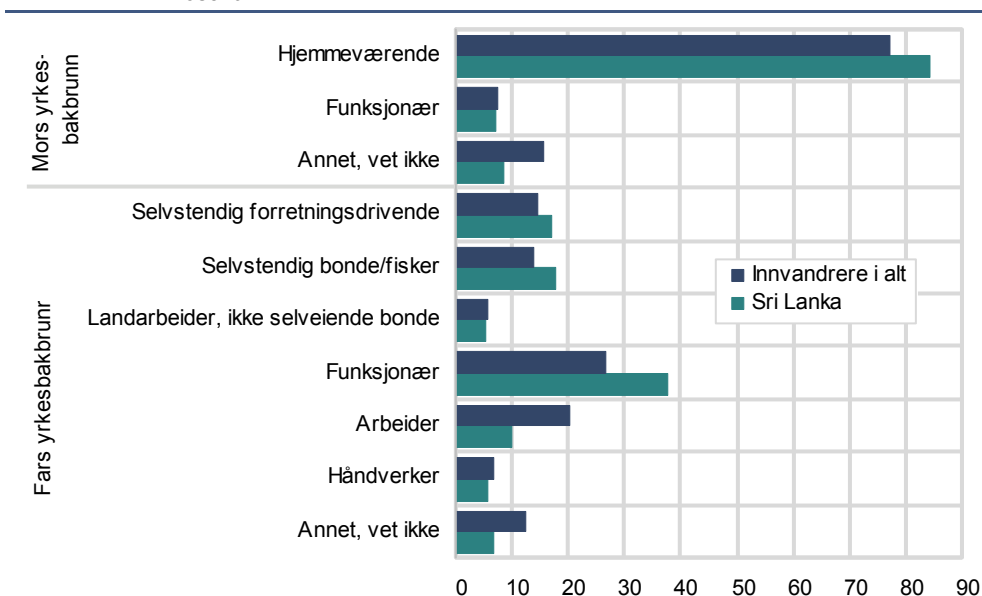
5.2.3. Foreldrenes yrker: Funksjonærer og bønder/fiskere

I LKI spurte vi innvandrerne om hvilket yrke foreldrene hadde i opprinnelseslandet, og også her ser vi bare på dem som var voksne, minst 18 år, da de kom til Norge.

Det mest vanlige blant srilankere, som blant innvandrere ellers i LKI, var å ha mødre som ikke var yrkesaktive. Dette gjaldt 84 prosent, noe flere enn gjennomsnittet for innvandrere i LKI (77 prosent).

Det vanligste yrket for fedrene var å være funksjonær, noe som var mer vanlig for dem fra Sri Lanka enn for gjennomsnittet i LKI. Nær fire av ti som kom som voksne fra Sri Lanka, hadde fedre som hadde funksjonæryrker, den høyeste andelen av alle landgruppene vi intervjuet. 18 prosent hadde fedre som var selvstendig bonde eller fisker, og 17 prosent av fedrene var selvstendig forretningsdrivende. Begge disse yrkene var litt mer vanlig blant foreldrene til de fra Sri Lanka enn om vi ser på de ti gruppene i LKI samlet. Bare blant dem fra Vietnam og Pakistan var det flere som hadde fedre som var selvstendige bønder eller fiskere.

Figur 5.6. Foreldres yrke i opprinnelseslandet, blant innvandrere som var minst 18 år ved ankomst. Innvandrere fra de ti landene i LKI i alt og innvandrere fra Sri Lanka. Prosent¹

¹ N= 2106 personer for alle innvandrere i LKI og 287 for srilankere
Kilde: Levekår blant innvandrere 2005/2006, Statistisk sentralbyrå

5.2.4. Mange menn uten yrkeserfaring

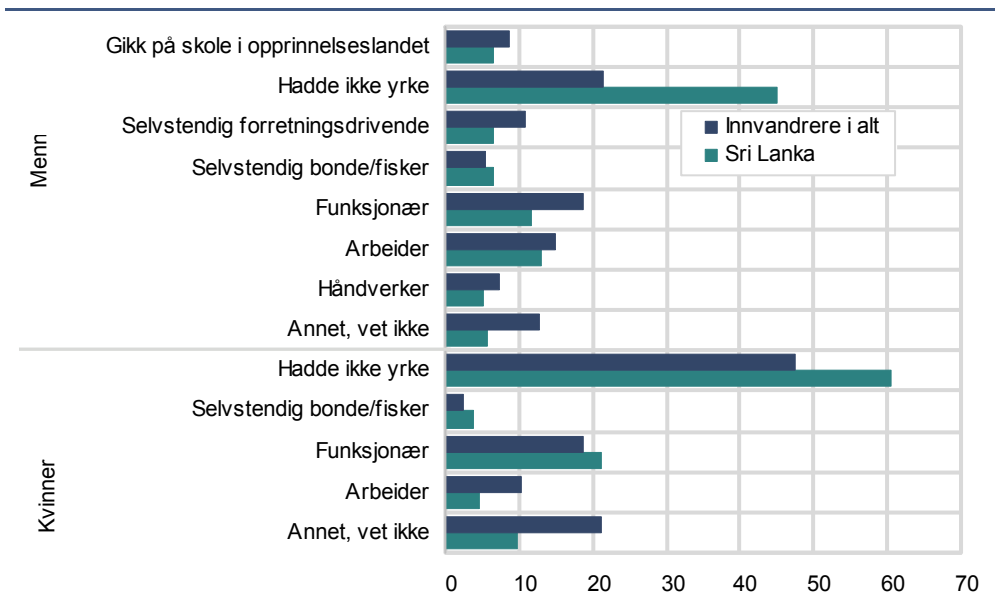
I undersøkelsen spurte vi også om hvilket hovedyrke innvandrerne selv hadde i opprinnelseslandet, og vi har igjen sett på bare dem som var 18 år eller eldre da de kom til Norge.

Mennene skiller seg ut ved at så mange ikke hadde yrkeserfaring fra Sri Lanka. I ingen andre grupper manglet nær halvparten av mennene yrkeserfaring. Nest flest uten yrkeserfaring finner vi blant dem fra Somalia, hvor dette gjaldt 32 prosent av mennene. Blant de andre mennene fra Sri Lanka, er yrkesbakgrunnen relativt variert. 12 prosent hadde bakgrunn som funksjonærer og 13 prosent hadde vært arbeidere.

Sammenlignet med de fleste andre gruppene vi intervjuet, var det også mer vanlig at kvinner fra Sri Lanka ikke hadde noe yrke i hjemlandet. Men de skiller seg på langt nær like mye ut i forhold til andre grupper som menn fra Sri Lanka, ettersom det er mye mer vanlig for innvandrerkvinner generelt ikke å ha yrkeserfaring fra hjemlandet. Dette gjaldt seks av ti kvinner fra Sri Lanka, mot nær fem av ti for gjennomsnittet i LKI. Nær to av ti kvinner fra Sri Lanka hadde bakgrunn som funksjonær, mens resten, to av ti, hadde ulike andre yrker (Figur 5.7).

I kapittel 5.4 skal vi se at få kom til Norge uten utdanning over hodet, de fleste hadde grunnutdanning eller mer. Og i kapittel 5.5 skal vi si litt mer om hva utdanningsnivået fra Sri Lanka har å si for sysselsettingen i Norge.

Figur 5.7. Yrke i opprinnelseslandet blant menn og kvinner fra Sri Lanka som var minst 18 år ved ankomst. Innvandrere fra de ti landene i LKI i alt og innvandrere fra Sri Lanka. Prosent¹

¹ N= 951 kvinner og 1155 menn for alle innvandrere i LKI og N=132 kvinner og 155 menn for innvandrere fra Sri Lanka
Kilde: Levekår blant innvandrere 2005/2006, Statistisk sentralbyrå

5.3. Boforhold

Fra befolkningsregistrene vet vi en del om srilankernes bo- og flyttemønster, som at det er mange fra Sri Lanka som bor i Oslo. Vi skal her blant annet se at det er blitt langt flere srilankere som eier sin egen bolig enn i 1996. For disse temaene er det ikke naturlig å se på forskjeller mellom kvinner og menn.

5.3.1. Over halvparten i Oslo

Veldig mange innvandrere fra Sri Lanka bor i Oslo. Over halvparten bodde i hovedstaden ved inngangen til 2009, og av de ti gruppene som deltok i LKI var det bare blant dem fra Pakistan at det var mer vanlig å bo i Oslo (Figur A7).

Som andre grupper, ble mange av flyktningene fra Sri Lanka først bosatt i norske kommuner uten at de selv i særlig grad fikk innflytelse på hvor de skulle bo. I tillegg reiste en del allerede mens de var asylsøkere til steder i Norge hvor det fantes arbeid, blant annet til Finnmark. I utgangspunktet bodde derfor innvandrerne fra Sri Lanka relativt spredt, men stadig flere har flyttet til Oslo eller andre store byer, blant annet som følge av endringer i arbeidsmarkedet. I 1998 bodde det 730 innvandrere og norskfødte med bakgrunn fra Sri Lanka i Finnmark, og mange arbeidet i fiskeindustrien, men etter hvert har mange flyttet fra fylket. Ved inngangen til 2009 bodde bare 115 der. Det har vært nedgang i en del andre fylker også, og stor vekst i Oslo og omkringliggende fylker. I 1998 bodde 44 prosent av alle innvandrere fra Sri Lanka og deres barn i Oslo, ti år senere hadde andelen økt til 53 prosent.

5.3.2. Få leier boligen

Hva slags hustype folk bor i, eiendomsforholdet til boligen, hvilken størrelse boligene har i forhold til antall husholdsmedlemmer og hvordan boligen er kvalitetsmessig, er forhold som har betydning for levekårene. Litt forenklet kan ulike boligtyper og eiendomsforhold oppfattes som et hierarki med den selveide eneboligen øverst og den private hybelleiligheten eller kommunale leieboligen nederst. I en slik modell er det i hovedsak boligsøkernes økonomiske ressurser som avgjør hvor i hierarkiet den enkelte havner. Med bedre råd vil husholdningen normalt rykke oppover i bolighierarkiet, men også andre forhold påvirker folks valg av bolig.

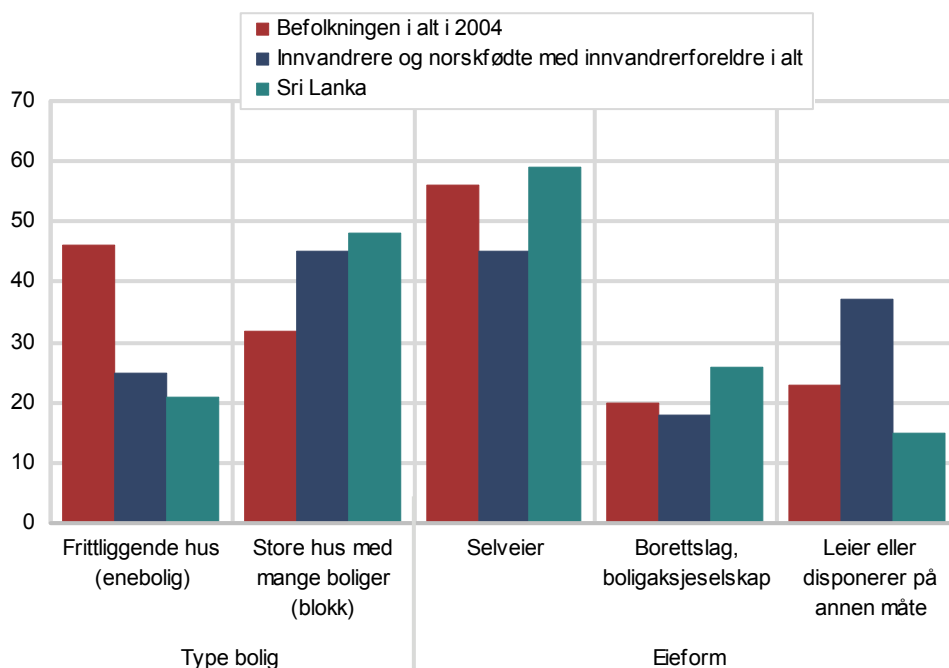
Hvor mange personer og generasjoner som bor i husholdningen, samt personlige preferanser og forventninger bidrar til å nyansere en slik enkel hierarkisk modell. I byer vil unge enslige foretrekke å bo trangere og mer sentralt, mens småbarnsfami-

lier verdsetter mer plass og tilgang på grønt arealer lenger fra sentrum. Her vet vi imidlertid lite om hvorvidt innvandreren selv ønsker å bo i blokk, derfor vil vi her si litt om hvor innvandrerne befinner seg i bolighierarkiet uten å ta hensyn til hvorvidt plasseringen i hierarkiet er selvvalgt.

Ettersom så mange fra Sri Lanka bor i Oslo, vil dette på mange måter prege hvordan de bor. I hovedstaden er det mer vanlig å bo i blokk og mindre vanlig å bo i enebolig enn det er i mindre byer, og det er mer vanlig å eie gjennom borettslag. Blant annet derfor er det relativt mange innvandrere fra Sri Lanka som bor i blokk. Nær halvparten gjør det, omtrent som gjennomsnittet i LKI. To av ti bor i enebolig, også dette omtrent som gjennomsnittet (Figur 5.8).

Sammenligner vi med hele befolkningen i Norge, er det mer vanlig blant de fra Sri Lanka å bo i blokk og mindre vanlig å bo i hus. Men det er like vanlig selv å eie boligen blant dem fra Sri Lanka som i befolkningen generelt, enten selv eller gjennom borettslag. Hele 85 prosent fra Sri Lanka eier, mens bare 15 prosent leier boligen. Bare blant dem fra Pakistan er det like få som leier boligen. Såpass mange fra Sri Lanka som 26 prosent eier gjennom borettslag, og igjen er det bare blant dem fra Pakistan at dette er mer vanlig.

Figur 5.8. Innvandrere fra Sri Lanka, etter boligforhold. Prosent

Kilde: Levekår blant innvandrere 2005/2006, Statistisk sentralbyrå og Levekårsundersøkelsen 2004

46 prosent av de med bakgrunn fra Sri Lanka bor trangt etter objektive kriterier. ”Trangt” vil i denne sammenhengen si at det er flere personer i husstanden enn det er rom i boligen, eller at man bor alene på ett rom. Dette er langt flere enn i gjennomsnittet i befolkningen (12 prosent), men som gjennomsnittet i LKI. I likhet med andre landgrupper, er det imidlertid langt færre som selv synes de har for liten plass enn hva det objektive målet på trangboddhet skulle tilsi (16 prosent) (Figur A8).

En del innvandrere oppgir å ha opplevd diskriminering på boligmarkedet. Vi spurte dem vi intervjuet om de hadde blitt nektet å leie eller kjøpe bolig på grunn av sin innvandrerbakgrunn. Av gruppene vi intervjuet i LKI, var dette mest vanlig blant innvandrere fra Irak, Iran og Somalia. Minst vanlig var det blant dem fra Bosnia-Hercegovina, Sri Lanka og Pakistan (Figur A9). Færre enn en av ti av de fra Sri Lanka svarte at de hadde mistanke om, eller var helt sikre på at de hadde opplevd slik diskriminering, omtrent halvparten så mange som i 1996.

5.3.3. Bedring i bosituasjonen

Srilankerne har bedret sin boligsituasjon betraktelig siden levekårsundersøkelsen i 1996. I 2005/2006 bodde færre i blokk (59 mot 48 prosent) og flere bodde i enebolig (21 vs 14 prosent). At ikke flere har flyttet fra blokk til enebolig henger blant annet sammen med at så mange fra Sri Lanka flytter til Oslo, hvor det å bo i blokk er vanlig. Dessuten er det som nevnt ikke nødvendigvis alle som ønsker å bo i enebolig heller enn i blokk.

Den store endringen blant dem fra Sri Lanka er imidlertid at så mange flere har blitt eiere av boligen de bor i, enten selv eller gjennom borettslag. I 1996 eide 52 prosent boligen, denne andelen var steget til 85 prosent i 2005/2006. Motsatt er det langt færre som leier boligen de bor i, i 2005/2006 gjaldt dette altså bare 15 prosent, mot 48 prosent i 1996. Samtidig er det faktisk noen flere som bor trangt etter norske, objektive kriterier i 2005/2006 enn i 1996, økningen er på 10 prosentpoeng. Selv synes de ikke å være mer plaget av trangboddhet. Andelen som synes boligen er for liten er tvert i mot noe redusert, med 5 prosentpoeng.

Vi har også sett at mange andre grupper har rykket opp i bolighierarkiet fra 1996 til 2005/2006, men bare de fra Vietnam har hatt en like stor endring i eierforhold som de fra Sri Lanka. At bosituasjonen har endret seg så mye, henger sammen med at de med bakgrunn fra Sri Lanka som ble intervjuet i 2005/2006 hadde mye lengre botid sammenlignet med 1996, slik at de har hatt mulighet til å spare opp midler til å kjøpe egen bolig. Sysselsettingsnivået har imidlertid ikke endret seg veldig, men som vi skal se i kapittel 5.5 var flere kvinner i arbeid i 2005/2006 enn ti år tidligere.

I en kvalitativ forstudie til levekårsundersøkelsen satte vi sammen fokusgrupper av innvandrere med ulike bakgrunn som vi drøftet problemstillinger og spørreskjema med. Der deltok også personer med srilankisk bakgrunn. Her anslo informantene fra Sri Lanka at 70 prosent eier sin egen bolig, noe som ikke er langt fra "virkeligheten", slik vi kjenner den gjennom utvalget vi intervjuet. Informantene nevnte at mange jobbet en periode utenom Østlandsregionen (fiskerinæring i Finnmark), og mange av dem har spart opp midler, og senere flyttet til Østlandsområdet og kjøpt enebolig (Daugstad og Lie 2004:80).

Innvandrere fra Sri Lanka i norske kommuner

Det bor innvandrere i alle landets kommuner. I rapporten "Innvandrere i norske kommuner" beskrives 17 innvandrergruppers demografi og levekår i et utvalg kommuner, inkludert de fra Sri Lanka (Pettersen 2009). Slik avdekkes for eksempel hvorvidt de med srilankisk bakgrunn som bor i Stavanger skiller seg fra dem som bor i Bergen og Oslo. Rapporten kan gi kommuner og statlige myndigheter et bedre empirisk grunnlag for sin integreringspolitikk.

5.4. Utdanning og norskferdigheter

Gjennom registerstatistikken vet vi mye om innvandreres deltakelse i det norske utdanningssystemet. Vi har imidlertid ikke noe system for å fange opp hva innvandrerne har tatt av utdanning før de flytter til Norge, så dette er en viktig side ved innvandreres bakgrunn og kompetanse som vi vet lite om. Gjennom LKI har vi hatt mulighet til å spørre innvandrerne mer om deres utdanningsbakgrunn, og også om hvordan de vurderer egne norskferdigheter. Som vi skal se, var det knapt noen srilankere som kom til Norge uten noe utdanning i bagasjen.

5.4.1. Nesten alle har grunnskole eller mer i bagasjen

Ifølge Daugstad og Lie (2004:80) har det vært tiårig obligatorisk grunnskole på Sri Lanka. På 1970 og 1980 tallet hadde Sri Lanka den laveste andelen med analfabetisme i Asia. Det er følgelig svært få av de som er kommet til Norge som ikke kan lese eller skrive. Det ser vi også gjennom LKI, knapt noen fra Sri Lanka kom uten fullført utdanning. I ingen av de andre gruppene vi intervjuet var det like få som manglet grunnskolen. Blant dem som kom som voksne, hadde flertallet fullført

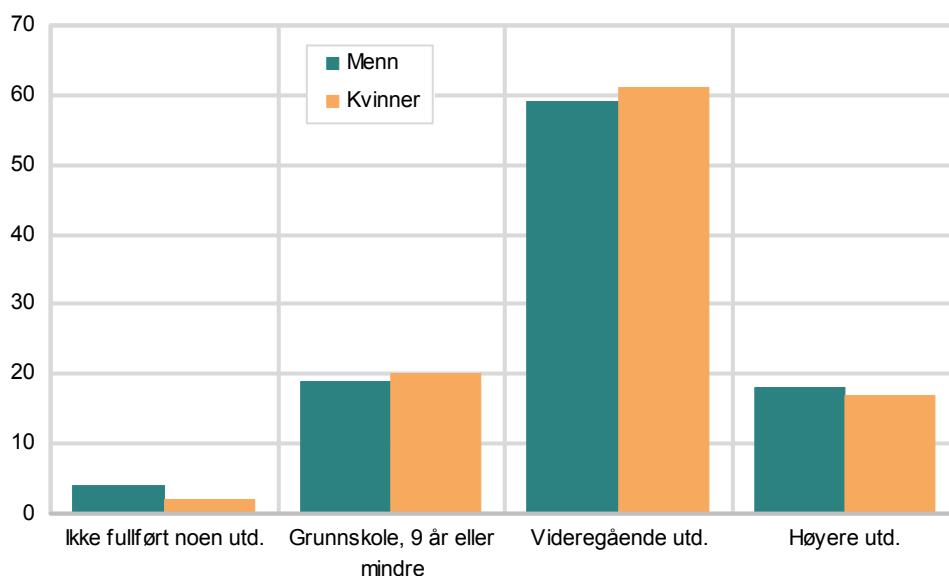
videregående utdanning, men ikke mer. Dette gjaldt seks av ti, kvinner som menn. De fra Sri Lanka skiller seg ut i fra andre grupper ved at kvinner og menn er like høyt utdannet (Figur 5.9).

Dette betyr at både kvinner og menn fra Sri Lanka har relativt gode kvalifikasjoner og forutsetninger sammenlignet med mange andre grupper. I flere av de andre gruppene, som de fra Somalia og Vietnam, var det ikke uvanlig å komme til Norge uten å ha fullført grunnskolen, særlig blant kvinner, noe som trolig betyr at mange av disse var analfabeter da de kom til Norge. Da kan veien inn i det norske arbeidsmarkedet bli lang, men innvandrere fra Vietnam har bevist at på sikt kan sysselsettingen bli høy, til tross for i utgangspunktet lave kvalifikasjoner.

Det er liten grunn til å tro at de som har kommet til Norge er representative for utdanningsnivået blant tamiler i Sri Lanka på den tiden de dro fra landet. Trolig er det enda vanskeligere for dem uten utdanning å reise ut enn det er for andre.

LKI gir oss en unik mulighet til å se på sammenhengen mellom en innvandrers utdanning og sysselsetting. Det er helt tydelig at høyere utdanning gir høyere grad av sysselsetting, og i tillegg er kjønnsforskjellene i sysselsettingsnivå langt mindre blant dem med høyere utdanning enn blant dem med lavere utdanning (Figur A16). Vi skal i avsnitt 5.5.3 se mer på hvordan sysselsettingen varierer blant kvinner og menn fra Sri Lanka med ulik utdanningsbakgrunn.

Figur 5.9. Utdanning tatt i utlandet blant innvandrere fra Sri Lanka som kom til Norge i alder 18 år eller mer, etter kjønn. Prosent¹

¹ N= 94 for menn og 71 for kvinner

Kilde: Levekår blant innvandrere 2005/2006, Statistisk sentralbyrå

5.4.2. Relativt mange har fullført en utdanning i Norge

Innvandrere fra Sri Lanka har, som andre innvandrere, hatt muligheten til å ta utdanning i Norge, enten grunnskole, videregående eller høyere utdanning. Det har også mange srilankere gjort. Dessuten kom som nevnt en del med utdannelsestilførsel på 1980-tallet. Fire av ti av dem vi intervjuet i LKI som kom til Norge som voksne, svarte at de har fullført en form for utdanning i Norge, noe flere menn enn kvinner. Bare blant dem fra Iran var det så vidt flere som hadde fullført en utdanning i Norge (Blom og Henriksen 2008:72).

Ser vi på utdanningsnivået blant dem fra Sri Lanka uansett hvor utdanningen er tatt og uansett alder ved innvandring, var det fremdeles relativt små forskjeller mellom menn og kvinner. Det er imidlertid så vidt flere menn enn kvinner som har høyere utdanning (Figur 5.10). (Figur A10).

Figur 5.10. Innvandrere fra Sri Lanka, etter kjønn og høyeste fullførte utdanning i/utenfor Norge. Prosent¹

Kilde: Levekår blant innvandrere 2005/2006, Statistisk sentralbyrå

5.4.3. Svært høy deltakelse i utdanningssystemet

Høsten 2008 studerte hele 40 prosent av alle innvandrerkvinner fra Sri Lanka i alderen 19-24 år ved høyskoler/universitet, og 24 prosent av mennene. Deltakelsen blant innvandrerkvinner fra Sri Lanka er svært høy, faktisk høyere enn for kvinner i hele befolkningen (36 prosent) og dobbelt så høy som gjennomsnittet for innvandrerkvinner i Norge, som er 20 prosent. I snitt deltar 15 prosent av innvandrer mennene i høyere utdanning. Her bruker vi registerstatistikk, og ser på alle innvandrere fra Sri Lanka, ikke bare de som ble intervjuet i LKI.

Også blant dem i slutten av tyveåra skiller srilankiske menn seg ut med relativt høy deltakelse i utdanningssystemet. 17 prosent av innvandrer menn fra Sri Lanka i alderen 25-29 studerer, mot 9 prosent av alle innvandrer menn i samme alder. Deltakelsen var lavere blant kvinner fra Sri Lanka, og omtrent som gjennomsnittet for innvandrerkvinner (9 vs 11 prosent).

På videregående er deltakelsen blant innvandrere fra Sri Lanka som innvandrernes gjennomsnitt, syv av ti i alderen 16-18 år deltar i videregående utdanning. Blant de norskfødte med foreldre fra Sri Lanka var det svært få som ikke var i videregående utdanning. Av de i alderen 16-18 år, satt 95 prosent på skolebenken. Ingen av de større gruppene norskfødte har en like høy deltakelse, gjennomsnittet for norskfødte med innvandrerforeldre er 89 prosent, og deltakelsen er også høyere enn om vi ser på alle 16-18-åringene (91 prosent).

Det er ikke mange norskfødte med foreldre fra Sri Lanka som har blitt gamle nok til å studere, men blant de 170 som er i alderen 19-24 år, er det svært mange som sitter over bøkene ved høyskoler og universiteter. Hele 62 prosent studerte, skyhøyt over gjennomsnittet i befolkningen (31 prosent).

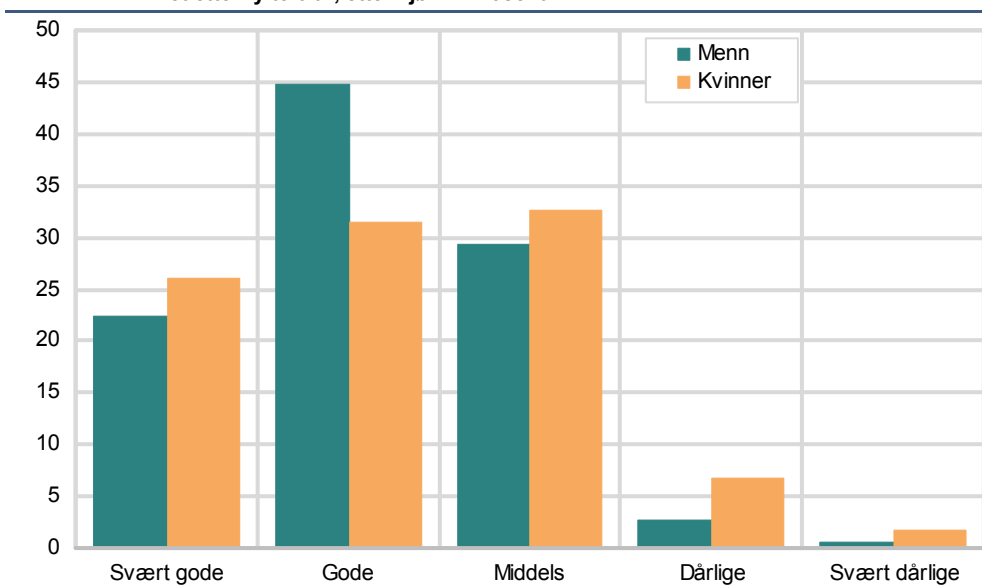
Den høye deltakelsen i utdanningssystemet var også noe informantene fra Sri Lanka snakket om da vi intervjuet dem under den kvalitative forundersøkelsen. De mente at de fleste fra Sri Lanka er opptatt av at barna skal ta utdanning, det verdsettes høyt, og foreldrene forsørger barna slik at de slipper å ta opp studielån. Barna bor dessuten ofte hjemme lenge. Vi ble fortalt at mange sender barna til privatundervisning etter skoletid og i helgene, både i grunnskole og videregående. Det ble kommentert at dette nødvendigvis vil gå utover barns mulighet for sosial deltakelse (Daugstad og Lie 2004:80).

5.4.4. Få med dårlige norskferdigheter

Vi spurte dem vi intervjuet om hvordan de vurderte sine norskferdigheter. Her har vi bare sett på dem som var seks år eller eldre da de kom til Norge. Sammenlignet med de andre gruppene, var det få fra Sri Lanka som vurderte sine norskferdigheter som dårlige eller svært dårlige (Figur A12). Knapt noen menn syntes de hadde problemer med norsken, men noen flere kvinner (3 vs 9 prosent). Det er relativt små forskjeller mellom kvinner og menn i hvordan de vurderer sine norskferdigheter (Figur 5.11). I de fleste andre gruppene vurderte kvinnene sine norskferdigheter som nokså mye dårligere enn menn vurderte sine.

At såpass få fra Sri Lanka har dårlige norskferdigheter kan delvis skyldes at sysselsettingen er så høy i denne gruppen. De få fra Sri Lanka som synes de har dårlige norskferdigheter, er stort sett personer uten arbeid.

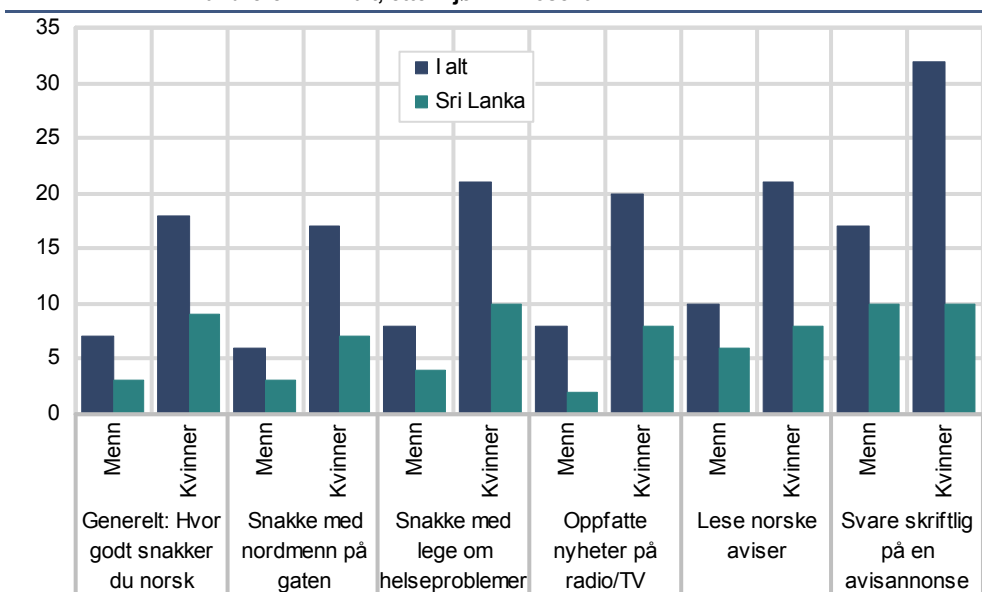
Figur 5.11. Vurdering av egne norskferdigheter blant innvandrere fra Sri Lanka som innvandret etter fylte 6 år, etter kjønn. Prosent¹

*N kvinner = 133, N menn=98

Kilde: Levekår blant innvandrere 2005/2006, Statistisk sentralbyrå

Figur 5.12. Andel som vurderer sine norskferdigheter som dårlige/svært dårlige i gitte situasjoner blant innvandrere fra Sri Lanka som innvandret etter fylte 6 år, og blant innvandrere i LKI i alt, etter kjønn. Prosent¹

¹ N kvinner = 154, N menn=177

Kilde: Levekår blant innvandrere 2005/2006, Statistisk sentralbyrå

I ulike dagligdagse situasjoner vurderer menn sine norskferdigheter som bedre enn kvinner vurderer sine. Dette gjelder i høyeste grad innvandrere sett under ett, mens forskjellene mellom kvinner og menn fra Sri Lanka ikke er så store i flere av situasjonene vi refererer til i Figur 5.12. For eksempel er det både blant kvinner og menn en av ti som synes at de har dårlige eller svært dårlige norskferdigheter når det gjelder å svare skriftlig på en avisannonse om arbeid. Dette er få sammenlignet med andre grupper, særlig kvinner fra Sri Lanka kommer godt ut sammenlignet med kvinnenes gjennomsnitt.

5.5. Sysselsetting og arbeidsmiljø

Gjennom registerstatistikken har vi god informasjon om hvor mange som arbeider, er selvstendig næringsdrivende eller ledige, deres yrke, næring og inntekt. Men en del aspekter ved arbeidslivet får vi ikke informasjon om gjennom registrene, som hvordan sysselsatte selv opplever sitt arbeid. Her skal vi se at de med bakgrunn fra Sri Lanka er blant dem hvor flest er i jobb, men mange er ikke fornøyde med de jobbene de har.

I levekårsundersøkelsen var 249 av de 353 intervjuede med bakgrunn fra Sri Lanka i arbeid, hvorav 165 var kvinner. Når vi ser på forskjeller mellom kvinner og menn på spørsmålene som går på deres arbeid, må vi ha i mente at det er relativt få personer bak prosentene.

5.5.1. Høy sysselsetting blant menn fra Sri Lanka

Sysselsettingen blant innvandrere fra Sri Lanka er høy, og vi skal først se på registerbaserte sysselsettingstall for alle bosatte innvandrere fra Sri Lanka i alderen 16-74 år, før vi ser på tall fra LKI. Per 4. kvartal 2008 (altså mer enn to år etter LKI), var 61 prosent av kvinnene og hele 77 prosent av mennene registrert sysselsatt. Dette var omtrent samme nivå som ett år tidligere.

Av de ti gruppene vi her ser på, var det bare kvinner fra Chile og Bosnia-Hercegovina som hadde høyere registrert sysselsetting enn kvinner fra Sri Lanka, men ingen menn har høyere sysselsetting enn srilankesiske menn. Gjennomsnittet for innvandrere fra Afrika, Asia, etc.³⁹ var 55 prosent for kvinner og 66 prosent for menn. Med andre ord ligger mennene fra Sri Lanka langt over gjennomsnittet, faktisk også over gjennomsnittet for menn i hele befolkningen (75 prosent). I en slik sammenligning må vi ha i mente at menn fra Sri Lanka er langt yngre enn menn i befolkningen generelt, og sysselsettingen er lavere blant menn som nærmer seg pensjonsalderen enn blant menn i 40-årene. Kvinnene fra Sri Lanka ligger noe over innvandrerkvinnenes gjennomsnitt og 8 prosentpoeng under gjennomsnittet til kvinner i Norge.

Ifølge informanter fra Sri Lanka sees arbeidsløshet på som skammelig. Derfor tar innvandrere fra Sri Lanka jobber, selv om de er overkvalifisert for dem. Det er mange som ikke får jobb i samsvar med utdanningen sin, og dette er et problem for srilankere i større grad enn for nordmenn. Det ble pekt på at personer med innvandrerbakgrunn er mer utsatte på arbeidsmarkedet enn nordmenn. En informant viste til at da de største flyktningstrømmene fra Sri Lanka kom, fikk folk lett jobb uten norskkunnskaper (Daugstad og Lie 2004:81).

Da vi intervjuet deltakerne i levekårsundersøkelsen i 2005/2006, var Norge midt i en høykonjunktur, og den økonomiske virkeligheten rundt de intervjuede så derfor ganske annerledes ut enn når denne rapporten skrives.

I andre halvår 2008 sto Norge ovenfor en konjunkturedgang. Den hadde ikke fått full effekt på sysselsettingstallene per 4. kvartal 2008, som er de siste tallene vi har for innvandrernes sysselsetting når denne rapporten publiseres. Nedgangen berørte

³⁹ Dette gjennomsnittet gjelder innvandrere fra Asia med Tyrkia, Afrika. Latin-Amerika, Europa utenom EU/EFTA, Oseania utenom Australia og New Zealand

i første rekke mannsdominerte næringer som industri og bygg- og anlegg. I likhet med de fleste andre innvandrergreper, bortsett fra dem fra nye EØS-land, er innvandrere fra Sri Lanka i liten grad sysselsatt i denne type næringer og ble derfor i første omgang mindre berørt enn for eksempel menn fra Polen.

Konjunkturedgangen vises bedre på ledighetstallene, som kommer fire ganger i året. Den registrerte arbeidsledigheten blant innvandrere fra Asia, Afrika, etc.⁴⁰ gikk opp fra 5,9 prosent i mai 2008 til 8,3 prosent i mai 2009. I befolkningen unntatt innvandrere gikk den registrerte ledigheten opp fra 1,2 til 2,2 prosent. Det var blant menn fra EU-landene i Øst-Europa at ledigheten økte mest. Ledigheten økte også noe i den srilankiske gruppen, fra at 5,4 prosent av arbeidsstyrken var ledig i mai 2008 til 6,1 prosent ett år senere.

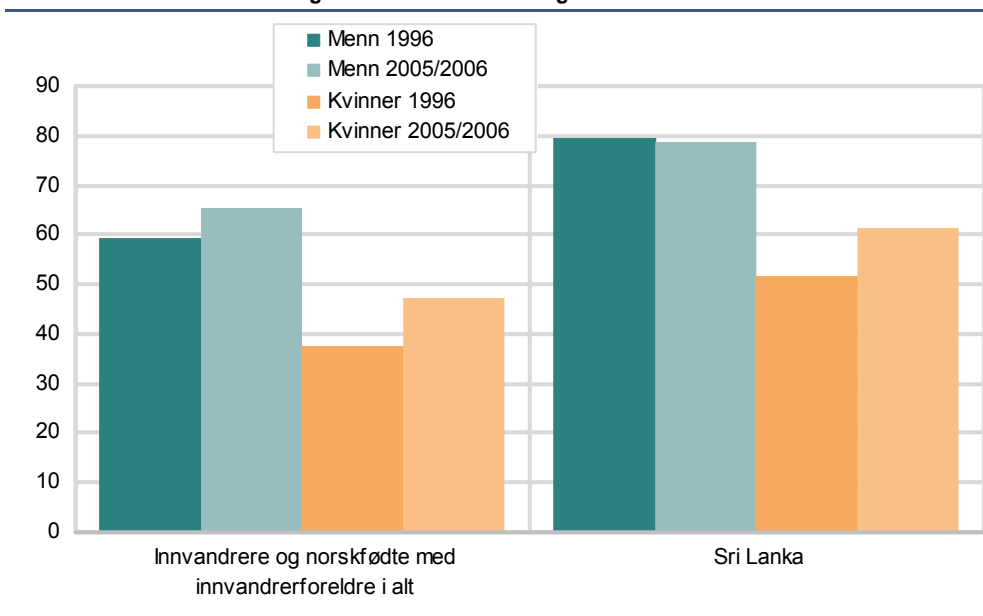
5.5.2. Flere kvinner i arbeid siden 1996

I LKI spurte vi om de vi intervjuet hadde inntektsgivende arbeid i forrige uke. Som Figur 5.13 viser, har sysselsettingen økt bare for kvinnene med bakgrunn fra Sri Lanka, mens mennene hadde like høy sysselsetting i 1996. Både i 1996 og ti år senere lå menn og kvinner med bakgrunn fra Sri Lanka over LKI-gjennomsnittet. I 2005/2006 var det ingen landgrupper i LKI som hadde høyere sysselsetting enn menn fra Sri Lanka. Menn fra Serbia og Montenegro lå 4 prosentpoeng bak. Kvinner fra Bosnia-Hercegovina hadde på sin side 4 prosentpoeng høyere sysselsetting enn kvinner fra Sri Lanka (Figur A13).

At sysselsettingen blant dem vi intervjuet i 2005/2006 var 18 prosentpoeng høyere for mennene enn for kvinnene, kan i noen grad henge sammen med at mennene i snitt hadde bodd lenger i Norge enn kvinnene, som vi så i avsnitt 5.1.3.

20 prosent av de med bakgrunn fra Sri Lanka hadde *midlertidig* arbeid, det vil si at stillingen var tidsmessig begrenset og ikke fast. Dette er litt færre enn gjennomsnittet i LKI (Figur A14). Det er mer vanlig for kvinnene å ha midlertidig arbeid enn for mennene, både om vi ser på alle sysselsatte i LKI (29 vs 19 prosent) og om vi ser bare på sysselsatte med bakgrunn fra Sri Lanka (32 vs 12 prosent). Dette kan igjen henge sammen med kvinnenenes kortere botid, for mange innvandrere tar det tid å komme inn i arbeidsmarkedet og få en fast, stabil jobb.

Figur 5.13. Andel innvandrere og norskfødte med innvandrereforeldre med inntektsgivende arbeid i 1996 og 2005/2006. Sri Lanka og i alt i LKI. Prosent

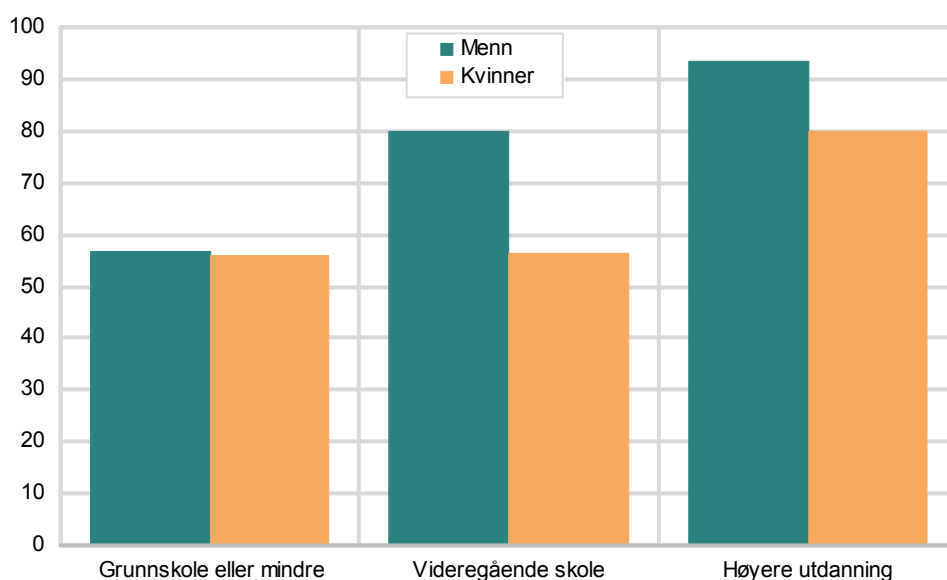

⁴⁰ Dette gjennomsnittet gjelder innvandrere fra Asia med Tyrkia, Afrika, Latin-Amerika, Europa utenom EU/EFTA, Oseania utenom Australia og New Zealand

5.5.3. Høyere sysselsetting jo høyere utdanning

Vi nevnte i avsnitt 5.4 at LKI har gitt oss en unik mulighet til å dokumentere sammenhengen mellom utdanning og sysselsetting blant innvandrere. Og det er helt tydelig at høyere utdanning gir høyere grad av sysselsetting. Slik er det også for dem med bakgrunn fra Sri Lanka, i noe større grad for menn enn for kvinner. Hele 94 prosent av de høyt utdannet mennene fra Sri Lanka er sysselsatt (Figur 5.14). Som vi husker, hadde flertallet av de fra Sri Lanka videregående utdanning. For eksempel har bare 34 kvinner i utvalget grunnskole eller mindre og det er også få som har høyere utdanning. Andelene er dermed relativt usikre, men den positive sammenhengen mellom utdanning og sysselsetting er likevel tydelig. Samtidig ser vi at kjønnsforskjellen er borte om vi bare ser på dem med grunnskolen, her er like mange menn og kvinner sysselsatt. Men kjønnsforskjellen er relativt stor for dem med videregående eller høyere utdanning.

Figur 5.14. Andel sysselsatte blant innvandrere fra Sri Lanka, etter kjønn og utdanningsnivå. Prosent¹

¹ N grunnskole menn=37, N grunnskole kvinner=34, N videregående menn=104, N videregående kvinner=96 N høyere menn=47 N høyere kvinner =35.

Kilde: Levekår blant innvandrere 2005/2006, Statistisk sentralbyrå

Det kan tenkes at sammenhengen mellom utdanning og sysselsetting er delvis spurriøs – for eksempel at de med høyere utdanning også har vært lenger i Norge enn de med lavere utdanning, slik at sysselsettingsforskjellene også er et resultat av forskjeller botid. For å avdekke den ”rene” effekten av utdanning for innvandrere i LKI, viser vi til en kommende rapport som gjennom en multivariat analyse finner at utdanning har en selvstendig positiv effekt på sysselsettingen.⁴¹

5.5.4. Yrkesbakgrunn fra hjemlandet har liten betydning

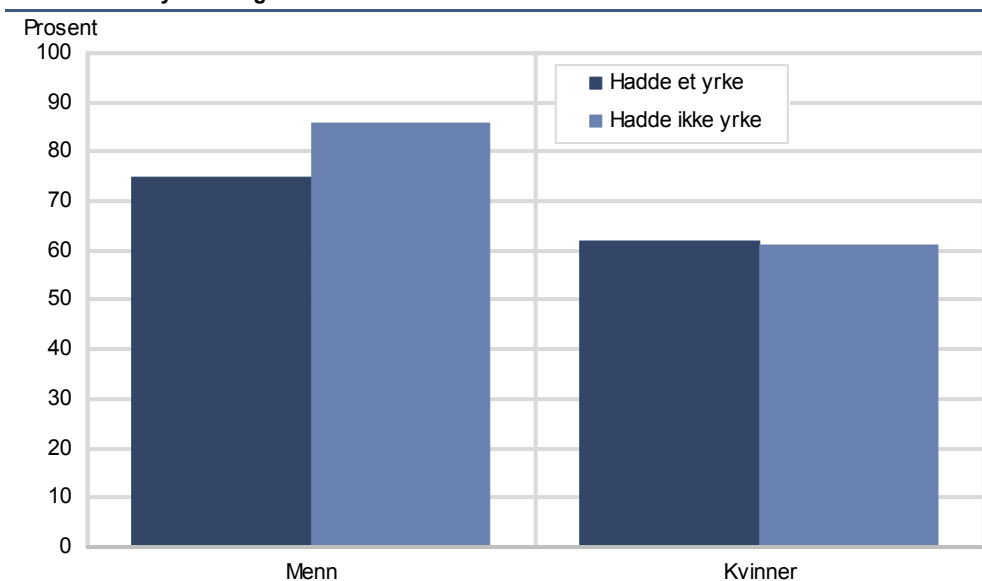
De vi intervjuet fikk følgende spørsmål: ”Hva var ditt hovedyrke i opprinnelseslandet”? Tidligere så vi at svært mange fra Sri Lanka kom til Norge uten yrkesbakgrunn fra hjemlandet, det vil si at de svarte ”hadde ikke yrke”. Samtidig kom de aller fleste med en grunnutdanning i bagasjen, eller mer. Dette er to faktorer som kan trekke i ulik retning hva gjelder mulighetene de fra Sri Lanka har på arbeidsmarkedet i Norge. Har man ikke yrkeserfaring, kan veien inn i arbeidsmarkedet bli lengre. Samtidig har vi akkurat sett at jo høyere utdanning man har, jo større sannsynlighet er det for at man har arbeid.

Blant srilankerne er det *ikke* slik at de som ikke hadde yrke fra Sri Lanka i mindre grad enn andre var sysselsatt. Andelen sysselsatt er bemerkelsesverdig lik, faktisk

⁴¹ Analysene er gjort av forsker Svein Blom ved Statistisk sentralbyrå, og publiseres i 2010.

er det slik at menn uten yrke i Sri Lanka var sysselsatt i Norge i noe høyere grad enn menn som hadde yrkeserfaring, men forskjellen er neppe noe å vektlegge siden basistallene er relativt små, og kan være påvirket av aldersfordelingen.

Figur 5.15. Andelen sysselsatte kvinner og menn som kom til Norge som eldre enn 5 år, etter yrkesbakgrunn fra Sri Lanka. Prosent¹

¹ N uten yrke menn=90, N uten yrke kvinner=100, N med yrke menn =75, N med yrke kvinner=50.
Kilde: Levekår blant innvandrere 2005/2006, Statistisk sentralbyrå

Sysselsettingsnivået er også omtrent det samme for dem med og uten yrkesbakgrunn uansett hvilken *utdanning* de har. Ser vi for eksempel på dem som hadde videregående, var syv av ti sysselsatt, både blant dem som sa de ikke hadde yrke i Sri Lanka og blant dem som hadde et yrke.

Ser vi på alle vi intervjuet i LKI, var det også slik at yrkesbakgrunnen hadde lite å si for deres sysselsetting i Norge. Bare de som hadde frie yrker som leger eller advokater, og de som hadde gått på skole i opprinnelseslandet, hadde tydelig høyere sysselsetting enn de som hadde hatt andre typer yrker eller de som ikke hadde hatt yrke.⁴²

5.5.5. Misfornøyde med rengjøringsjobben...

Som nevnt tidligere, sa informanter i den kvalitative forundersøkelsen at arbeidsløshet ses på som skammelig blant srilankere. Derfor tar innvandrere fra Sri Lanka jobber selv om de er overkvalifisert for dem. Det er mange som ikke får jobb i samsvar med utdanningen sin, og dette er et problem for srilankere i større grad enn for nordmenn, mente informantene (Daugstad og Lie 2004:80).

Inntrykket informantene fra Sri Lanka formidlet, stemmer godt med funn fra levekårsundersøkelsen. Innvandrere og norskfødte med bakgrunn fra Sri Lanka var blant dem som var minst fornøyd med sine muligheter til å utnytte ferdigheter og kunnskaper i jobben. 57 prosent syntes mulighetene var gode eller svært gode, mens 43 prosent svarte at de var dårlige eller svært dårlige. Bare blant somalierne var det omtrent like mange som syntes de ikke fikk utnyttet kompetansen sin (Figur A15). Det var ikke nevneverdige forskjeller mellom kvinner og menn fra Sri Lanka i hvordan de svarte på dette spørsmålet, og forskjellene er små også om vi ser på alle sysselsatte i LKI.

At mange fra Sri Lanka ser ut til å være relativt misfornøyde med hvordan jobben matcher kvalifikasjonene henger i stor grad sammen med de yrkene innvandrere fra

⁴² Dette viser en multivariat analyse som publiseres i 2010, som utføres av forsker Svein Blom i Statistisk sentralbyrå.

Sri Lanka har i Norge. Hele en av tre har et yrke av typen ”hjelperearbeidere innen tjenesteyting”, som inkluderer rengjøringsyrker. Ser vi på alle innvandrere i LKI, var det 15 prosent av de sysselsatte som hadde slike yrker. Altså var dette mer enn dobbelt så vanlig blant dem fra Sri Lanka. Og det er her vi finner dem som er misfornøyd med jobben. Hele tre av fire av de som har slike yrker synes mulighetene til å utnytte ferdigheter og kunnskaper i jobben er svært dårlige (56 prosent) eller dårlige (20 prosent). En annen stor gruppe finner vi i yrker som tilhører kategorien ”yrker innen personlig tjenesteyting og sikkerhetsarbeid”. Dette inkluderer blant annet husholdnings- og restaurantpersonale, pleie- og omsorgspersonale og rednings- og vaktyrker. 20 prosent av de sysselsatte srilankerne, tilhørte denne kategorien. ”Bare” to av ti av disse synes mulighetene til å utnytte ferdigheter og kunnskaper var svært dårlige eller dårlige.

Rapport om overkvalifisering

I LKI spurte vi de sysselsatte om de selv syntes de fikk brukt sin kompetanse i arbeidet. SSB har tidligere gjort en registerbasert undersøkelse hvor vi ser på hvordan sysselsatte innvandreres kompetanse matcher deres arbeidsoppgaver etter *objektive* mål. Rapporten konkluderer med at innvandrere er overkvalifisert i langt større grad enn andre (Villund 2008). Det kommer ny rapport om overkvalifisering blant innvandrere i 2010.

5.5.6. ..men mange kan bestemme pauser selv

Vi stilte i LKI et knippe spørsmål som gikk på ensidighet og selvstendighet i arbeidet, og her skal vi se på hvordan de fra Sri Lanka svarte på to spørsmål:

”Består ditt arbeid av stadig gjentatte arbeidsoppgaver, slik at du gjør det samme time etter time?”

”Kan du selv bestemme når du vil ta pauser fra arbeidet; for eksempel for å strekke på bena eller puste ut på annen måte?”

På begge spørsmål kommer de fra Sri Lanka bedre ut enn på spørsmålet om de syntes arbeidet matchet kvalifikasjonene.

35 prosent av de sysselsatte fra Sri Lanka hadde et arbeid som nesten hele tiden besto i stadig gjentatte arbeidsoppgaver, færre enn gjennomsnittet for innvandrerne i LKI (Figur A17). Det kan se ut som om kvinner fra Sri Lanka i noe større grad har ensidig arbeid enn mennene. I alle fall var det 28 prosent av mennene som sjelden eller aldri hadde slike gjentatte arbeidsoppgaver, mot 20 prosent av kvinnene. Ser vi på alle i LKI, var det motsatt - kvinnene svarte i noe større grad enn mennene at de ikke hadde gjentatte arbeidsoppgaver.

Det er blant dem med bakgrunn fra Sri Lanka at færrest sa de sjelden eller aldri selv kunne bestemme pauser, for eksempel for å strekke på bena eller puste ut på annen måte. 18 prosent kunne sjelden eller aldri bestemme dette selv, 36 prosent nesten hele tiden. Snittet for LKI er 27 og 40 prosent. Menn fra Sri Lanka har større frihet til å bestemme pauser selv enn kvinner fra Sri Lanka har, 16 prosentpoeng flere menn enn kvinner sier de nesten hele tiden kan bestemme slikt selv. Også om vi ser på alle sysselsatte i LKI, kan menn i noe større grad enn kvinner bestemme pauser selv.

5.5.7. Fire av ti opplever arbeidet som en psykisk påkjenning

Mange av spørsmålene om arbeidsmiljø som ble stilt i 2005/2006 ble ikke stilt i 1996, og en del ble stilt i en annen form. Derfor er det små muligheter til å sammenligne innvandrernes psykiske og fysiske arbeidsmiljø i 2005/2006 med ti år tidligere. Spørsmålet om arbeidet oppleves som en psykisk påkjenning er imidlertid likt, og ser vi på de ti gruppene under ett, var det flere som opplevde arbeidet som en psykisk påkjenning i 2005/2006 enn ti år tidligere (Figur A20). Dette gjelder imidlertid ikke de med srilankisk bakgrunn, andelen som i høy eller noen grad opplever arbeidet som en psykisk påkjenning er omtrent lik. Fire av ti svarte dette både i 1996 og 2005/2006.

De med bakgrunn fra Sri Lanka ligger på dette spørsmålet omtrent på gjennomsnittet for de ti gruppene, men sammenlignet med befolkningen i alt, er det mer vanlig at srilankerne opplever arbeidet som en psykisk påkjenning (41 vs 27 prosent) (Figur A19). På dette spørsmålet er det små forskjeller både mellom kvinner og menn fra Sri Lanka, mens menn opplever arbeidet i noe større grad enn kvinner som en psykisk påkjenning om vi ser på alle sysselsatte i LKI.

Innvandrerens arbeidsmiljø

I intervjuene stilte vi flere spørsmål om innvandrerens arbeidsmiljø enn spørsmålene som er referert her. Dette kan du lese mer om i Blom og Henriksen (2009). I tillegg har Statens arbeidsmiljøinstitutt brukt data fra LKI for å se nærmere på arbeidsmiljøfaktorer som kan ha betydning for helse og trivsel blant den sysselsatte delen av innvandrerbefolkningen. Rapporten "Arbeidsmiljø blant innvandrere" viser at det er til dels store forskjeller i hvordan innvandrere og yrkesbefolkningen som helhet opplever arbeidsmiljøet, selv innenfor samme yrkesgruppe (Tynes og Sterud 2009).

5.5.8. Få har opplevd diskriminering ved ansettelse

I LKI stilles alle respondentene spørsmålet: *Har du i løpet av de siste fem årene på grunn av din utenlandske bakgrunn ikke fått en jobb som du har søkt på og var kvalifisert for?*

Spørsmålet som ble stilt i LKI om opplevd diskriminering ved ansettelse ble stilt til alle respondentene. Her har vi bare inkludert de som på intervjudtidspunktet var i arbeid, midlertidig fraværende fra arbeid eller som i løpet av det siste året har vært arbeidsledig og på jakt etter arbeid. Hensikten er å avgrense analysen til de som vi vet er aktive i arbeidslivet.

Sammen med dem fra Vietnam var det srilankerne som i minst grad hadde opplevd dette, rundt en av ti, mens fire av ti av somalierne hadde slike erfaringer. Gjennomsnittet var 21 prosent (Figur A21).

Sammen med chilenerne, var det også de fra Sri Lanka som i minst grad hadde opplevd å ha blitt trakassert eller forulempet i arbeidet på grunn av sin utenlandske bakgrunn. 9 prosent svarte at de hadde opplevd dette. Mest vanlig var dette for dem fra Somalia og Iran.

I 1996 var det omtrent like mange fra Sri Lanka som svarte at de ble plaget på jobben på grunn av deres innvandrerbakgrunn, som var spørsmålsformuleringen den gang. Den gang var det blant iranerne flest hadde opplevd å bli plaget, mens det var srilankere, somaliere og chilenerne som hadde opplevd minst av slik plaging.

5.6. Økonomi

I 2005 var srilankiske husholdningers median inntekt etter skatt omtrent åtti prosent av inntekten i hele befolkningen.⁴³ Dette var i det øvre sjiktet av de ti gruppene vi intervjuet i LKI. Dette henger sammen med den høye sysselsettingen blant dem fra Sri Lanka. Vi skal her se nærmere på hvordan personer med bakgrunn fra Sri Lanka selv opplever sin økonomiske situasjon.

5.6.1. Nokså store husholdninger

Før vi går videre med å si noe om hvordan de med bakgrunn fra Sri Lanka opplever egen økonomi, vil vi si litt om hvordan deres husholdninger ser ut. Her henter vi tall fra registerstatistikken. Mange personer bor i en husholdning med andre mennesker, hvor man deler på inntekter og utgifter. Dette har betydning for hvordan vi kan betrakte folks økonomiske levekår. Sagt med andre ord; hvordan vi opplever vår økonomi avhenger ikke bare av egen inntekt og forbruk, men også av inntekten og forbruket til dem man eventuelt lever sammen med.

⁴³ Når husholdningene sorteres i stigende rekkefølge etter husholdningsinntekten, er medianinntekten den inntekten husholdningen i midten har.

Når vi i statistikken beskriver husholdninger, ser vi ofte på *antall personer* som bor i husholdningen, eller vi kan se på *husholdningstypen*, det vil si hvorvidt husholdningen består av en som bor alene, foreldre med barn, flere familier, etc.

Ser vi først på *antall personer*, er srilankiske husholdninger relativt store. I den typiske srilankiske husholdningen bodde det 3,0 personer ved inngangen til 2009. I den gjennomsnittlige innvandrerhusholdningen, og i den gjennomsnittlige husholdningen i Norge, bodde det 2,2 personer. De med bakgrunn fra Iran og Chile bor i de minste husholdningene av de ti gruppene vi ser på, mens de fra Pakistan, Kosovo og altså Sri Lanka bor i de største husholdningene, hvor det er tre personer eller mer i hver husholdning (Figur A23).⁴⁴

Sammenlignet med hele befolkningen og innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre generelt, er det vanligere å bo i *husholdningstypen* par med barn blant dem med bakgrunn fra Sri Lanka. Tre av fire bor i slike husholdninger. Både blant innvandrere og norskfødte generelt, og i hele befolkningen, bor halvparten i slike husholdninger (Figur A24).

Det er noe færre som lever i flerfamiliehusholdninger blant srilankere enn det er blant alle innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre, med 8 mot 10 prosent.

Statistikken over husholdningstype og -størrelse

Vi deler her personer inn i fem ulike husholdningstyper: Aleneboere, par uten barn, mor eller far med barn, flerfamiliehusholdning og andre husholdninger (ikke privathusholdninger). For mer informasjon om husholdningsvariablene, se avsnitt 1.4, Figur A23 og Figur A24

Tall på husholdningsstørrelse er hentet fra registerdata per 1.1.2009, mens tall på husholdningstype er hentet fra rapporten Pettersen (2009) og er fra 1.1.2008. I tall på husholdningsstørrelse brukes betegnelsen innvandrere om innvandrere fra alle land, mens i husholdningstype brukes betegnelsen bare om personer med bakgrunn fra det vi tidligere kalte "ikke-vestlige" land. Dette inkluderer personer fra landene i Asia, Afrika, Latin-Amerika, Oseania unntatt Australia og New Zealand og land i europa utenfor EU-15 og Norden.

5.6.2. Relativt høy inntekt per forbruksenhet

Ser vi på inntekten per forbruksenhet (se tekstboks), ligger de fra Bosnia-Hercegovina og Sri Lanka høyest, mens de fra Irak og Somalia har lavest inntekt per forbruksenhet (Figur A22). Dette henger sammen med at sysselsettingen blant dem fra Sri Lanka og Bosnia-Hercegovina er høyere, og at deres husholdninger er mindre enn de gruppene som ligger nederst på inntektsstigen. Median husholdningsinntekt etter skatt per forbruksenhet er på 193 000 for de fra Sri Lanka, høyt i LKI-sammenheng, men langt under nivået i hele befolkningen (240 000 kroner).

Hva er en forbruksenhet?

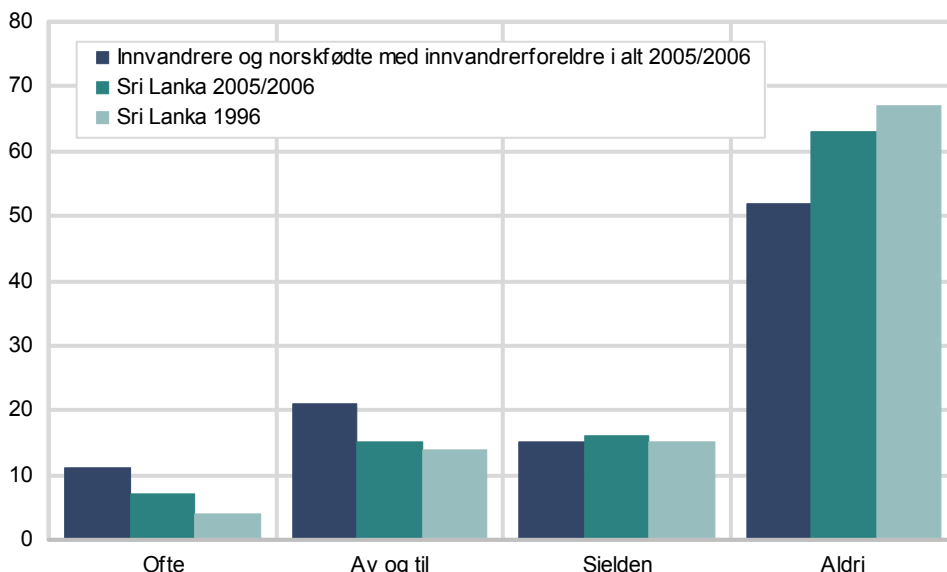
Beregningen av antall forbruksenheter skjer i henhold til en såkalt *ekvivalensskala*. Skalaen angir hvor mange ganger større inntekten antas å måtte være i et flerpersonshushold enn i et enpersonshushold for at de skal ha lik (ekvivalent) økonomisk velferd. Det er ingen faglig enighet om hvilken ekvivalensskala som er den beste. Uenigheten dreier seg om betydningen av stordriftsfordeler. Det eksisterer derfor flere forslag til skalaer. I Figur A22 er den såkalte EU-skalaen lagt til grunn. EU-skalaen gir første voksne forbruker i husholdet vekt lik 1, neste voksne vekt lik 0,5, mens hvert barn får vekt lik 0,3. Et hushold med for eksempel to voksne og to barn får da sum forbruksvekter lik 2,1. Det betyr at de må ha 2,1 ganger større inntekt enn en enslig for å ha samme økonomiske velferd.

⁴⁴ Serbia og Montenegro er nå delt i to uavhengige stater, og Kosovo har erklært uavhengighet fra Serbia. Innvandrere fra Serbia og Montenegro har i all hovedsak bakgrunn fra området som i dag utgjør Kosovo. Mer om dette i kapittelet om Serbia og Montenegro.

5.6.3. 63 prosent har aldri problemer med løpende utgifter

Som vi så, var sysselsettingen blant innvandrere fra Sri Lanka høy både i 1996 og 2005/2006. Dette bidrar til å forklare at deres økonomiske situasjon er god og relativt uendret over tiårsperioden. I 2005/2006 svarte 63 prosent av de intervjuede med bakgrunn fra Sri Lanka at de aldri hadde problemer med å klare løpende utgifter til mat, transport og bolig, mens dette gjaldt 67 prosent i 1996 (Figur 5.16). I 2005/2006 er det de med bakgrunn fra Vietnam og Bosnia-Hercegovina som i minst grad opplever problemer med løpende utgifter, deretter følger de fra Sri Lanka. I snitt svarer halvparten av innvandrerne i LKI at de aldri har problemer med å klare løpende utgifter (Figur A25).

Figur 5.16. Andel innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre som i løpet av de siste 12 månedene har hatt vansker med å klare løpende utgifter til mat, transport og bolig. Sri Lanka og i alt i LKI. Prosent

Kilde: Levekår blant innvandrere 2005/2006, Statistisk sentralbyrå og Levekår blant innvandrere 1996

5.7. Ubetalt arbeid i hjemmet

En families økonomiske situasjon avhenger ikke bare av inntekt i form av penger, men også av tilgangen på ubetalte, hjemmeproduerte varer og tjenester. I husholdningen produseres goder som barnepass og mat på bordet. Hjemmeproduerte goder er et tillegg til familiens forbruksmuligheter utover det som kjøpes for arbeidsinntekten. Arbeid i hjemmet blant innvandrere er noe vi vet lite om, men noe vi fikk anledning til å spørre litt om i LKI. Her skal vi se at kvinner fra Sri Lanka bruker svært mye tid på husarbeid, mest i utvalget.

5.7.1. Mindre bruk av kontantstøtte

Ettersom vi ikke har individstatistikk for bruk av barnehager, vet vi ikke hvor vanlig det er at barn med bakgrunn fra Sri Lanka går i barnhage. Vi kjenner imidlertid til kontantstøttebruken blant barn i "kontantstøttealder". Blant barn som er 1 og 2 år, som har bakgrunn fra Sri Lanka, brukte nær syv av ti kontantstøtte i 2008. Dette er høyere enn gjennomsnittet for barn i denne alderen med bakgrunn fra Afrika, Asia, etc., hvor i snitt seks av ti brukte kontantstøtte, og langt over gjennomsnittet blant barn i kontantstøttealder i hele befolkningen (tre av ti) (Figur A27).⁴⁵ Kontantstøttebruken blant barn med bakgrunn fra Sri Lanka har imidlertid sunket jevnt i perioden 2004-2008, fra nær ni av ti som brukte kontantstøtte.

⁴⁵ Dette gjennomsnittet gjelder innvandrere fra Asia med Tyrkia, Afrika, Latin-Amerika, Europa utenom EU/EFTA, Oseania utenom Australia og New Zealand

5.7.2. Fire av ti får gratis barnepass hos slekt eller venner

I LKI spurte vi dem som hadde barn født i 1995 eller senere hvorvidt barna regelmessig passes av andre enn foreldre/foresatte. 224 med bakgrunn fra Sri Lanka hadde barn i denne alderen.

Av disse svarte 46 prosent at barna regelmessig passes av andre enn foreldre/foresatte, noe som er over gjennomsnittet for de intervjuede i LKI. Vi spurte deretter hvem som så etter barna dersom de regelmessig ble passet av andre, og vi skal her gjengi hva de svarte for barn ”nummer en”, som trolig er det yngste barnet. Relativt få får gratis barnepass hos slekt/venner, 14 prosent. Dette er langt mer vanlig om vi ser på innvandrerne i LKI under ett (24 prosent). 50 prosent sier de har barnet i barnehage, noe over snittet (45 prosent) (Blom og Henriksen 2008:105). På alle spørsmål om barnepass, var det relativt mange innvandrere som svarte ”vet ikke”, også blant dem fra Sri Lanka, så det er mulig at spørsmålene var vanskelige å svare på, og svarenes kvalitet er trolig ikke helt god.

I de andre gruppene er det ikke mange nok som har barn i den aktuelle alderen som passes av andre enn foreldre/foresatte til at vi kan se på deres barnepassordninger. Derfor er det bare meningsfylt å sammenligne de fra Sri Lanka med gjennomsnittet i LKI, ikke med andre landgrupper.

5.7.3. Dobbeltarbeidende kvinner

Innvandrere bruker mer tid på husarbeid enn befolkningen ellers. Mens i gjennomsnitt 21 prosent av innvandrerne i LKI bruker mer enn 20 timer på husarbeid i uka, gjelder dette 7 prosent i hele befolkningen. Både i befolkningen i alt og blant innvandrerne i LKI, er det kvinner som bruker mest tid på arbeidet i hjemmet. Mens 8 prosent av innvandrerne anslår at de bruker mer enn 20 timer i uka, gjelder det 39 prosent av kvinnene. I befolkningen gjelder det i alt henholdsvis 1 prosent og 12 prosent. Som husarbeid regner vi matlaging, rengjøring, vask og stell av tøy, men ikke pass av barn, syke, og lignende. Det vil si at også såkalt ”vedlikeholdsarbeid” ikke er med, som hagearbeid, reparasjoner og oppussing. Dette er arbeid menn tradisjonelt bruker langt mer tid på enn kvinner (Vaage 2002).

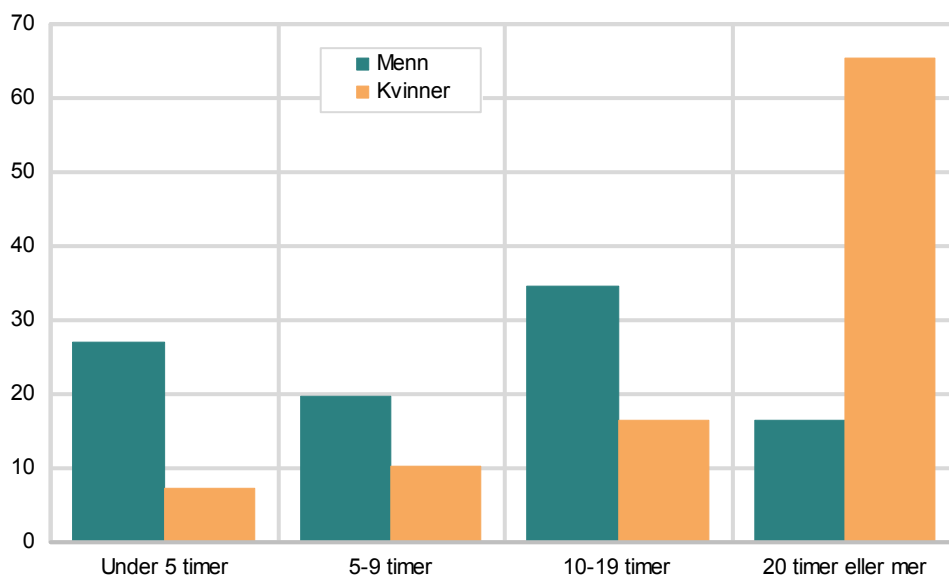
At innvandrerne bruker mer tid på husarbeid enn gjennomsnittet i befolkningen, henger trolig delvis sammen med at de i mindre grad er yrkesaktive – og derfor har mer tid å bruke på arbeid hjemme. Men selv om det teoretisk vil være en sammenheng mellom hvor mye tid en bruker på betalt arbeid og tiden en bruker på ubetalt arbeid i hjemmet, viser svarene fra levekårsundersøkelsen at en slik sammenheng ikke nødvendigvis er sterk. Blant annet var det kvinner med bakgrunn fra Pakistan og Sri Lanka som brukte mest tid på husarbeid av ”våre” landgrupper, og dette er grupper som befinner seg i hver sin ende av sysselsettingsskalaen. Forskjellene skyldes nok også at *tradisjonen* for kjønnsfordeling av husarbeid varierer sterkt med landbakgrunn, men også andre forhold spiller inn, som hvor store familiene er.

Som i befolkningen ellers, var det i alle grupper kvinner som brukte mest tid på husarbeid. Og ingen brukte like mye tid som kvinner fra Sri Lanka. Hele 65 prosent av kvinnene med bakgrunn fra Sri Lanka brukte 20 timer eller mer på husarbeid, mot bare 16 prosent av mennene (Figur 5.17). I ingen andre grupper er det like stor forskjell på hvor kvinner og menn, selv om menn fra Sri Lanka bruker mest tid av mennene i LKI (Figur A28).

Også for srilankere kan forskjeller i tidsbruk delvis skyldes at menn er sysselsatt i større grad enn kvinner, slik at kvinnene har mer tid å bruke på husarbeid. Men også om vi sammenligner tiden brukt på husarbeid blant kvinner og menn med arbeid og kvinner og menn uten arbeid, så bruker kvinner langt mer tid enn menn. Dette betyr at en rekke kvinner fra Sri Lanka er dobbeltarbeidende i ordets rette forstand, mange har en betalt jobb samtidig som de bruker svært mange timer på husarbeid.

I andre grupper, som blant dem fra Iran og Chile, er kjønnsforskjellen langt mindre, men det er fordi kvinnene fra disse landene bruker mindre tid enn gjennomsnittet, ikke fordi mennene bruker mer.

Figur 5.17. Antall timer brukt på husarbeid blant innvandrere fra Sri Lanka, etter kjønn. Prosent

Kilde: Levekår blant innvandrere 2005/2006, Statistisk sentralbyrå

5.8. Deltakelse i valg og organisasjonslivet

Gjennom manntallsundersøkelser i forbindelse med de siste valgene, har vi kunnet se nærmere på valgdeltakelsen blant innvandrere. Der har vi sett at innvandrere fra Sri Lanka har svært høy deltakelse. Ellers vet vi lite fra andre kilder om deltakelse i vid forstand blant innvandrere, altså om deltakelsen i organisasjoner, i partipolitikken, i idrett, etc. I LKI ble de vi intervjuet stilt en rekke spørsmål om slik deltakelse. Som vi skal se, deltar innvandrere fra Sri Lanka i høy grad i organisasjonslivet, særlig er mange aktive i idretten.

5.8.1. Høyest valgdeltakelse

Innvandrere fra Sri Lanka utmerker seg med vesentlig høyere valgdeltakelse enn gjennomsnittet av innvandrere. Ved stortingsvalget i 2005 gikk 66 prosent av de med bakgrunn fra Sri Lanka til urnene, noe som var 13 prosentpoeng flere enn gjennomsnittet til innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre. De lå imidlertid 11 prosentpoeng under gjennomsnittet i befolkningen. Ser vi på dem med lengst botid, de som har vært i Norge i 20-29 år, er valgdeltakelsen imidlertid like høy som den er i befolkningen i alt. De har også en høyere valgdeltakelse for ungdom enn det vi finner i befolkningen ellers. Som i andre grupper, stemte kvinnene i større grad enn mennene, 69 mot 64 prosent. Kvinner med bakgrunn fra Sri Lanka hadde den høyeste valgdeltakelsen av alle fra land utenfor Europa.

Sammenligner vi med stortingsvalgt i 2001, økte valgdeltakelsen blant de fra Sri Lanka med 13 prosentpoeng (Aalandslid 2006:22). I det denne rapporten gikk i trykken, kom det tall på innvandrernes deltakelse ved stortingsvalget i 2009. Se denne artikkelen: <http://www.ssb.no/emner/00/01/10/vundinnv/>

Ved kommunestyrevalget i 2007 var deltakelsen blant dem fra Sri Lanka også høy. Generelt var det få innvandrere som stemte, både om vi ser på dem med og dem uten norsk statsborgerskap. Til forskjell fra ved stortingsvalget kan man stemme ved lokalvalget selv om man ikke er norsk statsborger. Nest etter innvandrere fra USA, var deltakelsen blant innvandrere fra Sri Lanka høyest blant dem fra utenfor

Europa. Det var også langt flere kvinner enn menn fra Sri Lanka som deltok, kjønnsforskjellen var på 12-13 prosentpoeng (Aalandslid 2008). I Aalandslid 2008 kan du også lese mer om at relativt mange med bakgrunn fra Sri Lanka stilte som listekandidater, for hvilke parti, og hvor mange som ble valgt inn i kommunestyrene i 2007.

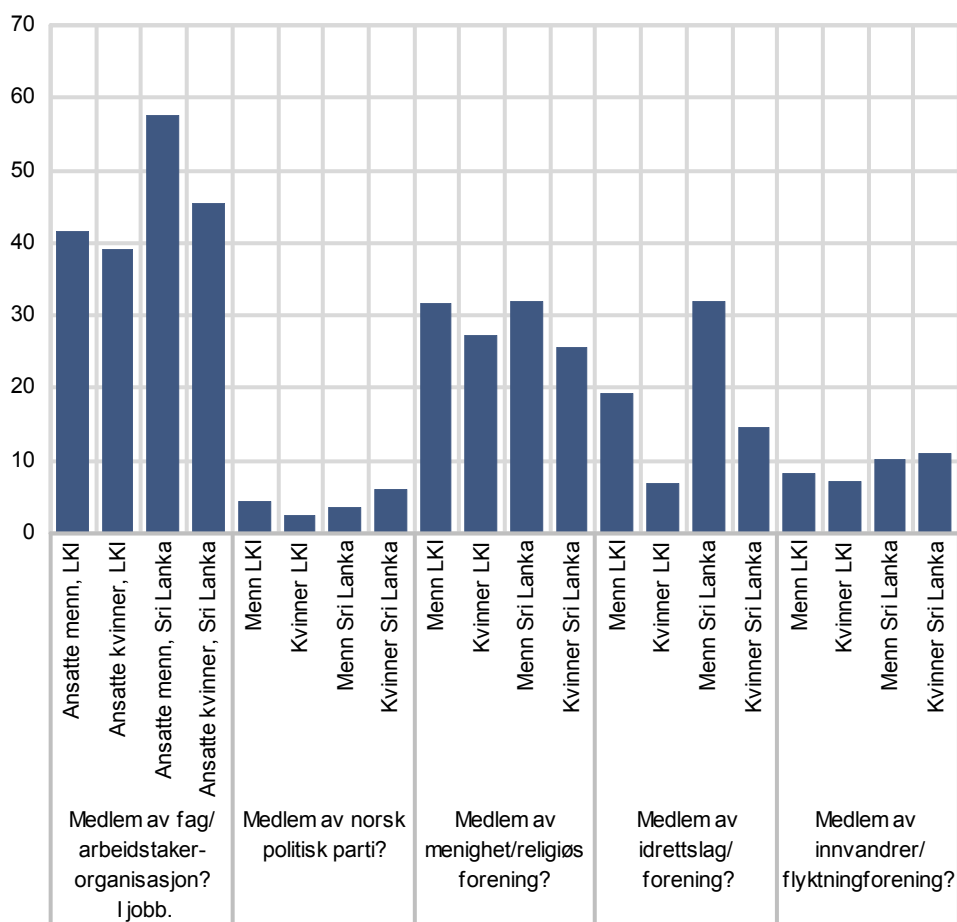
5.8.2. Mange er aktive i organisasjonslivet

I LKI ble de vi intervjuet spurt om de var medlemmer av ulike typer foreninger og organisasjoner, og om de var medlemmer av et norsk politisk parti.

I alle typer foreninger er innvandrere fra Sri Lanka relativt aktive (Tabell). Deres politiske engasjementet som vi ser i valgår, gjenspeiles til en viss grad i andelen som er medlem av et politisk parti. Som i andre grupper, og i befolkningen i alt, er et lite mindretall medlem av et parti, men særlig blant kvinner fra Sri Lanka er det relativt vanlig sammenlignet med kvinner i andre landgrupper, eller rettere sagt mindre uvanlig (Figur 5.18). Sammen med kvinner fra Tyrkia er de i størst grad partimedlemmer. Innvandrere fra Sri Lanka skiller seg også ut ved at de som er ansatt, særlig menn, i stor grad er organisert i arbeidstakerorganisasjoner. Ingen andre grupper hadde en like høy organiseringsgrad, og menn fra Sri Lanka var i større grad organisert enn menn i hele befolkningen (47 prosent). I tillegg er de fra Sri Lanka, sammen med chilenerne, de mest sporty i utvalget, i den forstand at flest er medlemmer av idrettslag/foreninger.

Som for andre innvandrergupper, er det mer vanlig med medlemskap i ulike typer foreninger blant menn med bakgrunn fra Sri Lanka enn blant kvinner med samme bakgrunn, bortsett fra medlemskap i innvandrers/flyktningsforeninger.

Figur 5.18. Andel innvandrere og norskfødte med innvandrereforeldre med medlemskap i ulike typer organisasjoner, etter kjønn. I alt i LKI og Sri Lanka. Prosent

Kilde: Levekår blant innvandrere 2005/2006, Statistisk sentralbyrå

Innvandrerens kultur- og mediebruk

I LKI stilte vi også spørsmål om de ulike innvandrergruppenes mediebruk. Dette kan du lese mer om i Blom og Henriksen (2008). I tillegg er det gjennomført en undersøkelse om innvandrerens kultur- og mediebruk, knyttet til den ordinære Kultur- og mediebruksundersøkelsen 2008 (Vaage 2009). Den viser blant annet at kulturbruken jevnt over er noe lavere blant innvandrere sammenlignet med befolkningen i alt.

5.9. Religion

LKI gir oss et større innblikk i innvandrernes religiøsitet og religiøse praksis. De vi intervjuet ble spurt hvilken religion de var oppdratt i, om de fortsatt tilhørte denne religionen, hvor viktig religion var for dem, religiøs aktivitet og muligheter for å praktisere religionen. Som vi skal se, var tre av fire av dem med bakgrunn fra Sri Lanka oppdratt som hinduer.

5.9.1. Hinduer og religiøst aktive

Det finnes ikke noe register i Norge over personer fordelt etter religion, tro eller livssyn. Dermed kan man ikke vite hvor mange som er buddhister, muslimer, kristne og så videre. Men vi har statistikk på hvor mange som er medlemmer i statskirken eller andre tros- og livssynssamfunn som mottar statlig støtte. I 2009 var det 4 600 medlemmer i hindusistiske trossamfunn, en økning fra 3 800 i 2005. Disse utgjorde bare 1 prosent av alle medlemskap i trossamfunn utenfor statskirken.

Av dem vi intervjuet i LKI, var 73 prosent av innvandrerne fra Sri Lanka oppdratt som hinduer, 18 prosent som kristne katolikker, og de resterende tilhørte andre religioner (8 prosent). Blant dem fra Sri Lanka var det knapt noen som ikke lenger tilhørte religionen de ble oppdratt i. Bare blant dem fra Chile og Iran var dette relativt vanlig.

Respondentene i undersøkelsen ble bedt om å rangere, på en skala fra en til ti, hvor viktig religion er i deres liv. Verdien 1 står for "ingen betydning", mens 10 står for "svært viktig". Skalaen må kunne tolkes som en skala fra sekulær til religiøs, hvor verdien 1 innebærer at man har et sekulært verdensbilde hvor religion ikke er viktig, mens 10 innebærer at religionen utgjør en svært viktig del av livet. Innvandrere fra Sri Lanka er blant de mest religiøse, bare de fra Pakistan og Somalia scorer høyere på hvor viktig de synes religion er. Gjennomsnittscoren til de med bakgrunn fra Sri Lanka er 7,7, og kvinner er mer religiøse enn menn (8,4 vs 7,1). Både kvinner og menn er noe mer religiøse enn gjennomsnittet i LKI (Figur A29).

I de fleste grupper vi intervjuet var religion noe mer viktig for kvinner enn for menn, mens menn er mest religiøst aktive, i den forstand at de deltar mer på religiøse møter, eller bønn arrangert av trossamfunnet. Blant dem med bakgrunn fra Sri Lanka var det også slik, men forskjellen er ikke stor. Mens kvinner i snitt anslo at de hadde deltatt 17 ganger på religiøse møter i løpet av det siste året, anslo mennene 19 ganger. Kvinner fra Sri Lanka var med det av de mest aktive, bare kvinner fra Vietnam hadde et noe høyere gjennomsnitt (19 ganger), mens menn fra Pakistan, Somalia og Tyrkia var mer religiøst aktive enn menn fra Sri Lanka (Figur A30).

Bosetningsmønster kan være med å forklare den store forskjellen i religiøs aktivitet mellom gruppene, men det kan ikke forklare at menn er mer aktive enn kvinner – de bor jo som regel i par. De med bakgrunn fra Pakistan, Tyrkia og Sri Lanka er for en stor del konsentrert i Oslo, og de med tyrkisk bakgrunn også i Drammen. Andre grupper, som de fra Vietnam, har en langt mer spredt bosetting. Det er trolig lettere å praktisere religionen, som ved å gå til moskeen/tempelet/kirken, eller delta i religiøse møter, om man bor i et område hvor mange er fra samme land eller tilhører samme menighet eller religion.

5.9.2. Kvinner synes det er vanskeligere enn menn å praktisere religionen

Det store flertallet av de med bakgrunn fra Sri Lanka syntes at det er lett eller svært lett å utøve sin religion i Norge. 64 prosent svarte dette, omtrent som gjennomsnittet i LKI. 21 prosent syntes det var vanskelig eller svært vanskelig, mens resten syntes det var verken lett eller vanskelig. Kvinner synes i større grad enn menn at dette er vanskelig, 27 prosent av kvinnene svarte at det er svært vanskelig eller vanskelig, mot 17 prosent av mennene.

5.10. Få plaget av psykiske helseproblemer

Vi skal ikke her gå i dybden med alle de helsespørsmålene som ble stilt i LKI, ettersom SSB har gitt ut en egen rapport om innvandrernes helse basert på levekårsundersøkelsen (Blom 2008). Her vil vi bare kort gjengi noen hovedfunn.

Generelt ser vi at innvandrere vurderer sin helse som noe dårligere enn befolkningen som helhet gjør, de er mer plaget av psykosomatiske plager og psykiske helseproblemer, men de har ikke flere sykdommer. Av de ti landgruppene, er det personer med bakgrunn fra Somalia, Serbia-Montenegro og til dels Sri Lanka som framstår som friskest i LKI om vi oppsummerer de mange spørsmålene de ble stilt om helse. De fra Tyrkia og Irak har de største helseproblemene. Innvandrere fra Sri Lanka skiller seg ut ved at kvinnene på mange områder fremstår som friskere enn mennene.

Selv vurderte 63 prosent av dem fra Sri Lanka sin egen helse som god eller meget god, mot 68 prosent i hele utvalget. I motsetning til andre grupper, er det noe flere kvinner enn menn som synes de har god eller meget god helse. (Blom 2008:10).

Nær halvparten av dem med bakgrunn fra Sri Lanka har en eller flere sykdommer av 15 ulike sykdommer som kartlegges. Dette er omtrent som gjennomsnittet, og også her er menn mer plaget av sykdommer enn kvinner, i motsetning til andre grupper.

Sammenlignet med gjennomsnittet, var de med bakgrunn fra Sri Lanka mye mindre plaget av psykiske helseproblemer. 18 prosent av mennene hadde psykiske helseproblemer, og 13 prosent av kvinnene. Gjennomsnittet var 24 prosent for mennene og 32 prosent for kvinnene. Særlig er det kvinnene fra Sri Lanka som skiller seg ut sammenlignet med kvinnene fra andre land. Nest minst plaget er kvinner fra Somalia, hvor 6 prosentpoeng flere har psykiske helseproblemer enn kvinnene fra Sri Lanka. Kvinner fra Sri Lanka var de eneste som var nede mot nivået til kvinner i hele befolkningen hvor 9 prosent hadde slike plager (Blom 2008:25 og 28).

De fleste innvandrere fra Sri Lanka var tilfredse med norske helsetjenester. Hele åtte av ti svarte at de i det store og hele var tilfredse med helsetjenestene de hadde mottatt i Norge, bare de fra Irak var like tilfredse. Like mange mente at de hadde fått samme behandling i helsevesenet som en norsk person ville fått, bare 3 prosent mente at de hadde fått dårligere behandling.

5.11. Bånd til Sri Lanka og til Norge

Gjennom LKI har vi stilt en rekke spørsmål om innvandrernes bånd til opprinnelseslandet og til Norge, deres relasjoner i Norge, deres kontaktnett og følelse av ensomhet. Slike aspekter får man ikke innblikk i gjennom registerstatistikken. Som vi skal se, hadde nesten alle fra Sri Lanka gode venner, relativt mange hadde norske venner, og sammenlignet med andre grupper er det få som følte seg ensomme.

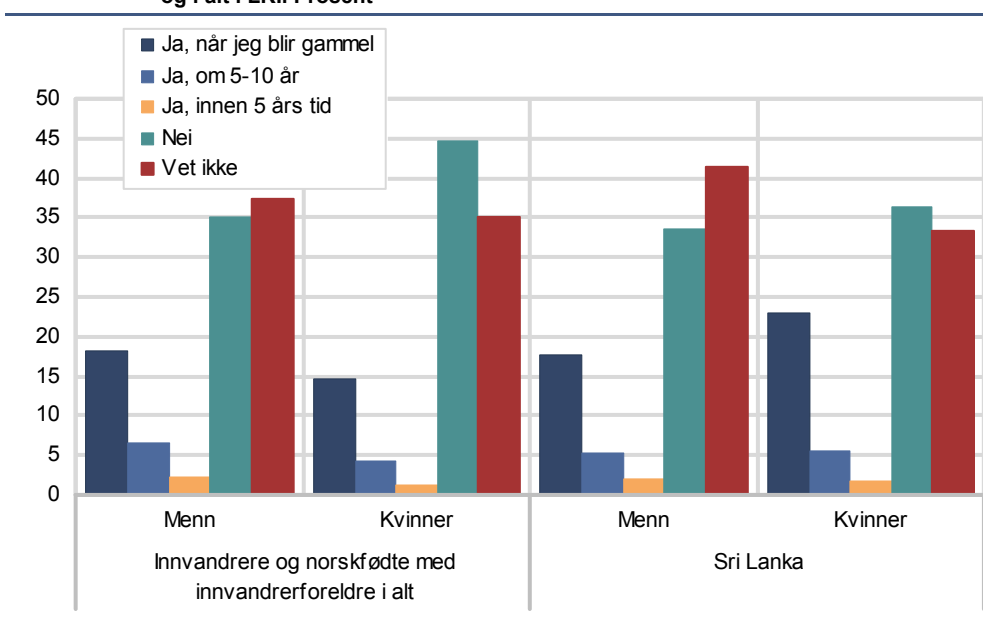
5.11.1. En av tre vil ikke flytte tilbake til Sri Lanka

I intervjuet stilte vi spørsmålet ”Tror du at du noen gang kommer til å flytte tilbake til ditt eller dine foreldres opprinnelsesland for å bo der fast?”. Innvandrerne fra Sri Lanka har en fordeling som er nokså lik gjennomsnittet i LKI (Figur A31). I likhet

med andre grupper, var det relativt mange som ikke visste om de ville returnere, og mennene var mer usikre enn kvinnene. Det var også mange som var sikre på at de ikke skulle reise tilbake, og her var kvinner og menn samstemte. I motsetning til andre grupper, svarte kvinnene i noe større grad enn mennene at de ville reise tilbake når de ble gamle. Forskjellen er imidlertid liten; 23 prosent av kvinnene ville det, og 18 prosent av mennene. Knapt noen hadde planer om å flytte tilbake innen fem år (Figur 5.19).

Det var blant de med tyrkisk bakgrunn flest hadde planer om å flytte tilbake, fulgt av de fra Bosnia-Hercegovina. 38 prosent av de med bakgrunn fra Tyrkia hadde slike planer, flesteparten først når de ble gamle, og 15 prosent innen ti år. Disse to landene har til felles at de ligger nær Norge, langt nærmere enn for eksempel Pakistan, og i motsetning til Somalia, Irak, Sri Lanka er det ikke pågående uroligheter/krigslignende tilstander i landene. I Iran og Vietnam er det sittende regimet det samme som mange innvandrere i Norge rømte fra.

Figur 5.19. Andel innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre som tror at de noen gang kommer til å flytte tilbake til opprinnelseslandet for å bo der fast. Sri Lanka og i alt i LKI. Prosent

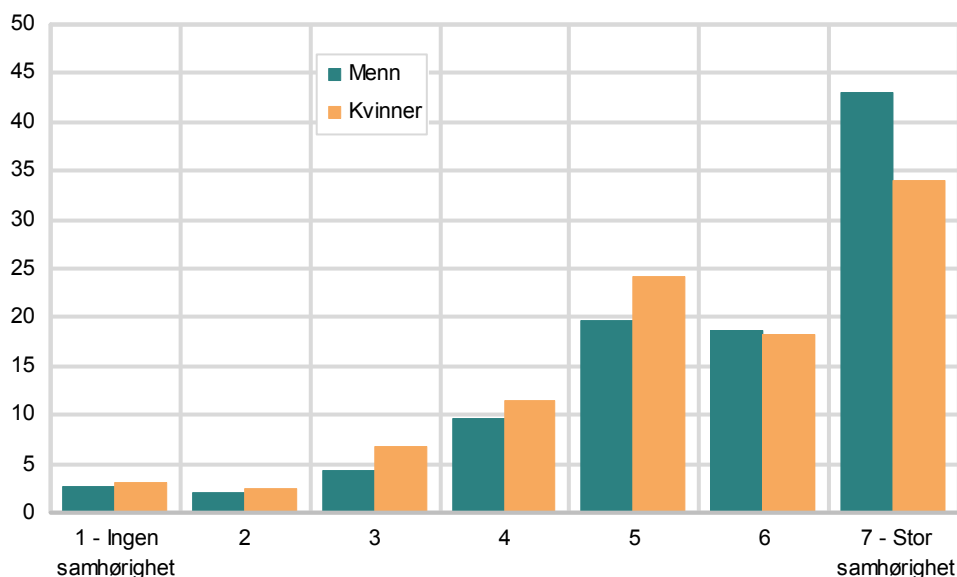
Kilde: Levekår blant innvandrere 2005/2006, Statistisk sentralbyrå

Dersom man har planer om å vende tilbake, kan det være en grunn for å investere i land eller bolig i opprinnelseslandet, eller ikke å selge det man allerede eier der. Slike investeringer kan imidlertid ha mange andre motiv. I snitt svarte 11 prosent av innvandrerne at de eide jord og 16 prosent at de eide bolig i opprinnelseslandet (Figur A32). Mest vanlig å eie i hjemlandet er det blant dem fra Pakistan og Tyrkia. Bare 8 prosent av de med bakgrunn fra Sri Lanka svarte at de eide jord og 7 prosent at de eide bolig i Sri Lanka.

5.11.2. Høy følelse av samhørighet med Norge

De vi intervjuet ble bedt om å markere sin grad av ”samhørighet med Norge” på en skala fra 1 til 7, hvor høyere tall på skalaen betyr høyere samhørighet. Her kan det innvendes at ”samhørighet” er et ullent begrep. Hva de vi intervjuet legger i ordet, og hvilket innhold det har på deres morsmål, vet vi ikke. I alle fall ser vi at gjennomsnittsscoren for de med bakgrunn fra Sri Lanka er 5,6. Bare de fra Vietnam har så vidt høyere samhørighetsfølelse, mens de fra Pakistan scorer like høyt (Figur A33). De aller fleste fra Sri Lanka, åtte av ti, plasserer seg over midten på skalaen, og noe flere menn enn kvinner plasserer seg på en syver, noe som står for stor samhørighet med Norge (Figur 5.20).

Figur 5.20. Samhørighetsfølelse blant innvandrere fra Sri Lanka, etter kjønn. Skala fra 0 (svakest) til 7 (sterkest). Prosent

Kilde: Levekår blant innvandrere 2005/2006, Statistisk sentralbyrå

5.11.3. De aller fleste gir økonomisk bistand til familie på Sri Lanka

Åtte av ti av de fra Sri Lanka sa at de gir økonomisk bistand til familien i opprinnelseslandet. Bare de fra Somalia kommer i nærheten av dette. Men de fra Somalia gir oftere økonomisk bistand enn de fra Sri Lanka. Mens nær fire av ti fra Somalia gir hver måned, gjør en av ti fra Sri Lanka det samme. Det vanligste blant dem fra Sri Lanka er å gi minst en gang i året, men ikke hver måned, halvparten svarte dette. En av ti gav hver måned (Figur A34). Det er minst vanlig å bidra økonomisk blant dem med bakgrunn fra Iran, Chile og Pakistan. I de fleste andre landgruppene vi intervjuet, var det flere menn enn kvinner som sa at de hjelper familien i opprinnelseslandet økonomisk. Slik er det også for dem med bakgrunn fra Sri Lanka.

5.11.4. "Alle" har en god venn

De aller fleste innvandrere i Norge har en god venn her. I alt svarte 93 prosent av innvandrerne i LKI at de hadde en god venn, noe færre enn befolkningen i alt (99 prosent). I alle grupper var det rundt 9 av 10, eller flere, som hadde en god venn i Norge. De med bakgrunn fra Sri Lanka skiller seg imidlertid litt ut, da hele 98 prosent hadde det. Vi spurte dem som hadde gode venner om noen av de gode vennene var norske. Dette var mer vanlig blant menn enn blant kvinner fra Sri Lanka (76 prosent vs 62 prosent). Dette var godt over gjennomsnittet både for menn og kvinner i LKI (Figur A35).

Arbeidsplassen er en potensiell arena for å få norske venner. Og vi ser at det er langt mer vanlig blant innvandrere å ha en god norsk venn om de har arbeid (64 prosent) enn om de ikke har det (47 prosent). Det samme gjelder de med bakgrunn fra Sri Lanka – 73 prosent av de som har arbeid, har en god norsk venn, mot 61 prosent av de som ikke har. I mange av de andre gruppene, er det flere som har fått norske venner i 2005/2006 enn i 1996. Dette tenker vi kan henge sammen med at botiden har økt, og at flere har blitt integrert i arbeidslivet i mange grupper. At de fra Sri Lanka hadde en nær like godt tilknytning til arbeidslivet i 2005/2006 som ti år tidligere, kan bidra til å forklare at det ikke er særlig mange flere som har en god norsk venn blant dem vi intervjuet i den siste runden sammenlignet med dem vi intervjuet i 1996.

5.11.5. Kvinner og menn er like lite ensomme

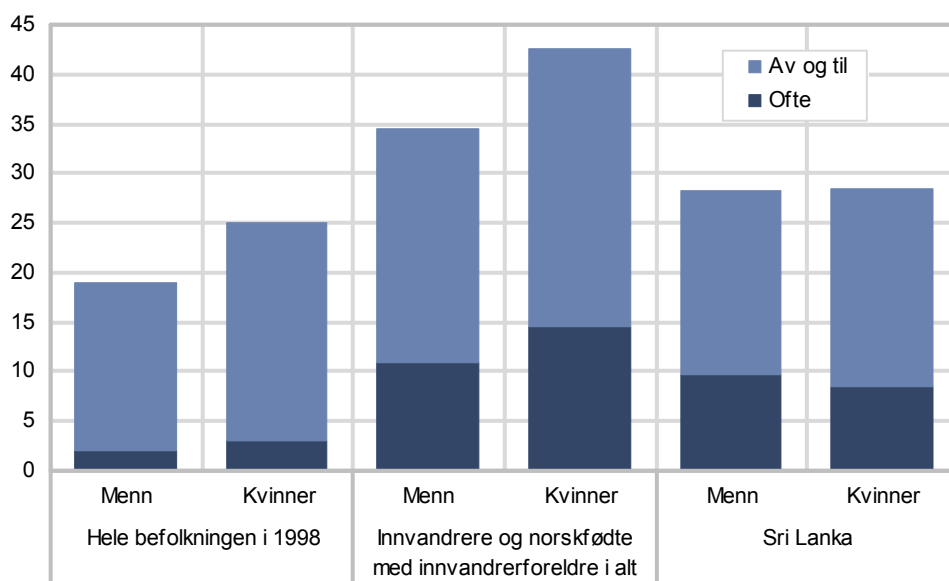
Innvandrere føler seg gjennomgående mer ensomme enn om vi ser på hele befolkningen. 13 prosent av innvandrerne svarte i 2005/2006 at de ofte føler seg ensomme, mot bare 2 prosent i hele befolkningen. Og det er noe færre som aldri føler seg

ensomme blant innvandrere sammenlignet med hele befolkningen (40 mot 44 prosent)

De fra Sri Lanka føler seg minst ensomme av de ti nasjonalitetene vi intervjuet (Figur 5.21). Fem av ti føler seg aldri ensomme, mot fire av ti om vi ser på alle i LKI. Bare 9 prosent føler seg ofte ensomme.

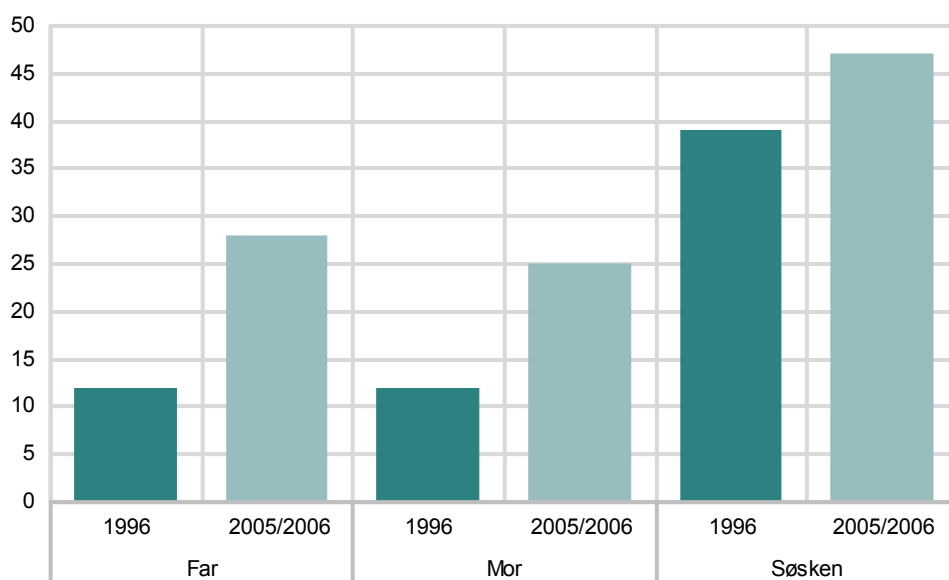
Ser vi på de ti gruppene samlet, er det flere kvinner enn menn som føler seg ensomme. Slik er det ikke blant dem med bakgrunn fra Sri Lanka, her er menn og kvinner like (lite) ensomme (Figur A36).

Figur 5.21. Andel som ofte eller av og til føler seg ensom, etter kjønn. Prosent

Kilde: Statistisk sentralbyrå, Levekår blant innvandrere 1996 og 2005/2006 og Levekårsundersøkelsen 1998

Figur 5.22. Andel med familie i Norge blant innvandrere fra Sri Lanka i 1996 og i 2005/2006. Prosent

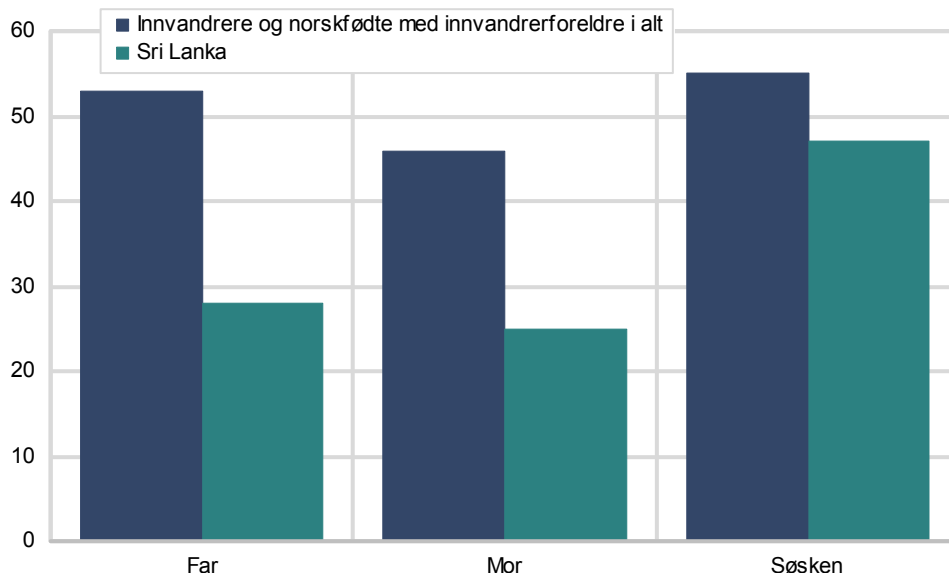

Kilde: Statistisk sentralbyrå, Levekår blant innvandrere 1996 og 2005/2006

Det var litt færre som aldri følte seg ensomme blant dem vi intervjuet i 1996. Den gang var det fire av ti som svarte dette. Dette kan henge sammen med at flere fra Sri Lanka har søsken, far, mor eller andre familiemedlemmer som bor i Norge i 2005/2006 (Figur 5.22). Sammenlignet med innvandrere i alt, er de fra Sri Lanka

blant dem hvor færrest har mor og far i Norge (Figur A37). Likevel er altså innvandrere fra Sri Lanka mindre ensomme enn de fleste andre grupper. Generelt ser vi at ensomhet henger sammen med hvorvidt en har familie i Norge eller ikke, om vi ser på individnivå. På individnivå er det også slik for dem fra Sri Lanka. De som har far, mor eller søsken i Norge er langt mindre ensomme enn de som ikke har det.

Figur 5.23. Andel innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre som har far, mor og søsken i Norge. Sri Lanka og i alt i LKI. Prosent

Kilde: Levekår blant innvandrere 2005/2006, Statistisk sentralbyrå og Levekår blant innvandrere 1996

5.12. Oppsummering – gode levekår for de fleste

De fleste innvandrere fra Sri Lanka er tamiler som flyttet fra øya etter at det brøt ut borgerkrig i 1983, og de utgjør ved inngangen til 2009 den 13. største gruppen av innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre i Norge.

Som andre flyktningegrupper ble de fra Sri Lanka bosatt spredt rundt om i landet, men etter hvert flyttet mange mot hovedstadsområdet. I dag bor over halvparten i Oslo, og med tiden har mange kjøpt seg sin egen bolig. Faktisk er det like mange som er boligeiere blant dem fra Sri Lanka som i befolkningen for øvrig, men langt flere bor trangt etter objektive kriterier, noe som henger sammen med at srilankiske husholdninger er relativt store. De færreste synes imidlertid selv at de har liten plass. Svært få har opplevd diskriminering i boligmarkedet, noe som trolig gjør det lettere for de fra Sri Lanka å få kjøpe og leie boliger enn det er for en del av de andre gruppene vi ser på.

De fleste innvandrerne fra Sri Lanka har kommet til Norge med grunnskole eller mer utdanning i bagasjen. Med andre ord er nesten ingen analfabeter. Relativt mange mangler imidlertid yrkeserfaring fra Sri Lanka, både menn og kvinner. Dette er to forhold som kan trekke i hver sin retning når det gjelder innpass på det norske arbeidsmarkedet, men som vi har sett er sysselsettingen like høy uansett om de hadde yrkeserfaring fra Sri Lanka eller ikke. Av dem vi intervjuet i 2005/2006, var det ingen som hadde høyere sysselsetting enn de fra Sri Lanka. Særlig var det mange menn som var i arbeid. De fra Sri Lanka ser ut til å ha lavere barrierer inn i arbeidslivet enn andre i form av at få sier de har opplevd diskriminering i arbeidslivet. De er overrepresentert i rengjøringsjobber. Hele en av tre har denne typen yrker, og det store flertallet av disse igjen synes de i liten grad får uttelling for ferdighetene og kunnskapene de har.

I tillegg til å være godt integrert i arbeidslivet, utmerker innvandrere fra Sri Lanka seg ved å ha en svært høy deltakelse i valg. Også på andre måter deltar relativt

mange av de fra Sri Lanka; i idrettsforeninger, i fagforeninger og i menigheter og religiøse foreninger. Religion er viktig i livet til de fleste, og både kvinner og menn er relativt religiøst aktive. Levekårsundersøkelsen tegner et bilde av en sosialt aktiv innvandrerguppe. Nær alle fra Sri Lanka har en god venn, og relativt mange har en god norsk venn. Selv om nær tre av ti ofte eller av og til føler seg ensomme, er dette få sammenlignet med andre grupper vi intervjuet.

Alt i alt nyter innvandrere fra Sri Lanka gode levekår på de fleste områder sammenlignet med andre innvandrergupper, og på mange måter ligner innvandrere fra Sri Lanka mer på befolkningen for øvrig enn på andre innvandrergupper. Dette henger i stor grad sammen med at så mange er i jobb. Har man jobb, har man også selvstendig yrkesinntekt, man kan bo bedre, man har bedre muligheter til å lære norsk og få et nettverk. Det kan være grunnlag for å karakterisere innvandrere fra Sri Lanka som bedre integrert i Norge enn andre store innvandrergupper fra Afrika og Asia.

5.13. Kjønnsforskjeller – Både kvinner og menn fra Sri Lanka greier seg godt i Norge, men kjønnsforskjeller finnes

Da innvandringen fra Sri Lanka var størst, kom det langt flere menn enn kvinner, og i toppåret 1987 kom det nær 1 500 menn og i overkant av 300 kvinner. Selv om det etter hvert kom flere kvinner enn menn, er kjønnsfordelingen blant tamilene fortsatt skjev. Særlig blant dem i 40-årene er det flere menn enn kvinner. At mennene har vært lenger i Norge enn kvinnene bidrar til å forklare noen av forskjellene vi finner mellom kvinner og menn fra Sri Lanka, som at det var 18 prosentpoeng færre kvinner enn menn i utvalget som var sysselsatt. Likevel – kvinner fra Sri Lanka hadde nest høyest sysselsetting av kvinnene i utvalget, etter kvinner fra Bosnia-Hercegovina.

Menn og kvinner fra Sri Lanka hadde, i motsetning til andre grupper, nokså lik kompetanse med seg i bagasjen da de kom til Norge. Som i andre grupper var det imidlertid flere kvinner enn menn som ikke hadde hatt et yrke i Sri Lanka. Men også mennene fra Sri Lanka skiller seg ut sammenlignet med andre grupper med at så mange av dem ikke hadde yrke i opprinnelseslandet. I de fleste grupper er det slik at mennene har tatt mer utdanning i opprinnelseslandet enn det kvinnene har, men blant dem fra Sri Lanka er nivået helt likt.

Det er også små forskjeller mellom menn og kvinner fra Sri Lanka i hvordan de vurderer sine norskferdigheter. Det ser riktignok ut til at kvinner vurderer sine norskferdigheter som noe dårligere enn menn vurderer sine, men forskjellene er små. Dette kan blant annet henge sammen med at så mange kvinner fra Sri Lanka er sysselsatte. Samtidig som sysselsettingen er høy, bruker kvinner fra Sri Lanka mye tid på husarbeid, langt mer tid enn menn fra Sri Lanka, og mange er i ordets rette forstand dobbeltarbeidende.

Nesten alle kvinner og menn fra Sri Lanka hadde en nær venn, men menn hadde i større grad enn kvinner en nær venn som var norsk. Også dette kan henge sammen med at menn i større grad var sysselsatt enn kvinnene, men ser vi bare på de som hadde arbeid, var det også flere menn enn kvinner som hadde en god norsk venn. At så mange har gode venner, og det at så mange deltar i arbeidslivet og i samfunnslivet generelt, kan bidra til å forstå at de fra Sri Lanka i liten grad føler seg ensomme sammenlignet med andre grupper, til tross for at mange ikke har mor, far eller søsken her. I motsetning til de fleste innvandrerguppene er kvinnene og menn like lite ensomme. Srilankerne skiller seg også ut ved at kvinner på mange områder har bedre helse enn menn, både fysisk og psykisk.

I likhet med andre grupper bruker kvinner fra Sri Lanka stemmeretten sin i større grad enn menn. Og de er også i noe større grad enn menn medlemmer av et norsk

politisk parti, selv om dette gjelder et lite mindretall for begge kjønn. Men som i andre grupper, er flere menn enn kvinner fra Sri Lanka medlemmer i idrettslag, og de er også i større grad fagorganiserte. Til tross for at kvinner er noe mer religiøse enn menn, er mennene noe mer religiøst aktive, først og fremst ved at de i større grad er medlemmer av menigheter eller religiøse foreninger. Det er nemlig nokså liten forskjell mellom menn og kvinner i hvor ofte de deltar på religiøse møter eller bønn arrangert av trossamfunnet sammenlignet med mange andre grupper. Faktisk er det bare kvinner fra Vietnam som deltar like ofte på slike religiøse møter som kvinner fra Sri Lanka. De forskjeller vi finner mellom kvinner og menn er heller ikke unike for innvandrere generelt eller srilankesere spesielt. Også om vi ser på befolkningen under ett, er kvinner i mindre grad sysselsatt enn menn, de bruker mest tid på husarbeid, og de deltar mer i utdanningssystemet.

6. Tyrkia

- De med bakgrunn fra Tyrkia utgjorde den 11. største gruppen innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre ved inngangen til 2009
- De første tyrkiske innvandrerne kom som arbeidsinnvandrere før innvandringsstoppen midt på 70-tallet. Siden har innvandrerne fra Tyrkia kommet gjennom familieinnvandring, og noen har kommet som flyktninger.
- Halvparten av de vi intervjuet hadde vært i Norge i 16 år eller mer. Botiden til innvandrere fra Tyrkia er lang sammenlignet med de fleste grupper vi intervjuet i intervjuundersøkelsen Levekår blant innvandrere (LKI).
- En av fem definerer seg som en minoritet i Tyrkia. Flertallet av disse er trolig kurdere
- Ingen andre grupper hadde så lavt utdannede fedre som de fra Tyrkia, og bare de fra Pakistan hadde like lavt utdannede mødre
- Kvinner fra Tyrkia var blant dem hvor færrest hadde utdanning fra høyskoler eller universiteter før de kom til Norge
- Som i andre grupper, vurderer menn sine norskferdigheter bedre enn kvinner vurderer sine
- Det store flertallet sysselsatte med tyrkisk bakgrunn er fornøyde med hvordan jobben matcher kvalifikasjonene deres
- Halvparten av de med tyrkisk bakgrunn sa de aldri hadde hatt problemer med å klare løpende utgifter de siste 12 månedene, omtrent som gjennomsnittet i LKI
- Bare om vi sammenligner med menn i hele befolkningen, finner vi like få som bruker mer enn 20 timer på husarbeid i uka som blant menn med tyrkisk bakgrunn
- De fleste fra Tyrkia er oppdratt som muslimer, og som i andre grupper er kvinner noe mer religiøse enn menn, men menn går oftere i moskeen enn kvinner.
- De fra Tyrkia er blant gruppene i LKI som har dårligst helse, og som i andre grupper har kvinner dårligere helse enn menn
- Det var blant dem med tyrkisk bakgrunn flest hadde planer om å flytte tilbake, fulgt av de fra Bosnia-Hercegovina
- Sammen med innvandrere fra Irak er det de med tyrkisk bakgrunn som i minst grad føler samhørighet med Norge
- I motsetning til de fleste grupper, var det færre med tyrkisk bakgrunn som hadde mor, far eller søsken i Norge i 2005/2006 sammenlignet med ti år tidligere.

6.1. Demografi og botid

I dette kapitlet skal vi gi en kort demografisk beskrivelse av tyrkiske innvandrere og deres barn, noe som er gjort langt grundigere i de to rapportene Henriksen 2007 og Pettersen 2009. Som vi skal se, utgjør de med bakgrunn fra Tyrkia den 11. største gruppen innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre i Norge ved inngangen til 2009. De første tyrkiske innvandrerne var arbeidsinnvandrere som kom på slutten av 60-tallet, siden har innvandrerne fra Tyrkia først og fremst kommet gjennom familieinnvandring, men det er også kommet en del flyktninger.

Levekårsundersøkelsen blant innvandrere

I 2005/2006 gjennomførte SSB intervjuundersøkelsen Levekår blant innvandrere (LKI). Innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre fra ti utvalgte landgrupper ble intervjuet, deriblant Tyrkia. Det er denne levekårsundersøkelsen som hovedsakelig er datagrunnlaget i dette kapitlet. Når vi sammenligner tyrkernes svar i LKI med innvandreernes gjennomsnitt, mener vi gjennomsnittet for de ti gruppene. I tillegg supplerer vi med data fra Levekårsundersøkelsen fra 1996, og med de nyeste data som var tilgjengelig fra de offentlige registrene da denne rapporten ble skrevet. Opplysninger om befolkningen i alt er hentet fra diverse roterende levekårsundersøkelser. Det står mer i innledningskapitlet om hvordan undersøkelsen ble gjennomført og om datagrunnlaget, men fullstendig informasjon finnes i Gulløy (2008). De som ble intervjuet i LKI svarte på flere spørsmål enn de som er gjengitt her. I ”hovedrapportene” Blom og Henriksen (2008) og Blom (2008), er de ulike landgruppene svar på alle spørsmål i intervjuene omtalt.

6.1.1. Varierende innvandring

De første innvandrerne fra Tyrkia kom til Norge som arbeidsinnvandrere før innvandringsstoppen i 1975. Dette har gruppen til felles med innvandrere fra Pakistan, Marokko, tidligere Jugoslavia og India. Etter innvandringsstoppen har tyrkiske innvandrere hovedsakelig kommet gjennom familieinnvandring, men det har også kommet asylsøkere fra Tyrkia. Familieinnvandring innbefatter familiegjenforening og familieetablering. Noen gjenforenes med innvandrere som tidligere har kommet som arbeidsmigranter, andre kommer for å etablere seg i et nytt parforhold med andre personer som allerede bor i Norge.

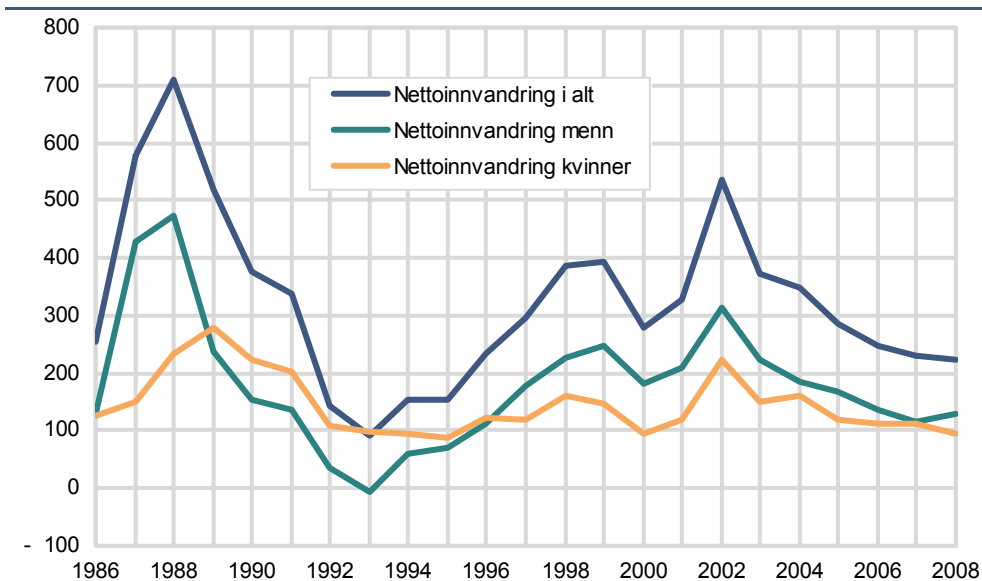
I perioden 1986-2008 var det en innvandrings-topp for tyrkiske statsborgere i 1988 på 799 personer. Som Figur 6.1 viser var et stort flertall av disse menn. I perioden 1986-1989 kom det 2 400 menn og 1 600 kvinner. Deretter fulgte en kraftig nedgang i antallet som innvandret. Nedgangen henger sammen med at færre kom gjennom familiegjenforeninger. Perioden etter 1994 har i større grad vært preget av familieetableringer, og da har det igjen vært noe flere menn enn kvinner som har innvandret⁴⁶. Antallet personer med tyrkisk statsborgerskap som har innvandret har siden 1994 ligget på mellom 200 og 630 personer årlig. Blant disse finner vi en del menn fra Tyrkia som har kommet for å gifte seg med kvinner i ”befolkningen ellers” (Daugstad 2009). Det er ikke mange som er registrert utvandret, i perioden 1986-2007 mellom 50 og 200 personer årlig (Tabell 6.1).

Tabell 6.1. Inn-, ut- og nettoinnvandring av statsborgere av Tyrkia, etter kjønn. 1986-2008. Absolutte tall

	Innvandring			Utvandring			Nettoinnvandring		
	I alt	Menn	Kvinner	I alt	Menn	Kvinner	I alt	Menn	Kvinner
1986-1989	2437	1574	863	380	304	76	2057	1270	787
1990-1994	1 769	846	923	666	468	198	1 103	378	725
1995-1999	1 879	1 057	822	415	227	188	1 464	830	634
2000	356	229	127	78	47	31	278	182	96
2001	408	258	150	79	49	30	329	209	120
2002	584	344	240	47	29	18	537	315	222
2003	468	286	182	97	64	33	371	222	149
2004	483	274	209	135	88	47	348	186	162
2005	413	243	170	126	76	50	287	167	120
2006	348	201	147	99	65	34	249	136	113
2007	326	184	142	97	68	29	229	116	113
2008	308	178	130	85	49	36	223	129	94
I alt	9 779	5 674	4 105	2 304	1 534	770	7 475	4 140	3 335

Kilde: Befolkningsstatistikk, Statistisk sentralbyrå

⁴⁶ Innvandring av ektefeller kan både være på grunnlag av et allerede etablert ekteskap (familiegjenforeninger), eller på grunnlag av inngåelse av ekteskap (familieetableringer).

Figur 6.1. Årlig nettoinnvandring av statsborgere av Tyrkia, etter kjønn. 1986-2008. Absolutte tall

Kilde: Befolkningsstatistikk, Statistisk sentralbyrå

6.1.2. Familieinnvandrere, men også flyktninger

Som nevnt har de fleste fra Tyrkia kommet gjennom familieinnvandring til Norge etter midten av 1970-tallet. I perioden 1990-2008 kom det 6 800 tyrkiske statsborgere til Norge, hvorav 5 900 kom gjennom familieinnvandring, resten kom gjennom arbeidstillatelser, utdanningstillatelser eller de var flyktninger. Av de som kom som familieinnvandrere i perioden, var det 2 100 som kom for å gjenforenes med familie, 2 400 kom for å etablere familie med en med tyrkisk bakgrunn som bodde i Norge, og 1 400 kom for å etablere familie med en i den øvrige befolkningen.

Selv om de fleste kommer av andre grunner, var det 2 700 personer fra Tyrkia som hadde flyktningbakgrunn ved inngangen til 2009, noe som gjør disse til den 13. største flyktningegruppen i Norge. Flyktningene er for det meste kurdere.

I Norge har vi ikke registerstatistikk over etnisk tilhørighet. Registerdataene våre gjør det dermed ikke mulig å skille ut minoritetsgrupper innen den enkelte stat. I LKI spurte vi imidlertid om de vi intervjuet eller deres familie "tilhører noen etnisk, nasjonal, språklig eller religiøs minoritet" i sitt eller foreldrenes hjemland. To av ti av respondentene fra Tyrkia svarte ja. Hvem som definerer seg som en *etnisk* minoritet er ikke godt å vite, noen kan for eksempel være religiøse minoriteter i sin by, og svare ja på spørsmålet. Trolig er de fleste fra Tyrkia som definerer seg som etniske minoriteter, kurdere.

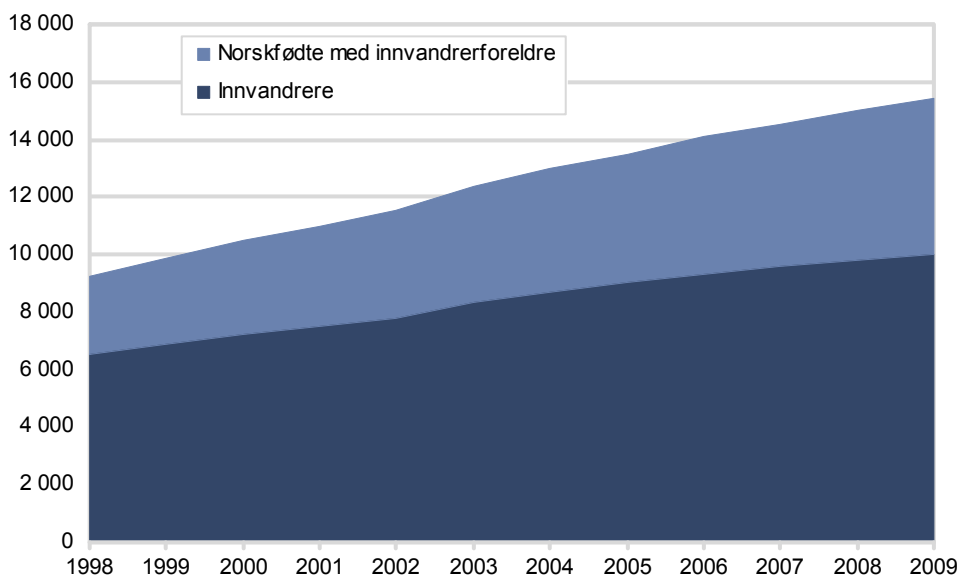
6.1.3. 11. største gruppe innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre

Ved inngangen til 2009 bodde det 15 400 personer med bakgrunn fra Tyrkia i Norge - 10 000 innvandrere og 5 400 norskfødte med foreldre fra Tyrkia. Til sammen utgjorde disse den 11. største gruppen innvandrere og norskfødte i Norge. Det var så vidt flere med bakgrunn fra Iran og færre med bakgrunn fra Russland (Tabell A1). Teller vi bare innvandrere og ikke norskfødte, utgjør de fra Tyrkia den 15. største gruppen.

Figur 6.2 viser hvordan antallet med bakgrunn fra Tyrkia i Norge har økt siden 1998. Ved inngangen til 2006, rundt tiden da LKI ble gjennomført, bodde det 9 300 innvandrere fra Tyrkia i Norge og 4 700 norskfødte med foreldre fra Tyrkia, og til sammen utgjorde de den gang den niende største gruppen i Norge.

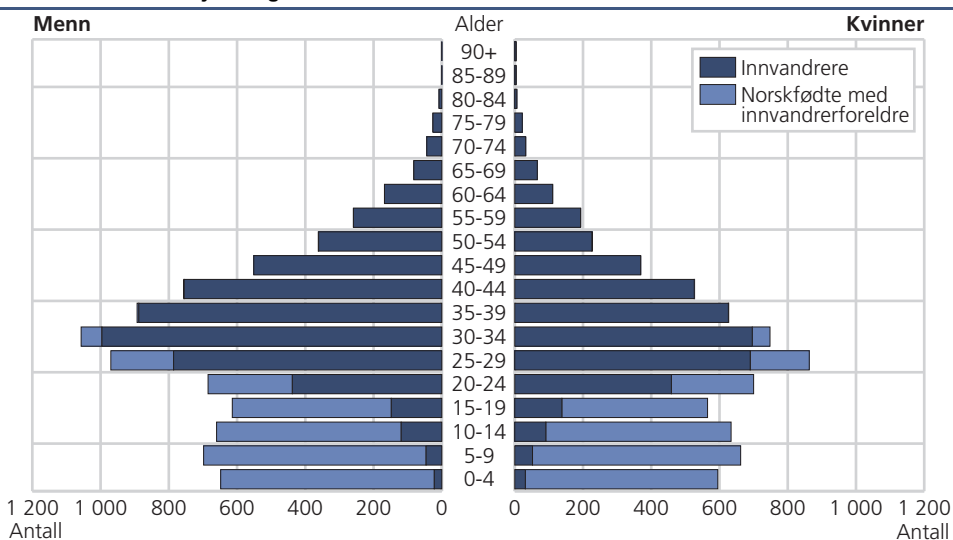
Helt siden de første arbeidsinnvandrere kom fra Tyrkia til Norge på slutten av 1960-tallet, har det vært flest menn, men etter hvert som flere har fått gjenforening med sine familier eller eventuelt etablert nye familier, har kjønnsfordelingen blitt jevnere. De siste 20 åra har kvinnene utgjort omtrent 43-44 prosent av innvandrerne fra Tyrkia. Ved inngangen til 2009 var det 5 700 menn og 4 300 kvinner, med andre ord en tydelig mannsovervekt. Og som Figur 6.3 viser, er det flere menn enn kvinner i alle aldersklasser, unntatt blant innvandrerne som er i 20-åra. Størst mannsovervekt er det blant dem som er 50-54 år, her er det 361 menn og 226 kvinner.

Figur 6.2. Antall innvandrere og norskfødte med foreldre fra Tyrkia. 1998-2009

Kilde: Befolkningsstatistikk, Statistisk sentralbyrå

Figur 6.3. Antall innvandrere fra Tyrkia og norskfødte med innvandrerforeldre fra Tyrkia, etter kjønn og alder. 1.1.2009

Kilde: Befolkningsstatistikk, Statistisk sentralbyrå

6.1.4. Fjerde største gruppen norskfødte

De 5 400 norskfødte med tyrkiske foreldre utgjorde ved inngangen til 2009 den fjerde største gruppen norskfødte med innvandrerforeldre i Norge. Det var flere med foreldre fra Pakistan, Vietnam og Somalia. Som andre grupper med lang bostid, er andelen norskfødte høy. De utgjorde 35 prosent av de med bakgrunn fra Tyrkia. Som Figur 6.3 viser, begynner en god del av disse å bli unge voksne. 970 var over 20 år ved inngangen til 2009, men det var også mange barn, 2 500 var under 10 år. Det betyr at vi kan si noe om hvordan det går med norskfødte med

tyrkiske foreldre i utdanningssystemet og etter hvert kan vi også studere hvordan de gjør det i arbeidslivet og på andre ”voksenområder”.

De fleste med tyrkisk bakgrunn gifter seg med personer med samme landbakgrunn. Dette gjelder både de som har innvandret og de som er født i Norge. Likevel er det også et ikke utbetydelig antall par hvor den ene, som regel mannen, er innvandrer fra Tyrkia, og hvor den andre er i ”befolkningen ellers” (Daugstad 2009). Ved inngangen til 2009 var det 1 900 barn med en slik forelderkombinasjon, langt flere enn de 374 var barna som hadde en forelder som var norskfødte med tyrkiske foreldre og en som var innvandrer fra Tyrkia. Så langt er det ikke mange barn av to norskfødte med foreldre fra Tyrkia, det noen ville kalle ”tredjegerasjon”. Ved inngangen til 2009 var det 31 slike barn. Uansett hvilken av disse tre kategoriene barna med tyrkisk bakgrunn tilhører, har de til felles at de er svært unge. Deres levekår kan vi med andre ord ikke si noe om på mange år.

Det er lite som tyder på at gruppen med tyrkisk bakgrunn skal bli mindre. Det har ikke vært stor innvandring fra Tyrkia de siste åra, men innvandringen har heller ikke stoppet opp, slik den for eksempel nesten har gjort fra Chile. Videre er mange innvandrere fra Tyrkia i 20- og 30-åra, i fruktbar alder. Antallet barn født av tyrkiskfødte foreldre har vært noenlunde stabilt de siste årene, og ved inngangen til 2009 hadde tyrkiske kvinner i alderen 35-44 år 2,5 barn hver, over gjennomsnittet for kvinner i Norge (1,96).⁴⁷

Man måtte være minst 16 år for å komme med i LKI-utvalget. Derfor var det naturlig nok flest innvandrere, men blant dem med bakgrunn fra Tyrkia utgjorde de norskfødte 8 prosent av dem vi intervjuet. Blant dem med bakgrunn fra Chile utgjorde de norskfødte en like stor andel, mens det var flere blant dem med bakgrunn fra Vietnam (14 prosent) og Pakistan (30 prosent).

Når tallene gjelder både innvandrere fra Tyrkia og norskfødte med foreldre fra Tyrkia, vil vi alternativt med betegnelsen ”personer med tyrkisk bakgrunn”, eller for enkelthets skyld ”innvandrere fra Tyrkia” selv om det også inkluderer norskfødte. Vi poengterer når det *bare* er innvandrere tallene gjelder.

6.1.5. Halvparten har bodd i Norge i 16 år eller mer

Innvandrere fra Tyrkia er blant innvandrergruppene som har lengst botid i Norge (Figur A1).⁴⁸ Ved inngangen til 2009 hadde halvparten vært registrert bosatt i Norge 16 års botid eller mer, mens bare en av ti hadde vært i Norge i mindre enn to år. Som Tabell 6.2 viser, er det flere menn enn kvinner fra Tyrkia i alle botidsintervaller.

Tabell 6.2. Antall innvandrere fra Tyrkia, etter kjønn og botid. 1.1.2009

	Menn	Kvinner	I alt	Andel kvinner
0-2 år	586	422	1 008	0,42
3-7 år	1 151	814	1 965	0,41
8-15 år	1 234	976	2 210	0,44
16 år og over	2726	2130	4 856	0,44
I alt	5 697	4 342	10 039	0,43

Kilde: Befolkningsstatistikk, Statistisk sentralbyrå

Også i LKI var de fra Tyrkia blant dem som hadde lengst botid i utvalget. Median botid for dem vi intervjuet var 15 år.⁴⁹ Bare de fra Pakistan (19 år), Chile og Vietnam (17 år) hadde lengre botid enn de med bakgrunn fra Tyrkia, mens de fra Sri

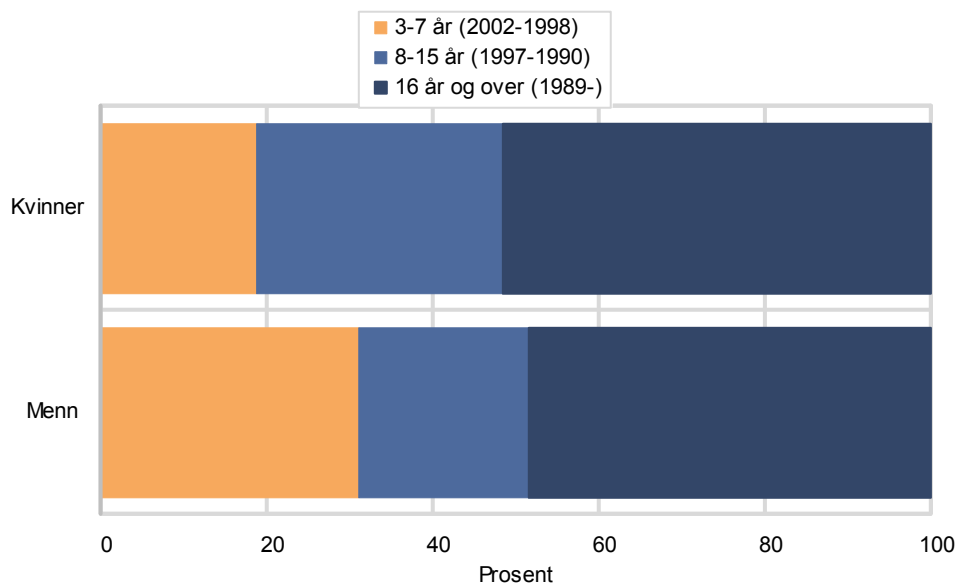
⁴⁷ Per 1.1.2009 hadde innvandrerkvinner i alderen 35-44 år i gjennomsnitt 1,9 barn hver, omtrent som gjennomsnittet i Norge (1,95). Av landgruppene i LKI, var det kvinner fra Somalia som hadde flest barn (3,69), fulgt av Pakistan (3,11) og Irak (3,08). Deretter kom kvinner fra Tyrkia (2,5).

⁴⁸ Noen figurer og tabeller omtales i alle kapitler. Heller enn å gjenta disse i hvert eneste kapittel, er de samlet bak i et vedlegg, og disse figurene og tabellene har et nummer som starter bokstaven A.

⁴⁹ Når personene i utvalget sorteres i stigende rekkefølge etter hvor lenge de har bodd i Norge, har personen i midten en botid tilsvarende medianen.

Lanka hadde like lang. For LKI var det et kriterium at en hadde minst to års botid for å komme med i utvalget, det vil si at det var ingen helt nyankomne som ble intervjuet. I 2005/2006 var den mediane botiden blant de vi intervjuet fra Tyrkia fem år lenger enn den var i 1996 (Figur A2). Som Figur 6.4 viser, var det i 2005/2006 noe mer vanlig blant tyrkiske menn vi intervjuet å ha kort botid enn det var blant kvinnene fra Tyrkia, mens noe flere menn enn kvinner har 8-15 års botid. Halvparten av utvalget, både kvinner og menn, hadde vært i Norge i 16 år eller mer. Forskjellene mellom menn og kvinner fra Tyrkia er såpass små at vi ikke kan forklare mye av levekårsforskjeller ved å vise til at kvinner og menn har ulik botid i Norge.

Figur 6.4. Innvandrere fra Tyrkia, etter botid (ankomstår i parentes) og kjønn. Prosent

Kilde: Levekår blant innvandrere 2005/2006, Statistisk sentralbyrå

Botiden i Norge har mye å si for innvandreres levekår på ulike felt. Det tar tid å knekke kodene til det norske samfunnet, lære seg norsk, ta utdanning og/eller få godkjent utdanning, danne nettverk og finne arbeid. Multivariate analyser av LKI-data, viser at alder, kjønn, landbakgrunn og botid er demografiske variable med betydning for hvorvidt en innvandrere er sysselsatt eller ikke.⁵⁰ At de fra Tyrkia har lengre botid i 2005/2006 i forhold til i 1996 kan bidra til å forklare forbedringer i levekår som vi finner, som for eksempel at langt flere har jobb, og at deres boligsituasjon er forbedret. Samtidig gir det oss en forventning om at innvandrere fra Tyrkia på mange områder har bedre levekår enn innvandrere som har vært i Norge i kortere tid, men slik er det ikke som vi skal se gjennom dette kapitlet.

6.1.6. Sammenligne Pakistan og Tyrkia?

Vi vil i løpet av denne beskrivelsen av levekårene til tyrkiske innvandrere og deres norskfødte barn skjule spesielt til de med bakgrunn fra Pakistan, som det kan være naturlig å sammenligne dem med. Begge er grupper hvor de første innvandrerne kom som arbeidsinnvandrere før innvandringsstoppen på midten av 1970-tallet, mens innvandringen etterpå har vært preget av familieetableringer og -gjenforeninger. Fra Tyrkia har det imidlertid kommet en del asylsøkere, og i utvalget oppga 12 prosent at de hadde asyl eller humanitært grunnlag som oppholdsgrunn, mot bare 3 prosent blant dem fra Pakistan.

Demografisk er disse gruppene ikke helt like. Blant dem vi intervjuet, var det langt flere norskfødte i den pakistanske gruppen (30 prosent) enn blant dem med bakgrunn fra Tyrkia (8 prosent). Aldersstrukturen er også forskjellig. Bare 14 prosent av dem med bakgrunn fra Tyrkia er i alderen 16-24 år, langt færre enn dem fra

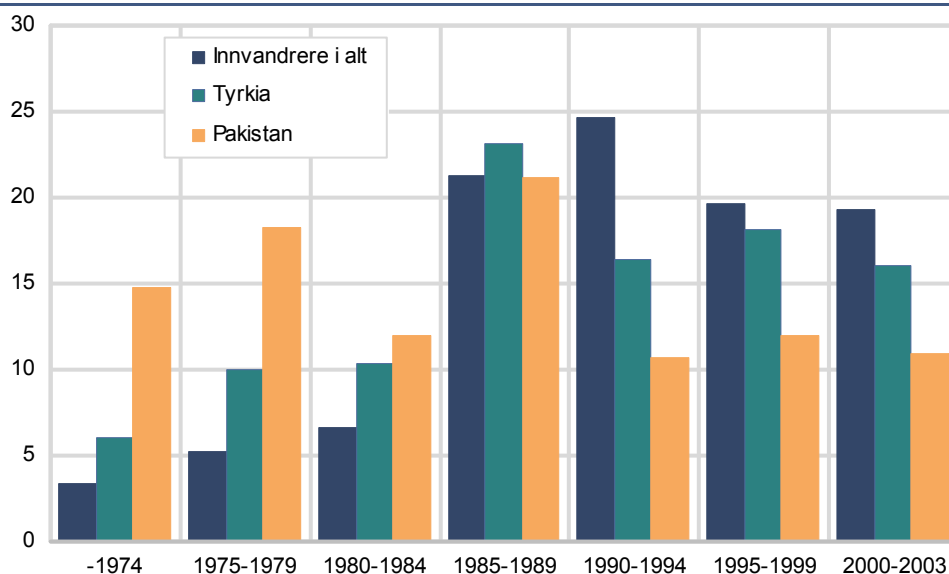
⁵⁰ Analysene er gjort av forsker Svein Blom ved Statistisk sentralbyrå, og publiseres i 2010.

Pakistan, hvor 34 prosent er så unge. Samtidig er det ikke mange fra Tyrkia som er over 55 år, bare 5 prosent, mot 11 prosent av dem fra Pakistan (Figur A3). Blant dem fra Tyrkia er det med andre ord flere som er i alderen 25-39 år, dvs. unge voksne, enn de er blant dem fra Pakistan, hvor det er flere helt unge og relativt gamle.

Dette henger sammen med at det er flere blant dem fra Pakistan som har lang botid enn blant dem fra Tyrkia. For eksempel kom 33 prosent av de pakistanske innvandrerne vi intervjuet før 1980, mot 16 prosent av de tyrkiske innvandrerne (Figur 6.5).

Noen av de forskjellene vi finner mellom dem med tyrkisk og pakistansk bakgrunn kan med andre ord skyldes at de to gruppene ikke er helt like hva gjelder botid, alder, andel norskfødte, etc.

Figur 6.5. Ankomstår for innvandrere fra Pakistan og Tyrkia, og for innvandrere i LKI i alt

Kilde: Levekår blant innvandrere 2005/2006, Statistisk sentralbyrå

6.2. Svarprosent og representativitet

Det er mye interessant informasjon å hente fra feltarbeidet i LKI, det vil si fra tiden vi var ute og intervjuet de som var trukket ut til å delta i undersøkelsen. Hvilke grupper var vanskelige å få tak i? Hvem foretrakk å bli intervjuet på norsk? Er de som ble intervjuet representative for dem med tyrkisk bakgrunn som bor i Norge? Slike spørsmål er inngående behandlet i dokumentasjonsrapporten om levekårsundersøkelsen (Gulløy 2008), her skal vi først og fremst se på i hvilken grad de som ble intervjuet i LKI er representative for de med tyrkisk bakgrunn i Norge.

63 prosent av de med bakgrunn fra Tyrkia som var trukket ut til å delta i undersøkelsen, ble faktisk intervjuet - 66 prosent av mennene og 58 prosent av kvinnene. Gjennomsnittet var 64 prosent for de ti gruppene (Tabell). Dersom vi ikke nevner annet, er prosentandelen beregnet ut fra de 297 personene med tyrkisk bakgrunn som ble intervjuet, 181 menn og 116 kvinner.

Kriteriene for å komme med i trekkepopulasjonen, det vil si dem som kunne bli trukket ut til å delta i levekårsundersøkelsen, var følgende:

- Måtte være innvandrere eller norskfødt med to innvandrerforeldre
- Måtte ha bakgrunn fra ett av de aktuelle ti landene
- Måtte ha bodd i Norge i minst to år per 1. september 2005
- Måtte være mellom 16 og 70 år den 1. januar 2006

Er de vi intervjuet representative for de med bakgrunn fra Tyrkia i Norge som fylte disse kriteriene? I og med at ikke alle vi trakk ut, faktisk ble intervjuet, er det ikke slik at de vi intervjuet er et nøyaktig speilbilde av trekkepopulasjonen. Men de er langt fra noe vrengebilde. Analysene av utvalget viser at i det tyrkiske utvalget er menn tydelig overrepresentert og de yngste og norskfødte underrepresentert (Gulløy 2008:34). For å si det på en annen måte; i speilet som levekårsundersøkelsen representerer, tar menn større plass og unge og norskfødte mindre plass i utvalget enn de gjør i virkeligheten. Bortsett fra dette, er representasjonen blant dem fra Tyrkia god i forhold til de kjennemerkene vi har sjekket for.

Ettersom resultatene bygger på opplysninger om et utvalg av befolkningen, er det knyttet statistisk usikkerhet til dem. Og når vi deler opp i undergrupper, som menn og kvinner, eller sysselsatte og ikke-sysselsatte, blir usikkerheten særlig stor, og noen ganger så stor at vi ikke gjengir resultatene. Eksempelvis er det såpass få tyrkiske kvinner som er sysselsatt i utvalget, at vi ikke vil se på forskjeller mellom sysselsatte kvinner og menn fra Tyrkia. Vi skal ikke i denne rapporten gjengi signifikanstester av resultater og forskjeller, dvs. oppgi et tall som sier noe om med hvor stor sikkerhet vi kan si noe om populasjonen basert på svarene til dem vi intervjuet. Vi vil imidlertid poengtere det når prosenttall bygger på små tall, og unngå å gjengi resultater som er for usikre.

6.3. Bakgrunn fra Tyrkia

Innvandrerne fødes ikke på grensen til Norge. De har med seg en bagasje og en bakgrunn som på mange måter vil prege deres muligheter til å tilpasse seg samfunnet i Norge. Dette har vi fått vite mer om gjennom levekårsundersøkelsen, hvor vi blant annet spurte om foreldrenes sosioøkonomiske bakgrunn, hvor de var vokst opp i opprinnelseslandet og hva de hadde av yrkeserfaring. Som vi skal se, er det svært vanlig blant tyrkiske innvandrere å ha hatt hjemmевærende mødre, og knapt noen mødre hadde mer enn grunnskolen. I dette kapitlet er naturlig nok bare innvandrernes svar tatt med, og flere steder ser vi bare på svarene til de som kom til Norge som voksne.

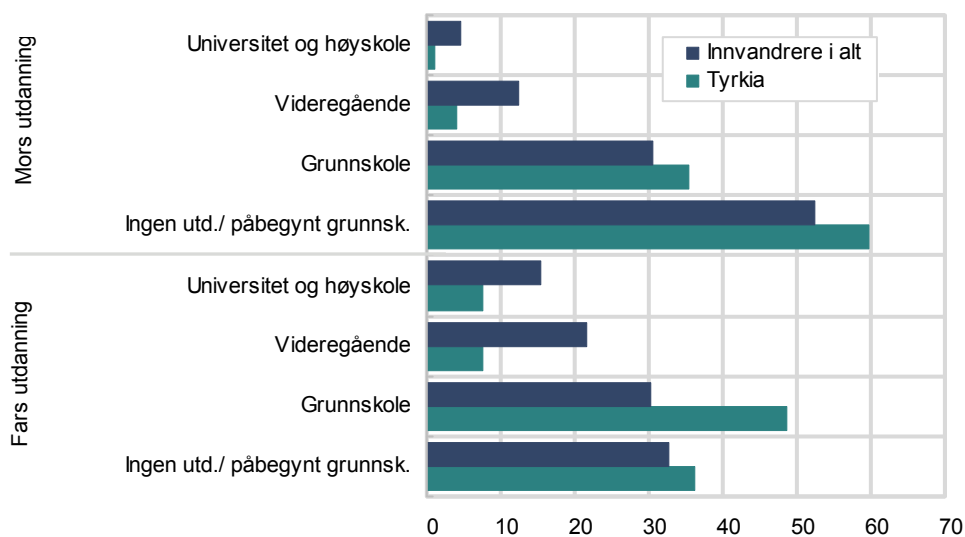
6.3.1. Fire av ti oppvokst på landsbygda

Tyrkiske innvandrere var, sammen med de fra Pakistan og Sri Lanka, de som i størst grad svarte at de var oppvokst på landsbygda i opprinnelseslandet. Fire av ti fra de tre gruppene svarte det. 22 prosent av innvandrerne fra Tyrkia var oppvokst i en småby og bare 37 prosent i en storby. Det var færrest oppvokst i by blant dem fra Sri Lanka (25 prosent), flest blant dem fra Chile (82 prosent).

6.3.2. Foreldrene har lav utdanning

Vi spurte dem som var kommet til Norge som voksne hvilken utdanning deres foreldre hadde. I alle gruppene var det fedrene som hadde høyest utdanning, og i snitt svarte halvparten at mor ikke hadde fullført grunnskolen (Figur 6.6). Seks av ti innvandrere fra Tyrkia som kom til Norge som voksen hadde en mor som ikke hadde fullført grunnskole. Bare 15 prosent hadde fedre og 5 prosent hadde mødre med mer enn grunnskoleutdanning. Svært få hadde mødre med utdanning fra universitet eller videregående, noen flere fedre hadde det. Ingen andre grupper hadde så lavt utdannede fedre, og bare de fra Pakistan hadde like lavt utdannede mødre.

Figur 6.6. Foreldres høyeste fullførte utdanning, blant innvandrere som var minst 18 år ved ankomst. Innvandrere fra de ti landene i LKI i alt og innvandrere fra Tyrkia. Prosent¹

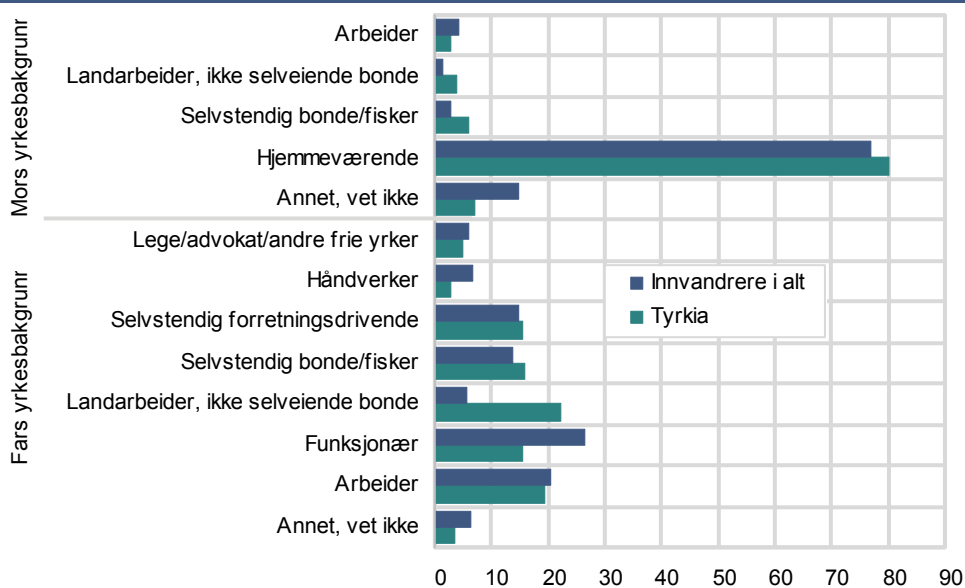
¹ N= 2106 personer for alle innvandrere i LKI og N=201 for Tyrkia
Kilde: Levekår blant innvandrere 2005/2006, Statistisk sentralbyrå

6.3.3. Fire av ti fedre arbeidet i primærnæringene...

Det store flertall innvandrere fra Tyrkia som var 18 år eller eldre da de kom til Norge hadde mødre som ikke var yrkesaktive, men hjemmeværende (Figur 6.7). Åtte av ti hadde det, som gjennomsnittet for LKI.

Fedrene til de vi intervjuet fra Tyrkia skiller seg ut ved at så mange var landarbeidere (ikke selvstendige bønder). Dette gjaldt hele 22 prosent, mot bare 6 prosent om vi ser på gjennomsnittet i LKI. I ingen andre grupper var det på langt nær like vanlig at fedrene var landarbeidere, nærmest kom de fra Serbia-Montenegro, hvor 9 prosent hadde en slik bakgrunn. 16 prosent hadde fedre som var selvstendig bonde eller fisker, omtrent som gjennomsnittet i LKI. Til sammen arbeidet altså nær fire av ti fedre i primærnæringene. Bare blant dem fra Vietnam var det like mange, men her var de fleste selvstendige bønder/fiskere, og færre var landarbeidere.

Figur 6.7. Innvandrere fra Tyrkia som var minst 18 år ved ankomst, etter foreldres vanligste yrke i opprinnelseslandet. Prosent¹

¹ N= 2106 personer for alle innvandrere i LKI og 201 for Tyrkia
Kilde: Levekår blant innvandrere 2005/2006, Statistisk sentralbyrå

Relativt få hadde funksjonærfedre, dette var omtrent halvparten så vanlig blant dem fra Tyrkia som blant gjennomsnittet i LKI.

6.3.4. ..men knapt noen innvandrere arbeidet der selv

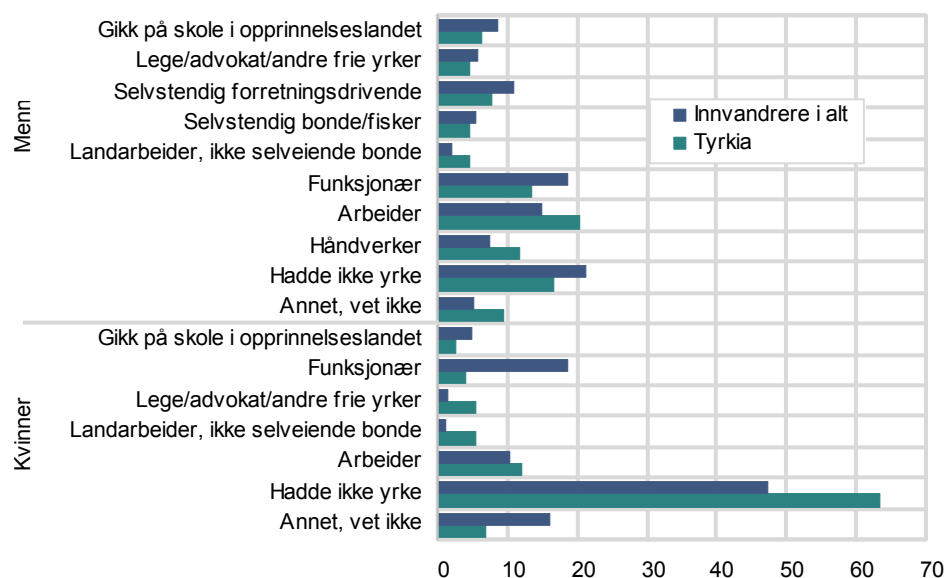
Yrkeskompetanse fra opprinnelseslandet kan ha betydning for hvilke muligheter innvandreren har på arbeidsmarkedet i Norge. I undersøkelsen spurte vi hvilket hovedyrke innvandrene selv hadde i opprinnelseslandet, og også her har vi bare sett på dem som var 18 år eller eldre da de kom til Norge.

Vi så i forrige avsnitt at mange kom fra familier hvor faren arbeidet i primærnæringen. Det var imidlertid få menn som selv hadde arbeidet i denne næringen. 5 prosent var landarbeider og 5 prosent selvstendig bonde eller fisker. Det mest vanlige blant menn fra Tyrkia var å ha erfaring som arbeider, funksjonær, håndverker, eller de hadde ikke yrke (Figur 6.8).

Det vanligste svaret for kvinnene, slik det er for de fleste andre gruppene, er at de ikke hadde yrke i hjemlandet. 64 prosent av kvinnene som kom fra Tyrkia til Norge som voksne, svarte dette. Bare blant kvinner fra Pakistan var dette mer vanlig, mens det var omtrent like vanlig blant dem fra Irak og Sri Lanka. Svært få kvinner hadde bakgrunn som funksjonær, det var blant tyrkiske kvinner dette yrket var minst vanlig.

I kapittel 6.5.1 skal vi se at mange, særlig kvinner, kommer til Norge uten mer enn grunnskoleutdanning i bagasjen.

Figur 6.8. Innvandrere fra Tyrkia som var minst 18 år ved ankomst, etter kjønn og fire vanligste yrker fra opprinnelseslandet. Prosent¹

¹ N= 951 kvinner og 1155 menn for innvandrere i LKI, og 74 kvinner og 127 menn for Tyrkia
Kilde: Levekår blant innvandrere 2005/2006, Statistisk sentralbyrå

6.4. Boforhold

Fra befolkningsregisterne vet vi en del om bo- og flyttesituasjonen til innvandrere fra Tyrkia; som at relativt mange bor på østlandsområdet, særlig i Drammen, sammenlignet med andre innvandrergupper. Vi skal her blant annet se på hvor vanlig det er blant dem fra Tyrkia å eie sin egen bolig, og å bo trang, samt hva de vi intervjuet selv mener om sine boforhold. Som vi skal se, har mange gått fra å bo i borettslag til å bli selveiere. For disse temaene er det ikke naturlig å se på forskjeller mellom kvinner og menn, men spørsmålene er stilt både innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre.

6.4.1. 14 prosent bor i Drammen

Da de første arbeidsinnvandrerne kom fra Tyrkia til Norge, var det først og fremst i og rundt Oslo de fant arbeid og bosatte seg. Ved inngangen til 2009 bor derfor mange, fire av ti, i hovedstaden. Av de ti gruppene vi intervjuet i LKI, var det bare blant dem fra Pakistan, Sri Lanka og Somalia at det er mer vanlig å bo i Oslo (Figur A7). Det er også mange med tyrkisk bakgrunn som bor i Drammen, mer enn 2 100 ved inngangen til 2009. Dette er 14 prosent av alle med tyrkisk bakgrunn, og de er den største gruppen innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre i byen. Til sammenligning bor bare 1,3 prosent av Norges befolkning i Buskeruds hovedstad. Det vil si at det er mer enn ti ganger mer vanlig for en med tyrkisk bakgrunn å bo i Drammen enn det er for befolkningen i alt. Videre utgjør tyrkiske innvandrere og deres norskfødte barn den nest største innvandrergruppen i Trondheim, den tredje største i Stavanger, og de var på syvende plass i Oslo. De utgjør med andre ord et betydelig innslag i innvandrerbefolkningen i andre store byer enn Drammen.

Innvandrere fra Tyrkia i norske kommuner

Det bor innvandrere i alle landets kommuner. I rapporten "Innvandrere i norske kommuner" beskrives 17 innvandrergruppers demografi og levekår i et utvalg kommuner, inkludert de fra Tyrkia (Pettersen 2009). Slik avdekkes for eksempel hvorvidt de med tyrkisk bakgrunn som bor i Drammen skiller seg fra dem som bor i Oslo og Bærum. Rapporten kan gi kommuner og statlige myndigheter et bedre empirisk grunnlag for sin integreringspolitikk.

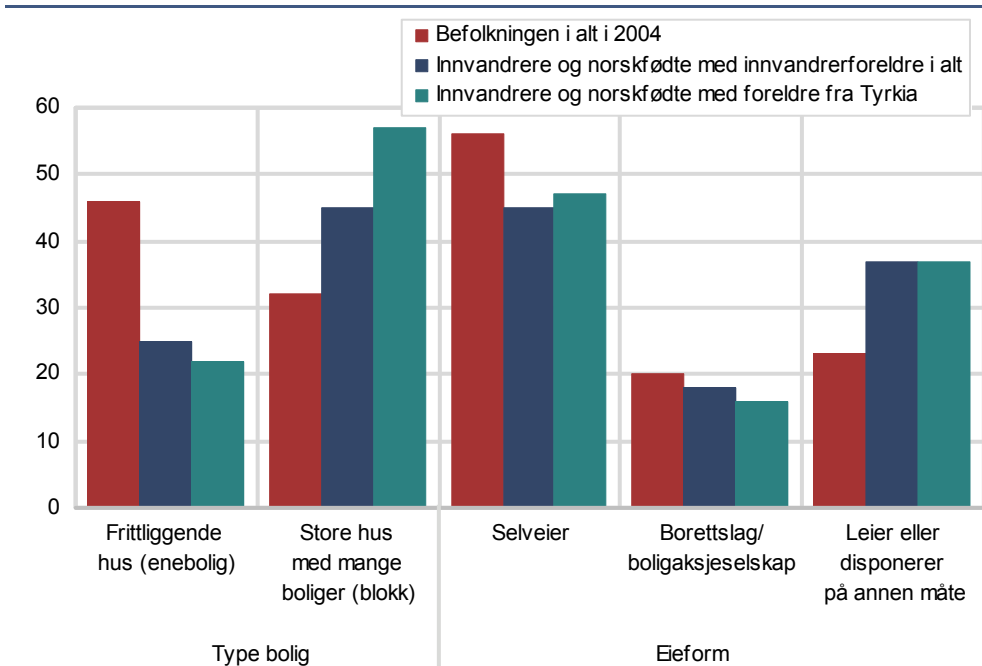
6.4.2. Seks av ti bor i blokk

Hva slags hustype folk bor i, eiendomsforholdet til boligen, hvilken størrelse boligene har i forhold til antall husholdsmedlemmer og hvordan boligen er kvalitetsmessig, er forhold som har betydning for levekårene. Litt forenklet kan ulike boligtyper og eiendomsforhold oppfattes som et hierarki med den selveide eneboligen øverst og den private hybelleiligheten eller kommunale leieboligen nederst. I en slik modell er det i hovedsak boligsøkernes økonomiske ressurser som avgjør hvor i hierarkiet den enkelte havner. Med bedre råd vil husholdningen normalt rykke oppover i bolighierarkiet. Men også andre forhold påvirker folks valg av bolig.

Hvor mange personer og generasjoner som bor i husholdningen, samt personlige preferanser og forventninger bidrar til å nyansere en slik enkel hierarkisk modell. I byer vil gjerne unge enslige foretrekke å bo trangere og mer sentralt, mens småbarnsfamilier ofte verdsetter mer plass og tilgang på grøntarealer lenger fra sentrum. Her vet vi imidlertid lite om hvorvidt innvandreren selv for eksempel ønsker å bo i blokk, men vi vil si litt om hvor innvandrerne befinner seg i bolighierarkiet uten å ta hensyn til hvorvidt plasseringen i hierarkiet er selvvalgt.

Hvordan de med bakgrunn fra Tyrkia bor, henger sammen med at så mange av dem bor i og rundt Oslo. Det bidrar til å forklare at så mange bor i blokk, for i Oslo og delvis i Drammen er dette mer vanlig enn i resten av landet. De med bakgrunn fra Tyrkia lå langt over snittet for innvandrere med hensyn til hvor vanlig det er å bo i blokk, 57 prosent gjorde det, mot i gjennomsnitt 45 prosent i LKI. Vanligst var dette blant dem fra Somalia, Pakistan og altså Tyrkia, og dette er alle grupper hvor mange bor i Oslo. 22 prosent av de med tyrkisk bakgrunn bodde i enebolig, omtrent som gjennomsnittet i LKI. Flertallet eier boligen de bor i, enten selv eller gjennom borettslag (hhv 47 og 16 prosent), her ligger de omtrent på innvandrernes gjennomsnitt (Figur 6.9).

Fire av ti med tyrkisk bakgrunn bor trangt etter objektive kriterier, også dette omtrent som innvandrernes gjennomsnitt. "Trangt" vil i denne sammenhengen si at det er flere personer i husstanden enn det er rom i boligen, eller at man bor alene på ett rom. I likhet med andre landgrupper, er det imidlertid langt færre som selv synes de har for liten plass enn hva det objektive målet på trangboddhet skulle tilsi (24 mot 41 prosent) (Figur A8).

Figur 6.9. Innvandrere og norskfødte med foreldre fra Tyrkia, etter boligforhold. Prosent

Kilde: Levekår blant innvandrere 2005/2006, Statistisk sentralbyrå og Levekårsundersøkelsen 2004

6.4.3. Fra borettslag til selveier

Det er blitt langt mer vanlig blant dem fra Tyrkia å selv eie boligen de bor i. På spørsmål om hvem som eier boligen, kunne de vi intervjuet svare "selveier", "borettslag/boligaksjeselskap" eller "leier eller disponerer på andre måter". Sammenlignet med 1996 har de med tyrkisk bakgrunn klatret i bolighierarkiet ved at flere er blitt selveiere og færre eier gjennom borettslag. Andelen selveiere har økt fra 22 til 47 prosent, og andelen som eier gjennom borettslag har sunket fra 43 til 16 prosent. Andelen som leier er imidlertid relativt uforandret (35 og 37 prosent).

Samtidig er det blitt mer vanlig å bo i enebolig. I 1996 bodde 12 prosent slik, ti år senere gjaldt det 22 prosent av dem med tyrkisk bakgrunn. Det er blitt 11 prosentpoeng færre som bor i blokk. Endringene i typen bolig de bor i er ikke veldig store i forhold til en del andre grupper. Blant dem med bakgrunn fra Vietnam, for eksempel, har andelen som bor i enebolig økt fra 21 til 44 prosent. Endringene i boforholdene gjenspeiles også i at færre med bakgrunn fra Tyrkia bor trangt, både om vi ser på det objektive målet for trangboddhet og om vi spør dem selv om de synes boligen er for liten.

Det er en del med tyrkisk bakgrunn som oppgir å ha opplevd diskriminering på boligmarkedet. Av gruppene vi intervjuet i LKI, var dette mest vanlig blant de nye flyktningegruppene fra Irak og Somalia, hvor rundt fire av ti var helt sikre på, eller hadde mistanke om, at de hadde blitt nektet å leie eller kjøpe bolig på grunn av sin innvandrerbakgrunn. Blant dem med bakgrunn fra Tyrkia hadde to av ti opplevd det samme, omtrent som gjennomsnittet i LKI. Minst diskriminering på boligmarkedet hadde de fra Bosnia-Hercegovina, Sri Lanka og Pakistan opplevd (Figur A8).

6.5. Utdanning og norskferdigheter

Gjennom registerstatistikken vet vi mye om innvandreres deltakelse i det norske utdanningssystemet. Vi har imidlertid ikke noe system for å fange opp hva innvandrerne har tatt av utdanning før de flytter til Norge, så dette er en viktig side ved innvandreres bakgrunn og kompetanse som vi vet lite om. Gjennom LKI har vi hatt mulighet til å spørre innvandrerne mer om deres utdanningsbakgrunn, og også om hvordan de vurderer egne norskferdigheter. Som vi skal se, kom mange til Norge fra Tyrkia uten utdanning i bagasjen, og deltakelsen i utdanningssystemet i

Norge er lav blant innvandrere fra Tyrkia, og også blant dem født i Norge av to foreldre fra Tyrkia.

6.5.1. Få kvinner fra Tyrkia med universitetspapirer i bagasjen

Som i andre grupper, hadde kvinnene fra Tyrkia tatt mindre utdanning før de kom til Norge enn menn fra Tyrkia (Figur 6.10). Blant kvinnene som kom til Norge fra Tyrkia som voksne, var det vanligst å svare at de hadde grunnskolen, men ikke mer. Dette gjaldt rundt halvparten. Færre enn en av ti hadde høyere utdanning, og sammen med dem fra Vietnam og Somalia var det blant kvinner fra Tyrkia at færrest hadde studert ved høyskoler eller universiteter. Samtidig var det to av ti som manglet grunnskoleutdanning, noe som var langt mer vanlig blant vietnamesiske og somaliske kvinner. Høyest utdanning fra opprinnelseslandet hadde kvinner fra Iran og Chile.

Også blant menn som kom til Norge fra Tyrkia etter fylte 18 år var det vanligste svaret at de hadde grunnskole. Dette svarte fire av ti. Knappt noen manglet grunnutdanning, mens rundt tre av ti hadde videregående og to av ti høyere utdanning. Det var langt flere som manglet grunnskolen blant menn fra Vietnam og Somalia, mens det var færre som hadde høyere utdanning blant dem fra Sri Lanka og Vietnam (Figur A10 og Figur A11).

I en kvalitativ forstudie til levekårsundersøkelsen satte vi sammen fokusgrupper av innvandrere med ulik bakgrunn som vi drøftet problemstillinger og spørreskjema med. Der deltok også personer med tyrkisk bakgrunn. I den kvalitative forundersøkelsen ble det nevnt at det er få som har utdanning blant voksne menn fra Tyrkia, og særlig få kvinner. Ifølge dem vi intervjuet har dette sammenheng med at mange har bakgrunn fra landsbygden, og dette gjelder særlig kurdere (Daugstad og Lie 2004:65).

Innvandrere fra Tyrkia, både kvinner og menn, ligner ellers relativt mye på pakistannerne hva gjelder medbrakt utdanning.

Figur 6.10. Utdanning tatt i utlandet blant innvandrere fra Tyrkia som var minst 18 år ved ankomst, etter kjønn. Prosent¹

¹ N= 117 for menn og 71 for kvinner

Kilde: Levekår blant innvandrere 2005/2006, Statistisk sentralbyrå

LKI gir oss en unik mulighet til å se på sammenhengen mellom en innvandrers utdanning og sysselsetting. Det er helt tydelig at høyere utdanning gir høyere grad av sysselsetting, og i tillegg er kjønnsforskjellene i sysselsettingsnivå langt mindre blant dem med høyere utdanning enn blant dem med lavere utdanning (Figur A16).

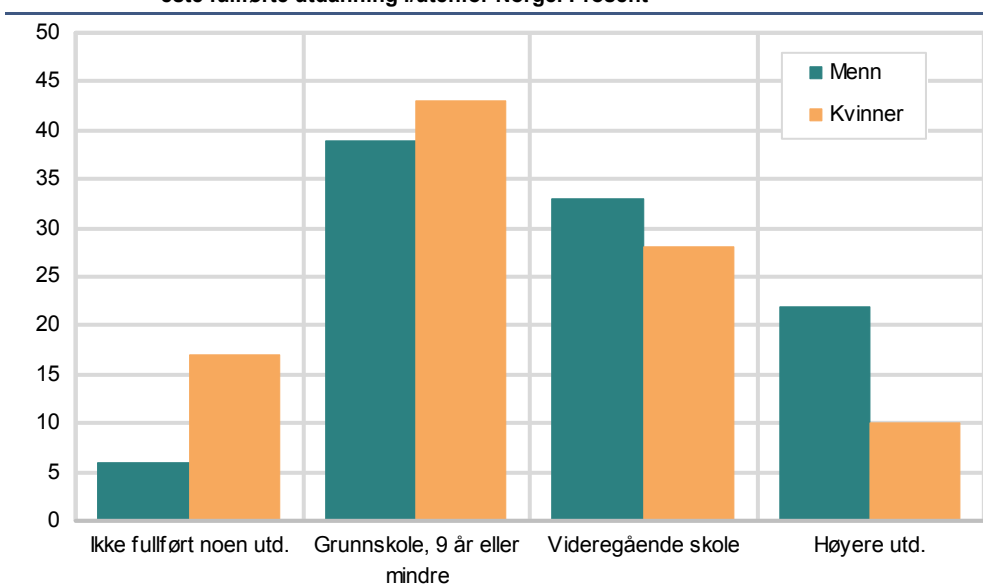
I avsnitt 6.6.3 skal vi se hvordan sysselsettingen varierer med utdanningsnivået for de med tyrkisk bakgrunn.

6.5.2. 14 prosent har fullført utdanning i Norge

Innvandrere fra Tyrkia har, som andre innvandrere, hatt muligheten til å ta utdanning i Norge, enten grunnskole, videregående eller høyere utdanning. Det har imidlertid de færreste vi intervjuet gjort; 14 prosent av dem som kom til Norge som voksne, svarte at de har fullført en form for utdanning i Norge, like få menn som kvinner. Blant dem fra Iran og Sri Lanka var det flest som hadde fullført en utdanning i Norge (Blom og Henriksen 2008:72).

Ser vi da på utdanningsnivået blant innvandrere fra Tyrkia og norskfødte med foreldre fra Tyrkia, uansett hvor utdanningen er tatt, er det små forandringer sammenlignet med Figur 6.10. Fremdeles var det vanligste svaret at de hadde grunnskolen, og mennene hadde høyere utdanning enn kvinnene (Figur 6.11).

Figur 6.11. Innvandrere fra Tyrkia og norskfødte med foreldre fra Tyrkia, etter kjønn og høyeste fullførte utdanning i/utenfor Norge. Prosent¹

Kilde: Levekår blant innvandrere 2005/2006, Statistisk sentralbyrå

6.5.3. Få studerer, også blant de norskfødte

Innvandrere fra Tyrkia deltar i liten grad i det norske utdanningssystemet sammenlignet med innvandrere sett under ett. Her bruker vi registerstatistikk, og ser på alle innvandrere fra Tyrkia, ikke bare de som ble intervjuet i LKI.

På videregående er deltakelsen blant innvandrerne fra Tyrkia under gjennomsnittet. 60 prosent av dem mellom 16-18 år deltok i videregående opplæring høsten 2008, 9 prosentpoeng under innvandrernes gjennomsnitt. Deltakelsen blant de norskfødte med tyrkiske foreldre var langt høyere. 83 prosent av dem som var i alderen 16-18 år var i videregående opplæring. Dette var imidlertid under gjennomsnittet til norskfødte med innvandrerforeldre (89 prosent).

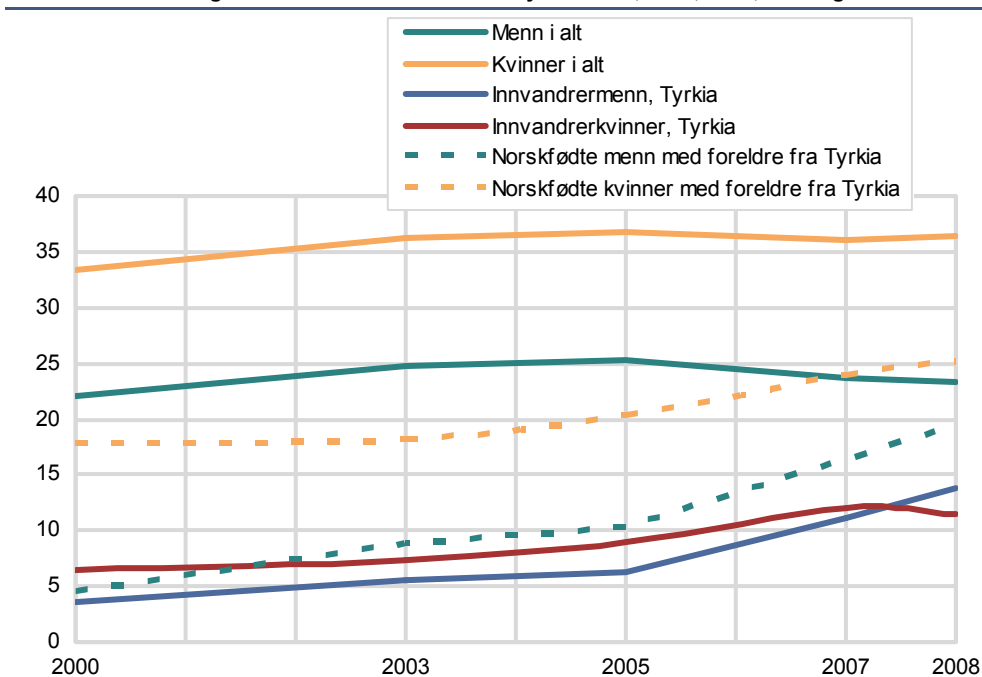
Høsten 2008 studerte 13 prosent av tyrkiske innvandrere i alderen 19-24 år ved høyskoler/universitet, 14 prosent av mennene og 11 prosent av kvinnene. Dette er lavere enn om vi ser på innvandrerne i Norge samlet (henholdsvis 20 og 15 prosent). Av dem som var 25-29 år, studerte kun 5 prosent av de tyrkiske innvandrerne, under gjennomsnittet på 10 prosent.

Barn av tyrkiske innvandrere studerer i langt større grad enn innvandrerne, men likevel er deltakelsen svært lav sammenlignet med andre unge i alderen 19-24 år. Av de store gruppene norskfødte, er deltakelsen desidert lavest blant dem med foreldre fra Tyrkia. 22 prosent av dem studerte, mot 35 prosent av dem med pakis-

tanske foreldre, 48 prosent av dem med vietnamesiske foreldre og hele 53 prosent av dem med foreldre fra India. Og som i de andre gruppene, var det flere kvinner enn menn med foreldre fra Tyrkia som satt over bøkene, 25 mot 19 prosent.

Selv om deltakelsen i høyere utdanning altså er lav, ser vi av Figur 6.12 at den har økt, både for innvandrere fra Tyrkia og for norskfødte med foreldre fra Tyrkia. Økningen i studiedeltakelse har vært langt større blant norskfødte med innvandrerforeldre generelt og de med foreldre fra Tyrkia spesielt, sammenlignet med befolkningen i alt. I 2008 studerte hele 15 og 7 prosentpoeng flere menn og kvinner med foreldre fra Tyrkia i alderen 19-24 år sammenlignet med i år 2000. Økningen i hele befolkningen var på bare 1 og 3 prosentpoeng i samme periode.

Figur 6.12. Andel i høyere utdanning av alle i alderen 19-24 år, og blant innvandrere fra Tyrkia og norskfødte med foreldre fra Tyrkia. 2000, 2003, 2005, 2007 og 2008

Kilde: utdanningsstatistikk, Statistisk sentralbyrå

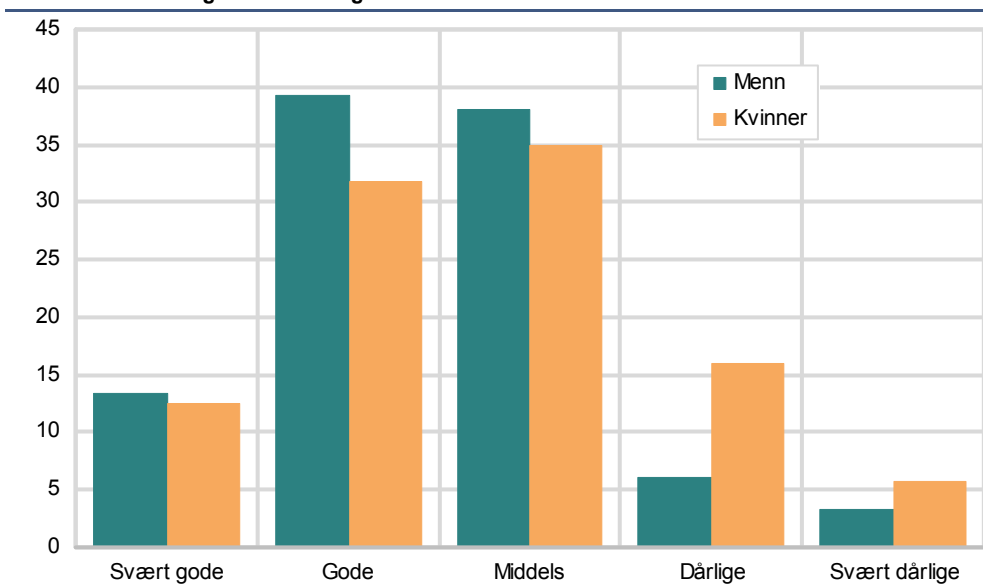
6.5.4. Dårligere norskferdigheter enn gjennomsnittet

Som i de andre gruppene er det noe mer vanlig at menn fra Tyrkia vurderer sine norskferdigheter som gode enn at kvinner gjør det (Figur A12). Her ser vi bare på innvandrere som var minst 6 år da de kom til Norge. Få menn fra Tyrkia vurderer sine norskferdigheter som dårlige eller svært dårlige, 9 prosent, omtrent som gjennomsnittet for innvandrer menn i LKI (7 prosent). 22 prosent av de tyrkiske kvinnene gjør samme vurdering, mot 18 prosent av innvandrer kvinner i LKI (Figur 6.13). De aller fleste, menn som kvinner, mener imidlertid at de har gode eller middels ferdigheter.

Sammenlignet med andre grupper, er kvinner fra Tyrkia blant dem hvor flest synes de har dårlige norskferdigheter. Bare blant kvinner fra Vietnam, Pakistan og Irak er det flere som sliter med norsken. Forskjellene mennene i mellom er ikke så store. Menn fra Vietnam befinner seg i en særklasse hvor to av ti synes de har dårlige eller svært dårlige norskferdigheter, mens rundt en av ti menn fra Irak, Tyrkia og Chile gjør samme vurdering.

Som for de andre gruppene, henger norskferdighetene sammen med hvorvidt man har arbeid eller ikke. Knapt noen sysselsatte fra Tyrkia, verken kvinner eller menn, synes de har dårlige norskferdigheter. At kvinner fra Tyrkia behersker norsk dårligere enn menn fra Tyrkia henger med andre ord sammen med at så mye færre kvinner enn menn har inntektsgivende arbeid.

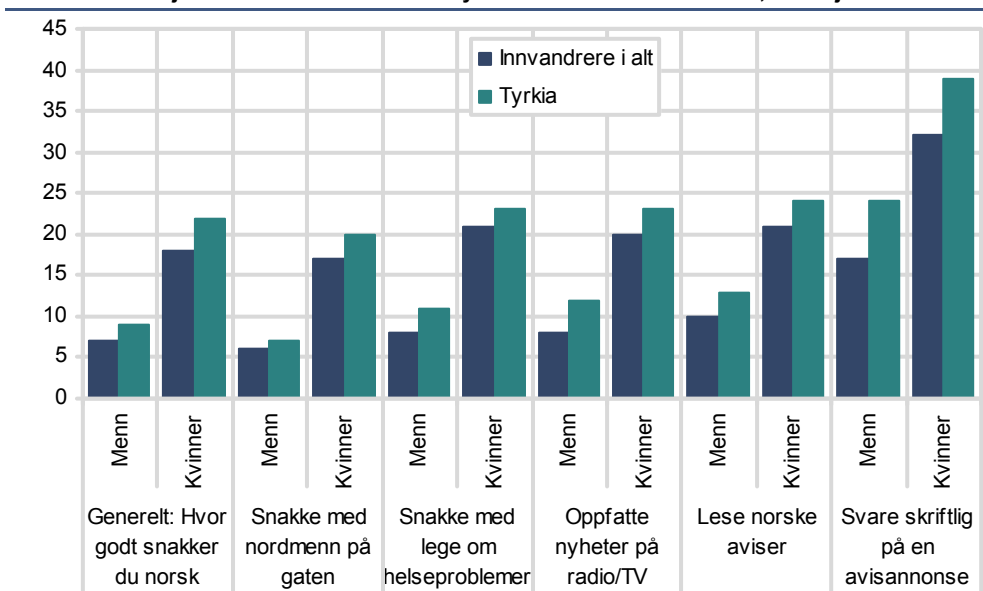
Figur 6.13. Innvandrere fra Tyrkia som var minst 6 år ved ankomst, etter kjønn og vurdering av egne norskferdigheter. 2005/2006. Prosent¹

¹ N= 150 for menn og 88 for kvinner
 Kilde: Levekår blant innvandrere 2005/2006, Statistisk sentralbyrå

I ulike dagligdagse situasjoner kommer også forskjellene mellom menn og kvinner fram – for dem fra Tyrkia, som for de andre gruppene i undersøkelsen. I samtlige av situasjonene referert til i Figur 6.14 er det mer vanlig at kvinner vurderer sine norskferdigheter som dårligere enn at menn gjør det. Samtidig ser vi at innvandrere fra Tyrkia, menn som kvinner, vurderer sine norskferdigheter som noe dårligere enn gjennomsnittet i LKI. Som i de andre gruppene, vurderer denne gruppa sine norskferdigheter som dårligst dersom de skulle svare skriftlig på en avisannonse om arbeid.

Figur 6.14. Andel som vurderer sine norskferdigheter som dårlige/svært dårlige i gitte situasjoner blant innvandrere fra Tyrkia som innvadret etter 6 år, etter kjønn. Prosent¹

¹ N innvandrere i alt =1451 for menn og 1159 for kvinner, N Tyrkia =164 for menn og 92 for kvinner
 Kilde: Levekår blant innvandrere 2005/2006, Statistisk sentralbyrå

Ens vurderinger av norskferdighetene påvirkes nok også av hvem en sammenligner ferdighetene med. En person som omgås mange personer med norsk som morsmål vil kanskje vurdere norskferdighetene sine annerledes enn en som for det meste omgås personer som har svake norskferdigheter. Kanskje snakker mange fra Tyrkia objektivt sett bedre norsk enn mange andre mer nyankomne grupper, men når de

sammenligner seg med personer som har norsk som morsmål, eller som snakker bedre norsk enn dem selv, så faller egne norskerferdigheter gjennom. Dessuten har mange innvandrere fra Tyrkia etter hvert fått store barn som behersker bedre norsk enn foreldrene sine, kanskje er det mange som sammenligner seg med dem?

6.6. Sysselsetting og arbeidsmiljø

Gjennom registerstatistikken har vi god informasjon om hvor mange som arbeider, er selvstendig næringsdrivende eller ledige, og deres yrke, næring og inntekt. Men en del aspekter ved arbeidslivet får vi ikke informasjon om gjennom registrene, som hvordan sysselsatte selv opplever sitt arbeid. Her skal vi blant annet se at sammenlignet med andre grupper er det mange med tyrkisk bakgrunn som er fornøyd med hvordan de får utnyttet kunnskaper og ferdigheter i jobben, og at få har ensidig arbeid. Vi skal først gi noen tall fra registerstatistikken, som jo omfatter alle innvandrere, ikke bare de som besvarte spørreskjemaet i LKI.

I levekårsundersøkelsen var 188 av de 297 intervjuede med bakgrunn fra Tyrkia i arbeid, hvorav 59 var kvinner. Derfor kan vi her ikke se på sysselsatte menn og kvinner for seg – til det er det for få kvinner, men spørsmålene er stilt både innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre.

6.6.1. Stor forskjell mellom kvinners og menns sysselsetting

Vi skal først se på registerbaserte sysselsettingstall for alle bosatte innvandrere fra Tyrkia i alderen 16-74 år, før vi ser på tall fra LKI. Av de største innvandrergruppene i Norge er innvandrere fra Tyrkia blant dem med størst forskjell mellom mennenes og kvinnenes sysselsetting. Per 4. kvartal 2008 (altså mer enn to år etter LKI), var 64 prosent av mennene og 43 prosent av kvinnene fra Tyrkia registrert sysselsatt, en forskjell på hele 21 prosentpoeng. Selv om kvinnenes sysselsetting var lav, var den 10 prosentpoeng høyere enn blant pakistanske kvinner. Menn fra Tyrkia og Pakistan hadde like høy sysselsetting, mens gjennomsnittet for innvandrere fra Afrika, Asia, etc., var 66 prosent for menn og 55 prosent for kvinner.⁵¹

I andre halvår 2008 sto Norge ovenfor en konjunkturedgang. Den hadde ikke fått full effekt på sysselsettingstallene per 4. kvartal 2008, som er de siste tallene vi har for innvandrernes sysselsetting når denne rapporten publiseres. Nedgangen berørte i første rekke mannsdominerte næringer som industri og bygg- og anlegg. I likhet med de fleste andre innvandrergrupper, bortsett fra dem fra nye EØS-land, er innvandrere fra Tyrkia i liten grad sysselsatt i denne type næringer og ble derfor i første omgang mindre berørt enn for eksempel menn fra Polen.

Konjunkturedgangen vises bedre på ledighetstallene, som kommer fire ganger i året og dermed er mer oppdatert. Den registrerte arbeidsledigheten blant innvandrere fra Asia, Afrika, etc.⁵² gikk opp fra 5,9 prosent i mai 2008 til 8,3 prosent i mai 2009. I befolkningen unntatt innvandrere gikk den registrerte ledigheten opp fra 1,2 til 2,2 prosent. Det var blant menn fra EU-landene i Øst-Europa at ledigheten økte mest. Ledigheten økte også i den tyrkiske gruppen, fra at 5,6 prosent av arbeidsstyrken var ledig i mai 2008 til 8,8 prosent ett år senere. Det var særlig blant mennene fra Tyrkia ledigheten økte, fra 4,3 prosent til 7,9 prosent. Blant kvinnene økte ledigheten fra 8 til 10,4 prosent.

Da vi intervjuet deltakerne i levekårsundersøkelsen i 2005/2006, var Norge midt i en høykonjunktur, og den økonomiske virkeligheten rundt de intervjuede så derfor ganske annerledes ut enn når denne rapporten skrives.

⁵¹ Dette gjennomsnittet gjelder innvandrere fra Asia med Tyrkia, Afrika. Latin-Amerika, Europa utenom EU/EFTA, Oseania utenom Australia og New Zealand

⁵² Dette gjennomsnittet gjelder innvandrere fra Asia med Tyrkia, Afrika. Latin-Amerika, Europa utenom EU/EFTA, Oseania utenom Australia og New Zealand

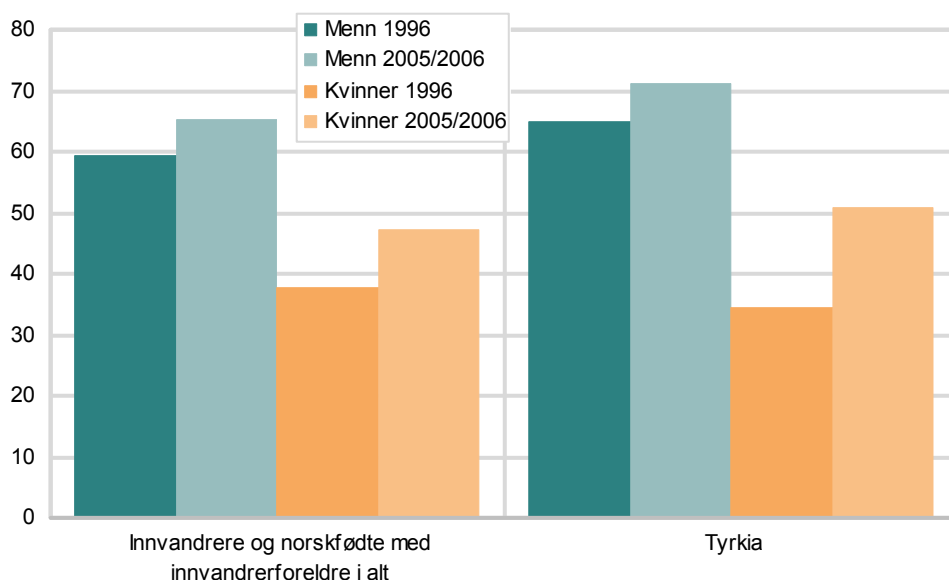
6.6.2. Flere i arbeid siden 1996

I LKI spurte vi om de vi intervjuet hadde inntektsgivende arbeid i forrige uke. Dette spurte vi både de norskfødte og innvandrerne om. Som Figur 6.15 viser, svarte 51 prosent av kvinnene med bakgrunn fra Tyrkia og 71 prosent av mennene med bakgrunn fra Tyrkia bekreftende på spørsmålet, en kjønnsforskjell på 20 prosentpoeng. Gjennomsnittlig hadde 65 prosent av mennene i LKI arbeid, og 47 prosent av kvinnene. Bare blant menn vi intervjuet fra Sri Lanka og Serbia og Montenegro var flere i jobb enn blant mennene fra Tyrkia, mens kvinnene med tyrkisk bakgrunn lå i midtsjiktet. Høyest kvinnelig sysselsetting hadde de fra Sri Lanka og Bosnia-Hercegovina. Særlig for kvinner med tyrkisk bakgrunn har sysselsettingen økt siden 1996. Mens menn hadde 6 prosentpoeng høyere sysselsetting i 2005/2006, hadde kvinnene hele 16 prosentpoengs høyere sysselsetting. Kjønnsforskjellen er med andre ord redusert fra 31 prosentpoeng i 1996 til 20 prosentpoeng ti år senere. Likevel – det er bare blant dem fra Pakistan, Irak og Serbia og Montenegro at kjønnsforskjellen er større, i disse gruppene er det rundt 30 prosentpoeng flere menn enn kvinner som er sysselsatt.

De med bakgrunn fra Tyrkia i utvalget hadde høyere sysselsetting enn dem med pakistansk bakgrunn, men det er kvinnene fra Tyrkia som trekker opp i denne sammenligningen. Kvinner med tyrkisk bakgrunn hadde 13 prosentpoeng høyere sysselsetting enn kvinner med pakistansk bakgrunn, mens menn med tyrkisk bakgrunn bare lå 3 prosentpoeng over pakistanske menn.

Av dem som hadde jobb, var åtte av ti av dem med bakgrunn fra Tyrkia i fast arbeid, mens to av ti var midlertidig ansatt, det vil si at stillingen er tidsmessig begrenset og ikke fast. Sammenlignet med gjennomsnittet, var det noe flere fra Tyrkia som hadde fast ansettelse. Noe færre var fast ansatt blant dem fra Pakistan (Figur A14).

Figur 6.15. Andel innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre med inntektsgivende arbeid i 1996 og 2005/2006. Tyrkia og i alt i LKI. Prosent

Kilde: Levekår blant innvandrere 2005/2006, Statistisk sentralbyrå og 1996

Det store flertallet sysselsatte med tyrkisk bakgrunn er fornøye med hvordan jobben matcher kvalifikasjonene deres, og sammen med dem med bakgrunn fra Vietnam og Irak er de blant de gruppene hvor flest er fornøye. På spørsmål om hvilke muligheter de har til å utnytte ferdigheter og kunnskaper i jobben, svarer 30 prosent av de sysselsatte med bakgrunn fra Tyrkia at mulighetene er svært gode og 54 prosent at de er gode. Et lite mindretall på 14 prosent syntes disse mulighetene var svært dårlige eller dårlige (Figur A15). Gjennomsnittlig svarte 23 prosent av innvandrerne i LKI dette. De fra Pakistan var mer misfornøye enn de fra Tyrkia med

hvordan jobben matchet kvalifikasjonene, dobbelt så mange syntes de hadde dårlige eller svært dårlige muligheter til å utnytte sine ferdigheter og kunnskaper.

Rapport om overkvalifisering

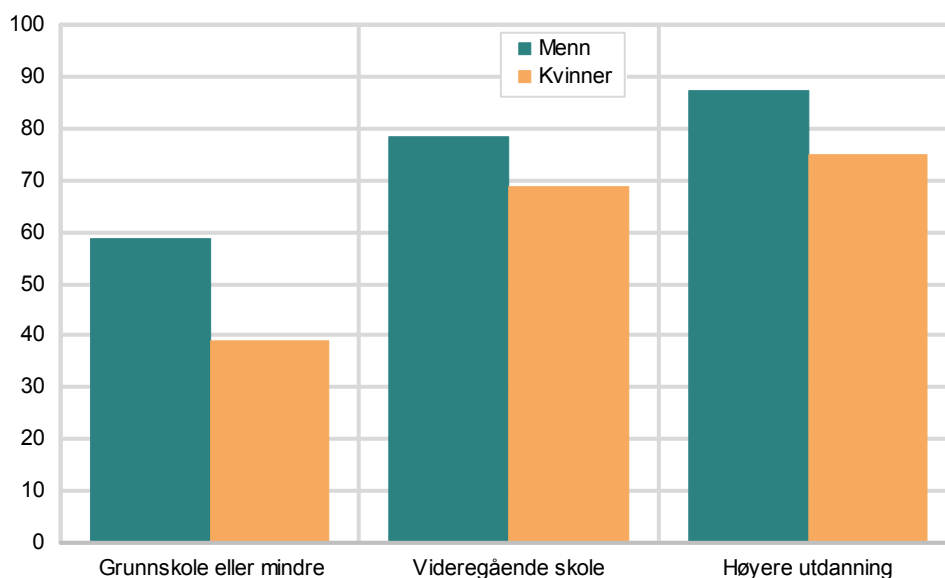
I LKI spurte vi de sysselsatte om de selv syntes de fikk brukt sin kompetanse i arbeidet. SSB har tidligere gjort en registerbasert undersøkelse hvor vi ser på hvordan sysselsatte innvandreres kompetanse matcher deres arbeidsoppgaver etter *objektive* mål. Rapporten konkluderer med at innvandrere er overkvalifisert i langt større grad enn andre (Villund 2008). Det kommer ny rapport om overkvalifisering blant innvandrere i 2010.

6.6.3. Høyere sysselsetting jo høyere utdanning

Vi nevnte i avsnitt 6.5.1 at LKI har gitt oss en unik mulighet til å dokumentere sammenhengen mellom utdanning og sysselsetting blant innvandrere. Og det er helt tydelig at høyere utdanning gir høyere grad av sysselsetting. Er det slik også for de med bakgrunn fra Tyrkia, kvinner som menn? Her ser vi på utdanningsnivået uavhengig av hvor utdanningen er tatt. Når vi deler inn de vi intervjuet etter kjønn, utdanning og sysselsetting, blir det få personer i hver gruppe, likevel er det tydelig at utdanning henger positivt sammen med sysselsetting (Figur 6.16). Særlig har de som bare har grunnskolen eller mindre lavere sysselsetting enn de som har videregående utdanning eller mer. Og uansett utdanningsnivå har menn høyere sysselsetting enn kvinner.

Det kan tenkes at sammenhengen mellom utdanning og sysselsetting er delvis spurios – for eksempel at de med høyere utdanning også har vært lenger i Norge enn de med lavere utdanning, slik at sysselsettingsforskjellene også er et resultat av forskjeller i botid. For å avdekke den ”rene” effekten av utdanning for innvandrere i LKI, viser vi til en kommende rapport som gjennom en multivariat analyse finner at utdanning har en selvstendig positiv effekt på sysselsettingen.⁵³

Figur 6.16. Innvandrere og norskfødte med foreldre fra Tyrkia, etter andel sysselsatte i ulike utdanningsnivå og kjønn. 2005/2006. Prosent¹

¹ N menn grunnskole=82, videregående=60, høyere utd=39; N kvinner grunnskole=72, videregående=32, høyere utd=12

Kilde: Levekår blant innvandrere 2005/2006, Statistisk sentralbyrå

6.6.4. Relativt få med ensidig arbeid

Blant de sysselsatte, var de med bakgrunn fra Tyrkia blant dem som i minst grad har ensidig arbeid. På spørsmål om arbeidet består av stadig gjentatte arbeidsopp-

⁵³ Analysene er gjort av forsker Svein Blom ved Statistisk sentralbyrå, og publiseres i 2010.

gaver, slik at de gjør det samme time eller time, svarer 35 prosent av sysselsatte med tyrkisk bakgrunn at de sjelden eller aldri har det, mens 29 prosent har det nesten hele tiden. Gjennomsnittet er 24 og 41 prosent (Figur A17). Også på dette spørsmålet kommer de sysselsatte med pakistansk bakgrunn langt dårligere ut, nær dobbelt så mange som blant de med tyrkisk bakgrunn svarte at de nesten hele tiden har gjentatte arbeidsoppgaver, flest i utvalget.

Vi spurte så om hvor ofte de selv kunne bestemme når de vil ta pauser fra arbeidet, for eksempel for å strekke på bena eller puste ut på annen måte. En av fire kunne sjelden eller aldri bestemme dette selv, nær halvparten nesten hele tiden, omtrent som gjennomsnittet. Det var små forskjeller mellom dem med bakgrunn fra Tyrkia og Pakistan på dette spørsmålet (Figur A18).

Som sagt er det for få kvinner fra Tyrkia i utvalget som er sysselsatt, til at vi kan se på kjønnsforskjeller her. Men generelt er det slik at kvinner i utvalget i noe mindre grad enn menn kunne bestemme selv når de skulle ta pauser, mens menn i noe større grad enn kvinner hadde stadig gjentatte arbeidsoppgaver.

6.6.5. Flere opplever arbeidet som en psykisk påkjenning

Hver åttende sysselsatt med innvandrerbakgrunn opplever i høy grad arbeidet som en psykisk påkjenning – mot bare en av 25 sysselsatte i befolkningen i alt. Det var relativt små forskjeller landgruppene i mellom i hvilken grad de opplever arbeidet som en psykisk påkjenning. De med bakgrunn fra Tyrkia havnet midt på treet, 47 prosent svarte at de i høy grad eller noen grad opplevde arbeidet som en psykisk påkjenning (Figur A19). Det samme svarte 27 prosent av sysselsatte i hele befolkningen og 43 prosent blant sysselsatte innvandrere i alt. Som for alle de andre landgruppene, unntatt de fra Vietnam, var det flere som syntes arbeidet var en psykisk påkjenning i 2005/2006 sammenlignet med ti år tidligere, da 33 prosent svarte dette (Figur A20). Det var liten forskjell mellom dem med bakgrunn fra Pakistan og Tyrkia på dette spørsmålet.

Innvandrerens arbeidsmiljø

I intervjuene stilte vi flere spørsmål om innvandrerens arbeidsmiljø enn spørsmålene som er referert her. Dette kan du lese mer om i Blom og Henriksen (2009). I tillegg har Statens arbeidsmiljøinstitutt brukt data fra LKI for å se nærmere på arbeidsmiljøfaktorer som kan ha betydning for helse og trivsel blant den sysselsatte delen av innvandrerbefolkningen. Rapporten "Arbeidsmiljø blant innvandrere" viser at det er til dels store forskjeller i hvordan innvandrere og yrkesbefolkningen som helhet opplever arbeidsmiljøet, selv innenfor samme yrkesgruppe (Tynes og Sterud 2009).

6.6.6. To av ti har opplevd diskriminering ved ansettelse

De intervjuede ble spurt om de i løpet av de siste fem årene på grunn av sin utenlandske bakgrunn ikke i LKI stilles alle respondentene spørsmålet: *Har du i løpet av de siste fem årene på grunn av din utenlandske bakgrunn ikke fått en jobb som du har søkt på og var kvalifisert for?*

Spørsmålet som ble stilt i LKI om opplevd diskriminering ved ansettelse ble stilt til alle respondentene. Her har vi bare inkludert de som på intervjudispunktet var i arbeid, midlertidig fraværende fra arbeid eller som i løpet av det siste året har vært arbeidsledig og på jakt etter arbeid. Hensikten er å avgrense analysen til de som vi vet er aktive i arbeidslivet.

21 prosent av de fra Tyrkia svarte at de hadde opplevd slik diskriminering, akkurat på gjennomsnittet for LKI. Det var de fra Sri Lanka og Vietnam som i minst grad hadde opplevd dette, rundt en av ti, mens fire av ti av somalierne hadde slike erfaringer (Figur A21).

De med tyrkisk bakgrunn var omtrent på gjennomsnittet på spørsmålet om de var blitt utsatt for trakassering eller forulemping på arbeidsplassen på grunn av sin utenlandske bakgrunn. 13 prosent svarte dette, mot 11 i gjennomsnitt. Minst vanlig var dette for de fra Sri Lanka og Chile, mest vanlig blant dem fra Somalia og Iran. I 1996 var det omtrent like mange blant de fra Tyrkia som svarte at de ble plaget på jobben på grunn av deres innvandrerbakgrunn, som var spørsmålsformuleringen den gang. Den gang var det også blant iranerne flest hadde opplevd å bli plaget, mens det var srilankere, somaliere og chilenerne som hadde opplevd minst av slik plaging.

6.7. Økonomi

I 2005 var tyrkiske husholdningers mediane inntekt per forbruksenhet omtrent 65 prosent av inntekten i hele befolkningen.⁵⁴ Dette var i det nedre sjiktet av gruppene vi intervjuet i LKI, noe som blant annet henger sammen med at tyrkiske husholdninger er store. Vi skal her se på hvordan innvandrere fra Tyrkia og norskfødte med foreldre fra Tyrkia selv opplever sin økonomiske situasjon.

6.7.1. Store husholdninger

Mange personer bor i en husholdning med andre mennesker, hvor en deler på inntekter og utgifter. Dette har betydning for hvordan vi kan betrakte folks økonomiske levekår. Sagt med andre ord; hvordan vi opplever vår økonomi avhenger ikke bare av egen inntekt og forbruk, men også inntekten og forbruket til dem en eventuelt lever sammen med. Før vi går videre med å si noe om hvordan de vi intervjuet opplever egen økonomi, vil vi derfor si litt om hvordan husholdningene til de med tyrkisk bakgrunn ser ut ifølge registerstatistikken.

Når vi i statistikken beskriver husholdninger, ser vi ofte på *antall personer* som bor i husholdningen, eller vi kan se på *husholdningstypen*, det vil si hvorvidt husholdningen består av en som bor alene, foreldre med barn, flere familier, etc.

Ser vi først på *antall personer*, er tyrkiske husholdninger relativt store, i gjennomsnitt bodde det 2,8 personer i slike husholdninger ved inngangen til 2009. I den gjennomsnittlige innvandererhusholdningen, og i den gjennomsnittlige husholdningen i Norge, bodde det 2,2 personer. De med bakgrunn fra Iran og Chile bor i de minste husholdningene av de ti gruppene vi ser på, mens de fra Pakistan, Kosovo og Sri Lanka bor i de største husholdningene, hvor det er tre personer eller mer i hver husholdning (Figur A23).⁵⁵

Statistikken over husholdningstype og -størrelse

Vi deler her personer inn i fem ulike husholdningstyper: Aleneboere, par uten barn, mor eller far med barn, flerfamiliehusholdning og andre husholdninger (ikke privathusholdninger). For mer informasjon om husholdningsvariablene, se avsnitt 1.4, Figur A23 og Figur A24

Tall på husholdningsstørrelse er hentet fra registerdata per 1.1.2009, mens tall på husholdningstype er hentet fra rapporten Pettersen (2009) og er fra 1.1.2008. I tall på husholdningsstørrelse brukes betegnelsen innvandrere om innvandrere fra alle land, mens i husholdningstype brukes betegnelsen bare om personer med bakgrunn fra det vi tidligere kalte "ikke-vestlige" land. Dette inkluderer personer fra landene i Asia, Afrika, Latin-Amerika, Oseania unntatt Australia og New Zealand og land i europa utenfor EU-15 og Norden.

Sammenlignet med befolkningen ellers er det mer vanlig å bo i *husholdningstypen* flerfamiliehusholdning blant innvandrere fra Tyrkia og deres norskfødte barn, 5 mot 13 prosent. Gjennomsnittlig bor 10 prosent av innvandrere og deres barn i

⁵⁴ Når husholdningene sorteres i stigende rekkefølge etter husholdningsinntekten, er medianinntekten den inntekten husholdningen i midten har.

⁵⁵ Serbia og Montenegro er nå delt i to uavhengige stater, og Kosovo har erklært uavhengighet fra Serbia. Innvandrere fra Serbia og Montenegro har i all hovedsak bakgrunn fra området som i dag utgjør Kosovo. Mer om dette i kapittelet om Serbia og Montenegro.

flerfamiliehusholdninger. Mest vanlig blant de med bakgrunn fra Tyrkia er det å bo som par med barn, 60 prosent gjør dette mot 49 prosent for befolkningen i alt (Figur A24).

6.7.2. Lav inntekt per forbruksenhet

Som vi nettopp så, er den gjennomsnittlige husholdningen med bakgrunn fra Tyrkia relativt stor. Dette betyr at det er flere å dele inntektene på, og inntekten per forbruksenhet (se tekstboks) blir lav, blant de laveste i utvalget. Mens befolkningen i alt har en median husholdsinntekt etter skatt per forbruksenhet på nær 240 000 kroner, er de med bakgrunn fra Tyrkia nede på 157 000 kroner, noe over gjennomsnittet til pakistanske husholdninger (Figur A22). Lavest inntekt per forbruksenhet har de fra Irak og Somalia. Høyest inntekt per forbruksenhet har de fra Bosnia-Hercegovina og Sri Lanka.

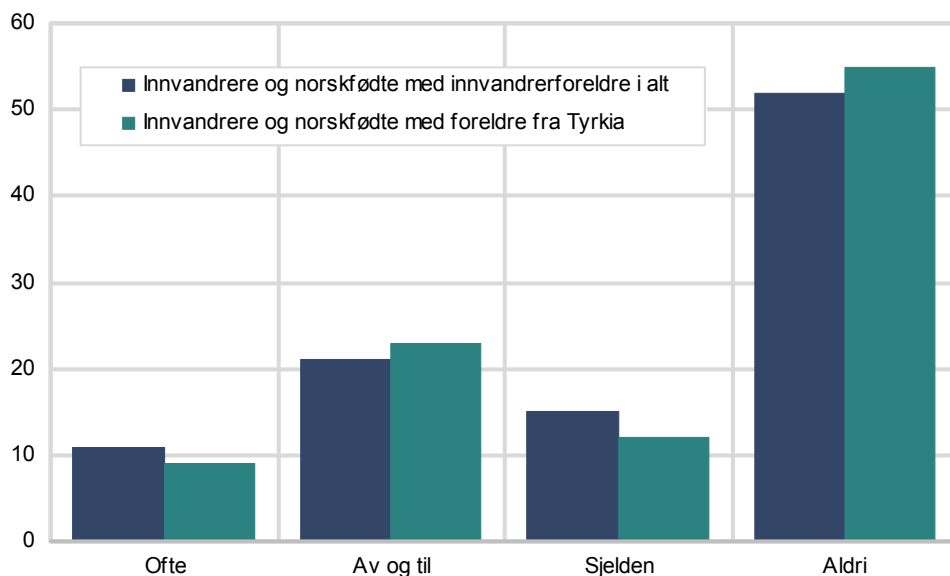
Hva er en forbruksenhet?

Beregningen av antall forbruksenheter skjer i henhold til en såkalt *ekvivalensskala*. Skalaen angir hvor mange ganger større inntekten antas å måtte være i et flerpersonshushold enn i et enpersonshushold for at de skal ha lik (ekvivalent) økonomisk velferd. Det er ingen faglig enighet om hvilken ekvivalensskala som er den beste. Uenigheten dreier seg om betydningen av stordriftsfordeler. Det eksisterer derfor flere forslag til skalaer. I Figur A22 er den såkalte EU-skalaen lagt til grunn. EU-skalaen gir første voksne forbruker i husholdet vekt lik 1, neste voksne vekt lik 0,5, mens hvert barn får vekt lik 0,3. Et hushold med for eksempel to voksne og to barn får da sum forbruksvekter lik 2,1. Det betyr at de må ha 2,1 ganger større inntekt enn en enslig for å ha samme økonomiske velferd.

6.7.3. Halvparten har aldri problemer med å klare løpende utgifter

I 2005/2006 svarte 55 prosent av dem med bakgrunn fra Tyrkia at de aldri hadde hatt problemer med å klare løpende utgifter til mat, transport og bolig de siste 12 månedene, mens 9 prosent ofte hadde hatt slike problemer. Dette er veldig likt gjennomsnittet i LKI (Figur 6.17). De fra Pakistan, Somalia og Irak synes i minst grad de klarer løpende utgifter, og det er de samme tre gruppene som ligger nederst på inntektsrangeringen i Figur A22. De fra Iran ser ut til å ha større problemer med å klare løpende utgifter enn de fra Tyrkia, til tross for at de har noe høyere inntekt per forbruksenhet. Forskjellene er imidlertid ikke veldig store.

Figur 6.17. Andel innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre som i løpet av de siste 12 månedene har hatt vansker med å klare løpende utgifter til mat, transport og bolig. Tyrkia og i alt i LKI. Prosent

Kilde: Levekår blant innvandrere 2005/2006, Statistisk sentralbyrå

I snitt svarer 52 prosent av alle vi intervjuet i LKI at de aldri har problemer med å klare løpende utgifter, mens 11 prosent ofte har det, mens de tilsvarende tallene for hele befolkningen er 75 og 5 prosent. Med andre ord er det langt mer vanlig at innvandrere har problemer med å klare løpende utgifter sammenlignet med hele befolkningen.

Det er ingen forskjeller mellom kvinner og menn med bakgrunn fra Tyrkia i hvordan de opplever å håndtere løpende utgifter. Ser vi på de ti landgruppene under ett, er det 2 prosentpoeng flere kvinner enn menn som svarer at de ofte har økonomiske problemer og 2 prosentpoeng færre som svarer at de aldri har problemer, men forskjellen er altså liten (Figur A25).

6.8. Arbeid i hjemmet

En families økonomiske situasjon avhenger ikke bare av inntekt i form av penger, men også av tilgangen på ubetalte, hjemmeproduerte varer og tjenester. I husholdningen produseres goder som barnepass og mat på bordet. Hjemmeproduerte goder er et tillegg til familiens forbruksmuligheter utover det som kjøpes for arbeidsinntekten. Arbeid i hjemmet er noe vi vet lite om fra registerstatistikken, men noe vi fikk anledning til å spørre innvandrerne om i LKI. Her skal vi se at kontantstøttebruken blant dem med bakgrunn fra Tyrkia er relativt høy, og det er svært stor forskjell mellom menn og kvinner i hvor mye tid de bruker på husarbeid.

6.8.1. Syv av ti mottok kontantstøtte i 2008

Ettersom vi ikke har individstatistikk for bruk av barnehager, vet vi ikke hvor vanlig det er at barn med tyrkisk bakgrunn går i barnhage. Vi kjenner imidlertid til kontantstøttebruken blant barn i "kontantstøttealder". Blant barn som er 1 og 2 år med bakgrunn fra Tyrkia, brukte syv av ti kontantstøtte i 2008. Gjennomsnittlig brukte seks av ti barn i denne alderen med bakgrunn fra Afrika, Asia, etc. kontantstøtte⁵⁶, dobbelt så mange som gjennomsnittet i Norge. Barn med tyrkisk bakgrunn ligger med andre ord over gjennomsnittet, og av gruppene i LKI var det bare barn med pakistansk bakgrunn hvor det var mer vanlig å bruke kontantstøtte. Men som andre innvandrergupper, har også andelen blant barn med tyrkisk bakgrunn sunket de siste årene, fra at ni av ti brukte kontantstøtte fem år tidligere (Figur A27).

I LKI spurte vi også om hvilke barnepassordninger de som hadde barn født i 1995 eller senere hadde. Bare 67 personer fra Tyrkia hadde barn i denne alderen som ble passet av andre, for få til at vi kan si noe om deres barnepassordningene skiller seg fra andres ordninger. Du kan lese mer om barnepassordninger i Blom og Henriksen 2008, side 103-106.

6.8.2. Kvinner med bakgrunn fra Tyrkia bruker mye tid på husarbeid

Innvandrere bruker mer tid på husarbeid enn befolkningen ellers. Mens i gjennomsnitt 21 prosent av dem vi intervjuet i LKI bruker mer enn 20 timer på husarbeid i uka, gjelder dette 7 prosent i hele befolkningen. Både i befolkningen i alt og blant innvandrerne i LKI, er det kvinner som bruker mest tid på arbeidet i hjemmet. Mens 8 prosent av menn med innvandrerbakgrunn anslår at de bruker mer enn 20 timer i uka, gjelder det 39 prosent av kvinnene. I befolkningen gjelder det i alt henholdsvis 1 prosent og 12 prosent. Som husarbeid regner vi matlaging, rengjøring, vask og stell av tøy, men ikke pass av barn, syke, og lignende. Det vil si at også såkalt "vedlikeholdsarbeid" ikke er med, som hagearbeid, reparasjoner og oppussing. Dette er arbeid menn tradisjonelt bruker langt mer tid på enn kvinner (Vaage 2002).

Men selv om det teoretisk vil være en sammenheng mellom hvor mye tid en bruker på betalt arbeid og tiden en bruker på ubetalt arbeid i hjemmet, viser svarene fra levekårsundersøkelsen at en slik sammenheng ikke nødvendigvis er sterk. Blant annet var det kvinner med bakgrunn fra Somalia og Sri Lanka som brukte mest tid

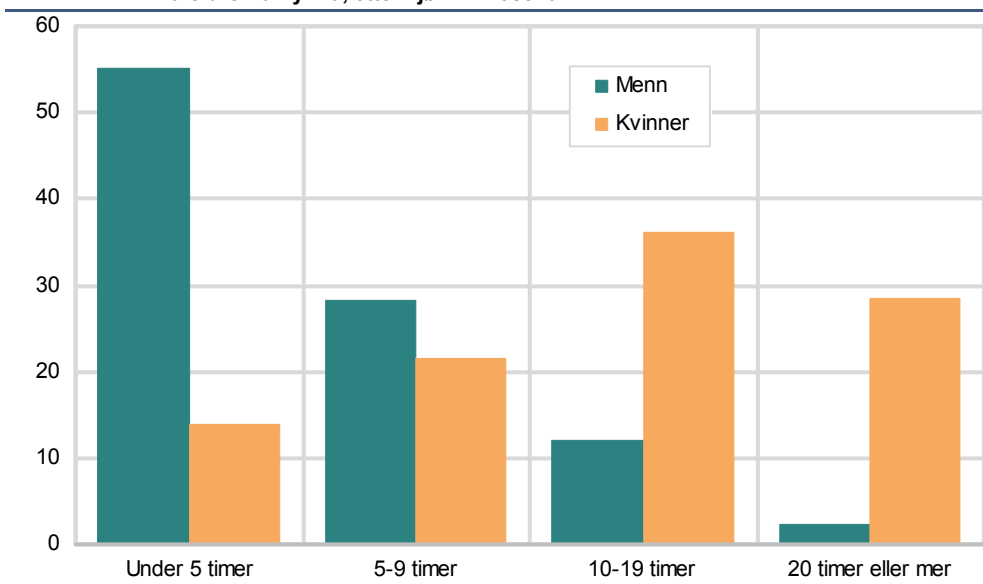
⁵⁶ Dette gjennomsnittet gjelder innvandrere fra Asia med Tyrkia, Afrika, Latin-Amerika, Europa utenom EU/EFTA, Oseania utenom Australia og New Zealand

på husarbeid av ”våre” landgrupper, og dette er grupper som befinner seg i hver sin ende av sysselsettingsskalaen. Forskjellene skyldes nok også at *tradisjonen* for kjønnsfordeling av husarbeid varierer sterkt med landbakgrunn, men også andre forhold spiller inn, som hvor store familiene er.

Menn med bakgrunn fra Tyrkia lå lavt blant mennene i undersøkelsen, bare 2 prosent brukte 20 timer i uka eller mer på husarbeid, omtrent som menn med pakistansk bakgrunn (4 prosent). Vi må sammenligne med den gjennomsnittlige norske mannen for å finne like få som bruker så mye tid på husarbeid. I hele befolkningen var det nemlig bare 1 prosent av mennene som brukte 20 timer eller mer. 28 prosent av kvinnene fra Tyrkia brukte så mye tid, så forskjellen mellom menn og kvinner fra Tyrkia i hvor mye tid de brukte på husarbeid er stor (Figur A28). I andre grupper, som blant dem fra Iran og Chile, er kjønnsforskjellen langt mindre, men det er fordi kvinnene fra disse landene bruker mindre tid enn gjennomsnittet, ikke fordi mennene bruker mer.

At kvinnene bruker så mye mer tid på husarbeid enn mennene fra Tyrkia, henger bare delvis sammen med at de i mindre grad er yrkesaktive – og derfor har mer tid å bruke på arbeid hjemme. Men også om vi sammenligner sysselsatte kvinner med sysselsatte menn, eller kvinner uten jobb med menn uten jobb, gjør kvinnene langt mer husarbeid enn mennene. Slik er det også om vi ser på innvandrerne samlet (Figur A28).

Figur 6.18. Antall timer brukt på husarbeid blant innvandrere fra Tyrkia og norskfødte med foreldre fra Tyrkia, etter kjønn. Prosent

Kilde: Levekår blant innvandrere 2005/2006, Statistisk sentralbyrå

6.9. Deltakelse i valg og i organisasjonslivet

Gjennom manntallsundersøkelser i forbindelse med de siste valgene, har vi kunnet se nærmere på valgdeltakelsen blant innvandrere, slik at vi vet mye om hvordan de stemmer ved valg. Ellers vet vi lite fra andre kilder om deltakelse i vid forstand blant innvandrere, altså om deltakelsen i organisasjoner, i partipolitikken, i idrett, etc. I LKI ble innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre stilt en rekke spørsmål om slik deltakelse. Som vi skal se under, er det særlig i menigheter og religiøse organisasjoner de med bakgrunn fra Tyrkia er aktive.

43 prosent stemte ved stortingsvalget i 2005

Ved stortingsvalget i 2005 stemte 43 prosent av de stemmeberettigede med bakgrunn fra Tyrkia, så vidt flere kvinner enn menn. Deltakelsen i denne gruppen har vært relativt stabil for de tre valgene vi har tall fra (1997, 2001, 2005), og den lå 10 prosentpoeng under gjennomsnittet til alle innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre (Aalandslid 2006: 23). Sammenlignet med de med pakistansk bakgrunn,

har deltakelsen blant dem med bakgrunn fra Tyrkia vært relativt lav ved valgene i 2001 og 2005, mens de lå likt i 1997. I det denne rapporten gikk i trykken, kom det tall på innvandrernes deltakelse ved stortingsvalget i 2009. Se denne artikkelen: <http://www.ssb.no/emner/00/01/10/vundinnv/>.

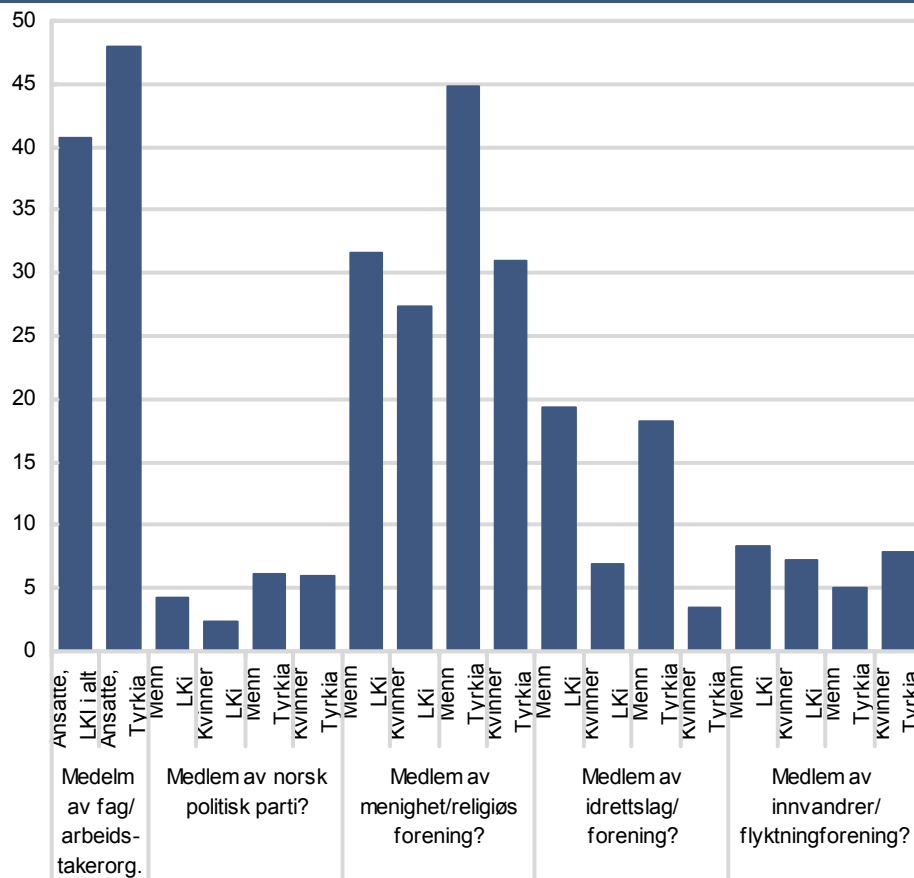
Også ved kommunestyre- og fylkestingsvalget i 2007 var deltakelsen blant dem med tyrkisk bakgrunn relativt lav. Til forskjell fra stortingsvalgene, kan man stemme ved lokalvalgene selv om en ikke er norsk statsborger, dersom en har tre års botid eller mer. Av dem med bakgrunn fra Tyrkia, stemte 36 prosent av dem som var blitt norske statsborgere og 22 prosent av dem som ikke hadde norsk pass. Dette var lavere enn gjennomsnittet på henholdsvis 40 og 36 prosent blant innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre. Som ved stortingsvalget var det små forskjeller mellom kvinner og menn med bakgrunn fra Tyrkia (Aalandslid 2008: 33-34).

I Aalandslid 2008 kan du også lese om hvor mange med tyrkisk bakgrunn som stilte som listekandidater, for hvilke parti, og hvor mange som ble valgt inn i kommunestyrene i 2007.

6.9.1. Mange menn medlem av menigheter og religiøse foreninger

I LKI ble de vi intervjuet spurt om de var medlemmer av ulike typer foreninger og organisasjoner, og om de var medlemmer av et norsk politisk parti. De med bakgrunn fra Tyrkia ligner på gjennomsnittet i LKI i hvor vanlig det er å være medlem av ulike typer foreninger (Figur 6.19). Men på et felt skiller de seg ut, særlig mennene; flere er medlemmer av menigheter eller religiøse foreninger. Hele 45 prosent av mennene er det, bare blant dem fra Pakistan og Somalia var flere medlemmer, mens det var like vanlig blant menn fra Vietnam. Ansatte med tyrkisk bakgrunn er også i større grad medlemmer av fagforeninger enn gjennomsnittet i LKI, og de er nær organisasjonsgraden blant ansatte i hele befolkningen (50 prosent).

Figur 6.19. Andel innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre med medlemskap i ulike typer organisasjoner, etter kjønn. I alt i LKI og Tyrkia. Prosent¹

¹ Det var for få kvinner med bakgrunn fra Tyrkia i arbeid til at vi kan se på forskjeller mellom kvinner og menn i andelen som var fagorganisert.

Kilde: Levekår blant innvandrere 2005/2006, Statistisk sentralbyrå

Innvandrerens kultur- og mediebruk

I LKI stilte vi også spørsmål om de ulike innvandrergruppenes mediebruk. Dette kan du lese mer om i Blom og Henriksen (2008). I tillegg er det gjennomført en undersøkelse om innvandrerens kultur- og mediebruk, knyttet til den ordinære Kultur- og mediebruksundersøkelsen 2008 (Vaage 2009). Den viser blant annet at kulturbruken jevnt over er noe lavere blant innvandrere sammenlignet med befolkningen i alt.

Menn er altså mer aktive enn kvinner i menigheter og religiøse foreninger, og også i idrettsforeninger er menn mest aktive, slik det også er i andre landgrupper. Det er imidlertid like uvanlig blant menn og kvinner med tyrkisk bakgrunn å være medlemmer av politiske parti og å være medlem av innvandrer/flyktningsforeninger.

6.10. Religion

LKI gir oss et større innblikk i innvandrerens religiøsitet og religiøse praksis. De vi intervjuet ble spurt hvilken religion de var oppdratt i, om de fortsatt tilhørte denne religionen, hvor viktig religion var for dem, religiøs aktivitet og muligheter for å praktisere religionen. Som vi skal se, var de aller fleste med tyrkisk bakgrunn troende muslimer, og menn er langt mer religiøst aktive enn kvinner. Spørsmålene i dette kapitlet er stilt både innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre.

6.10.1. Nesten alle er muslimer

Det finnes ikke noe register i Norge over personer fordelt etter religion, tro eller livssyn. Dermed kan en ikke vite hvor mange i Norge som er buddhister, muslimer, kristne og så videre. Men vi har statistikk på hvor mange som er medlemmer i statskirken eller andre tros- og livssynssamfunn som mottar statlig støtte. Antall medlemmer i muslimske trossamfunn har økt mye siden den spede begynnelsen på 1970-tallet, fra 1 000 registrerte medlemmer i 1980, til 84 000 medlemmer ved inngangen til 2008 (Østby og Daugstad 2009). Disse utgjør ikke noen religiøs eller organisatorisk enhet. Det finnes en rekke ulike muslimske trossamfunn og organisasjoner registrert i Norge, basert på ulike retninger innenfor islam og på medlemmenes landbakgrunn (se Vogt 2008 og Leirvik 2006).

93 prosent av de med tyrkisk bakgrunn som vi intervjuet var oppdratt som muslimer, de resterende var ikke oppdratt i noen religiøs tro (4 prosent), eller de tilhørte andre religioner (3 prosent). Ni av ti svarte at de fremdeles tilhørte religionen de var oppdratt i. I de fleste andre landgruppene er det også vanlig å fremdeles tilhøre religionen de er oppdratt med, bare blant dem fra Chile og Iran er det relativt mange som ikke lenger tilhører religionen.

6.10.2. Kvinner mest religiøse, men minst religiøst aktive

Respondentene i undersøkelsen ble bedt om å rangere, på en skala fra 1-10, hvor viktig religion er i deres liv. Verdien 1 står for "ingen betydning", mens 10 står for "svært viktig". Skalaen må kunne tolkes som en skala fra sekulær til religiøs, hvor verdien 1 innebærer at en har et sekulært verdensbilde, mens 10 innebærer at religionen utgjør en svært viktig del av livet.

De med bakgrunn fra Tyrkia var over gjennomsnittet religiøse. Gjennomsnittscoren deres er 7,4, mens gjennomsnittet for de 10 landgruppene er 6,9, og gjennomsnittet til de med pakistansk bakgrunn er 9. Som i andre grupper, er kvinner mer religiøse enn menn (hhv 7,8 og 7,2) (Figur A29). Til tross for dette, er tyrkiske menn mer religiøst aktive enn kvinner, i den forstand at de deltar oftere på religiøse møter eller bønn arrangert av trossamfunnet. Dette har de til felles med andre grupper hvor flertallet er muslimer – kvinner er noe mer religiøse enn menn, men er mindre "religiøst aktive". I snitt anslår menn med tyrkisk bakgrunn at de hadde deltatt i religiøse møter/bønn 29 ganger det siste året, mens kvinnene med tyrkisk bakgrunn anslår 15 ganger i snitt. Menn er med andre ord omtrent dobbelt så aktive som kvinner. Deres religiøse aktivitet er i så måte relativt høy, bare menn fra Somalia

og Pakistan er mer aktive enn menn med bakgrunn fra Tyrkia, mens kvinner fra Vietnam og Sri Lanka er så vidt mer aktive enn kvinner med bakgrunn fra Tyrkia (Figur A30).

Det er trolig lettere å praktisere religionen, som ved å gå til moskeen/tempelet/kirken, eller delta i religiøse møter, om man bor i et område hvor mange er fra samme land eller tilhører samme menighet eller religion. Derfor kan bosettingsmønster, i tillegg til religiøsitet, være med å forklare den store forskjellen i religiøs aktivitet mellom gruppene, men det kan ikke forklare forskjeller mellom kjønn. De med bakgrunn fra Pakistan, Tyrkia og Somalia er de mest religiøst aktive, og de er for en stor del konsentrert i Oslo, og de med tyrkisk bakgrunn også i Drammen. Andre grupper, som de med bakgrunn fra Chile og Vietnam, har en langt mer spredt bosetting.

6.10.3. Flertallet synes det er lett å praktisere sin religion

Flertallet av de med bakgrunn fra Tyrkia syntes det var lett eller svært lett å praktisere sin religion i Norge (60 prosent), men det var også de som svarte at dette er vanskelig eller svært vanskelig (13 prosent). Resten svarte at det var verken lett eller vanskelig (25 prosent). I alle grupper synes et lite mindretall at det er vanskelig å praktisere religionen, dette mindretallet var størst blant dem fra Pakistan, hvor 28 prosent svarte at dette var vanskelig eller svært vanskelig. Det er ikke noen særlige forskjeller mellom menn og kvinner med bakgrunn fra Tyrkia på dette spørsmålet.

6.11. Åtte av ti hadde en eller flere psykosomatiske lidelser

Vi skal ikke her gå i dybden med alle de helsespørsmålene som ble stilt i LKI, ettersom SSB har gitt ut en egen rapport om innvandrernes helse basert på levekårsundersøkelsen (Blom 2008). Her vil vi bare kort gjengi noen hovedfunn. Spørsmålene i dette kapitlet er stilt både innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre.

Generelt ser vi at innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre sett under ett vurderer sin helse som noe dårligere enn befolkningen som helhet gjør, de er mer plaget med psykosomatiske plager og psykiske helseproblemer, men de har ikke flere sykdommer. Av de ti landgruppene ser vi at personer med bakgrunn fra Tyrkia og Irak alt i alt framstår med flest helseproblemer av dem vi intervjuet, mens personer med bakgrunn fra Somalia, Serbia-Montenegro og til dels Sri Lanka framstår som friskest.

60 prosent av de med tyrkisk bakgrunn vurderte sin egen helse som meget god, mot 66 prosent i hele utvalget. I hele befolkningen er det i gjennomsnitt ingen forskjell mellom kjønnene i egenvurdert helse. Det er det derimot blant innvandrere. Syv av ti menn oppleverer helsen sin som god eller meget god, mot seks av ti kvinner. Kjønnsforskjellen er særlig stor blant personer med bakgrunn fra Serbia-Montenegro og Irak, nærmere 20 prosentpoeng, mens den blant de med bakgrunn fra Tyrkia er på 10 prosentpoeng. Blant srilankere er imidlertid forskjellen ”snudd på hodet”, her er det kvinnene som rapporterer best helse (Blom 2008:29).

Av 15 ulike sykdommer som kartlegges, har halvparten av de med tyrkisk bakgrunn minst en sykdom, langt flere kvinner enn menn (hhv 61 og 44 prosent). De med bakgrunn fra Tyrkia er på gjennomsnittet i LKI, men ser vi bare på kvinnene, er det blant personer med bakgrunn fra Tyrkia og Irak at andelen som rapporterer minst én sykdom er størst (seks av ti) i tillegg til kvinner med bakgrunn fra Chile (sju av ti).

De med tyrkisk bakgrunn var også i relativt høy grad plaget av psykosomatiske sykdommer og psykiske helseproblemer (Blom 2008:25 og 28). Psykosomatiske lidelser er i grenselandet mellom fysiske og psykiske lidelser. I LKI ba vi de vi intervjuet svare på om de hadde en eller flere av åtte ulike lidelser som kan karakteriseres som psykosomatiske. Andelen som har minst en av de åtte lidelsene er

høyest blant dem fra Tyrkia, Irak og Pakistan, hvor dette gjaldt åtte av ti. Forskjellen er relativt stor mellom menn og kvinner fra Tyrkia; i snitt hadde menn 2,6 lidelser og kvinnene 3,1.

Videre var det en av tre med tyrkisk bakgrunn som hadde psykiske helseproblemer, flere kvinner enn menn (hhv 39 og 30 prosent). Sammenlignet med gjennomsnittet i LKI, var det flere med tyrkisk bakgrunn som hadde slike problemer, gjennomsnittet var hhv 32 og 24 prosent.

6.12. Bånd til Tyrkia og til Norge

Gjennom LKI har vi stilt en rekke spørsmål om innvandrernes bånd til opprinnelseslandet og til Norge, deres relasjoner i Norge, deres kontaktnett og følelse av ensomhet. Slike aspekter får en ikke innblikk i gjennom registerstatistikken. Som vi skal se, er det mange med bakgrunn fra Tyrkia som ikke føler noen sterk samhørighet med Norge, og dette er også gruppen hvor flest vil flytte tilbake til opprinnelseslandet på sikt. Spørsmålene i dette kapitlet er stilt både innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre.

6.12.1. Fire av ti vil flytte tilbake til Tyrkia

I intervjuet stilte vi spørsmålet ”Tror du at du noen gang kommer til å flytte tilbake til ditt eller dine foreldres opprinnelsesland for å bo der fast?”. Det var blant dem med tyrkisk bakgrunn flest hadde planer om å flytte tilbake, fulgt av de fra Bosnia-Hercegovina. 38 prosent av de med tyrkisk bakgrunn hadde slike planer, flesteparten først når de ble gamle, og 15 prosent innen ti år. Tyrkia og Bosnia-Hercegovina har til felles at landene ligger nær Norge, langt nærmere enn for eksempel Pakistan. Og i motsetning til Somalia, Irak og Sri Lanka er det ikke pågående uroligheter/krigslignende tilstander i landene. I Iran og Vietnam er det sittende regimet det samme som mange innvandrere i Norge rømte fra.

Færrest som visste de ville flytte er det blant dem med bakgrunn fra Vietnam og Pakistan (Figur A31). Selv om 27 prosent ikke visste om de ville bli eller flytte til Tyrkia, er det relativt få usikre i denne gruppen sammenlignet med de fleste gruppene vi intervjuet. Flest usikre er det blant dem fra Somalia, hvor nær seks av ti ikke visste om de skulle flytte tilbake til Somalia, færrest usikre er det blant dem fra Vietnam og Tyrkia.

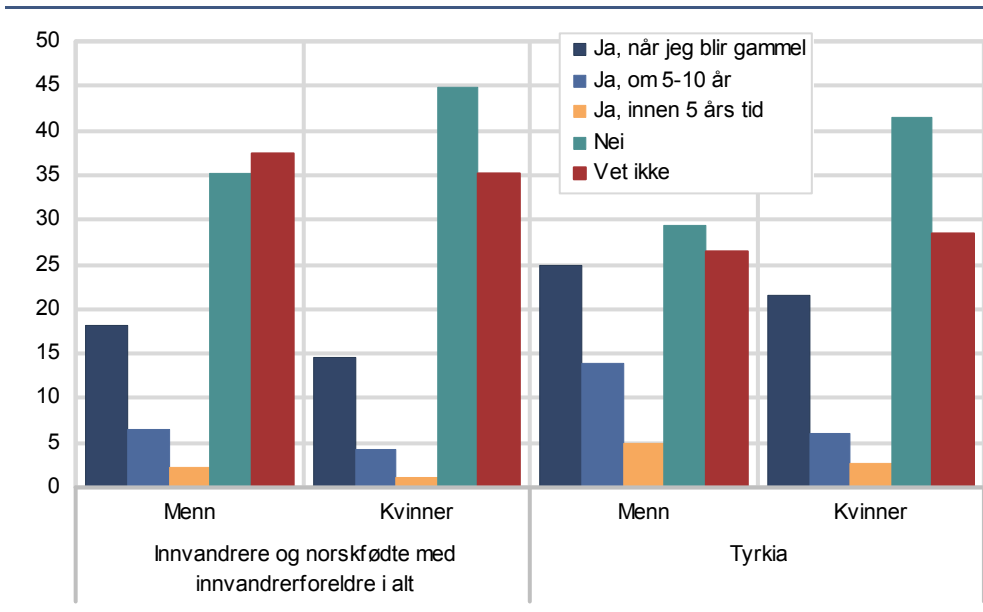
34 prosent svarte at de *ikke* skulle flytte tilbake. Dette er en tredjedel av de vi intervjuet, likevel er det relativt få sammenlignet med de fleste andre grupper, bare blant dem fra Serbia-Montenegro, Bosnia-Hercegovina og Somalia var det færre som svarte det.

Kvinner med bakgrunn fra Tyrkia svarer i større grad enn menn at de ikke skal flytte tilbake. Mer enn fire av ti kvinner svarte dette, mot færre enn tre av ti menn. I de fleste andre grupper er det også slik at kvinner er sikrere enn menn på at de skal bli i Norge (Figur 6.20).

Dette spørsmålet er stilt både innvandrere og norskfødte med foreldre fra Tyrkia. Vi kan tenke oss at det er færre norskfødte som har planer om flytte til Tyrkia enn innvandrere. Holder vi dem utenfor, endrer imidlertid svarfordelingene seg svært lite for innvandrere fra Tyrkia.

Dersom en har planer om å vende tilbake, kan det være en grunn til å investere i land eller bolig i opprinnelseslandet, eller ikke å selge det en allerede eier der. Slike investeringer kan imidlertid ha mange andre motiv. I snitt svarte 11 prosent av innvandrerne at de eide jord og 16 prosent at de eide bolig i opprinnelseslandet. Mest vanlig å eie i hjemlandet er det blant dem med bakgrunn fra Pakistan og Tyrkia. 14 prosent av de med bakgrunn fra Tyrkia svarte at de eide jord og 35 prosent at de eide bolig i Tyrkia. Det var like mange av dem fra Pakistan som eide bolig, men ti prosentpoeng flere eide jord.

Figur 6.20. Andel innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre som tror at de noen gang kommer til å flytte tilbake til opprinnelseslandet for å bo der fast. Tyrkia og i alt i LKI. Prosent

Kilde: Levekår blant innvandrere 2005/2006, Statistisk sentralbyrå

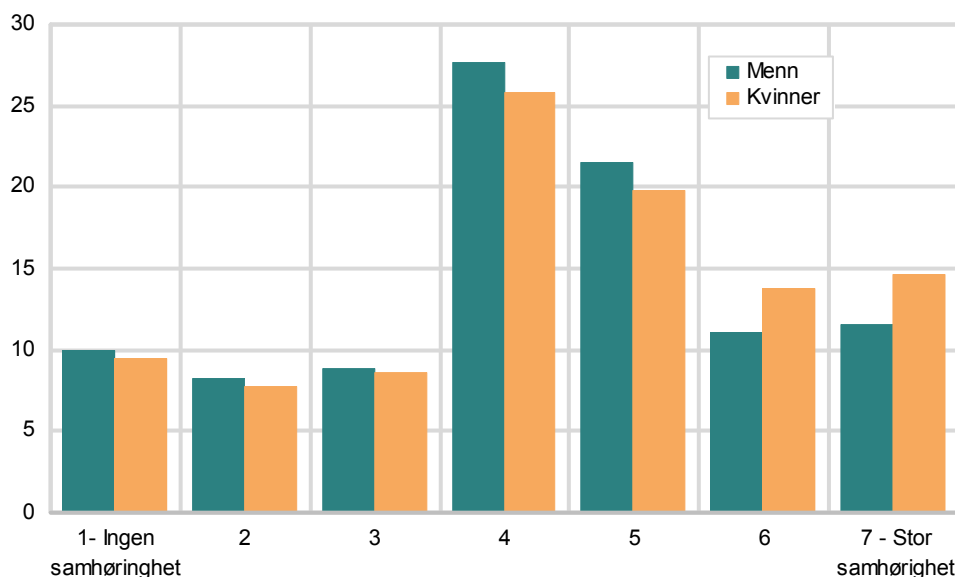
De vi intervjuet i den kvalitative forundersøkelsen nevnte at de fleste har god kontakt med familie i Tyrkia og reiser dit hver år hvis de har anledning til det. Vi ble fortalt at det er ganske vanlig å ha bolig i Tyrkia. Noen har det, og noen kjøper etter hvert, for å ha mulighet til å reise på ferie og eventuelt dra tilbake når de blir gamle. De drar dit på ferie, og en del planlegger å dra for lengre perioder når de pensjonerer seg. Men det er et dilemma i forhold til familie i Norge, og det er vanskelig å dra tilbake på permanent basis (Daugstad og Lie 2004:67). Dette dilemmaet avtegner seg i levekårsundersøkelsen, ved at mange planlegger å flytte tilbake, men mange er også usikre på om de skal bli i Norge eller ei. Til nå er det ikke registrert noen omfattende tilbakevandring til Tyrkia, men det *kan* bli mer vanlig etter hvert som det blir flere eldre med tyrkisk bakgrunn i Norge.

6.12.2. Relativt liten følelse av samhörighet med Norge

De med bakgrunn fra Irak og Tyrkia følte i minst grad samhörighet med Norge av landgruppene i utvalget. De vi intervjuet ble bedt om å markere sin grad av "samhörighet med Norge" på en skala fra 1 til 7, hvor høyere tall på skalaen betyr høyere samhörighet. Her kan det innvendes at "samhörighet" er et ullent begrep. Hva de vi intervjuet legger i ordet, og hvilket innhold det har på deres morsmål, vet vi ikke.

I alle fall ser vi at gjennomsnittsscoren for de med bakgrunn fra Tyrkia er 4,3, det samme som dem fra Irak. Selv om gjennomsnittet er på den positive enden av skalaen, er det også en del som knapt føler noe samhörighet med Norge. Nær tre av ti føler under middels samhörighet med Norge. Deres gjennomsnittsscore er langt lavere enn gjennomsnittsscoren til de med pakistansk bakgrunn (5,6) og lavere enn innvandrernes gjennomsnitt (5,0) (Figur A33). Det er ikke store forskjeller mellom kvinner og menn i deres følelse av samhörighet med Norge (Figur 6.21).

Figur 6.21. Samhørighetsfølelse blant innvandrere fra Tyrkia og norskfødte med foreldre fra Tyrkia, etter kjønn. Skala fra 0 (svakest) til 7 (sterkest). Prosent

Kilde: Levekår blant innvandrere 2005/2006, Statistisk sentralbyrå

6.12.3. Halvparten hjelper familien i Tyrkia økonomisk

Blant dem vi intervjuet i LKI, lå de med tyrkisk bakgrunn omtrent midt på treet på spørsmål om de hjalp familien i hjemlandet økonomisk. Halvparten ga slik bistand, bare 6 prosent hver måned, 33 prosent minst en gang i året men ikke hver måned og 13 prosent sjeldnere enn hvert år. Det er blant dem fra Sri Lanka og Somalia det er mest vanlig å gi slik bistand, mens det er minst vanlig blant dem fra Chile og Iran (Figur A34).

Som i de andre innvandrergroppene vi intervjuet, er det flere menn enn kvinner som sier at de hjelper familien i opprinnelseslandet økonomisk – 61 prosent av menn fra Tyrkia sier de gjør det, mot 35 prosent av kvinnene. Det kan tenkes at dette med å sende penger eller på andre måter å bidra økonomisk er mannens oppgave i mange familier, og spørsmålsstillingen gikk på person, ikke på husholdning. Det er mulig kjønnsforskjellene ville vært mindre om vi hadde spurt om ”husholdningen” hjelper familien økonomisk.

6.12.4. Få menn fra Tyrkia har en god norsk venn

De aller fleste innvandrerne i Norge har en god venn her. I alt svarte 93 prosent av dem vi intervjuet i LKI at de hadde en god venn, likevel er det færre enn i befolkningen i alt (99 prosent). I alle grupper vi intervjuet var det rundt 9 av 10, eller flere, som hadde en god venn i Norge, og det samme gjaldt de med bakgrunn fra Tyrkia, både kvinner og menn.

Ifølge dem vi har intervjuet i den kvalitative forundersøkelsen, er venner ofte slektninger og andre innvandrere fra Tyrkia. Familienettverket er svært viktig. Det er ikke så vanlig å ha et aktivt uteliv med kino, teater og restaurantbesøk, men dette preges også av livsfaser. Unge går mer på kino. Menn går mer på kafé, mens kvinner går mer på besøk til hverandre. Mange har ikke norske venner, mente de vi intervjuet. Språk, religion og andre ting skaper barrierer, og en har ikke noe felles som setter samhandlingen i gang. En av dem vi intervjuet fortalte om et tyrkisk ordtak som understreker betydningen av naboskap og vennskap: ”Din beste venn er din nabo”, ... ”men i Norge er dette annerledes. Det er ikke vanlig med nabokontakt” (Daugstad og Lie 2004:66)

Det var omtrent like vanlig blant menn som blant kvinner med tyrkisk bakgrunn å ha en god venn som var *norsk*, rundt halvparten hadde det. Menn med bakgrunn fra Tyrkia var blant dem hvor færrest hadde norske venner, sammen med de fra Irak

og Somalia, mens det var så vidt flere blant dem med bakgrunn fra Pakistan som hadde norske venner. Kvinner med tyrkisk bakgrunn var omtrent midt på treet sammenlignet med kvinner fra de andre landene, og sammenlignet med kvinner med pakistansk bakgrunn, var det 18 prosentpoeng flere som hadde norske venner (Figur A35).

Arbeidsplassen er en potensiell arena for å få norske venner. Og vi ser at det er mer vanlig blant innvandrere å ha en god norsk venn om de har arbeid (64 prosent) enn om de ikke har det (47 prosent). Det samme gjelder dem fra Tyrkia – 62 prosent av de som har arbeid, har en god norsk venn, mot 42 prosent av de som ikke har.

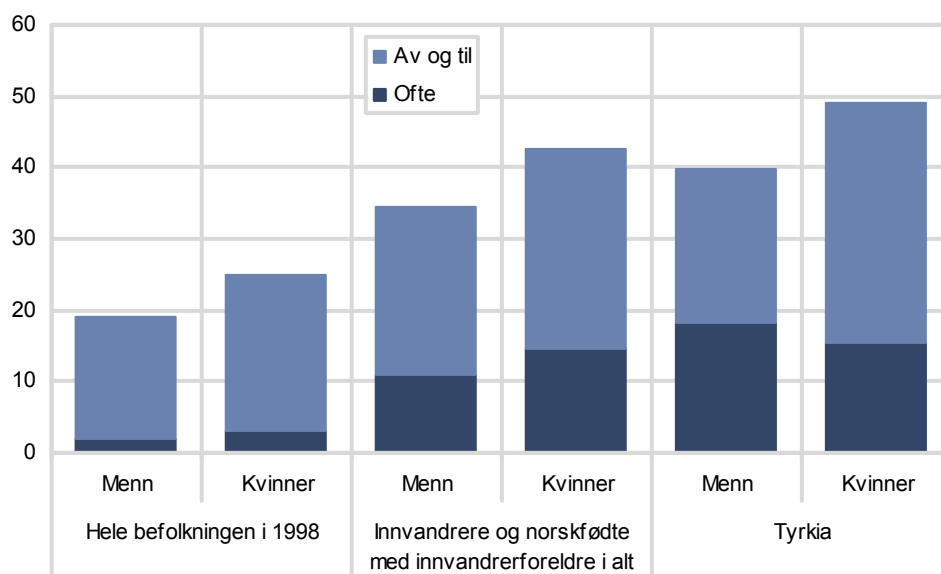
6.12.5. Litt mer ensomme enn gjennomsnittet

Innvandrere føler seg gjennomgående mer ensomme enn om vi ser på hele befolkningen. 13 prosent av innvandrerne svarte i 2005/2006 at de ofte føler seg ensomme, mot bare 2 prosent i hele befolkningen. Og det er noe færre som aldri føler seg ensomme blant innvandrere sammenlignet med hele befolkningen (40 mot 44 prosent)

Innvandrere fra Irak og Iran var de som følte seg mest ensomme, mens de med bakgrunn fra Sri Lanka og Pakistan føler seg minst ensomme (Figur A36). De med tyrkisk bakgrunn er litt mer ensomme enn gjennomsnittet, og kvinner er mer ensomme enn menn (Figur 6.22). Også om vi ser på de ti gruppene samlet, er det flere kvinner enn menn som føler seg ensomme.

Som vi skal se nedenfor, er det mer uvanlig at de fra Tyrkia har nær familie i Norge enn mange andre grupper, noe som kan bidra til å forklare at de føler seg mer ensomme enn gjennomsnittet i LKI.

Figur 6.22. Andel som ofte eller av og til føler seg ensom, etter kjønn. Prosent

Kilde: Levekår blant innvandrere 2005/2006, Statistisk sentralbyrå og Levekårsundersøkelsen 1998

6.12.6. Få har familie i Norge

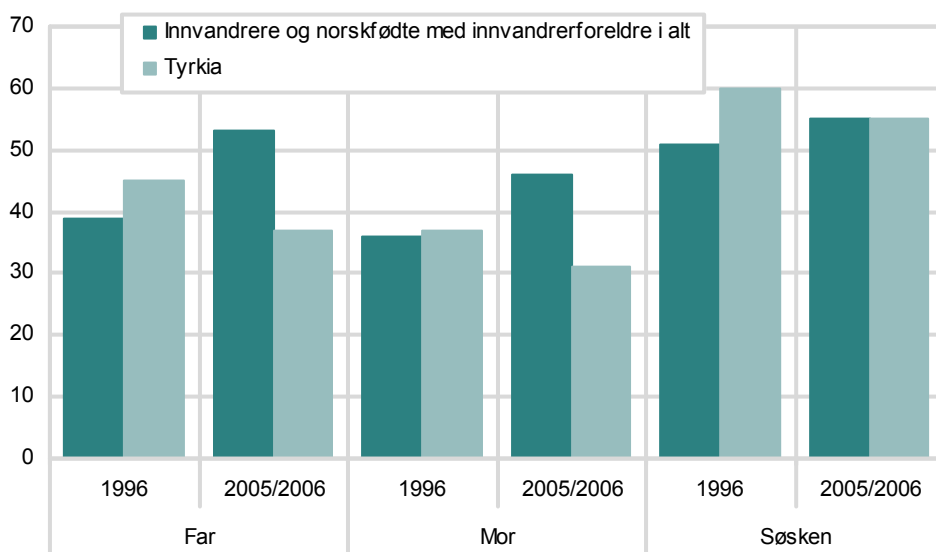
I de fleste landgruppene er det mange som med tiden har fått flere familiemedlemmer til Norge. Slik er det ikke for de fra Tyrkia. I 2005/2006 var det færre som hadde far eller mor i Norge enn det var i 1996 (Figur 6.23). Endringene er såpass store at vi kan tro det er slik i populasjonen også, 8 prosentpoeng færre har en far i Norge, 6 prosentpoeng færre en mor og 5 prosentpoeng færre har søsken i Norge. Holder vi de norskfødte utenfor, som jo for det meste har familien boende i Norge, blir forskjellen fra 1996 til 2005/2006 enda tydeligere. Dette er ikke fordi flere har mistet foreldrene sine, vi har her silt ut de som har foreldre som er i live. Kanskje

er det foreldre som har flyttet tilbake til Tyrkia når de ble gamle, slik også mange av dem vi intervjuet hadde planer om å gjøre.

Sammenlignet med innvandrere i alt, var det mindre vanlig at de med bakgrunn fra Tyrkia hadde familie og slekt i Norge i 2005/2006 (Figur 6.24). Det er særlig to av de gruppene som har vært lenge i Norge, som de fra Pakistan og Vietnam, som har familie her (Figur A37). Minst vanlig å ha familie og slekt i Norge, er det blant dem med bakgrunn fra Tyrkia og Irak.

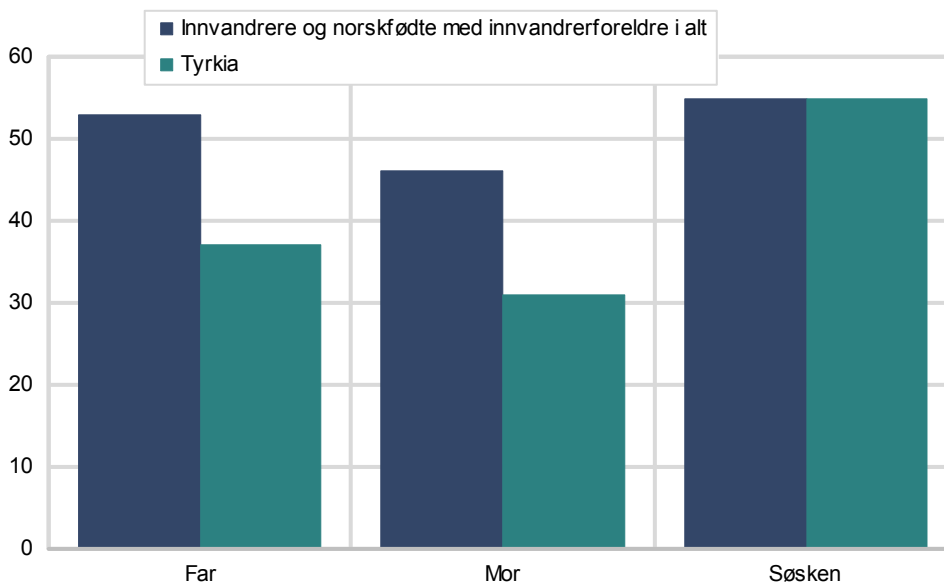
Det er marginale forskjeller mellom menn og kvinner fra Tyrkia i andelen som har far i Norge, mens flere kvinner enn menn har mor her.

Figur 6.23. Andel med familie i Norge blant innvandrere fra Tyrkia og norskfødte med foreldre fra Tyrkia i 1996 og 2005/2006. Prosent

Kilde: Levekår blant innvandrere 2005/2006, Statistisk sentralbyrå og 1996

Figur 6.24. Andel innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre som har far, mor og søsken i Norge. Tyrkia og i alt i LKI. Prosent

Kilde: Levekår blant innvandrere 2005/2006, Statistisk sentralbyrå

6.13. Oppsummering – Sterke bånd til Tyrkia

Innvandrere fra Tyrkia og deres norskfødte barn utgjør den 11. største innvandrerguppen i Norge. De første kom på slutten av 60-tallet og begynnelsen av 70-tallet som arbeidsinnvandrere, men etter innvandringsstoppen har de fleste kommet gjennom familieinnvandring, og noen også som flyktinger til Norge. Mange innvandrere fra Tyrkia i Norge har vært her lenge, blant dem vi intervjuet hadde halvparten vært her i 16 år eller mer, og en av ti var født i Norge. Sammenlignet med 1996, er botiden lenger og andelen norskfødte flere i 2005/2006. Dette bidrar til å forklare de forbedringene vi finner på en del områder, som at deres boligstandard har økt og at flere kvinner er i jobb.

Mange tyrkiske innvandrere har kommet fra landsbygda i Tyrkia, det vanligste er å ha lavt utdannede foreldre og mødre uten yrkeserfaring. Mange av innvandrernes fedre har arbeidet i landbruket, og sammenlignet med andre grupper var det vanligere at fedrene til innvandrere fra Tyrkia var landarbeidere, ikke selvstendige bønder. Utdanningsnivået blant dem som har kommet som voksne har vært lavt, og de har i liten grad fylt på med mer utdanning i Norge.

Sysselsettingen blant dem med tyrkisk bakgrunn i utvalget er noe over gjennomsnittet i LKI, for både kvinner og menn. De som er sysselsatt er relativt godt fornøyd med jobbene sine. Få har ensidige jobber og de fleste mener jobben matcher deres kunnskaper og ferdigheter. Likevel er det mange, omtrent halvparten, som opplever arbeidet som en psykisk påkjenning, slik det også er i andre grupper. Den gjennomsnittlige norsk-tyrkiske husholdningen er relativt stor. Dette betyr at det er flere å dele allerede lave inntekter på, og inntekten per forbruksenhet er lav, blant de laveste i utvalget.

I Norge er Drammen denne landgruppens ”hovedstad”, eller sagt med andre ord: de er den desidert største innvandrerguppen i Drammen. Men det bor flere med tyrkisk bakgrunn i Oslo. Som i andre grupper, har mange av dem klatret i bolighierarkiet siden 1996; flere bor i enebolig, færre i blokk, og mange har gått fra å bo i borettslag til å bli selveiere.

De med tyrkisk bakgrunn er muslimer, de er religiøst aktive og troende. Dersom de er medlemmer av organisasjoner, er det mest sannsynlig at det er en religiøs organisasjon, få er medlemmer av flykting/innvandrersorganisasjoner.

Personer med bakgrunn fra Tyrkia representerer en ytterlighet når vi ser på hvilke bånd de har til opprinnelseslandet og til Norge. De uttrykker minst samhørighet med Norge, samtidig som de er blant dem som hyppigst eier jord og bolig i opprinnelseslandet/utlandet. De er blant gruppene som i størst grad har besøkt opprinnelseslandet de siste fem årene, som har størst dekning med parabolantennene, og som i størst grad forventer å returnere til opprinnelseslandet.

6.13.1. Kvinner fra Tyrkia har dårligere levekår enn tyrkiske menn

Kvinner fra Tyrkia kom til Norge med langt lavere kompetanse i bagasjen enn tyrkiske menn. Dette har de til felles med de fleste av landgruppene vi intervjuet i LKI. Kvinnene hadde lavere utdanning enn mennene da de kom, og et flertall av kvinnene manglet yrkeserfaring fra Tyrkia, noe som gjaldt et mindretall av mennene.

Også i Norge har menn fra Tyrkia vært langt mer yrkesaktive enn kvinnene. Kvinnenes sysselsetting har økt siden levekårsundersøkelsen i 1996, mens mennenes sysselsetting var omtrent lik. Fremdeles er imidlertid kjønnsforskjellen i sysselsetting 20 prosentpoeng, og mennene har høyere sysselsetting enn kvinnene uansett om vi ser på dem med lav eller høy utdanning. Bare blant dem med bakgrunn fra Pakistan, Irak og Serbia og Montenegro er kjønnsforskjellen større. I disse gruppene er det rundt 30 prosentpoeng flere menn enn kvinner som er sysselsatt. Kvinnenes lavere deltakelse i arbeidslivet bidrar til å forklare kvinnene snakker langt dår-

ligere norsk enn mennene fra Tyrkia. Dette har de også til felles med de fleste gruppene i LKI.

Som i andre grupper er det kvinnene som gjør mest husarbeid, men forskjellen mellom hvor mange timer menn og kvinner bruker er større enn i de fleste andre gruppene. Dette henger nok sammen med at kvinner i mindre grad er i jobb, men også om vi sammenligner sysselsatte kvinner med sysselsatte menn, eller kvinner uten jobb med menn uten jobb, gjør kvinnene langt mer husarbeid enn mennene.

Kvinner med bakgrunn fra Tyrkia er noe mer religiøse enn menn med samme bakgrunn, men de er mindre religiøst aktive, i den forstand at de langt sjeldnere enn menn deltar i organisert bønn eller går i moskeen. Dette har de til felles særlig med grupper hvor flertallet er muslimer.

Vi stilte en rekke spørsmål om innvandrernes helse, og det samlede bildet viser at de fra Tyrkia er blant gruppene med dårligst helse. Og som i andre grupper, har kvinner dårligere helse enn menn, uansett om vi ser på lidelser av fysisk, psykisk eller psykosomatisk art. Kvinnene vurderer da også selv sin helse som dårligere enn mennene vurderer sin helse.

Som nevnt over, er de med tyrkisk bakgrunn blant dem som har sterkest bånd til opprinnelseslandet, og mange tenker å flytte tilbake til Tyrkia når de blir gamle, men som i andre grupper er kvinnene mer skeptiske enn menn til å flytte tilbake. Mer enn fire av ti kvinner svarte at de ikke ville det, mot færre enn tre av ti menn. Den samme forskjellen mellom kvinner og menn finner vi i de fleste andre grupper.

6.13.2. Hvor like er de "gamle arbeidsinnvandrerne" fra Pakistan og Tyrkia?

Vi sa i avsnitt 6.1.6 at det kan være naturlig å sammenligne de med pakistansk og tyrkisk bakgrunn. Begge er grupper hvor de første innvandrerne kom som arbeidsinnvandrere før innvandringsstoppen midt på 1970-tallet, mens innvandringen etterpå først og fremst har vært preget av familieetableringer og – gjenforeninger. Likevel er det en del trekk ved de to gruppene som er forskjellige, som at det blant dem fra Tyrkia er en større andel som er flyktninger, at flere har kort botid og at de er yngre. Og at avstanden til Tyrkia er så mye kortere enn til Pakistan har nok hele tiden gjort at kontaktene til opprinnelseslandet har vært lettere å vedlikeholde.

I levekårsundersøkelsen svarer de to gruppene nokså forskjellig på en del spørsmål. Bakgrunnen deres er imidlertid ikke veldig forskjellig. Omtrent like mange, fire av ti, kom fra landsbygda, flertallet av kvinnene kom uten yrkeserfaring og uten særlig utdanning, mens mennene i større grad hadde vært i arbeid og hadde noe høyere utdanning enn kvinnene. Det ser imidlertid ut til at pakistanske innvandrere kom fra familier som hadde yrker høyere opp i "hierarkiet" enn tyrkiske innvandrere. Flere innvandrere fra Pakistan enn fra Tyrkia hadde fedre som var funksjonærer, leger og selvstendige bønder, mens færre var landarbeidere eller arbeidere. Mødrene til pakistanske innvandrere var imidlertid i enda større grad hjemmeværende enn mødrene til tyrkiske innvandrere.

Ser vi på innvandrerne selv heller enn foreldrene deres, var det også mer vanlig at kvinner fra Pakistan manglet yrkeserfaring enn kvinner fra Tyrkia, mens forskjellene i yrkestilhørighet som vi fant hos fedrene er ikke like tydelige om vi ser på innvandrer menn fra Tyrkia og Pakistan. Det er små forskjeller mellom dem fra Tyrkia og Pakistan i hvor mye utdanning de hadde før de kom til Norge. I begge grupper er det vanligst å bare ha grunnskolen eller mindre.

Innvandrere fra Tyrkia og Pakistan har i liten grad fylt på med særlig mye utdanning i Norge utover det de hadde da de kom. Barna deres studerer imidlertid i større grad, men her er det tydelige forskjeller mellom de med tyrkiske og de med pakistanske foreldre. Mens sistnevnte studerer i minst like høy og etter hvert høyere

grad enn befolkningen ellers, er de med foreldre fra Tyrkia ikke like ivrige til å ta høyere utdanning, og de ligger langt under gjennomsnittet til andre med innvanderforeldre og under gjennomsnittet i befolkningen.

På flere av spørsmålene som har med arbeidslivet i Norge å gjøre scorer de fra Pakistan dårligere enn de fra Tyrkia. Kvinner fra Tyrkia er mer yrkesaktive enn kvinner fra Pakistan, mens mennenes sysselsetting er omtrent lik. Kontantstøttebruken er noe lavere blant dem fra Tyrkia enn blant dem fra Pakistan. Og blant dem som har jobb, har de med pakistansk bakgrunn i større grad midlertidig arbeid, ensidig arbeid, eller jobb som ikke matcher kvalifikasjonene sammenlignet med dem med tyrkisk bakgrunn, mens de var ganske like på hvor mye de kunne bestemme pauser selv. De med tyrkisk bakgrunn har imidlertid opplevd noe mer diskriminering i arbeidslivet enn de med pakistansk bakgrunn.

Vi fant også at pakistanske husholdninger har vanskeligere økonomi enn de tyrkiske. De har lavere inntekt per forbruksenhet, både fordi kvinnenens sysselsetting er lavere og fordi husholdningene er større. Og de med bakgrunn fra Pakistan har langt større problemer med å klare løpende utgifter. Både i "tyrkiske" og "pakistanske" hjem bruker kvinner mye mer tid på husarbeid enn mennene, men kvinner med pakistansk bakgrunn bruker mer tid enn kvinner med tyrkisk bakgrunn.

I begge grupper er "alle" muslimer og de fleste er sterkt troende. De med pakistansk bakgrunn er imidlertid noe mer religiøse enn de med tyrkisk bakgrunn, og de går oftere i moskeen, men det er først og fremst mennene med bakgrunn fra Pakistan som er mer religiøst aktive enn mennene med tyrkisk bakgrunn. Dermed er også kjønnsforskjellen i religiøs aktivitet enda større blant dem fra Pakistan enn blant dem fra Tyrkia.

Alt i alt ser vi at de med pakistansk bakgrunn har noe dårligere levekår enn de med tyrkisk bakgrunn. De har trangere økonomi, flere har ensidige yrker og flere var misfornøyd med hvordan arbeidet matchet deres kvalifikasjoner.

I begge grupper er det store og tydelige forskjeller mellom kvinner og menn. Men forskjellene ser ut til å være større i den pakistanske gruppen enn i den tyrkiske; både om vi ser på hvilken tilknytning menn og kvinner hadde til arbeidslivet i opprinnelseslandet, og om vi ser på yrkesaktivitet i Norge og hvor mye tid kvinner og menn bruker på husarbeid.

7. Pakistan

- De med bakgrunn fra Pakistan utgjorde den nest største gruppen innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre i Norge ved inngangen til 2009 (polakkene er flest). De norskfødte utgjorde den desidert største gruppen norskfødte med innvandrerforeldre.
- De første innvandrerne fra Pakistan kom som arbeidsinnvandrere fra slutten av 1960-tallet, i dag kommer innvandrerne fra Pakistan gjennom familieinnvandring.
- Pakistanerne er blant gruppene hvor flest kommer fra landsbygda
- Mødrene til pakistanske innvandrere hadde svært lav utdanning og nesten samtlige manglet yrkeserfaring.
- Innvandrere med pakistansk bakgrunn hadde lengst median botid av de ti gruppene vi intervjuet i intervjuundersøkelsen Levekår blant innvandrere (LKI).
- Siden forrige levekårsundersøkelse i 1996 har mange med pakistansk bakgrunn forbedret sin boligsituasjon. Mange har flyttet fra blokk til enebolig og/eller gått fra å leie til å eie.
- Utdanningsnivået blant dem som kom til Norge etter fylte 18 år, var som for de fleste andre grupper langt lavere for kvinner enn for menn.
- Sysselsettingen blant kvinner med bakgrunn fra Pakistan er svært lav, i utvalget er det bare kvinner fra Somalia og Irak som har lavere sysselsetting.
- De med bakgrunn fra Pakistan hadde i størst grad ensidig arbeid av dem vi intervjuet.
- Bare kvinner fra Vietnam synes de har dårligere norskferdigheter enn det kvinner fra Pakistan har, noe som henger sammen med at så få kvinner fra Pakistan er i inntektsgivende arbeid.
- Som eneste gruppe i LKI er det langt flere som har fått problemer med å klare løpende utgifter sammenlignet med 1996
- De fra Vietnam er den eneste gruppa hvor det er større forskjell på hvor mye tid kvinner og menn bruker på husarbeid.
- De fleste med pakistansk bakgrunn er sterkt troende muslimer, og ingen er mer religiøst aktive enn pakistanske menn
- Som i andre grupper, hadde kvinner flere helseplager enn menn
- De med bakgrunn fra Pakistan var blant dem hvor færrest kunne tenke seg å flytte tilbake til opprinnelseslandet.

Levekårsundersøkelsen blant innvandrere

I 2005/2006 gjennomførte SSB intervjuundersøkelsen Levekår blant innvandrere (LKI). Innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre fra ti utvalgte landgrupper ble intervjuet, deriblant Pakistan. Det er denne levekårsundersøkelsen som hovedsakelig er datagrunnlaget i dette kapitlet. Når vi sammenligner pakistanernes svar i LKI med innvandrernes gjennomsnitt, mener vi gjennomsnittet for de ti gruppene. I tillegg supplerer vi med data fra Levekårsundersøkelsen fra 1996, og med de nyeste data som var tilgjengelig fra de offentlige registrene da denne rapporten ble skrevet. Opplysninger om befolkningen i alt er hentet fra diverse roterende levekårsundersøkelser. Det står mer i innledningskapitlet om hvordan undersøkelsen ble gjennomført og om datagrunnlaget, men fullstendig informasjon finnes i Gulløy (2008). De som ble intervjuet i LKI svarte på flere spørsmål enn de som er gjengitt her. I ”hovedrapportene” Blom og Henriksen (2008) og Blom (2008), er de ulike landgruppene svar på alle spørsmål i intervjuene omtalt.

7.1. Demografi og botid

I dette kapitlet skal vi gi en kort demografisk beskrivelse av pakistanske innvandrere og deres barn, noe som er gjort langt grundigere i de to rapportene Henriksen 2007 og Pettersen 2009. Som vi skal se, er pakistanske innvandrere blant de innvandrerne som har kommet fra land utenfor Europa, som har vært lengst i Norge. Deres barn begynner å bli voksne, og utgjør den desidert største gruppen norskfødte med innvandrerforeldre i Norge.

7.1.1. De første kom på slutten av 60-tallet

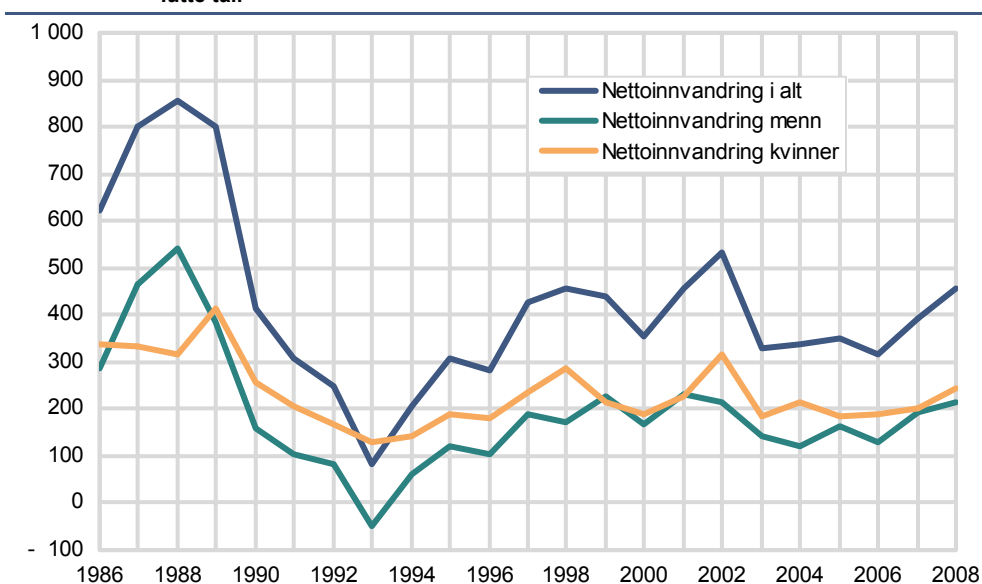
De første pakistanerne kom til Norge som arbeidsinnvandrere fra slutten av 1960-tallet og fram til innvandringsstoppen i 1975. Etter innvandringsstoppen har de pakistanske innvandrerne hovedsakelig kommet enten gjennom familiegjenforening eller familieetablering (Daugstad 2008).

Litt over halvparten av de pakistanske innvandrerne som bor i Norge i dag kom til Norge før 1990. Vi har her tall for 1986-2008, og i denne perioden kom det flest i 1988, da det kom 972 pakistanske statsborgere (Figur 7.1). Nettoinnvandringen fra Pakistan var imidlertid større enkeltår tidlig på 1970-tallet enn dette året. Etter 1988 fulgte en kraftig nedgang i antallet som innvandret. Nedgangen henger sammen med en reduksjon i antallet familiegjenforeninger, mens perioden etter 1994 i større grad preges av familieetableringer⁵⁷.

Antallet som årlig har innvandret fra Pakistan til Norge har siden 1994 ligget på mellom 400 og 630 personer, varierende fra år til år. De fleste år har det kommet noen flere kvinner enn menn. Antallet registrerte utvandring i året er langt lavere, og har i perioden 1986-2007 ligget mellom 100 og 200 personer, med unntak av en topp i 1993 (Tabell 7.1). "Hoppet" i 1993 skyldes først og fremst at folkeregisteret dette året hadde en "opprydding" i sine register.

Innvandringsmønsteret til dem fra Pakistan ligner mye på mønsteret til de fra Tyrkia, og i kapitlet om innvandrere og norskfødte med tyrkisk bakgrunn, har vi sammenlignet disse to gruppenes demografi og levekår i Norge. Se en oppsummering i avsnitt 6.13.2.

Figur 7.1. Årlig nettoinnvandring av statsborgere av Pakistan, etter kjønn, 1986-2008. Absolutte tall

Kilde: Befolkningsstatistikk, Statistisk sentralbyrå

⁵⁷ Innvandring av ektefeller kan både være på grunnlag av et allerede etablert ekteskap (familiegjenforeninger), eller på grunnlag av inngåelse av ekteskap (familieetableringer).

Tabell 7.1. Inn-, ut- og nettoinnvandring av statsborgere av Pakistan, etter kjønn. 1986-2008. Absolutte tall

	Innvandring			Utvandring			Nettoinnvandring		
	I alt	Menn	Kvinner	I alt	Menn	Kvinner	I alt	Menn	Kvinner
1986	830	372	458	207	86	121	623	286	337
1987	959	528	431	159	63	96	800	465	335
1988	972	595	377	116	54	62	856	541	315
1989	926	462	464	124	76	48	802	386	416
1990	578	239	339	163	81	82	415	158	257
1991	473	206	267	166	104	62	307	102	205
1992	449	186	263	201	104	97	248	82	166
1993	441	170	271	359	218	141	82	- 48	130
1994	417	166	251	212	103	109	205	63	142
1995	524	218	306	216	99	117	308	119	189
1996	450	177	273	169	75	94	281	102	179
1997	540	235	305	113	45	68	427	190	237
1998	639	277	362	182	107	75	457	170	287
1999	549	275	274	111	50	61	438	225	213
2000	474	231	243	118	63	55	356	168	188
2001	609	319	290	152	89	63	457	230	227
2002	648	286	362	116	70	46	532	216	316
2003	554	262	292	226	119	107	328	143	185
2004	540	236	304	203	114	89	337	122	215
2005	546	270	276	197	107	90	349	163	186
2006	485	216	269	169	87	82	316	129	187
2007	573	280	293	179	88	91	394	192	202
2008	572	263	309	116	49	67	456	214	242

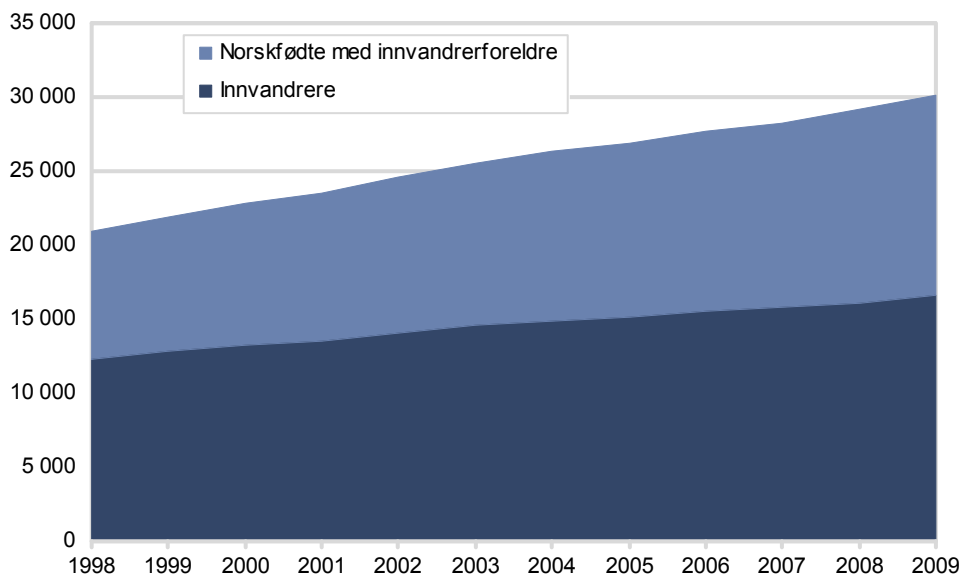
Kilde: Befolkningsstatistikk, Statistisk sentralbyrå

7.1.2. Over 30 000 med bakgrunn fra Pakistan

Ved inngangen til 2009, bodde det nær 30 200 personer med bakgrunn fra Pakistan i Norge - 16 600 innvandrere og 13 500 norskfødte med foreldre fra Pakistan. Sammen utgjorde disse den nest største gruppen, det var 14 300 flere med bakgrunn fra Polen (Tabell). Legger vi sammen alle de som er fra det tidligere Jugoslavia, blir de imidlertid noe flere enn dem med bakgrunn fra Pakistan.

At polakkene har overtatt førsteplassen er et relativt nytt fenomen. I nesten hele perioden 1998-2006 var de med pakistansk bakgrunn den største gruppen, først i løpet av 2007 ble polakkene størst. Det er imidlertid flere polakker og svensker som til enhver tid befinner seg i Norge enn det er personer med pakistansk bakgrunn. Fra Polen og Sverige har det kommet mange arbeidsinnvandrere som ikke er folkeregistrerte, det blir man først om man har en intensjon om å være i Norge i mer enn seks måneder, og mange arbeidsinnvandrere har kortere opphold i Norge.

Figur 7.2. Antall innvandrere og norskfødte med foreldre fra Pakistan. 1998-2009

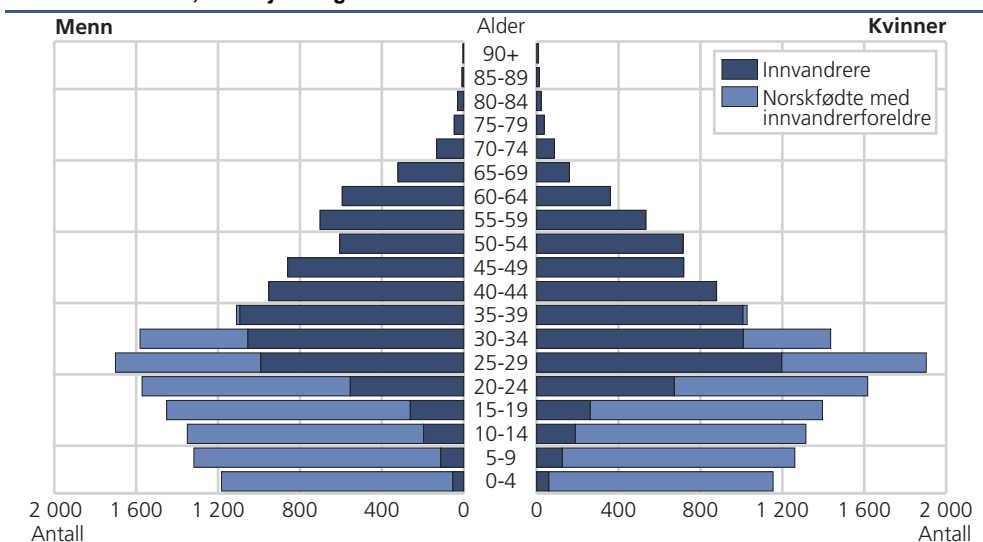

Kilde: Befolkningsstatistikk, Statistisk sentralbyrå

Teller vi bare innvandrere og ikke norskfødte, havner pakistanske innvandrere mye lenger ned på lista, på en syvende plass.

Figur 7.2 viser hvordan antallet med pakistansk bakgrunn som bodde i Norge har økt siden 1998. Ved inngangen til 2006, rundt tiden da LKI undersøkelsen ble gjennomført, bodde det 15 500 innvandrere og 12 200 norskfødte med foreldre fra Pakistan i Norge, og samlet var de den gang den største gruppen.

Figur 7.3. Antall innvandrere fra Pakistan og norskfødte med innvandrerforeldre fra Pakistan, etter kjønn og alder. 1.1.2009

Kilde: Befolkningsstatistikk, Statistisk sentralbyrå

Det er flere menn enn kvinner blant innvandrerne fra Pakistan, og det har det vært siden de første pakistanerne kom til Norge. Men kjønnsfordelingen har blitt noe jevnere med årene. Ved inngangen til 2009 bodde det nær 8 600 menn og i overkant av 8 000 kvinner fra Pakistan i Norge. Særlig blant de eldste innvandrerne fra Pakistan er kjønnsfordelingen skjev (Figur 7.3). Blant dem over 55 er det 150 menn per 100 kvinner. I denne aldersgruppen befinner de mennene som kom som unge arbeidsinnvandrere på 70-tallet seg. Blant dem i 20-åra er det imidlertid flere kvinner enn menn, her er det 121 kvinner per 100 menn.

Det er nær 400 innvandrere fra Pakistan som er over 70 år og 1 400 er mellom 60 og 69 år. Dette henger sammen med den lange botiden denne gruppa har i Norge. I ingen andre grupper fra utenfor Europa er det like mange som er så gamle, men blant dem fra Bosnia-Hercegovina utgjør de over 60 år en større andel av innvandrerne, 14 prosent vs 11 prosent blant pakistanerne. For de fra Bosnia-Hercegovina henger den store andelen gamle sammen med at det kom mange hele familier til Norge under krigene på Balkan, inkludert bestemødre og bestefedre.

7.1.3. Største gruppen norskfødte med innvandrerforeldre...

De 13 500 norskfødte med pakistanske foreldre utgjorde ved inngangen til 2009 den desidert største gruppen norskfødte, de var dobbelt så mange som dem med foreldre fra Vietnam, og de utgjorde nær halvparten av dem med bakgrunn fra Pakistan. I ingen andre grupper utgjør de norskfødte en like stor andel. Som Figur 7.3 viser, begynner en god del av disse å bli voksne. 4 400 var over 20 år ved inngangen til 2009, men det var også mange barn, 4 600 var under 10 år.

Det er lite som tyder på at gruppen med pakistansk bakgrunn skal slutte å vokse. Det har ikke vært stor innvandring fra Pakistan de siste åra, men innvandringen har heller ikke stoppet opp, slik den for eksempel nesten har gjort fra Chile. Videre er mange innvandrere fra Pakistan i 20- og 30-åra, det vil si i fruktbar alder. Innvandrere fra Pakistan får mange barn, og som regel har begge foreldrene bakgrunn fra Pakistan. Norskfødte med innvandrerforeldre får imidlertid omtrent like mange

barn som andre kvinner, det vil si nok til at de ”reproduserer seg selv”⁵⁸. Uavhengig av om de er født i Norge eller ikke, gifter de med pakistansk bakgrunn seg nær utelukkende med personer med samme landbakgrunn. Barna til to innvandrere telles per definisjon med som ”norskfødte med innvandrerforeldre”, i motsetning til barna av en innvandrer og en i befolkningen ellers.

De barna norskfødte med pakistanske innvandrerforeldre får med en innvandrer fra Pakistan, telles per definisjon ikke med blant de norskfødte med innvandrerforeldre. Dette er likevel en interessant gruppe å følge fremover. Ved inngangen til 2009 var det 1 900 slike barn. Så langt er det ikke mange barn av to norskfødte med foreldre fra Pakistan, det noen ville kalle ”tredjegerasjon”. Ved inngangen til 2008 var det 114, de fleste av disse var i førskolealder. Deres levekår kan vi med andre ord ikke si noe om på mange år. I tillegg er det 1 100 barn som har en forelder som tilhører ”befolkningen ellers” og en forelder som er norskfødt med foreldre fra Pakistan.

7.1.4. ...og de utgjør tre av ti i utvalget

Man måtte være minst 16 år for å komme med i LKI-utvalget. Derfor var det naturlig nok flest innvandrere som ble intervjuet, men blant dem med bakgrunn fra Pakistan utgjorde de norskfødte 30 prosent av dem vi intervjuet. I ingen andre grupper var det like mange norskfødte blant dem vi intervjuet. De med bakgrunn fra Vietnam kom nærmest, her var 14 prosent norskfødte. Levekårene til de norskfødte vil derfor veie nokså tungt i resultatene for Pakistan. Slik er det ikke for innvandrergrupper med kortere botid i Norge, som dem fra Irak og Somalia.

Som vi kommer inn på i avsnitt 7.1.7, er de norskfødte og unge innvandrerne med pakistansk bakgrunn overrepresentert i utvalget som ble intervjuet i LKI. Det vil si at de tar noe større plass i utvalget, og deres svar får større tyngde når vi regner ut gjennomsnittet, enn det de ville gjort om utvalget var et nøyaktig speilbilde av populasjonen.

Når tallene gjelder både innvandrere fra Pakistan og norskfødte med foreldre fra Pakistan, vil vi alternativt bruke betegnelsen ”personer med pakistansk bakgrunn”. Vi poengterer når det bare er innvandrere tallene gjelder.

Når vi skal finne de ti gruppernes gjennomsnitt i LKI, vektet de ulike gruppernes ”bidrag” til gjennomsnittet i forhold til deres størrelse i populasjonen. De fra Pakistan får derfor størst vekt av alle gruppene, mens de fra Chile teller minst, bare en tredjedel så mye som de fra Pakistan (Tabell 1.1). Dette forklarer også at de fra Pakistan på mange områder ligger nær gjennomsnittet i LKI – deres resultater veier så tungt i dette gjennomsnittet.

7.1.5. Seks av ti har bodd i Norge i minst 15 år

Pakistannerne er blant innvandrergruppene i Norge som har vært i Norge lengst. Ved inngangen til 2009 hadde seks av ti 16 års botid eller mer, mens færre enn en av ti hadde mindre enn to års botid. Som Tabell 7.2 viser er det noe flere kvinner enn menn blant dem med 15 års botid eller kortere, mens det er flest menn blant dem som har vært lengst i Norge. I denne kategorien havner de første arbeidsinnvandrerne fra Pakistan, som for en stor del var unge menn. De med kortest botid har enten kommet for å etablere familie med en med pakistansk bakgrunn som allerede bor i Norge, eller for å gjenforenes med familie.

⁵⁸ Per 1.1.2009 hadde pakistanske kvinner i alderen 35-44 år i gjennomsnitt 3,11 barn hver, noe som er langt høyere enn gjennomsnittet i Norge (1,95). Av landgruppene i LKI, var det bare kvinner fra Somalia som i snitt hadde flere (3,69). Norskfødte med pakistanske foreldre får imidlertid like mange barn som andre norske (Henriksen og Østby 2009)

Tabell 7.2. Antall innvandrere fra Pakistan, etter kjønn og botid. 1.1.2009

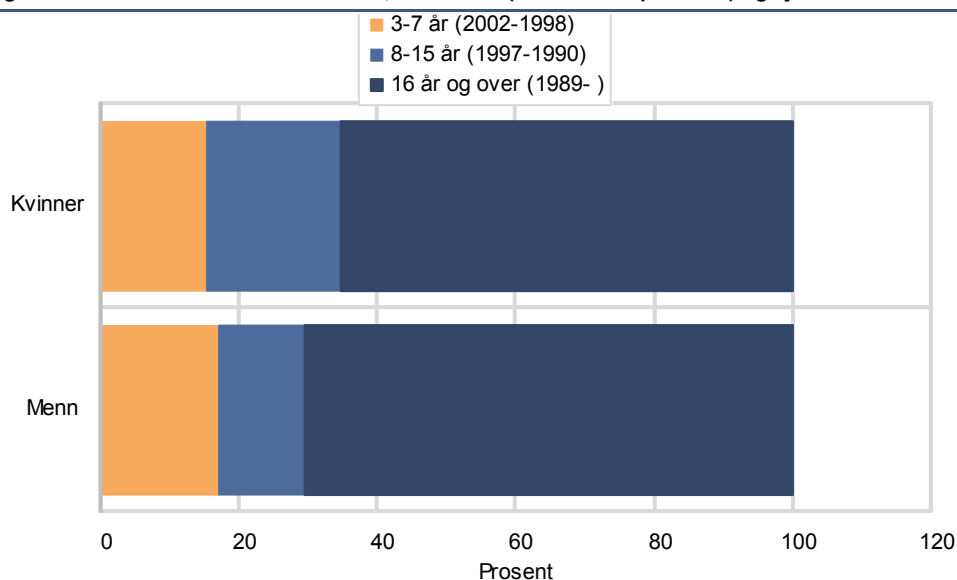
Botid	Menn	Kvinner	I alt	Andel kvinner
0-2 år	726	753	1 479	0,51
3-7 år	1 154	1 252	2 406	0,52
8-15 år	1 268	1 543	2 811	0,55
16 år og over	5 418	4 501	9 919	0,45
I alt	8 566	8 049	16 615	0,48

Kilde: Statistisk sentralbyrå, befolkningsstatistikk

7.1.6. Lengre botid – bedre levekår?

I LKI var det et kriterium at man hadde minst to års botid for å komme med i utvalget, det vil si at det var ingen helt nyankomne som ble intervjuet. I 1996 var de intervjuede pakistanernes mediane botid 15 år, desidert lengst i utvalget.⁵⁹ Botiden steg med fire år til 19 i 2005/2006, og også denne gang hadde de fra Pakistan lengst botid (Figur A2).⁶⁰ Lang median botid hadde også de fra Chile og Vietnam (17 år) og de fra Sri Lanka og Tyrkia (15 år), mens innvandrere fra Somalia og Irak hadde kortest median botid i utvalget (hhv 6 og 5 år).

Som Figur 7.4 viser, var det også i utvalget noen flere menn enn kvinner fra Pakistan som hadde vært i Norge i 16 år eller mer, men forskjellene er relativt små. De forskjellene vi finner mellom menn og kvinner i utvalget, kan vi derfor i liten grad forklares med at menn og kvinner har ulik botid i Norge.

Figur 7.4. Innvandrere fra Pakistan, etter botid (ankomstår i parentes) og kjønn. Prosent

Kilde: Levekår blant innvandrere 2005/2006, Statistisk sentralbyrå

Botiden i Norge har mye å si for innvandreres levekår på ulike felt. Det tar tid å knekke kodene til det norske samfunnet, lære seg norsk, ta utdanning og/eller få godkjent utdanning, danne nettverk og finne arbeid. Multivariate analyser av LKI-data, viser at alder, kjønn, landbakgrunn og botid er demografiske variable med betydning for hvorvidt en innvanderer er sysselsatt eller ikke.⁶¹ At pakistanerne har lengre botid i 2005/2006 sammenlignet med i 1996 kan bidra til å forklare forbedringer i levekår som vi finner, som for eksempel at flere kvinner har jobb, og at deres boligsituasjon er klart forbedret. Samtidig gir det oss en forventning om at pakistanerne på mange områder har bedre levekår enn de som har vært i Norge i kortere tid. Slik er det for eksempel om vi ser på bosituasjonen til de fra Pakistan, men på noen områder har det ikke vært særlig bedring. Selv om flere kvinner fra

⁵⁹ Når personene i utvalget sorteres i stigende rekkefølge etter hvor lenge de har bodd i Norge, har personen i midten en botid tilsvarende medianen.

⁶⁰ Noen figurer og tabeller omtales i alle kapitler. Heller enn å gjenta disse i hvert eneste kappittel, er de samlet bak i et vedlegg, og disse figurene og tabellnummer har et nummer som starter med bokstaven A.

⁶¹ Analysene er gjort av forsker Svein Blom ved Statistisk sentralbyrå, og publiseres i 2010.

Pakistan er sysselsatt sammenlignet med i 1996, er deres sysselsetting fremdeles svært lav sammenlignet med andre grupper, noe som bidrar til at mange pakistanske familier har problemer med å få økonomien til å gå rundt.

Aldersstrukturen til dem vi intervjuet med bakgrunn fra Pakistan preges på den ene siden av at relativt mange har vært lenge i Norge og er i alderen 55-71 år. Dette gjelder riktignok bare 11 prosent, men bare blant dem fra Bosnia-Hercegovina og Chile er det flere i denne alderen (Figur A3). Samtidig er det mange unge norskfødte i utvalget, derfor er de fra Pakistan den gruppen vi intervjuet hvor flest var i alderen 16-24 år. Relativt få var i alderen 40-54 år og det var heller ikke så mange mellom 25 og 39 år.

7.1.7. Svarprosent og representativitet

Det er mye interessant informasjon å hente fra feltarbeidet i LKI, det vil si fra tiden vi var ute og intervjuet de som var trukket ut til å delta i undersøkelsen. Hvilke grupper var vanskelige å få tak i? Hvem foretrakk å bli intervjuet på norsk? Er de som ble intervjuet representative for dem med bakgrunn fra Pakistan som bor i Norge? Slike spørsmål er inngående behandlet i dokumentasjonsrapporten om levekårsundersøkelsen (Gulløy 2008), her skal vi først og fremst se på i hvilken grad de med bakgrunn fra Pakistan som ble intervjuet i LKI er representative for de med pakistansk bakgrunn i Norge.

De med bakgrunn fra Pakistan er noe over gjennomsnittet i LKI hva gjelder svarprosent. 68 prosent av dem som ble trukket ut, ble intervjuet – 70 prosent av mennene og 66 prosent av kvinnene. 19 prosent av de som ble trukket ut, ønsket ikke å delta, resten var forhindret eller ikke å treffe (11 prosent). Gjennomsnittlig svarprosent i LKI var 64 prosent (Tabell A2).

Kriteriene for å komme med i trekkepopulasjonen, det vil si de som kunne bli trukket ut til å delta i levekårsundersøkelsen, var følgende:

- Måtte være innvandrere eller norskfødt med to innvandrerforeldre
- Måtte ha bakgrunn fra ett av de aktuelle ti landene
- Måtte ha bodd i Norge i minst to år per 1. september 2005
- Måtte være mellom 16 og 70 år den 1. januar 2006

Er de vi intervjuet representative for dem med pakistansk bakgrunn som fylte disse kriteriene? I og med at ikke alle vi trakk ut, faktisk ble intervjuet, er det ikke slik at de vi intervjuet er et nøyaktig speilbilde av trekkepopulasjonen. Det er små skjevheter på kjennemerkene vi har sjekket for, men de yngste er sterkt overrepresentert, og de norskfødte også noe. For å si det på en annen måte; i speilet som levekårsundersøkelsen representerer, tar de yngste og de norskfødte mer plass enn de gjør i virkeligheten for dem med pakistansk bakgrunn (Gulløy 2008:34).

Ettersom resultatene bygger på opplysninger om et utvalg av befolkningen, er det knyttet en statistisk usikkerhet til dem. Og når vi deler opp i undergrupper, som menn og kvinner, eller sysselsatte og ikke-sysselsatte, blir usikkerheten særlig stor, og noen ganger så stor at vi ikke gjengir resultatene. Vi skal ikke i denne rapporten gjengi signifikanstester av resultater og forskjeller, dvs. oppgi et tall som sier noe om med hvor stor sikkerhet vi kan si noe om populasjonen basert på svarene til dem vi intervjuet. Vi vil imidlertid poengtere det når prosenttall bygger på små tall, og unngå å gjengi resultater som er for usikre.

Dersom vi ikke nevner annet, er prosentandelen beregnet ut fra de 308 personene med pakistansk bakgrunn vi intervjuet, 163 menn og 145 kvinner. Ofte er ikke de 95 norskfødte med foreldre fra Pakistan med i tallgrunnlaget, for eksempel på spørsmål som gjelder bakgrunn fra Pakistan.

Løwe (2009) har i en egen studie sammenlignet unge med innvandrerforeldre med eldre innvandrere. Unge med innvandrerforeldre omfatter de som er født i Norge eller innvandret før de fylte seks år, mens eldre innvandrere kom til Norge etter fylte

6 år og er i alderen 25-70 år da de ble intervjuet. Han finner blant annet at unge med innvandrerforeldre fra Pakistan snakker (naturligvis) bedre norsk enn foreldregenerasjonen, men at hele to av tre behersker foreldrenes morsmål minst like godt som norsk og en av fire *bedre* enn norsk. Det må her tas forbehold om at svarene er subjektive og at rangeringen mellom ferdighetene ikke nødvendigvis sier hvor godt det ene eller andre språket "faktisk" mestres. Videre finner han at religion er vel så viktig for unge med foreldre fra Pakistan som for foreldregenerasjonen.

7.2. Bakgrunn fra opprinnelseslandet

Innvandrerne fødes ikke på grensen til Norge. De har med seg en bagasje og en bakgrunn som på mange måter vil prege deres muligheter til å tilpasse seg samfunnet i Norge. Dette har vi fått vite mer om gjennom levekårsundersøkelsen, hvor vi blant annet spurte om foreldrenes sosioøkonomiske bakgrunn, hvor de var vokst opp i opprinnelseslandet og hva de hadde av yrkeserfaring. Som vi skal se, er det svært vanlig blant pakistanske innvandrere å ha hatt hjemmeværende mødre, og knapt noen innvandrere hadde mødre med mer enn grunnskolen. I dette kapitlet er naturlig nok bare innvandrernes svar tatt med, og flere steder ser vi bare på de som kom til Norge som voksne.

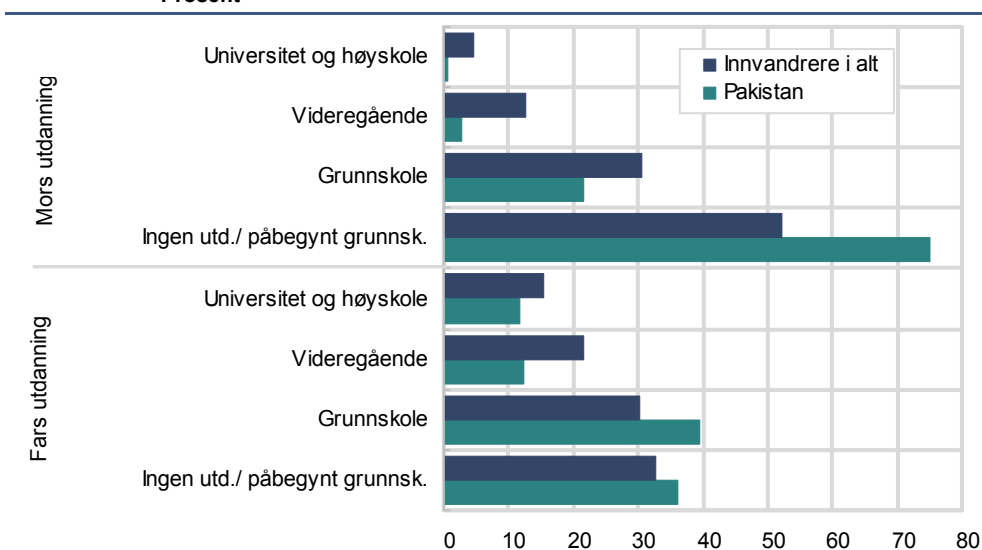
7.2.1. Relativt mange er opprinnelig fra landsbygda

I LKI svarte 34 prosent av de pakistanske innvandrerne at de var oppvokst i en større by, 29 prosent i en småby og 38 prosent på landsbygda. Pakistanerne er blant de gruppene hvor flest kommer fra landsbygda, også blant dem fra Tyrkia og Sri Lanka gjaldt dette rundt fire av ti. Mest urbane var de fra Chile, i den forstand at flest var oppvokst i by, minst urbane var de fra Sri Lanka.

7.2.2. Mødre med svært lav utdanning...

Vi spurte dem vi intervjuet hvilken utdanning deres foreldre hadde. Her ser vi bare på dem som var kommet til Norge som voksne. I alle gruppene var det fedrene som hadde høyest utdanning, og i snitt svarte halvparten at mor ikke hadde fullført grunnskolen (Figur A4). Slik er det også for dem fra Pakistan, og det var særlig mange som hadde mødre uten fullført grunnskole, hele tre av fire. Knapt noen hadde mødre med videregående eller høyere utdanning. Innvandrere fra Pakistan var med det den gruppen med de lavest utdannede mødre. Det var særlig blant innvandrere fra Chile, Sri Lanka og Bosnia-Hercegovina hvor det var minst vanlig at mor manglet grunnskolen.

Figur 7.5. Foreldres høyeste fullførte utdanning, blant innvandrere som var minst 18 år ved ankomst. Innvandrere fra de ti landene i LKI i alt og innvandrere fra Pakistan. Prosent¹

¹ N= 2106 personer for alle innvandrere i LKI og 144 for pakistanere

Kilde: Levekår blant innvandrere 2005/2006, Statistisk sentralbyrå

Også de pakistanske fedrene hadde lavere utdanning enn gjennomsnittet av fedrene til de vi intervjuet, men de skilte seg ikke like mye ut som de pakistanske mødrene (Figur 7.5).

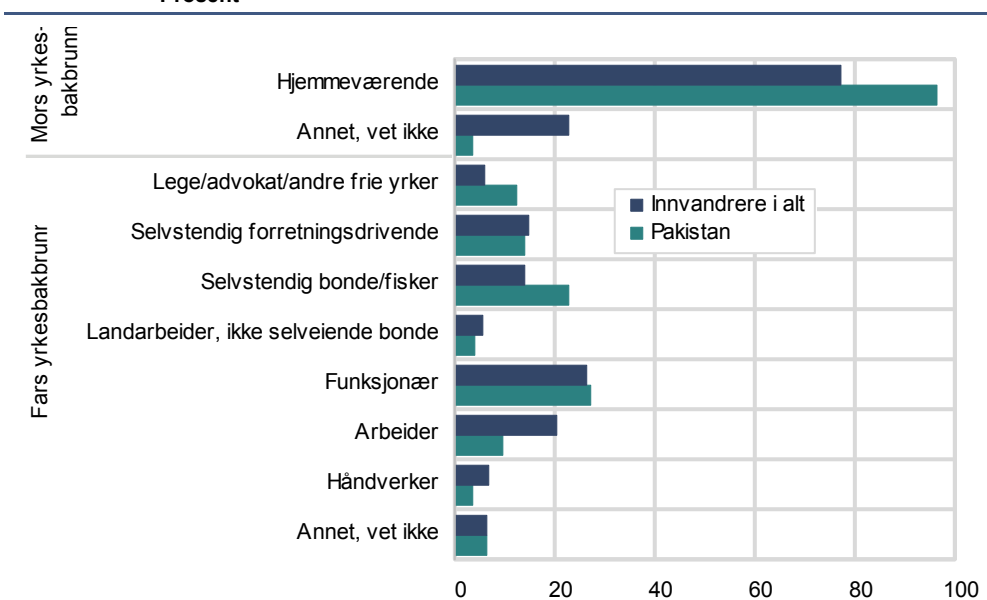
7.2.3. ... og uten yrkeserfaring

I LKI spurte vi innvandrerne om hvilket yrke foreldrene hadde i opprinnelseslandet, også her ser vi bare på de som var voksne, minst 18 år, da de kom til Norge.

Det mest vanlige blant pakistanere, som blant innvandrere ellers i LKI, var å ha mødre som ikke var yrkesaktive. Dette gjaldt nær samtlige av de vi intervjuet fra Pakistan. I ingen andre grupper vi intervjuet, var det like vanlig å ha hjemmeværende mødre (Figur 7.6).

Fedrene til innvandrerne fra Pakistan hadde imidlertid ulike typer yrkesbakgrunn, to av ti hadde fedre som var bønder eller fiskere, to av ti hadde funksjonærfedre. Noe mer enn en av ti hadde fedre som var leger eller advokater, og sammenlignet med gjennomsnittet i LKI, var dette noe mer vanlig blant pakistanske fedre. Få var arbeidere eller håndverkere.

Figur 7.6. Foreldres yrke i opprinnelseslandet, blant innvandrere som var minst 18 år ved ankomst. Innvandrere fra de ti landene i LKI i alt og innvandrere fra Pakistan. Prosent¹

¹ N= 2106 personer for alle innvandrere i LKI og 144 for pakistanere
 Kilde: Levekår blant innvandrere 2005/2006, Statistisk sentralbyrå

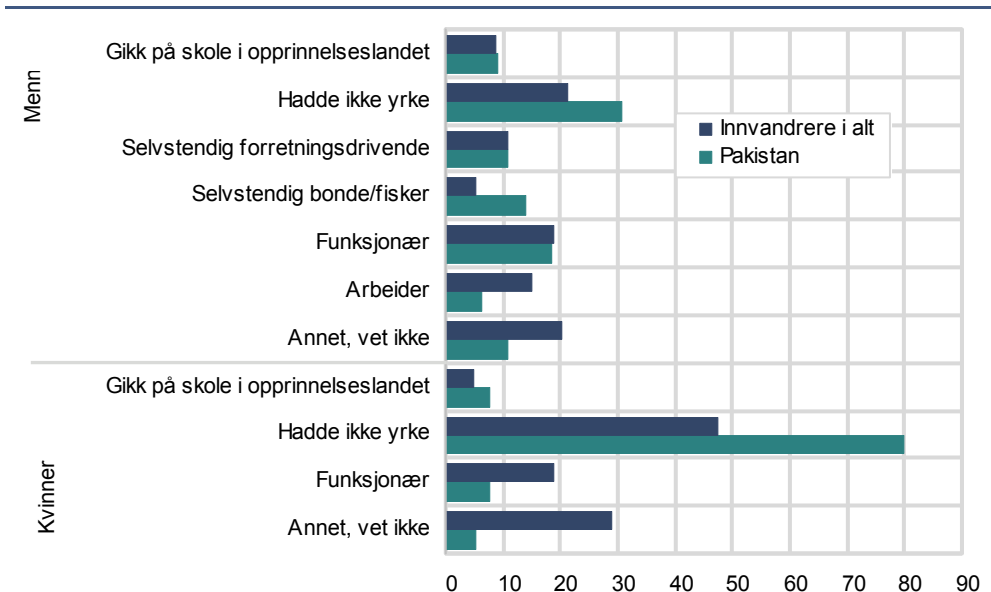
7.2.4. Åtte av ti innvandrerkvinner mangler yrkeserfaring

I undersøkelsen spurte vi også om hvilket hovedyrke innvandrerne hadde i opprinnelseslandet, og vi har også her bare sett på dem som var 18 år eller eldre da de kom til Norge.

Sammenlignet med de fleste andre gruppene vi intervjuet, var det langt mer vanlig at pakistanske kvinner ikke hadde noe yrke i hjemlandet, noe de altså hadde til felles med mødrene sine. Dette gjaldt hele åtte av ti, mot nær fem av ti for gjennomsnittet i LKI. Mennene hadde en variert yrkesbakgrunn. Relativt mange hadde ikke yrke i Pakistan, dette gjaldt tre av ti, og ellers var det mellom 10 og 20 prosent som hadde vært funksjonærer, bønder eller fiskere eller selvstendig forretningsdrivende. (Figur 7.7).

I kapittel 7.4.1 skal vi se at menn hadde langt høyere utdanning enn kvinner da de flyttet fra Pakistan til Norge, og pakistanske kvinner kom til Norge med mindre utdanning i bagasjen enn gjennomsnittet i LKI.

Figur 7.7. Yrke i opprinnelseslandet blant menn og kvinner fra Pakistan som var minst 18 år ved ankomst. Innvandrere fra de ti landene i LKI i alt og innvandrere fra Pakistan. Prosent¹

¹ N= 951 for kvinner og 1155 for menn for alle innvandrere i LKI og N=65 for kvinner og 79 for menn for innvandrere fra Pakistan

Kilde: Levekår blant innvandrere 2005/2006, Statistisk sentralbyrå

7.3. Boforhold

Fra befolkningsregistrene vet vi en del om pakistanernes bo – og flyttemønster; som at majoriteten av dem med bakgrunn fra Pakistan bor i og rundt Oslo. Vi skal her se at langt flere eier og færre leier boligen de bodde i i 2005/2006 sammenlignet med ti år tidligere. For disse temaene er det ikke naturlig å se på forskjeller mellom kvinner og menn. Spørsmålene i dette kapitlet ble stilt både innvandrere og norskfødte med foreldre fra Pakistan.

7.3.1. Syv av ti i Oslo

Da de første arbeidsinnvandrere kom fra Pakistan til Norge, var det først og fremst i og rundt Oslo de fant arbeid og bosatte seg. Ved inngangen til 2009 bor derfor flertallet, syv av ti, i hovedstaden. I ingen andre av gruppene vi intervjuet i LKI er det like vanlig å bo i Oslo, nærmest kommer de med bakgrunn fra Sri Lanka, hvor over halvparten bor der. Det var minst vanlig å bo i Oslo blant innvandrere og norskfødte med foreldre fra Bosnia-Hercegovina, Kosovo og Chile (Figur A7).⁶²

7.3.2. Færre i blokk, flere i hus

Hva slags hustype folk bor i, eiendomsforholdet til boligen, hvilken størrelse boligene har i forhold til antall husholdsmedlemmer og hvordan boligen er kvalitetsmessig, er forhold som har betydning for levekårene. Litt forenklet kan ulike boligtyper og eiendomsforhold oppfattes som et hierarki med den selveide eneboligen øverst og den private hybelleiligheten eller kommunale leieboligen nederst. I en slik modell er det i hovedsak boligsøkernes økonomiske ressurser som avgjør hvor i hierarkiet den enkelte havner. Med bedre råd vil husholdningen normalt rykke oppover i bolighierarkiet, men også andre forhold påvirker folks valg av bolig.

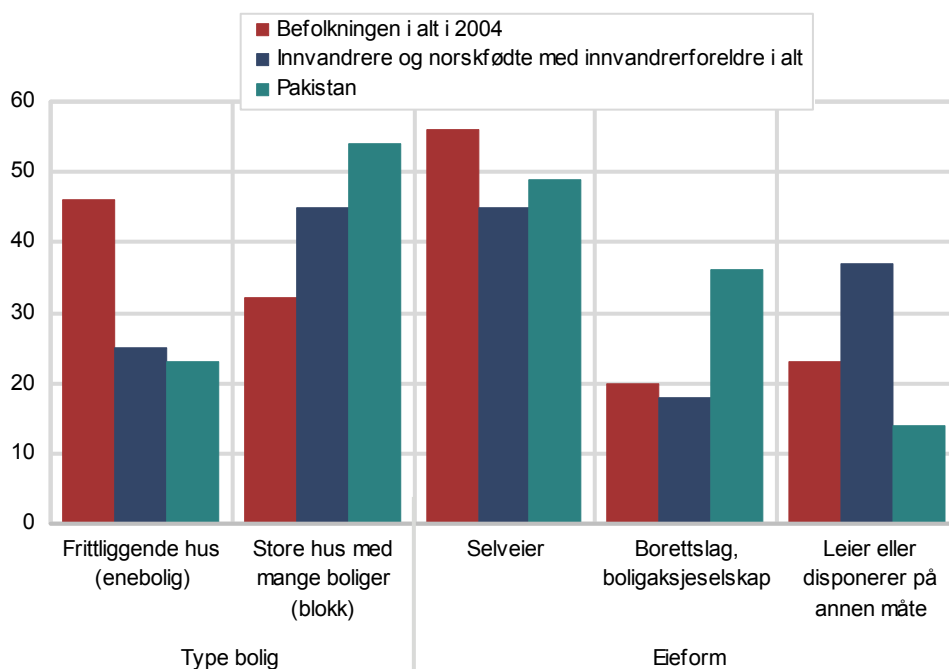
Hvor mange personer og generasjoner som bor i husholdningen, samt personlige preferanser og forventninger bidrar til å nyansere en slik enkel hierarkisk modell. I Norge vil ofte unge, enslige foretrekker ofte å bo trangere og mer sentralt, mens småbarnsfamilier ofte verdsetter mer plass og tilgang på grøntarealer lenger fra

⁶² Serbia og Montenegro er nå delt i to uavhengige stater, og Kosovo har erklært uavhengighet fra Serbia. Innvandrere fra Serbia og Montenegro har i all hovedsak bakgrunn fra området som i dag utgjør Kosovo. Mer om dette i kapitlet om Serbia og Montenegro.

sentrum. Her vet vi imidlertid lite om hvorvidt innvandreren selv for eksempel ønsker å bo i blokk, derfor vil vi her si litt om hvor innvandrerne befinner seg i bolighierarkiet uten å ta hensyn til hvorvidt plasseringen i hierarkiet er selvvalgt.

Hvordan de med bakgrunn fra Pakistan bor henger sammen med at så mange av dem bor i Oslo. Det bidrar til å forklare at så mange bor i blokk, at såpass få bor i enebolig og at så mange har borettslagsboliger. I hovedstaden er dette mer vanlig enn i resten av landet. Mer enn halvparten av dem med bakgrunn fra Pakistan bor i blokk, noe flere enn gjennomsnittet for de vi intervjuet i LKI (45 prosent). En av fire bor i frittliggende enebolig, og resten bor i rekkehus eller to-, tre-, eller firemannsboliger (Figur 7.8). Selv om det fremdeles er vanligst å bo i blokk, var det hele 23 prosentpoeng flere som bodde slik i 1996, og 18 prosentpoeng færre bodde i frittliggende enebolig. Mange har med andre ord flyttet fra blokk til enebolig eller rekkehus og slik sett klatret i bolighierarkiet.

Figur 7.8. Innvandrere og norskfødte med foreldre fra Pakistan, etter boligforhold. Prosent

Kilde: Levekår blant innvandrere 2005/2006, Statistisk sentralbyrå og Levekårsundersøkelsen 2004

Samtidig er det blitt langt mer vanlig blant dem fra Pakistan å eie boligen de bor i. På spørsmål om hvem som eier boligen, kunne de vi intervjuet svare "selveier", "borettslag/boligaksjeselskap" eller "leier eller disponerer på andre måter". Sammenlignet med i 1996 er det blitt langt flere selveiere, andelen er faktisk doblet fra 25 til 49 prosent. Samtidig var andelen som leide eller eide gjennom borettslag redusert. I 2005/2006 var det langt mindre vanlig å leie blant dem med bakgrunn fra Pakistan enn om vi ser på alle i LKI, men som i 1996 var det de med pakistansk bakgrunn som i størst grad eide gjennom borettslag. Som nevnt henger dette sammen med at så mange bor i Oslo.

7.3.3. Bor "trangt", men synes ikke det selv

Seks av ti av de med bakgrunn fra Pakistan bor trangt etter objektive kriterier, langt flere enn innvandreernes gjennomsnitt i LKI (45 prosent). "Trangt" vil i denne sammenhengen si at det er flere personer i husstanden enn det er rom i boligen, eller at man bor alene på ett rom. Bare blant dem med bakgrunn fra Somalia er det flere som bor trangt, mens det er like vanlig blant dem fra Serbia-Montenegro. I likhet med andre landgrupper, er det imidlertid langt færre som selv synes de har for liten plass enn hva det objektive målet på trangboddhet skulle tilsi. Bare 17 prosent synes selv de har for liten plass, og for ingen andre grupper er det like stor forskjell på andelen som bor trangt etter subjektive og objektive mål (Figur A8). Vi

så tidligere at færre bor i blokk og flere i enebolig i 2005/2006 enn i 1996, og over perioden er det også blitt færre med bakgrunn fra Pakistan som bor trangt, en nedgang på 13 prosentpoeng.

Den bedrede bosituasjonen til innvandrere fra Pakistan og deres norskfødte barn henger sammen med at de har bodd lengre i Norge. Samtidig vet vi at mange med bakgrunn fra Pakistan med tiden har flyttet ut av Oslo og til områder utenfor hovedstaden, særlig til kommuner i Akershus. I 2009 var det mer enn 2,5 ganger så mange pakistanske innvandrere som bodde i Akershus enn ti år tidligere, mens antallet i Oslo bare var økt med rundt 1,3.

En del innvandrere oppgir å ha opplevd diskriminering på boligmarkedet. Vi spurte dem vi intervjuet om de hadde blitt nektet å leie eller kjøpe bolig på grunn av sin innvandrerbakgrunn. Av gruppene vi intervjuet i LKI, var dette mest vanlig blant innvandrere fra Irak, Iran og Somalia. Minst vanlig var det blant dem fra Bosnia-Hercegovina, Sri Lanka og Pakistan. Mindre enn en av ti fra disse gruppene svarte at de hadde mistanke om, eller var helt sikker på at de hadde opplevd slik diskriminering (Figur A9). Det var omtrent like mange med pakistansk bakgrunn som svarte det samme i 1996.

Innvandrere fra Pakistan i norske kommuner

Det bor innvandrere i alle landets kommuner. I rapporten "Innvandrere i norske kommuner" beskrives 17 innvandrergruppers demografi og levekår i et utvalg kommuner, inkludert de fra Pakistan (Pettersen 2009). Slik avdekkes for eksempel hvorvidt de med pakistansk bakgrunn som bor i Stavanger skiller seg fra dem som bor i Bergen og Oslo. Rapporten kan gi kommuner og statlige myndigheter et bedre empirisk grunnlag for sin integreringspolitikk.

7.4. Utdanning og norskferdigheter

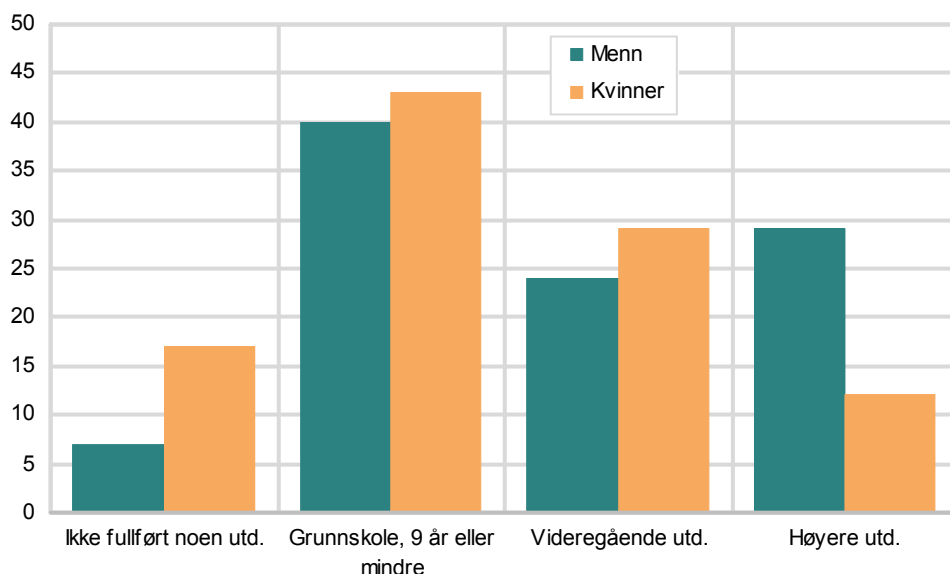
Gjennom registerstatistikken vet vi mye om innvandreres deltakelse i det norske utdanningssystemet. Vi har imidlertid ikke noe system for å fange opp hva innvandrerne har tatt av utdanning før de flytter til Norge, så dette er en viktig side ved innvandreres bakgrunn og kompetanse som vi vet lite om. Gjennom LKI har vi hatt mulighet til å spørre innvandrerne mer om deres utdanningsbakgrunn, og også om hvordan de vurderer egne norskferdigheter. Som vi skal se, er menn med pakistansk bakgrunn bedre utdannet enn kvinner med pakistansk bakgrunn, og menn har bedre norskferdigheter enn kvinner. Kvinnenes dårlige norskferdigheter henger sammen med at det er så mange som er utenfor arbeidslivet.

7.4.1. Kvinner med mindre utdanning i bagasjen enn menn

Av dem som kom til Norge som voksne finner vi både en del uten fullført grunnskole og en del med høyere utdanning blant innvandrerne fra Pakistan, men det vanligste er å ha noe utdanning – grunnskolen eller videregående. Som i de fleste andre gruppene, var mennene høyere utdannet enn kvinnene. 29 prosent av mennene fra Pakistan hadde høyere utdanning med seg i bagasjen, og 12 prosent av kvinnene. 17 prosent av mennene og 7 prosent av kvinnene hadde ikke fullført grunnskolen (Figur 7.9). Sammenlignet med de andre vi intervjuet, var både menn og kvinner fra Pakistan noe lavere utdannet enn gjennomsnittet, men det finnes grupper hvor langt flere mangler utdanning, som de fra Somalia og Vietnam (Figur A10 og Figur A11).

LKI gir oss en unik mulighet til å se på sammenhengen mellom en innvandrers utdanning og sysselsetting. Det er helt tydelig at høyere utdanning gir høyere grad av sysselsetting, og i tillegg er kjønnsforskjellene i sysselsettingsnivå langt mindre blant dem med høyere utdanning enn blant dem med lavere utdanning (Figur A16). Vi skal i avsnitt 7.5.3 se at også for de med bakgrunn fra Pakistan er sysselsettingen høyere jo høyere utdanning de har.

Figur 7.9. Utdanning tatt i utlandet blant innvandrere fra Pakistan som kom til Norge i alder 18 år eller mer, etter kjønn. Prosent¹

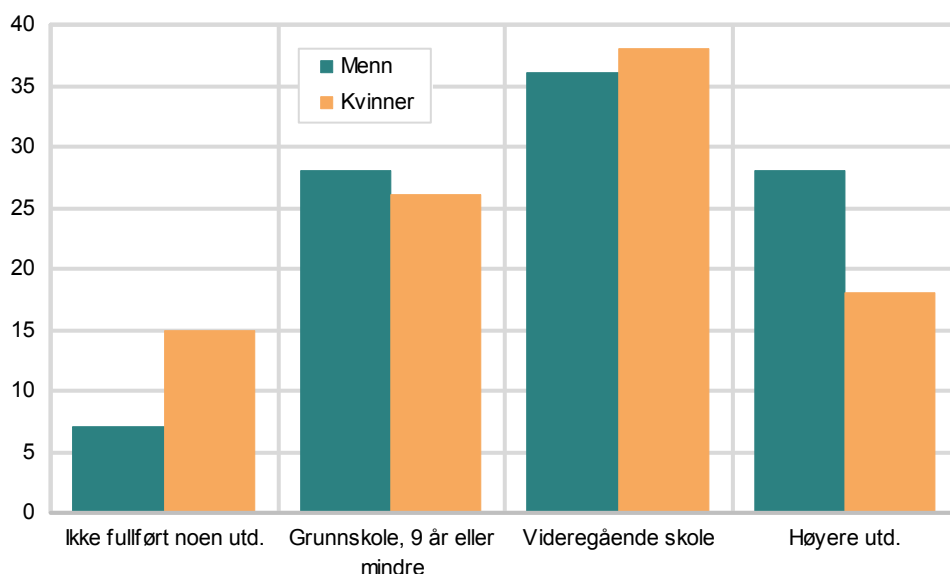

¹ N= 58 for menn og 77 for kvinner
 Kilde: Levekår blant innvandrere 2005/2006, Statistisk sentralbyrå

7.4.2. En av ti innvandrere har fullført utdanning i Norge

Pakistanske innvandrere har, som andre innvandrere, hatt muligheten til å ta utdanning i Norge, enten grunnskole, videregående eller høyere utdanning. Dette er det få pakistanere som har gjort, færrest av dem vi intervjuet. Bare en av ti av dem vi intervjuet i LKI som kom til Norge som voksne, svarte at de har fullført en form for utdanning i Norge, omtrent like få menn som kvinner (Blom og Henriksen 2008:72). Også blant dem fra Tyrkia og Irak var det omtrent like få som hadde fullført en utdanning i Norge, men blant dem fra Irak er det mange som har vært for kort tid i Norge til at de har rukket å fullføre en utdanning. Flest som hadde fullført en utdanning var det blant dem fra Sri Lanka og Iran.

Figur 7.10. Innvandrere fra Pakistan og norskfødte med foreldre fra Pakistan, etter kjønn og høyeste fullførte utdanning i/utenfor Norge. Prosent¹

Kilde: Levekår blant innvandrere 2005/2006, Statistisk sentralbyrå

Ser vi på utdanningsnivået blant alle med bakgrunn fra Pakistan uansett hvor utdanningen er tatt og uansett om de er født i Norge eller ikke, var det ikke veldig store forskjeller mellom menn og kvinner med bakgrunn fra Pakistan i deres utdan-

ningsnivå (Figur 7.10). Det var noe flere menn enn kvinner som hadde høyere utdanning som høyeste utdanningsnivå, og noe flere kvinner enn menn som ikke hadde fullført grunnskolen. I de fleste gruppene er det menn som har høyest utdanning, det mest tydelige unntaket er iranerne, hvor langt flere kvinner enn menn har høyere utdanning (Figur A11).

7.4.3. Mange flere studerer

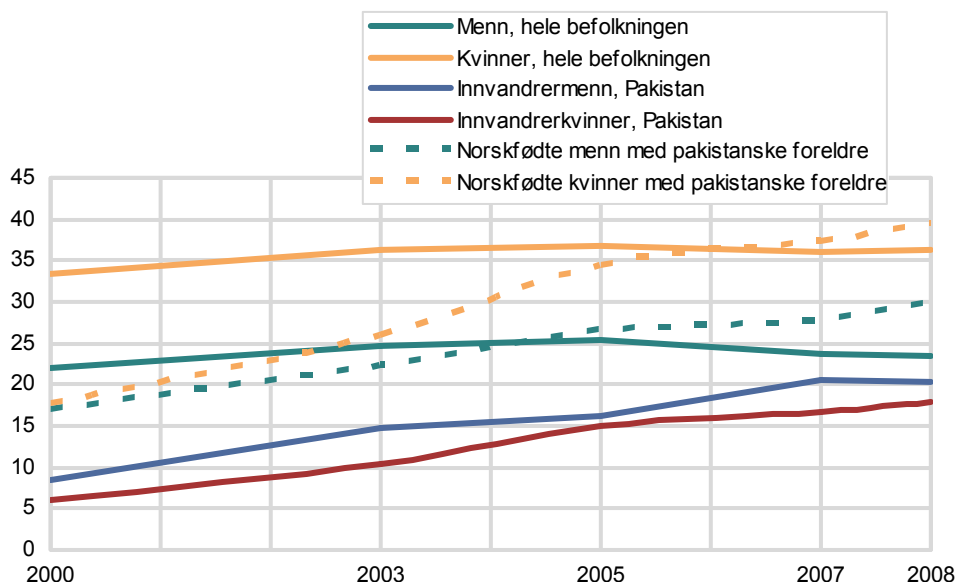
Høsten 2008 studerte 18 prosent av pakistanske innvandrerkvinner i alderen 19-24 år ved høyskoler/universitet, og 20 prosent av pakistanske innvandrer menn, noe som er på gjennomsnittet for innvandrerne i Norge. Her bruker vi registerstatistikk, og ser på alle innvandrere fra Pakistan, ikke bare dem som ble intervjuet i LKI.

Deltakelsen i høyere utdanning blant pakistanske innvandrer menn i slutten av 20-åra er høyere enn gjennomsnittet for alle innvandrer menn (16 vs 9 prosent). Deltakelsen var lavere blant kvinner fra Pakistan i alderen 25-29 år, noe under gjennomsnittet for alle innvandrerkvinner (8 vs 11 prosent).

Det er blitt stadig mer vanlig blant norskfødte med innvandrerforeldre fra Pakistan å studere. Unge menn og kvinner med foreldre fra Pakistan studerer nå i større grad enn kvinner og menn i befolkningen i alt. Og kvinnene med foreldre fra Pakistan studerer i større grad enn mennene (Figur 7.11). Også blant innvandrerne har deltakelsen økt.

Med tanke på at foreldregenerasjonen både var relativt lavt utdannet da de kom og i liten grad har tatt utdanning i Norge, har de norskfødte gjort et kvantesprang hva gjelder utdanning. Økningen har vært langt større enn i befolkningen i alt. I 2008 studerte hele 13 og 22 prosentpoeng flere menn og kvinner med foreldre fra Pakistan i alderen 19-24 år sammenlignet med år 2000. Økningen i hele befolkningen var på bare 1 og 3 prosentpoeng i samme periode.

Figur 7.11. Andel i høyere utdanning av alle i alderen 19-24 år. 2000, 2003, 2005, 2007 og 2008

Kilde: utdanningsstatistikk, Statistisk sentralbyrå

7.4.4. Kvinner med dårlige norskferdigheter

Til tross for pakistanernes lange botid, er det relativt få kvinner som synes de har gode norskferdigheter. Bare blant kvinnene fra Vietnam er det flere som synes de har dårlige eller svært dårlige norskferdigheter, nær 28 prosent av kvinner fra Pakistan svarer det. Bare 4 prosent av mennene synes de har dårlige eller svært dårlige ferdigheter (Figur A12). Forskjellen til mennene er svært stor, i ingen andre landgrupper er det så store forskjeller i hvordan menn og kvinner vurderer sine

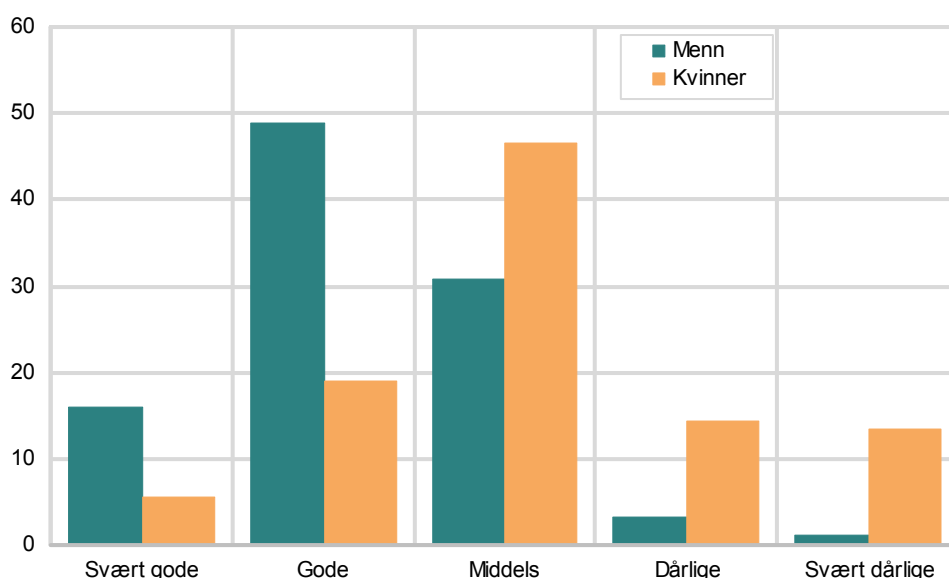

norskferdigheter. Her har vi bare sett på de som var seks år eller eldre da de kom til Norge.

Selv om mange kvinner synes de har dårlige norskferdigheter, er det vanligste for kvinnene å vurdere sine norskferdigheter som middels gode, halvparten av kvinnene svarer dette. Det vanligste svaret for mennene er ”gode”, halvparten svarer dette (Figur 7.12).

Som for de andre gruppene, henger norskferdighetene sammen med hvorvidt de har arbeid eller ikke – knapt noen av dem som har arbeid synes de sliter med norsken, og det gjelder også kvinnene. Det er imidlertid relativt få kvinner fra Pakistan som er sysselsatt. Egne vurderinger av norskferdigheter påvirkes nok også av hvem en sammenligner ferdighetene med. En person som omgås mye med personer som har norsk som morsmål vil kanskje vurdere norskferdighetene sine annerledes enn en som for det meste omgås personer som har svake norskferdigheter. Mange innvandrere fra Pakistan har etter hvert fått store barn som behersker bedre norsk enn foreldrene sine, kanskje er det mange som sammenligner seg med dem?

Figur 7.12. Vurdering av egne norskferdigheter blant innvandrere fra Pakistan som innvandet etter fylte 6 år, etter kjønn. Prosent¹

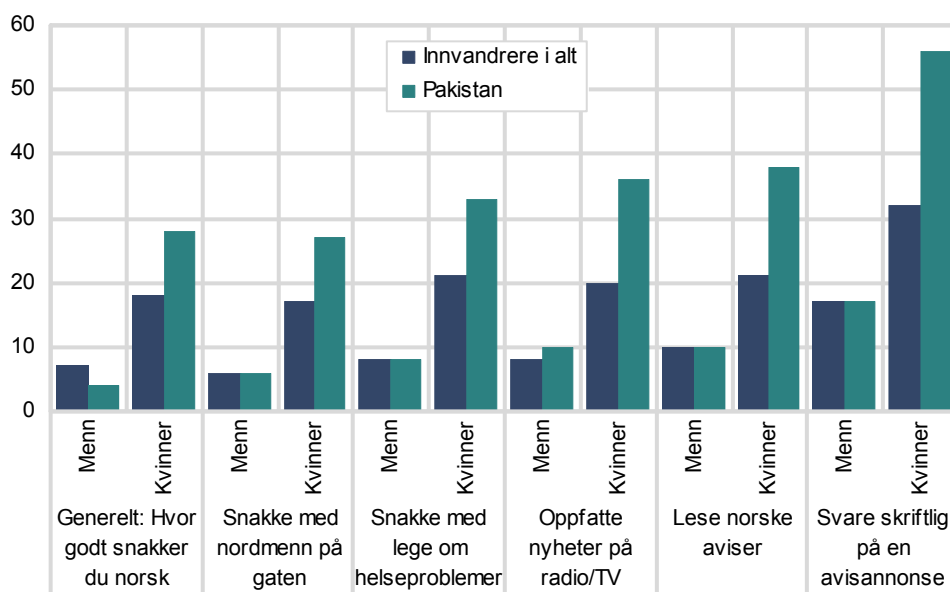

¹ N kvinner = 90, N menn=94

Kilde: Levekår blant innvandrere 2005/2006, Statistisk sentralbyrå

I ulike dagligdagse situasjoner kommer også forskjellene mellom menn og kvinner frem – for dem fra Pakistan som for de andre gruppene i undersøkelsen. I samtlige av situasjonene referert til i Figur 7.13 er det vanlig at kvinner vurderer sine norskferdigheter som dårligere enn det menn gjør. Menn fra Pakistan ligner veldig på gjennomsnittet i LKI hva gjelder norskferdigheter, mens pakistanske kvinners ferdigheter er langt dårligere enn kvinnenes gjennomsnitt. Som i andre grupper, synes både menn og kvinner de sliter mest med norsken når det gjelder å svare skriftlig på en avisannonse om arbeid. Mer enn halvparten av de pakistanske kvinnene synes deres norskferdigheter er dårlige eller svært dårlige i en slik situasjon, langt flere enn kvinnenes gjennomsnitt (32 prosent).

Figur 7.13. Andel som vurderer sine norskerferdigheter som dårlige/svært dårlige i gitte situasjoner blant innvandrere fra Pakistan som innvandret etter fylte 6 år, og blant innvandrere i LKI i alt, etter kjønn. Prosent¹

¹ N kvinner Pakistan = 89, N menn Pakistan = 94

Kilde: Levekår blant innvandrere 2005/2006, Statistisk sentralbyrå

7.5. Sysselsetting og arbeidsmiljø

Gjennom registerstatistikken har vi god informasjon om hvor mange som arbeider, er selvstendig næringsdrivende eller ledige, deres yrke, næring og inntekt. Men en del aspekter ved arbeidslivet får vi ikke informasjon om gjennom registrene, som hvordan sysselsatte selv opplever sitt arbeid. Her skal vi se at mange har ensidig arbeid, men de fleste er fornøyd med mulighetene de har til å utnytte ferdigheter og kunnskaper i jobben. Spørsmålene i dette kapitlet ble stilt både innvandrere og norskfødte med foreldre fra Vietnam.

7.5.1. Menn har dobbelt så høy sysselsetting som kvinner

Vi skal først se på registerbaserte sysselsettingstall for alle bosatte innvandrere fra Pakistan i alderen 16-74 år, før vi ser på tall fra LKI. Av de største innvandrergruppene, er pakistanerne den innvandrergruppen i Norge hvor det er størst forskjell på menns og kvinners arbeidsdeltaking. Per 4. kvartal 2008 (altså mer enn to år etter LKI) var 63 prosent av mennene og 32 prosent av kvinnene registrert sysselsatt. Med andre ord var det å ha jobb dobbelt så vanlig blant mennene som blant kvinnene. Gjennomsnittet for innvandrere fra Afrika, Asia, etc.⁶³ var 66 prosent for menn og 55 prosent for kvinner. Mennene fra Pakistan ligger så vidt under innvandrernes gjennomsnitt, mens kvinnene ligger langt under.

I andre halvår 2008 sto Norge ovenfor en konjunkturedgang. Den hadde ikke fått full effekt på sysselsettingstallene per 4. kvartal 2008, som er de siste tallene vi har for innvandrernes sysselsetting når denne rapporten publiseres. Nedgangen berørte i første rekke mannsdominerte næringer som industri og bygg- og anlegg. I likhet med de fleste andre innvandrergrupper, bortsett fra dem fra nye EØS-land, er innvandrere fra Pakistan i liten grad sysselsatt i denne type næringer og ble derfor i første omgang mindre berørt enn for eksempel menn fra Polen.

⁶³ Dette gjennomsnittet gjelder innvandrere fra Asia med Tyrkia, Afrika, Latin-Amerika, Europa utenom EU/EFTA, Oseania utenom Australia og New Zealand

Konjunkturedgangen vises bedre på ledighetstallene, som kommer fire ganger i året. Den registrerte arbeidsledigheten blant innvandrere fra Asia, Afrika, etc.⁶⁴ gikk opp fra 5,9 prosent i mai 2008 til 8,3 prosent i mai 2009. I befolkningen unntatt innvandrere gikk den registrerte ledigheten opp fra 1,2 til 2,2 prosent. Det var blant menn fra EU-landene i Øst-Europa at ledigheten økte mest. Ledigheten økte også i den pakistanske gruppen, fra at 5,6 prosent av arbeidsstyrken var ledig i mai 2008 til 8,1 prosent ett år senere. For menn fra Pakistan økte ledigheten fra 3,6 prosent til 6,2 prosent. Blant kvinnene økte ledigheten fra 9,4 til 11,6 prosent.

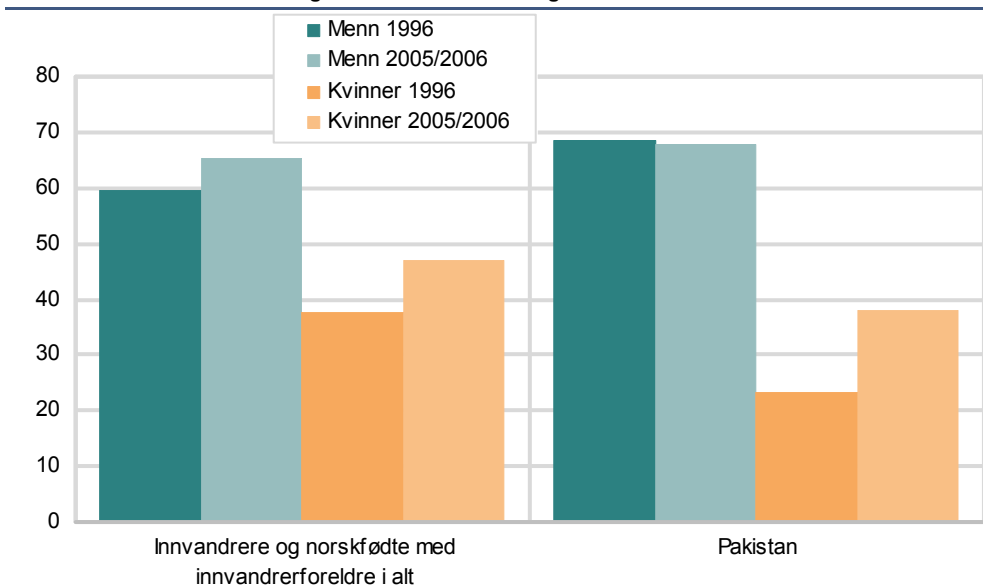
7.5.2. Få kvinner i arbeid, men flere enn i 1996

I LKI spurte vi om de vi intervjuet hadde inntektsgivende arbeid i forrige uke. Alle spørsmålene om arbeid ble stilt både innvandrere og norskfødte med foreldre fra Pakistan.

Som Figur 7.14 viser, har sysselsettingen bare økt for kvinnene fra Pakistan, fra et svært lavt nivå i 1996. Mennenes sysselsetting er uendret og ligger omtrent på gjennomsnittet for menn i LKI. Fremdeles ligger imidlertid kvinner med bakgrunn fra Pakistan under kvinnenes gjennomsnitt, bare blant kvinnene fra Irak og Somalia var det færre som hadde jobb. Dette var imidlertid grupper som hadde vært langt kortere tid i Norge enn det kvinner fra Pakistan har, og hvor ledigheten er langt høyere, særlig blant irakiske kvinner. Dette signaliserer at mange av kvinner fra Irak som ikke har jobb ønsker å være en del av arbeidslivet, mens kvinnene fra Pakistan i noe større grad synes å være ute av arbeidslivet permanent.

I levekårsundersøkelsen var altså 165 av de 308 intervjuede med bakgrunn fra Pakistan i arbeid, hvorav 55 var kvinner, for få til å se på forskjeller mellom kvinner og menn. Spørsmålene i dette kapitlet ble stilt både innvandrere og norskfødte med foreldre fra Pakistan.

Figur 7.14. Andel innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre med inntektsgivende arbeid i 1996 og 2005/2006. Pakistan og i alt i LKI. Prosent

I overkant av en av fem av de sysselsatte med bakgrunn fra Pakistan hadde *midlertidig* arbeid, det vil si at stillingen er tidsmessig begrenset og ikke fast. Dette er på gjennomsnittet i LKI. Flest med midlertidig arbeid finner vi i to av gruppene med lavest sysselsetting; Somalia og Irak, mens det er færrest med midlertidig arbeid blant dem med bakgrunn fra Vietnam (Figur A14).

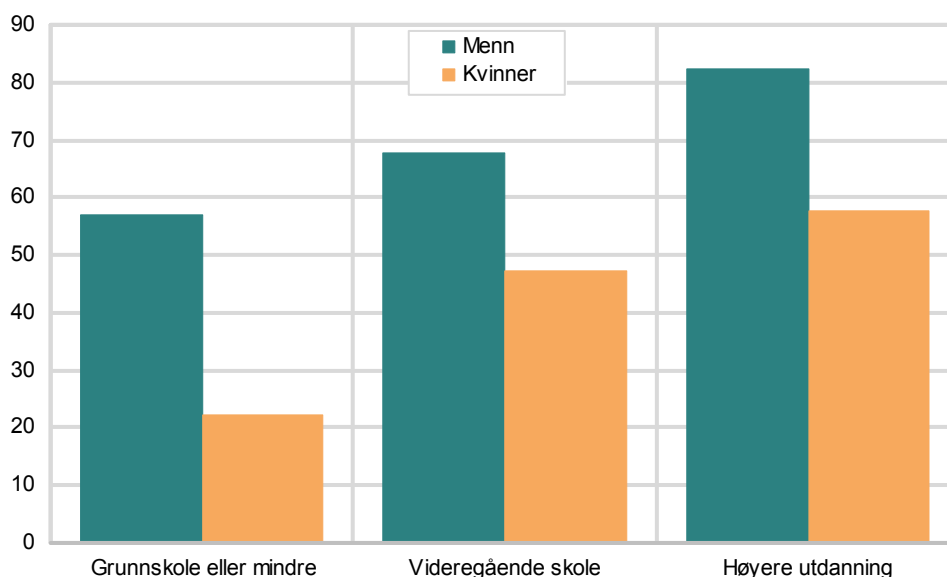
⁶⁴ Dette gjennomsnittet gjelder innvandrere fra Asia med Tyrkia, Afrika, Latin-Amerika, Europa utenom EU/EFTA, Oseania utenom Australia og New Zealand

7.5.3. Høyere sysselsetting jo høyere utdanning

Vi nevnte i avsnitt 7.4.1 at LKI har gitt oss en unik mulighet til å dokumentere sammenhengen mellom utdanning og sysselsetting blant innvandrere. Her ser vi på utdanningsnivået uavhengig av hvor utdanningen er tatt. Og det er helt tydelig at høyere utdanning gir høyere grad av sysselsetting. Slik er det også for dem med bakgrunn fra Pakistan. Rundt åtte av ti menn med høyere utdanning hadde jobb, og nær seks av ti høyt utdannede kvinner. Kjønnsforskjellene består imidlertid, uansett utdanningsnivå har mennene høyere sysselsetting enn kvinnene (Figur 7.15).

Til tross for at det blir få i hver gruppe når man deler inn de med pakistansk bakgrunn etter kjønn, utdanning og sysselsetting, er sammenhengen mellom utdanning og sysselsetting så klar og systematisk at den er interessant.

Figur 7.15. Andel sysselsatte blant innvandrere fra Pakistan og norskfødte med foreldre fra Pakistan, etter kjønn og utdanningsnivå. Prosent¹

¹ N grunnskole menn=58, N grunnskole kvinner=63, N videregående menn=59, N videregående kvinner=55 N høyere menn=45 N høyere kvinner =26.

Kilde: Levekår blant innvandrere 2005/2006, Statistisk sentralbyrå

Det kan imidlertid tenkes at sammenhengen mellom utdanning og sysselsetting er delvis spurios – for eksempel at de med høyere utdanning også har vært lenger i Norge enn de med lavere utdanning, slik at sysselsettingsforskjellene også er et resultat av forskjeller i botid. For å avdekke den ”rene” effekten av utdanning for innvandrere i LKI, viser vi til en kommende rapport som gjennom en multivariat analyse finner at utdanning har en selvstendig positiv effekt på sysselsettingen.⁶⁵

7.5.4. Mange med ensidig arbeid

De sysselsatte med pakistansk bakgrunn hadde i større grad enn andre et ensidig arbeid. Over halvparten svarte at de nesten hele tiden hadde gjentatte arbeidsoppgaver, og bare rundt en av ti hadde det sjelden eller aldri. Fordelingen er motsatt om vi ser på hele befolkningen; Over halvparten hadde sjelden eller aldri gjentatte arbeidsoppgaver, 16 prosent hadde det hele tiden. Her er det altså store forskjeller mellom befolkningen generelt på den ene siden og innvandrere og særlig de med bakgrunn fra Pakistan på den andre siden. Her skiller dessuten de med pakistansk bakgrunn seg veldig fra dem med tyrkisk bakgrunn, som også i stor grad kom som arbeidsinnvandrere. De med tyrkisk bakgrunn var blant dem i utvalget som i minst grad hadde ensidig arbeid (Figur A17).

⁶⁵ Analysene er gjort av forsker Svein Blom ved Statistisk sentralbyrå, og publiseres i 2010.

De med bakgrunn fra Pakistan skiller seg ikke like mye ut på spørsmål om hvor ofte de selv kunne bestemme når de vil ta pauser fra arbeidet, for eksempel for å strekke på bena eller puste ut på annen måte. Tre av ti kunne sjelden eller aldri bestemme dette selv, fem av ti nesten hele tiden, omtrent som dem med tyrkisk bakgrunn (Figur A18).

Som sagt er det for få kvinner fra Pakistan i utvalget som er sysselsatt, til at vi kan se på kjønnsforskjeller her. Men generelt er det slik at kvinner i LKI i noe mindre grad enn menn kunne bestemme selv når de skulle ta pauser, mens menn i noe større grad enn kvinner hadde stadig gjentatte arbeidsoppgaver.

De fleste innvandrere og norskfødte med bakgrunn fra Pakistan var fornøyde med sine muligheter til å utnytte ferdigheter og kunnskaper i jobben. Syv av ti syntes mulighetene var gode eller svært gode, mens nær tre av ti syntes de var dårlige eller svært dårlige. Selv om det er et mindretall som er misfornøyd, så er det likevel flere enn i de fleste andre grupper, bare blant innvandrere fra Somalia og Sri Lanka var flere misfornøyde med hvordan arbeidet matchet deres ferdigheter. Sysselsatte fra Vietnam og Tyrkia var mest fornøyd (Figur A15). Generelt er det ikke særlig store forskjeller mellom kvinner og menn i hvordan de besvarer dette spørsmålet.

Overkvalifisering

I LKI spurte vi de sysselsatte om de selv syntes de fikk brukt sin kompetanse i arbeidet. SSB har tidligere gjort en registerbasert undersøkelse hvor vi ser på hvordan sysselsatte innvandreres kompetanse matcher deres arbeidsoppgaver etter *objektive* mål. Rapporten konkluderer med at innvandrere er overkvalifisert i langt større grad enn andre (Villund 2008). Det kommer ny rapport om overkvalifisering blant innvandrere i 2010.

7.5.5. Fire av ti opplever arbeidet som en psykisk påkjenning

Mange av spørsmålene om arbeidsmiljø som ble stilt i 2005/2006 ble ikke stilt i 1996, og en del ble stilt i en annen form. Derfor er det små muligheter til å sammenligne innvandrernes psykiske og fysiske arbeidsmiljø i 2005/2006 med ti år tidligere. Spørsmålet om arbeidet oppleves som en psykisk påkjenning er imidlertid likt, og ser vi på de ti gruppene under ett, var det flere som opplevde arbeidet som en psykisk påkjenning i 2005/2006 enn ti år tidligere (Figur A20). Dette gjelder også de med pakistansk bakgrunn, andelen som i høy eller noen grad opplever arbeidet som en psykisk påkjenning har økt fra 32 til 43 prosent.

De med bakgrunn fra Pakistan ligger på gjennomsnittet for de ti gruppene, men sammenlignet med befolkningen i alt, er det mer vanlig at de opplever arbeidet som en psykisk påkjenning (27 vs 43 prosent) (Figur A19).

Innvandrerens arbeidsmiljø

I intervjuene stilte vi flere spørsmål om innvandrerens arbeidsmiljø enn spørsmålene som er referert her. Dette kan du lese mer om i Blom og Henriksen (2009). I tillegg har Statens arbeidsmiljøinstitutt brukt data fra LKI for å se nærmere på arbeidsmiljøfaktorer som kan ha betydning for helse og trivsel blant den sysselsatte delen av innvandrerbefolkningen. Rapporten "Arbeidsmiljø blant innvandrere" viser at det er til dels store forskjeller i hvordan innvandrere og yrkesbefolkningen som helhet opplever arbeidsmiljøet, selv innenfor samme yrkesgruppe (Tynes og Sterud 2009).

7.5.6. En av ti opplevd trakassering på arbeidsplassen

I LKI stilles alle respondentene spørsmålet: *Har du i løpet av de siste fem årene på grunn av din utenlandske bakgrunn ikke fått en jobb som du har søkt på og var kvalifisert for?*

Spørsmålet som ble stilt i LKI om opplevd diskriminering ved ansettelse ble stilt til alle respondentene. Her har vi bare inkludert de som på intervjudispunktet var i arbeid, midlertidig fraværende fra arbeid eller som i løpet av det siste året har vært

arbeidsledig og på jakt etter arbeid. Hensikten er å avgrense analysen til de som vi vet er aktive i arbeidslivet.

17 prosent av de med bakgrunn fra Pakistan svarte at de hadde opplevd slik diskriminering, såvidt lavere enn gjennomsnittet på 21 prosent. Sammen med dem fra Vietnam var det srilankerne som i minst grad hadde opplevd dette, rundt en av ti, mens fire av ti somaliere hadde slike erfaringer (Figur A21).

Pakistanerne og deres norskfødte barn var også på gjennomsnittet på spørsmålet om de var blitt utsatt for trakassering eller forulemping på arbeidsplassen på grunn av sin utenlandske bakgrunn, en av ti hadde opplevd dette. Færrest som hadde opplevd slik trakassering var det blant dem med bakgrunn fra Sri Lanka og Chile, mens det var mest vanlig blant dem fra Somalia og Iran. I 1996 var det omtrent like mange av dem med pakistansk bakgrunn som svarte at de ble plaget på jobben på grunn av deres innvandrerbakgrunn, som var spørsmålsformuleringen den gang. Den gang var det også blant iranerne flest hadde opplevd å bli plaget, mens det var srilankere, somaliere og chilenerne som hadde opplevd minst av slik plaging.

7.6. Økonomi

Vi skal her se at den økonomiske situasjonen til de fra Pakistan har blitt mye verre i 2005/2006 sammenlignet med ti år tidligere, i alle fall hvis vi spør de vi intervjuer hvordan de selv opplever sin økonomi. Spørsmålene i dette kapitlet ble stilt både innvandrere og norskfødte med foreldre fra Pakistan.

7.6.1. Svært store husholdninger

Før vi går videre med å si noe om hvordan de med bakgrunn fra Pakistan opplever egen økonomi, vil vi si litt om hvordan pakistanernes husholdninger ser ut. Her henter vi tall fra registerstatistikken. Mange personer bor i en husholdning med andre mennesker, hvor man deler på inntekter og utgifter. Dette har betydning for hvordan vi kan betrakte folks økonomiske levekår. Sagt med andre ord; hvordan vi opplever vår økonomi avhenger ikke bare av egen inntekt og forbruk, men også av inntekten og forbruket til dem man eventuelt lever sammen med.

Slik er det også blant dem fra Pakistan. I den kvalitative forundersøkelsen SSB gjennomførte i forkant av levekårsundersøkelsen var det mange av dem med pakistansk bakgrunn som pekte på at det pakistanske husholdet ofte har en annen rolle som økonomisk enhet. Det er ikke slik at alle i husholdet nødvendigvis har egen privatøkonomi, men at inntekter og utgifter "pooles", og at ikke alle er like involvert i husholdets økonomi. Økonomiske forpliktelser strekker seg dessuten også gjerne til andre enn dem som bor i husholdet, påpekte flere. Mange føler forpliktelse til å hjelpe familie og venner både i utlandet og i Norge økonomisk (Daugstad og Lie 2004:46-47)

Når vi i statistikken beskriver husholdninger, ser vi ofte på *antall personer* som bor i husholdningen, eller vi kan se på *husholdningstypen*, det vil si hvorvidt husholdningen består av en som bor alene, foreldre med barn, flere familier, etc.

Ser vi først på *antall personer*, er pakistanske husholdninger store. I den typiske pakistanske husholdningen bor det 3,3 personer ved inngangen til 2009. I den gjennomsnittlige innvandrerhusholdningen, og i den gjennomsnittlige husholdningen i Norge, bodde det 2,2 personer. De med bakgrunn fra Iran og Chile bor i de minste husholdningene av de ti gruppene vi ser på, mens de fra Pakistan, Kosovo og Sri Lanka bor i de største husholdningene, hvor det er tre personer eller mer i hver husholdning (Figur A23).⁶⁶

⁶⁶ Serbia og Montenegro er nå delt i to uavhengige stater, og Kosovo har erklært uavhengighet fra Serbia. Innvandrere fra Serbia og Montenegro har i all hovedsak bakgrunn fra området som i dag utgjør Kosovo. Mer om dette i kapitlet om Serbia og Montenegro.

Sammenlignet med befolkningen ellers er det mer vanlig at de med pakistansk bakgrunn bor i *husholdningstypen* flerfamiliehusholdninger. I befolkningen bor bare 5 prosent i slike husholdninger, mot 23 prosent av dem med pakistansk bakgrunn. Blant alle innvandrere og norskfødte i Norge sett under ett bor 10 prosent i flerfamiliehusholdninger. Husholdningstypen som er vanligst blant dem med bakgrunn fra Pakistan, som i befolkningen generelt, er imidlertid par med barn, 59 prosent bor i slike husholdninger (Figur A24).

Statistikken over husholdningstype og -størrelse

Vi deler her personer inn i fem ulike husholdningstyper: Aleneboere, par uten barn, mor eller far med barn, flerfamiliehusholdning og andre husholdninger (ikke privathusholdninger). For mer informasjon om husholdningsvariablene, se avsnitt 1.4, Figur A23 og Figur A24

Tall på husholdningsstørrelse er hentet fra registerdata per 1.1.2009, mens tall på husholdningstype er hentet fra rapporten Pettersen (2009) og er fra 1.1.2008. I tall på husholdningsstørrelse brukes betegnelsen innvandrere om innvandrere fra alle land, mens i husholdningstype brukes betegnelsen bare om personer med bakgrunn fra det vi tidligere kalte "ikke-vestlige" land. Dette inkluderer personer fra landene i Asia, Afrika, Latin-Amerika, Oseania unntatt Australia og New Zealand og land i europa utenfor EU-15 og Norden.

7.6.2. Lav inntekt per forbruksenhet

Den gjennomsnittlige pakistanske husholdningen er stor. Dette betyr at det er flere å dele inntektene på. I tillegg er mange kvinner uten arbeid. Dette gjør at inntekten per forbruksenhet (se tekstboks) blir lav, blant de laveste i utvalget. Mens befolkningen i alt har en median husholdsinntekt etter skatt per forbruksenhet på nær 240 000 kroner, er de fra Pakistan nede på 154 000 kroner (Figur A22). Bare de fra Irak og Somalia har lavere inntekt. Høyest inntekt per forbruksenhet har de fra Bosnia-Hercegovina og Sri Lanka. Derfor er det heller ikke så rart at mange med bakgrunn fra Pakistan selv opplever at de har dårlig økonomi, som vi skal se.

Hva er en forbruksenhet?

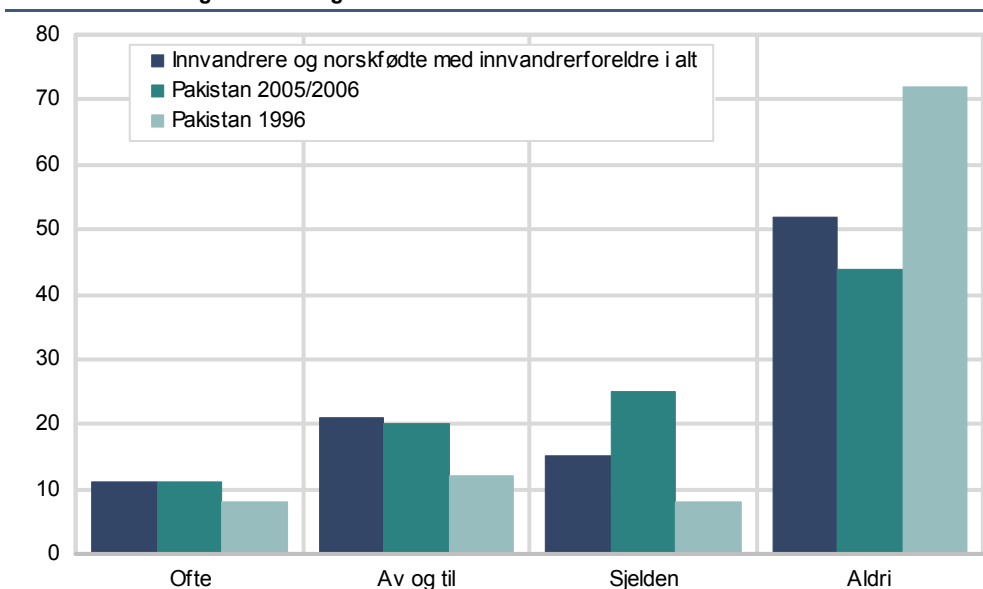
Beregningen av antall forbruksenheter skjer i henhold til en såkalt *ekvivalensskala*. Skalaen angir hvor mange ganger større inntekten antas å måtte være i et flerpersonshushold enn i et enpersonshushold for at de skal ha lik (ekvivalent) økonomisk velferd. Det er ingen faglig enighet om hvilken ekvivalensskala som er den beste. Uenigheten dreier seg om betydningen av stordriftsfordeler. Det eksisterer derfor flere forslag til skalaer. I Figur A22 er den såkalte EU-skalaen lagt til grunn. EU-skalaen gir første voksne forbruker i husholdet vekt lik 1, neste voksne vekt lik 0,5, mens hvert barn får vekt lik 0,3. Et hushold med for eksempel to voksne og to barn får da sum forbruksvekter lik 2,1. Det betyr at de må ha 2,1 ganger større inntekt enn en enslig for å ha samme økonomiske velferd.

7.6.3. Langt flere opplever problemer med løpende utgifter enn i 1996

Ettersom pakistanernes botid er noe lenger i 2005/2006 enn den var i 1996, og sysselsettingen er noe høyere for kvinner, kan vi kanskje forvente at deres økonomiske situasjon er noe bedret over tiårsperioden. Det er den imidlertid ikke, tvert i mot ser de fra Pakistan ut til å ha fått trangere økonomi. Det var i alle fall langt flere i 1996 som sa de aldri hadde problemer med å klare løpende utgifter sammenlignet med 2005/2006. I 1996 var det faktisk de fra Pakistan som i størst grad svarte at de aldri hadde slike problemer. 72 prosent svarte dette, mot 44 prosent i 2005/2006, noe som er en reduksjon på hele 26 prosentpoeng, en stor forandring i denne sammenhengen. 17 prosentpoeng flere svarer at de sjelden har slike problemer, men det er også noen flere som sier at de ofte eller av og til har problemer med å klare løpende utgifter (Figur 7.16). På dette spørsmålet er det små forskjeller mellom kvinner og menn.

I 2005/2006 er det de med bakgrunn fra Vietnam og Bosnia-Hercegovina som i minst grad opplever problemer med økonomien, mens de fra Irak, Somalia og altså Pakistan ser ut til å ha størst problemer. Dette er også de gruppene som har den laveste inntekten per husholdningsenhet. I snitt svarer halvparten av innvandrerne i LKI at de aldri har problemer med å klare løpende utgifter (Figur A25). Det er bare de med bakgrunn fra Pakistan som i større grad har fått problemer med å klare løpende utgifter over tiårsperioden (Figur A26).

Figur 7.16. Andel innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre som i løpet av de siste 12 månedene har hatt vansker med å klare løpende utgifter til mat, transport og bolig. Pakistan og i alt i LKI. Prosent

Kilde: Levekår blant innvandrere 2005/2006 og Levekår blant innvandrere 1996, Statistisk sentralbyrå

7.7. Arbeid i hjemmet

En families økonomiske situasjon avhenger ikke bare av inntekt i form av penger, men også av tilgangen på ubetalte, hjemmeproduerte varer og tjenester. I husholdningen produseres goder som barnepass og mat på bordet. Hjemmeproduerte goder er et tillegg til familiens forbruksmuligheter utover det som kjøpes for arbeidsinntekten. Arbeid i hjemmet blant innvandrere er noe vi vet lite om, men noe vi fikk anledning til å spørre litt om i LKI. Her skal vi se at det er svært stor forskjell på hva menn og kvinner gjør av husarbeid. Spørsmålene i dette kapitlet ble stilt både innvandrere og norskfødte med foreldre fra Pakistan.

7.7.1. Tre av fire bruker kontantstøtte

Ettersom vi ikke har individstatistikk for bruk av barnehager, vet vi ikke hvor vanlig det er at barn med bakgrunn fra Pakistan går i barnhage. Vi kjenner imidlertid til kontantstøttebruken blant barn i "kontantstøttealder". Blant barn som er 1 og 2 år, som har bakgrunn fra Pakistan, brukte 76 prosent kontantstøtte i 2008. Dette er langt over gjennomsnittet for barn i denne alderen med bakgrunn fra Afrika, Asia, etc.⁶⁷ (59 prosent) og veldig langt over gjennomsnittet i Norge (31 prosent) (Figur A27). Som for andre innvandrergrupper, og for barn generelt, har kontantstøttebruken blant barn med bakgrunn fra Pakistan sunket jevnt i perioden 2003-2008, fra et rundt ni av ti brukte kontantstøtte i 2003-2005.

I LKI spurte vi også om hvilke barnepassordninger de som hadde barn født i 1995 eller senere hadde. Bare 44 personer fra Pakistan hadde barn i denne alderen som ble passet av andre, for få til at vi kan si noe om deres barnepassordninger skiller seg fra andres ordninger. Du kan lese mer om barnepassordninger i Blom og 2008, side 103-106.

⁶⁷ Dette gjennomsnittet gjelder innvandrere fra Asia med Tyrkia, Afrika, Latin-Amerika, Europa utenom EU/EFTA, Oseania utenom Australia og New Zealand

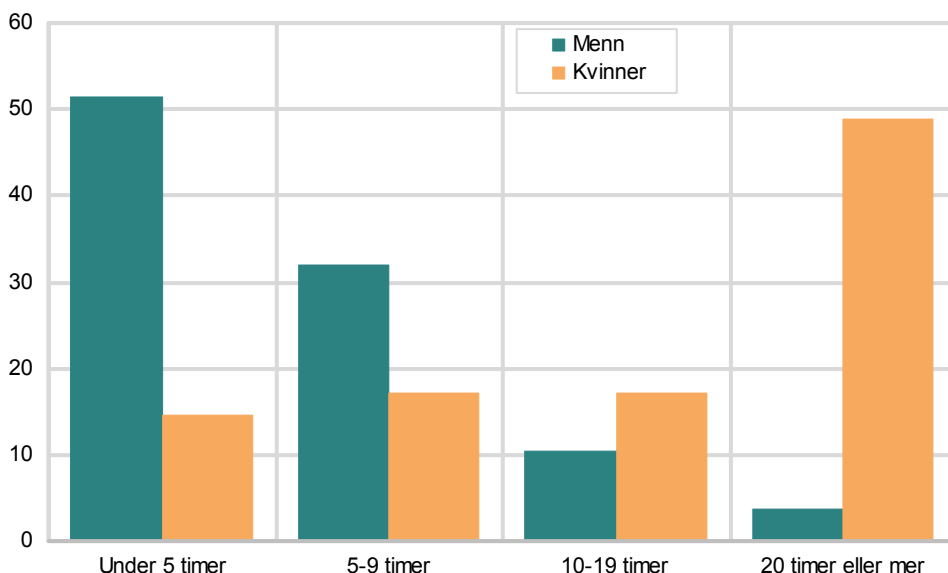
7.7.2. Pakistanske kvinner bruker mye tid på husarbeid, også om de har jobb

Innvandrere bruker mer tid på husarbeid enn befolkningen ellers. Mens i gjennomsnitt 21 prosent av innvandrerne i LKI bruker mer enn 20 timer på husarbeid i uka, gjelder dette 7 prosent i hele befolkningen. Både i befolkningen i alt og blant innvandrerne i LKI, er det kvinner som bruker mest tid på arbeidet i hjemmet. Mens 8 prosent av innvandremenn anslår at de bruker mer enn 20 timer i uka, gjelder det 39 prosent av kvinnene. I befolkningen gjelder det i alt henholdsvis 1 prosent og 12 prosent. Som husarbeid regner vi matlaging, rengjøring, vask og stell av tøy, men ikke pass av barn, syke, og lignende. Det vil si at også såkalt ”vedlikeholdsarbeid” ikke er med, som hagearbeid, reparasjoner og oppussing. Dette er arbeid menn tradisjonelt bruker langt mer tid på enn kvinner (Vaage 2002).

At innvandrerne bruker mer tid på husarbeid enn gjennomsnittet i befolkningen, henger trolig delvis sammen med at de i mindre grad er yrkesaktive – og derfor har mer tid å bruke på arbeid hjemme. Men selv om det teoretisk vil være en sammenheng mellom hvor mye tid en bruker på betalt arbeid og tiden en bruker på ubetalt arbeid i hjemmet, viser svarene fra levekårsundersøkelsen at en slik sammenheng ikke nødvendigvis er sterk. Blant annet var det kvinner med bakgrunn fra Pakistan og Sri Lanka som brukte mest tid på husarbeid av ”våre” landgrupper, og dette er grupper som befinner seg i hver sin ende av sysselsettingsskalaen. Forskjellene skyldes nok også at *tradisjonen* for kjønnsfordeling av husarbeid varierer sterkt med landbakgrunn, men også andre forhold spiller inn, som hvor store familiene er.

Som i befolkningen ellers, var det i alle grupper kvinner som brukte mest tid på husarbeid. De med bakgrunn fra Pakistan skiller seg imidlertid ut med at det er svært store forskjeller på menn og kvinner. Mens kvinnene er blant dem i utvalget som bruker mest tid, er mennene blant dem som bruker minst (Figur A28).

Figur 7.17. Antall timer brukt på husarbeid blant innvandrere fra Pakistan og norskfødte med foreldre fra Pakistan, etter kjønn. Prosent

Kilde: Levekår blant innvandrere 2005/2006, Statistisk sentralbyrå

Halvparten av kvinnene brukte mer enn 20 timer og 14 prosent færre enn fem timer, mens halvparten av mennene brukte færre enn fem og knapt noen mer enn 20 timer (Figur 7.17). Forskjellen mellom menn og kvinner skyldes *ikke* at menn i større grad er i jobb. Kvinnene fra Pakistan som har jobb bruker like mye tid som de som ikke har det, og menn med og uten jobb bruker like lite.

I andre grupper, som blant dem fra Iran og Chile, er kjønnsforskjellen langt mindre, men det er fordi kvinnene fra disse landene bruker mindre tid enn gjennomsnittet, ikke fordi mennene bruker mer.

7.8. Deltakelse i valg og organisasjonslivet

Gjennom manntallsundersøkelser i forbindelse med de siste valgene, har vi kunnet se nærmere på valgdeltakelsen blant innvandrere, slik at vi vet mye om hvordan de stemmer ved valg. Ellers vet vi lite fra andre kilder om deltakelse i vid forstand blant innvandrere, altså om deltakelsen i organisasjoner, i partipolitikken, i idrett, etc. I LKI ble de vi intervjuet stilt en rekke spørsmål om slik deltakelse. Som vi skal se, er det i ingen grupper like vanlig å være medlem av religiøse foreninger som i gruppa med pakistansk bakgrunn. Spørsmålene i dette kapitlet ble stilt både innvandrere og norskfødte med foreldre fra Pakistan.

7.8.1. Nær seks av ti menn stemte ved stortingsvalget i 2005

I motsetning til mange andre landgrupper, var deltakelsen ved stortingsvalget i 2005 høyere for menn med bakgrunn fra Pakistan enn for kvinner (58 vs 50 prosent). Menns deltakelse lå over gjennomsnittet til innvandrer menn og norskfødte menn med innvandrerforeldre (51 prosent), mens kvinner med bakgrunn fra Pakistan deltok i mindre grad enn snittet (55 prosent). Ser vi bare på de som er fra land utenfor Europa, var de med pakistansk bakgrunn blant dem som deltok mest. Det var de også i 1997, men i 2001 sank valgdeltakelsen med 18 prosentpoeng i forhold til valget før. I det denne rapporten gikk i trykken, kom det tall på innvandrerne deltakelse ved stortingsvalget i 2009. Se denne artikkelen: <http://www.ssb.no/emner/00/01/10/vundinnv/>.

Ved lokalvalgene har vi sett at norske statsborgere med innvandrerbakgrunn har gjennomgående en høyere valgdeltakelse enn de utenlandske statsborgerne. Blant innvandrere som var norske statsborgere deltok 40 prosent, mot 36 prosent av de som ikke var norske statsborgere. Ser vi på innvandrere med norsk statsborgerskap fra utenfor Europa, var det de med bakgrunn fra Pakistan, USA og Sri Lanka som i størst grad gikk til urnene. Deltakelsen blant dem fra Pakistan var på 46 prosent. Deltakelsen var 10 prosentpoeng lavere blant dem som ikke var norske statsborgere, og i denne gruppen var det mange som hadde høyere valgdeltakelse enn dem fra Pakistan. Som ved stortingsvalget, stemte menn fra Pakistan i større grad enn kvinnene blant dem med norsk statsborgerskap, men blant dem uten norsk pass var det jevnt mellom kjønnene.

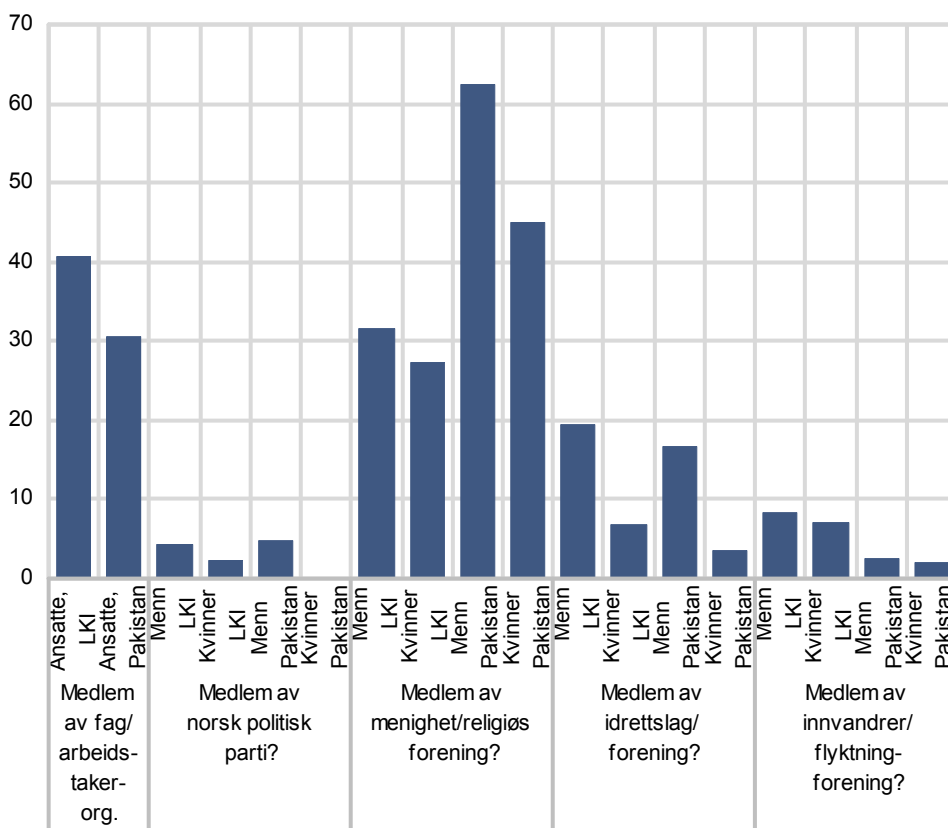
I Aalandslid 2008 kan du også lese om hvor mange med bakgrunn fra Pakistan som stilte som listekandidater, for hvilke parti, og hvor mange som ble valgt inn i kommunestyrene i 2007.

7.8.2. Religiøse foreninger, ikke innvandrerforeninger

I LKI ble de vi intervjuet spurt om de var medlemmer av ulike typer foreninger og organisasjoner, og om de var medlemmer av et norsk politisk parti. Disse spørsmålene ble stilt både innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre. De med bakgrunn fra Pakistan skiller seg ut fra de andre ved at så mange er medlemmer i menigheter eller religiøse foreninger. Det er riktignok flere menn enn kvinner som er medlemmer, men i ingen andre grupper er det like mange, verken menn eller kvinner, som er medlemmer av slike foreninger. På noen måter erstatter kanskje moskeen innvandrerforeninger som sosialt møtested, i alle fall er det knapt noen fra Pakistan som er medlemmer av innvandrer- eller flyktningforeninger. Heller ikke idrettslag er særlig populært og svært få er medlemmer av politiske parti, som i andre landgrupper. Det er heller ikke mange som er med i arbeidstakerorganisasjoner, bare tre av ti ansatte, mot fire av ti om vi ser på alle ansatte i LKI (Tabell A4).

Som i de fleste grupper, er det i alle typer foreninger mer vanlig med medlemskap blant menn med bakgrunn fra Pakistan enn blant kvinner med samme bakgrunn (Figur 7.18).

Figur 7.18. Andel innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre med medlemskap i ulike typer organisasjoner, etter kjønn. I alt i LKI og Pakistan. Prosent¹

¹ Det var for få kvinner med pakistansk bakgrunn i arbeid til at vi kan se på forskjeller mellom kvinner og menn i andelen som var fagorganisert.

Kilde: Levekår blant innvandrere 2005/2006, Statistisk sentralbyrå

Innvandrerens kultur- og mediebruk

I LKI stilte vi også spørsmål om de ulike innvandrergruppenes mediebruk. Dette kan du lese mer om i Blom og Henriksen (2008). I tillegg er det gjennomført en undersøkelse om innvandrerens kultur- og mediebruk, knyttet til den ordinære Kultur- og mediebruksundersøkelsen 2008 (Vaage 2009). Den viser blant annet at kulturbruken jevnt over er noe lavere blant innvandrere sammenlignet med befolkningen i alt.

7.8.3. Religion

LKI gir oss et større innblikk i innvandrernes religiøsitet og religiøse praksis. De vi intervjuet ble spurt hvilken religion de var oppdratt i, om de fortsatt tilhørte denne religionen, hvor viktig religion var for dem, religiøs aktivitet og muligheter for å praktisere religionen. Spørsmålene ble stilt både innvandrere og norskfødte med foreldre fra Pakistan. Som vi skal se, var de vi intervjuet fra Pakistan sterkt troende muslimer, og mennene var langt mer religiøst aktive enn kvinnene. Tre av ti syntes det er vanskelig å praktisere islam i Norge, flest av gruppene i LKI.

7.8.4. Islam er svært viktig for dem fra Pakistan

Det finnes ikke noe register i Norge over personer fordelt etter religion, tro eller livssyn. Dermed kan man ikke vite hvor mange som er buddhister, muslimer, kristne og så videre. Men vi har statistikk på hvor mange som er medlemmer i statskirken eller andre tros- og livssynssamfunn som mottar statlig støtte. Antall medlemmer i muslimske trossamfunn har økt mye siden den spede begynnelsen på 1970-tallet, fra 1 000 registrerte medlemmer i 1980, til 84 000 medlemmer ved inngangen til 2008 (Østby og Daugstad 2009). Disse utgjør ikke noen religiøs eller organisatorisk enhet. Det finnes en rekke ulike muslimske trossamfunn og organisasjoner

registrert i Norge, basert på ulike retninger innenfor islam og på medlemmenes landbakgrunn (se Vogt 2008 og Leirvik 2006).

Alle med bakgrunn fra Pakistan var oppdratt som muslimer, og alle tilhører fremdeles islam. Religion er svært viktig for dem, bare for de fra Somalia var religion noe viktigere. Respondentene i undersøkelsen ble bedt om å rangere, på en skala fra 1-10, hvor viktig religion er i deres liv. Verdien 1 står for ”ingen betydning”, mens 10 står for ”svært viktig”. Skalaen må kunne tolkes som en skala fra sekulær til religiøs, hvor verdien 1 innebærer at man har et sekulært verdensbilde hvor religion ikke er viktig, mens 10 innebærer at religionen utgjør en svært viktig del av livet. Gjennomsnittscoren til de med bakgrunn fra Pakistan er 9 og det er små forskjeller på kvinner og menn. Gjennomsnittet i LKI var 6,6 for menn og 7,3 for kvinner (Figur A29).

7.8.5. Menn er langt oftere enn kvinner i moskeen

I de fleste grupper vi intervjuet var religion noe mer viktig for kvinner enn for menn, mens menn er mest religiøst aktive, i den forstand at de deltar mer på religiøse møter, eller bønn arrangert av trossamfunnet. Blant dem med bakgrunn fra Pakistan var det ikke store kjønnsforskjeller i hvor viktig religionen var, men menn er langt mer religiøst aktive. Mens mennene i snitt anslo at de hadde deltatt på slike møter/bønnemøter 47 ganger i løpet av det siste året, nær en gang i uken, er kvinnenes snitt 12 ganger. Menn med pakistansk bakgrunn er med det de mest religiøst aktive i utvalget, mens kvinnene ligger på kvinnenes gjennomsnitt i LKI (Figur A30). Løwe har sammenlignet religionsutøvelsen blant unge menn med pakistansk bakgrunn som er vokset opp i Norge og ”eldre” innvandrermenn fra Pakistan. Han finner at yngre menn er klart mer religiøst aktive enn eldre mannlige innvandrere (Løwe 2009).

Bosetningsmønster kan være med å forklare den store forskjellen i religiøs aktivitet mellom gruppene, men det kan ikke forklare at menn er mer aktive enn kvinner – de bor jo som regel i par. De med bakgrunn fra Pakistan, Tyrkia og Sri Lanka er for en stor del konsentrert i Oslo, og de med tyrkisk bakgrunn også i Drammen. Andre grupper, som de fra Vietnam, har en langt mer spredt bosetting. Det er trolig lettere å praktisere religionen, som ved å gå til moskeen/tempelet/kirken, eller delta i religiøse møter, om man bor i et område hvor mange er fra samme land eller tilhører samme menighet eller religion, noe som kan forklare at pakistanske menn er så aktive. Viktigst for å forklare forskjellene er nok imidlertid det at gruppene er svært forskjellige i hvor religiøse de er.

7.8.6. Relativt mange synes det er vanskelig å praktisere religionen

Vi spurte utvalget hvor vanskelig de syntes det var å utøve sin religion i Norge, og blant dem med pakistansk bakgrunn var det tre av ti som syntes det var vanskelig. Det er små forskjeller mellom kvinner og menn med pakistansk bakgrunn i hvordan de svarer på dette spørsmålet, og dette var den høyeste andelen i utvalget, dobbelt så høyt som gjennomsnittet i LKI. I gjennomsnitt var det i utvalget 15 prosent som syntes det var vanskelig. For de med bakgrunn fra Pakistan skyldes dette trolig ikke dårlig tilgang på moskeer, kanskje heller at noen synes det er vanskelig å kombinere jobb og det å praktisere religion. Kanskje henger det også sammen med at så mange med bakgrunn fra Pakistan er sterkt troende, slik at det blir ekstra frustrerende dersom en ikke får fulle muligheter til å for eksempel å be. Blant dem fra Somalia er det imidlertid færre som synes dette er vanskelig (16 prosent), men de synes religion er minst like viktig som de med bakgrunn fra Pakistan.

7.9. Åtte av ti med en eller flere psykosomatiske lidelser

Vi skal ikke her gå i dybden med alle de helsespørsmålene som ble stilt i LKI, ettersom SSB har gitt ut en egen rapport om innvandrernes helse basert på levekårsundersøkelsen (Blom 2008). Her vil vi bare kort gjengi noen hovedfunn om helsen til innvandrere fra Pakistan og norskfødte med pakistanske foreldre sett under ett.

Generelt ser vi at innvandrere vurderer sin helse som noe dårligere enn befolkningen som helhet gjør, de er mer plaget med psykosomatiske plager og psykiske helseproblemer, men de har ikke flere sykdommer. Personer med bakgrunn fra Somalia, Serbia-Montenegro og til dels Sri Lanka framstår som friskest i LKI, både om vi ser på hvordan de vi intervjuet vurderte sin egen helse, og om vi ser på mer objektive spørsmål om sykdommer og diagnoser. De med bakgrunn fra Pakistan hadde helse omtrent på eller under gjennomsnittet på en rekke områder. 70 prosent av de med pakistansk bakgrunn vurderte sin egen helse som god eller meget god, som gjennomsnittet i utvalget. Som i andre grupper, er det færre kvinner enn menn som synes de har god eller meget god helse. (Blom 2008:10).

Halvparten av dem med bakgrunn fra Pakistan har en eller flere sykdommer av 15 ulike sykdommer som kartlegges. Dette er omtrent som gjennomsnittet, og også her er kvinner mer plaget med sykdommer enn menn, slik det også er i andre grupper.

Psykosomatiske lidelser er lidelser i grenselandet mellom fysiske og psykiske lidelser. I LKI ba vi de vi intervjuet svare på om de hadde en eller flere av åtte ulike lidelser som kan karakteriseres som psykosomatiske. Andelen som har minst en av de åtte lidelsene er høyest blant dem med bakgrunn fra Tyrkia, Irak og Pakistan, hvor dette gjaldt åtte av ti. Forskjellen er stor mellom menn og kvinner med bakgrunn fra Pakistan; i snitt hadde menn 2 lidelser og kvinnene 2,7.

Sammenlignet med gjennomsnittet, var kvinner med bakgrunn fra Pakistan omtrent likt plaget med psykiske helseproblemer, en av tre hadde slike problemer. Mennene med pakistansk bakgrunn lå noe under snittet, 17 mot 24 prosent. Ingen av landgruppene var nede på nivået til befolkningen i alt, hvor gjennomsnittlig 9 prosent hadde slike problemer (Blom 2008:25 og 28).

I den kvalitative forundersøkelsen var det flere av de med bakgrunn fra Pakistan som var opptatt av deres møte med helsevesenet. De nevnte blant annet at mange vet lite om egne rettigheter, og de har liten forståelse av egen sykdom. Mange mener at pakistanske leger er bedre enn norske. De bruker mer tid på pasientene og hører på pasientene. Mange opplever frustrasjon over aldri å bli hørt på eller å få diagnose, og drar til lege i Pakistan for å få diagnose (Daugstad og Lie 2004:26). Dette uttrykket for frustrasjon kan vi til en viss grad spore i levekårsundersøkelsen. Selv om det store flertallet på åtte av ti mente de hadde fått samme behandling som norske i helsevesenet, var det en av ti som mente de hadde fått dårligere behandling. Bare blant dem fra Tyrkia svarer noe flere dette (14 prosent), mens like mange svarer dette blant dem fra Iran og Somalia (hhv 10 og 9 prosent). Ellers varierer svarene fra 3 prosent (Sri Lanka) til 7 prosent (Chile), det er med andre ord små forskjeller mellom gruppene.

7.10. Bånd til Pakistan og til Norge

Gjennom LKI har vi stilt en rekke spørsmål om innvandrernes bånd til opprinnelseslandet og til Norge, deres relasjoner i Norge, deres kontaktnett og følelse av ensomhet. Slike aspekter får man ikke innblikk i gjennom registerstatistikken. Som vi skal se, er de med bakgrunn fra Pakistan blant dem hvor flest var sikre på at de ikke skulle flytte tilbake til opprinnelseslandet. Særlig blant kvinnene var det få som hadde gode norske venner. Spørsmålene i dette kapitlet ble stilt både innvandrere og norskfødte med foreldre fra Pakistan.

7.10.1. Sikrest på at de ikke skal flytte tilbake

I intervjuet stilte vi spørsmålet ”Tror du at du noen gang kommer til å flytte tilbake til ditt eller dine foreldres opprinnelsesland for å bo der fast?”. De med bakgrunn fra Pakistan var dem hvor flest sa nei, omtrent halvparten. Tre av ti var usikre og omtrent en av ti planla å reise tilbake når de ble gamle. Knappt noen tenkte å flytte tilbake innen 10 års tid. Kvinner er i større grad enn menn sikre på at de ikke skal

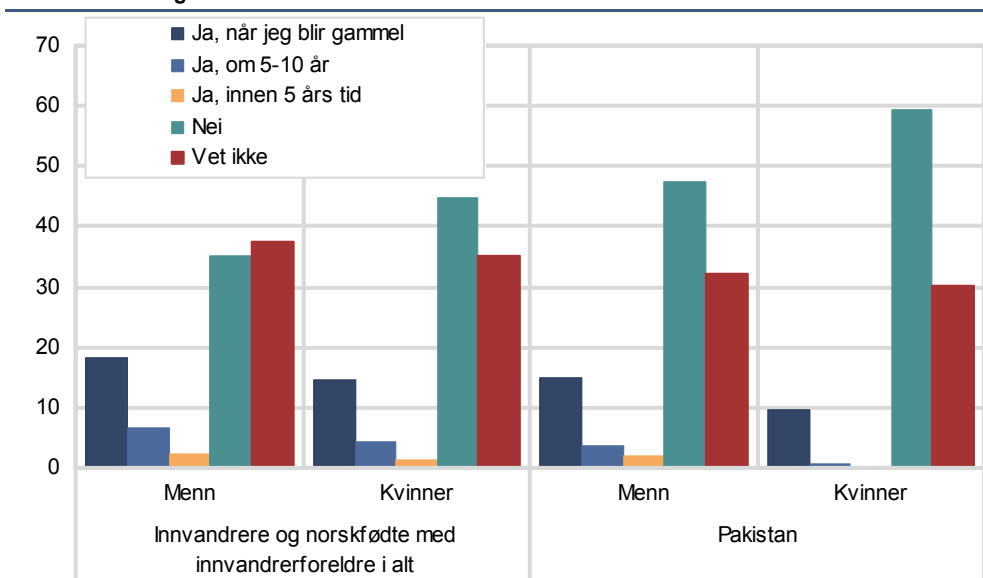
flytte tilbake. Seks av ti kvinner svarer det, mot nær fem av ti menn (Figur 7.19). Slik er det også om vi ser innvandrerne i LKI under ett (Figur A31).

At såpass få planlegger å flytte tilbake, henger nok sammen med at de fleste med bakgrunn fra Pakistan har bodd lenge i Norge, og i utvalget var tre av ti født i Norge. Sammen med de fra Vietnam og Chile, også dette grupper med lang botid, var det blant dem fra Pakistan færrest hadde planer om å flytte tilbake. Flest med slike planer finner vi blant dem fra Bosnia-Hercegovina og Tyrkia (24 prosent). Disse to landene har til felles at de ligger nær Norge, langt nærmere enn Pakistan, og i motsetning til Somalia, Irak, Sri Lanka er det ikke pågående uroligheter/krigslignende tilstander i landene. I Iran og Vietnam er det sittende regimet det samme som mange innvandrere i Norge rømte fra.

Ser vi bare på de 95 som er født i Norge med pakistanske foreldre, var det omtrent like mange, eller få, som hadde planer om å flytte til Pakistan når de ble gamle, dette gjaldt 14 prosent. Flertallet, to av tre, hadde ingen planer om å flytte tilbake, mens resten var usikre.

Om det å reise tilbake, sa de med bakgrunn fra Pakistan som vi intervjuet i forundersøkelsen at mange kanskje kunne tenke seg det, men ser på det som urealistisk. Flere påpekte at det var et ønske blant de eldre om å flytte tilbake, og at det var det som var planen i utgangspunktet da de kom til Norge. Men etter hvert kom familien etter, de fikk barn i Norge som er blitt norske og tilknytningen til Pakistan ble mindre. Noen påpeker at de også er fremmede i hjemlandet, så mange år etter. Mange har nærmeste familie i Norge, og fjernere familie i opprinnelseslandet (Daugstad og Lie 2004:39). Disse betraktningene finner vi igjen i det statistiske materialet – få er sikre på å reise tilbake, langt flere er usikre eller ønsker å bli i Norge.

Figur 7.19. Andel innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre som tror at de noen gang kommer til å flytte tilbake til opprinnelseslandet for å bo der fast. Pakistan og i alt i LKI. Prosent

Kilde: Levekår blant innvandrere 2005/2006, Statistisk sentralbyrå

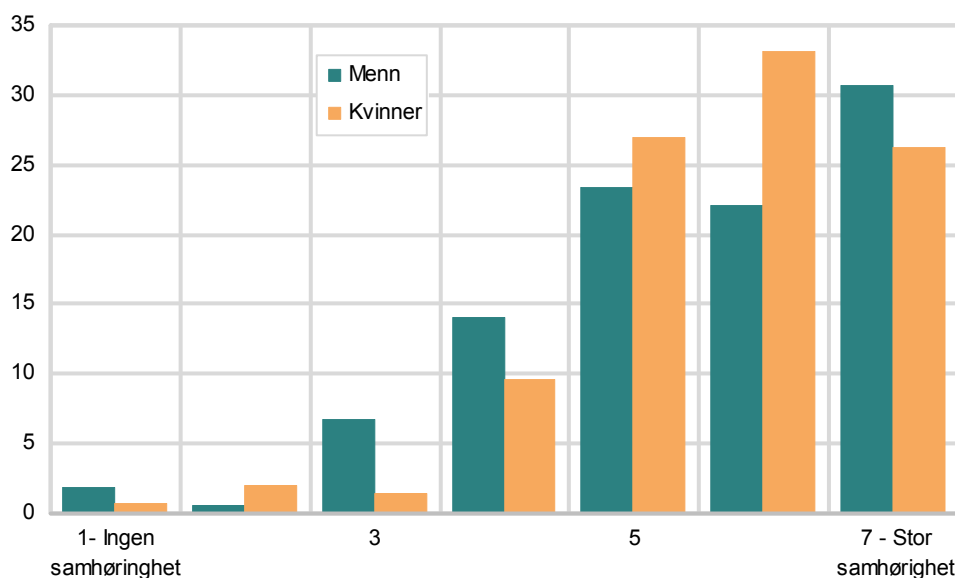
7.10.2. En av tre eide bolig i Pakistan

Dersom man har planer om å vende tilbake, kan det være en grunn for å investere i land eller bolig i opprinnelseslandet, eller ikke å selge det man allerede eier der. Slike investeringer kan imidlertid ha mange andre motiv. I snitt svarte 11 prosent av innvandrerne at de eide jord og 16 prosent at de eide bolig i opprinnelseslandet (Figur A33). Mest vanlig å eie i hjemlandet er det blant dem fra Pakistan og Tyrkia. Hele 34 prosent av de fra Pakistan svarte at de eide bolig i Pakistan, og 24 prosent oppga at de eide jord.

7.10.3. Menn og kvinner like høy følelse av samhørighet

De med bakgrunn fra Pakistan var blant dem som følte sterkest samhørighet med Norge i LKI. De vi intervjuet ble bedt om å markere sin grad av ”samhørighet med Norge” på en skala fra 1 til 7, hvor høyere tall på skalaen betyr høyere samhørighet. Her kan det innvendes at ”samhørighet” er et ullent begrep. Hva de vi intervjuet legger i ordet, og hvilket innhold det har på deres morsmål, vet vi ikke. I alle fall ser vi at gjennomsnittsscoren for dem med bakgrunn fra Pakistan er 5,6, noe som er over gjennomsnittet for LKI (5,0). Bare de fra Vietnam hadde noe høyere følelse av samhørighet, mens de fra Sri Lanka hadde like høy (Figur A33). Det er ingen systematiske forskjeller mellom menns og kvinners følelse av samhørighet blant dem med bakgrunn fra Pakistan, men kvinner plasserer seg i noe større grad enn menn på 5 og 6 på skalaen, mens menn i noe større grad plasser seg under midten eller på 7 (Figur 7.20).

Figur 7.20. Samhørighetsfølelse blant innvandrere og norskfødte med foreldre fra Pakistan, etter kjønn. Skala fra 0 (svakest) til 7 (sterkest). Prosent

Kilde: Levekår blant innvandrere 2005/2006, Statistisk sentralbyrå

7.10.4. Relativt få hjelper familien i Pakistan økonomisk

44 prosent av de fra Pakistan sa at de gir økonomisk bistand til familien i opprinnelseslandet. Bare blant dem fra Chile og Iran var det færre som gav slik hjelp. 26 prosent gir minst en gang i året, men ikke hver måned, mens 11 prosent sa de gjorde det sjeldnere enn hvert år. Bare 6 prosent gav hver måned. Sammen med dem fra Sri Lanka, er somalierne de som i størst grad bidrar økonomisk (Figur A34).

I de fleste landgruppene vi intervjuet, var det flere menn enn kvinner som sa at de hjelper familien i opprinnelseslandet økonomisk. Slik var det også for de med bakgrunn fra Pakistan. 53 prosent av mennene gjorde det, mot 33 prosent av kvinnene. Det kan tenkes at dette med å sende penger eller på andre måter å bidra økonomisk er mannens oppgave i mange familier, og spørsmålsstillingen gikk på person, ikke på husholdning. Det er mulig kjønnsforskjellene ville vært mindre om vi hadde spurt om ”husholdningen” hjelper familien økonomisk.

7.10.5. Uten jobb - uten norske venner

De aller fleste innvandrerne i Norge har en god venn her. I alt svarte 93 prosent av innvandrerne i LKI at de hadde en god venn, noe færre enn befolkningen i alt (99 prosent). I alle grupper var det rundt 9 av 10, eller flere, som hadde en god venn i Norge, også blant dem med bakgrunn fra Pakistan (94 prosent), en liten økning fra 1996, da 88 prosent hadde det. Det er noe flere menn enn kvinner som har en god venn, men forskjellen er liten (97 vs 92 prosent).

Vi spurte dem som hadde gode venner om noen av de gode vennene var norske. Nær seks av ti menn med bakgrunn fra Pakistan kunne svare bekreftende på dette, men bare halvparten så mange kvinner. Ingen andre grupper hadde så store forskjeller mellom kvinner og menn. Og kvinner med bakgrunn fra Pakistan var de som i minst grad hadde gode norske venner, mens menn med bakgrunn fra Pakistan lå omtrent på gjennomsnittet for menn i LKI (Figur A35). Det er også blitt mindre vanlig å ha gode norske venner sammenlignet med 1996, særlig blant kvinner med bakgrunn fra Pakistan. Mens tre prosentpoeng færre hadde det blant menn, var det 11 prosentpoeng færre blant kvinner. Ser vi bort fra de norskfødte, som det jo har blitt langt flere av i 2005/2006 enn i 1996, blir endringene enda mer dramatiske, da har bare halvparten av mennene norske venner i 2005/2006, og bare to av ti kvinner fra Pakistan.

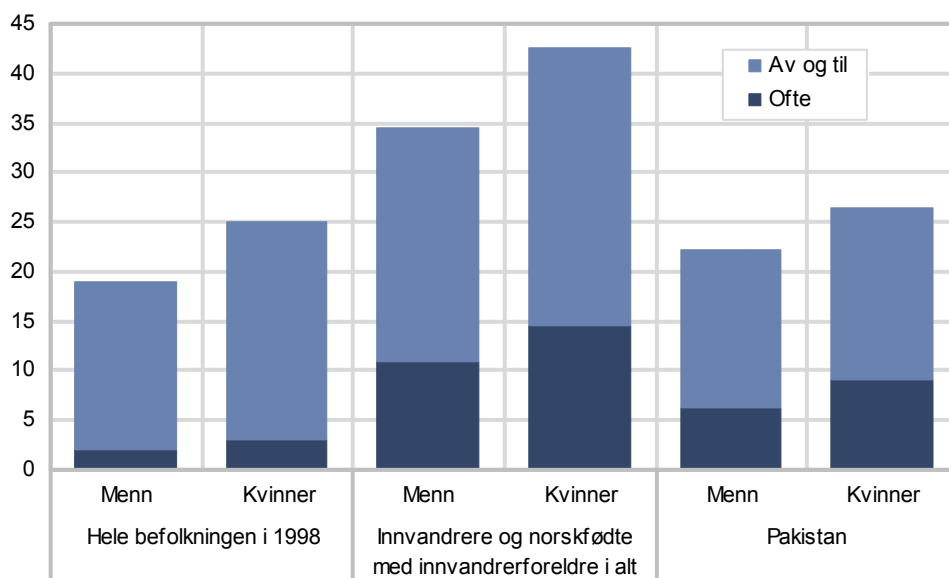
Arbeidsplassen er en potensiell arena for å få norske venner. Og vi ser at det er langt mer vanlig blant innvandrere å ha en god norsk venn om de har arbeid (64 prosent) enn om de ikke har det (47 prosent). Det samme gjelder de med bakgrunn fra Pakistan – 55 prosent av de som har arbeid, har en god norsk venn, mot 35 prosent av de som ikke har.

Dersom vi bryter ned disse tallene på menn og kvinner, og ser bort fra dem som er født i Norge, ser vi at kun en av ti av de 101 innvandrerkvinnene som ikke har jobb har norske venner, mot i overkant av fire av ti av de som har jobb. Dette er en stor og robust forskjell. For innvandrer menn spiller det liten rolle hvorvidt de har jobb eller ei, rundt halvparten har norske venner uansett. Trolig er det mange av mennene som da de ble intervjuet hadde vært i arbeidslivet en eller annen gang, og dermed hatt kontakt med norske menn, mens mange av kvinnene uten jobb nok manglet erfaring fra arbeidslivet over hodet og har dermed gått glipp av en viktig arena for å få norske venner.

7.10.6. Halvparten føler seg aldri ensomme

Innvandrere føler seg gjennomgående mer ensomme enn om vi ser på hele befolkningen. 13 prosent av innvandrene svarte i 2005/2006 at de ofte føler seg ensomme, mot bare 2 prosent i hele befolkningen. Og det er noe færre som aldri føler seg ensomme blant innvandrere sammenlignet med hele befolkningen (40 mot 44 prosent) De med bakgrunn fra Pakistan var mindre ensomme enn gjennomsnittet (Figur 7.21). Halvparten føler seg aldri ensomme, mot fire av ti om vi ser på alle i LKI. 8 prosent føler seg ofte ensomme.

Figur 7.21. Andel som ofte eller av og til føler seg ensom, etter kjønn. Prosent

Kilde: Statistisk sentralbyrå, Levekår blant innvandrere 1996 og 2005/2006 og Levekårsundersøkelsen 1998

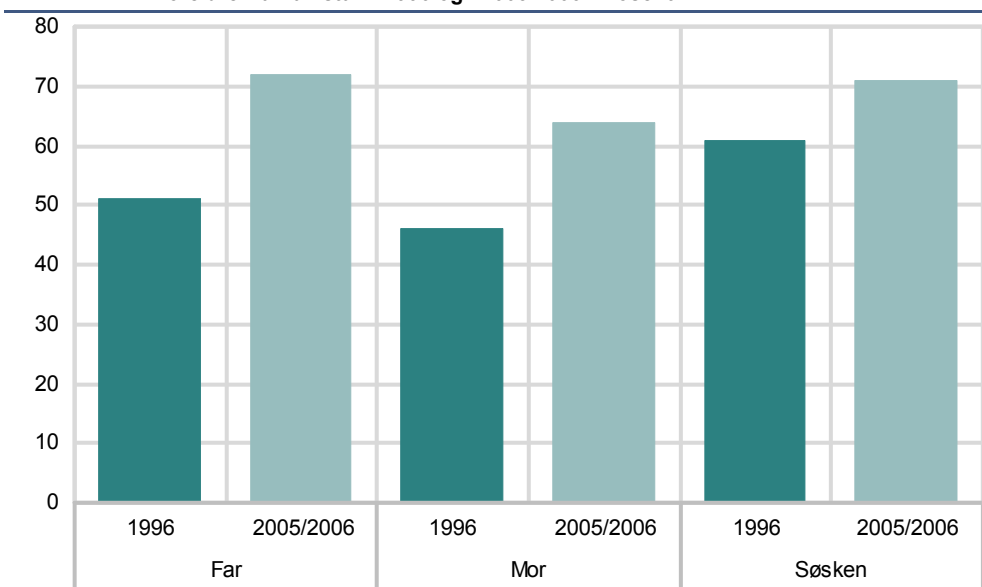

Ser vi på de ti gruppene samlet, er det flere kvinner enn menn som føler seg ensomme. Dette gjelder også de med bakgrunn fra Pakistan, men forskjellen er liten og ikke signifikant (Figur 7.21). Det er små endringer på dette spørsmålet for de fra Pakistan i 2005/2006 sammenlignet med ti år tidligere.

7.10.7. Relativt mange har familie i Norge

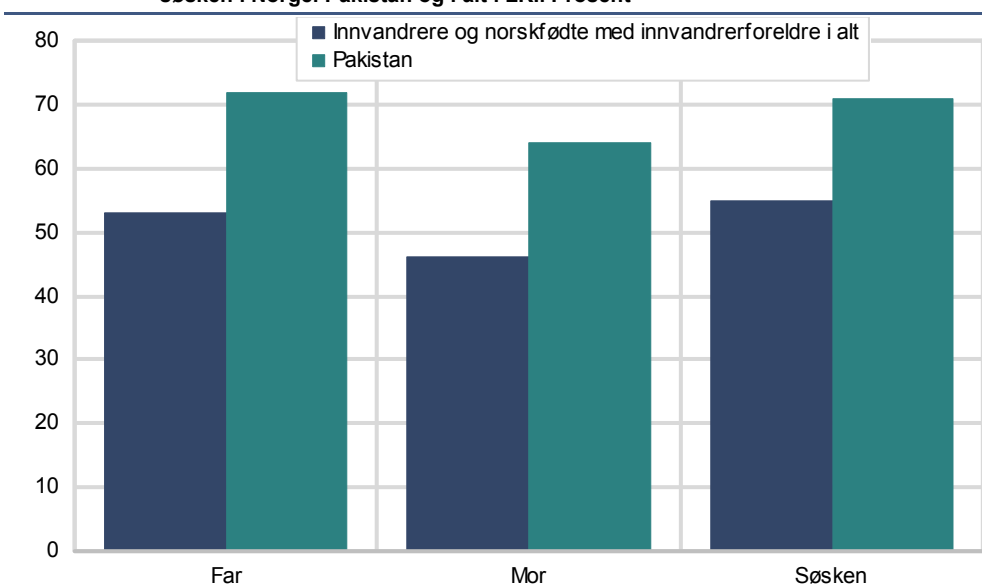
Familiesituasjonen i Norge til de med bakgrunn fra Pakistan er noe endret i 2005/2006 sammenlignet med 1996. Noen flere har søsken, far, mor eller andre familiemedlemmer som bor i Norge (Figur 7.22). Økningen skyldes primært at det nå er mange flere norskfødte blant dem vi intervjuet, og de har foreldrene sine boende i Norge. Holder vi de norskfødte utenom, er andelen som har foreldre boende i Norge omtrent den samme i 2005/2006 som i 1996. Halvparten har far boende i Norge, fire av ti har mor boende i Norge. Sammenlignet med innvandrere i alt, er det mer vanlig at de med bakgrunn fra Pakistan har familie og slekt i Norge, men det henger nok også sammen med at det er så mange norskfødte blant dem fra Pakistan (Figur A37).

Figur 7.22. Andel med familie i Norge blant innvandrere fra Pakistan og norskfødte med foreldre fra Pakistan i 1996 og i 2005/2006. Prosent

Kilde: Statistisk sentralbyrå, Levekår blant innvandrere 1996 og 2005/2006

Figur 7.23. Andel innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre som har far, mor og søsken i Norge. Pakistan og i alt i LKI. Prosent

Kilde: Levekår blant innvandrere 2005/2006, Statistisk sentralbyrå og Levekår blant innvandrere 1996

7.11. Oppsummering – dårlige levekår for mange pakistanere

De første innvandrerne fra Pakistan begynte å komme til Norge på slutten av 60-tallet, og da var det først og fremst unge menn på jakt etter arbeid. Etter innvandringsstoppen i 1975, er det først og fremst gjennom familiegjengen og familieetableringer pakistanerne har kommet til Norge. Det samme innvandringsmønsteret har for en stor del tyrkiske innvandrere. I kapitlet om levekårene til de med bakgrunn fra Tyrkia, har vi i større grad enn i dette kapitlet sammenlignet dem med bakgrunn fra Pakistan og Tyrkia, og i avsnitt 6.13.2 finner du en oppsummering av hva disse to gruppene har til felles.

Barna de første pakistanske innvandrerne fikk i Norge begynner å bli voksne, og de eldste er ferdige med studier og har prøvd seg i arbeidslivet. Disse utgjør den desidert største gruppen norskfødte med innvandrerforeldre, og til sammen er innvandrere og norskfødte med bakgrunn fra Pakistan den nest største gruppen. Polakkene skjøv dem ned fra førsteplassen i løpet av 2007.

Sammenlignet med andre landgrupper, kom relativt mange innvandrere fra Pakistan fra landsbygda, men flertallet gjorde det ikke. De kom fra familier hvor mor manglet utdanning og var hjemmeværende mens far hadde noe mer utdanning og var yrkesaktiv. De pakistanske innvandrerne selv var også relativt lavt utdannet da de kom til Norge, og knapt noen kvinner hadde yrkeserfaring.

De fleste arbeidsinnvandrerne fra Pakistan slo seg ned i og rundt hovedstaden, og i dag bor syv av ti i Oslo. Deres bosetningsmønster preger på mange måtene deres boforhold, da det i hovedstaden er langt mer vanlig å bo i blokk og å bo trangt enn ellers i landet. Dessuten er pakistanske husholdninger store, og mange fra Pakistan bor trangt etter norske objektive standarder, men få synes selv de gjør det.

Det er store forskjeller mellom menns og kvinners deltakelse i arbeidslivet. Relativt mange menn er sysselsatt, for eksempel sammenlignet med menn fra Irak og Somalia, noe som henger sammen med pakistanernes lange botid i Norge. Tross lang botid er imidlertid få kvinner i jobb, for få til at vi kan se på om det er forskjeller på menn og kvinner med bakgrunn fra Pakistan hva gjelder arbeidsmiljø og ulike forhold ved arbeidet. Ser vi på begge kjønn under ett, er de fleste fornøyde med sine muligheter til å utnytte ferdigheter og kunnskaper i jobben, men de med pakistansk bakgrunn synes i størst grad de har ensidig arbeid. Og som for andre grupper, er det flere som opplever arbeidet som en psykisk belastning nå enn for ti år siden.

Pakistanernes store husholdninger og lave yrkesdeltakelse blant kvinner fører til at de har en relativt lav inntekt per forbruksenhet. Bare de fra Irak og Iran hadde en lavere inntekt i 2005. De med bakgrunn fra Pakistan skiller seg ut ved at de selv opplever dårligere kontroll med økonomien i 2005/2006 enn i 1996. Ingen andre grupper har en så tydelig forverring over tiårsperioden.

Alle med bakgrunn fra Pakistan er muslimer, og religionen er svært viktig for dem. Bare for de fra Somalia er religionen viktigere. Ingen er mer religiøst aktive enn pakistanske menn, og i ingen grupper er det like mange som er medlemmer av menigheter eller religiøse organisasjoner. Selv om et flertall synes det er uproblematisk å praktisere islam i Norge, er det likevel et relativt stort mindretall på tre av ti som synes dette er vanskelig.

Det er en kjent historie at de første pakistanerne som kom til Norge hadde planer om å reise tilbake. Som vi vet ble det for mange et lengre norgesopphold enn de først hadde tenkt. I dag har de færreste med pakistansk bakgrunn planer om reise tilbake, færre enn i mange andre grupper. Bare en av ti tenker å flytte tilbake når de blir gamle, og som det ble nevnt i forundersøkelsen; trolig blir det med tanken for mange.

7.11.1. Veldig store forskjeller mellom kvinner og menn

De med bakgrunn fra Pakistan er blant de gruppene vi intervjuet hvor det er størst forskjeller mellom kvinners og menns levekår. Å gi gjennomsnitt for denne gruppen skjuler dermed store forskjeller mellom menn og kvinner.

Mye av forskjellene bunner i at få kvinner fra Pakistan er sysselsatt, i utvalget hadde færre enn fire av ti jobb. Bare blant kvinner fra Somalia og Irak var andelen lavere. Og som i de fleste andre grupper, har mennene høyere sysselsetting enn kvinnene uansett om vi ser på dem med lav eller høy utdanning. Dette gjør at kvinner med bakgrunn fra Pakistan opplever selv at de har langt dårligere norskferdigheter enn mennene har og færre kvinner har norske venner. Det er tydelige sammenhenger mellom yrkesdeltakelse på den ene siden og norskferdigheter og hvor mange som har norske venner på den andre siden. Bare en av ti innvandrerkvinner fra Pakistan som ikke er sysselsatt, har en god norsk venn.

Videre bruker kvinner med bakgrunn fra Pakistan langt mer tid på husarbeid enn mennene fra Pakistan. I alle grupper bruker kvinnene mest tid, men bare blant dem fra Sri Lanka er forskjellen så stor som for menn og kvinner fra Pakistan. Oppsummert; arbeidslivet er mennenes domene, hjemmet kvinnes. Selv om kontantstøttebruken blant barn med bakgrunn fra Pakistan synker, brukte i 2008 tre av fire barn i "kontantstøttealder" denne ordningen, noe som er den desidert høyeste andelen av gruppene vi ser på.

Både kvinner og menn fra Pakistan er sterkt troende muslimer, men menn fra Pakistan er langt mer aktive enn kvinnene, i den forstand at menn går i moskeen eller deltar i organisert bønn langt oftere enn kvinner. I de fleste andre gruppene er også mennene mest aktive, men i ingen andre grupper er det like stor forskjell som blant dem fra Pakistan.

Som andre grupper, er kvinner med bakgrunn fra Pakistan mer sikre enn menn på at de ikke skal flytte tilbake til Pakistan, og de som vil flytte vil det først når de blir gamle. Dette har ikke noe med å gjøre at kvinner føler større samhørighet til Norge – her er kvinner og menn fra Pakistan like.

Videre er helsa til kvinner med bakgrunn fra Pakistan dårligere enn mennenes helse, både om vi ser på hvordan de selv opplever helsa, og om vi ser på hva de har av psykiske, fysiske og psykosomatiske plager.

Alt i alt er den pakistanske gruppen den hvor forskjellene er størst mellom kvinner og menn langs flere dimensjoner. Det er for få norskfødte til at vi kan si noe om vi finner de samme kjønnsforskjeller mellom de som er født i Norge som vi finner blant innvandrerne. I registerstatistikken kan vi imidlertid se at kvinner med foreldre fra Pakistan på mange måter ligner andre norske kvinner. De tar i like stor grad utdanning og får like få barn. Det kan imidlertid se ut til at de i større grad enn andre norske uteblir fra arbeidslivet når de får barn, men enda er det få kvinner som er gamle nok til at vi kan si noe sikkert om de kommer tilbake til arbeidslivet, for eksempel når barna når skolealder.

8. Somalia

- Somalierne er den 5. største gruppen innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre i Norge
- Sammen med innvandrere fra Irak, hadde somalierne kortest botid av de ti gruppene vi intervjuet i intervjuundersøkelsen Levekår blant innvandrere (LKI)
- Somalierne var av gruppene i LKI hvor flest, syv av ti, kom fra store byer
- Tre av ti menn og fem av ti kvinner som kom til Norge som voksne, manglet yrkeserfaring fra Somalia
- Somalierne har relativt dårlig bostandard og er av gruppene vi intervjuet hvor det er mest vanlig å bo i blokk, å leie og å bo trangt
- Bosituasjonen til somalierne er noe forbedret i 2005/2006 sammenlignet med 1996
- Seks av ti somaliske kvinner som kom til Norge som voksen, mangler fullført grunnskole, mot to av ti somaliske menn
- 7 prosent somaliske menn mener de har dårlige/svært dårlige norskferdigheter, mot 16 prosent av somaliske kvinner, dette er midt på treet i LKI-sammenheng
- Sysselsettingen blant somalierne er lav, og i 2005/2006 hadde fire av ti av dem som var i jobb, midlertidig stilling, flere enn i de andre innvandregruppene i LKI.
- Sammen med iranerne, er somalierne de som i størst grad har opplevd diskriminering i arbeidslivet.
- Bare de fra Tyrkia og Iran opplever arbeidet som en psykisk påkjenning i større grad enn somalierne.
- Mange somaliske kvinner bor alene med barn, og disse opplever relativt ofte problemer med å få økonomien til å gå rundt.
- Relativt mange somaliere er medlemmer i religiøse foreninger, og/eller i innvandrerorganisasjoner. Menn er mer aktive enn kvinner.
- Somaliere er muslimer, og for ingen andre grupper vi intervjuet var religion like viktig som for somaliere
- Mange somaliere er usikre på om de skal bli i Norge, mer usikre enn andre grupper.
- Tre av fire hjelper familien i hjemlandet økonomisk, bare blant srilankerne er dette mer vanlig.
- Flere somaliere har nær familie i Norge i 2005/2006 sammenlignet med 1996, og færre føler seg ensomme.

Levekårsundersøkelsen blant innvandrere

I 2005/2006 gjennomførte SSB intervjuundersøkelsen Levekår blant innvandrere (LKI). Innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre fra ti utvalgte landgrupper ble intervjuet, deriblant Somalia. Det er denne levekårsundersøkelsen som hovedsakelig er datagrunnlaget i dette kapitlet. Når vi sammenligner somaliernes svar i LKI med innvandreernes gjennomsnitt, mener vi gjennomsnittet for de ti gruppene. I tillegg supplerer vi med data fra Levekårsundersøkelsen fra 1996, og med de nyeste data som var tilgjengelig fra de offentlige registrene da denne rapporten ble skrevet. Opplysninger om befolkningen i alt er hentet fra diverse roterende levekårsundersøkelser. Det står mer i innledningskapitlet om hvordan undersøkelsen ble gjennomført og om datagrunnlaget, men fullstendig informasjon finnes i Gulløy (2008). De som ble intervjuet i LKI svarte på flere spørsmål enn de som er gjengitt her. I ”hovedrapportene” Blom og Henriksen (2008) og Blom (2008), er de ulike landgruppene svar på alle spørsmål i intervjuene omtalt.

8.1. Demografi og botid

Gjennom registerstatistikken kjenner vi mye ”harde fakta” om somaliernes demografi, som hvor mange de er, hvor de bor, når de kom til Norge, og hvor gamle de er. I dette kapitlet skal vi kort gi en demografisk beskrivelse av somaliske innvandrere og deres barn, noe som er gjort langt grundigere i de to rapportene Henriksen

2007 og Pettersen 2009. Som vi skal se, er somalierne ved inngangen til 2009 den femte største gruppen innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre i Norge. De fleste har kommet som asylsøkere, de har kommet relativt nylig og er unge voksne.

8.1.1. Flertallet har innvandret på 2000-tallet

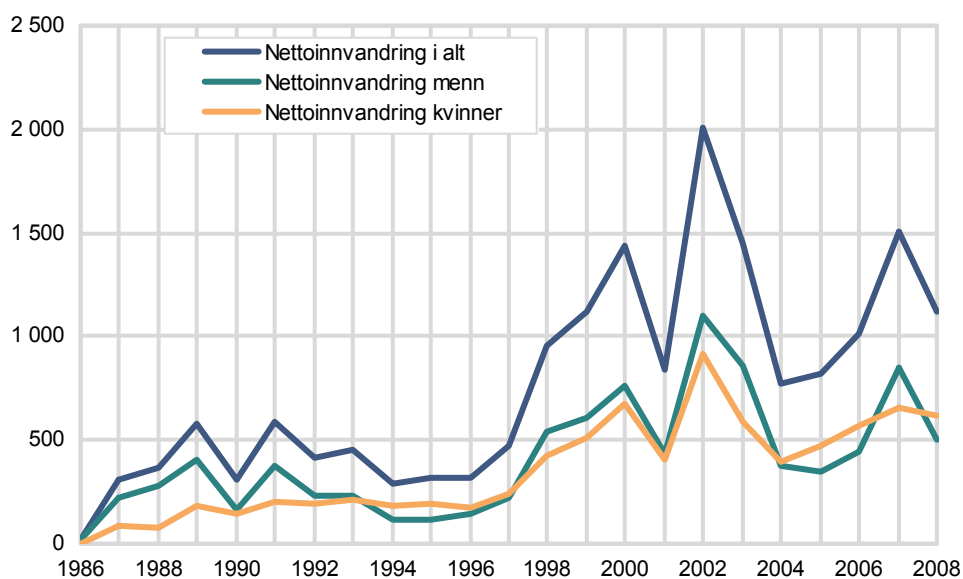
De første somaliske flyktningene kom til Norge på midten av 1980-tallet, og antallet innvandringer økte noe i kjølvannet av oppløsningen av den somaliske staten i 1991 (Figur 8.1). Den store innvandringen av somaliere til Norge kom senere, først fra 1999 (hvor mer enn 1000 innvandret) og framover. Mens det på 90-tallet kom rundt 500 i året, kom det mellom 1 000 og 2 000 fra 1999 og senere. Likevel var det så mange fra Somalia midt på 1990-tallet at somaliere ble tatt med blant de ti landene i levekårsundersøkelsen i 1996.

Det var størst innvandring til Norge av somaliske statsborgere i 2002, da det kom nær 2 200 personer (det vil si, det var dette året de fikk gyldig oppholdstillatelse). Mange har kommet som enslige mindreårige asylsøkere, og få av disse har siden fått foreldre til Norge (Pettersen 2007).

De fleste årene har det kommet flere somaliske menn enn kvinner til Norge. Særlig på slutten av åttitallet og begynnelsen av nittitallet kom det flest menn, mens kjønnsfordelingen var mer jevn på midten og slutten av 90-tallet.

Innvandringen har vært relativt stor fra Somalia de siste årene i forhold til fra andre land utenfor EØS, men det har vært en vesentlig større innvandring av irakiske statsborgere etter tusenårsskiftet, og det har kommet omtrent like mange russere. Utvandringsstatistikken viser når somaliske statsborgere ble registrert utflyttet i folkeregisteret. Dette kan skje lenge etter at personen i realiteten er flyttet ut. Utvandringen har steget noe etter 1999, og nådde en topp i 2004, da over 400 somaliske statsborgere ble registrert utflyttet. Deretter ser den ut til å ha sunket til et lavt nivå på rundt 100 i året. Det har vært flere fra Somalia som reiser fra Norge enn andre i landgrupper fra Asia og Afrika på 2000-tallet. Statistikken om hvor de har reist er mangelfull, men vi antar at få har flyttet tilbake til Somalia.

Figur 8.1. Årlig nettoinnvandring av statsborgere av Somalia, etter kjønn. 1986-2008. Absolutte tall

Kilde: Befolkningsstatistikk, Statistisk sentralbyrå

Flertallet av somalierne som har kommet til Norge, har kommet av fluktlignende årsaker. De aller fleste flyktningene fra Somalia kommer som asylsøkere, bare et fåtall kommer som overføringsflyktninger. Ved inngangen 2009 var det bare 233

somaliere bosatt i Norge som var kommet som overføringsflyktninger, mens nær 10 000 var kommet som asylsøkere. De øvrige har kommet gjennom familieinnvandring. Det er knapt registrert noen arbeids- eller utdanningsinnvandring fra Somalia.

Tabell 8.1. Inn-, ut- og nettoinnvandring av statsborgere av Somalia, etter kjønn. 1986-2008. Absolutte tall

	Innvandring			Utvandring			Nettoinnvandring		
	I alt	Menn	Kvinner	I alt	Menn	Kvinner	I alt	Menn	Kvinner
1986	20	17	3	1	-	1	19	17	2
1987	314	224	90	2	2	-	312	222	90
1988	367	285	82	3	2	1	364	283	81
1989	586	405	181	5	4	1	581	401	180
1990	348	191	157	41	31	10	307	160	147
1991	668	443	225	83	64	19	585	379	206
1992	502	295	207	85	67	18	417	228	189
1993	566	319	247	117	86	31	449	233	216
1994	392	182	210	98	70	28	294	112	182
1995	392	165	227	78	45	33	314	120	194
1996	367	172	195	49	28	21	318	144	174
1997	518	256	262	49	30	19	469	226	243
1998	1 058	590	468	98	54	44	960	536	424
1999	1 160	627	533	42	22	20	1 118	605	513
2000	1 541	812	729	105	52	53	1 436	760	676
2001	1 055	562	493	211	126	85	844	436	408
2002	2 173	1 190	983	162	93	69	2 011	1 097	914
2003	1 732	1 023	709	281	160	121	1 451	863	588
2004	1 185	616	569	416	239	177	769	377	392
2005	1 103	506	597	286	162	124	817	344	473
2006	1 199	568	631	185	122	63	1 014	446	568
2007	1 636	914	722	135	66	69	1 501	848	653
2008	1 231	567	664	113	69	44	1 118	498	620

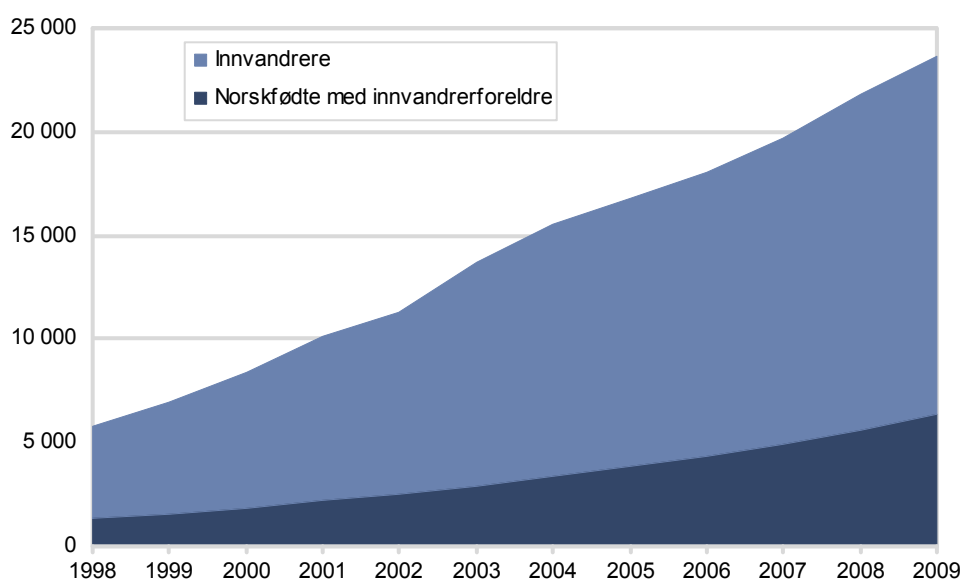
Kilde: Befolkningsstatistikk, Statistisk sentralbyrå

8.1.2. Stor økning i antallet innvandrere fra Somalia de siste 10 år

Ved inngangen til 2009, bodde det 23 600 personer med bakgrunn fra Somalia i Norge - 17 300 innvandrere og 6 400 norskfødte med foreldre fra Somalia. Sammen utgjorde disse den femte største gruppen. Det var flere med bakgrunn fra Polen, Pakistan, Sverige og Irak registrert bosatt i Norge (Tabell).

Teller vi bare innvandrere og ikke norskfødte, utgjør somaliene også den femte største gruppen.

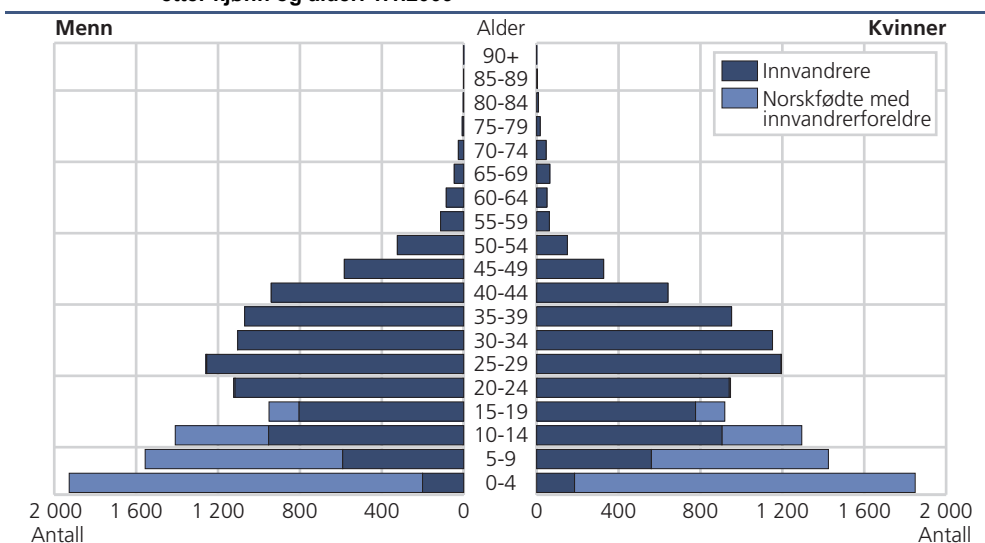
Figur 8.2. Antall innvandrere og norskfødte med foreldre fra Somalia. 1998-2009

Kilde: Befolkningsstatistikk, Statistisk sentralbyrå

Figur 8.2 viser hvordan antallet somaliere har økt siden 1998. Ved inngangen til 2006, rundt tiden da LKI ble gjennomført, bodde det 13 700 innvandrere og 4 300 norskfødte med foreldre fra Somalia i Norge, og samlet var de den gang den 6. største gruppen. I årene fremover kommer det trolig til å bli flere innvandrere og norskfødte med bakgrunn fra Somalia i Norge. Hovedvekten av innvandrerne fra Somalia er i 20- eller 30-årene, det vil si i fruktbar alder, og innvandrere fra Somalia har så langt fått store barnekull. Dessuten har det vært en relativt jevnt høy nettoinnvandring fra Somalia de siste årene. Selv om kjønnsfordelingen ikke er så skjev blant somaliske innvandrere vil det trolig være et betydelig potensial for både familiegjenforening og – etablering. Kontrasten er stor til for eksempel innvandrere fra Chile, hvor flertallet er over fruktbar alder, og hvor innvandringen fra Chile nær har stoppet opp.

Figur 8.3. Antall innvandrere fra Somalia og norskfødte med somaliske innvandrerforeldre, etter kjønn og alder. 1.1.2009

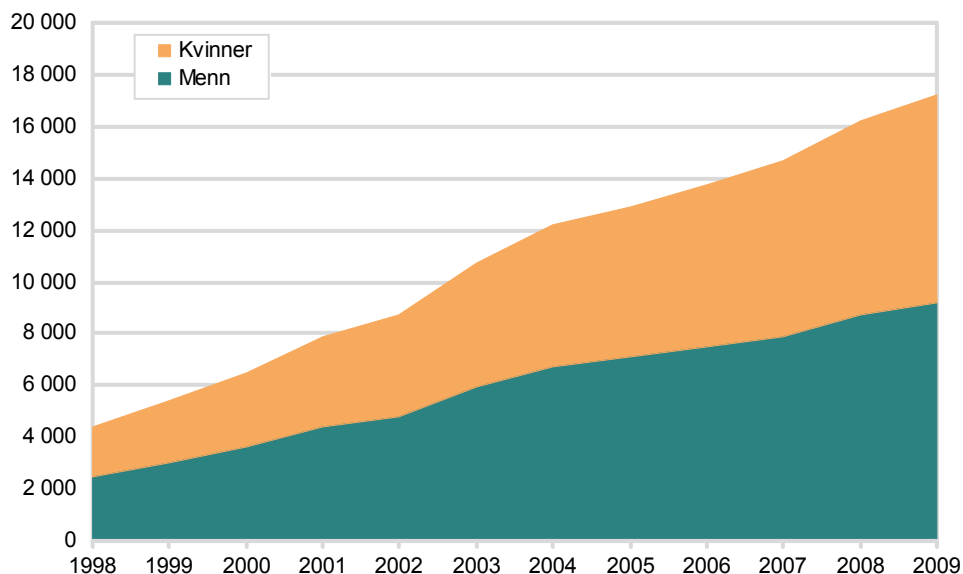

Kilde: Befolkningsstatistikk, Statistisk sentralbyrå

Innvandrere fra Somalia har en befolkningsstruktur som er relativt typisk for innvandrergupper med kort botid i Norge, der de fleste har bakgrunn som flyktninger; mange er unge voksne, og det er flest menn. Også ved inngangen til 2009 var det noe flere menn enn kvinner blant innvandrerne fra Somalia (9 200 mot 8 000), og blant dem over 45 år er kjønnsfordelingen særlig skjev (Figur 8.3), her er det 160 menn for hver 100 kvinner. Blant dem i fruktbar alder er det imidlertid omtrent like mange kvinner som menn. Som vi skal se i avsnitt 8.6.1, er det langt mer vanlig at somaliske kvinner bor alene med barn sammenlignet med kvinner i andre landgrupper. Også i LKI-utvalget er en relativt stor andel av kvinnene vi intervjuet alenemødre. Dette gjaldt mer enn hver tredje kvinne fra Somalia som vi intervjuet.

Figur 8.4 viser økningen i antallet bosatte menn og kvinner fra Somalia i perioden 1998 til 2009. Andelen kvinner har økt noe i perioden, fra 44 prosent i 1998 til 47 prosent i 2008. Årsaken til den vedvarende mannsovervekten er at mange menn har kommet i forveien til Norge, mens en eventuell familie fortsatt bor i hjemlandet. Sammenlignet med andre nyere flyktningegrupper, er imidlertid ikke kjønnsfordelingen blant somalierne veldig skjev lenger. For eksempel er det en skjevtere kjønnsfordeling blant dem fra Irak, Afghanistan og Eritrea.

De 6 400 norskfødte med somaliske foreldre utgjorde ved inngangen til 2009 den 3. største gruppen norskfødte etter de med foreldre fra Pakistan og Vietnam. Av alle personer med bakgrunn fra Somalia – innvandrere og norskfødte med somaliske foreldre, var 27 prosent norskfødte. Andelen norskfødte er svært høy for en så nyankommen gruppe, mye høyere enn for sammenlignbare land. Som Figur 8.3 viser, var disse svært unge; åtte av ti var under 10 år og knapt noen var over 20 – bare 22 personer.

Figur 8.4. Antall menn og kvinner fra Somalia, og bosatt i Norge. 1998-2009

Kilde: Befolkningsstatistikk, Statistisk sentralbyrå

Man måtte være minst 16 år for å komme med i LKI-utvalget. Av den grunn var det naturlig nok svært få norskfødte med somaliske foreldre som ble intervjuet.

Derfor vil vi her kunne bruke ”somalier” og ”somalisk innvandrere” uten at det blir misvisende. Og i motsetning til for innvandreregrupper med lengre botid i Norge, som de fra Pakistan og Vietnam, vil ikke levekårene til de norskfødte med innvandrerforeldre påvirke tallene.

8.1.3. Kort botid

Somalierne er blant innvandreregruppene i Norge som har kortest botid. Ved inngangen til 2009 hadde 23 prosent av alle bosatte somaliere to års botid eller mindre, mens 13 prosent hadde 15 års botid eller mer (Tabell 8.2). Det finnes grupper i Norge hvor det er minst like store andeler som har to års botid eller mindre, som de fra Thailand, Filippinene, Polen, Afghanistan, India og Russland, men ingen av disse landgruppene ble intervjuet i LKI (Figur A1).⁶⁸ Som Tabell 8.2 viser, er kjønnsfordelingen særlig skjev blant dem som har bodd i Norge i 16 år eller mer. I denne kategorien havner de som kom på slutten av 80-tallet og begynnelsen av 90-tallet, da det kom langt flere menn enn kvinner, som vi så i forrige avsnitt.

Tabell 8.2. Antall innvandrere fra Somalia, etter kjønn og botid. 1.1.2009

Botid	Menn	Kvinner	I alt	Andel kvinner
0-2 år	2 019	1 966	3 985	0,49
3-7 år	3 482	3 040	6 522	0,47
8-15 år	2 480	2 339	4 819	0,49
16 år og over	1 241	688	1 929	0,36
I alt	9 222	8 033	17 255	0,47

Kilde: Statistisk sentralbyrå, befolkningsstatistikk

Også i LKI var det somaliene i utvalget som hadde kortest botid, sammen med dem fra Irak. Her var det et kriterium at man hadde minst 2 års botid for å komme med i utvalget, det vil si at det var ingen helt nyankomne som ble intervjuet. I 1996 var de intervjuede somaliernes mediane botid 5 år, mens den hadde steget til 6 år i 2005/2006 (Figur A2).⁶⁹ Som Figur 8.5 viser, var det over halvparten som hadde 3-7 års botid, mens en tiendedel hadde 16 års botid eller mer, mens resten hadde 8-15

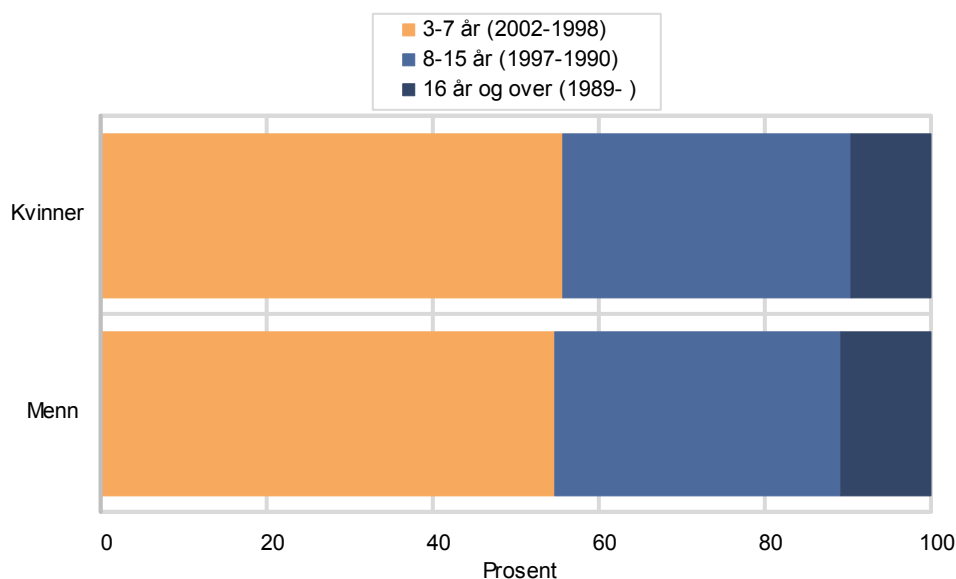
⁶⁸ Noen figurer og tabeller omtales i alle kapitler. Heller enn å gjenta disse i hvert eneste kappittel, er de samlet bak i et vedlegg, og disse figurene og tabellene har et nummer som starter med bokstaven A.

⁶⁹ Når personene i utvalget sorteres i stigende rekkefølge etter hvor lenge de har bodd i Norge, har personen i midten en botid tilsvarende medianen.

års botid. Det var små forskjeller mellom kvinner og menn fra Somalia i hvor lang botid de vi intervjuet hadde.

Figur 8.5. Innvandrere fra Somalia, etter botid (ankomstår i parantes) og kjønn. Prosent

Kilde: Levekår blant innvandrere 2005/2006, Statistisk sentralbyrå

Blant gruppene vi intervjuet, var det bare de fra Irak som hadde kortere median botid i 2005/2006 (5 år). Ellers varierte median botid fra 11 år (Serbia-Montenegro) til 19 år (Pakistan). Botiden i Norge har mye å si for innvandreres levekår på ulike felt. Det tar tid å knekke kodene til det norske samfunnet, lære seg norsk, ta utdanning og/eller få godkjent utdanning, danne nettverk og finne arbeid. Multivariate analyser av LKI-data, viser at alder, kjønn, landbakgrunn og botid er demografiske variable med betydning for hvorvidt en innvandrer er sysselsatt eller ikke.⁷⁰ At innvandrere fra Irak og Somalia har vært så mye kortere tid i Norge enn de andre gruppene vi intervjuet, er viktig å ha i mente når vi skal forstå deres levekår. Det kan blant annet bidra til å forklare at mange fra Somalia og Irak ikke er godt integrert i arbeidsmarkedet. Ettersom innvandrere fra disse to landene til en stor del er relativt nyankomne flyktninger, er det naturlig å sammenligne disse to gruppene.

Noe lengre botid i 2005/2006 enn i 1996 kan også bidra til å forklare forbedringer i levekår som vi finner, som for eksempel at somaliernes bosituasjon er noe bedret i løpet av tiårsperioden. Sammenlignet med de andre landgruppene, er imidlertid somaliene den gruppen som hadde den minste økningen i botid, fordi det særlig mot slutten av perioden er kommet mange nye innvandrere fra Somalia. Dersom vi finner at somaliernes bedring i levekår har vært relativt liten i forhold til de andre gruppene, kan det stadige tilslaget av nye somaliere og den relativt lille økningen i botid for gruppen bidra til å forklare dette.

Ettersom det i LKI er liten forskjell mellom somaliske kvinners og menns botid i Norge, kan vi i liten grad forklare kjønnsforskjeller i denne gruppen ved å vise til botid.

8.1.4. Svarprosent og representativitet

Det er mye interessant informasjon å hente fra feltarbeidet i LKI, det vil si fra tiden vi var ute og intervjuet de som var trukket ut til å delta i undersøkelsen. Hvilke grupper var vanskelige å få tak i? Hvem foretrakk å bli intervjuet på norsk? Er somaliene som ble intervjuet representative for somaliene som bor i Norge? Slike

⁷⁰ Analysene er gjort av forsker Svein Blom ved Statistisk sentralbyrå, og publiseres i 2010.

spørsmål er inngående behandlet i dokumentasjonsrapporten om levekårsundersøkelsen (Gulløy 2008), her skal vi først og fremst se på i hvilken grad somalierne som ble intervjuet i LKI er representative for somalierne i Norge.

Somalierne var den gruppen hvor færrest av dem som var trukket ut til å delta i undersøkelsen, faktisk ble intervjuet, bare 54 prosent – 55 prosent av mennene og 53 prosent av kvinnene. Gjennomsnittet var 64 prosent for de ti gruppene (Tabell). Dette er ikke fordi somalierne var spesielt uvillige til å svare. 22 prosent av dem som ble trukket ut deltok ikke fordi de ikke ønsket det, noe som er på gjennomsnittet for de 10 landgruppene. Like vanlig var det at personen ikke var å treffe på den adressen de sto oppført med i folkeregisteret, og vanligst var denne frafallsårsaken blant somalierne og iranerne (22 mot 12 prosent i snitt). Dette kan henge sammen stor grad av uregistrert flytting og utvandring blant somalierne.

Kriteriene for å komme med i trekkepopulasjonen, det vil si dem som kunne bli trukket ut til å delta i levekårsundersøkelsen, var følgende:

- Måtte være innvandrere eller norskfødt med to innvandrerforeldre
- Måtte ha bakgrunn fra ett av de aktuelle ti landene
- Måtte ha bodd i Norge i minst to år per 1. september 2005
- Måtte være mellom 16 og 70 år den 1. januar 2006

Er somalierne vi intervjuet representative for somalierne i Norge som fylte disse kriteriene? I og med at ikke alle vi trakk ut, faktisk ble intervjuet, er det ikke slik at somalierne vi intervjuet er et nøyaktig speilbilde av trekkepopulasjonen av somalierne. Men de er langt fra noe vrengebilde. Analysene av utvalget viser at i det somaliske utvalget er menn svakt overrepresentert, de yngste er kraftig underrepresentert, Oslo er underrepresentert og de som bodde i småkommuner er overrepresentert. For å si det på en annen måte; i speilet som levekårsundersøkelsen representerer, tar i somaliernes tilfelle kvinner, yngre og Oslo-boere noe mindre plass enn de gjør i virkeligheten. Alt i alt konkluderer imidlertid Gulløy med at det for somalierne er god representasjon langs de kjennemerkene vi har sjekket for, bortsett fra for bosted (Gulløy 2008:34).

Ettersom resultatene bygger på opplysninger om et utvalg av befolkningen, er det knyttet en statistisk usikkerhet til dem. Og når vi deler opp i undergrupper, som menn og kvinner, eller sysselsatte og ikke-sysselsatte, blir usikkerheten særlig stor, og noen ganger så stor at vi ikke gjengir resultatene. Eksempelvis er det såpass få somaliske kvinner som er sysselsatt i utvalget, at vi ikke vil se på forskjeller mellom sysselsatte kvinner og menn fra Somalia. Vi skal ikke i denne rapporten gjengi signifikanstester av resultater og forskjeller, dvs. oppgi et tall som sier noe om med hvor stor sikkerhet vi kan si noe om populasjonen basert på svarene til dem vi intervjuet. Vi vil imidlertid poengtere det når prosenttall bygger på små tall, og unngå å gjengi resultater som er for usikre.

Dersom vi ikke nevner annet, er prosentandelen beregnet ut fra de 245 somalierne vi intervjuet, 140 menn og 105 kvinner.

8.2. Bakgrunn fra Somalia

Innvandrerne fødes ikke på grensen til Norge. De har med seg en bagasje og en bakgrunn som på mange måter vil prege deres muligheter til å tilpasse seg samfunnet i Norge. I LKI spurte vi blant annet om foreldrenes sosioøkonomiske bakgrunn, hvor de var vokst opp i opprinnelseslandet og hva de hadde av yrkeserfaring. Som vi skal se, kom mange somaliere til Norge uten yrkeserfaring, særlig kvinner.

8.2.1. 70 prosent svarte at de var oppvokst i en større by

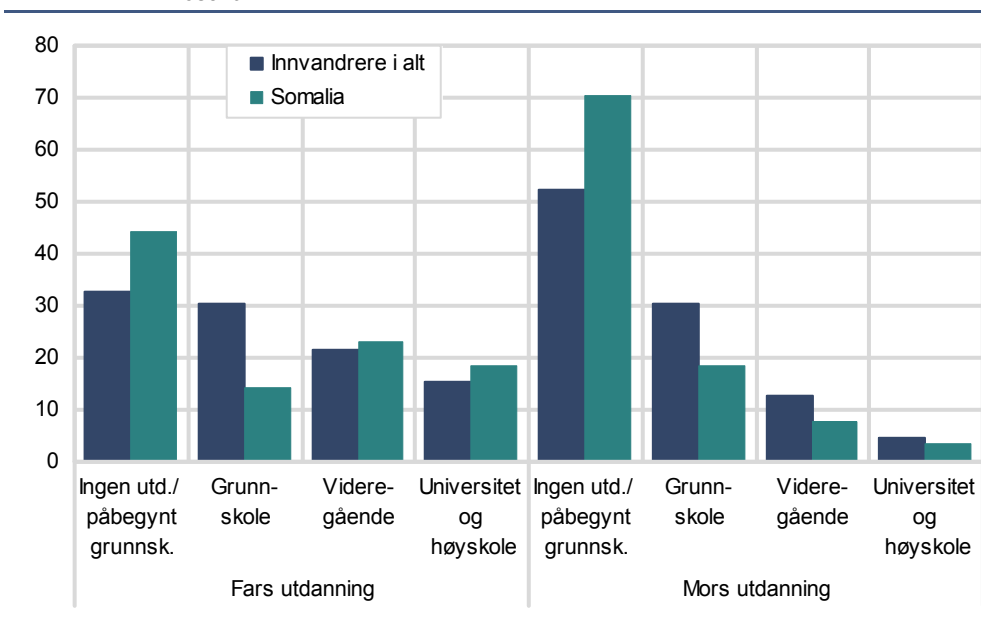
I LKI svarte 70 prosent av somalierne at de var oppvokst i en større by, 14 prosent i en småby og 16 prosent på landsbygda. Somalierne var dermed blant gruppene vi

intervjuet hvor flest svarte at de kom fra større byer. Mest urbane var de fra Chile (82 prosent oppvokst i større by), minst urbane var de fra Sri Lanka (25 prosent). At de fleste kommer fra store byer, bekreftes av landinfo.no, utlendingsforvaltningens fagenhet for landinformasjon: ”Somaliske asylsøkere til Norge de siste årene kommer i all hovedsak fra de store byene, de fleste fra områdene rundt Mogadishu og langs kysten i sør” (landinfo.no (d)).

8.2.2. Foreldrene har lav utdanning

Vi spurte dem vi intervjuet hvilken utdanning deres foreldre hadde. Her ser vi bare på dem som var kommet til Norge som voksne. I alle gruppene var det fedrene som hadde høyest utdanning, og i snitt svarte halvparten at mor ikke hadde fullført grunnskolen (Figur A4). Syv av ti somaliere hadde en mor som ikke hadde grunnskole og mer enn fire av ti hadde en far uten fullført grunnskole. Derimot var det mindre vanlig blant somaliene enn blant andre innvandrere at mor og far hadde fullført grunnskolen, men ikke mer. Sagt med andre ord; dersom somaliernes foreldre ikke har videregående utdanning eller mer, så har de ingen utdanning. Svært få hadde mødre med høyere utdanning, noe som var litt mer vanlig for fedrene.

Figur 8.6. Foreldres høyeste fullførte utdanning, blant innvandrere som var minst 18 år ved ankomst. Innvandrere fra de ti landene i LKI i alt og innvandrere fra Somalia. Prosent¹

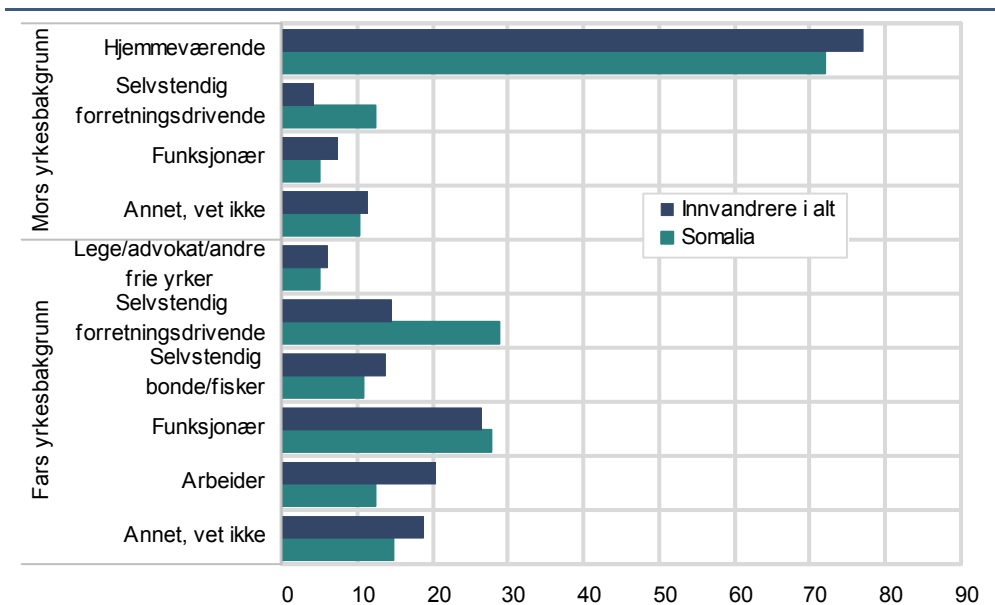

¹ N= 2106 personer for alle innvandrere i LKI og 183 for somaliere
 Kilde: Levekår blant innvandrere 2005/2006, Statistisk sentralbyrå

8.2.3. Mange selvstendig forretningsdrivende fedre

Det store flertall somaliere, som innvandrere ellers i LKI, hadde mødre som ikke var yrkesaktive, men hjemmевærende (Figur 8.7). Dette gjaldt syv av ti mødre. Det vanligste yrket for fedrene var å være selvstendig forretningsdrivende eller funksjonærer. Nær tre av ti somaliere som kom som voksne, hadde fedre som drev egen forretning og like mange som hadde funksjonærfedre. Det var langt mer vanlig for fedrene til somaliske innvandrere å være selvstendig forretningsdrivende enn andre gruppers fedre.

Figur 8.7. Foreldres yrke i opprinnelseslandet, blant innvandrere som var minst 18 år ved ankomst. Innvandrere fra de ti landene i LKI i alt og innvandrere fra Somalia. Prosent¹

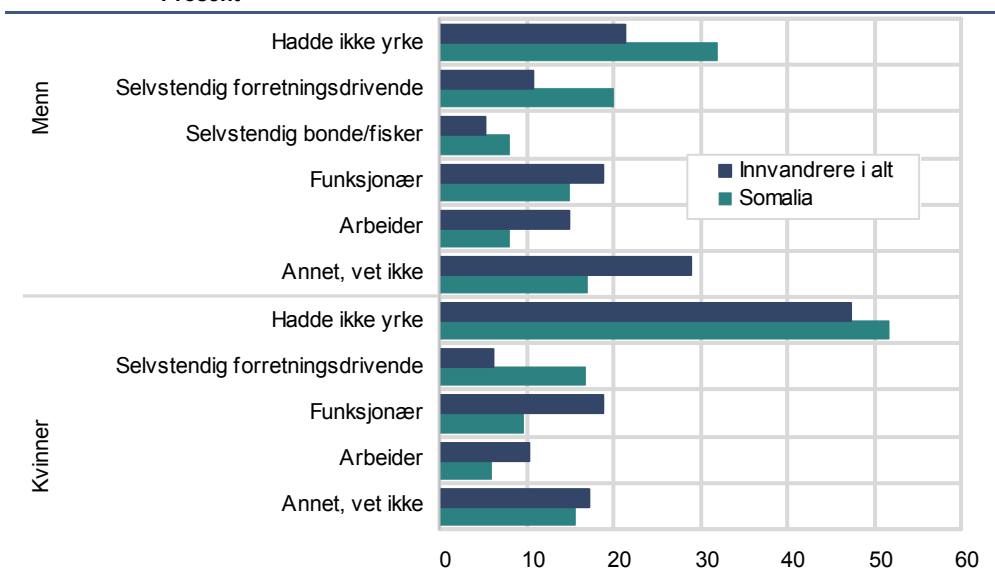
¹ N= 2106 personer for alle innvandrere i LKI og 183 for somaliere
Kilde: Levekår blant innvandrere 2005/2006, Statistisk sentralbyrå

8.2.4. Mange mangler yrkeserfaring og utdanning fra Somalia

I undersøkelsen spurte vi også om hvilket hovedyrke innvandrerne hadde i opprinnelseslandet, og vi har her bare sett på dem som var 18 år eller eldre da de kom til Norge. I likhet med, men i større grad enn, de andre innvandrergroppene, var det vanligste svaret at respondenten fra Somalia ikke hadde yrke i opprinnelseslandet. Tre av ti somaliske menn og fem av ti somaliske kvinner svarte dette. Det var mer vanlig blant somaliere, både kvinner og menn, enn blant andre, å ha vært selvstendig forretningsdrivende. Det var også noen som hadde vært funksjonærer, men færre enn gjennomsnittet for innvandrere i LKI.

I avsnitt 8.4.1 skal vi se at mange, særlig kvinner, kommer til Norge uten utdanning over hodet, og svært få har høyere utdanning.

Figur 8.8. Yrke i opprinnelseslandet blant menn og kvinner fra Somalia som var minst 18 år ved ankomst. Innvandrere fra de ti landene i LKI i alt og innvandrere fra Somalia. Prosent¹

¹ N= 951 for kvinner og 1 155 for menn for alle innvandrere i LKI og N=83 for kvinner og 100 for menn for innvandrere fra Somalia
Kilde: Levekår blant innvandrere 2005/2006, Statistisk sentralbyrå

8.3. Boforhold

Fra befolkningsregistrene vet vi en del om somaliernes bo – og flyttemønster; som at det er vanlig at somaliere bosatt i Norge flytter til Oslo, og at mange, særlig kvinner, bor alene med barn. Vi skal her blant annet se på hvor vanlig det er blant somaliere å eie sin egen bolig, og å bo trangt, samt hva somalierne selv mener om sine boforhold. For disse temaene er det ikke naturlig å se på forskjeller mellom kvinner og menn. Selv om det blant somalierne er relativt mange som bor alene, er de ikke mange nok til at vi kan si noe om forskjeller mellom aleneboendekvinner og -menn hva gjelder deres bosituasjon.

8.3.1. Mange flytter videre til Oslo

Flyktninger og asylsøkere som kommer til Norge blir bosatt gjennom en avtale mellom staten og kommunene, i et utvalg norske kommuner. Ved utgangen av mai 2009 hadde 263 av Norges 430 kommuner vedtak om å bosette flyktninger samme år, fra Kristiansand i sør til Vadsø i nord, ifølge Integrerings- og mangfoldsdirektoratet. Flyktningenes bosettingsmønster vil derfor være mer preget av myndighetenes bosettingspolitikk enn av egne valg de første årene.

Etter ei tid flytter imidlertid mange til Oslo og hovedstadsregionen, og dette er særlig vanlig blant somalierne. Nær halvparten (46 prosent) bodde i Oslo ved inngangen til 2009, mot 12 prosent i hele befolkningen og 30 prosent av alle innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre. Bare blant dem fra Sri Lanka (53 prosent) og Pakistan (69 prosent) er det mer vanlig å bo i hovedstaden av gruppene som var med i LKI (Figur A7).

Det vil si at mange somaliere, i likhet med mange andre flyktningegrupper, flytter fra kommunen de først bosettes i. 44 prosent av somalierne som ble bosatt i 1998-2003 hadde flyttet videre i løpet av de første fem årene etter bosetting, 19 prosent til Oslo (Høydahl 2009:42). Det har imidlertid de siste årene blitt langt mindre vanlig blant somaliere å flytte fra den første bosettingskommunen, og de som har kommet de siste årene har flyttet til Oslo i mindre omfang enn tidligere (ibid:47-48). Høydahl peker på innføringen av introduksjonsordningen som en viktig årsak til at flyktninger de siste årene har blitt mer bofaste.

8.3.2. Bor dårlig...

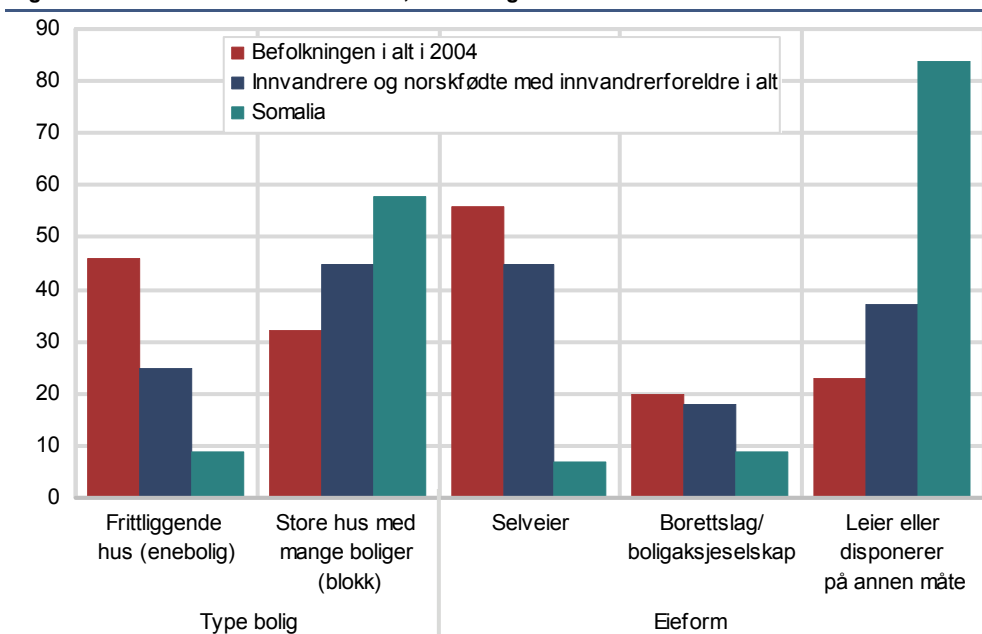
Hva slags hustype folk bor i, eiendomsforholdet til boligen, hvilken størrelse boligene har i forhold til antall husholdsmedlemmer og hvordan boligen er kvalitetsmessig, er forhold som har betydning for levekårene. Litt forenklet kan ulike boligtyper og eiendomsforhold oppfattes som et hierarki med den selveide eneboligen øverst og den private hybelleiligheten eller kommunale leieboligen nederst. I en slik modell er det i hovedsak boligøkernes økonomiske ressurser som avgjør hvor i hierarkiet den enkelte havner. Med bedre råd vil husholdningen normalt rykke oppover i bolighierarkiet. Men også andre forhold påvirker folks valg av bolig.

Hvor mange personer og generasjoner som bor i husholdningen, samt personlige preferanser og forventninger bidrar til å nyansere en slik enkel hierarkisk modell. I byer vil gjerne unge enslige foretrekke å bo trangere og mer sentralt, mens småbarnsfamilier ofte verdsetter mer plass og tilgang på grøntarealer lenger fra sentrum. Her vet vi imidlertid lite om hvorvidt innvandreren selv for eksempel ønsker å bo i blokk, men vi vil si litt om hvor innvandrerne befinner seg i bolighierarkiet uten å ta hensyn til hvorvidt plasseringen i hierarkiet er selvvalgt.

Somalierne er av gruppene vi intervjuet hvor det er mest vanlig å bo i blokk, å leie og å bo trangt. 58 prosent bor i blokk, og svært få bor i enebolig (9 prosent) eller eier boligen de bor i, enten selv eller gjennom borettslag (hhv 7 og 9 prosent). De tilsvarende tallene for gjennomsnittet av innvandrerne i LKI er henholdsvis 45 prosent i blokk, 25 prosent i enebolig og 63 prosent eier (Figur 8.9). Blant somalierne som leier, er det langt mer vanlig å leie av kommunen enn det er blant andre grupper, mens det er mindre vanlig å leie av private (Blom og Henriksen 2008:43).

Et flertall av somaliene bor trangt etter objektive kriterier (65 prosent), langt flere enn innvandrernes gjennomsnitt (45 prosent). ”Trangt” vil i denne sammenhengen si at det er flere personer i husstanden enn det er rom i boligen, eller at man bor alene på ett rom. I likhet med andre landgrupper, er det imidlertid langt færre som selv synes de har for liten plass enn hva det objektive målet på trangboddhet skulle tilsi (46 prosent) (Figur A8). Likevel – i ingen andre grupper er det like stor andel som selv synes de bor trangt – nærmest kommer de fra Irak (37 prosent).

Figur 8.9. Innvandrere fra Somalia, etter boligforhold. Prosent

Kilde: Levekår blant innvandrere 2005/2006, Statistisk sentralbyrå og Levekårsundersøkelsen 2004

Det koster å bo bra og eie egen bolig, og somaliernes bosituasjon henger sammen med at mange ikke har arbeid og at mange har lave inntekter. Det tar også tid å komme inn på boligmarkedet, og somaliene var blant dem som i 2005/2006 hadde kortest botid. Lave inntekter og kort botid har imidlertid også innvandrere fra Irak, som har noe bedre boforhold enn somaliene. At mange leier og bor i blokk, henger også sammen med at mange bor i Oslo, hvor slike boformer er vanlig. Innvandrere fra Irak bor i mindre grad i Oslo. Også blant dem fra Pakistan og Tyrkia, hvor mange bor i og rundt hovedstaden, er det å bo i blokk vanlig. I disse gruppene er det imidlertid langt mer vanlig å eie leiligheten de bor i, men så har også de fra Pakistan og Tyrkia bodd lengre i Norge enn somaliene.

Det er også mange somaliere som oppgir å ha opplevd diskriminering på boligmarkedet. Av gruppene vi intervjuet i LKI, var dette mest vanlig blant somaliene. Mer enn fire av ti var helt sikker, eller hadde mistanke om, at de hadde blitt nektet å leie eller kjøpe bolig på grunn av sin innvandrerbakgrunn, dobbelt så stor andel som for gjennomsnittet i LKI (Figur A9). Det var imidlertid enda flere somaliere som svarte det samme i 1996, seks av ti. Diskriminering på boligmarkedet kan være et reelt hinder mot å få tilgang til kvalitativt gode boliger, og kan bidra til å forklare somaliernes relativt dårlige boligsituasjon.

8.3.3. ... men bedre enn i 1996

I likhet med andre landgrupper, har somaliene bedret sin boligsituasjon noe siden levekårsundersøkelsen i 1996, i den forstand at færre bodde i blokk (58 mot 66 prosent), marginalt flere bor i enebolig (9 mot 6 prosent) og flere eide boligen de bodde i i 2005/2006, enten selv eller gjennom borettslag (16 prosent vs 8 prosent). Det er imidlertid omtrent like mange som bor trangt, både om vi ser på det objektive målet på trangboddhet, og om vi ser hva somaliene selv synes om hvor god plass de har. At ikke bosituasjonen har bedret seg mer, henger delvis sammen med

at somalierne som ble intervjuet i 2005/2006 bare hadde ett år lengre median botid sammenlignet med 1996.

Det ville være interessant å undersøke boforholdene til somaliere som bor alene, eventuelt alene sammen med barn, men i vårt utvalg er de for få til å at vi kan si noe sikkert om dem.

Innvandrere fra Somalia i norske kommuner

Det bor innvandrere i alle landets kommuner. I rapporten "Innvandrere i norske kommuner" beskrives 17 innvandrergruppers demografi og levekår i et utvalg kommuner, inkludert de fra Somalia (Pettersen 2009). Slik avdekkes for eksempel hvorvidt de med somalisk bakgrunn som bor i Stavanger skiller seg fra dem som bor i Bergen og Oslo. Rapporten kan gi kommuner og statlige myndigheter et bedre empirisk grunnlag for sin integreringspolitikk.

8.4. Utdanning og norskferdigheter

Gjennom registerstatistikken vet vi mye om innvandreres deltakelse i det norske utdanningssystemet. Vi har imidlertid ikke noe system for å fange opp hva innvandrerne har tatt av utdanning før de flytter til Norge, så dette er en viktig side ved innvandreres bakgrunn og kompetanse som vi vet lite om. Gjennom LKI har vi hatt mulighet til å spørre innvandrerne mer om deres utdanningsbakgrunn, og også om hvordan de vurderer egne norskferdigheter.

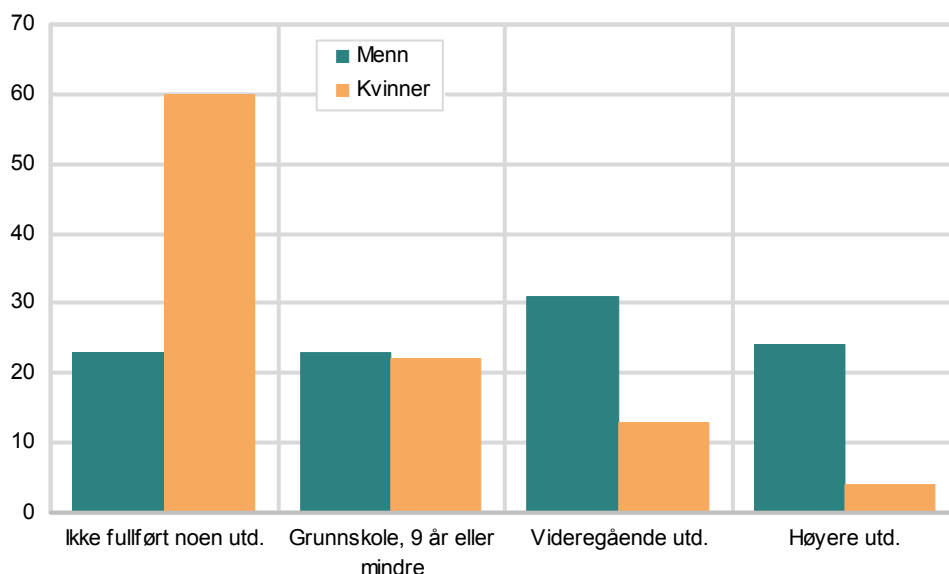
8.4.1. Seks av ti somaliske kvinner manglet grunnskolen da de kom til Norge

Det eksisterer lite statistikk om de sosioøkonomiske forholdene i Somalia, men ifølge landinfo.no, er det ca 20 prosent av somaliske barn som påbegynner grunntidning, og av disse når omtrent hver femte elev femte klasse. Omtrent 25 prosent av den voksne befolkningen kan lese og skrive. Lese- og skriveferdighetene varierer sterkt mellom byene og landsbygda. Eksempelvis er andelen kvinner som kan lese og skrive på landsbasis ca 14 prosent, mens den blant kvinner på landsbygda og blant nomader oppgis av UNDP og Verdensbanken å være 7 prosent (landinfo.no (d)).

Utdanningsnivået blant somalierne som kom til Norge etter fylte 18 år, var langt lavere enn for de fleste andre grupper vi intervjuet i LKI, og det gjaldt særlig kvinnene (Figur A10 og Figur A11). Bare 4 prosent av kvinnene vi intervjuet som kom til Norge etter fylte 18 år, sa at de hadde høyere utdanning, mens 60 prosent ikke hadde fullført noen utdanning overhodet. Det samme gjelder henholdsvis 24 og 23 prosent av de somaliske mennene (Figur 8.10). Ingen andre grupper hadde like lavt utdanningsnivå for kvinnene. Blant mennene var det bare de fra Vietnam hvor like få hadde fullført grunnskolen før de kom til Norge. Blant innvandrere fra Irak, hvor også mange er nyankomne flyktninger, var det langt mer vanlig med høyere utdanning fra hjemlandet enn for de to andre gruppene. At somalierne er blant dem som i minst grad deltar i utdanningssystemet, og som har dårligst resultater fra introduksjonsprogrammet (Mathisen 2008:36), kan og bør forstås i lys av at så mange mangler grunnleggende utdanning når de kommer til Norge.

Selv om de som kommer fra Somalia har lavt utdanningsnivå, er det liten grunn til å tro at de som kommer til Norge er representative for somaliere i Somalia hva gjelder utdanningsnivå. Trolig er det enda vanskeligere for somaliere uten utdanning å reise ut enn det er for andre.

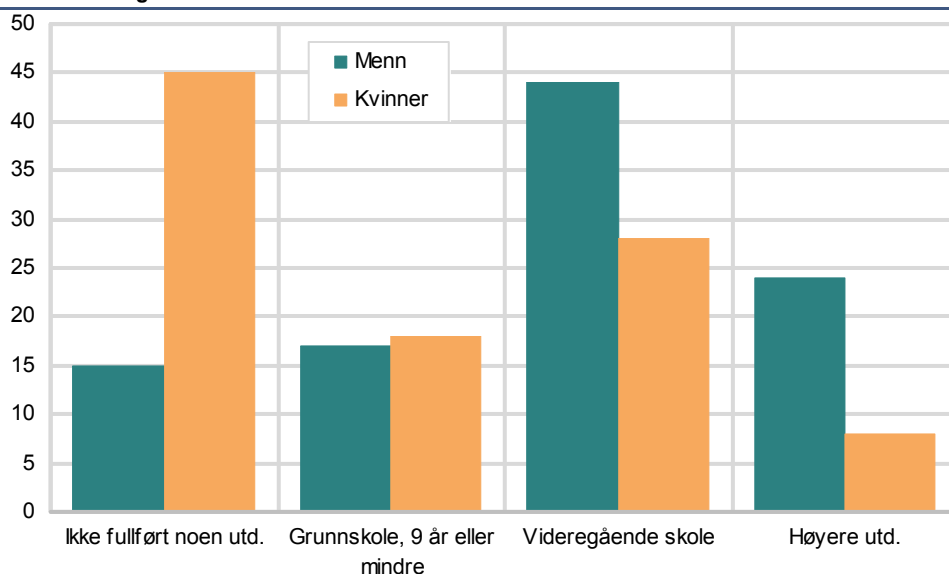
LKI gir oss en unik mulighet til å se på sammenhengen mellom en innvandrers utdanning og sysselsetting. Det er helt tydelig at høyere utdanning gir høyere grad av sysselsetting, og i tillegg er kjønnsforskjellene i sysselsettingsnivå langt mindre blant dem med høyere utdanning enn blant dem med lavere utdanning (Figur A16). At så mange somaliere, særlig kvinner, kommer til Norge med liten utdanning, gjør at de stiller svakere i jobbmarkedet enn innvandrere med høyere utdanning. Vi skal i avsnitt 8.5.3 se hvordan sysselsettingen varierer blant somaliske kvinner og menn med ulik utdanningsbakgrunn.

Figur 8.10. Utdanning tatt i utlandet blant innvandrere fra Somalia som kom til Norge i alder 18 år eller mer, etter kjønn. Prosent¹¹ N= 92 for menn og 82 for kvinner

Kilde: Levekår blant innvandrere 2005/2006, Statistisk sentralbyrå

8.4.2. Somaliske menn har langt høyere utdanning enn somaliske kvinner

Somaliske innvandrere har, som andre innvandrere, hatt muligheten til å ta utdanning i Norge, enten grunnskole, videregående eller høyere utdanning. Det har også mange somaliere rukket å gjøre, til tross for at mange har kort botid. Nær tre av ti av dem vi intervjuet i LKI som kom til Norge som voksne, svarte at de har fullført en form for utdanning i Norge, flere menn enn kvinner (Blom og Henriksen 2008:72). Etter som mennene hadde høyere utdanning i bagasjen da de kom til Norge enn kvinnene, og hadde i større grad fullført en utdanning i Norge, er de også høyest utdannet om vi ser på utdanningsnivået blant somaliere uansett hvor utdanningen er tatt og uansett alder ved innvandring. I 2005/2006 hadde 45 prosent av de somaliske kvinnene i utvalget ikke fullført noen utdanning, mot 15 prosent av mennene. Samtidig hadde 8 prosent av kvinnene høyere utdanning mot 24 prosent av mennene. Somaliske kvinner var dermed lavest utdannet av de 10 gruppene vi intervjuet.

Figur 8.11. Innvandrere fra Somalia, etter kjønn og høyeste fullførte utdanning i/utenfor Norge. Prosent¹

Kilde: Levekår blant innvandrere 2005/2006, Statistisk sentralbyrå

8.4.3. Lav deltakelse i utdanningssystemet, men mange i introduksjonsprogrammet

Somaliske innvandrere er blant dem som i minst grad deltar i utdanningssystemet. Høsten 2008 studerte 10 prosent av somaliske innvandrerkvinner i alderen 19-24 år ved høyskoler/universitet, og 7 prosent av somaliske innvandremenn. Her bruker vi registerstatistikk, og ser på alle innvandrere fra Somalia, ikke bare de som ble intervjuet i LKI.

Få innvandregrupper har en like lav deltakelse som somalierne, og den ligger langt lavere enn gjennomsnittet for innvandrerne i Norge (henholdsvis 20 og 15 prosent). Også blant dem i slutten av tyveåra, skiller somalierne seg ut med lav deltakelse i utdanningssystemet. 3 prosent av kvinner fra Somalia i alderen 25-29 studerer, mot 6 prosent av menn fra Somalia. Gjennomsnittet for alle innvandrere er hhv 11 og 9 prosent. Her må vi imidlertid ta med i betraktningen at de fleste nyankomne innvandrere fra Somalia deltar i introduksjonsordningen, og det er også en del i 20-åra som deltar i videregående opplæring eller grunnskoleopplæring. Det er faktisk flere 19-24-åringer fra Somalia som er i grunnskole- eller videregående opplæring enn i høyere utdanning (Pettersen 2009:258).

Også på videregående, er deltakelsen relativt lav sammenlignet med andre grupper. Halvparten av somaliske innvandrere mellom 16-18 år deltar i videregående utdanning, mot syv av ti om vi ser på alle innvandrere. Ettersom mange somaliere mangler grunnutdanning når det kommer til Norge, vil det nok være en del somaliere som befinner seg på skoletrinn som er lavere enn alderen skulle tilsi.

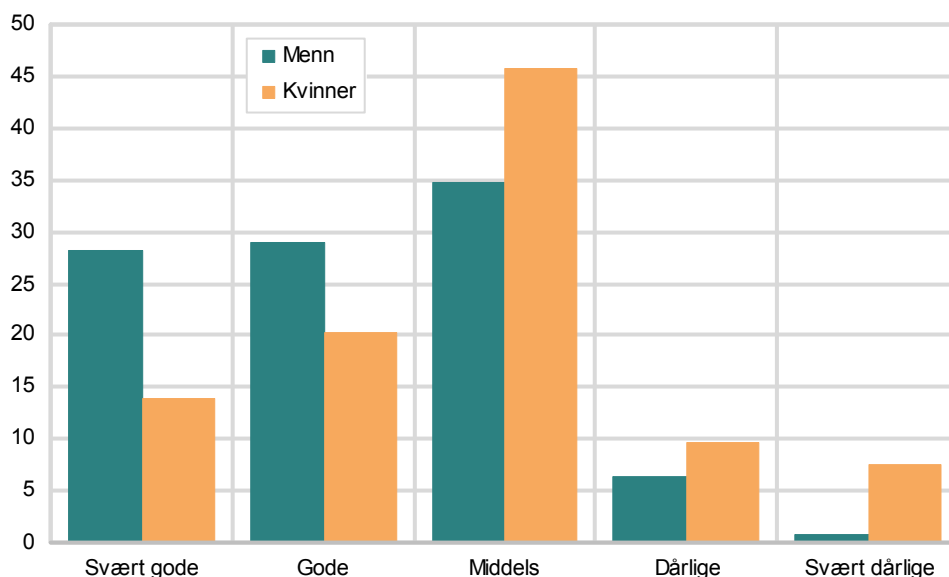
Norskfødte med somaliske foreldre er fremdeles relativt unge, og knapt noen er blitt gamle nok til å studere. Høsten 2008 gikk 73 prosent av de 165 norskfødte i alderen 16-18 år med somaliske foreldre på videregående, noe som også er relativt lavt. Ser vi på hele befolkningen og norskfødte generelt i samme alder, går ni av ti i videregående.

Somalierne er blant de største gruppene i introduksjonsprogrammet, men blant dem som i minst grad går over i arbeid og/eller utdanning etter endt program. Særlig gjelder dette kvinnene. Av de som gikk ut av introduksjonsprogrammet i 2006, befant 70 prosent av somaliske menn seg i arbeid eller utdanning november 2007, og 37 prosent av somaliske kvinner. Gjennomsnittet for alle var 76 for menn 50 prosent for kvinner.

8.4.4. Få somaliske menn mener de har dårlige norskferdigheter

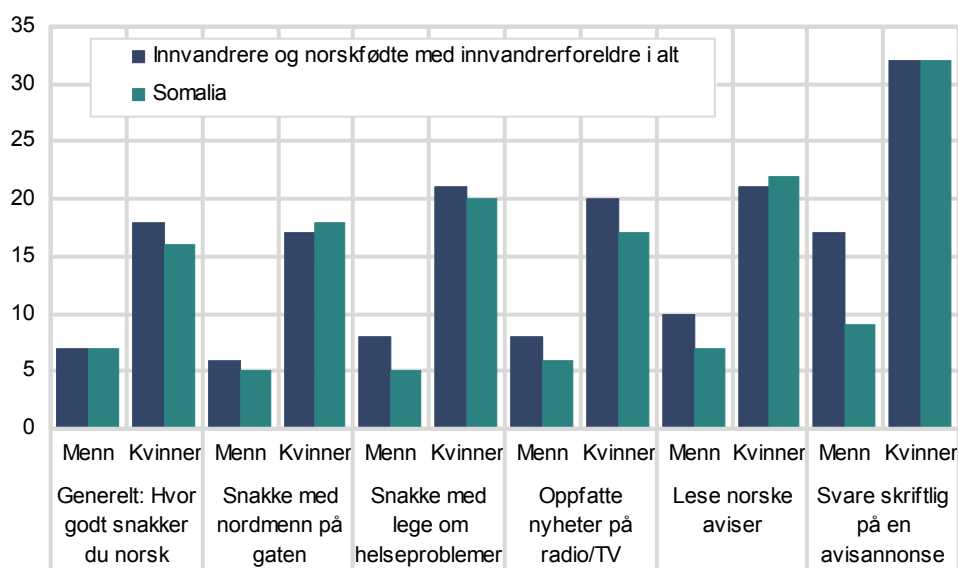
Somalierne havner midt på treet blant landgruppene i hvordan de gjennomsnittlig vurderer sine norskferdigheter, og som i de andre gruppene er det mer vanlig at menn vurderer sine norskferdigheter som gode enn at kvinner gjør det (Figur A12). Her har vi bare sett på innvandrere som var minst seks år da de innvandret. Få somaliske menn vurderer sine norskferdigheter som dårlige eller svært dårlige, 7 prosent, noe som er litt færre enn gjennomsnittet for innvandremenn i LKI (9 prosent). 17 prosent av de somaliske kvinnene gjør samme vurdering, mot 18 prosent av innvandrerkvinner i LKI (Figur 8.12).

Som for de andre gruppene, henger norskferdighetene sammen med hvorvidt de har arbeid eller ikke – knapt noen av dem som har arbeid synes de sliter med norsken. Egne vurderinger av norskferdigheter påvirkes nok også av hvem en sammenligner ferdighetene med. En person som omgås mye med personer med norsk som morsmål vil kanskje vurdere norskferdighetene sine annerledes enn en som for det meste omgås personer som har svake norskferdigheter, slik mange nyankomne somaliere kan tenkes å gjøre.

Figur 8.12. Vurdering av egne norskerferdigheter blant innvandrere fra Somalia som innvandret etter fylte 6 år, etter kjønn. Prosent¹¹ N kvinner = 94, N menn=124

Kilde: Levekår blant innvandrere 2005/2006, Statistisk sentralbyrå

I ulike dagligdagse situasjoner kommer også forskjellene mellom menn og kvinner frem – for dem fra Somalia, som for de andre gruppene i undersøkelsen. I samtlige av situasjonene referert til i Figur 8.13 er det vanlig at kvinner vurderer sine norskerferdigheter som dårligere enn det menn gjør. Somalierne skiller seg ikke nevneverdig fra gjennomsnittet av innvandrergruppene i LKI hva gjelder norskerferdigheter, bortsett fra på ett område: Når det kommer til å svare skriftlig på en avisannonse om arbeid, er det mindre vanlig at somaliske menn vurderer sine norskerferdigheter som dårlige eller svært dårlige enn gjennomsnittet for mennene i undersøkelsen. Men både menn og kvinner synes det er i en slik situasjon at de i størst grad kommer til kort med norsken.

Figur 8.13. Andel som vurderer sine norskerferdigheter som dårlige/svært dårlige i gitte situasjoner blant innvandrere fra Somalia som innvandret etter fylte 6 år, og blant innvandrere i LKI i alt, etter kjønn. Prosent¹¹ N kvinner = 94, N menn=124

Kilde: Levekår blant innvandrere 2005/2006, Statistisk sentralbyrå

8.5. Sysselsetting og arbeidsmiljø

Gjennom registerstatistikken har vi god informasjon om hvor mange som arbeider, er selvstendig næringsdrivende eller ledige, deres yrke, næring og inntekt. Men en del aspekter ved arbeidslivet får vi ikke informasjon om gjennom registrene, som hvordan sysselsatte selv opplever sitt arbeid. Her skal vi se at somalierne er blant dem hvor færrest har arbeid, hvor flest opplever dårlig arbeidsmiljø, og hvor flest har trang økonomi. Vi skal først gi noen tall fra registerstatistikken, som jo omfatter alle innvandrere, ikke bare de som ble intervjuet i LKI.

I levekårsundersøkelsen var bare 89 av de 245 intervjuede somaliere i arbeid, hvorav 21 var kvinner. Derfor kan vi her ikke se på sysselsatte menn og kvinner for seg – til det er de for få.

8.5.1. Lav sysselsetting og høy ledighet

Vi skal først se på registerbaserte sysselsettingstall for alle bosatte innvandrere fra Somalia i alderen 16-74 år, før vi ser på tall fra LKI. Blant de største innvandrergroppene i Norge, er det somalierne som har lavest sysselsetting. Per 4. kvartal 2008 (altså mer enn to år etter LKI), var 45 prosent av mennene registrert sysselsatt og 25 prosent av kvinnene. Gjennomsnittet for innvandrere fra Afrika, Asia, etc.⁷¹ var 66 prosent for menn og 55 prosent for kvinner. Økt botid gir for somaliere ikke samme positive vekst i sysselsettingen som for øvrige innvandrergropper i Norge, ikke for noen innvandringskohort fra Somalia er sysselsettingen over 50 prosent.

I andre halvår 2008 sto Norge ovenfor en konjunkturedgang. Den hadde ikke fått full effekt på sysselsettingstallene per 4. kvartal 2008, som er de siste tallene vi har for innvandrernes sysselsetting når denne rapporten publiseres. Nedgangen berørte i første rekke mannsdominerte næringer som industri og bygg- og anlegg. I likhet med de fleste andre innvandrergropper, bortsett fra dem fra nye EØS-land, er innvandrere fra Somalia i liten grad sysselsatt i denne type næringer og ble derfor i første omgang mindre berørt enn for eksempel menn fra Polen.

Konjunkturedgangen vises bedre på ledighetstallene, som kommer fire ganger i året. Den registrerte arbeidsledigheten blant innvandrere fra Asia, Afrika, etc.⁷² gikk opp fra 5,9 prosent i mai 2008 til 8,3 prosent i mai 2009. I befolkningen unntatt innvandrere gikk den registrerte ledigheten opp fra 1,2 til 2,2 prosent. Det var blant menn fra EU-landene i Øst-Europa at ledigheten økte mest. Ledigheten økte også i den somaliske gruppen, fra at 17,6 prosent av arbeidsstyrken var ledig i mai 2008 til 21,7 prosent ett år senere. For menn fra Somalia økte ledigheten fra 18 prosent til 22,6 prosent, blant kvinnene fra 16,2 til 19,3 prosent.

Ingen andre av de store innvandrergroppene i Norge har en like høy ledighet som somalierne, nærmest kommer de fra Irak. Til sammenligning var ledigheten blant polske menn halvparten så høy som blant somaliske menn i mai 2009. Høye ledighetstall er imidlertid ikke bare negativt, det indikerer at dette er personer som ønsker å være en del av arbeidsmarkedet, fordi de registrerer seg som arbeidsledige.

Da vi intervjuet deltakerne i levekårsundersøkelsen i 2005/2006, var Norge midt i en høykonjunktur, og den økonomiske virkeligheten rundt de intervjuede så derfor ganske annerledes ut enn når denne rapporten skrives.

8.5.2. Mange har midlertidig arbeid

I LKI spurte vi om de vi intervjuet hadde inntektsgivende arbeid i forrige uke. Som Figur A13 viser, svarte to av ti somaliske kvinner og fem av ti somaliske menn bekreftende på spørsmålet, lavest andel av alle landgrupper, både for kvinner og

⁷¹ Dette gjennomsnittet gjelder innvandrere fra Asia med Tyrkia, Afrika, Latin-Amerika, Europa utenom EU/EFTA, Oseania utenom Australia og New Zealand

⁷² Dette gjennomsnittet gjelder innvandrere fra Asia med Tyrkia, Afrika, Latin-Amerika, Europa utenom EU/EFTA, Oseania utenom Australia og New Zealand

menn. Dette er imidlertid langt flere enn i 1996, og særlig var det blant somaliske menn at flere hadde jobb i 2005/2006 (Figur 8.14).

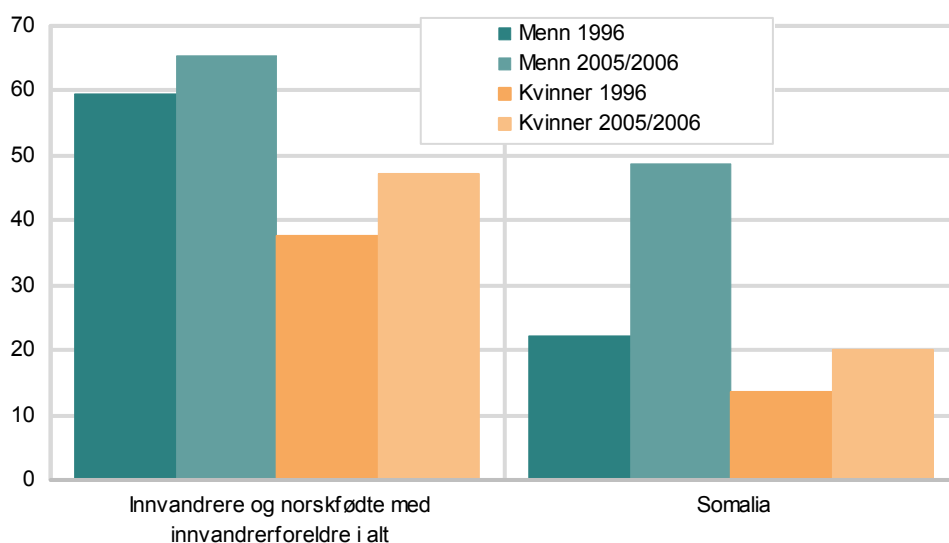
Av de som hadde jobb, var somalierne blant dem som scoret lavest på en del dimensjoner som beskriver egenskaper ved arbeidet. Sammen med innvandrere fra Irak, var somalierne i størst grad midlertidig ansatt, det vil si at stillingen er tidsmessig begrenset og ikke fast. Fire av ti sysselsatte somaliere hadde midlertidig arbeid (Figur A14). Og sammen med de fra Sri Lanka, var det somalierne som i størst grad syntes de hadde dårlige eller svært dårlige muligheter til å utnytte sine ferdigheter og kunnskaper i jobben (Figur A15). Flyktninger fra Irak var i langt større grad fornøyd med hvordan jobben matchet kvalifikasjonene, bare 14 prosent svarte at mulighetene var dårlige eller svært dårlige, mot 40 prosent blant somalierne.

Generelt er det små forskjeller mellom menn og kvinner i utvalget hvordan de synes de får utnyttet ferdigheter og kunnskaper i jobben, mens kvinner i større grad enn menn hadde midlertidig arbeid. Det er for få sysselsatte kvinner blant somalierne i utvalget til at vi kan si noe om kjønnsforskjeller for denne gruppen.

Rapport om overkvalifisering

I LKI spurte vi de sysselsatte om de selv syntes de fikk brukt sin kompetanse i arbeidet. SSB har tidligere gjort en registerbasert undersøkelse hvor vi ser på hvordan sysselsatte innvandreres kompetanse matcher deres arbeidsoppgaver etter *objektive* mål. Rapporten konkluderer med at innvandrere er overkvalifisert i langt større grad enn andre (Villund 2008). Det kommer ny rapport om overkvalifisering blant innvandrere i 2010.

Figur 8.14. Andel innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre med inntektsgivende arbeid i 1996 og 2005/2006. Somalia og i alt i LKI. Prosent

Kilde: Statistisk sentralbyrå, Levekår blant innvandrere 1996 og 2005/2006

8.5.3. Høyere sysselsetting jo høyere utdanning

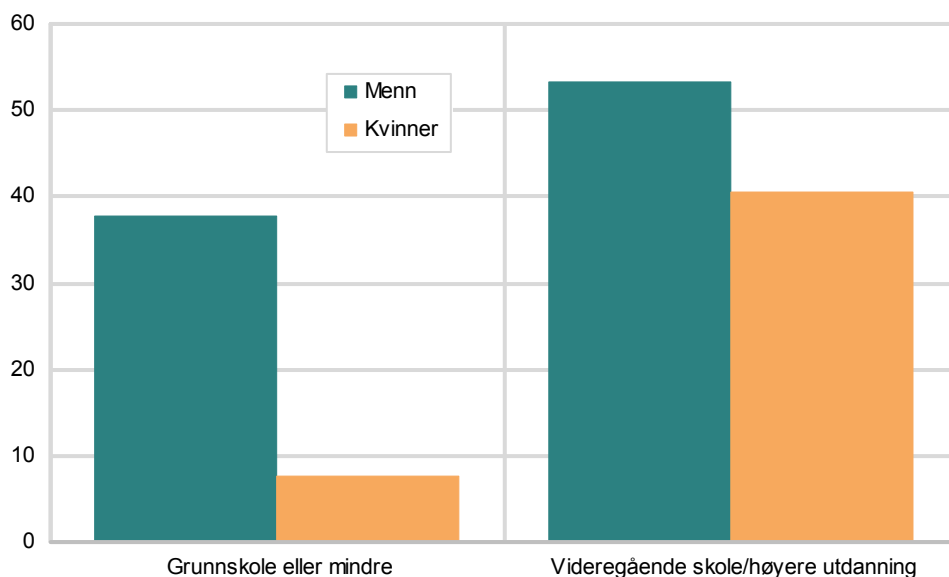
Vi nevnte i avsnitt 8.4.1 at LKI har gitt oss en unik mulighet til å dokumentere sammenhengen mellom utdanning og sysselsetting blant innvandrere. Og det er helt tydelig at høyere utdanning gir høyere grad av sysselsetting (Figur A16). Er det slik også for somalierne, kvinner som menn? Når man deler inn somalierne etter kjønn, utdanning og sysselsetting, blir det svært få i hver gruppe, og resultatene blir tilsvarende usikre. Som vi har sett, er det særlig blant kvinnene knapt noen som har høyere utdanning. Derfor vil vi slå sammen dem som har videregående og høyere utdanning for kvinnene.

Ser vi på menn og kvinner fra Somalia samlet, er det en tydelig sammenheng mellom utdanning og sysselsetting. Her ser vi på utdanningsnivået uavhengig av hvor

utdanningen er tatt. Bare to av ti av dem som har grunnskole eller mindre er sysselsatt, mot rundt halvparten av dem som har videregående eller høyere utdanning. Sysselsettingen blant somaliere er lavere enn for snittet av innvandrerne i LKI, men forskjellene blir noe mindre jo høyere utdanningen er. Blant dem med grunnskole eller mindre er forskjellen i sysselsetting 21 prosentpoeng, for dem med videregående skole og høyere utdanning er sysselsettingen 14-16 prosentpoeng lavere blant somaliere sammenlignet med gjennomsnittet i LKI. Ikke bare er andelen med lav utdanning høy for somaliene, men lite utdanning ser ut til å ha enda mer negative konsekvenser for deres enn for andres yrkesdeltaking.

Forskjellene i sysselsetting etter utdanning er tydelige både for somaliske menn og kvinner. Blant somaliske kvinner med grunnskole eller mindre, er svært få sysselsatt, knappe en av ti, mot fire av ti av dem med videregående skole eller mer. Blant somaliske menn er langt flere med grunnskole eller mindre sysselsatt enn kvinner, nær fire av ti, rundt halvparten av dem med videregående skole og nær seks av ti blant dem med høyere utdanning. Sysselsettingen er med andre ord høyere blant somaliske menn enn blant somaliske kvinner uansett utdanningsnivå, men kjønnsforskjellen er langt større blant dem som har grunnskolen eller lavere utdanning, enn blant dem med videregående eller mer.

Figur 8.15. Andel sysselsatte blant innvandrere fra Somalia, etter kjønn og utdanningsnivå. Prosent¹

¹ N grunnskole menn=45, N grunnskole kvinner=66, N videregående/høyere menn=94, N videregående/høyere kvinner=37.

Kilde: Levekår blant innvandrere 2005/2006, Statistisk sentralbyrå

Det kan tenkes at sammenhengen mellom utdanning og sysselsetting er delvis spurriøs – for eksempel at de med høyere utdanning også har vært lenger i Norge enn de med lavere utdanning, slik at sysselsettingsforskjellene også er et resultat av forskjeller i botid. For å avdekke den ”rene” effekten av utdanning for innvandrere i LKI, viser vi til en kommende rapport som gjennom en multivariat analyse finner at utdanning har en selvstendig positiv effekt på sysselsettingen.⁷³

8.5.4. Kan i liten grad bestemme over eget arbeid

Sysselsatte somaliere var blant dem som i minst grad kan bestemme over eget arbeid. På spørsmålet om de selv får styre pauser, for eksempel for å strekke på bena eller puste ut på annen måte, kommer somaliene lavest ut av samtlige grupper. Nær fire av ti svarer at de sjelden eller aldri kan bestemme selv når de vil ta pauser fra arbeidet, mens omtrent like mange nesten hele tiden kan bestemme dette selv

⁷³ Analysene er gjort av forsker Svein Blom ved Statistisk sentralbyrå, og publiseres i 2010.

(Figur A18). I tillegg hadde fem av ti et arbeid som nesten hele tiden besto i stadig gjentatte arbeidsoppgaver. Bare blant de med bakgrunn fra Pakistan var det flere med ensidig arbeid (Figur A17)

Som sagt er det for få kvinner fra Somalia i utvalget som er sysselsatt, til at vi kan se på kjønnsforskjeller her. Men generelt er det slik at kvinner i utvalget i noe mindre grad enn menn kunne bestemme selv når de skulle ta pauser, mens menn i noe større grad enn kvinner hadde stadig gjentatte arbeidsoppgaver.

8.5.5. Langt flere opplever arbeidet som en psykisk påkjenning

Mange av spørsmålene om arbeidsmiljø som ble stilt i 2005/2006 ble ikke stilt i 1996, og en del ble stilt i en annen form. Derfor er det små muligheter til å sammenligne innvandrernes psykiske og fysiske arbeidsmiljø i 2005/2006 med ti år tidligere. Spørsmålet om arbeidet oppleves som en psykisk påkjenning er imidlertid likt, og ser vi på de ti gruppene under ett, var det flere som opplevde arbeidet som en psykisk påkjenning i 2005/2006 enn ti år tidligere. Dette gjelder også somalierne. Hele 26 prosentpoeng flere somaliere svarte i 2005/2006 at arbeidet i høy eller noen grad oppleves som en psykisk påkjenning enn ti år tidligere (Figur A20). I 1996 var det imidlertid få somaliere i utvalget som hadde jobb, bare 55 stykker. Forskjellene er derfor ikke veldig utsangskraftige. I 2005/2006 var det bare iranerne som i større grad enn somalierne opplevde arbeidet som en psykisk påkjenning, mens de med tyrkisk bakgrunn lå likt med somalierne (Figur A19).

Generelt er det slik at menn vi intervjuet i noe større grad enn kvinner svarte at de opplever arbeidet som en psykisk påkjenning, men igjen er det for få somaliere i arbeid til at vi kan se om dette gjelder også dem.

Innvandrerens arbeidsmiljø

I intervjuene stilte vi flere spørsmål om innvandrerens arbeidsmiljø enn spørsmålene som er referert her. Dette kan du lese mer om i Blom og Henriksen (2009). I tillegg har Statens arbeidsmiljøinstitutt brukt data fra LKI for å se nærmere på arbeidsmiljøfaktorer som kan ha betydning for helse og trivsel blant den sysselsatte delen av innvandrerbefolkningen. Rapporten "Arbeidsmiljø blant innvandrere" viser at det er til dels store forskjeller i hvordan innvandrere og yrkesbefolkningen som helhet opplever arbeidsmiljøet, selv innenfor samme yrkesgruppe (Tynes og Sterud 2009).

8.5.6. Fire av ti har opplevd diskriminering ved ansettelse

Vi vet at det tar tid å finne arbeid i et nytt land. Og kommer man først innenfor arbeidslivet, tar det også tid å finne en kvalitativt god jobb, en jobb som passer til ens kvalifikasjoner, ønsker og ambisjoner, og som er godt betalt. Samtidig vet vi at en persons utdanningsnivå i stor grad henger sammen med hvilken type jobb man har. Ettersom somalierne er den gruppen, sammen med flyktninger fra Irak, som i vårt utvalg har kortest botid, og som også har lavest utdanning, er det ikke overraskende at de i størst grad befinner seg i arbeidslivets randsone. I tillegg er det svært mange somaliere som selv sier de har blitt utsatt for diskriminering på arbeidsmarkedet.

I LKI stilles alle respondentene spørsmålet: *Har du i løpet av de siste fem årene på grunn av din utenlandske bakgrunn ikke fått en jobb som du har søkt på (?) og var kvalifisert for?*

Spørsmålet som ble stilt i LKI om opplevd diskriminering ved ansettelse ble stilt til alle respondentene. Her har vi bare inkludert dem som på intervjutidspunktet var i arbeid, midlertidig fraværende fra arbeid eller som i løpet av det siste året har vært arbeidsledig og på jakt etter arbeid. Hensikten er å avgrense analysen til de som vi vet er aktive i arbeidslivet.

Det er somalierne som i desidert størst grad svarer at de har opplevd diskriminering ved ansettelse. Fire av ti av dem fra Somalia mente at de i løpet av de siste fem

årene på grunn av sin utenlandske bakgrunn ikke hadde fått et arbeid som de hadde søkt og mente seg kvalifisert for. Dette er dobbelt så mange som gjennomsnittet i LKI, 21 prosent (Figur A21).

Somalierne lå langt over gjennomsnittet på spørsmålet om de var blitt utsatt for trakassering eller forulemping på arbeidsplassen på grunn av sin utenlandske bakgrunn. 19 prosent svarte dette, mot 11 i gjennomsnitt. Minst vanlig var dette for de fra Sri Lanka og Chile, mest vanlig blant dem fra Somalia og Iran. I 1996 var det bare 9 prosent som svarte at de ble plaget på jobben på grunn av deres innvandrerbakgrunn, som var spørsmålsformuleringen den gang. Den gang var det også blant iranerne flest hadde opplevd å bli plaget, mens det var srilankere, somaliere og chilenerne som hadde opplevd minst av slik plaging. Somalierne har med andre ord svart svært forskjellig på spørsmålet i 2005/2006 sammenlignet med i 1996, men her må vi ta forbehold om de små tallene, som nevnt var bare 55 somaliere i utvalget sysselsatt i 1996. Dessuten er spørsmålsformuleringen noe endret, noe som kan ha innvirkning på svarene.

8.6. Økonomi

Innvandrere fra Somalia har lavest husholdningsinntekt per forbruksenhet av de store gruppene, og de er også overrepresentert blant dem med vedvarende lavinntekt (Epland m.fl. 2009:52). Dette henger sammen med at somaliernes korte botid og lave sysselsetting. Hvordan opplever selv somalierne sin økonomiske situasjon?

8.6.1. Mange bor alene med barn

Før vi går videre med å si noe om hvordan somalierne vi intervjuet opplever egen økonomi, vil vi si litt om hvordan somaliernes husholdninger ser ut. Her henter vi tall fra registerstatistikken. Mange personer bor i en husholdning med andre mennesker, hvor man deler på inntekter og utgifter. Dette har betydning for hvordan vi kan betrakte folks økonomiske levekår. Sagt med andre ord; hvordan vi opplever vår økonomi avhenger ikke bare av egen inntekt og forbruk, men også av inntekten og forbruket til dem man eventuelt lever sammen med.

Når vi i statistikken beskriver husholdninger, ser vi ofte på *antall personer* som bor i husholdningen, eller vi kan se på *husholdningstypen*, det vil si hvorvidt husholdningen består av en som bor alene, foreldre med barn, flere familier, etc.

Ser vi først på *antall personer*, er somaliske husholdninger relativt store. I den typiske somaliske husholdningen bodde det 2,6 personer ved inngangen til 2009. I den gjennomsnittlige innvandrerhusholdningen, og i den gjennomsnittlige husholdningen i Norge, bodde det 2,2 personer. De med bakgrunn fra Iran og Chile bor i de minste husholdningene av de ti gruppene vi ser på, mens de fra Pakistan, Kosovo og Sri Lanka bor i de største husholdningene, hvor det er tre personer eller mer i hver husholdning (Figur A23).

Det er spesielt for somalierne at så mange – for det meste kvinner - bor i *husholdningstypen* "far/mor med barn" (Figur A24). En av fire med somalisk bakgrunn bodde i slike husholdninger ved inngangen til 2008, og andelen enslige forsørgere var 2,5 ganger så høy blant somaliere som blant innvandrere generelt⁷⁴ og gjennomsnittet for hele befolkningen. Ingen av de største innvandrergruppene har et husholdningsmønster som minner om dette. Videre er andelen par uten barn svært lav, i likhet med i mange andre innvandrergrupper. Bare tre prosent av somalierne bodde i en slik husholdning. I befolkningen i alt var denne andelen på 20 prosent (Pettersen 2009:256).

Blant somalierne vi intervjuet i LKI, er det også mange som bor alene med barn, og særlig gjaldt dette kvinner. 35 kvinner- mer enn hver tredje kvinne vi intervjuet –

⁷⁴ Innvandrere defineres her som personer som selv har innvandret fra Asia, Afrika, Latin-Amerika, Oseania unntatt Australia og New Zealand, og land i Europa utenfor EU-15 og Norden.

var i folkeregisteret registrert som å bo alene med barn, mens dette bare gjaldt to prosent av mennene. Samtidig bodde 45 prosent av mennene vi intervjuet helt alene, mot bare 18 prosent av kvinnene. Slike forskjeller vil selvsagt gi seg utslag i forskjeller i økonomiske levekår.

Statistikken over husholdningstype og -størrelse

Vi deler her personer inn i fem ulike husholdningstyper: Aleneboere, par uten barn, mor eller far med barn, flerfamiliehusholdning og andre husholdninger (ikke privathusholdninger). For mer informasjon om husholdningsvariablene, se avsnitt 1.4, Figur A23 og Figur A24

Tall på husholdningsstørrelse er hentet fra registerdata per 1.1.2009, mens tall på husholdningstype er hentet fra rapporten Pettersen (2009) og er fra 1.1.2008. I tall på husholdningsstørrelse brukes betegnelsen innvandrere om innvandrere fra alle land, mens i husholdningstype brukes betegnelsen bare om personer med bakgrunn fra det vi tidligere kalte "ikke-vestlige" land. Dette inkluderer personer fra landene i Asia, Afrika, Latin-Amerika, Oseania unntatt Australia og New Zealand og land i europa utenfor EU-15 og Norden.

8.6.2. Lav inntekt per forbruksenhet

Som vi nettopp så, er somaliske husholdninger relativt store. Dette betyr at det er flere å dele inntektene på enn for eksempel om vi sammenligner med chilenerne og iranerne. I tillegg er mange kvinner uten arbeid og er aleneforsørgere for barn. Dette gjør at inntekten per forbruksenhet (se tekstboks) blir lav, lavest i utvalget. Mens befolkningen i alt har en median husholdsinntekt etter skatt per forbruksenhet på nær 240 000 kroner, er de fra Somalia nede på 128 000 kroner (Figur A22).⁷⁵ De fra Irak og Pakistan har også lav inntekt per forbruksenhet. Høyest inntekt per forbruksenhet har de fra Bosnia-Hercegovina og Sri Lanka. Derfor er det heller ikke så rart at, som vi skal se, at mange med bakgrunn fra Somalia selv opplever at de har dårlig økonomi.

Hva er en forbruksenhet?

Beregningen av antall forbruksenheter skjer i henhold til en såkalt *ekvivalensskala*. Skalaen angir hvor mange ganger større inntekten antas å måtte være i et flerpersongshushold enn i et enpersonshushold for at de skal ha lik (ekvivalent) økonomisk velferd. Det er ingen faglig enighet om hvilken ekvivalensskala som er den beste. Uenigheten dreier seg om betydningen av stordriftsfordeler. Det eksisterer derfor flere forslag til skalaer. I Figur A22 er den såkalte EU-skalaen lagt til grunn. EU-skalaen gir første voksne forbruker i husholdet vekt lik 1, neste voksne vekt lik 0,5, mens hvert barn får vekt lik 0,3. Et hushold med for eksempel to voksne og to barn får da sum forbruksvekter lik 2,1. Det betyr at de må ha 2,1 ganger større inntekt enn en enslig for å ha samme økonomiske velferd.

8.6.3. Kvinner opplever mindre kontroll med økonomien enn menn

Ettersom somaliernes botid er noe lenger i 2005/2006 enn den var i 1996, kan vi forvente at deres økonomiske situasjon er noe bedret over tiårsperioden. Det er den også. I 2005/2006 svarte fire av ti av de intervjuede somalierne at de aldri hadde problemer med å klare løpende utgifter til mat, transport og bolig, mens dette gjaldt tre av ti i 1996 (Figur 8.16). Men fremdeles er somalierne, sammen med innvandrene fra Irak, blant dem som i minst grad opplever at de har kontroll med økonomien. I snitt svarer halvparten av innvandrene i LKI at de aldri har problemer med å klare løpende utgifter (Figur A25). Vi så nettopp at inntekten per forbruksenhet er lavest blant somalierne, og som vi skal se, er det vanlig blant somaliere å hjelpe familien i hjemlandet økonomisk. Dette bidrar naturlig nok til at man har mindre penger å bruke til eget forbruk.

⁷⁵ Når husholdningene sorteres i stigende rekkefølge etter husholdningsinntekten, er medianinntekten den inntekten husholdningen i midten har.

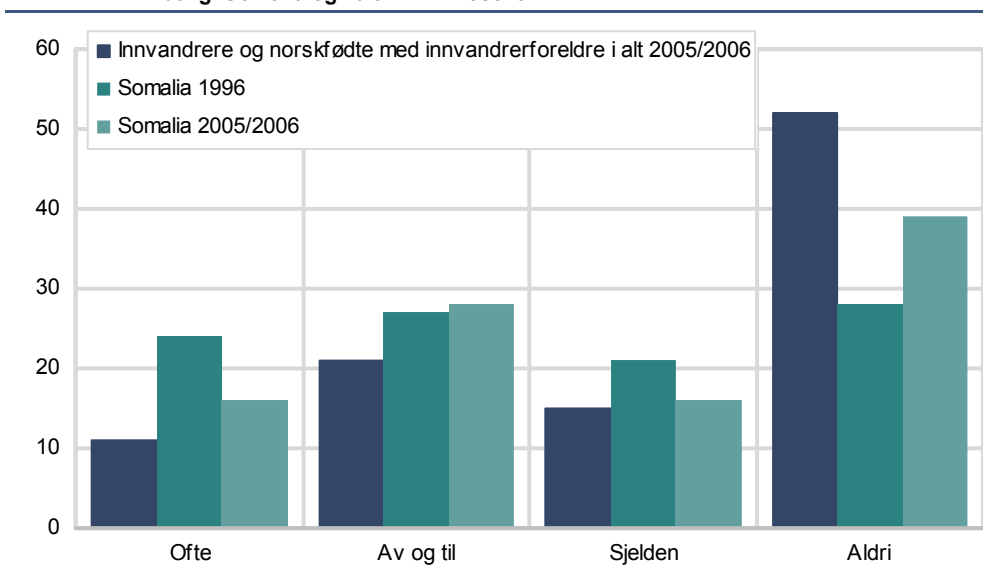

Somaliske kvinner vi intervjuet opplevde i noe større grad enn somaliske menn manglende kontroll med egen økonomi. Fem av ti somaliske kvinner hadde ofte eller av og til hatt problemer med å klare løpende utgifter, mens fire av ti somaliske menn svarte det samme. Ser vi på de ti landgruppene under ett, er det også 2 prosentpoeng flere kvinner enn menn som svarer at de ofte har økonomiske problemer og 2 prosentpoeng færre som svarer at de aldri har problemer, men forskjellen er altså liten.

Det er mulig kvinner vurderer en ellers lik situasjon som dårligere enn menn, men samtidig avspeiler forskjellene trolig reelle kjønnsforskjeller i privat økonomi blant somaliere. Som vi har sett er somaliske menn er i større grad sysselsatt enn somaliske kvinner. Det er ikke sikkert at alle skiller mellom personlig økonomi og husholdningens økonomi når de svarer på slike spørsmål. I tillegg vet vi at det er langt mer vanlig blant somaliske kvinner å bo alene med barn enn det er blant somaliske menn.

Dette bekreftes om vi ser på forskjeller mellom de 35 somaliske alenemødrene i utvalget og somaliske kvinner i andre typer husholdninger. Mens bare 4 av 35 alenemødre (11 prosent) svarer at de de siste 12 månedene aldri har hatt problemer med å klare løpende utgifter, svarer halvparten av somaliske kvinner i andre typer husholdninger det samme. Samtidig svarer 9 av 35 alenemødre (26 prosent) at de ofte har hatt slike problemer, mot 13 prosent av de andre.

Figur 8.16. Andel innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre som i løpet av de siste 12 månedene har hatt vansker med å klare løpende utgifter til mat, transport og bolig. Somalia og i alt i LKI. Prosent

Kilde: Levekår blant innvandrere 2005/2006, Statistisk sentralbyrå og Levekår blant innvandrere 1996

8.7. Arbeid i hjemmet

En families økonomiske situasjon avhenger ikke bare av inntekt i form av penger, men også av tilgangen på ubetalte, hjemmeproduserte varer og tjenester. I husholdningen produseres goder som barnepass og mat på bordet. Hjemmeproduserte goder er et tillegg til familiens forbruksmuligheter utover det som kjøpes for arbeidsinntekten. Arbeid i hjemmet blant innvandrere er noe vi vet lite om, men noe vi fikk anledning til å spørre litt om i LKI. Her skal vi se at somaliske kvinner er blant dem som bruker mest tid på husarbeid, langt mer enn somaliske menn.

8.7.1. Syv av ti mottok kontantstøtte i 2008

Ettersom vi ikke har individstatistikk for bruk av barnehager, vet vi ikke hvor vanlig det er at barn med somalisk bakgrunn går i barnhage. Vi kjenner imidlertid til kontantstøttebruken blant barn i ”kontantstøttealder”. Blant barn som er 1 og 2 år, som har bakgrunn fra Somalia, brukte syv av ti kontantstøtte i 2008 (Figur A27).

Denne andelen har vært jevn i perioden 1999-2008. I 2008 brukte seks av ti barn i denne alderen med bakgrunn fra Afrika, Asia, etc. kontantstøtte, slik at de med bakgrunn fra Somalia ligger over gjennomsnittet.⁷⁶ Dette henger blant annet sammen med den lave yrkesaktiviteten blant somaliske kvinner. Ser vi på alle barn i Norge i kontantstøttealder, brukte tre av ti ordningen i 2008.

I LKI spurte vi også om hvilke barnepassordninger de som hadde barn født i 1995 eller senere hadde. Bare 46 personer fra Somalia hadde barn i denne alderen som ble passet av andre enn foreldrene, for få til at vi kan si noe om deres barnepassordninger skiller seg fra andres ordninger. Du kan lese mer om barnepassordninger i Blom og Henriksen 2008, side 103-106.

8.7.2. Somaliske kvinner bruker mer tid på husarbeid enn menn

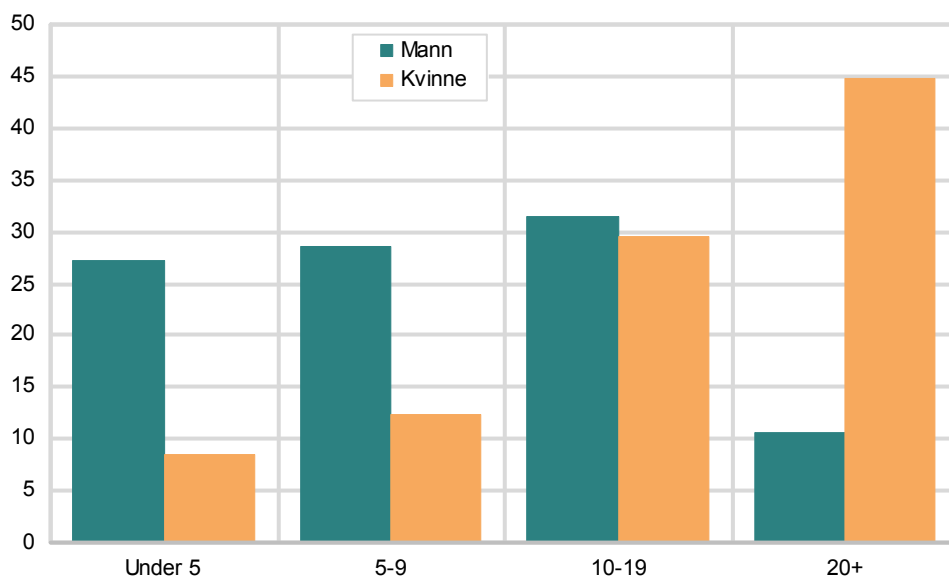
Innvandrere bruker mer tid på husarbeid enn befolkningen ellers. Mens i gjennomsnitt 21 prosent av innvandrerne i LKI bruker mer enn 20 timer på husarbeid i uka, gjelder dette 7 prosent i hele befolkningen. Både i befolkningen i alt og blant innvandrerne i LKI, er det kvinner som bruker mest tid på arbeidet i hjemmet. Mens 8 prosent av innvandrerne anslår at de bruker mer enn 20 timer i uka, gjelder det 39 prosent av kvinnene. I befolkningen gjelder det i alt henholdsvis 1 prosent og 12 prosent. Som husarbeid regner vi matlaging, rengjøring, vask og stell av tøy, men ikke pass av barn, syke, og lignende. Det vil si at også såkalt "vedlikeholdsarbeid" ikke er med, som hagearbeid, reparasjoner og oppussing. Dette er arbeid menn tradisjonelt bruker langt mer tid på enn kvinner (Vaage 2002).

At innvandrerne bruker mer tid på husarbeid enn gjennomsnittet i befolkningen, henger trolig delvis sammen med at de i mindre grad er yrkesaktive – og derfor har mer tid å bruke på arbeid hjemme. Men selv om det teoretisk vil være en sammenheng mellom hvor mye tid en bruker på betalt arbeid og tiden en bruker på ubetalt arbeid i hjemmet, viser svarene fra levekårsundersøkelsen at en slik sammenheng ikke nødvendigvis er sterk. Blant annet var det kvinner med bakgrunn fra Pakistan og Sri Lanka som brukte mest tid på husarbeid av "våre" landgrupper, og dette er grupper som befinner seg i hver sin ende av sysselsettingsskalaen. Forskjellene skyldes nok også at *tradisjonen* for kjønnsfordeling av husarbeid varierer sterkt med landbakgrunn, men også andre forhold spiller inn, som hvor store familiene er.

Som i befolkningen ellers, var det i alle grupper kvinner som brukte mest tid på husarbeid, og somaliske kvinner var blant dem som brukte mest tid, sammen med dem fra Sri Lanka, Pakistan og Irak (Figur A28). Somaliske menn lå imidlertid midt på treet blant mennene i undersøkelsen. Mens 45 prosent av kvinnene brukte minst 20 timer i uka på husarbeid, gjaldt dette 11 prosent av mennene med somalisk bakgrunn (Figur 8.17). De store forskjellene mellom menn og kvinner fra Somalia kan delvis skyldes at det er langt mer vanlig blant kvinner fra Somalia å bo alene med barn enn blant menn fra Somalia, noe som også fører med seg flere oppgaver i husholdningen og lavere yrkesdeltaking. Det skyldes imidlertid ikke først og fremst at menn fra Somalia er i større grad sysselsatt enn kvinner fra Somalia. For også om vi sammenligner tiden brukt på husarbeid blant kvinner og menn med arbeid og kvinner og menn uten arbeid, så bruker kvinner langt mer tid enn menn.

I andre grupper, som blant dem fra Iran og Chile, er kjønnsforskjellen langt mindre, men det er fordi kvinnene fra disse landene bruker mindre tid enn gjennomsnittet, ikke fordi mennene bruker mer.

⁷⁶ Dette gjennomsnittet gjelder innvandrere fra Asia med Tyrkia, Afrika. Latin-Amerika, Europa utenom EU/EFTA, Oseania utenom Australia og New Zealand

Figur 8.17. Antall timer brukt på husarbeid blant innvandrere fra Somalia, etter kjønn. Prosent

Kilde: Levekår blant innvandrere 2005/2006, Statistisk sentralbyrå

8.8. Deltakelse i valg og organisasjonslivet

Gjennom manntallsundersøkelser i forbindelse med de siste valgene, har vi kunnet se nærmere på valgdeltakelsen blant innvandrere, slik at vi vet mye om hvordan de stemmer ved valg. Ellers vet vi lite fra andre kilder om deltakelse i vid forstand blant innvandrere, altså om deltakelsen i organisasjoner, i partipolitikken, i idrett, etc. I LKI ble de vi intervjuet stilt en rekke spørsmål om slik deltakelse. Som vi skal se under, var det relativt vanlig blant somalierne å være medlem av ulike organisasjoner.

8.8.1. Valgdeltakelsen har økt

Ved stortingsvalget i 2005 økte valgdeltakelsen blant stemmeberettigede innvandrere fra Somalia relativt mye sammenlignet med stortingsvalget i 2001. Deltakelsen gikk opp 11 prosentpoeng, fra 37 til 48 prosent. Ved valget i 2001 var somaliere blant dem med lavest deltakelse av de utvalgte landgruppene, fire år senere havnet de midt på treet. Som for de fleste innvandrergrupper, hadde kvinner fra Somalia høyere valgdeltakelse enn menn (51 mot 44 prosent). Ved stortingsvalget 2005 så vi også at innvandrerungdom fra Somalia (18-25 år) var den eneste store gruppen hvor ungdommen hadde høyere valgdeltakelse enn de voksne og valgdeltakelsen er like høy som for ungdommer uten innvandrerbakgrunn (Aalandslid 2006:21). I det denne rapporten gikk i trykken, kom det tall på innvandrernes deltakelse ved stortingsvalget i 2009. Se denne artikkelen: <http://www.ssb.no/emner/00/01/10/vundinnv/>.

I kommunestyre- og fylkestingsvalget i 2007 var også deltakelsen blant somaliere midt på treet av innvandrergruppene vi så på. Til forskjell fra stortingsvalgene, kan man stemme ved lokalvalgene selv om man ikke er norsk statsborger, dersom man har tre års botid eller mer. Av de med bakgrunn fra Somalia, stemte 38 prosent av dem som var blitt norske statsborgere og 36 prosent av dem som ikke hadde norsk pass. Kjønnsforskjellen var stor blant dem som ikke var norske statsborgere – 41 prosent av mennene med somalisk bakgrunn stemte mot 27 prosent av kvinnene. Blant dem med norsk statsborgerskap var det imidlertid ingen kjønnsforskjell (Aalandslid 2008:33-34). Kanskje er det større forskjeller i botid blant dem som ikke er norske statsborgere, noe vi ikke skal se nærmere på her.

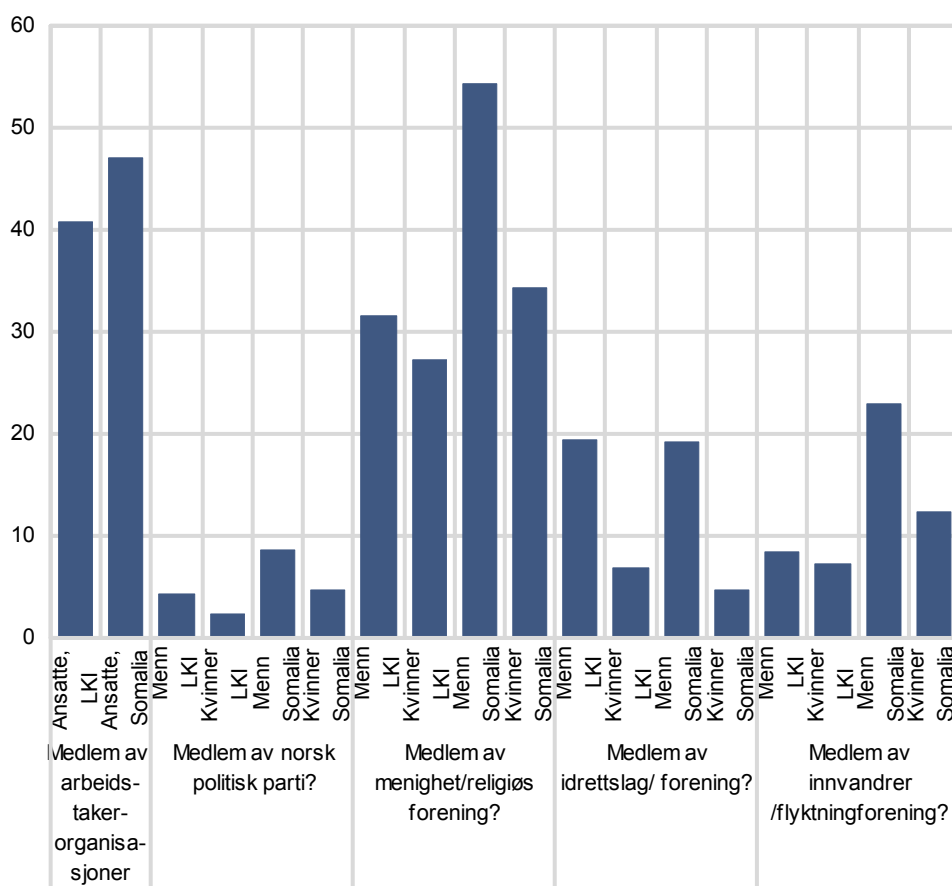
I Aalandslid 2008 kan du også lese om hvor mange med somalisk bakgrunn som stilte som listekandidater, for hvilke parti, og hvor mange som ble valgt inn i kommunestyrene i 2007.

8.8.2. Menn mer aktive i organisasjoner enn kvinner

I LKI ble de vi intervjuet spurt om de var medlemmer av ulike typer foreninger og organisasjoner, og om de var medlemmer av et norsk politisk parti⁷⁷. Sammenlignet med de andre gruppene i utvalget, var somalierne i relativt høy grad organisert. Bare de med bakgrunn fra Pakistan er i større grad medlemmer av innvandrer/flyktningforeninger, og somalierne var også blant dem som i størst grad var medlemmer av arbeidstakerorganisasjoner. De har omtrent samme organisasjonsgrad som ansatte i hele befolkningen. I alle grupper var det uvanlig å være medlem av et norsk parti, som i befolkningen i alt, men blant somalierne var dette minst uvanlig (Tabell). 7 prosent var medlem, mot 4 prosent blant innvandrerne i alt og 6 prosent i befolkningen i alt. Somalierne var også blant dem som i størst grad er medlem av en menighet/religiøs forening.

Vi vet fra før at religiøsitet – naturlig nok – henger sammen med religiøs aktivitet (Blom og Henriksen 2008:69). Samtidig vet vi at somalierne er av de største gruppene vi intervjuet, og blant dem som i størst grad bor konsentrert i hovedstaden, sammen med dem med bakgrunn fra Pakistan. Dette gjør nok at somalierne, sammenlignet med mange andre av gruppene vi intervjuet, har relativt god anledning til å besøke menigheter og til organisere seg i religiøse foreninger, eller innvandrers/flyktningforeninger.

Figur 8.18. Andel innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre med medlemskap i ulike typer organisasjoner, etter kjønn. I alt i LKI og Somalia. Prosent

Kilde: Levekår blant innvandrere 2005/2006, Statistisk sentralbyrå

I alle typer foreninger er det mer vanlig at menn fra Somalia enn kvinner fra Somalia var medlemmer (Figur 8.18). Også om vi ser på innvandrerne under ett er det kjønnsforskjeller, men blant somalierne var forskjellene mellom kvinner og menn

⁷⁷ Det var for få somaliske kvinner i arbeid til at vi kan se på forskjeller mellom kvinner og menn i andelen som var fagorganisert.

særlig store for medlemskap i menighet/religiøs forening. Kvinner fra Somalia var i noe større grad organisert enn gjennomsnittet av innvandrerkvinner, bortsett fra i idrettsforeninger. Men her er forskjellene ikke veldig store.

Innvandrerens kultur- og mediebruk

I LKI stilte vi også spørsmål om de ulike innvandrergruppene mediebruk. Dette kan du lese mer om i Blom og Henriksen (2008). I tillegg er det gjennomført en undersøkelse om innvandrerens kultur- og mediebruk, knyttet til den ordinære Kultur- og mediebruksundersøkelsen 2008 (Vaage 2009). Den viser blant annet at kulturbruken jevnt over er noe lavere blant innvandrere sammenlignet med befolkningen i alt.

8.9. Religion

LKI gir oss et større innblikk i innvandrerens religiøsitet og religiøse praksis. De vi intervjuet ble spurt hvilken religion de var oppdratt i, om de fortsatt tilhørte denne religionen, hvor viktig religion var for dem, religiøs aktivitet og muligheter for å praktisere religionen. Som vi skal se, var somalierne blant de mest religiøse av gruppene vi intervjuet.

8.9.1. Kvinner og menn omtrent like religiøse

Det finnes ikke noe register i Norge over personer fordelt etter religion, tro eller livssyn. Dermed kan man ikke vite hvor mange som er buddhister, muslimer, kristne og så videre. Men vi har statistikk på hvor mange som er medlemmer i statskirken eller andre tros- og livssynssamfunn som mottar statlig støtte. Antall medlemmer i muslimske trossamfunn har økt mye siden den spede begynnelsen på 1970-tallet, fra 1 000 registrerte medlemmer i 1980, til 84 000 medlemmer ved inngangen til 2008 (Østby og Daugstad 2009). Disse utgjør ikke noen religiøs eller organisatorisk enhet. Det finnes en rekke ulike muslimske trossamfunn og organisasjoner registrert i Norge, basert på ulike retninger innenfor islam og på medlemmenes landbakgrunn (se Vogt 2008 og Leirvik 2006).

Ser vi på somalierne vi intervjuet i LKI, var 99 prosent oppdratt som muslimer, og 98 prosent av disse tilhører fremdeles denne religionen. I de fleste andre landgruppene er det også vanlig å fremdeles tilhøre religionen de er oppdratt med, bare blant dem fra Chile og Iran var det relativt mange som ikke lenger tilhørte religionen.

Respondentene i undersøkelsen ble bedt om å rangere, på en skala fra 1-10, hvor viktig religion er i deres liv. Verdien 1 står for "ingen betydning", mens 10 står for "svært viktig". Skalaen må kunne tolkes som en skala fra sekulær til religiøs, hvor verdien 1 innebærer at man har et sekulært verdensbilde hvor religion ikke er viktig, mens 10 innebærer at religionen utgjør en svært viktig del av livet. Somalierne er mest religiøse av gruppene vi intervjuet. Gjennomsnittscoren til somalierne er 9,8, og det er små forskjeller mellom kvinner (9,9) og menn (9,7) (Figur A29). Til tross for dette, er somaliske menn langt mer religiøst aktive enn kvinner, i den forstand at de deltar mer på religiøse møter, eller bønn arrangert av trossamfunnet. Dette har somalierne til felles med flere grupper vi intervjuet – religion er noe mer viktig for kvinner enn for menn, mens menn er mest religiøst aktive. Mens somaliske menn anslo at de hadde deltatt på slike møter 36 ganger i løpet av det siste året, svarte somaliske kvinner 11 ganger. Etter de fra Pakistan, var det somalierne som var mest religiøst aktive, og det gjaldt både kvinner og menn (Figur A30).

Bosetningsmønster kan være med å forklare den store forskjellen i religiøs aktivitet mellom gruppene, men det kan ikke forklare at menn er mer aktive enn kvinner – de bor jo som regel i par. De med bakgrunn fra Pakistan, Tyrkia og Sri Lanka er for en stor del konsentrert i Oslo, og de med tyrkisk bakgrunn også i Drammen. Andre grupper har en langt mer spredt bosetting. Det er trolig lettere å praktisere religionen, som ved å gå til moskeen/tempelet/kirken, eller delta i religiøse møter, om

man bor i et område hvor mange er fra samme land eller tilhører samme menighet eller religion.

8.9.2. Kvinner synes det er lettere å praktisere sin religion enn menn

Selv om det store flertallet av somaliere syntes det var lett eller svært lett å praktisere sin religion i Norge (63 prosent), er også somaliene blant dem hvor flest svarte at dette er vanskelig eller svært vanskelig (16 prosent). Her er det noen interessante kjønnsforskjeller; somaliske kvinner synes i større grad enn menn at det er lett eller svært lett å praktisere sin religion (70 prosent mot 57 prosent). Det er de med bakgrunn fra Pakistan som oftest svarer at det er vanskelig å praktisere religionen, tre av ti svarte dette.

8.10. Somaliene yngst og har best helse

Vi skal ikke her gå i dybden med alle de helsespørsmålene som ble stilt i LKI, ettersom SSB har gitt ut en egen rapport om innvandrernes helse basert på levekårsundersøkelsen (Blom 2008). Her vil vi bare kort gjengi noen hovedfunn.

Personer med bakgrunn fra Somalia, Serbia-Montenegro og til dels Sri Lanka framstår som friskest i LKI, både om vi ser på hvordan de vi intervjuet vurderte sin egen helse, og om vi ser på mer objektive spørsmål om sykdommer og diagnoser. Halvparten av somaliene vurderte sin egen helse som meget god, mot bare tre av ti i hele utvalget. Så er også somaliene den nasjonalitetsgruppen i utvalget som er yngst (Figur A3). Som for de andre gruppene, var det flere menn (6 av 10) enn kvinner (4 av 10) fra Somalia som svarte dette (Blom 2008:10).

Somaliere er også de som i minst grad svarer at de har en eller annen form for sykdom. Av 15 ulike sykdommer som kartlegges, har 36 prosent av somaliene minst en sykdom, flere kvinner enn menn (hhv 46 og 29 prosent). Bare blant dem fra Serbia og Montenegro var andelen lavere.

Psykosomatiske lidelser er lidelser i grenselandet mellom fysiske og psykiske lidelser. I LKI ba vi de vi intervjuet svare på om de hadde en eller flere av åtte ulike lidelser som kan karakteriseres som psykosomatiske. Somaliere var i relativt liten grad plaget av psykosomatiske sykdommer og psykiske helseproblemer (Blom 2008:25 og 28). 16 prosent av somaliene i utvalget hadde psykiske helseproblemer, noe flere kvinner enn menn, noe som var lavere enn gjennomsnittet i LKI (27 prosent).

8.11. Bånd til Somalia og til Norge

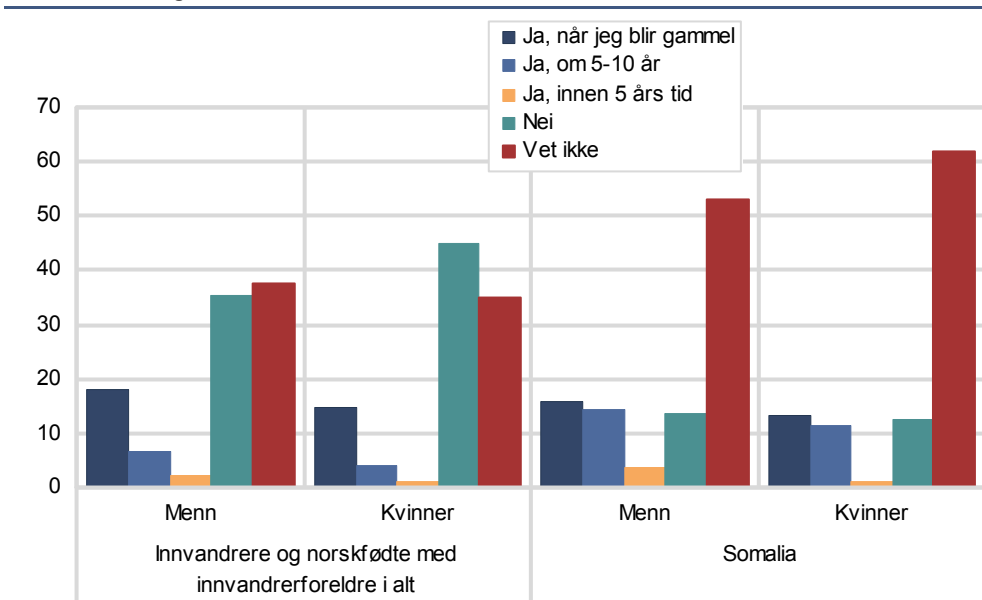
Gjennom LKI har vi stilt en rekke spørsmål om innvandrernes bånd til opprinnelseslandet og til Norge, deres relasjoner i Norge, deres kontaktnett og følelse av ensomhet. Slike aspekter får man ikke innblikk i gjennom registerstatistikken. Som vi skal se, var det langt færre somaliere som følte seg ensomme i 2005/2006 enn ti år tidligere, blant annet fordi flere enn før har familie og slekt i Norge.

8.11.1. Somaliene usikre på om de blir i Norge

I intervjuet stilte vi spørsmålet ”Tror du at du noen gang kommer til å flytte tilbake til ditt eller dine foreldres opprinnelsesland for å bo der fast?”. Somaliene var dem hvor færrest sa ”nei” (13 prosent), og hvor flest ikke visste (57 prosent) (Figur A31). Det er nærliggende å tenke at somaliene er usikre når det gjelder den politiske og sosiale utviklingen i det borgerkrigsrammede Somalia. Likevel var det 30 prosent som ønsker å reise tilbake på et tidspunkt i nær eller fjern fremtid. Dette kan også ha med somaliernes relativt korte botid i Norge å gjøre – mange har forlatt Somalia i relativt nær fortid, og i mindre grad enn dem med lengre botid, som vietnameserne og chilenerne, slått røtter i Norge.

Somaliske kvinner ser ut til å være noe mer usikre enn somaliske menn på om de skal vende tilbake, 62 prosent av kvinnene svarer ”vet ikke”, mot 53 prosent av mennene, mens kvinner og menn i omtrent like stor grad svarer ”nei” (Figur 8.19). Ser vi på innvandrerne i LKI under ett, er mønsteret noe annerledes – her er det mennene som er mest usikre, mens kvinnene er langt mer sikre enn mennene på at de *ikke* skal reise tilbake.

Figur 8.19. Andel innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre som tror at de noen gang kommer til å flytte tilbake til opprinnelseslandet for å bo der fast. Somalia og i alt i LKI. Prosent

Kilde: Levekår blant innvandrere 2005/2006, Statistisk sentralbyrå

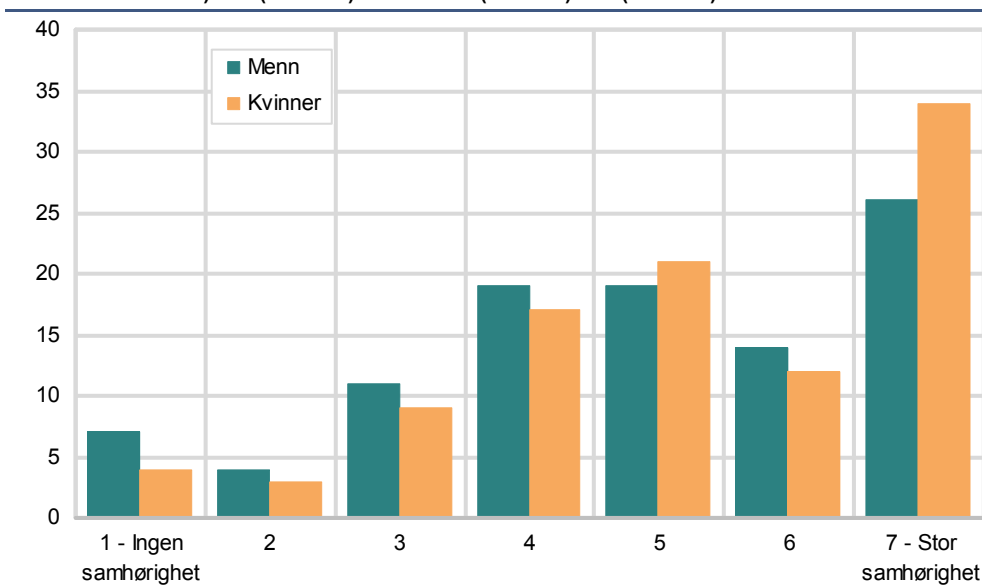
Dersom man har planer om å vende tilbake, kan det være en grunn for å investere i land eller bolig i opprinnelseslandet, eller ikke å selge det man allerede eier der. Slike investeringer kan imidlertid ha mange andre motiv. I snitt svarte 11 prosent av innvandrerne at de eide jord og 16 prosent at de eide bolig i opprinnelseslandet (Figur A33). Mest vanlig å eie i hjemlandet er det blant dem fra Pakistan og Tyrkia. Bare 9 prosent av somalierne svarte at de eide jord og 6 prosent at de eide bolig i Somalia.

8.11.2. Relativt høy følelse av samhørighet med Norge

Samtidig som somalierne er av dem som er mest usikre på om de blir i Norge, var det mange av landgruppene vi intervjuet som i mindre grad hadde ”samhørighetsfølelse” med Norge. De vi intervjuet ble bedt om å markere sin grad av ”samhørighet med Norge” på en skala fra 1 til 7, hvor høyere tall på skalaen betyr høyere samhørighet. Her kan det innvendes at ”samhørighet” er et ullent begrep. Hva de vi intervjuet legger i ordet, og hvilket innhold det har på deres morsmål, vet vi ikke. I alle fall ser vi at gjennomsnittsscoren for somalierne er 5, og det var tre landgrupper som hadde høyere gjennomsnittlig samhørighetsfølelse (Figur A33). Det kan se ut som kvinner fra Somalia har noe sterkere samhørighetsfølelse til Norge enn det menn fra Somalia har. For eksempel var det 34 prosent av kvinnene som plasserte seg på 7 på skalaen, mot 26 prosent av mennene (Figur 8.20).

Det er ikke slik at somalierne som har lengst botid føler større samhørighet med Norge enn dem med kortere botid. Tvert imot er det slik at en større andel av dem som kom i 2000-2003 plasserer seg på 7 på skalaen (36 prosent) enn dem som kom i 1990-1999 (23 prosent).

Figur 8.20. Samhørighetsfølelse blant innvandrere fra Somalia, etter kjønn. Skala fra 0 (svakest) til 7 (sterkest). Skala fra 0 (svakest) til 7 (sterkest). Prosent

Kilde: Levekår blant innvandrere 2005/2006, Statistisk sentralbyrå

8.11.3. Tre av fire hjelper familien i Somalia økonomisk

I en kvalitativ forstudie til levekårsundersøkelsen satte vi sammen fokusgrupper av innvandrere med ulik bakgrunn som vi drøftet problemstillinger og spørreskjema med. Der deltok også personer med somalisk bakgrunn. Her fikk vi mange tilbakemeldinger på at økonomi er sensitivt og vanskelig å spørre om. Somaliere vi intervjuet i fokusgrupper mente at SSB er avhengige av å overbevise dem som skal intervjues om at SSB har taushetsplikt, og at myndighetene ikke vil bruke informasjonen til å gjøre livet enda vanskeligere for dem. Hvis de for eksempel sier at de sender så og så mye penger til Somalia vil de være redd for å få redusert sosialhjelp. Hvis de ikke får tillit til at vi ikke vil gi opplysningene videre til andre institusjoner, vil vi ikke få gode svar. Videre ble det sagt at SSB antakelig ikke vil få gode svar på om de som intervjues eier virksomhet i Somalia. Noen eier bolig, men mange har jord/eiendom (Daugstad og Lie 2004:70). Dette kan være greit å ha i mente når man tolker svarene i levekårsundersøkelsen.

På grunn av tilbakemeldingen i forundersøkelsen endret vi begrepsbruken fra "sende penger" til "hjelp økonomisk". Det er mulig dette fortsatt kan oppfattes som et sensitivt spørsmål. Uansett svarte et stort flertall, 74 prosent, av somaliene at de gir økonomisk bistand til familien i opprinnelseslandet. 38 prosent gjør det så ofte som hver måned. Sammen med dem fra Sri Lanka, var somaliene dermed de som i størst grad bidrar økonomisk (Figur A34).

Som i de andre innvandrergroppene vi intervjuet, er det flere menn enn kvinner som sier at de hjelper familien i opprinnelseslandet økonomisk – åtte av ti menn fra Somalia sier de gjør det, mot syv av ti kvinner. Og av de som bidrar økonomisk, er det langt mer vanlig at somaliske menn gjør det hver måned enn somaliske kvinner (47 mot 25 prosent). Det kan tenkes at dette med å sende penger eller på andre måter å bidra økonomisk er mannens oppgave i mange familier, men spørsmålsstillingen gikk på person, ikke på husholdning. Det er mulig kjønnsforskjellene ville vært mindre om vi hadde spurt om "husholdningen" hjelper familien økonomisk.

8.11.4. En av fem har besøkt Somalia

Såfremt det ikke er tvil om deres identitet, får somaliere bosatt i Norge utlendingspass om de ikke har norsk pass. Dette gjør det mulig for dem å reise til Somalia.

I 1996 var det bare 4 prosent av dem vi intervjuet, som hadde vært på besøk i Somalia i løpet av de siste fem årene. Dette hadde steget til 22 prosent i 2005/2006.

Fremdeles var imidlertid somalierne de som sjeldnest hadde besøkt opprinnelseslandet, enda færre enn de fra Irak (32 prosent). Det var noe mer vanlig at menn enn kvinner hadde besøkt Somalia (24 mot 18 prosent). At få somaliere hadde besøkt opprinnelseslandet, sammenlignet med andre grupper, er ikke overraskende, etter som det gjennom hele 2000-tallet har vært svært urolig i landet. I tillegg vet vi at somalierne er blant dem som har lavest inntekt og trolig minst å avse til reiser. Flere av dem vi intervjuet hadde dessuten vært i Norge i mindre enn fem år, og dermed hatt mindre enn fem år til rådighet for å reise.

På begge tidspunkt var det imidlertid knapt noen, 2-3 prosent, som hadde fått besøk fra Somalia. Det er svært vanskelig for somaliere å få visum for å reise på besøk til Norge.

8.11.5. Flere har fått en god venn

De aller fleste innvandrerne i Norge har en god venn her. I alt svarte 93 prosent av innvandrerne i LKI og deres norskfødte barn at de hadde en god venn, noe færre enn befolkningen i alt (99 prosent). I alle grupper var det rundt 9 av 10, eller flere, som hadde en god venn i Norge. Det samme gjelder 92 prosent av somalierne, og de var, sammen med dem med bakgrunn fra Pakistan og Vietnam, blant dem som hadde økt sin andel med en god venn i Norge, fra 84 prosent i 1996. I tillegg er kjønnsforskjellene mellom somaliske menn og kvinner blitt nær sagt borte, fra 9 prosentpoeng i 1996, til bare 2 prosentpoeng i 2005/2006, i menns favør.

Vi spurte dem som hadde gode venner om noen av de gode vennene var norske. Det var mer vanlig blant somaliske menn enn blant somaliske kvinner å ha en god venn som var norsk. 54 prosent av somaliske menn og 42 prosent av somaliske kvinner svarte at de hadde en god norsk venn. Dette var under gjennomsnittet for menn og kvinner (hhv 61 og 52 prosent). Bare blant kvinner fra Irak og Pakistan var det færre som hadde en god norsk venn enn blant kvinner fra Somalia, og bare blant menn fra Irak var det færre som hadde en god norsk venn blant mennene (Figur A35). Det er imidlertid blitt mer vanlig å ha en god venn blant både kvinner og menn fra Somalia, henholdsvis 11 og 12 prosentpoeng færre svarte at de hadde det i 1996. Den korte botiden i landet til innvandrere fra Irak og Somalia bidrar til å forklare at de i mindre grad enn andre landgrupper har norske venner.

Arbeidsplassen er en potensiell arena for å få norske venner. Og vi ser at det er langt mer vanlig blant de innvandrerne som har en venn å ha en god norsk venn om de har arbeid (64 prosent) enn om de ikke har det (47 prosent). Det samme gjelder somalierne – 60 prosent av de som har arbeid, har en god norsk venn, mot 42 prosent av de som ikke har. At flere somaliere hadde arbeid i 2005/2006 kan dermed bidra til å forklare at flere har fått gode norske venner.

8.11.6. Færre føler seg ensomme...

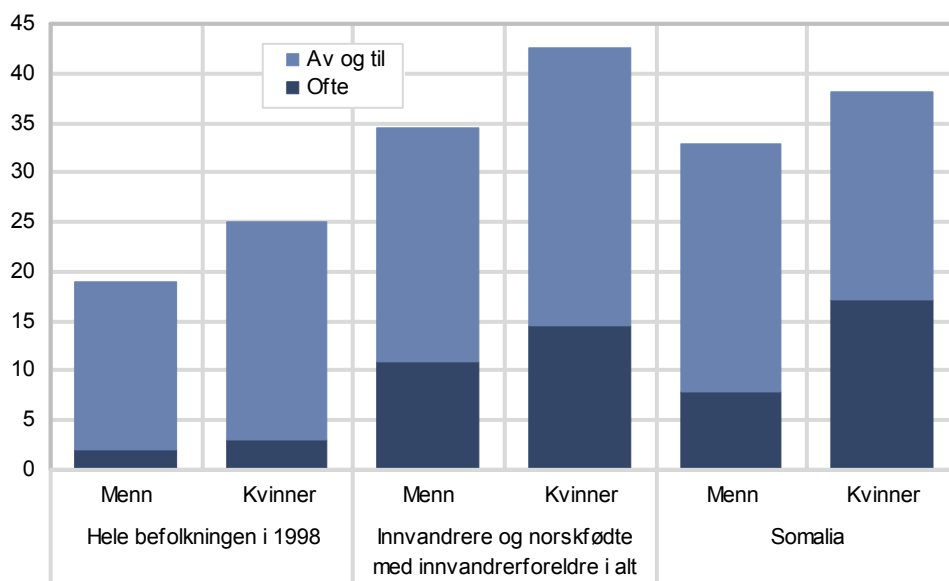
Innvandrere føler seg gjennomgående mer ensomme enn om vi ser på hele befolkningen. 13 prosent av innvandrerne svarte i 2005/2006 at de ofte føler seg ensomme, mot bare 2 prosent i hele befolkningen. Og det er noe færre som aldri føler seg ensomme blant innvandrere sammenlignet med hele befolkningen (40 mot 44 prosent). Somalierne var noe mindre ensomme enn gjennomsnittet i LKI. Det var 9 prosentpoeng flere som aldri følte seg ensomme (Figur A36).

Ser vi på de ti gruppene samlet, er det flere kvinner enn menn som føler seg ensomme. Dette gjelder også somalierne. Mens 38 prosent av kvinnene sa de ofte eller av og til føler seg ensomme, gjaldt dette 33 prosent av mennene og langt færre kvinner enn menn følte seg aldri ensomme (56 mot 44 prosent) (Figur 8.21).

Det var blitt langt mindre vanlig å føle seg ensom blant somalierne i 2005/2006 enn i 1996, og det gjelder både kvinner og menn. Blant kvinnene er andelen som ofte eller av og til føler seg ensomme sunket med 21 prosentpoeng og blant mennene med 16 prosentpoeng. Som vi skal se nedenfor, har langt flere somaliere nær fami-

lie i Norge i 2005/2006 enn de hadde i 1996, noe som bidrar til å forklare at færre føler seg ensomme.

Figur 8.21. Andel som ofte eller av og til føler seg ensom, etter kjønn. Prosent

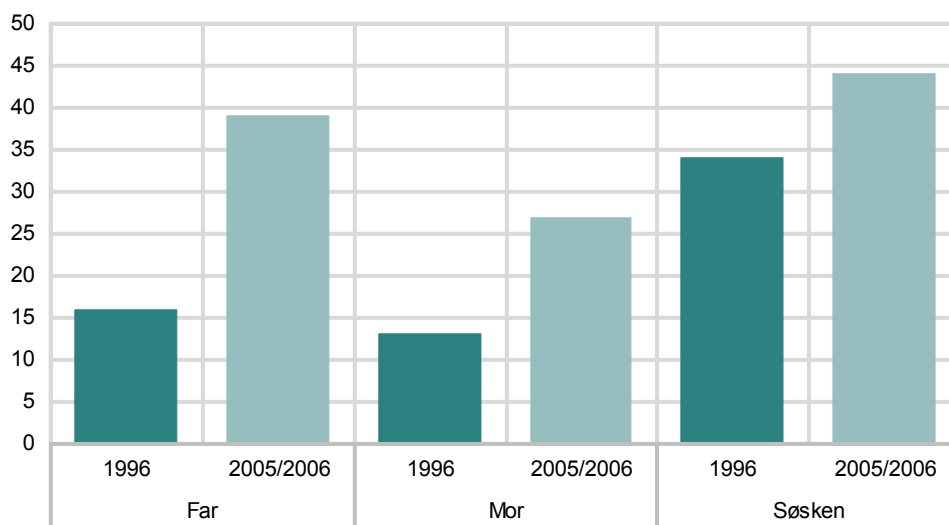

Kilde: Statistisk sentralbyrå, Levekår blant innvandrere 1996 og 2005/2006 og Levekårsundersøkelsen 1998

8.11.7. ... og langt flere har familie i Norge

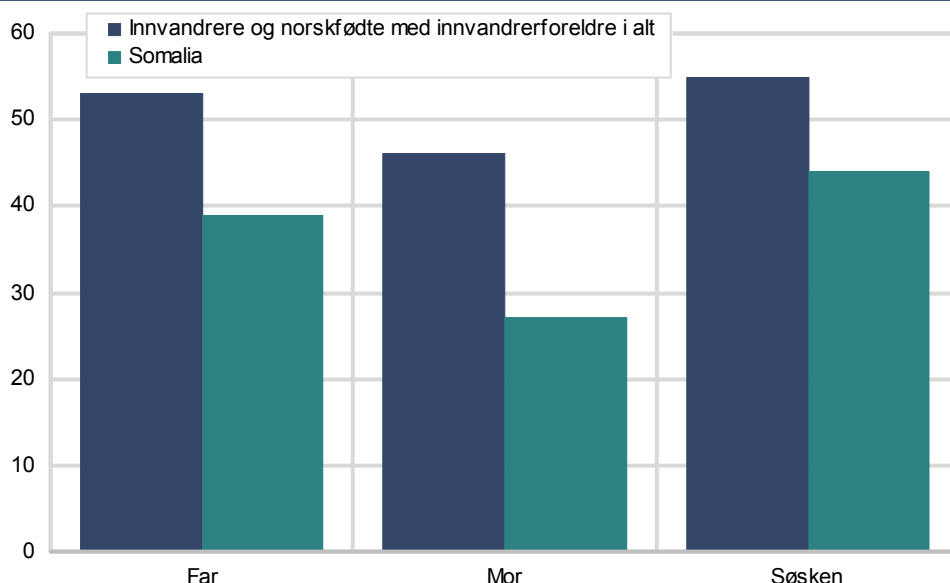
Det er store endringer i familiesituasjonen til somalierne i Norge fra 1996 til 2005/2006. Mange flere har søsken, far, mor eller andre familiemedlemmer som bor i Norge (Figur 8.22). Av de som hadde foreldre som levde, var det i 1996 bare 16 prosent som svarte at de hadde far boende i Norge og 13 prosent hadde mor her. I 2005/2006 hadde dette økt til henholdsvis 39 og 27 prosent, og det var altså flere av de som hadde foreldre i live som hadde far her enn mor. Slik er det ikke for andre grupper. Sammenlignet med innvandrere i alt, er det imidlertid fortsatt mindre vanlig at somaliere har familie og slekt i Norge (Figur A37)

Figur 8.22. Andel med familie i Norge blant innvandrere fra Somalia i 1996 og i 2005/2006. Prosent

Kilde: Statistisk sentralbyrå, Levekår blant innvandrere 1996 og 2005/2006

Figur 8.23. Andel innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre som har far, mor og søsken i Norge. Somalia og i alt i LKI. Prosent

Kilde: Levekår blant innvandrere 2005/2006, Statistisk sentralbyrå og Levekår blant innvandrere 1996

Det er marginale forskjeller mellom menn og kvinner fra Somalia i andelen som har mor, far eller søsken i Norge.

Et godt familienettverk er viktig for de fleste, og det at så mange flere fra Somalia har fått familie og slekt i Norge, bidrar til å forklare at færre føler seg ensomme. Det er tydelige forskjeller i ensomhet mellom de som har og ikke har nær familie i Norge.

8.12. Oppsummering – dårlige levekår, men bedring fra 1996

LKI har avdekket at på mange områder opplever somalierne dårligere levekår enn de andre gruppene vi intervjuet. Samtidig er levekårene på en del områder bedret betraktelig sammenlignet med i 1996, til tross for at de intervjuede somaliernes mediane botid bare har økt med ett år. Somalierne hadde, sammen med dem fra Irak, kortest botid i 2005/2006, og tre av ti hadde vært i Norge i bare 2-4 år. Den relativt korte botiden er viktig å ha i mente når vi skal forstå hvorfor somalierne på mange områder opplever relativt dårlige levekår.

At somalierne i større grad enn mange andre grupper bor i Oslo, er også noe som vil prege somaliernes levekår til en viss grad. For eksempel er det i Oslo vanligere å bo i blokk enn i resten av landet. Og det at så mange somaliere bor i samme by, gjør at de på mange måter har større muligheter enn andre til å danne organisasjoner og besøke moskeer.

Nær halvparten av somalierne bor i Oslo, og det er vanligere å bo i hovedstaden enn for andre grupper. Somalierne er den gruppen av dem vi intervjuet hvor det var vanligst å bo i blokk, å leie og å bo trangt. Boforholdene var imidlertid noe bedre i 2005/2006, for somalierne, som for de andre gruppene.

I større grad enn de fleste andre grupper, kommer somalierne til Norge uten særlig mye utdanning i bagasjen, og mange mangler grunnskole, særlig kvinner. Vi vet fra registerstatistikken at deltakelsen i videregående og høyere utdanning er relativt lav, og at somaliere, særlig kvinner, har relativt dårlige resultater fra introduksjonsordningen. Somalierne ligger imidlertid midt på treet av de ti gruppene i hvordan de vurderer sine norskferdigheter.

Mange somaliere står utenfor arbeidslivet, og dette er den gruppen som har lavest sysselsetting. Av de som hadde jobb, var somaliene blant dem som scoret lavest på en del dimensjoner som beskriver egenskaper ved arbeidet. Somaliene har oftere enn andre midlertidig arbeid, mange har repetitive arbeidsoppgaver og opplever liten grad av kontroll over egen arbeidstid og mange opplever at de ikke får utnyttet sine evner i jobben. Mer enn andre grupper svarer somaliene at de har opplevd diskriminering i arbeidslivet. De er imidlertid blant dem som i størst grad er fagorganiserte. Nær halvparten av ansatte somaliere er medlemmer av arbeidstakerorganisasjoner, omtrent som i hele befolkningen.

At somaliske husholdninger har relativt lav inntekt sammenlignet med andre grupper gjenspeiles i at de, sammen med dem fra Irak, er de som i minst grad opplever at de har muligheter til å klare løpende og uforutsette utgifter. Her ser vi imidlertid at flere enn i 1996 opplever å ha kontroll med økonomien. Mange somaliske kvinner bor alene med barn, og denne gruppen sliter mer økonomisk enn andre kvinner.

Sammen med personer fra Serbia-Montenegro og til dels Sri Lanka fremstår somaliene som friskest av de vi intervjuet, både om vi ser på hvordan de vi intervjuet vurderte sin egen helse, og om vi ser på mer objektive spørsmål om sykdommer og diagnoser.

Relativt mange somaliere deltar i organisasjonslivet sammenlignet med flere av de andre gruppene vi intervjuet. Somaliene var i 2005/2006 oftere enn andre medlemmer i menigheter og religiøse foreninger, i flyktningforeninger og i arbeidstakerorganisasjoner. At mange er medlemmer i menigheter, henger sammen med somaliernes sterke religiøsitet. På en skala fra 1 til 10 over hvor viktig religionen er for de vi intervjuet, var somaliernes gjennomsnitt 9,8.

Mange somaliere pleier bånd til hjemlandet i form av at de hjelper familien i Somalia økonomisk. Somaliene og srilankerne er de to gruppene som oftest bidrar økonomisk, og ingen andre grupper gjør dette like ofte som somaliene.

Antallet personer med somalisk bakgrunn i Norge har økt siden 1996, og blant dem vi intervjuet, er det langt flere som har nær familie og slekt i Norge i 2005/2006 sammenlignet med 1996. Dette reflekteres i andelene som føler seg ensomme – som var blitt langt færre i 2005/2006 enn ti år tidligere.

8.12.1. Somaliske kvinner har dårligere levekår enn somaliske menn

Somaliske kvinner kommer til Norge med langt mindre utdanning i bagasjen enn somaliske menn, og relativt mange, særlig kvinner, mangler yrkeserfaring. Det er mange grunner til at menn i større grad enn kvinner er sysselsatt, og kjønnsforskjeller finner vi både i befolkningen generelt, innvandrere generelt og somaliere spesielt. Det spesielle for somaliene er at begge kjønns yrkesaktivitet er svært lav sammenlignet med innvandrere fra andre land. Det at kvinner fra Somalia i langt større grad enn mennene mangler utdanning og arbeidserfaring bidrar utvilsomt til at de stiller svakere på arbeidsmarkedet. For både menn og kvinner fra Somalia har sysselsettingen økt fra 1996 til 2005/2006, og det har den også i andre innvandrergupper. I hjemmet er det blant somaliene som i befolkningen generelt – kvinner gjør mest husarbeid.

Vi vet at norskferdigheter henger sammen med deltakelse i arbeidslivet. Dette kan bidra til å forklare at somaliske menn i større grad enn somaliske kvinner selv vurderer sine norskferdigheter som gode.

I motsetning til de andre innvandrerguppene vi har intervjuet, er det forskjeller på husholdningsstrukturen blant menn og kvinner fra Somalia. Kvinner bor i langt større grad alene med barn, og menn bor i langt større grad enn kvinner helt alene. Når man skal forstå folks inntekt og økonomi, og deres opplevelse av denne, må man ta i betraktning at mange lever i husholdninger hvor de deler både inntekter og utgifter med andre. Det at somaliske kvinner i større grad enn somaliske menn bor

alene med barn, og at mange ikke har jobb, bidrar til å forklare at flere kvinner enn menn opplever at de har dårlig økonomi.

Somalier i Norge er muslimer, og religion er svært viktig for dem, viktigere enn de andre gruppene vi intervjuet. Dette gjelder både kvinner og menn. Som i andre innvandregrupper er imidlertid somaliske menn mer religiøst aktive enn kvinnene. Menn er også mest aktive i organisasjonslivet, men somaliske kvinner er noe mer aktive enn gjennomsnittet av innvandrerkvinner i religiøse foreninger og innvandrers/flyktningforeninger, og noe flere er medlem av politiske parti.

Flere somaliere, både menn og kvinner, har familie i Norge 2005/2006 enn i 1996. De er også blitt mindre ensomme. Som i andre innvandregrupper, svarer menn i mindre grad enn kvinner at de er ensomme. Nær alle somaliske innvandrere, både menn og kvinner, svarte at de hadde en god venn, men det var flere menn enn kvinner som hadde en god *norsk* venn. Dette henger nok sammen med at flere somaliske menn enn kvinner hadde jobb.

9. Irak

- Innvandrere fra Irak og deres norskfødte barn utgjorde den fjerde største landgruppen i Norge ved inngangen til 2009
- Sammen med somalierne, hadde innvandrerne fra Irak kortest botid i intervjuundersøkelsen Levekår blant innvandrere (LKI).
- De aller fleste innvandrerne fra Irak har flyktninglignende bakgrunn, og nær halvparten definerer seg som en minoritet i Irak. Flertallet av disse er trolig kurdere
- Innvandrerne fra Irak er blant dem hvor flest er oppvokst i en større by i opprinnelseslandet, dette gjelder åtte av ti
- To av tre kvinner fra Irak hadde ikke yrkeserfaring fra Irak, bare blant kvinner fra Pakistan var dette mer vanlig.
- Innvandrerne fra Irak er av gruppene vi intervjuet hvor det er vanligst å bo trangt, og hvor flest leier boligen de bor i
- Dette er en heterogen gruppe hva gjelder utdanningsnivå. Det var like mange kvinner fra Irak som hadde høyere utdanning da de kom som det var kvinner som manglet grunnskolen (en av fire)
- Som i andre grupper, var utdanningsnivået høyere blant menn enn blant kvinner
- I LKI var det bare somalierne som hadde lavere sysselsetting, og disse to gruppene var de som i størst grad var midlertidig ansatt
- Som for andre grupper, er sysselsettingen langt høyere jo høyere utdanning de fra Irak har
- Nær halvparten som hadde arbeid svarte at de i høy grad eller noen grad opplevde arbeidet som en psykisk påkjenning, omtrent på gjennomsnittet for LKI
- Irakere opplever problemer med å klare løpende utgifter i større grad enn andre grupper
- Som i andre grupper, bruker kvinner fra Irak langt mer tid på husarbeid enn menn fra Irak
- Det er lite vanlig blant irakere, kvinner som menn, å være medlemmer av menigheter, innvandrerforeninger eller idrettslag
- Innvandrerne fra Irak er midt på treet av gruppene i LKI på spørsmål om hvor viktig deres religion er for dem, og de fleste er oppdratt som muslimer
- Irakere er blant gruppene i LKI som har dårligst fysisk og psykisk helse, og som i andre grupper har kvinner dårligere helse enn menn
- Sammen med dem med tyrkisk bakgrunn, er det de fra Irak som i minst grad føler samhørighet med Norge
- Ni av ti irakere har en god venn, men mange, seks av ti, føler seg ofte eller av og til ensomme
- Denne gruppa ble ikke intervjuet i 1996, derfor kan vi ikke sammenligne situasjonen til de fra Irak i 2005/2006 med situasjonen ti år tidligere

Levekårsundersøkelsen blant innvandrere

I 2005/2006 gjennomførte SSB intervjuundersøkelsen Levekår blant innvandrere (LKI). Innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre fra ti utvalgte landgrupper ble intervjuet, deriblant Irak. Det er denne levekårsundersøkelsen som hovedsakelig er datagrunnlaget i dette kapitlet. Når vi sammenligner irakernes svar i LKI med innvandrernes gjennomsnitt, mener vi gjennomsnittet for de ti gruppene. I tillegg supplerer vi med data fra Levekårsundersøkelsen fra 1996, og med de nyeste data som var tilgjengelig fra de offentlige registrene da denne rapporten ble skrevet. Opplysninger om befolkningen i alt er hentet fra diverse roterende levekårsundersøkelser. Det står mer i innledningskapitlet om hvordan undersøkelsen ble gjennomført og om datagrunnlaget, men fullstendig informasjon finnes i Gulløys (2008). De som ble intervjuet i LKI svarte på flere spørsmål enn de som er gjengitt her. I ”hovedrapportene” Blom og Henriksen (2008) og Blom (2008), er de ulike landgruppene svar på alle spørsmål i intervjuene omtalt.

9.1. Demografi og botid

Gjennom registerstatistikken har vi mye ”harde fakta” om irakernes demografi, som hvor mange de er, hvor de bor, når de kom til Norge, og hvor gamle de er. I dette kapitlet skal vi gi en kort demografisk beskrivelse av innvandrerne fra Irak og deres barn, noe som er gjort langt grundigere i de to rapportene Henriksen 2007 og Pettersen 2009. Som vi skal se, utgjør de fra Irak den fjerde største gruppen innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre i Norge ved inngangen til 2009. De fleste har kommet relativt nylig og er unge voksne, så barna innvandrerne fra Irak har fått i Norge er fremdeles svært unge.

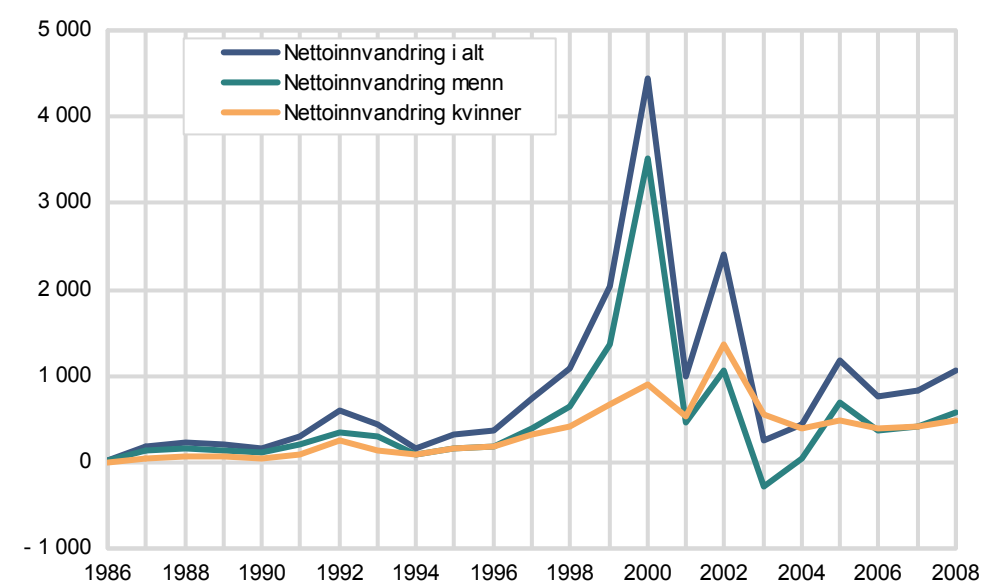
9.1.1. Flertallet har innvandret på 2000-tallet

De fleste innvandrerne fra Irak kom til Norge i perioden 1999-2002. Det kom stadig flere mot slutten av 1990-tallet, og i rekordåret 2000 kom det hele 4 500 statsborgere av Irak til Norge (Figur 9.1 og Tabell 9.1). Antallet sank til nær 1 200 personer i 2001, for så å stige igjen til nær 2 700 innvandrere i 2002. Deretter har antallet innvandrede irakiske statsborgere ligget på rundt 1000 personer i året.

Tall for innvandring gjelder det året innvandringen ble registrert, det vil si det året personene fikk innvilget oppholdstillatelse i Norge. Dette er ikke nødvendigvis det samme året som personen ankom landet; mange som kommer til Norge venter lenge på vedtak om å få bli. Variasjoner i innvandringen har i noen tilfeller sammenheng med saksbehandlingstiden i Utlendingsdirektoratet. Mange flyktninger fra Irak fikk i første omgang (i 1999) midlertidig oppholdstillatelse uten rett til familiegjensforening, og fikk den midlertidige oppholdstillatelsen omgjort til en generell tillatelse senere. De ble først bosatt etter dette. Bare personer med gyldig oppholdstillatelse, og med intensjon om å bli her i minst seks måneder regnes med blant innvandrere.

Den registrerte utvandringen av irakiske statsborgere fra Norge har vært beskjeden, med unntak av året 2003 da over 800 irakiske statsborgere flyttet ut av landet. Dette året var det faktisk større utvandring enn innvandring av irakiske menn, men ikke av kvinner. Grunnen er at det i løpet av 2003 ble satt i verk programmer for retur av irakiske flyktninger som har fått beskyttelse i Norge, noe som gjorde at flere flyttet tilbake til Irak.

Figur 9.1. Årlig nettoinnvandring av statsborgere av Irak, etter kjønn. 1986-2008. Absolutte tall

Kilde: Befolkningsstatistikk, Statistisk sentralbyrå

På slutten av 80-tallet og begynnelsen av 90-tallet kom det omtrent like mange menn som kvinner, men noen år kom det litt flere menn. I 1998, 1999, og særlig i

2000, var mønsteret dramatisk annerledes. Den store innvandrings-toppen fra Irak i år 2000 besto for en stor del av menn, og det kom nær fire irakiske menn for hver kvinne. I årene etterpå har kjønnsfordelingen igjen vært jevn, bortsett fra i 2005, da det kom langt flere menn enn kvinner. Dette bidrar nok til å forklare at kjønnsfordelingen var særlig skjev blant irakere i 30-åra ved inngangen til 2009, mange av disse kom trolig under innvandrings-toppen ti år tidligere.

Tabell 9.1. Inn-, ut- og nettoinnvandring av statsborgere av Irak, etter kjønn. 1986-2008. Absolutte tall

	Innvandring			Utvandring			Nettoinnvandring		
	I alt	Menn	Kvinner	I alt	Menn	Kvinner	I alt	Menn	Kvinner
1986	23	18	5	3	2	1	20	16	4
1987	196	141	55	9	5	4	187	136	51
1988	219	162	57	2	1	1	217	161	56
1989	218	148	70	6	3	3	212	145	67
1990	158	115	43	6	6	-	152	109	43
1991	324	216	108	20	11	9	304	205	99
1992	634	364	270	42	31	11	592	333	259
1993	466	316	150	37	28	9	429	288	141
1994	211	112	99	42	31	11	169	81	88
1995	345	178	167	20	15	5	325	163	162
1996	386	197	189	27	15	12	359	182	177
1997	749	412	337	23	15	8	726	397	329
1998	1 117	681	436	42	30	12	1 075	651	424
1999	2 063	1 380	683	30	18	12	2 033	1 362	671
2000	4 486	3 553	933	48	26	22	4 438	3 527	911
2001	1 169	590	579	167	126	41	1 002	464	538
2002	2 691	1 301	1 390	280	245	35	2 411	1 056	1 355
2003	1 074	473	601	819	760	59	255	-287	542
2004	979	494	485	533	445	88	446	49	397
2005	1 409	849	560	221	150	71	1 188	699	489
2006	925	476	449	159	101	58	766	375	391
2007	968	507	461	140	97	43	828	410	418
2008	1 197	666	531	126	84	42	1 071	582	489

Kilde: Befolkningsstatistikk, Statistisk sentralbyrå

9.1.2. Mange overføringsflyktninger og mange kurdere

De aller fleste innvandrene fra Irak har flyktninglignende bakgrunn. Enten er de selv flyktning eller så er de familiegjennforent eller -etablert med en flyktning.⁷⁸ Et vanlig mønster i flyktningemigrasjonen er at menn reiser i forveien, mens eventuelle koner og barn kommer etter gjennom familiegjennforening. Ingen irakere har kommet til Norge gjennom arbeids- og utdanningstillatelser.

Noen av flyktningene har kommet gjennom FNs høykommissær for flyktninger, som overføringsflyktninger. Antallet overføringsflyktninger fra Irak per 1.1. 2009 var på 3 300 personer, og utgjorde tre av ti av dem som betegnes som "hovedperson flyktning", altså de som andre personer eventuelt får familiegjennforening med senere. Overføringsflyktninger fra Irak er med det den tredje største gruppen av overføringsflyktninger i Norge i dag, etter de fra Iran og Vietnam. Over 8 300 har søkt asyl utenom FN-systemet mens noe færre (6 700) har kommet gjennom familiegjennforening eller etablering med en som først har kommet som flyktning. Blant asylsøkerne har det vært en del enslige mindreårige som har fått opphold. Få av disse har i ettertid fått foreldrene til Norge (Pettersen 2007). Det har knapt vært noen arbeids- eller utdanningsinnvandring fra Irak til Norge.

Innvandrene med bakgrunn fra Irak er en sammensatt gruppe, og består både av kurdere fra de nordlige områdene i Irak og av arabiske irakere. Blant irakere vi intervjuet i den kvalitative forstudien til LKI som ble gjennomført i 2004, ble det antydnet at flertallet av innvandrere fra Irak i Norge er kurdere, særlig blant de nyankomne (Daugstad og Lie 2006:75). I Norge har vi ikke registerstatistikk over etnisk tilhørighet. Registerdataene våre gjør det dermed ikke mulig å skille ut minoritetsgrupper innen den enkelte stat.

⁷⁸ Innvandring av ektefeller kan være på grunnlag av et allerede etablert ekteskap (familiegjennforeninger), eller på grunnlag av inngåelse av ekteskap (familieetableringer).

I LKI spurte vi imidlertid om de vi intervjuet eller deres familie ”tilhører noen etnisk, nasjonal, språklig eller religiøs minoritet” i sitt eller foreldrenes hjemland. 45 prosent av respondentene fra Irak svarte ja, og bare blant dem fra Sri Lanka (tamiler), var det flere som definerte seg som en etnisk minoritet i hjemlandet. Hvem som definerer seg som en *etnisk* minoritet er ikke godt å vite, noen kan være religiøse minoriteter i sin by (som sunnimuslimer fra Basra), og svare ja på spørsmålet om etnisk minoritet. Trolig er imidlertid de fleste som i LKI definerer seg som etniske minoriteter, kurdere.

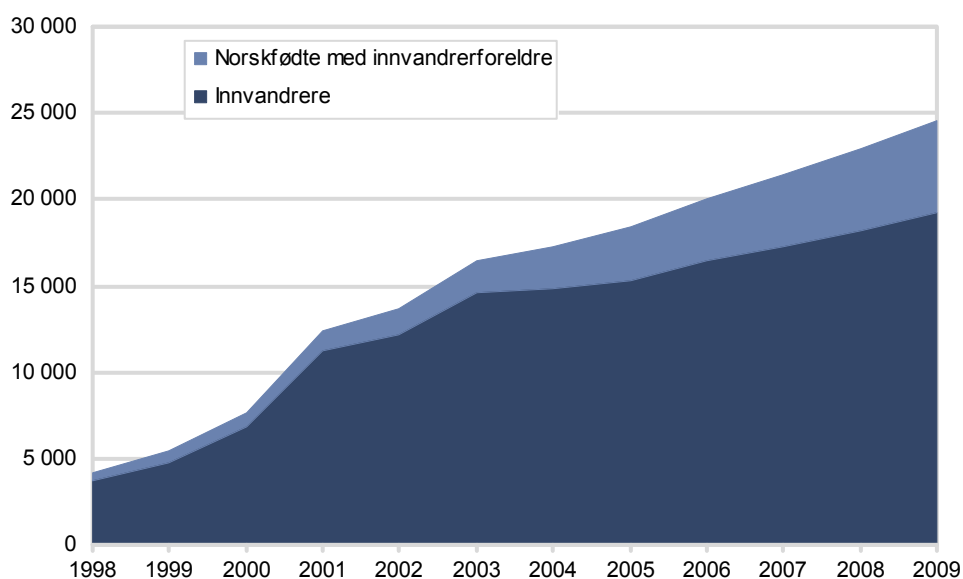
9.1.3. 4. største gruppe innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre

Ved inngangen til 2009, bodde det 24 500 personer med bakgrunn fra Irak i Norge - 19 200 innvandrere og 5 300 norskfødte med foreldre fra Irak. Sammen utgjorde disse den fjerde største gruppen. Det var flere med bakgrunn fra Polen, Pakistan og Sverige og så vidt færre med bakgrunn fra Somalia. Også om vi bare teller innvandrere, er de fra Irak den fjerde største innvandrergruppen.

Figur 9.2 viser hvordan antallet med bakgrunn fra Irak i Norge har økt siden 1998. Ved inngangen til 2006, rundt tiden da LKI ble gjennomført, bodde det 16 500 innvandrere fra Irak i Norge og 3 600 norskfødte med foreldre fra Irak, og til sammen utgjorde de den gang den niende største gruppen i Norge.

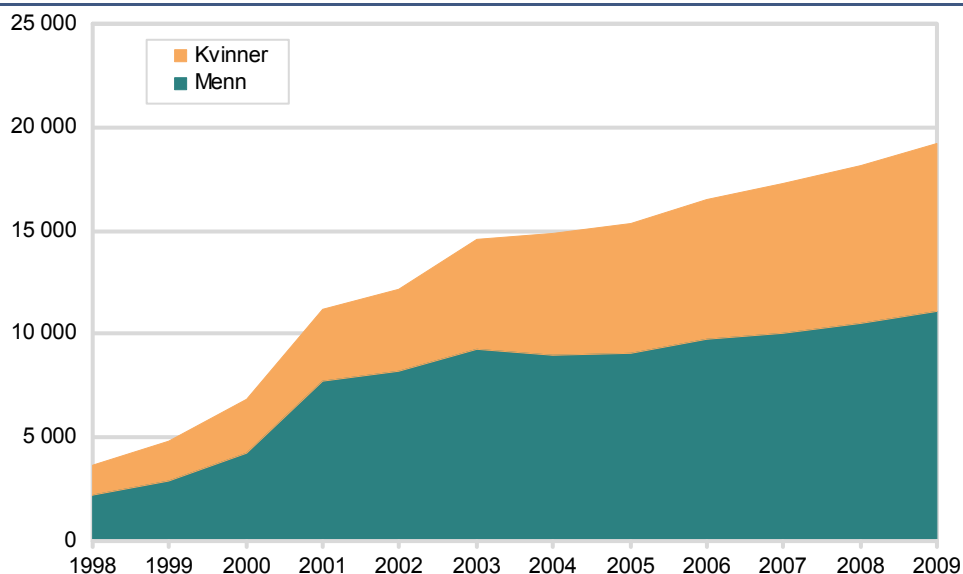
I hele perioden har det vært flere menn enn kvinner fra Irak i Norge, og kvinneandelen har variert mellom 31 prosent i 2001 og 42 prosent i 2009 (Figur 9.3).

Figur 9.2. Antall innvandrere og norskfødte med foreldre fra Irak. 1998-2009

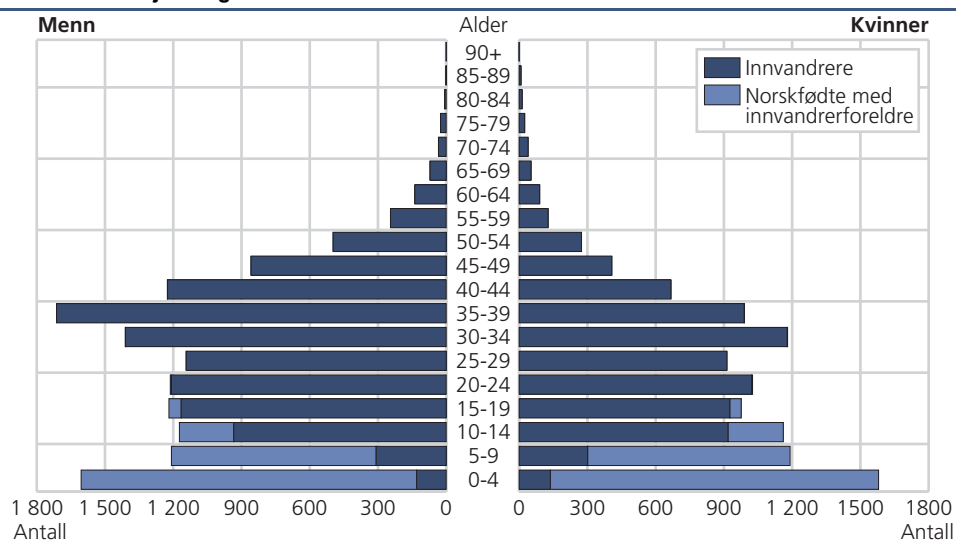

Kilde: Befolkningsstatistikk, Statistisk sentralbyrå

Innvandrere fra Irak har en befolkningsstruktur som er relativt typisk for flyktninger med kort botid i Norge; mange er unge voksne, og det er flest menn. Ved inngangen til 2009 var det 11 100 menn fra Irak mot 8 000 kvinner, og blant dem over 30 år er kjønnsfordelingen særlig skjev (Figur 9.4), her er det 160 menn per 100 kvinner. Årsaken til mannoverskuddet er at mange menn har kommet i forveien til Norge, mens en eventuell familie fortsatt bor i hjemlandet. Som vi så, kom det langt flere menn enn kvinner under innvandrings-toppen i år 2000, og mange av disse er nok i 30-åra i 2009, noe som bidrar til å den skjeve kjønnsfordelingen i dette alderssegmentet.

Figur 9.3. Antall menn og kvinner fra Irak bosatt i Norge. 1998-2009

Kilde: Befolningsstatistikk, Statistisk sentralbyrå

Figur 9.4. Antall innvandrere fra Irak og norskfødte med innvandrerforeldre fra Irak, etter kjønn og alder. 1.1.2009

Kilde: Befolningsstatistikk, Statistisk sentralbyrå

Innvandrere fra Irak får mange barn. Per 1.1.2009 hadde kvinnelige innvandrere fra Irak i alderen 35-44 år i gjennomsnitt 3,08 barn, noe som er langt høyere enn for alle kvinner i Norge (1,95), og også høyere enn gjennomsnittet for alle kvinner fra Asia (2,08). Bare de fra Somalia (3,7) hadde flere barn, mens de fra Pakistan hadde like mange. Til å være en såpass nyankommen gruppe, har altså irakiske innvandrere fått mange barn i Norge. De 5 300 norskfødte utgjorde den femte største gruppen norskfødte. Det vil si at av personer med bakgrunn fra Irak – innvandrere og norskfødte med irakiske foreldre - var en av fem norskfødte. Som Figur 9.4 viser, var disse svært unge; 3 av 4 var under 10 år og knapt noen var over 20 – bare 14 personer.

Vi har i dette kapitlet sett at de med bakgrunn fra Irak har gått fra å være den niende største gruppen av innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre i 2006 til fjerdeplass i 2009. Dette skyldes både stor innvandring og store barnetall. Det er fortsatt mange irakere i fruktbar alder, så antallet med bakgrunn fra Irak vil nok fortsette å vokse relativt raskt til tross for at det har kommet færre asylsøkere fra Irak de seneste årene og til tross for at det kan bli færre flyktninger i årene som kommer. Det er fortsatt et mannsoverskudd i denne gruppen, og dersom de får

familiegjenforening eller -etablering i samme grad som tidligere vil dette også bidra til en fortsatt høy vekst.

En måtte være minst 16 år for å komme med i LKI-utvalget. Derfor var det naturlig nok svært få norskfødte med foreldre fra Irak som ble intervjuet, og vi bruker derfor betegnelsene ”innvandrere fra Irak” heller enn ”innvandrere fra Irak og norskfødte med foreldre fra Irak”. Og i motsetning til for innvandrergrupper med lengre botid i Norge, som dem fra Pakistan og Vietnam, vil ikke levekårene til norskfødte med innvandrerforeldre påvirke tallene. Det er nok mange fra Irak som ikke selv vil kalle seg ”iraker”, blant annet mange kurdere, derfor forsøker vi å unngå å bruke denne betegnelsen.

9.1.4. Kortest botid i utvalget

Innvandrerne fra Irak er blant innvandrergruppene som har kortest botid i Norge. Ved inngangen til 2009 hadde 15 prosent av alle irakere to års botid eller mindre, 33 prosent hadde 3-7 års botid, mens 8 prosent hadde 16 års botid eller mer. Som Tabell 9.2 viser, er kjønnsfordelingen særlig skjev blant dem som har åtte års botid eller mer.

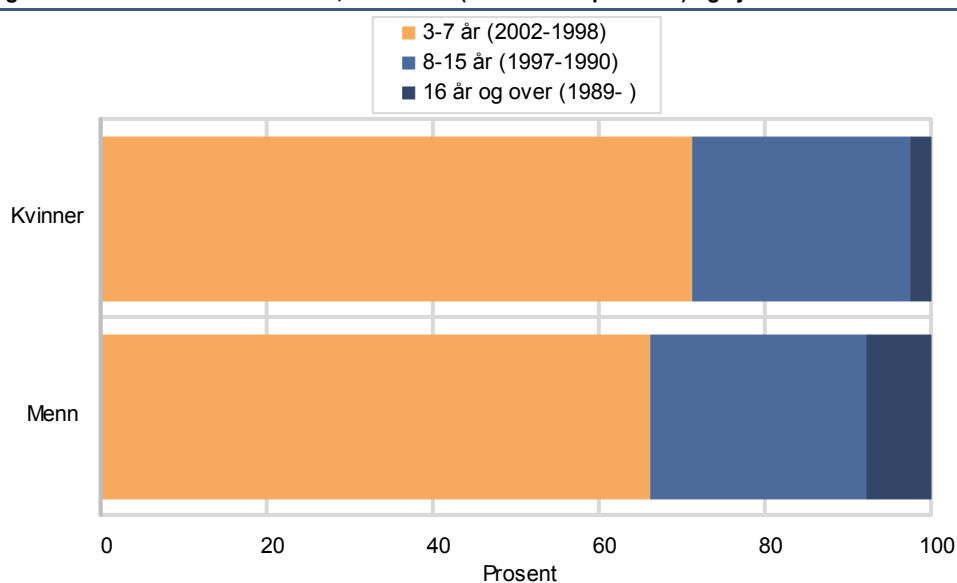
Tabell 9.2, Antall innvandrere fra Irak, etter kjønn og botid. 1.1.2009

	Menn	Kvinner	I alt	Andel kvinner
0-2 år	1 531	1 430	2 961	0,48
3-7 år	2 971	3 443	6 414	0,54
8-15 år	5 629	2 717	8 346	0,33
16 år og over	981	495	1 476	0,34
I alt	11 112	8 085	19 197	0,42

Kilde: Befolkningsstatistikk, Statistisk sentralbyrå

Også i LKI var det innvandrerne fra Irak som hadde kortest botid i utvalget, sammen med dem fra Somalia. For LKI det et kriterium at en hadde minst to års botid for å komme med i utvalget, det vil si at det var ingen helt nyankomne som ble intervjuet. I 2005/2006 var de intervjuede fra Iraks mediane⁷⁹ botid fem år, somalierne hadde median botid på seks år (Figur A2).⁸⁰ Innvandrerne fra Irak var så få at de ikke ble intervjuet i 1996. Som Figur 9.5 viser, var det ikke veldig store kjønnsforskjeller i botiden til kvinner og menn som ble intervjuet i LKI.

Figur 9.5. Innvandrere fra Irak, etter botid (ankomstår i parentes) og kjønn. Prosent

Kilde: Levekår blant innvandrere 2005/2006, Statistisk sentralbyrå

⁷⁹ Når personene i utvalget sorteres i stigende rekkefølge etter hvor lenge de har bodd i Norge, har personen i midten en botid tilsvarende medianen.

⁸⁰ Noen figurer og tabeller omtales i alle kapitler. Heller enn å gjenta disse i hvert eneste kappittel, er de samlet bak i et vedlegg, og disse figurene og tabellnummer har et nummer som starter med bokstaven A.

Botiden i Norge har mye å si for innvandreres levekår på ulike felt. Det tar tid å knekke kodene til det norske samfunnet, lære seg norsk, ta utdanning og/eller få godkjent utdanning, danne nettverk og finne arbeid. Multivariate analyser av LKI-data, viser at alder, kjønn, landbakgrunn og botid er demografiske variable med betydning for hvorvidt en innvandrer er sysselsatt eller ikke.⁸¹

Ser vi bort fra innvandrere fra Irak og Somalia, varierer median botid mellom de andre gruppene fra 11 år (Serbia-Montenegro) til 19 år (Pakistan). At de fra Irak og Somalia har vært så mye kortere tid i Norge enn de andre gruppene vi intervjuet, er viktig å ha i mente når vi skal forstå deres levekår, og det kan blant annet bidra til å forklare at mange fra Irak og Somalia ikke er sysselsatt. Botiden blant menn og kvinner fra Irak er imidlertid ikke så forskjellig at det kan forklare veldig mye av de kjønnsforskjellene vi finner i denne gruppa.

De andre gruppenes botid er lenger i 2005/2006 enn i 1996. Dette bidrar til å forklare forbedringer i levekår som vi finner, som for eksempel at innvandrernes bosituasjon er bedret. For innvandrerne fra Irak kan vi ikke se på endringer over tid, ettersom de ikke var med i 1996.

9.1.5. Svarprosent og representativitet

Det er mye interessant informasjon å hente fra feltarbeidet i LKI, det vil si fra tiden vi var ute og intervjuet de som var trukket ut til å delta i undersøkelsen. Hvilke grupper var vanskelige å få tak i? Hvem foretrakk å bli intervjuet på norsk? Er innvandrerne fra Irak som ble intervjuet representative for dem fra Irak som bor i Norge? Slike spørsmål er inngående behandlet i dokumentasjonsrapporten om levekårsundersøkelsen (Gulløy 2008), her skal vi først og fremst se på hvor representative de som ble intervjuet i LKI er for innvandrerne fra Irak i Norge.

De fra Irak var den gruppen, sammen med dem fra Sri Lanka, hvor flest av dem som var trukket ut til å delta i undersøkelsen, faktisk ble intervjuet (Tabell). Svarprosenten var på hele 74 prosent – 76 prosent av mennene og 68 prosent av kvinnene. Gjennomsnittet var 64 prosent for de ti gruppene. Dersom vi ikke nevner annet, er prosentandelen beregnet ut fra de 357 fra Irak vi intervjuet, 235 menn og 122 kvinner.

Kriteriene for å komme med i trekkepopulasjonen, det vil si dem som kunne bli trukket ut til å delta i levekårsundersøkelsen, var følgende:

- Måtte være innvandrere eller norskfødt med to innvandrerforeldre
- Måtte ha bakgrunn fra ett av de aktuelle ti landene
- Måtte ha bodd i Norge i minst to år per 1. september 2005
- Måtte være mellom 16 og 70 år den 1. januar 2006

Er de vi intervjuet representative for innvandrerne fra Irak i Norge som fylte disse kriteriene? I og med at ikke alle vi trakk ut, faktisk ble intervjuet, er det ikke slik at de vi intervjuet er et nøyaktig speilbilde av trekkepopulasjonen av innvandrere fra Irak. Men de er langt fra noe vrengebilde. Analysene av utvalget viser at i det irakiske utvalget er menn tydelig overrepresentert og Oslo er tydelig underrepresentert, mens de som bor i småkommuner er overrepresentert. For å si det på en annen måte; i speilet som levekårsundersøkelsen representerer, tar i denne gruppas tilfelle kvinner og Oslo-boere noe mindre plass enn de gjør i virkeligheten. Alt i alt kan vi konkludere med at det for innvandrerne fra Irak er god representasjon langs de kjennmerkene vi har sjekket for, men noe svakere representasjon med hensyn til kjønn og bosted (Gulløy 2008:34).

Ettersom resultatene bygger på opplysninger om et utvalg av befolkningen, er det knyttet statistisk usikkerhet til dem. Og når vi deler opp i undergrupper, som menn og kvinner, eller sysselsatte og ikke-sysselsatte, blir usikkerheten særlig stor, og

⁸¹ Analysene er gjort av forsker Svein Blom ved Statistisk sentralbyrå, og publiseres i 2010.

noen ganger så stor at vi ikke gjengir resultatene. Eksempelvis er det såpass få kvinner i utvalget fra Irak som er sysselsatt, at vi ikke vil se på forskjeller mellom sysselsatte kvinner og menn fra Irak. Vi skal ikke i denne rapporten gjengi signifikanstester av resultater og forskjeller, dvs. oppgi et tall som sier noe om med hvor stor sikkerhet vi kan si noe om populasjonen basert på svarene til dem vi intervjuet. Vi vil imidlertid poengtere det når prosenttall bygger på små tall, og unngå å gjengi resultater som er for usikre.

9.2. Bakgrunn fra Irak

Innvandrerne fødes ikke på grensen til Norge. De har med seg en bagasje og en bakgrunn som på mange måter vil prege deres muligheter til å tilpasse seg samfunnet i Norge. I LKI spurte vi blant annet om foreldrenes sosioøkonomiske bakgrunn, hvor de var vokst opp i opprinnelseslandet og hva de hadde av yrkeserfaring. Som vi skal se, kom mange kvinner fra Irak til Norge uten yrkeserfaring.

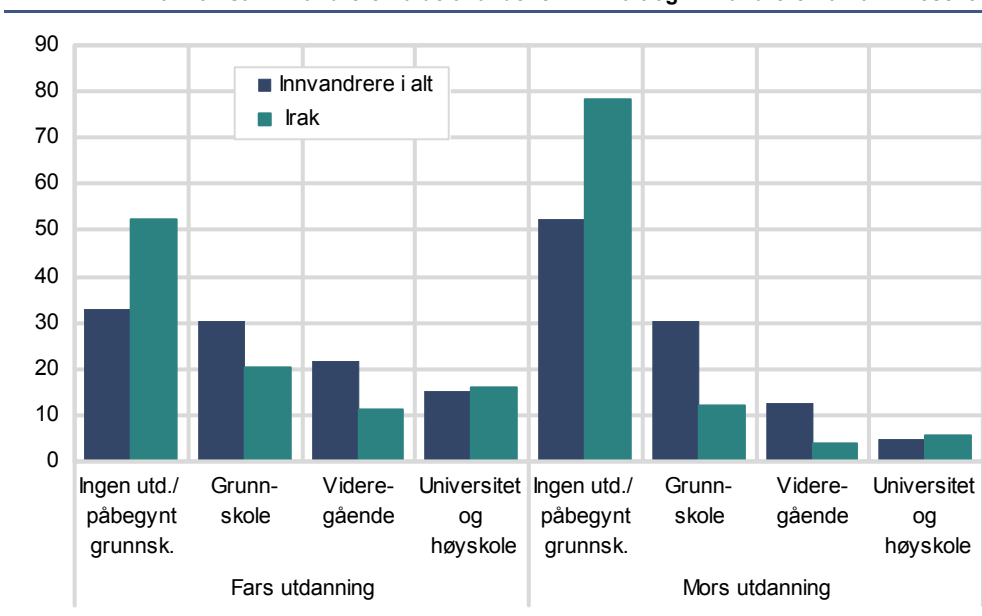
9.2.1. Åtte av ti oppvokst i en større by

Innvandrerne fra Irak var, sammen med chilenerne, de som i størst grad svarte at de var oppvokst i en større by i opprinnelseslandet. Åtte av ti irakere og chilenerne svarte dette. 13 prosent var oppvokst i en småby og bare 7 prosent på landsbygda. Det var færrest oppvokst i by blant dem fra Sri Lanka (25 prosent).

9.2.2. Foreldrene har lav utdanning...

Vi spurte dem vi intervjuet hvilken utdanning deres foreldre hadde. I alle gruppene var det fedrene som hadde høyest utdanning, og i snitt svarte halvparten at mor ikke hadde fullført grunnskolen (Figur A4). Nær åtte av ti irakere som kom til Norge som voksen hadde en mor som ikke hadde fullført grunnskole og mer enn halvparten hadde en far uten fullført grunnskole. Dette var de høyeste andelene av gruppene i LKI. Svært få hadde mødre med høyere utdanning blant innvandrerne fra Irak, dette var noe mer vanlig for fedrene (Figur 9.6).

Figur 9.6. Foreldres høyeste fullførte utdanning, blant innvandrere som var minst 18 år ved ankomst. Innvandrere fra de ti landene i LKI i alt og innvandrere fra Irak. Prosent¹

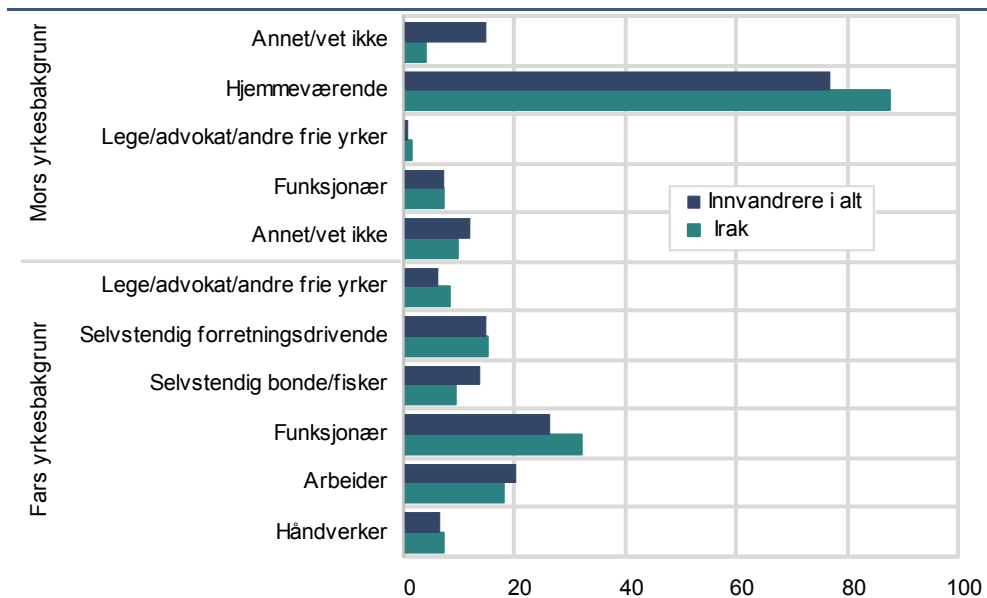
¹ N= 2106 personer for alle innvandrere i LKI og N=298 for Irak
 Kilde: Levekår blant innvandrere 2005/2006, Statistisk sentralbyrå

9.2.3. ..og mange mødre var hjemmeværende

Det store flertall irakere, som innvandrere ellers i LKI, hadde mødre som ikke var yrkesaktive, men hjemmeværende (Figur 9.7). Nær ni av ti svarte det. Bare blant dem med bakgrunn fra Pakistan var dette vanligere, hvor nær samtlige (97 prosent) svarte at de hadde hjemmeværende mødre.

Det vanligste yrket for fedrene var å være funksjonær, både blant irakere og de ti gruppene samlet. Tre av ti irakere som kom som voksne hadde fedre som hadde dette som yrke. Nær to av ti hadde en far som var ”arbeider”, også dette omtrent på gjennomsnittet.

Figur 9.7. Foreldres yrke i opprinnelseslandet blant innvandrere fra Irak som var minst 18 år ved ankomst. Innvandrere fra de ti landene i LKI i alt og innvandrere fra Irak. Prosent¹

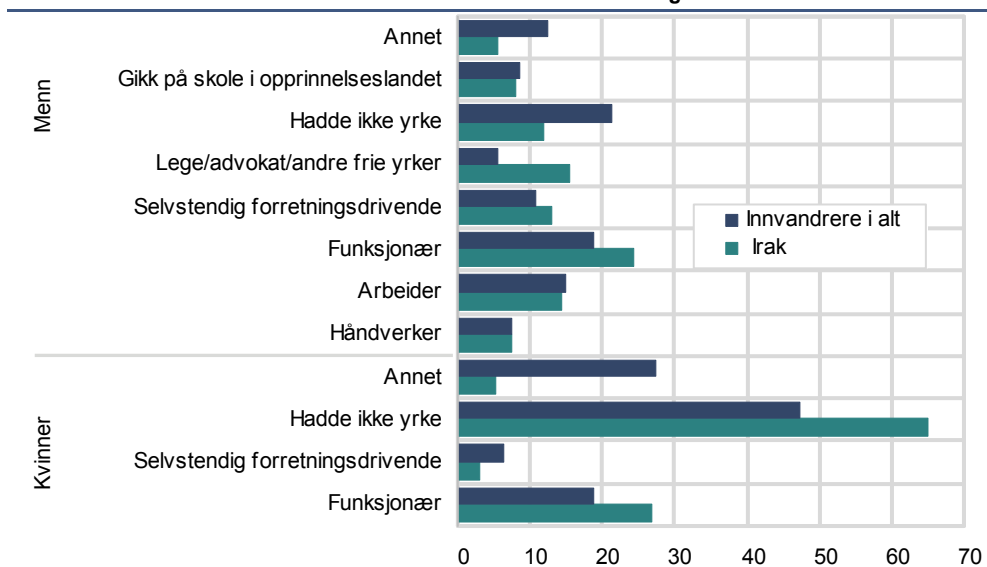

¹ N= 2106 personer for alle innvandrere i LKI og 298 for irakere
 Kilde: Levekår blant innvandrere 2005/2006, Statistisk sentralbyrå

9.2.4. To av tre kvinner fra Irak uten yrkeserfaring

Yrkeskompetanse fra opprinnelseslandet kan ha betydning for hvilke muligheter innvandreren har på arbeidsmarkedet i Norge. I undersøkelsen spurte vi hvilket hovedyrke innvandrerne hadde i opprinnelseslandet, og vi har bare sett på dem som var 18 år eller eldre da de kom til Norge. Det store mangfoldet i gruppa fra Irak ser vi tydelig i deres ulike yrkeserfaringer (Figur 9.8). Det er særlig blant kvinnene mange som ikke hadde yrke i hjemlandet, men vi finner også relativt mange funksjonærer og blant mennene leger og advokater.

Figur 9.8. Yrke i opprinnelseslandet blant menn og kvinner fra Irak som var minst 18 år ved ankomst. Innvandrere fra de ti landene i LKI i alt og innvandrere fra Irak. Prosent¹

¹ N= 951 kvinner LKI, 97 kvinner Irak, 1 155 menn LKI og 201 menn Irak
 Kilde: Levekår blant innvandrere 2005/2006, Statistisk sentralbyrå

Det vanligste svaret for kvinnene, slik det er for de fleste andre gruppene, er altså at de ikke hadde yrke i hjemlandet. 65 prosent av kvinnene som kom fra Irak til Norge som voksne, svarte dette. Bare blant kvinner fra Pakistan var dette mer vanlig. Det var imidlertid også en relativt stor gruppe kvinner som var funksjonærer i Irak, 27 prosent, og bare blant kvinner fra Bosnia-Hercegovina og Chile var dette yrket mer vanlig, mens det var like vanlig blant kvinner fra Iran.

24 prosent av mennene hadde vært funksjonærer, mens 15 prosent hadde bakgrunn som lege, advokat eller fra andre frie yrker. Som i andre grupper, er det langt mindre vanlig blant irakiske menn å ikke hatt yrke i opprinnelseslandet enn det var blant irakiske kvinner. Dette gjaldt 12 prosent av mennene.

I kapittel 9.4.1 skal vi se at mange, særlig kvinner, kommer til Norge helt uten utdanning, men det er også relativt mange som hadde høyere utdanning da de kom.

9.3. Boforhold

Fra befolkningsregisterne kjenner vi til innvandrernes bo- og flyttesituasjon; og vi vet at innvandrerne fra Irak bor relativt spredt sammenlignet med andre innvandrergupper. Vi skal her blant annet se på hvor vanlig det er blant irakere å eie sin egen bolig, og å bo trang, samt hva de selv mener om sine boforhold. For disse temaene er det ikke naturlig å se på forskjeller mellom kvinner og menn.

9.3.1. Mange flytter – en fjerdedel bor i Oslo

Flyktninger og asylsøkere som kommer til Norge blir bosatt gjennom en avtale mellom staten og kommunene, i et utvalg norske kommuner. Ved utgangen av mai 2009 hadde 263 av Norges 430 kommuner vedtak om å bosette flyktninger samme år, fra Kristiansand i sør til Vadsø i nord, ifølge Integrerings- og mangfoldsdirektoratet. Flyktningenes bosettingsmønster vil derfor være mer preget av myndighetenes bosettingspolitikk enn av egne valg, særlig de første årene.

Etter ei tid flytter mange flyktninger til Oslo og hovedstadsregionen, men dette er ikke så vanlig blant flyktninger fra Irak som det er blant andre flyktninggrupper. 26 prosent bodde i Oslo ved inngangen til 2009, mot 12 prosent i hele befolkningen og 30 prosent av alle innvandrere og norskfødte med innvandrereforeldre. Bare blant dem fra Kosovo (Serbia og Montenegro)⁸², Chile og Bosnia-Hercegovina er det like uvanlig eller mer uvanlig å bo i hovedstaden av gruppene som var med i LKI (Figur A7). Det vil likevel si at en del irakere flytter fra kommunen de først bosettes i – 44 prosent av dem som ble bosatt i 1998-2003 hadde flyttet videre i løpet av de første fem årene etter bosetting, 8 prosent til Oslo (Høydahl 2009:42). Det kan tenkes at andelen irakere i Oslo vil øke etter hvert som botiden øker, og flere er ferdig med introduksjonsprogrammet, hvor de mister rettigheter dersom de flytter fra bosettingskommunen før de er ferdig med programmet.

9.3.2. Mange bor trangt

Hva slags hustype folk bor i, eiendomsforholdet til boligen, hvilken størrelse boligene har i forhold til antall husholdsmedlemmer og hvordan boligen er kvalitetsmessig, er forhold som har betydning for levekårene. Litt forenklet kan ulike boligtyper og eiendomsforhold oppfattes som et hierarki med den selveide eneboligen øverst og den private hybelleiligheten eller kommunale leieboligen nederst. I en slik modell er det i hovedsak boligsøkernes økonomiske ressurser som avgjør hvor i hierarkiet den enkelte havner. Med bedre råd vil husholdningen normalt rykke oppover i bolighierarkiet. Men også andre forhold påvirker folks valg av bolig.

Hvor mange personer og generasjoner som bor i husholdningen, samt personlige preferanser og forventninger bidrar til å nyansere en slik enkel hierarkisk modell.

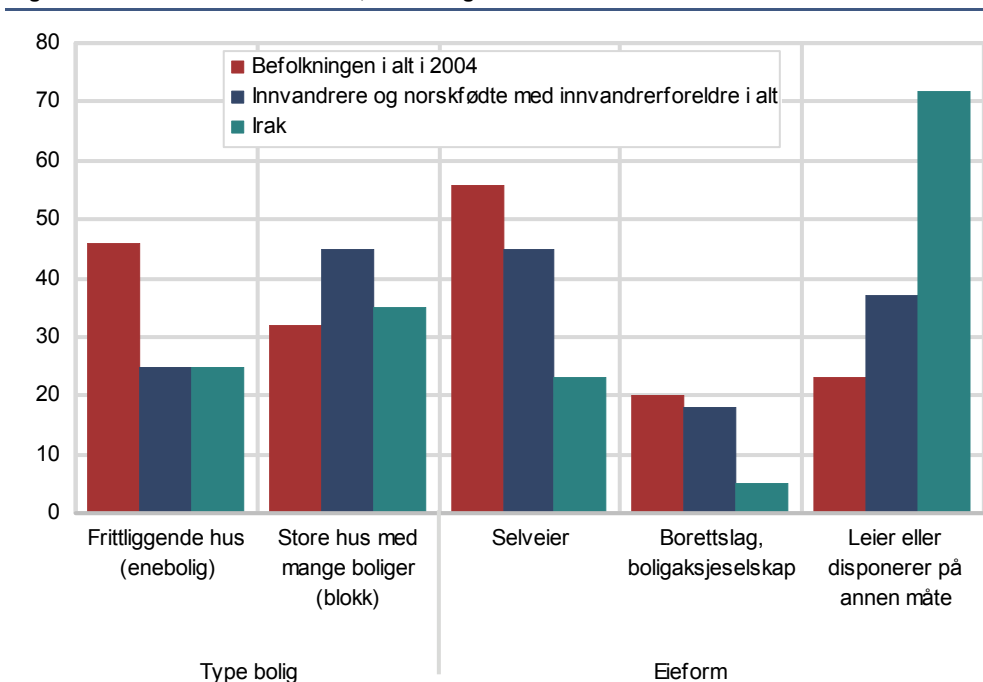
⁸² Serbia og Montenegro er nå delt i to uavhengige stater, og Kosovo har erklært uavhengighet fra Serbia. Innvandrere fra Serbia og Montenegro har i all hovedsak bakgrunn fra området som i dag utgjør Kosovo. Mer om dette i kapittelet om Serbia og Montenegro.

I byer vil gjerne unge enslige foretrekke å bo trangere og mer sentralt, mens småbarnsfamilier ofte verdsetter mer plass og tilgang på grøntarealer lenger fra sentrum. Her vet vi imidlertid lite om hvorvidt innvandrerene selv for eksempel ønsker å bo i blokk, men vi vil si litt om hvor innvandrerne befinner seg i bolighierarkiet uten å ta hensyn til hvorvidt plasseringen i hierarkiet er selvvalgt.

Innvandrerne fra Irak ligger midt på treet eller i bunn av gruppene vi intervjuet på ulike spørsmål om hvor de befinner seg i bolighierarkiet, men det er særlig hva gjelder eieforhold de skiller seg ut. Syv av ti leier eier boligen de bor i, mens resten eier, enten selv eller gjennom borettslag (hhv 23 og 5 prosent). Ser vi på alle i LKI, var det omtrent halvparten så vanlig å leie. De fra Irak ligger under snittet for innvandrere med hensyn til hvor vanlig det er å bo i blokk, 35 prosent gjorde det, mens 25 prosent bodde i enebolig. De tilsvarende tallene for gjennomsnittet av innvandrerne i LKI er henholdsvis 45 prosent i blokk, 25 prosent i enebolig (Figur 9.9).

Over halvparten av innvandrerne fra Irak bor trangt etter objektive kriterier (56 prosent), flere enn innvandrernes gjennomsnitt (45 prosent). ”Trangt” vil i denne sammenhengen si at det er flere personer i husstanden enn det er rom i boligen, eller at man bor alene på ett rom. I likhet med andre landgrupper, er det imidlertid langt færre som selv synes de har for liten plass enn hva det objektive målet på trangboddhet skulle tilsi (37 mot 56 prosent) (Figur A8). Likevel – bare blant somalierne er det flere som selv synes de bor trangt.

Figur 9.9. Innvandrere fra Irak, etter boligforhold. Prosent

Kilde: Levekår blant innvandrere 2005/2006, Statistisk sentralbyrå og Levekårsundersøkelsen 2004

Det koster å bo bra og eie egen bolig, og bosituasjonen til innvandrerne fra Irak henger sammen med at mange ikke har arbeid og at mange har lave inntekter. Det tar også tid å komme inn på boligmarkedet, og de fra Irak var dem som i 2005/2006 hadde kortest botid. Til tross for at de har kortere botid enn somalierne, er imidlertid boligforholdene til innvandrerne fra Irak noe bedre. Dette henger blant annet sammen med at flere somaliere bor i Oslo, hvor det er mer vanlig å bo i blokk. Også blant dem fra Pakistan og Tyrkia, hvor mange bor i og rundt hovedstaden, er det å bo i blokk vanlig.

Det er også mange irakere som oppgir å ha opplevd diskriminering på boligmarkedet. Av gruppene vi intervjuet i LKI, var dette mest vanlig blant innvandrere fra

Irak og Somalia. Nær fire av ti intervjuede irakere og somaliere var helt sikker, eller hadde mistanke om, at de hadde blitt nektet å leie eller kjøpe bolig på grunn av sin innvandrerbakgrunn, dobbelt så stor andel som for gjennomsnittet i LKI (Figur A8). Diskriminering på boligmarkedet kan være et reelt hinder mot å få tilgang til kvalitativt gode boliger, og kan bidra til å forklare disse gruppenes relativt dårlige boligsituasjon.

Innvandrere fra Irak i norske kommuner

Det bor innvandrere i alle landets kommuner. I rapporten "Innvandrere i norske kommuner" beskrives 17 innvandrergruppers demografi og levekår i et utvalg kommuner, inkludert de fra Irak (Pettersen 2009). Slik avdekkes for eksempel hvorvidt de med irakisk bakgrunn som bor i Stavanger skiller seg fra dem som bor i Bergen og Oslo. Rapporten kan gi kommuner og statlige myndigheter et bedre empirisk grunnlag for sin integreringspolitikk.

9.4. Utdanning og norskferdigheter

Gjennom registerstatistikken vet vi mye om innvandreres deltakelse i utdannings-systemet. Vi har imidlertid ikke noe system for å fange opp hva innvandrerne har tatt av utdanning før de flytter til Norge, så dette er en viktig side ved innvandreres bakgrunn og kompetanse som vi vet lite om. Gjennom LKI har vi hatt mulighet til å spørre innvandrerne mer om deres utdanningsbakgrunn, og også om hvordan de vurderer egne norskferdigheter.

9.4.1. En av fire kvinner uten grunnskole – og like mange høyt utdannet

Etter at Ba'ath partiet tok makten i Irak fra 1968 ble Irak et av sentrene for arabisk nasjonalisme. Nasjonsbyggingen ble intensivert med oppbygging av en moderne velferdsstat med blant annet et stort utdannings- og helsevesen utover 70-tallet. Prosjektet ble finansiert ved å nasjonalisere landets rike oljeforekomster, ifølge utlendingsforvaltningens fagenhet for landinformasjon, landinfo.no (c). Det er derfor ikke overraskende at en del irakere har relativt høy utdanning sammenlignet med de andre gruppene vi intervjuet i LKI (Figur A10 og Figur A11). Bare blant iranske kvinner var det flere som svarte at de hadde høyere utdanning enn blant menn fra Irak.

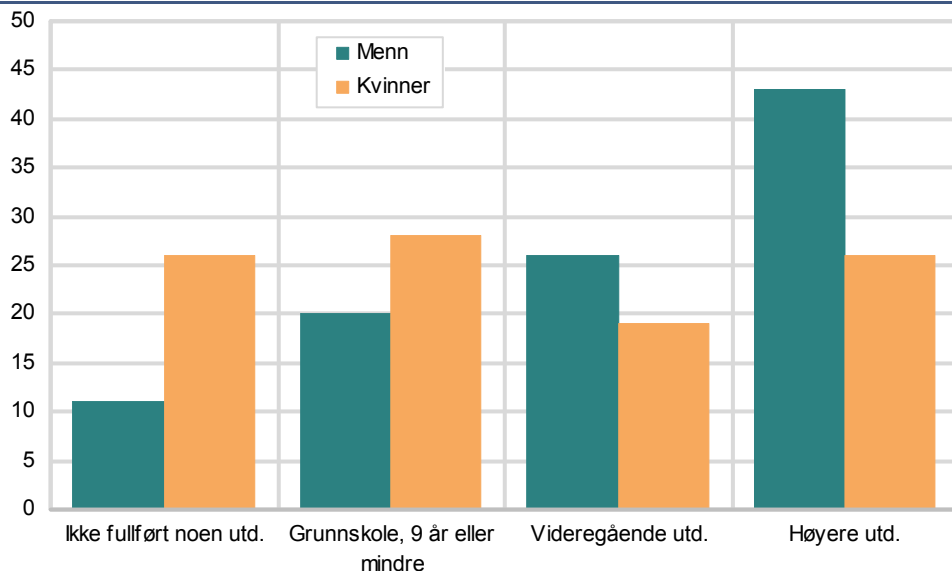
Resultatene fra LKI viser at innvandrerne fra Irak utgjør ei gruppe sammensatt av personer med ulik grad av utdanning – vi finner både relativt mange som var høyt utdannede da de kom til Norge og relativt mange uten fullført grunnskole, blant dem som innvandret etter fylte 18 år. Det var like mange kvinner med høyere utdanning som det var kvinner som manglet grunnskolen (26 prosent). Blant mennene som kom til Norge etter fylte 18 år svarte 43 prosent at de hadde høyere utdanning, mens 11 prosent ikke hadde fullført grunnskolen (Figur 9.10). Det er imidlertid liten grunn til å tro at de som kommer til Norge er representative for irakere i Irak hva gjelder utdanningsnivå. Trolig er det enda vanskeligere for irakere uten utdanning å reise ut enn det er for andre.

Blant kvinnene var det langt flere fra Somalia og Vietnam som ikke hadde grunnskole da de innvandret, enn fra de andre landene, men i sjiktet etter somaliske og vietnamesiske kvinner, var det blant kvinner fra Irak flest kom uten fullført grunnskole.

Utdanningsnivået blant irakiske innvandrere var altså jevnt over høyere enn blant somaliske innvandrere. Dette gir disse to gruppene nokså forskjellig utgangspunkt hva gjelder videre utdanning og integrering i arbeidsmarkedet, og trolig er det også lettere å lære andre språk om en har utdanning. Som vi skal se, finner vi likevel ikke veldig store forskjeller mellom dem fra Irak og Somalia i deres deltakelse i utdanningssystemet eller hva gjelder norskferdigheter, men irakernes sysselsetting er noe høyere enn somaliernes.

LKI gir oss en unik mulighet til å se på sammenhengen mellom en innvandrers utdanning og sysselsetting. Det er helt tydelig at høyere utdanning gir høyere grad av sysselsetting, og i tillegg er kjønnsforskjellene i sysselsettingsnivå langt mindre blant dem med høyere utdanning enn blant dem med lavere utdanning (Figur A16). I 8.5.3 skal vi se at dette også gjelder innvandrene fra Irak.

Figur 9.10. Utdanning tatt i utlandet blant innvandrere fra Irak som kom til Norge i alder 18 år eller mer, etter kjønn. Prosent¹

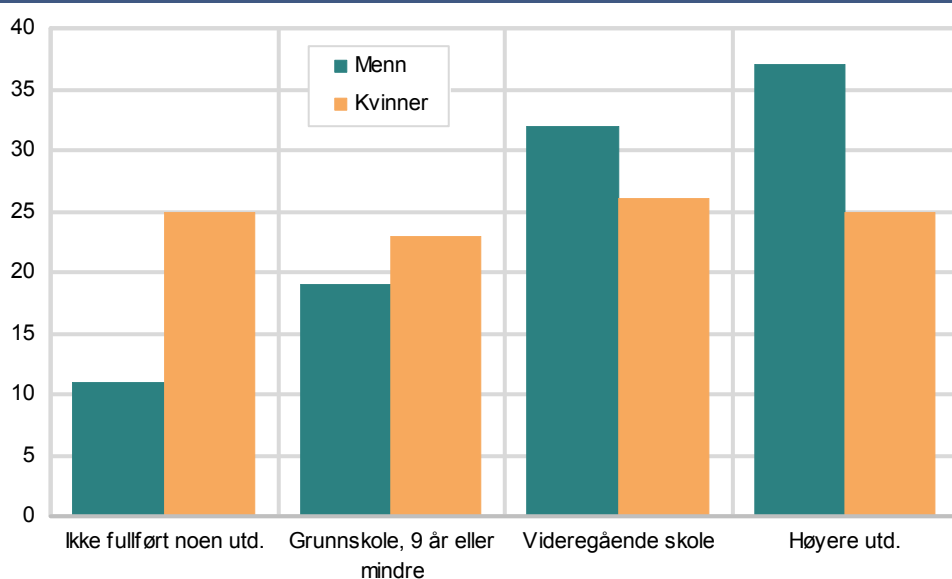
¹ N= 194 for menn og 91 for kvinner

Kilde: Levekår blant innvandrere 2005/2006, Statistisk sentralbyrå

9.4.2. Nær halvparten av kvinnene har grunnskolen eller mindre

Innvandrere fra Irak har, som andre innvandrere, hatt muligheten til å ta utdanning i Norge, enten grunnskole, videregående eller høyere utdanning. Det har også noen irakere rukket å gjøre; 15 prosent av dem som kom til Norge som voksne, svarte at de har fullført en form for utdanning i Norge, noe flere menn enn kvinner (Blom og Henriksen 2008:72).

Figur 9.11. Innvandrere fra Irak, etter kjønn og høyeste fullførte utdanning i/utenfor Norge. Prosent¹

Kilde: Levekår blant innvandrere 2005/2006, Statistisk sentralbyrå

Ettersom mennene hadde høyere utdanning i bagasjen da de kom til Norge enn kvinnene, og hadde i større grad fullført en utdanning i Norge, er de også høyest

utdannet om vi ser på utdanningsnivået blant irakere uansett hvor utdanningen er tatt og uansett alder ved innvandring. I 2005/2006 hadde 25 prosent av de irakiske kvinnene i utvalget ikke fullført noen utdanning, mot 11 prosent av mennene. Samtidig hadde 25 prosent av kvinnene høyere utdanning mot 37 prosent av mennene (Figur 9.11). Bare blant menn fra Iran var det flere med høyere utdanning enn blant menn fra Irak.

9.4.3. Lav deltakelse i utdanningssystemet

Innvandrere fra Irak deltar i noe mindre grad i utdanningssystemet sammenlignet med innvandrere sett under ett. Her bruker vi registerstatistikk, og ser på alle innvandrere, ikke bare de som ble intervjuet i LKI.

Høsten 2008 studerte 16 prosent av kvinner fra Irak i alderen 19-24 år ved høyskoler/universitet, og 11 prosent av mennene fra Irak, noe som er lavere enn om vi ser på innvandrene i Norge samlet (henholdsvis 20 og 15 prosent).

Også blant dem i slutten av tyveåra, er deltakelsen blant innvandrene fra Irak relativt lav. 5 prosent av dem i alderen 25-29 studerer, halvparten så mange som blant alle innvandrere i samme alder. Her er det ingen forskjell mellom kvinner og menn fra Irak. Også blant innvandrere sett under ett var kjønnsforskjellen liten (henholdsvis 11 og 9 prosent).

Her må vi imidlertid ta med i betraktningen at de fleste nyankomne innvandrere fra Irak deltar i introduksjonsordningen, og det er også en del i 20-åra som deltar i videregående opplæring eller grunnskoleopplæring. Det er faktisk flere 19-24-åringer fra Irak som er i grunnskole- eller videregående opplæring enn i høyere utdanning (Pettersen 2009:135).

På videregående er deltakelsen noe over innvandrernes gjennomsnitt. 75 prosent av innvandrene fra Irak mellom 16-18 år deltok i videregående utdanning høsten 2008, mot 69 prosent om vi ser på alle innvandrere. Norskfødte med foreldre fra Irak er fremdeles relativt unge, og knapt noen er blitt gamle nok til å studere. Høsten 2008 var 45 i alderen 16-18 år, for få til at vi skal si noe om deres deltakelse i videregående opplæring.

Innvandrene fra Irak er blant de største gruppene i introduksjonsprogrammet, men blant dem som i minst grad går over i arbeid og/eller utdanning etter endt program, i likhet med somalierne. Av dem som gikk ut av introduksjonsprogrammet i 2006, befant 63 prosent av irakiske menn seg i arbeid eller utdanning november 2007, og 30 prosent av irakiske kvinner. Gjennomsnittet for alle som gikk ut i 2006 var 76 prosent for menn 50 prosent for kvinner.

9.4.4. Få menn fra Irak mener de har dårlige norskerferdigheter

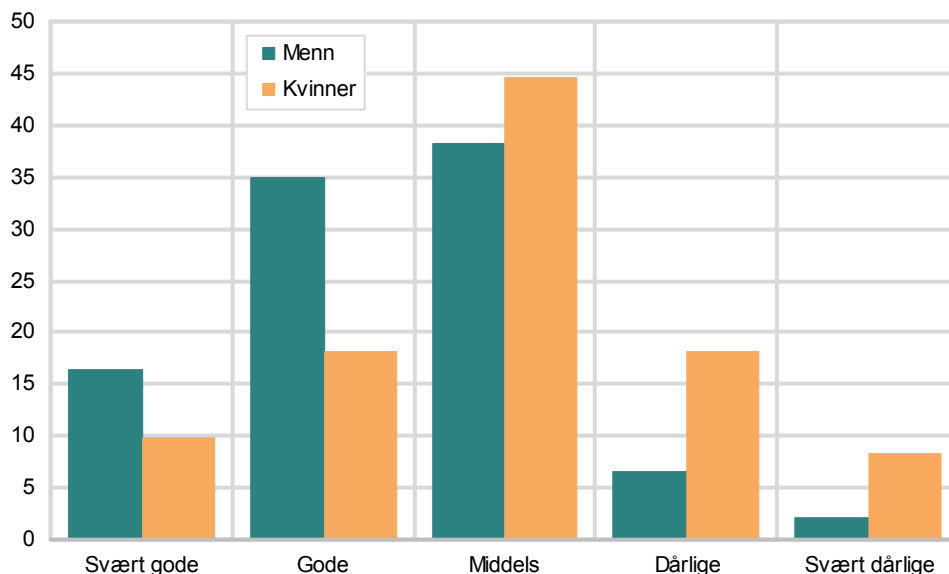
Som i de andre gruppene er det mer vanlig at menn fra Irak vurderer sine norskerferdigheter som gode enn at kvinner gjør det (Figur 9.12). Få irakiske menn vurderer sine norskerferdigheter som dårlige eller svært dårlige, men noe flere enn gjennomsnittet for innvandrer menn i LKI. 28 prosent av de irakiske kvinnene gjør samme vurdering, mot 18 prosent av innvandrer kvinner i LKI (Figur A12).

Som for de andre gruppene, henger norskerferdighetene sammen med hvorvidt de har arbeid eller ikke – færre blant dem som har arbeid synes de sliter med norsken. Ens vurderinger av norskerferdighetene påvirkes nok også av hvem en sammenligner ferdighetene med. En person som omgås mange personer med norsk som morsmål vil kanskje vurdere norskerferdighetene sine annerledes enn en som for det meste omgås personer som har svake norskerferdigheter, slik mange nyankomne irakere kan tenkes å ha. Mange innvandrere fra Irak har etter hvert fått barn som behersker bedre norsk enn foreldrene sine, kanskje er det mange som sammenligner seg med dem?

I ulike dagligdagse situasjoner kommer også forskjellene mellom menn og kvinner frem – for dem fra Irak, som for de andre gruppene i undersøkelsen. I samtlige av situasjonene referert til i Figur 9.13 er det mer vanlig at kvinner vurderer sine norskferdigheter som dårligere enn menn gjør.

Samtidig ser vi at det er mer vanlig at innvandrerne fra Irak, menn som kvinner, vurderer sine norskferdigheter som dårligere enn det er blant gjennomsnittet i LKI, noe som nok henger sammen med deres korte botid. Som i de andre gruppene, vurderer de fra Irak sine norskferdigheter som dårligst dersom de skulle svare skriftlig på en avisannonse om arbeid.

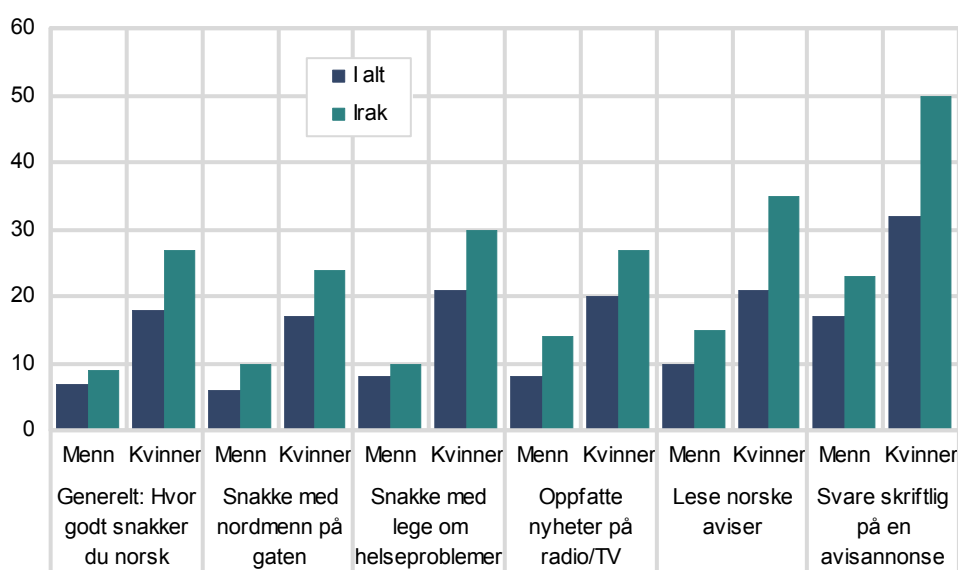
Figur 9.12. Vurdering av egne norskferdigheter blant innvandrere fra Irak som innvandret etter fylte 6 år, etter kjønn. Prosent¹

¹ N kvinner = 121, N menn=232

Kilde: Levekår blant innvandrere 2005/2006, Statistisk sentralbyrå

Figur 9.13. Andel som vurderer sine norskferdigheter som dårlige/svært dårlige i gitte situasjoner blant innvandrere fra Irak som innvandret etter fylte 6 år, og blant innvandrere i LKI i alt, etter kjønn. Prosent¹

¹ N innvandrere i alt =1451 for menn og 1159 for kvinner, N Irak =227 for menn og 118 for kvinner

Kilde: Levekår blant innvandrere 2005/2006, Statistisk sentralbyrå

9.5. Sysselsetting og arbeidsmiljø

Gjennom registerstatistikken har vi god informasjon om hvor mange som arbeider, er selvstendig næringsdrivende eller ledige, deres yrke, næring og inntekt. Men en del aspekter ved arbeidslivet får vi ikke informasjon om gjennom registrene, som hvordan sysselsatte selv opplever sitt arbeid. Her skal vi se at innvandrerne fra Irak er blant dem hvor færrest har arbeid og hvor flest opplever dårlig arbeidsmiljø. Vi skal først gi noen tall fra registerstatistikken, som jo omfatter alle innvandrere, ikke bare de som besvarte spørreskjemaet i LKI.

I levekårsundersøkelsen var 154 av de 357 intervjuede irakere i arbeid, hvorav 28 var kvinner. Dette er for få til at vi kan se på sysselsatte menn og kvinner hver for seg.

9.5.1. Lav sysselsetting og høy ledighet

Vi skal først se på registerbaserte sysselsettingstall for alle bosatte innvandrere fra Irak i alderen 16-74 år, før vi ser på tall fra LKI. Av de største innvandrergruppene i Norge er innvandrerne fra Irak blant dem med kortest botid og lavest sysselsetting. Per 4. kvartal 2008 (altså mer enn to år etter LKI), var 55 prosent av mennene og 36 prosent av kvinnene fra Irak registrert sysselsatt. Dette var noe høyere sysselsetting enn blant flyktninger fra Somalia (45 og 25 prosent), mens menn fra Afghanistan, også dette ei flyktninggruppe med kort botid, hadde høyere sysselsetting (64 prosent vs 35 prosent for kvinner). Gjennomsnittet for innvandrere fra Afrika, Asia, etc.⁸³ var 66 prosent for menn og 55 prosent for kvinner.

I andre halvår 2008 sto Norge ovenfor en konjunkturedgang. Den hadde ikke fått full effekt på sysselsettingstallene per 4. kvartal 2008, som er de siste tallene vi har for innvandrernes sysselsetting når denne rapporten publiseres. Nedgangen berørte i første rekke mannsdominerte næringer som industri og bygg- og anlegg. I likhet med de fleste andre innvandrergrupper, bortsett fra dem fra nye EØS-land, er innvandrere fra Irak i liten grad sysselsatt i denne type næringer og ble derfor i første omgang mindre berørt enn for eksempel menn fra Polen.

Konjunkturedgangen vises bedre på ledighetstallene, som kommer fire ganger i året. Den registrerte arbeidsledigheten blant innvandrere fra Asia, Afrika, etc.⁸⁴ gikk opp fra 5,9 prosent i mai 2008 til 8,3 prosent i mai 2009. I befolkningen unnatt innvandrere gikk den registrerte ledigheten opp fra 1,2 til 2,2 prosent. Det var blant menn fra EU-landene i Øst-Europa at ledigheten økte mest. Ledigheten økte også blant innvandrere fra Irak, fra at 10,9 prosent av arbeidsstyrken var ledig i mai 2008 til 14,6 prosent ett år senere. Det var særlig blant mennene fra Irak ledigheten økte, fra 9,7 prosent til 13,9 prosent. Blant kvinnene økte ledigheten fra 13,4 til 16 prosent.

Av de store innvandrergruppene i Norge har bare somalierne høyere ledighet enn innvandrerne fra Irak. Til sammenligning var ledigheten blant polske menn 3 prosentpoeng lavere enn blant irakiske menn i mai 2009. Høye ledighetstall er imidlertid ikke bare negativt, det indikerer at dette er personer som ønsker å være en del av arbeidsmarkedet, siden de har registrert seg som arbeidsledige.

Da vi intervjuet deltakerne i levekårsundersøkelsen i 2005/2006, var Norge midt i en høykonjunktur, og den økonomiske virkeligheten rundt de intervjuede så derfor ganske annerledes ut enn når denne rapporten skrives.

⁸³ Dette gjennomsnittet gjelder innvandrere fra Asia med Tyrkia, Afrika. Latin-Amerika, Europa utenom EU/EFTA, Oseania utenom Australia og New Zealand

⁸⁴ Dette gjennomsnittet gjelder innvandrere fra Asia med Tyrkia, Afrika. Latin-Amerika, Europa utenom EU/EFTA, Oseania utenom Australia og New Zealand

9.5.2. Fire av ti har midlertidig arbeid

I LKI spurte vi om de vi intervjuet hadde inntektsgivende arbeid i forrige uke. Som Figur A13 viser, svarte 23 prosent av irakiske kvinner og 54 prosent av irakiske menn bekreftende på spørsmålet, nest lavest andel av alle landgrupper, både for kvinner og menn. Bare somalierne hadde lavere sysselsetting.

Sammen med somalierne, var innvandrerne fra Irak i størst grad midlertidig ansatt, det vil si at stillingen er tidsmessig begrenset og ikke fast. Dette gjaldt rundt fire av ti sysselsatte fra Irak og Somalia (Figur A14). Men i motsetning til dem fra Somalia, var det mange irakere som syntes de hadde svært gode eller gode muligheter til å utnytte sine ferdigheter og kunnskaper i jobben. Hele 83 prosent svarte dette, mot bare 57 prosent av somalierne. Bare de fra Tyrkia og Vietnam var i større grad fornøyd med hvordan jobben matchet kvalifikasjonene (Figur A15). Gjennomsnittlig svarte 68 prosent av innvandrerne i LKI dette.

Rapport om overkvalifisering

I LKI spurte vi de sysselsatte om de selv syntes de fikk brukt sin kompetanse i arbeidet. SSB har tidligere gjort en registerbasert undersøkelse hvor vi ser på hvordan sysselsatte innvandreres kompetanse matcher deres arbeidsoppgaver etter *objektive* mål. Rapporten konkluderer med at innvandrere er overkvalifisert i langt større grad enn andre (Villund 2008). Det kommer ny rapport om overkvalifisering blant innvandrere i 2010.

9.5.3. Høyere sysselsetting jo høyere utdanning

Vi nevnte i kapittel 9.4.1 at LKI har gitt oss en unik mulighet til å dokumentere sammenhengen mellom utdanning og sysselsetting blant innvandrere. Her ser vi på utdanningsnivået uavhengig av hvor utdanningen er tatt. Og det er helt tydelig at høyere utdanning gir høyere grad av sysselsetting. Er det slik også for irakere, kvinner som menn? Når en deler inn innvandrerne fra Irak i utvalget etter kjønn, utdanning og sysselsetting, blir det få personer i hver gruppe, og resultatene blir tilsvarende usikre.

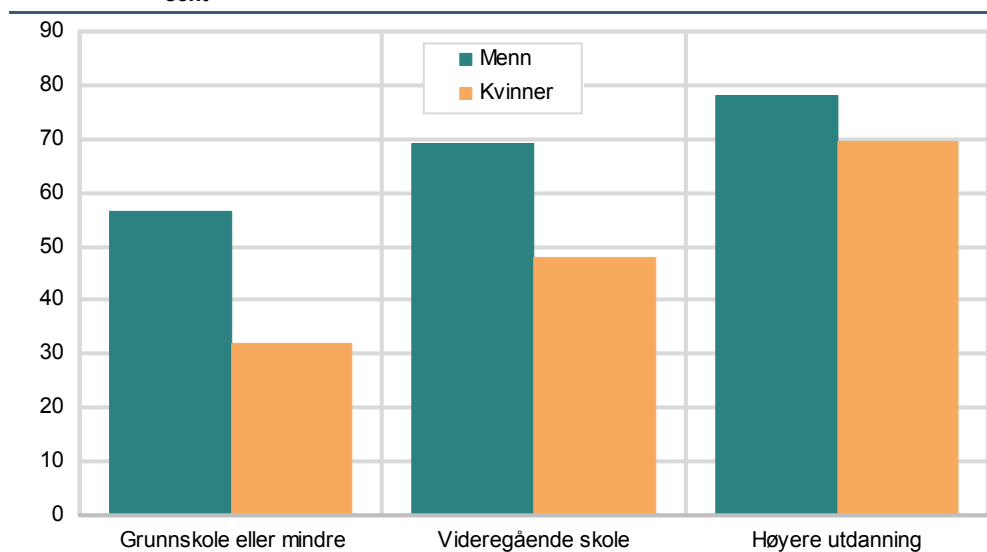
Ser vi på menn og kvinner fra Irak samlet, er det en tydelig sammenheng mellom utdanning og sysselsetting. Bare tre av ti av dem som har grunnskolen eller mindre er sysselsatt, mot nær halvparten av dem som har videregående og over halvparten av dem med høyere utdanning.

Sysselsettingen blant irakere er lavere enn for snittet av innvandrerne i LKI uansett type utdanning. Blant dem med grunnskole eller mindre er forskjellen i sysselsetting omtrent 10 prosentpoeng lavere blant irakere sammenlignet med gjennomsnittet i LKI, for dem med videregående skole og høyere utdanning er forskjellen 15-16 prosentpoeng.

Også om vi ser på menn og kvinner for seg, er det tydelige sammenhenger mellom sysselsetting og utdanningsnivå tross relativt små tall (Figur 9.14). Sysselsettingen er imidlertid høyere blant irakiske menn enn blant irakiske kvinner uansett utdanningsnivå, men kjønnsforskjellen er langt mindre blant dem med høyere utdanning enn blant dem som har videregående eller lavere utdanning.

Det kan tenkes at sammenhengen mellom utdanning og sysselsetting er delvis spuriøs – for eksempel at de med høyere utdanning også har vært lenger i Norge enn de med lavere utdanning, slik at sysselsettingsforskjellene også er et resultat av forskjeller botid. For å avdekke den ”rene” effekten av utdanning for innvandrere i LKI, viser vi til en kommende rapport som gjennom en multivariat analyse finner at utdanning har en selvstendig positiv effekt på sysselsettingen.⁸⁵

⁸⁵ Analysene er gjort av forsker Svein Blom ved Statistisk sentralbyrå, og publiseres i 2010.

Figur 9.14. Andel sysselsatte blant innvandrere fra Irak, etter kjønn og utdanningsnivå. Prosent¹

¹ N grunnskole menn=45, N grunnskole kvinner=58, N videregående menn=75, N videregående kvinner=32, N høyere utd menn=86, N høyere utd kvinner=31.

Kilde: Levekår blant innvandrere 2005/2006, Statistisk sentralbyrå

9.5.4. Halvparten med ensidig arbeid

Blant de sysselsatte, var innvandrerne fra Irak midt på treet hva gjelder i hvilken grad de selv får styre pauser, for eksempel for å strekke på bena eller puste ut på annen måte. En fjerdedel svarer at de sjelden eller aldri kan bestemme dette selv, mens nær halvparten kan det nesten hele tiden. På dette spørsmålet kommer de bedre ut enn somalierne, som i mindre grad selv kan bestemme når de skal ta pauser (Figur A18).

Samtidig hadde 46 prosent av de sysselsatte innvandrerne fra Irak et arbeid som nesten hele tiden besto i stadig gjentatte arbeidsoppgaver, bare blant dem fra Pakistan og Somalia var det flere (Figur A17).

Som sagt er det for få kvinner fra Irak i utvalget som er sysselsatt, til at vi kan se på kjønnsforskjeller her. Men generelt er det slik at kvinner i utvalget i noe mindre grad enn menn kunne bestemme selv når de skulle ta pauser, mens menn i noe større grad enn kvinner hadde stadig gjentatte arbeidsoppgaver.

Innvandrerens arbeidsmiljø

I intervjuene stilte vi flere spørsmål om innvandreres arbeidsmiljø enn spørsmålene som er referert her. Dette kan du lese mer om i Blom og Henriksen (2009). I tillegg har Statens arbeidsmiljøinstitutt brukt data fra LKI for å se nærmere på arbeidsmiljøfaktorer som kan ha betydning for helse og trivsel blant den sysselsatte delen av innvandrerbefolkningen. Rapporten "Arbeidsmiljø blant innvandrere" viser at det er til dels store forskjeller i hvordan innvandrere og yrkesbefolkningen som helhet opplever arbeidsmiljøet, selv innenfor samme yrkesgruppe (Tynes og Sterud 2009).

9.5.5. Nær halvparten opplevde arbeidet som en psykisk påkjenning

Hver åttende sysselsatt med innvandrerbakgrunn opplever i høy grad arbeidet som en psykisk påkjenning – mot bare en av 25 sysselsatte i befolkningen i alt. Det var relativt små forskjeller landgruppene i mellom i hvilken grad de opplever arbeidet som en psykisk påkjenning. Innvandrerne fra Irak havnet midt på treet, 44 prosent svarte at de i høy grad eller noen grad opplevde arbeidet som en psykisk påkjenning (Figur A19). Det samme svarte 27 prosent av sysselsatte i hele befolkningen og 43 prosent blant sysselsatte innvandrere i alt. Det var liten forskjell mellom innvandrere fra Somalia og Irak på dette spørsmålet. Generelt svarer noe flere

menn enn kvinner at de i høy grad opplever arbeidet som en psykisk påkjenning (14 vs 8 prosent).

9.5.6. Fire av ti har opplevd diskriminering ved ansettelse

Vi vet at det tar tid å finne arbeid i et nytt land. Og kommer man først innenfor arbeidslivet, tar det også tid å finne en kvalitativt god jobb, en jobb som passer til ens kvalifikasjoner, ønsker og ambisjoner, og som er godt betalt. Samtidig vet vi at hvilken type jobb en har i stor grad henger sammen med utdanningsnivå. Ettersom det er de fra Irak og Somalia som i vårt utvalg har kortest botid, er det ikke overraskende at de i størst grad befinner seg i arbeidslivets randsoner. I tillegg er det svært mange som selv sier de har blitt utsatt for diskriminering på arbeidsmarkedet.

I LKI stilles alle respondentene spørsmålet: *Har du i løpet av de siste fem årene på grunn av din utenlandske bakgrunn ikke fått en jobb som du har søkt på og var kvalifisert for?*

Spørsmålet som ble stilt i LKI om opplevd diskriminering ved ansettelse ble stilt til alle respondentene. Her har vi bare inkludert de som på intervju tidspunktet var i arbeid, midlertidig fraværende fra arbeid eller som i løpet av det siste året har vært arbeidsledig og på jakt etter arbeid. Hensikten er å avgrense analysen til de som vi vet er aktive i arbeidslivet.

Det er somaliene som i desidert størst grad svarer at de har opplevd diskriminering ved ansettelse. Dette gjelder fire av ti somaliere, mot tre av ti irakere og iranere og to av ti om vi ser på alle i LKI. Minst diskriminering hadde de fra Sri Lanka og Vietnam opplevd (rundt en av ti) (Figur A21).

Innvandrerne fra Irak var omtrent på gjennomsnittet på spørsmålet om de var blitt utsatt for trakassering eller forulemping på arbeidsplassen på grunn av sin utenlandske bakgrunn. 9 prosent svarte dette, mot 11 i gjennomsnitt. Minst vanlig var dette for de fra Sri Lanka og Chile, og også på dette spørsmålet var det de fra Somalia og Iran som oftest hadde opplevd slike ubehageligheter. I 1996 spurte vi om innvandrerne ”opplever å bli plaget på jobben på grunn av deres innvandrerbakgrunn”. Den gang var det også blant iranerne flest hadde opplevd å bli plaget, mens det var srilankere, somaliere og chilenerne som hadde opplevd minst av slik plaging.

9.6. Økonomi

Innvandrere fra Irak er, sammen med dem fra Somalia, blant innvandrergruppene som har lavest medianinntekt av de store gruppene, og de er også overrepresentert blant dem med vedvarende lavinntekt (Epland m.fl. 2009). Dette henger sammen med at deres korte botid og lave sysselsetting. Hvordan opplever selv innvandrerne fra Irak sin økonomiske situasjon?

9.6.1. Store husholdninger

Mange personer bor i en husholdning med andre mennesker, hvor en deler på inntekter og utgifter. Dette har betydning for hvordan vi kan betrakte folks økonomiske levekår. Sagt med andre ord; hvordan vi opplever vår økonomi avhenger ikke bare av egen inntekt og forbruk, men også inntekten og forbruket til dem en eventuelt lever sammen med. Før vi går videre med å si noe om hvordan innvandrerne fra Irak opplever egen økonomi, vil vi derfor si litt om hvordan deres husholdninger ser ut ifølge registerstatistikken.

Når vi i statistikken beskriver husholdninger, ser vi ofte på *antall personer* som bor i husholdningen, eller vi kan se på *husholdningstypen*, det vil si hvorvidt husholdningen består av en som bor alene, foreldre med barn, flere familier, etc.

Ser vi først på *antall personer*, er irakiske husholdninger relativt store. I den typiske irakiske husholdningen bodde det 2,7 personer ved inngangen til 2009. I den gjennomsnittlige innvandrerhusholdningen, og i den gjennomsnittlige husholdningen i

Norge, bodde det 2,2 personer. De med bakgrunn fra Iran og Chile bor i de minste husholdningene av de ti gruppene vi ser på, mens de fra Pakistan, Kosovo og Sri Lanka bor i de største husholdningene, hvor det er tre personer eller mer i hver husholdning (Figur A23).⁸⁶

Fordeler vi personer med bakgrunn fra Irak på *husholdningstype*, bodde 65 prosent i husholdninger med to foreldre og barn (Figur A24). Bare blant srilankere og personer med bakgrunn fra Kosovo er det høyere andeler i denne husholdningstypen, blant de største innvandringsgruppene i Norge, langt høyere enn gjennomsnittet for innvandrere generelt (52 prosent).

At innvandrerne fra Irak bor i såpass store husholdninger, betyr at de har flere enn i mange andre innvandrergupper å dele allerede lave inntekter på.

Statistikken over husholdningstype og -størrelse

Vi deler her personer inn i fem ulike husholdningstyper: Aleneboere, par uten barn, mor eller far med barn, flerfamiliehusholdning og andre husholdninger (ikke privathusholdninger). For mer informasjon om husholdningsvariablene, se avsnitt 1.4, Figur A23 og Figur A24

Tall på husholdningsstørrelse er hentet fra registerdata per 1.1.2009, mens tall på husholdningstype er hentet fra rapporten Pettersen (2009) og er fra 1.1.2008. I tall på husholdningsstørrelse brukes betegnelsen innvandrere om innvandrere fra alle land, mens i husholdningstype brukes betegnelsen bare om personer med bakgrunn fra det vi tidligere kalte "ikke-vestlige" land. Dette inkluderer personer fra landene i Asia, Afrika, Latin-Amerika, Oseania unntatt Australia og New Zealand og land i europa utenfor EU-15 og Norden.

9.6.2. Lav inntekt per forbruksenhet

Som vi nettopp så, er irakiske husholdninger relativt store, men ikke av de største i utvalget. I tillegg er mange kvinner uten arbeid. Dette gjør at den mediane inntekten per forbruksenhet (se tekstboks) blir lav, blant de laveste i utvalget.⁸⁷ Mens befolkningen i alt har en median husholdsinntekt etter skatt per forbruksenhet på nær 240 000 kroner, er de fra Irak nede på 135 000 kroner (Figur A22). Bare de fra Somalia har lavere inntekt per forbruksenhet. Høyest inntekt per forbruksenhet har de fra Bosnia-Hercegovina og Sri Lanka. Derfor er det heller ikke så rart at mange med bakgrunn fra Irak selv opplever at de har dårlig økonomi, som vi skal se.

Hva er en forbruksenhet?

Beregningen av antall forbruksenheter skjer i henhold til en såkalt *ekvivalensskala*. Skalaen angir hvor mange ganger større inntekten antas å måtte være i et flerpersongshushold enn i et enpersongshushold for at de skal ha lik (ekvivalent) økonomisk velferd. Det er ingen faglig enighet om hvilken ekvivalensskala som er den beste. Uenigheten dreier seg om betydningen av stordriftsfordeler. Det eksisterer derfor flere forslag til skalaer. I Figur A22 er den såkalte EU-skalaen lagt til grunn. EU-skalaen gir første voksne forbruker i husholdet vekt lik 1, neste voksne vekt lik 0,5, mens hvert barn får vekt lik 0,3. Et hushold med for eksempel to voksne og to barn får da sum forbruksvekter lik 2,1. Det betyr at de må ha 2,1 ganger større inntekt enn en enslig for å ha samme økonomiske velferd.

9.6.3. To av ti opplever liten grad av kontroll med økonomien

I 2005/2006 svarte 33 prosent av innvandrerne fra Irak at de aldri hadde hatt problemer med å klare løpende utgifter til mat, transport og bolig de siste 12 månedene, mens 19 prosent ofte hadde hatt slike problemer (Figur 9.15). Sammen med soma-

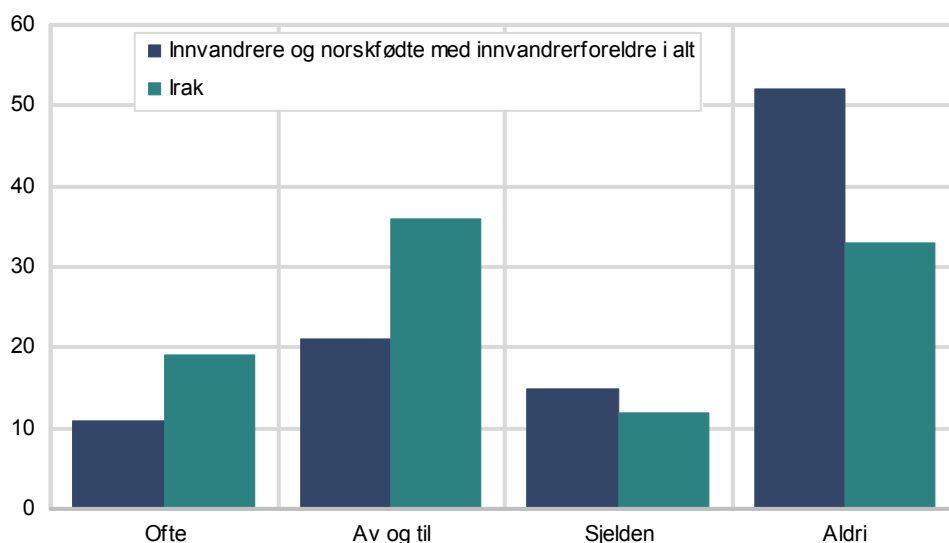
⁸⁶ Serbia og Montenegro er nå delt i to uavhengige stater, og Kosovo har erklært uavhengighet fra Serbia. Innvandrere fra Serbia og Montenegro har i all hovedsak bakgrunn fra området som i dag utgjør Kosovo. Mer om dette i kapittelet om Serbia og Montenegro.

⁸⁷ Når husholdningene sorteres i stigende rekkefølge etter husholdningsinntekten, er medianinntekten den inntekten husholdningen i midten har.

lierne er irakerne blant dem som i minst grad opplever at de har kontroll med økonomien, noe som selvsagt henger samme med at disse gruppene er de som har lavest inntekt. I snitt svarer 52 prosent av innvandrerne i LKI at de aldri har problemer med å klare løpende utgifter, mens 11 prosent ofte har det.

Kvinner fra Irak opplevde i noe større grad enn menn fra Irak manglende kontroll med egen økonomi. 27 prosent av irakiske kvinner hadde aldri hatt problemer med å klare løpende utgifter, mens 35 prosent av irakiske menn svarte det samme. Ser vi på de ti landgruppene under ett, er det 2 prosentpoeng flere kvinner enn menn som svarer at de ofte har økonomiske problemer og 2 prosentpoeng færre som svarer at de aldri har problemer, men forskjellen er altså liten (Figur A25).

Figur 9.15. Andel innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre som i løpet av de siste 12 månedene har hatt vansker med å klare løpende utgifter til mat, transport og bolig. Irak og i alt i LKI. Prosent

Kilde: Levekår blant innvandrere 2005/2006, Statistisk sentralbyrå

Det er mulig kvinner vurderer en ellers lik situasjon som dårligere enn menn, men samtidig avspeiler forskjellene trolig reelle kjønnsforskjeller i personlig økonomi blant irakere. Irakiske menn er i langt større grad sysselsatt enn irakiske kvinner. Det er ikke sikkert at alle skiller mellom personlig økonomi og husholdningens økonomi når de svarer på slike spørsmål.

9.7. Arbeid i hjemmet

En families økonomiske situasjon avhenger ikke bare av inntekt i form av penger, men også av tilgangen på ubetalte, hjemmeproduerte varer og tjenester. I husholdningen produseres goder som barnepass og mat på bordet. Hjemmeproduerte goder er et tillegg til familiens forbruksmuligheter utover det som kjøpes for arbeidsinntekten. Arbeid i hjemmet er noe vi vet lite om fra registerstatistikken, men noe vi fikk anledning til å spørre innvandrerne om i LKI. Her skal vi blant annet se at kvinner fra Irak er blant dem som bruker mest tid på husarbeid.

9.7.1. Seks av ti mottok kontantstøtte i 2006

Ettersom vi ikke har individstatistikk for bruk av barnehager, vet vi ikke hvor vanlig det er at barn med irakisk bakgrunn går i barnehage. Vi kjenner imidlertid til kontantstøttebruken blant barn i "kontantstøttealder". Blant barn som er 1 og 2 år, som har bakgrunn fra Irak, brukte seks av ti kontantstøtte i 2008, noe som er på gjennomsnittet for barn i denne alderen med bakgrunn fra Afrika, Asia, etc.⁸⁸ Dette er dobbelt så mange som om vi ser på alle barn i kontantstøttealder i Norge (31

⁸⁸ Dette gjennomsnittet gjelder innvandrere fra Asia med Tyrkia, Afrika. Latin-Amerika, Europa utenom EU/EFTA, Oseania utenom Australia og New Zealand

prosent). Kontantstøttebruken har sunket de siste årene, for barn med irakisk bakgrunn, som for barn med innvandrerbakgrunn generelt (Figur A27).

I LKI spurte vi også om hvilke barnepassordninger de som hadde barn født i 1995 eller senere hadde. Bare 66 personer fra Irak hadde barn i denne alderen, som ble passet av andre, for få til at vi kan si noe om deres barnepassordninger skiller seg fra andres ordninger. Du kan lese mer om barnepassordninger i Blom og Henriksen 2008, side 103-106.

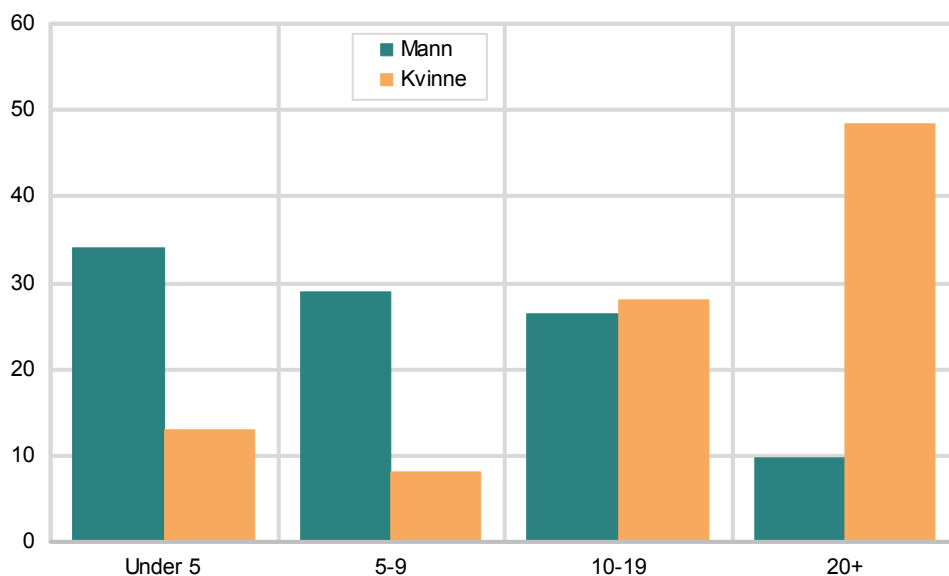
9.7.2. Kvinner fra Irak bruker mye tid på husarbeid

Innvandrere bruker mer tid på husarbeid enn befolkningen ellers. Mens i gjennomsnitt 21 prosent av innvandrerne i LKI bruker mer enn 20 timer på husarbeid i uka, gjelder dette 7 prosent i hele befolkningen. Både i befolkningen i alt og blant innvandrerne i LKI, er det kvinner som bruker mest tid på arbeidet i hjemmet. Mens 8 prosent av innvandrer menn anslår at de bruker mer enn 20 timer i uka, gjelder det 39 prosent av kvinnene. I befolkningen gjelder det i alt henholdsvis 1 prosent og 12 prosent. Som husarbeid regner vi matlaging, rengjøring, vask og stell av tøy, men ikke pass av barn, syke, og lignende. Det vil si at også såkalt "vedlikeholdsarbeid" ikke er med, som hagearbeid, reparasjoner og oppussing. Dette er arbeid menn tradisjonelt bruker langt mer tid på enn kvinner (Vaage 2002).

Selv om det teoretisk vil være en sammenheng mellom hvor mye tid en bruker på betalt arbeid og tiden en bruker på ubetalt arbeid i hjemmet, viser svarene fra levekårsundersøkelsen at en slik sammenheng ikke nødvendigvis er sterk. Blant annet var det kvinner med bakgrunn fra Somalia og Sri Lanka som brukte mest tid på husarbeid av "våre" landgrupper, og dette er grupper som befinner seg i hver sin ende av sysselsettingsskalaen. Forskjellene skyldes nok også at *tradisjonen* for kjønnsfordeling av husarbeid varierer sterkt med landbakgrunn, men også andre forhold spiller inn, som hvor store familiene er.

Forskjellen mellom menn og kvinner fra Irak i tid brukt på husarbeid er stor. Mens halvparten av kvinnene fra Irak bruker 20 timer eller mer i uka på husarbeid, bruker bare en av ti menn så mye tid (Figur 9.16). I andre grupper, som blant dem fra Iran og Chile, er kjønnsforskjellen langt mindre, men det er fordi kvinnene fra disse landene bruker mindre tid enn gjennomsnittet, ikke fordi mennene bruker mer (Figur A28). Mest tid på husarbeid bruker kvinner fra Sri Lanka, mens kvinner fra Pakistan og Irak kommer på andreplass.

Figur 9.16. Antall timer brukt på husarbeid blant innvandrere fra Irak, etter kjønn. Prosent

Kilde: Levekår blant innvandrere 2005/2006, Statistisk sentralbyrå

At innvandrene bruker mer tid på husarbeid enn gjennomsnittet i befolkningen, henger trolig delvis sammen med at de i mindre grad er yrkesaktive – og derfor har mer tid å bruke på arbeid hjemme. Også for innvandrene fra Irak kan forskjeller i tidsbruk delvis skyldes at menn fra Irak er i større grad sysselsatt enn kvinner fra Irak, slik at kvinnene har mer tid å bruke på husarbeid. Men også om vi sammenligner tiden brukt på husarbeid blant kvinner og menn med arbeid og kvinner og menn uten arbeid, så bruker kvinner langt mer tid enn menn.

9.8. Deltakelse i valg og i organisasjonslivet

Gjennom manntallsundersøkelser i forbindelse med de siste valgene, har vi kunnet se nærmere på valgdeltakelsen blant innvandrere, slik at vi vet mye om hvordan de stemmer ved valg. Ellers vet vi lite fra andre kilder om deltakelse i vid forstand blant innvandrere, altså om deltakelsen i organisasjoner, i partipolitikken, i idrett, etc. I LKI ble de vi intervjuet stilt en rekke spørsmål om slik deltakelse. Som vi skal se under, var det relativt lite vanlig blant innvandrene fra Irak å være medlem av ulike organisasjoner.

9.8.1. Fire av ti stemte ved stortingsvalget i 2005

Ettersom et mindretall av innvandrene fra Irak hadde lang nok botid til å ha norsk statsborgerskap ved stortingsvalget i 2005, hadde bare omtrent hver fjerde iraker stemmerett ved valget. Av disse stemte 42 prosent, 11 prosentpoeng flere menn enn kvinner (Aalandslid 2006: 23-24). Valgdeltakelse øker med lengre botid, og ikke uventet var deltakelsen lavere blant innvandrere fra Irak enn for gjennomsnittet av innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre. Men det var også grupper som hadde lavere deltakelse enn innvandrene fra Irak, som dem fra Balkan. I det denne rapporten gikk i trykken, kom det tall på innvandrernes deltakelse ved stortingsvalget i 2009. Se denne artikkelen: <http://www.ssb.no/emner/00/01/10/vundinnv/>.

I kommunestyre- og fylkestingsvalget i 2007 var også deltakelsen blant irakere relativt lav. Til forskjell fra stortingsvalgene, kan man stemme ved lokalvalgene selv om en ikke er norsk statsborger, dersom en har tre års botid eller mer. Av de med bakgrunn fra Irak, stemte 32 prosent av dem som var blitt norske statsborgere og 23 prosent av dem som ikke hadde norsk pass. Dette var lavere enn gjennomsnittet på henholdsvis 40 og 36 prosent blant innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre. At deltakelsen blant innvandrene fra Irak var relativt lav, kan igjen forstås ut fra deres korte botid i Norge. Det var små forskjeller mellom kvinner og menn fra Irak i valget i 2007 (Aalandslid 2008: 33-34).

I Aalandslid 2008 kan du også lese om hvor mange med bakgrunn fra Irak som stilte som listekandidater, for hvilke parti, og hvor mange som ble valgt inn i kommunestyrene i 2007.

9.8.2. Få er medlemmer i menigheter eller innvandrerforeninger

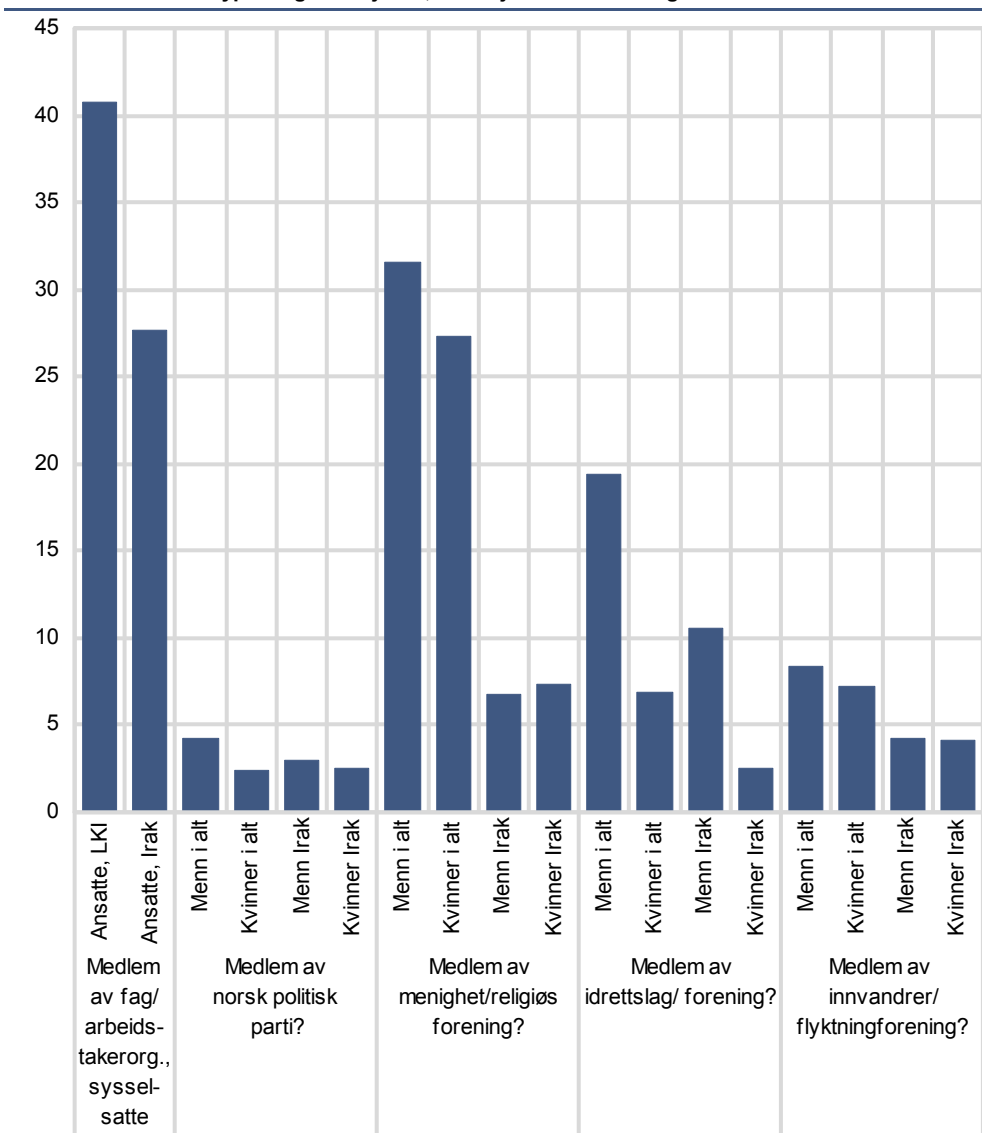
I LKI ble de vi intervjuet spurt om de var medlemmer av ulike typer foreninger og organisasjoner, og om de var medlemmer av et norsk politisk parti. Sammenlignet med de andre gruppene i utvalget, var innvandrene fra Irak i liten grad medlemmer av de fleste typer foreninger, både idrettslag, menigheter, fagforeninger eller religiøse foreninger og innvandrerforeninger. I alle grupper var det uvanlig å være medlem av et norsk parti, også blant dem fra Irak (Tabell).

Vi vet fra før at religiøsitet – naturlig nok – henger sammen med religiøs aktivitet (Blom og Henriksen 2005:69). Samtidig skal vi se at innvandrene fra Irak er mindre religiøse enn en del andre grupper, som de med bakgrunn fra Somalia og Pakistan. Likevel er det påfallende hvor få irakere som er medlemmer av menigheter eller religiøse foreninger, bare 7 prosent. Det er også et lite mindretall på 4 prosent som er medlem av innvandrer- eller flyktningforeninger. Sammen med de med pakistansk bakgrunn, er de fra Irak i minst grad fagorganiserte av dem vi intervjuet. Bare knappe tre av ti av ansatte irakere er medlemmer av arbeidstakerorganisasjoner, mot fire av ti om vi ser på alle ansatte i LKI. At innvandrene fra Irak er så lite

aktive i organisasjoner, kan henge sammen med at mange har vært i Norge i kort tid, og derfor ikke har rukket å organisere seg, om de skulle ønske det.

Bare i idrettsforeninger er menn tydelig mer aktive enn kvinner, slik menn også er det i andre grupper (Figur 9.17). Menn og kvinner fra Irak er imidlertid i omtrent like liten grad medlem av de andre typene organisasjoner, som flyktningforeninger, religiøse foreninger og politiske parti.

Figur 9.17. Andel innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre med medlemskap i ulike typer organisasjoner, etter kjønn. I alt i LKI og Irak. Prosent¹

¹ Det var for få irakiske kvinner i arbeid til at vi kan se på forskjeller mellom kvinner og menn i andelen som var fagorganisert.

Kilde: Levekår blant innvandrere 2005/2006, Statistisk sentralbyrå

Innvandrerens kultur- og mediebruk

I LKI stilte vi også spørsmål om de ulike innvandrergruppene mediebruk. Dette kan du lese mer om i Blom og Henriksen (2008). I tillegg er det gjennomført en undersøkelse om innvandrerens kultur- og mediebruk, knyttet til den ordinære Kultur- og mediebruksundersøkelsen 2008 (Vaage 2009). Den viser blant annet at kulturbruken jevnt over er noe lavere blant innvandrere sammenlignet med befolkningen i alt.

9.9. Religion

LKI gir oss et større innblikk i innvandrerens religiøsitet og religiøse praksis. De vi intervjuet ble spurt hvilken religion de var oppdratt i, om de fortsatt tilhørte denne religionen, hvor viktig religion var for dem, religiøs aktivitet og muligheter for å praktisere religionen. Som vi skal se, var innvandlerne fra Irak langt fra de mest religiøse av de gruppene vi intervjuet.

9.9.1. Kvinner mer religiøse enn menn

Det finnes ikke noe register i Norge over personer fordelt etter religion, tro eller livssyn. Dermed kan en ikke vite hvor mange i Norge som er buddhister, muslimer, kristne og så videre. Men vi har statistikk på hvor mange som er medlemmer i statskirken eller andre tros- og livssynssamfunn som mottar statlig støtte. Antall medlemmer i muslimske trossamfunn har økt mye siden den spede begynnelsen på 1970-tallet, fra 1 000 registrerte medlemmer i 1980, til 84 000 medlemmer ved inngangen til 2008 (Østby og Daugstad 2009). Disse utgjør ikke noen religiøs eller organisatorisk enhet. Det finnes en rekke ulike muslimske trossamfunn og organisasjoner registrert i Norge, basert på ulike retninger innenfor islam og på medlemmenes landbakgrunn (se Vogt 2008 og Leirvik 2006).

94 prosent av innvandlerne fra Irak i utvalget var oppdratt som muslimer og 3 prosent som katolske kristne. Ni av ti svarte at de fremdeles tilhørte religionen de var oppdratt i. I de fleste andre landgruppene er det også vanlig å fremdeles tilhøre religionen de er oppdratt med, bare blant dem fra Chile og Iran er det store grupper som ikke lenger tilhører noen religion.

Respondentene i undersøkelsen ble bedt om å rangere, på en skala fra 1-10, hvor viktig religion er i deres liv. Verdien 1 står for "ingen betydning", mens 10 står for "svært viktig". Skalaen må kunne tolkes som en skala fra sekulær til religiøs, hvor verdien 1 innebærer at en har et sekulært verdensbilde, mens 10 innebærer at religionen utgjør en svært viktig del av livet.

Innvandlerne fra Irak er midt på treet blant gruppene vi intervjuet. Gjennomsnittscoren deres er 6,9, nøyaktig på gjennomsnittet for de 10 landgruppene, og kvinner er mer religiøse enn menn (hhv 7,9 og 6,4) (Figur A29). Til tross for dette, er irakiske menn mer religiøst aktive enn irakiske kvinner, i den forstand at de deltar mer på religiøse møter, eller bønn arrangert av trossamfunnet.

Innvandlerne fra Irak har det til felles med de fleste andre grupper vi intervjuet at religion er noe mer viktig for kvinner enn for menn, mens menn er mest religiøst aktive. Mens irakiske menn i snitt anslo at de hadde deltatt 8,8 ganger på religiøse møter eller bønn arrangert av trossamfunnet det siste året, svarte irakiske kvinner i snitt 4,8 ganger. Deres religiøse aktivitet er i så måte relativt lav, bare blant dem fra Serbia og Montenegro, Iran og Bosnia-Hercegovina var aktiviteten lavere (Figur A30).

Dette stemmer overens med det inntrykket som ble formidlet i den kvalitative forundersøkelsen til LKI, hvor en iraker blant annet uttalte følgende:

"Moskeen er ikke viktig for alle (...) Selv om folk har et ID-kort der det står at du er muslim, har det mer med at det er noe du bare "er" og som familien har valgt for deg. Mange er selvfølgelig religiøse. Irakere har hatt egne moskeer, mulla Krekar sin, og en i Trondheimsveien. Det er irakere som står bak barnehagen i Urtehagen. Men mye er tvang fra foreldrenes side. Mange forsøker å skjule at de ikke er så religiøse og går ut og tar seg en øl. I et spørsmål om hvor viktig gud er i livet ditt, vil en trolig få færre som synes det er svært viktig, enn blant f.eks. pakistanere" (Daugstad og Lie 2004:53).

Også landinfo.no (c) opplyser om at kurdere i Irak er sunnimuslimer, men forholdsvis lite religiøst orientert. Vi så tidligere at nær halvparten av innvandlerne fra Irak svarte at de tilhørte en etnisk minoritet, trolig er dette kurdere.

Det er trolig lettere å praktisere religionen, som ved å gå til moskeen/tempelet/kirken, eller delta i religiøse møter, om man bor i et område hvor mange er fra samme land eller tilhører samme menighet eller religion. Derfor kan bosettingsmønster, i tillegg til religiøsitet, være med å forklare den store forskjellen i religiøs aktivitet mellom gruppene, men det kan ikke forklare forskjeller mellom kjønn. De med bakgrunn fra Pakistan, Tyrkia og Somalia er de mest religiøst aktive, og de er for en stor del konsentrert i Oslo, og de med tyrkisk bakgrunn også i Drammen. Andre grupper, som innvandrerne fra Irak, har en langt mer spredt bosetting.

9.9.2. Flertallet synes det er lett å praktisere sin religion

Det store flertallet av irakere syntes det var lett eller svært lett å praktisere sin religion i Norge (78 prosent), men det var også de som svarte at dette er vanskelig eller svært vanskelig (9 prosent). Innvandrerne fra Irak var de som i størst grad fant det lett eller svært lett å praktisere sin religion, på andre plass kom de med bakgrunn fra Vietnam (68 prosent). Vanskeligst fant de fra Pakistan det. Det er ikke noen særlige forskjeller mellom kvinner og menn fra Irak på dette spørsmålet.

9.10. Dårlig helse blant innvandrere fra Irak

Vi skal ikke her gå i dybden med alle de helsespørsmålene som ble stilt i LKI, ettersom SSB har gitt ut en egen rapport om innvandrernes helse basert på levekårsundersøkelsen (Blom 2008). Her vil vi bare kort gjengi noen hovedfunn.

Personer med bakgrunn fra Tyrkia og Irak framstår med flest helseproblemer av dem vi intervjuet, mens personer med bakgrunn fra Somalia, Serbia-Montenegro og til dels Sri Lanka framstår som friskest. To av ti fra Irak vurderte sin egen helse som meget god, mot tre av ti i hele utvalget.

I hele befolkningen er det i gjennomsnitt ingen forskjell mellom kjønnene i egen-vurdert helse. Det er det derimot blant innvandrere. Mens det blant menn er sju av ti som oppleverer helsen sin som god eller meget god, er den tilsvarende andel blant kvinner seks av ti. Kjønnsforskjellen er særlig stor blant personer med bakgrunn fra Serbia-Montenegro og Irak, nærmere 20 prosentpoeng. Blant srilankere er imidlertid forskjellen ”snudd på hodet”, idet det er kvinnene som rapporterer best helse (Blom 2008:29).

Av 15 ulike sykdommer som kartlegges, har halvparten av innvandrerne fra Irak minst en sykdom, langt flere kvinner enn menn (hhv 61 og 43 prosent). Det er på gjennomsnittet i LKI, men ser vi bare på kvinnene, er det blant dem med bakgrunn fra Tyrkia og Irak at andelen som rapporterer minst én sykdom er størst (seks av ti) i tillegg til kvinner med bakgrunn fra Chile (sju av ti).

Irakere var også i relativt høy grad plaget av psykosomatiske sykdommer og psykiske helseproblemer (Blom 2008:25 og 28). Psykosomatiske lidelser er lidelser i grenselandet mellom fysiske og psykiske lidelser. I LKI ba vi dem vi intervjuet svare på om de hadde en eller flere av åtte ulike lidelser som kan karakteriseres som psykosomatiske. Mens i kvinner i utvalget i gjennomsnitt hadde 2,3 slike plager og menn 1,8, var gjennomsnittet for innvandrerne fra Irak 3,0 og 2,1, altså langt over LKI-gjennomsnittet.

Fire av ti irakere i utvalget hadde psykiske helseproblemer, langt flere kvinner enn menn (hhv 53 og 32 prosent), noe som også var langt enn høyere enn gjennomsnittet i LKI (hhv 32 og 24 prosent).

9.11. Bånd til Irak og til Norge

Gjennom LKI har vi stilt en rekke spørsmål om innvandrernes bånd til opprinnelseslandet og til Norge, deres relasjoner i Norge, deres kontaktnett og følelse av ensomhet. Slike aspekter får en ikke innblikk i gjennom registerstatistikken. Som

vi skal se, er mange irakere ensomme, og sammenlignet med andre grupper har de lite familie og slekt i Norge.

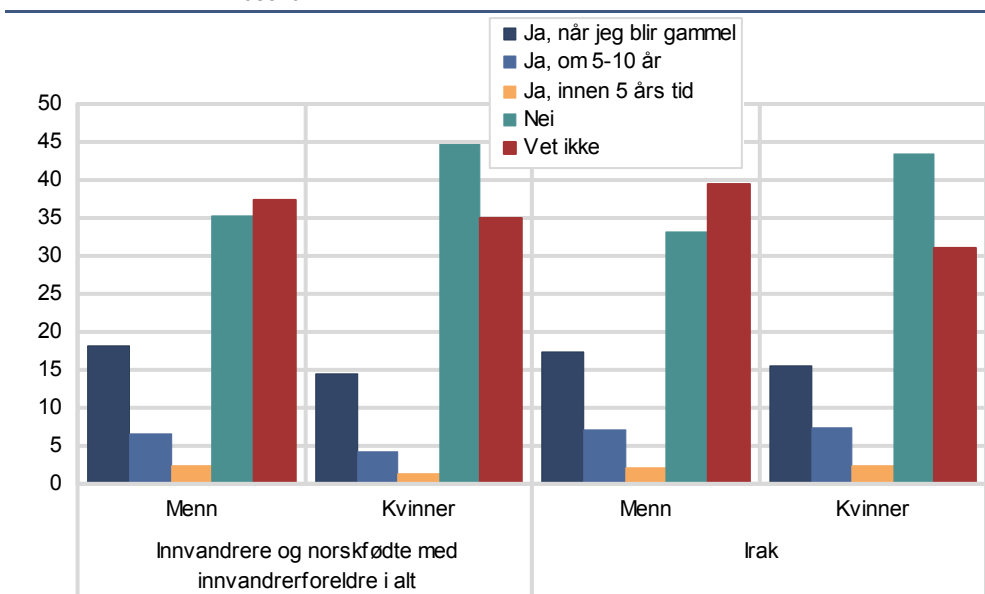
9.11.1. Nær fire av ti vil ikke flytte tilbake til Irak

I intervjuet stilte vi spørsmålet ”Tror du at du noen gang kommer til å flytte tilbake til ditt eller dine foreldres opprinnelsesland for å bo der fast?”. Blant innvandrerne fra Irak var det like mange som svarte nei på dette spørsmålet, som det var personer som ikke visste om de ville flytte tilbake (37 prosent). Svært få planla å flytte tilbake innen fem års tid (2 prosent), noen flere innen 5-10 år (7 prosent) eller når de ble gamle (17 prosent) (Figur 9.18).

Det er nærliggende å tenke at innvandrerne fra Irak er usikre når det gjelder den politiske og sosiale utviklingen i det urolige Irak. Likevel var det en fjerdedel som ønsker om å reise tilbake på et tidspunkt i nær eller fjern fremtid. Dette kan også ha med deres relativt korte botid i Norge å gjøre – mange har forlatt Irak i nær fortid, og har i mindre grad enn dem med lengre botid, som vietnameserne og chilenerne, slått røtter i Norge. Innvandrerne fra Irak skiller seg ikke ut i særlig grad fra de andre gruppene hva gjelder tanker om å reise tilbake – det finnes grupper som er mer sikre på at de skal reise tilbake (de med bakgrunn fra Bosnia og Tyrkia), og det finnes grupper hvor flere er usikre og ikke vet hvorvidt de blir eller ikke (de med bakgrunn fra Somalia, Bosnia-Hercegovina og Serbia og Montenegro) (Figur A31).

Kvinner fra Irak svarer i større grad enn menn fra Irak at de ikke skal flytte tilbake (43 prosent mot 33 prosent), mens mennene er noe mer usikre enn kvinner (Figur 9.18). Også i andre grupper er kvinner sikrere enn menn på at de skal bli i Norge.

Figur 9.18. Andel innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre som tror at de noen gang kommer til å flytte tilbake til opprinnelseslandet for å bo der fast. Irak og i alt i LKI. Prosent

Kilde: Levekår blant innvandrere 2005/2006, Statistisk sentralbyrå

Dersom en har planer om å vende tilbake, kan det være en grunn til å investere i land eller bolig i opprinnelseslandet, eller ikke å selge det en allerede eier der. Slike investeringer kan imidlertid ha mange andre motiv. I snitt svarte 11 prosent av innvandrerne at de eide jord og 16 prosent at de eide bolig i opprinnelseslandet. Mest vanlig å eie i hjemlandet er det blant dem fra Pakistan og Tyrkia. Bare 6 prosent av innvandrerne fra Irak svarte at de eide jord og 6 prosent at de eide bolig i Irak (Figur A32).

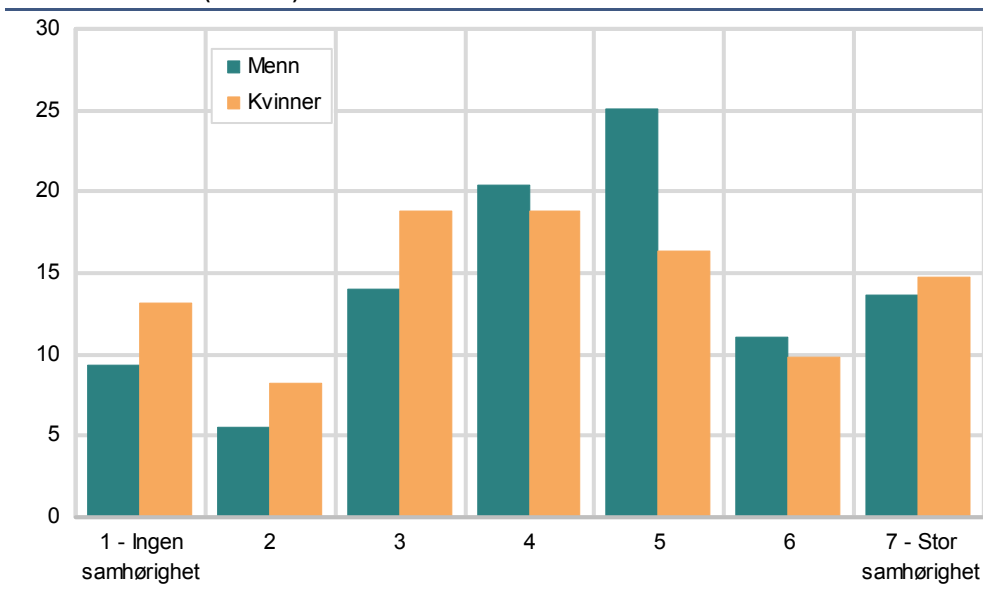

9.11.2. Relativt liten følelse av samhørighet med Norge

De med bakgrunn fra Tyrkia og Irak føler minst grad av samhørighet med Norge av landgruppene i utvalget. De vi intervjuet ble bedt om å markere sin grad av "samhørighet med Norge" på en skala fra 1 til 7, hvor høyere tall på skalaen betyr høyere samhørighet. Her kan det innvendes at "samhørighet" er et ullent begrep. Hva de vi intervjuet legger i ordet, og hvilket innhold det har på deres morsmål, vet vi ikke. I alle fall ser vi at gjennomsnittsscoren for innvandrerne fra Irak er 4,3, det samme som dem fra Tyrkia. Disse to gruppene hadde lavest samhørighetsfølelse, sammen med iranerne. Irakernes samhørighetsfølelse var lavere enn somaliernes, som også er relativt nyankomne flyktninger (Figur A33). Det er ingen systematiske forskjeller mellom kvinner og menn i deres følelse av samhørighet med Norge (Figur 9.19).

Blant somalierne fant vi at de som kom sist til Norge hadde noe større samhørighetsfølelse med Norge enn de som kom først. Blant innvandrerne fra Irak er det ikke slik – det kan se ut som om de som kom sist føler noe mindre samhørighet med Norge enn de første. I alle fall er det 14 prosent som plasserer seg på 1 og 2 på skalaen blant dem som kom i perioden 1990-1999, mens 20 prosent gjør det samme blant dem som kom i 2000-2003. Og større andeler plasserer seg på 6 og 7 blant de første enn blant de siste (hhv 27 prosent og 22 prosent). Forskjellene er imidlertid små.

Figur 9.19. Samhørighetsfølelse blant innvandrere fra Irak, etter kjønn. Skala fra 0 (svakest) til 7 (sterkest). Prosent

9.11.3. Halvparten hjelper familien i Irak økonomisk

Ifølge innvandrerne fra Irak vi intervjuet i den kvalitative forundersøkelsen, sender de fleste penger til familie Irak, særlig dersom de har gamle foreldre der. "Det er jo som kjent en dårlig politisk situasjon i Irak, og det å sende penger til familie blir en del av omsorgen". Andre fortalte at de ønsket å sende penger hjem, men ikke kunne fordi pengene ikke strekker til for familien i Norge (Daugstad og Lie 2006:77). Blant dem vi intervjuet i LKI, var innvandrerne fra Irak imidlertid blant dem som i minst grad svarte at de hjalp familien i hjemlandet økonomisk, omtrent fem av ti svarte at de ikke gjorde det. Bare blant de med bakgrunn fra Pakista, Chile og Iran er det (litt) flere som svarer det samme. Nær en av ti gjør det så ofte som hver måned, mens tre av ti gjør det en gang i året men ikke hver måned, og en av ti sjeldnere enn hvert år (Figur A34).

Som i de andre innvandrergruppene vi intervjuet, er det flere menn enn kvinner som sier at de hjelper familien i opprinnelseslandet økonomisk – 56 prosent av menn fra Irak sier de gjør det, mot 31 prosent av kvinnene. Og av dem som bidrar økonomisk, er det langt mer vanlig at irakiske menn gjør det hver måned enn irakiske kvinner (24

mot 4 prosent). Det kan tenkes at dette med å sende penger eller på andre måter å bidra økonomisk er mannens oppgave i mange familier, og spørsmålsstillingen gikk på person, ikke på husholdning. Det er mulig kjønnsforskjellene ville vært mindre om vi hadde spurt om "husholdningen" hjelper familien økonomisk.

9.11.4. En tredjedel hadde besøkt Irak

32 prosent av dem vi intervjuet, hadde vært på besøk i Irak i løpet av de siste fem årene. Bare blant somalierne var andelen lavere (22 prosent). Det var omtrent like vanlig at menn og kvinner hadde besøkt Irak. At relativt få irakere hadde besøkt opprinnelseslandet, sammenlignet med andre grupper, er ikke overraskende, etter som det gjennom hele 2000-tallet har vært relativt urolig i store deler av Irak. I tillegg vet vi at innvandrerne fra Irak er blant dem som har lavest inntekt og trolig minst å avse til reiser. Flere av dem vi intervjuet hadde dessuten vært i Norge i mindre enn fem år, og dermed hatt mindre enn fem år til rådighet for å reise.

Bare fem prosent hadde fått besøk fra Irak. Det er svært vanskelig for irakere å få visum for å reise på besøk til Norge.

9.11.5. De fleste har en god venn

De aller fleste innvandrerne i Norge har en god venn her. I alt svarte 93 prosent av innvandrerne i LKI at de hadde en god venn, likevel er det færre enn i befolkningen i alt (99 prosent). I alle grupper vi intervjuet var det rundt 9 av 10, eller flere, som hadde en god venn i Norge, og det samme gjaldt innvandrerne fra Irak, både kvinner og menn.

Det var mer vanlig blant menn enn blant kvinner fra Irak å ha en god venn som var norsk. Nær fem av ti menn og fire av ti kvinner hadde det. Irakiske menn hadde, sammen med menn med bakgrunn fra Somalia og Tyrkia, i minst grad norske venner av landgruppene vi intervjuet, vanligst var dette blant menn med chilensk bakgrunn. Bare kvinner med pakistansk bakgrunn hadde i mindre grad norske venner enn irakiske kvinner, blant somaliske kvinner var dette marginalt mer vanlig (Figur A35). Den korte botiden til de fra Irak og Somalia kan nok bidra til å forklare at de i mindre grad enn andre landgrupper har norske venner.

Arbeidsplassen er en potensiell arena for å få norske venner. Og vi ser at det er mer vanlig blant innvandrere å ha en god norsk venn om de har arbeid (64 prosent) enn om de ikke har det (47 prosent). Det samme gjelder innvandrerne fra Irak – 53 prosent av dem som har arbeid, har en god norsk venn, mot 38 prosent av dem som ikke har.

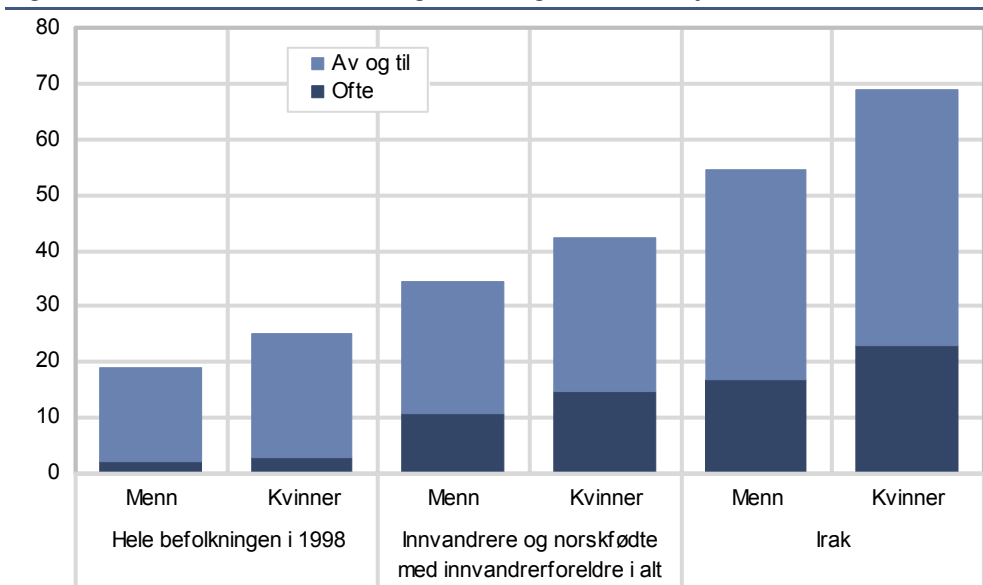
9.11.6. Mange irakere føler seg ensomme...

Innvandrere føler seg gjennomgående mer ensomme enn om vi ser på hele befolkningen. 13 prosent av innvandrerne svarte i 2005/2006 at de ofte føler seg ensomme, mot bare 2 prosent i hele befolkningen. Og det er noe færre som aldri føler seg ensomme blant innvandrere sammenlignet med hele befolkningen (40 mot 44 prosent)

Innvandrerne fra Irak var sammen med iranerne de som følte seg mest ensomme. Bare 23 prosent følte seg aldri ensom, mens 59 prosent følte seg ofte eller av og til ensomme (Figur 9.20). Om vi ser på de ti gruppene samlet, er det generelt flere kvinner enn menn som føler seg ensomme. Dette gjelder også de fra Irak. Mens 69 prosent av kvinnene sa de ofte eller av og til føler seg ensomme, gjaldt dette 54 prosent av mennene, og færre kvinner enn menn følte seg aldri ensomme (19 mot 25 prosent).

Som vi skal se nedenfor, er det mer uvanlig at irakere har nær familie i Norge enn mange andre grupper, noe som kan bidra til å forklare at relativt mange føler seg ensomme.

Figur 9.20. Andel som ofte eller av og til føler seg ensom, etter kjønn. Prosent

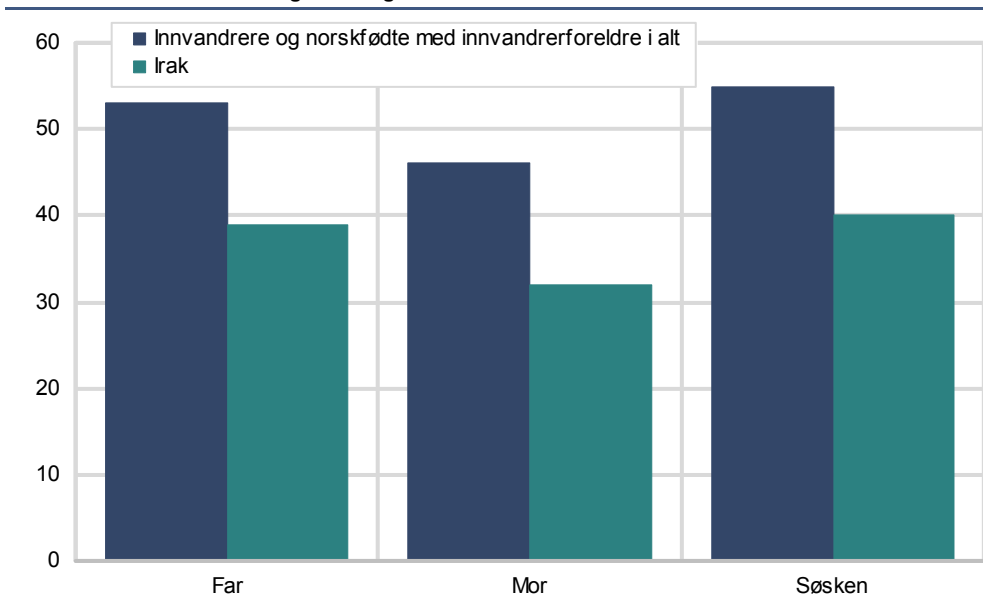
Kilde: Levekår blant innvandrere 2005/2006, Statistisk sentralbyrå og Levekårsundersøkelsen 1998

9.11.7. ... og relativt få har familie i Norge

I den kvalitative forundersøkelsen intervjuet vi irakere om familie og familieforhold:

”Ifølge våre informanter har de aller fleste ikke så mye familie rundt seg her i Norge, og mange har fått avslag på familiegjengenforening. Vi ble også fortalt at når de har fått familiegjengenforening, kan det ha gått så mange år at ektefellene kan ha vokst fra hverandre, og blir skilt. En iraker fikk i en alder av 45 år og etter seks år i Norge omsider innvilget familiegjengenforening med sin kone og sønn på ni år, etter at det er ble dokumentert at de er foreldrene til sønnen gjennom DNA-testing” (Daugstad og Lie 2006:76).

Figur 9.21. Andel innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre som har far, mor og søsken i Norge. Irak og i alt i LKI. Prosent

Kilde: Levekår blant innvandrere 2005/2006, Statistisk sentralbyrå

Inntrykket som ble formidlet i forundersøkelsen bekreftes i levekårsundersøkelsen, det er slik at sammenlignet med innvandrere i alt, var det langt mindre vanlig at irakere hadde familie og slekt i Norge i 2005/2006 (Figur 9.21). Det er særlig de gruppene som har vært lenge i Norge, som de fra Pakistan og Vietnam, som har

familie her. Minst vanlig å ha familie og slekt i Norge, er det gjennomgående blant dem fra Somalia, Sri Lanka, Tyrkia og Irak.

Det er marginale forskjeller mellom menn og kvinner fra Irak i andelen som har mor, far eller søsken i Norge.

Et godt familienettverk er viktig for de fleste, og det at relativt få fra Irak hadde familie og slekt i Norge, kan nok bidra til å forklare at mange irakere føler seg ensomme. Det er tydelige forskjeller i ensomhet mellom dem som har og ikke har nær familie i Norge.

9.12. Oppsummering – nyankomne flyktninger med dårlige levekår

LKI har avdekket at på mange områder opplever innvandrerne fra Irak dårligere levekår enn de andre gruppene vi intervjuet. De fra Irak hadde i 2005/2006 bare 5 års median botid, og sammen med somalierne, hadde de kortest botid i utvalget. Den relativt korte botiden er viktig å ha i mente når vi skal forstå hvorfor innvandrerne fra Irak på mange områder opplever relativt dårlige levekår. Det at irakerne og somalierne begge er flyktninggrupper hvor mange er relativt nyankomne, gjør det relevant å sammenligne deres levekår i Norge.

Innvandrerne fra Irak er en sammensatt gruppe hva gjelder utdanningsbakgrunn og yrkesbakgrunn, og har jevnt over høyere utdanningsnivå enn somalierne. Som i andre grupper, har menn mer utdanning enn kvinner, og relativt mange menn har høyere utdanning. Blant kvinnene er det like vanlig å ikke ha fullført noen utdanning, som det er å ha høyere utdanning. Det store mangfoldet blant innvandrere fra Irak ser vi også tydelig i de ulike yrkeserfaringer de har. Det er særlig blant kvinnene mange som ikke hadde yrke i hjemlandet, men vi finner også relativt mange funksjonærer og blant mennene leger og advokater.

Mange irakere står utenfor arbeidslivet, og er blant dem som har lavest sysselsetting. Særlig er kvinnene i liten grad sysselsatt. Av de som hadde jobb, hadde mange midlertidig arbeid, i likhet med somalierne. På mange andre områder som går på dimensjoner ved arbeidet og arbeidsplassen, har innvandrerne fra Irak det bedre enn somalierne. De har større selvstendighet i arbeidet, flere opplever at de får utnyttet sine evner i jobben og færre har opplevd diskriminering. Men andelen som er organisert i arbeidstakerorganisasjoner er langt lavere blant ansatte irakere enn blant ansatte somaliere. Mens innvandrerne fra Irak er blant dem som har lavest organiseringsgrad, er somalierne blant dem som i størst grad er organisert. Selv om begge grupper har kort botid, er det flere kvinner fra Irak enn fra Somalia som synes de har dårlige norskferdigheter, mens mennene scorer mer likt.

Det lave sysselsettingsnivået blant innvandrerne fra Irak gjør at husholdningsinntekten også er lav, bare somalierne har lavere median inntekt per forbruksenhet. Og at irakiske husholdninger har relativt lav inntekt gjenspeiles i at de, sammen med somalierne, er dem som i minst grad opplever at de har muligheter til å klare løpende og uforutsette utgifter.

Sammen med de med bakgrunn fra Tyrkia, er innvandrerne fra Irak de i utvalget som har dårligst helse. Fire av ti irakere i utvalget hadde psykiske helseproblemer, noe som var langt enn høyere enn gjennomsnittet i LKI.

Deltakelsen i organisasjonslivet er relativt lav blant innvandrerne fra Irak sammenlignet med flere av de andre gruppene vi intervjuet, både blant kvinner og menn. De var i 2005/2006 i liten grad medlem i menigheter og religiøse foreninger, idrettsforeninger og i flyktningforeninger. Dette kan igjen henge sammen med deres korte botid – mange har ikke rukket å organisere seg selv om de skulle ønske det.

Innvandrerne fra Irak er muslimer, men ikke spesielt religiøst aktive. Nær halvparten av de vi intervjuet fra Irak definerte seg som en etnisk minoritet i opprinnelseslandet. Dette er trolig kurdere, og vi vet at mange kurdere fra Irak er forholdsvis lite religiøst orientert. I likhet med de fleste andre gruppene, er religion viktigere for kvinner enn for menn, men menn er mer religiøst aktive.

Innvandrerne fra Irak har i mindre grad enn andre grupper familie og slekt i Norge. Dette henger sammen med deres korte botid i landet. At et flertall av dem ofte føler seg ensomme, kan ha en sammenheng med at mange ikke har familie her. Vi ser at de som har familie i Norge er langt mindre ensomme enn de som ikke har det.

9.12.1. Kvinner har dårligere levekår enn menn

Kvinner fra Irak har så vidt kortere botid enn menn fra Irak, og kvinner kommer til Norge fra Irak med mindre utdanning i bagasjen. Det er også langt mer vanlig blant kvinnene å mangle yrkeserfaring fra Irak. Dette gjaldt et flertall av kvinnene, men et mindretall av mennene. Det at kvinner fra Irak i langt større grad enn mennene mangler utdanning og arbeidserfaring, og har noe kortere botid, bidrar utvilsomt til at de stiller svakere på arbeidsmarkedet. Kvinner er i mindre grad sysselsatt enn menn, og mennene har høyere sysselsetting enn kvinnene uansett om vi ser på de med lav eller høy utdanning. Ettersom så få i utvalget er sysselsatt, kan vi ikke se på kjønnsforskjeller hva gjelder arbeidsmiljø, etc. Vi vet at norskferdigheter henger sammen med deltakelse i arbeidslivet. Dette kan bidra til å forklare at irakiske menn i større grad enn irakiske kvinner selv vurderer sine norskferdigheter som gode.

I alle innvandrergupper bruker kvinner mer tid på husarbeid enn menn, dette gjelder også innvandrerne fra Irak, uansett om vi ser på de som er i jobb eller ikke.

De fleste irakere i Norge er oppdratt som muslimer, men de er midt på treet hva gjelder hvor viktig religion er for dem. Som i andre innvandrergupper er kvinner mer religiøse enn menn, likevel er irakiske menn mer religiøst aktive enn kvinnene. Det er små forskjeller mellom menn og kvinner i hvor aktive de er i organisasjonslivet, både kvinner og menn fra Irak er relativt lite aktive.

Innvandrerkvinner vi intervjuet hadde dårligere helse enn innvandrer menn, og særlig gjaldt dette kvinner og menn fra Irak. Langt flere kvinner enn menn sier de har en eller flere sykdommer og flere kvinner opplever psykiske helseproblemer. Irakere, særlig kvinner fra Irak, er blant dem i utvalget som har størst helseproblemer, både fysiske og psykiske.

Som i andre innvandrergupper, svarer menn i mindre grad enn kvinner at de er ensomme. Nær alle innvandrere fra Irak, både menn og kvinner, svarte at de hadde en god venn, men det var flere menn enn kvinner som hadde en god *norsk* venn. Dette henger nok sammen med at flere menn enn kvinner fra Irak hadde jobb.

Alt i alt er det på mange områder relativt store kjønnsforskjeller mellom menn og kvinner fra Irak sammenlignet med de andre gruppene i LKI. De kjønnsforskjellene vi finner er imidlertid ikke unike for innvandrere generelt eller irakere spesielt. Også om vi ser på befolkningen under ett, er for eksempel kvinner i mindre grad sysselsatt enn menn og de bruker mest tid på husarbeid.

10. Serbia og Montenegro

- Det har vært arbeidsinnvandring fra det tidligere Jugoslavia siden 1960-tallet, men den største innvandringen fra den delen av området som het Serbia og Montenegro, kom i årene 1992 og 1999 i forbindelse med krigen på Balkan.
- Flyktninger fra provinsen Kosovo utgjør størsteparten av dem som var fra Serbia og Montenegro i levekårsundersøkelsen. De med bakgrunn fra Kosovo var den 14. største gruppen innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre i Norge ved inngangen til 2009
- Bortsett fra innvandrerne fra Irak og Somalia, var det dem fra Serbia og Montenegro og Bosnia-Hercegovina som hadde kortest botid i intervjuundersøkelsen Levekår blant innvandrere (LKI). Median botid var henholdsvis 11 og 12 år.
- Det vanligste, både for kvinner og menn, var å ha videregående utdanning med seg i bagasjen, men ikke mer. Dette gjaldt seks av ti menn fra Serbia og Montenegro, og fire av ti kvinner.
- Over halvparten av kvinnene fra Serbia og Montenegro manglet yrkeserfaring da de kom til Norge
- I Norge bor innvandrere fra Serbia og Montenegro spredt rundt i landet, noe som gjør at få bor i blokk og få i borettslag. Langt flere eier og bor i enebolig i 2005/2006 sammenlignet med ti år tidligere.
- Det store flertallet menn, 76 prosent, synes de har gode eller svært gode norskerferdigheter, mot 47 prosent av kvinnene
- Bare menn fra Sri Lanka var i større grad sysselsatt enn menn fra Serbia og Montenegro av dem vi intervjuet, mens kvinnene lå nærmere kvinnenes gjennomsnitt.
- Selv om fire av ti sysselsatte fra Serbia og Montenegro synes arbeidet i høy eller noen grad er en psykisk påkjenning, er de blant gruppene som i minst grad føler det slik
- Seks av ti hadde aldri hadde hatt problemer med å klare løpende utgifter til mat, transport og bolig de siste 12 månedene, mens 11 prosent ofte hadde hatt slike problemer. Dette er omtrent som gjennomsnittet i LKI
- Tre av fire er muslimer, men de er ikke veldig sterkt religiøse, og går sjelden i moskeen eller deltar ved religiøse arrangement
- Personer med bakgrunn fra Serbia og Montenegro har best helse i utvalget, sammen med dem fra Somalia.
- Sammenlignet med andre grupper, var det relativt få som var helt sikre på at de skulle bli i Norge, noe de hadde til felles med dem fra Bosnia-Hercegovina.
- Fem av ti kvinner var ofte eller av og til ensomme, mot tre av ti menn. Ingen andre grupper har så stor forskjell mellom kvinner og menn

Levekårsundersøkelsen blant innvandrere

I 2005/2006 gjennomførte SSB intervjuundersøkelsen Levekår blant innvandrere (LKI). Innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre fra ti utvalgte landgrupper ble intervjuet, deriblant Serbia og Montenegro. Det er denne levekårsundersøkelsen som hovedsakelig er datagrunnlaget i dette kapitlet. Når vi sammenligner svarene til de fra Serbia og Montenegro i LKI med innvandrernes gjennomsnitt, mener vi gjennomsnittet for de ti gruppene. I tillegg supplerer vi med data fra Levekårsundersøkelsen fra 1996, og med de nyeste data som var tilgjengelig fra de offentlige registrene da denne rapporten ble skrevet. Opplysninger om befolkningen i alt er hentet fra diverse roterende levekårsundersøkelser. Det står mer i innledningskapitlet om hvordan undersøkelsen ble gjennomført og om datagrunnlaget, men fullstendig informasjon finnes i Gulløy (2008). De som ble intervjuet i LKI svarte på flere spørsmål enn de som er gjengitt her. I ”hovedrapportene” Blom og Henriksen (2008) og Blom (2008), er de ulike landgruppene svar på alle spørsmål i intervjuene omtalt.

10.1. Demografi og botid

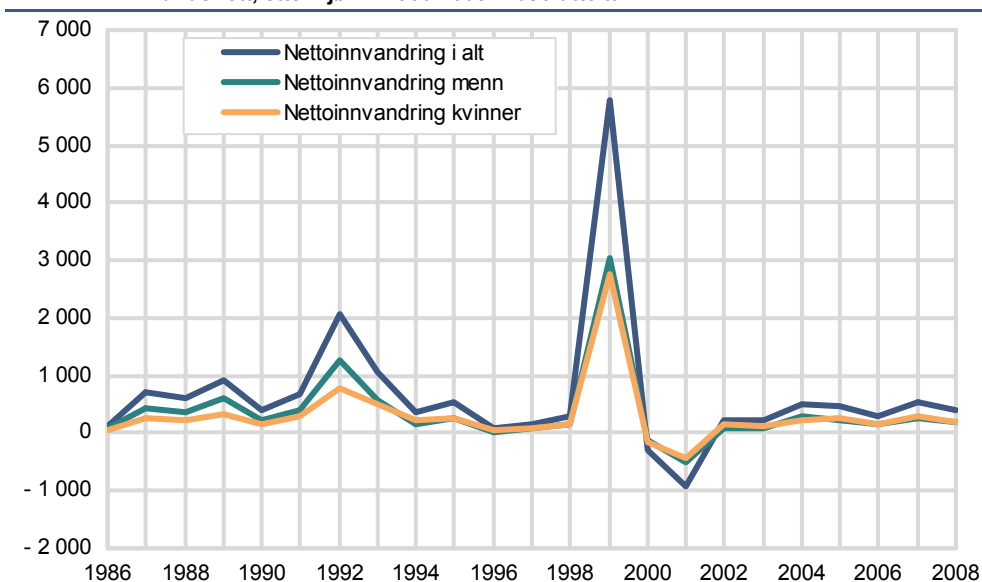
Staten som tidligere het Serbia og Montenegro, og som frem til 2003 var en del av Jugoslavia, besto av det som i dag er tre land: Serbia, Montenegro og Kosovo. Ved inngangen til 2009 utgjorde de fra Kosovo åtte av ti av dem som var registrert bostatt i Norge fra disse tre statene. Derfor er det denne gruppens demografi vi vil beskrive i det følgende kapitlet. Gjennom registerstatistikken har vi nemlig mye "harde fakta" om deres demografi, som hvor mange de er, hvor de bor, når de kom til Norge, og hvor gamle de er, informasjon som er et nyttig bakteppe når levekårene til de fra Serbia og Montenegro skal beskrives. Mer om demografien til de fra Serbia og Montenegro kan du lese om i Henriksen (2007), og i Pettersen (2009) kan du lære mer om innvandrere fra Kosovo i ulike norske kommuner.

10.1.1. De fleste kom i 1999

Da vi gjennomførte intervjuene i levekårsundersøkelsen, fantes fremdeles staten Serbia og Montenegro, som var en føderasjon av de to republikkene Serbia og Montenegro. Statsunionen ble opprettet i 2003 som etterfølger til den tidligere forbundsrepublikken Jugoslavia. I 2006 erklærte Montenegro selvstendighet, og unionen ble oppløst. De serbiske provinsene Vojvodina og Kosovo hadde autonom status, og i februar 2008 erklærte Kosovo selvstendighet. Norge har anerkjent Kosovos uavhengighet, noe USA, Frankrike og Storbritannia også har gjort. Russland og Serbia har ikke anerkjent staten. Figur 10.1 viser inn- og utvandring til Norge for statsborgere av alle de tre statene sett under ett; Serbia, Montenegro og Kosovo.

Allerede på 1960-tallet kom det innvandrere fra Jugoslavia, som de tre statene den gang var en del av, for det meste arbeidsmigranter. På slutten av 1960 tallet var Jugoslavia det største avsenderlandet i Sør-Europa. Dette hang sammen med en endring i jugoslavisk politikk, hvor midlertidig utvandring ble sett på som en løsning på landets arbeidsledighetsproblem. I 1976 var det 1 735 jugoslaver bosatt i Norge, og de var blant de største innvandrergroppene i Norge (Pettersen 2009).

Figur 10.1. Årlig nettoinnvandring av statsborgere av Serbia, Kosovo og Montenegro sett under ett, etter kjønn. 1986-2008. Absolutte tall¹

¹ Frem til krigene på Balkan, gjelder tallene det som tidligere het Jugoslavia
Kilde: Befolkningsstatistikk, Statistisk sentralbyrå

Etter 1986 var det særlig to år da antallet innvandrede statsborgere fra Serbia og Montenegro til Norge var mye høyere enn i de andre årene (Tabell 10.1). I 1992 kom det over 2 500 personer, mange i forbindelse med Balkankrigen 1991-1995 (se eget kapittel om Bosnia-Hercegovina). Frem til denne toppen kom det flere menn enn kvinner, etter dette har det kommet omtrent like mange av hvert kjønn hvert år. Vi ser her på de fra Kosovo, Serbia og Montenegro under ett, da det har vært for mange endringer i statsgrensene til at det vil være meningsfylt å gi tall for hvert av de tre landene.

De fleste flyktningene fra Serbia og Montenegro kom imidlertid i 1999. Da kom det hele 6 500 personer, særlig etniske albanere som flyktet i forbindelse med krigen i Kosovo.

Etter dette har det årlig kommet rundt 500 fra det som tidligere var Serbia og Montenegro. Utflyttingen fra Norge har også vært stor, slik at det enkelte år har vært flere som har flyttet ut av Norge enn til Norge. I 2000 og 2001 var det mange som vendte tilbake til Serbia og Montenegro, noe som må ses i sammenheng med at mange av dem som kom i 1999 bare hadde fått midlertidig oppholdstillatelse i Norge, og det også var visse økonomiske tilskudd tilbudt dem som vendte tilbake (Kjeldstadli 2003).

Det har vært et betydelig antall asylsøkere fra det tidligere Jugoslavia i mange år etter krigene på Balkan tok slutt. I 2008 søkte 363 personer fra Serbia om asyl og 313 fra Kosovo (UDI.no). Fra Bosnia-Hercegovina har derimot asyltilstrømmingen nærmest stoppet opp, og de to siste årene har under 20 personer søkt om asyl.

Tabell 10.1. Inn-, ut- og nettoinnvandring av statsborgere av Serbia, Montenegro og Kosovo sett under ett, etter kjønn. 1986-2008. Absolutte tall¹

	Innvandring			Utvandring			Nettoinnvandring		
	I alt	Menn	Kvinner	I alt	Menn	Kvinner	I alt	Menn	Kvinner
1986	157	84	73	30	16	14	127	68	59
1987	748	455	293	53	28	25	695	427	268
1988	808	483	325	207	118	89	601	365	236
1989	1 022	663	359	112	69	43	910	594	316
1990	826	510	316	445	280	165	381	230	151
1991	998	595	403	305	193	112	693	402	291
1992	2 517	1 550	967	466	290	176	2 051	1 260	791
1993	1 748	980	768	682	425	257	1 066	555	511
1994	743	398	345	372	253	119	371	145	226
1995	600	311	289	69	50	19	531	261	270
1996	162	68	94	77	44	33	85	24	61
1997	200	87	113	33	18	15	167	69	98
1998	315	158	157	20	10	10	295	148	147
1999	6 451	3 345	3 106	661	323	338	5 790	3 022	2 768
2000	954	482	472	1 249	618	631	-295	-136	-159
2001	582	287	295	1 509	784	725	-927	-497	-430
2002	710	357	353	494	283	211	216	74	142
2003	456	216	240	249	134	115	207	82	125
2004	617	332	285	99	54	45	518	278	240
2005	525	252	273	53	34	19	472	218	254
2006	346	179	167	52	24	28	294	155	139
2007	594	287	307	59	29	30	535	258	277
2008	464	228	236	70	39	31	394	189	205

¹ Frem til krigene på Balkan, gjelder tallene det som tidligere het Jugoslavia.

Kilde: Befolkningsstatistikk, Statistisk sentralbyrå

10.1.2. Mange kom som hele familier

Ved inngangen til 2009 bodde til sammen rundt 2 500 innvandrere og norskfødte med foreldre fra Serbia i Norge, i overkant av 330 fra Montenegro og 12 500 fra Kosovo. Vi skal ikke her beskrive demografien til alle de tre gruppene, men konsentrere oss om de fra Kosovo, som utgjør åtte av ti av dem bosatt i Norge som har bakgrunn fra det tidligere Serbia og Montenegro.

Omtrent åtte av ti innvandrere fra Kosovo som har kommet i perioden 1990-2008, har fått opphold som flyktninger eller på humanitært grunnlag. Først gjennom kollektiv beskyttelse og deretter på individuelt grunnlag etter å ha vært asylsøkere. Resten har kommet på grunnlag av familiegjenforening eller -etablering. Et vanlig mønster i flyktningmigrasjonen er at menn reiser i forveien, mens eventuelle koner og barn kommer etter gjennom familiegjenforening, men blant flyktningene fra Kosovo var det relativt mange som kom som hele familier. Derfor har familiegjenforeningen i etterkant vært begrenset. Som nevnt over kom de fleste flyktningene fra Kosovo i 1999. Da kom det særlig albanere som flyktet i forbindelse med krigen og masseforfølgelsene i Kosovo. De som kom før krigene på Balkan, kom som arbeidsinnvandrere, eller som familieinnvandrere til disse.

I LKI spurte vi om de vi intervjuet eller deres familie ”tilhører noen etnisk, nasjonal, språklig eller religiøs minoritet” i sitt eller foreldrenes hjemland. Fire av ti av respondentene fra Serbia og Montenegro svarte ja. Samtidig var det i overkant seks av ti som svarte at de snakket albansk hjemme, en av ti snakket serbisk og to av ti norsk. Hvem fra Serbia og Montenegro som definerer seg som en *etnisk* minoritet er ikke godt å vite, noen kan være minoriteter i sin by, men ikke i landet som helhet og svare ja på spørsmålet om etnisk minoritet.

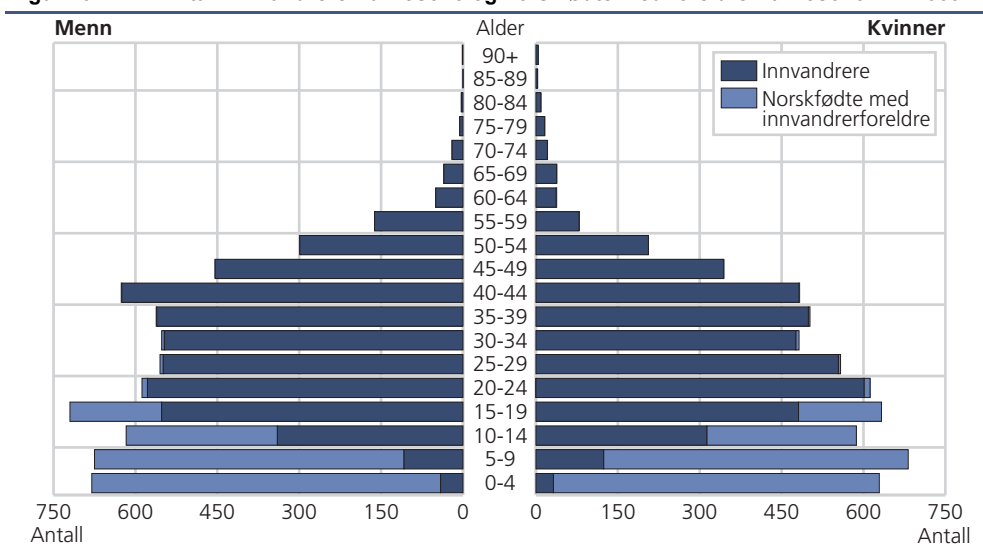
10.1.3. Til sammen 34 000 fra tidligere Jugoslavia i Norge

Ved inngangen til 2009, bodde det altså 12 500 personer med bakgrunn fra Kosovo i Norge - 9 250 innvandrere og 3 300 norskfødte med foreldre fra Kosovo. Sammen utgjorde disse den 14. største gruppen. Teller vi alle innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre fra det som tidligere utgjorde Jugoslavia, utgjør de til sammen 34 100 personer, den nest største gruppen i Norge. De var 4 000 flere enn dem med bakgrunn fra Pakistan, men 10 000 færre enn polakkene. De fra Bosnia-Hercegovina er omtrent 3 000 flere enn de fra Kosovo (Tabell).

Teller vi bare innvandrere og ikke norskfødte fra Kosovo, utgjør de den 16. største gruppen.

Ved inngangen til 2006, rundt tiden da LKI ble gjennomført, bodde det 10 000 innvandrere fra Serbia og Montenegro i Norge og nær 3000 norskfødte med foreldre fra Serbia og Montenegro. Til sammen utgjorde de den gang den 10. største gruppen i Norge. I andre kapitler har vi beskrevet nærmere utviklingen i antall innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre for hvert land. For landene på Balkan har det vært for mange endringer i statsgrensene til at en slik beskrivelse vil være meningsfylt.

Figur 10.2. Antall innvandrere fra Kosovo og norskfødte med foreldre fra Kosovo. 1.1.2009

Kilde: Befolkningsstatistikk, Statistisk sentralbyrå

I 1996 var også innvandrere fra det tidligere Jugoslavia med i levekårsundersøkelsen. Flyktninger fra Bosnia-Hercegovina var den gang nyankomne og ble ikke med i undersøkelsen. Derfor kan vi sammenligne resultatene til dem fra Serbia og Montenegro med dem fra det tidligere Jugoslavia i 1996 uten at det blir veldig ulike sammenligningsgrupper.

Selv om flyktninger Balkan for en stor del kom som hele familier, er det flere menn enn kvinner i de fleste aldersgrupper, også blant dem fra Kosovo. Det var i overkant av 4 900 menn mot 4 300 kvinner ved inngangen til 2009. Særlig blant dem i 40-årene er mannsovervekten relativt stor, i denne aldersgruppen var det rundt 300 flere menn enn kvinner. Kjønnsfordelingen er imidlertid langt skjevare i andre nyere flyktningegrupper, som dem fra Irak og Afghanistan.

De 3 300 norskfødte utgjorde den syvende største gruppen norskfødte med innvandrerforeldre her i landet. Det vil si at av personer med bakgrunn fra Kosovo – innvandrere og norskfødte med foreldre fra Kosovo - var en av fire norskfødte. Som Figur 10.3 viser, var disse fortsatt unge; syv av ti var under 10 år og kun 49 personer var over 20.

De siste årene har innvandringen vært større enn utvandringen til Kosovo; årlig har det kommet mellom 300 og 500 flere til Norge enn det har flyttet ut. Samtidig er det fortsatt mange som er i en alder hvor de får barn. Derfor er det lite som tyder på at gruppen med bakgrunn fra Kosovo vil bli mindre fremover, den vil snarere bli noe større hvert år.

En måtte være minst 16 år for å komme med i LKI-utvalget. Derfor var det naturlig nok knapt noen norskfødte med foreldre fra Serbia og Montenegro som ble intervjuet, de utgjorde bare 2 prosent av utvalget. Derfor kan vi her bruke betegnelsen ”innvandrere”, eller skrive ”personer fra Serbia og Montenegro” uten at det blir misvisende. Og i motsetning til for grupper med lengre botid i Norge, som dem med bakgrunn fra Pakistan og Vietnam, vil ikke levekårene til norskfødte med innvandrerforeldre påvirke tallene.

10.1.4. Median botid var 11 år

Ettersom svært mange fra Kosovo kom i 1999, er det flest som havner i kategorien 8-15 års botid i Tabell 10.2. Omtrent halvparten har så lang botid. I de fleste botidskategoriene er det omtrent like mange kvinner og menn, bortsett fra blant dem med lengst botid, 16 år og over. Her er bare rundt fire av ti kvinner. I denne kategorien havner de første arbeidsinnvandrere som kom fra slutten av 1960-tallet, og disse var for det meste menn.

I LKI var innvandrere fra Serbia og Montenegro blant dem som hadde kortest botid i utvalget. Median botid var 11 år, ett år kortere enn de fra Bosnia-Hercegovina⁸⁹, men henholdsvis 5 og 6 års lengre botid enn for dem fra Irak og Somalia, som hadde vært i Norge kortest tid (Figur A2).⁹⁰ For LKI det et kriterium at en hadde minst to års botid for å komme med i utvalget, det vil si at det var ingen nyankomne som ble intervjuet. De fra Serbia og Montenegro utgjorde flertallet av innvandrere fra det tidligere Jugoslavia som ble intervjuet i 1996, og den gang var jugoslavernes mediane botid 6 år, altså 5 år kortere enn botiden til dem fra Serbia og Montenegro i 2005/ 2006. Som Figur 10.3 viser, hadde kvinnene noe kortere botid enn mennene i LKI.

Botiden i Norge har mye å si for innvandreres levekår på ulike felt. Det tar tid å knekke kodene til det norske samfunnet, lære seg norsk, ta utdanning og/eller få godkjent utdanning, danne nettverk og finne arbeid. Multivariate analyser av LKI-data, viser at alder, kjønn, landbakgrunn og botid er demografiske variable med betydning for hvorvidt en innvandrere er sysselsatt eller ikke.⁹¹ At kvinnes botid er noe kortere enn mennenes botid er derfor viktig å ha i mente når forskjeller mellom menn og kvinner skal fortolkes – noe kan skyldes kvinnes kortere botid.

Tabell 10.2. Antall innvandrere fra Serbia og Montenegro, etter kjønn og botid. 1.1.2009

	Menn	Kvinner	I alt	Andel kvinner
0-2 år	495	464	959	0,48
3-7 år	780	824	1 604	0,51
8-15 år	2238	2126	4 364	0,49
16 år og over	1418	905	2 323	0,39
I alt	4931	4319	9 250	0,47

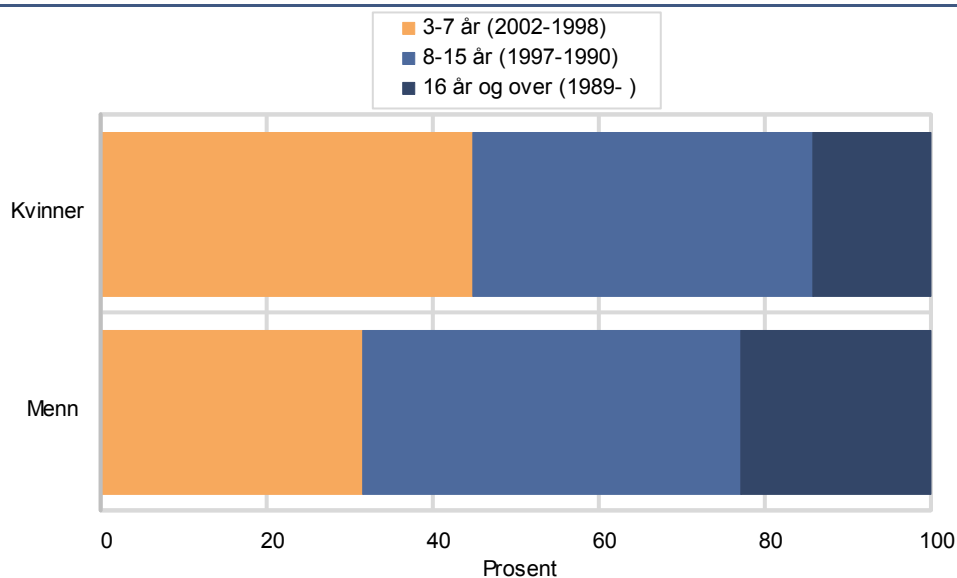
Kilde: Befolkningsstatistikk, Statistisk sentralbyrå

⁸⁹ Når personene i utvalget sorteres i stigende rekkefølge etter hvor lenge de har bodd i Norge, har personen i midten en botid tilsvarende medianen.

⁹⁰ Noen figurer og tabeller omtales i alle kapitler. Heller enn å gjenta disse i hvert eneste kappittel, er de samlet bak i et vedlegg, og disse figurene og tabellene har et nummer som starter med bokstaven A.

⁹¹ Analysene er gjort av forsker Svein Blom ved Statistisk sentralbyrå, og publiseres i 2010.

Figur 10.3. Innvandrere fra Serbia og Montenegro, etter botid (ankomstår i parentes) og kjønn. Prosent

Kilde: Levekår blant innvandrere 2005/2006, Statistisk sentralbyrå

At de fra Serbia og Montenegro har vært kortere tid i Norge enn de fleste andre gruppene vi intervjuet, er også viktig å ta med i betraktningen når vi skal forstå deres levekår. Dette gjør det imidlertid ekstra imponerende at særlig menn i så stor grad er sysselsatt.

De fleste gruppenes botid, inkludert de fra Serbia og Montenegro, er lenger i 2005/2006 enn i 1996. Dette bidrar til å forklare forbedringer i levekår som vi finner, som for eksempel at innvandrernes bosituasjon er bedret.

10.1.5. Svarprosent og representativitet

Det er mye interessant informasjon å hente fra feltarbeidet i LKI, det vil si fra tiden vi var ute og intervjuet de som var trukket ut til å delta i undersøkelsen. Hvilke grupper var vanskelige å få tak i? Hvem foretrakk å bli intervjuet på norsk? Er de fra Serbia og Montenegro som ble intervjuet representative for dem fra Serbia og Montenegro som bor i Norge? Slike spørsmål er inngående behandlet i dokumentasjonsrapporten om levekårsundersøkelsen (Gulløy 2008), her skal vi først og fremst se på hvor representative de som ble intervjuet i LKI er.

De fra Serbia og Montenegro var blant gruppene hvor færrest av dem som var trukket ut til å delta i undersøkelsen, faktisk ble intervjuet (Tabell). Svarprosenten var på 59 prosent og omtrent lik for kvinner og menn. Gjennomsnittet var 64 prosent for de ti gruppene. Dersom vi ikke nevner annet, er prosentandelen beregnet ut fra de 288 fra Serbia og Montenegro vi intervjuet, 158 menn og 130 kvinner.

Kriteriene for å komme med i trekkepopulasjonen, det vil si dem som kunne bli trukket ut til å delta i levekårsundersøkelsen, var følgende:

- Måtte være innvandrere eller norskfødt med to innvandrerforeldre
- Måtte ha bakgrunn fra ett av de aktuelle ti landene
- Måtte ha bodd i Norge i minst to år per 1. september 2005
- Måtte være mellom 16 og 70 år den 1. januar 2006

Er de fra Serbia og Montenegro vi intervjuet representative for de som fylte disse kriteriene? I og med at ikke alle vi trakk ut, faktisk ble intervjuet, er det ikke slik at de vi intervjuet er et nøyaktig speilbilde av *trekkepopulasjonen* av personer fra Serbia og Montenegro. Men de er langt fra noe vrengebilde. Analysene av utvalget viser at utvalget er lite skjevt og at representativiteten er god. For å si det på en annen måte; utvalget i levekårsundersøkelsen speiler populasjonen godt for de kjennemerkene vi har sjekket for (Gulløy 2008:34).

Ettersom resultatene bygger på opplysninger om et utvalg av befolkningen, er det knyttet statistisk usikkerhet til dem. Og når vi deler opp i undergrupper, som menn og kvinner, eller sysselsatte og ikke-sysselsatte, blir usikkerheten særlig stor, og noen ganger så stor at vi ikke gjengir resultatene. Eksempelvis er det såpass få kvinner fra Serbia og Montenegro som er sysselsatt i utvalget, at vi ikke vil se på forskjeller mellom sysselsatte kvinner og menn. Vi skal ikke i denne rapporten gjengi signifikanstester av resultater og forskjeller, dvs. oppgi et tall som sier noe om med hvor stor sikkerhet vi kan si noe om populasjonen basert på svarene til dem vi intervjuet. Vi vil imidlertid poengtere det når prosenttall bygger på små tall, og unngå å gjengi resultater som er for usikre.

10.2. Bakgrunn fra Serbia og Montenegro

Innvandrerne fødes ikke på grensen til Norge. De har med seg en bagasje og en bakgrunn som på mange måter vil prege deres muligheter til å tilpasse seg samfunnet i Norge. I LKI spurte vi blant annet om foreldrenes sosioøkonomiske bakgrunn, hvor de var vokst opp i opprinnelseslandet og hva de hadde av yrkeserfaring. Som vi skal se, har mange menn fra Serbia og Montenegro bakgrunn som håndverkere, mens halvparten av kvinnene herfra manglet yrkeserfaring.

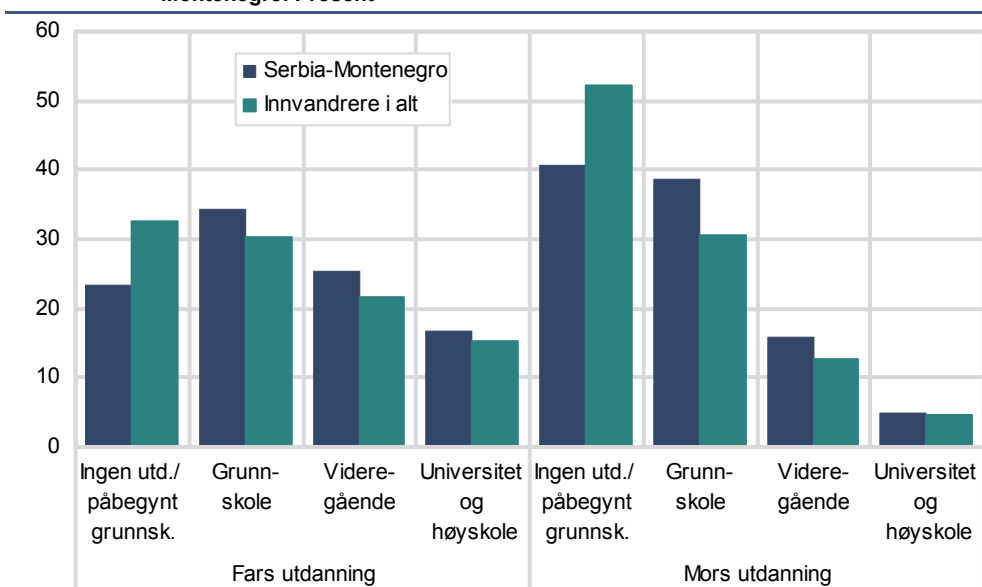
10.2.1. Tre av ti er fra landsbygda

31 prosent av dem fra Serbia og Montenegro er oppvokst på landsbygda, 24 prosent i en småby og 44 prosent i en storby. Dette er ikke veldig ulikt gjennomsnittet i LKI, hvor 23 prosent var fra landsbygd, 24 prosent fra småby og 44 prosent fra storby. Det var færrest oppvokst i by blant dem fra Sri Lanka (25 prosent), flest blant dem fra Chile (82 prosent).

10.2.2. Fire av ti hadde mor uten fullført grunnskole

Vi spurte dem vi intervjuet hvilken utdanning deres foreldre hadde. I alle gruppene var det fedrene som hadde høyest utdanning, og i snitt svarte halvparten at mor ikke hadde fullført grunnskolen (Figur A4). De fra Serbia og Montenegro skilte seg ikke veldig ut fra gjennomsnittet i LKI hva gjaldt foreldrenes utdanning, bortsett fra at mødrene har noe høyere utdanning enn gjennomsnittet. Fire av ti av dem fra Serbia og Montenegro som kom til Norge som voksne hadde en mor som ikke hadde fullført grunnskole, og en av tre hadde en far uten fullført grunnskole. Svært få hadde mødre med høyere utdanning, dette var noe mer vanlig for fedrene (Figur 10.4).

Figur 10.4. Foreldres høyeste fullførte utdanning, blant innvandrere som var minst 18 år ved ankomst. Innvandrere fra de ti landene i LKI i alt og innvandrere fra Serbia og Montenegro. Prosent¹

¹ N= 2106 personer for alle innvandrere i LKI og N=209 for Serbia og Montenegro

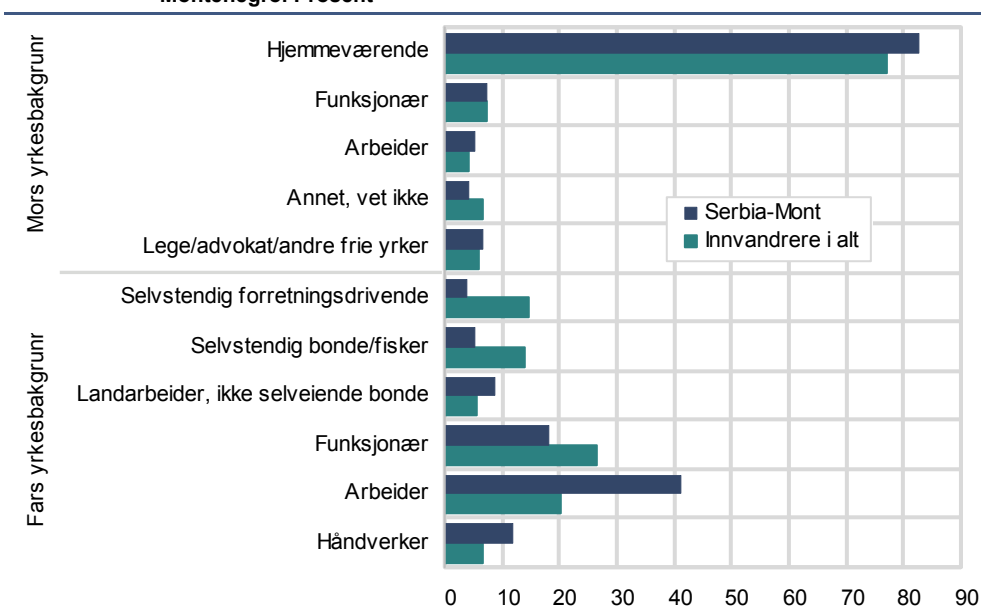
Kilde: Levekår blant innvandrere 2005/2006, Statistisk sentralbyrå

10.2.3. Arbeidere og håndverkere

Det store flertall personer fra Serbia og Montenegro, som innvandrere ellers i LKI, hadde mødre som ikke var yrkesaktive. 83 prosent svarte dette (Figur A5).

Fire av ti personer fra Serbia og Montenegro som kom som voksne, hadde fedre som var arbeidere (Figur 10.5). Bare de fra Chile kommer i nærheten i hvor vanlig det var å ha arbeider-fedre. Det var også relativt mange fra Serbia og Montenegro som hadde fedre som var håndverkere. Dette gjaldt 12 prosent mot 7 prosent i gjennomsnitt. Selv om nær en av fem hadde fedre som var funksjonærer, var dette relativt uvanlig sammenlignet med andre grupper. Bare blant dem fra Vietnam og Tyrkia var det mindre vanlig å ha funksjonær-fedre.

Figur 10.5. Foreldres yrke i opprinnelseslandet blant innvandrere som var minst 18 år ved ankomst. Innvandrere fra de ti landene i LKI i alt og innvandrere fra Serbia og Montenegro. Prosent¹

¹ N= 2106 personer for alle innvandrere i LKI og 209 for personer fra Serbia og Montenegro
Kilde: Levekår blant innvandrere 2005/2006, Statistisk sentralbyrå

10.2.4. 55 prosent av kvinner fra Serbia og Montenegro uten yrkeserfaring

Yrkeskompetanse fra opprinnelseslandet kan ha betydning for hvilke muligheter innvandreren har på arbeidsmarkedet i Norge. I undersøkelsen spurte vi hvilket hovedyrke innvandrerne hadde i opprinnelseslandet, og vi har her sett bare på dem som var 18 år eller eldre da de kom til Norge.

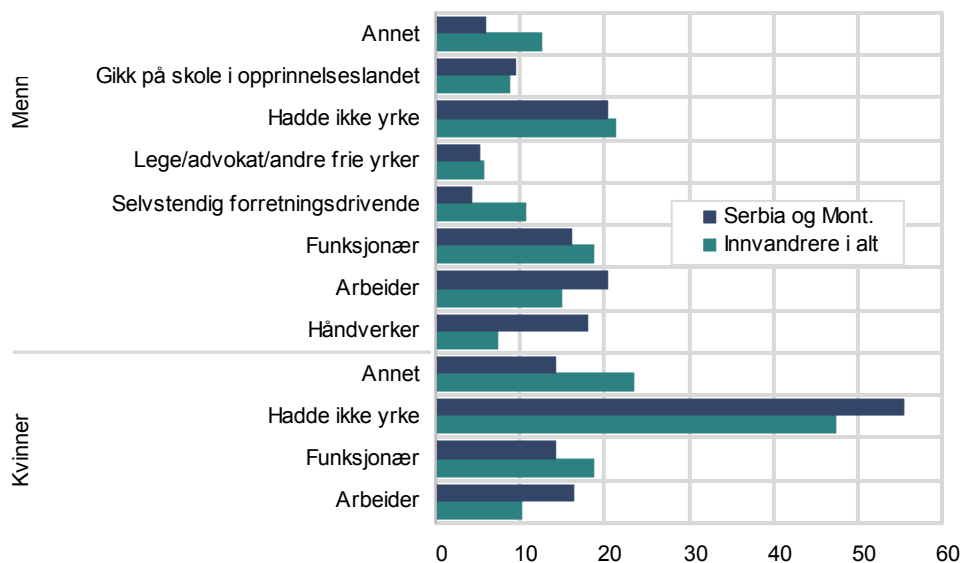
Det vanligste svaret for kvinnene, slik det er for de fleste andre gruppene, er at de ikke hadde yrke i hjemlandet. 55 prosent av kvinnene som kom fra Serbia og Montenegro til Norge som voksne, svarte dette, flere enn gjennomsnittet i LKI. Det var imidlertid også en del kvinner som var funksjonærer i Serbia og Montenegro, 14 prosent, mens det var omtrent like mange som hadde bakgrunn som arbeider (Figur 10.6).

Som fedrene, hadde relativt mange menn fra Serbia og Montenegro bakgrunn som arbeidere eller håndverkere, mens relativt få var selvstendig forretningsdrivende. Ellers ligner menn fra Serbia og Montenegro på gjennomsnittet i LKI. Som i andre grupper, var det langt mindre vanlig blant menn å ikke hatt yrke i Serbia og Montenegro enn det var blant kvinnene. Dette gjaldt 21 prosent av mennene (Figur A6).

Sammenlignet med innvandrere fra Bosnia-Hercegovina, hadde de fra Serbia og Montenegro noe andre typer yrker. Færre var funksjonærer, leger eller advokater, og flere menn fra Bosnia-Hercegovina kom rett fra skolebenken, noe ingen menn

fra Serbia og Montenegro gjorde. Det var også langt flere fra Serbia og Montenegro som ikke hadde yrkeserfaring. Også foreldrene deres har ulike yrkesbakgrunn, langt færre fra Bosnia-Hercegovina hadde mødre som var hjemmeværende, og bosniske fedre hadde i større grad yrker som håndverkere og funksjonærer. Senere skal vi se at de fra Serbia og Montenegro hadde noe lavere utdanning med seg i bagasjen enn bosnierne. Disse forskjellene i formell kompetanse gjør nok at dette er to grupper som stiller noe ulikt på arbeidsmarkedet i Norge; trolig vil det være lettere for dem fra Bosnia-Hercegovina å få jobb, og å få yrker høyere opp i ”hierarkiet” enn innvandrere fra Serbia og Montenegro.

Figur 10.6. Yrke i opprinnelseslandet blant menn og kvinner som var minst 18 år ved ankomst. Innvandrere fra de ti landene i LKI i alt og innvandrere fra Serbia og Montenegro. Prosent¹

¹ N= 951 kvinner LKI, 92 kvinner Serbia og Montenegro, 1 155 menn LKI og 117 menn Serbia og Montenegro
Kilde: Levekår blant innvandrere 2005/2006, Statistisk sentralbyrå

Hvilken utdanning innvandrerne har tatt før de kommer til Norge, er en viktig del av den bakgrunnen og kompetansen de har med seg til Norge. Dette skal vi se mer på i avsnitt 10.4.1, hvor vi blant annet ser at det vanligste blant kvinner og menn fra Serbia og Montenegro var å ha videregående utdanning med seg i bagasjen da de kom til Norge.

10.3. Boforhold

Fra befolkningsregisterne vet vi en del om hvor de fra Serbia og Montenegros bor og i hvor stor grad de flytter på seg. Vi skal her blant annet se på hvor vanlig det er blant personer fra Serbia og Montenegro å eie sin egen bolig, og å bo trangt, samt hva de fra Serbia og Montenegro selv mener om sine boforhold. For ingen andre grupper er det like stort sprik i hvor mange som bor trangt etter objektive kriterier, og hvor mange som selv føler de har dårlig plass. For disse temaene er det ikke naturlig å se på forskjeller mellom kvinner og menn.

10.3.1. Spredt bosetting

Flyktninger og asylsøkere som kommer til Norge blir bosatt gjennom en avtale mellom staten og kommunene, i et utvalg norske kommuner. Ved utgangen av mai 2009 hadde 263 av Norges 430 kommuner vedtak om å bosette flyktninger samme år, fra Kristiansand i sør til Vadsø i nord, ifølge Integrerings- og mangfoldsdirektoratet. Flyktningenes bosettingsmønster vil derfor være mer preget av myndighetenes bosettingspolitikk enn av egne valg, særlig de første årene.

Etter ei tid flytter mange flyktninger til Oslo og hovedstadsregionen, men dette er ikke så vanlig blant dem fra Kosovo som det er blant andre flyktninggrupper. Bare

14 prosent bodde i Oslo ved inngangen til 2009, omtrent som andelen i hele befolkningen, men langt lavere enn de 30 prosentene av alle innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre. Bare blant dem fra Bosnia-Hercegovina er det like uvanlig å bo i hovedstaden av gruppene som var med i LKI (Figur A7).

Likevel er det en del personer fra Kosovo flytter fra kommunen de først bosettes i. 49 prosent av de fra Kosovo som ble bosatt i 1998-2003 hadde flyttet fra bosettingskommunen i løpet av de første fem årene etter bosetting, men bare 3 prosent til Oslo. Av de største flyktningegruppene fra 1998-2003, var det de fra Kosovo som i størst grad hadde flyttet ut av landet, hele 23 prosent av dem som kom i femårsperioden hadde utvandret etter fem år (Høydahl 2009:42). Det at de fra Kosovo i liten grad har flyttet til Oslo henger sammen med at de i stor grad kom som hele familier, som er langt mindre mobile enn det for eksempel enslige unge flyktninger er.

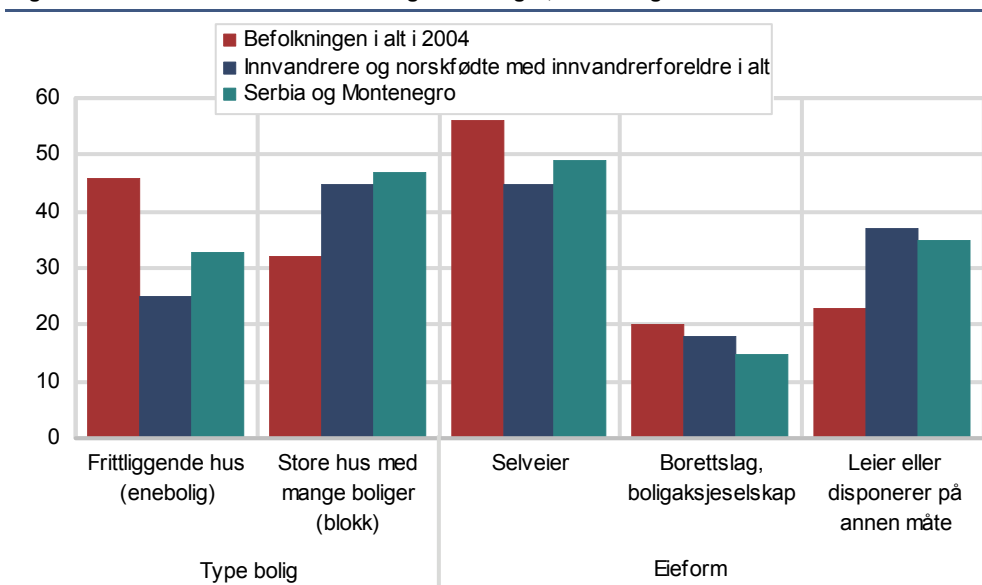
10.3.2. 61 prosent bor trangt, men bare 24 prosent synes det selv

Hva slags hustype folk bor i, eiendomsforholdet til boligen, hvilken størrelse boligene har i forhold til antall husholdsmedlemmer og hvordan boligen er kvalitetsmessig, er forhold som har betydning for levekårene. Litt forenklet kan ulike boligtyper og eiendomsforhold oppfattes som et hierarki med den selveide eneboligen øverst og den private hybelleiligheten eller kommunale leieboligen nederst. I en slik modell er det i hovedsak boligøkernes økonomiske ressurser som avgjør hvor i hierarkiet den enkelte havner. Med bedre råd vil husholdningen normalt rykke oppover i bolighierarkiet. Men også andre forhold påvirker folks valg av bolig.

Hvor mange personer og generasjoner som bor i husholdningen, samt personlige preferanser og forventninger bidrar til å nyansere en slik enkel hierarkisk modell. I byer vil gjerne unge enslige foretrekke å bo trangere og mer sentralt, mens småbarnsfamilier ofte verdsetter mer plass og tilgang på grøntarealer lenger fra sentrum. Her vet vi imidlertid lite om hvorvidt innvandreren selv for eksempel ønsker å bo i blokk, men vi vil si litt om hvor innvandrene befinner seg i bolighierarkiet uten å ta hensyn til hvorvidt plasseringen i hierarkiet er selvvalgt.

De fra Serbia og Montenegro ligger midt på treet blant gruppene vi intervjuet om hvor de befinner seg i bolighierarkiet, men de bor i noe større grad i enebolig. Dette gjaldt 33 prosent, men det er langt mer vanlig å bo i blokk, noe nær halvparten gjorde. Relativt få bor i borettslag (15 prosent), noe som henger sammen med deres spredte bosetting. Å bo i borettslag er mest vanlig i store byer. Nær to av tre eier boligen de bor i, enten selv eller gjennom borettslag, mens resten leier (Figur 10.7).

Figur 10.7. Innvandrere fra Serbia og Montenegro, etter boligforhold. Prosent

Kilde: Levekår blant innvandrere 2005/2006, Statistisk sentralbyrå og Levekårsundersøkelsen 2004

Innvandrere fra Kosovo i norske kommuner

Det bor innvandrere i alle landets kommuner. I rapporten "Innvandrere i norske kommuner" beskrives 17 innvandrergruppers demografi og levekår i et utvalg kommuner, inkludert de fra Kosovo (Pettersen 2009). Slik avdekkes for eksempel hvorvidt de med bakgrunn fra Kosovo som bor i Stavanger skiller seg fra dem som bor i Bergen og Oslo. Rapporten kan gi kommuner og statlige myndigheter et bedre empirisk grunnlag for sin integreringspolitikk.

Sammenlignet med 1996, har de fra Serbia og Montenegro klatret i bolighierarkiet. Den gang bodde 16 prosent av dem fra det tidligere Jugoslavia i enebolig, mot 33 prosent i 2005/2006. Samtidig er det langt flere som eier boligen selv, en økning på hele 22 prosentpoeng over tiårsperioden.

Seks av ti fra Serbia og Montenegro bor trangt etter objektive kriterier, og de er sammen med dem fra Somalia og Pakistan de som i størst grad bor trangt. "Trangt" vil i denne sammenhengen si at det er flere personer i husstanden enn det er rom i boligen, eller at man bor alene på ett rom. I likhet med andre landgrupper, er det imidlertid langt færre som selv synes de har for liten plass enn hva det objektive målet på trangboddhet skulle tilsi, og forskjellen mellom hva de selv synes og det objektive målet er svært stor, størst av alle gruppene vi intervjuet (24 vs 61 prosent) (Figur A8). Etter både objektive og subjektive mål er det de fra Bosnia-Hercegovina som bor minst trangt.

Innvandrere fra Serbia og Montenegro ligger på gjennomsnittet på spørsmål om de har opplevd diskriminering på boligmarkedet. Av gruppene vi intervjuet i LKI, var dette mest vanlig blant innvandrerne fra Irak og Somalia. Nær to av ti personer fra Serbia og Montenegro var helt sikre, eller hadde mistanke om, at de hadde blitt nektet å leie eller kjøpe bolig på grunn av sin innvandrerbakgrunn, dette er omtrent dobbelt så mange som blant dem fra Bosnia-Hercegovina (Figur A9). Diskriminering på boligmarkedet kan være et reelt hinder for å få tilgang til kvalitativt gode boliger, men mange grupper har altså i større grad opplevd slike hindringer enn de fra Serbia og Montenegro, mens det særlig er dem med bakgrunn fra Pakistan, Sri Lanka og Bosnia-Hercegovina som har opplevd mindre boligdiskriminering.

10.4. Utdanning og norskferdigheter

Gjennom registerstatistikken vet vi mye om innvandreres deltakelse i utdannings-systemet i Norge. Vi har imidlertid ikke noe system for å fange opp hva innvandrerne har tatt av utdanning før de flytter til Norge. Dette er en viktig side ved innvandreres bakgrunn og kompetanse som vi vet lite om. Gjennom LKI har vi hatt mulighet til å spørre innvandrerne mer om deres utdanningsbakgrunn, og også om hvordan de vurderer egne norskferdigheter.

10.4.1. Det vanligste var å ha videregående utdanning

Som i andre grupper, var mennene høyere utdannet enn kvinnene da de kom til Norge (Figur 10.8). Mens 15 prosent av kvinnene som kom til Norge i en alder av 18 år eller eldre ikke hadde fullført grunnskolen da de innvandret, gjaldt det samme bare 4 prosent av mennene. Kvinnene befant seg midt på treet blant landgruppene vi ser på, mens mennene var blant de gruppene hvor færrest manglet grunnskolen (Figur A10). Det var også flere menn enn kvinner som hadde høyere utdanning (24 vs 13 prosent), og sammenlignet med andre landgrupper lå både kvinner og menn fra Serbia og Montenegro noe under gjennomsnittet for hvor mange som hadde høyere utdanning. Det vanligste, både for kvinner og menn, var å ha videregående utdanning, men ikke mer. Dette gjaldt seks av ti menn fra Serbia og Montenegro, og fire av ti kvinner.

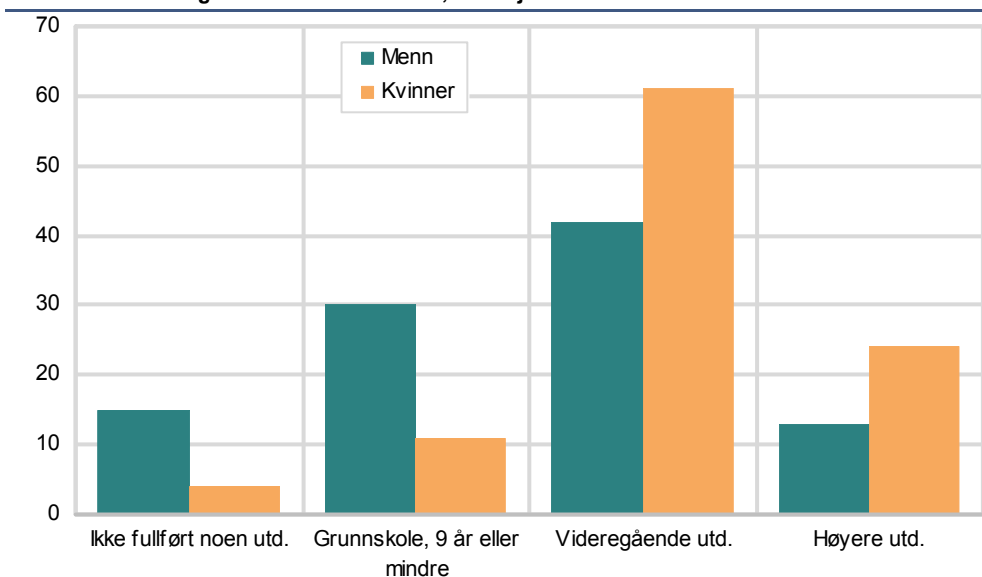
Det kan se ut som om innvandrere fra Bosnia-Hercegovina hadde en noe høyere formell kompetanse enn det de fra Serbia og Montenegro hadde. I alle fall var det omtrent ti prosentpoeng flere som hadde høyere utdanning blant førstnevnte, både

kvinner og menn. Som vi så tidligere, var de to gruppenes yrkesbakgrunn noe ulik, de fra Bosnia-Hercegovina hadde i større grad yrker lenger oppe i ”hierarkiet”, og kvinnene hadde mer erfaring fra yrkeslivet enn kvinner fra Serbia og Montenegro.

LKI gir oss en unik mulighet til å se på sammenhengen mellom en innvandrers utdanning og sysselsetting. Det er helt tydelig at høyere utdanning gir høyere grad av sysselsetting, og i tillegg er kjønnsforskjellene i sysselsettingsnivå langt mindre blant dem med høyere utdanning enn blant dem med lavere utdanning (Figur A16). I avsnitt 10.5.3 skal vi se at dette også gjelder de fra Serbia og Montenegro.

Figur 10.8. Utdanning tatt i utlandet blant innvandrere fra Serbia og Montenegro som kom til Norge i alder 18 år eller mer, etter kjønn. Prosent¹

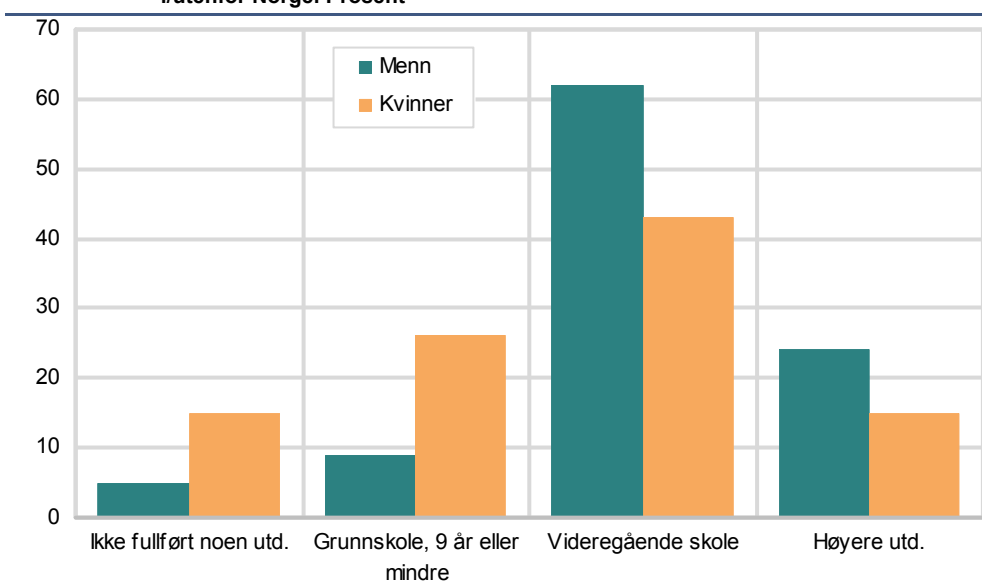

¹ N= 114 for menn og 91 for kvinner
 Kilde: Levekår blant innvandrere 2005/2006, Statistisk sentralbyrå

10.4.2. Nær halvparten av kvinnene har grunnskolen eller mindre

Innvandrere fra Serbia og Montenegro har, som andre innvandrere, hatt muligheten til å ta utdanning i Norge, enten grunnskole, videregående eller høyere utdanning. Det har også noen personer fra Serbia og Montenegro rukket å gjøre; 16 prosent av dem som kom til Norge som voksne, svarte at de har fullført en form for utdanning i Norge, noe flere menn enn kvinner (Blom og Henriksen 2008:72).

Figur 10.9. Innvandrere fra Serbia og Montenegro, etter kjønn og høyeste fullførte utdanning i/utenfor Norge. Prosent¹

Kilde: Levekår blant innvandrere 2005/2006, Statistisk sentralbyrå

Ettersom mennene hadde høyere utdanning i bagasjen da de kom til Norge enn kvinnene, og hadde i større grad fullført en utdanning i Norge, er de også høyest utdannet om vi ser på utdanningsnivået blant personer fra Serbia og Montenegro uansett hvor utdanningen er tatt og uansett alder ved innvandring. I 2005/2006 hadde 15 prosent av kvinnene i utvalget ikke fullført noen utdanning, mot 5 prosent av mennene. Samtidig hadde 15 prosent av kvinnene høyere utdanning mot 24 prosent av mennene (Figur 10.9).

10.4.3. Nokså lav deltakelse i utdanningssystemet

Innvandrere fra Kosovo deltar i noe mindre grad i utdanningssystemet sammenlignet med innvandrere sett under ett. Her bruker vi registerstatistikk, som er fra tiden etter at Serbia og Montenegro ble oppløst. Derfor vil vi se på innvandrere fra Kosovo.

Høsten 2008 studerte 10 prosent av kvinner fra Kosovo i alderen 19-24 år ved høyskoler/universitet, og det samme gjorde 17 prosent av mennene derfra. Kvinnene lå under innvandrerkvinnenes gjennomsnitt, mens mennene lå omtrent på snittet (henholdsvis 20 og 15 prosent).

Også blant dem i slutten av tyveåra, er deltakelsen blant innvandrere fra Kosovo lav. Bare 3 prosent av mennene og 7 prosent av kvinnene i alderen 25-29 studerte høsten 2008. Blant alle innvandrere i samme alder er det henholdsvis 11 og 9 prosent.

På videregående er deltakelsen over innvandrernes gjennomsnitt. Hele 84 prosent av de fra Kosovo i alderen 16-18 år deltok i videregående utdanning høsten 2008, mot 69 prosent om vi ser på alle innvandrere i Norge. Norskfødte med foreldre fra Kosovo er fremdeles relativt unge, men høsten 2008 var 177 av dem i alderen 16-18 år. Av disse var 88 prosent i videregående opplæring, omtrent som gjennomsnittet i befolkningen og blant norskfødte med innvandrerforeldre.

10.4.4. Gode norskferdigheter, særlig blant menn

Når vi så ser på norskferdigheter, ser vi på alle grupper fra Serbia og Montenegro som ble intervjuet i LKI, der innvandrere fra Kosovo er med. Som i de andre gruppene er det mer vanlig at menn fra Serbia og Montenegro vurderer sine norskferdigheter som gode enn at kvinner gjør det (Figur 10.10). Det store flertallet menn, 76 prosent, synes de har gode eller svært gode norskferdigheter, mot 47 prosent av kvinnene. Knapt noen menn vurderer sine norskferdigheter som dårlige eller svært dårlige, mens 16 prosent av kvinnene gjør det. Kvinnene vurderer sine norskferdigheter dermed omtrent som gjennomsnittet i LKI, mens mennene vurderer sine noe bedre (Figur A12).

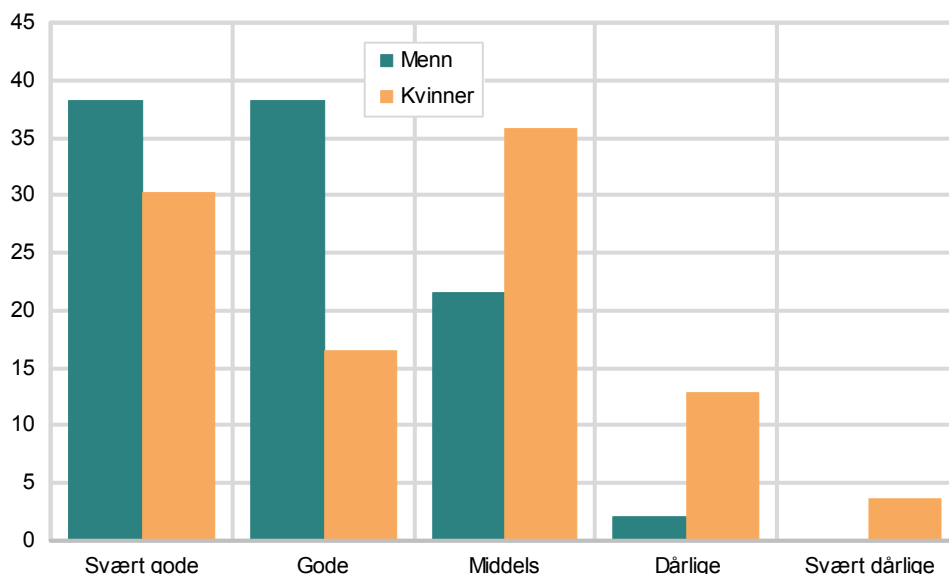
Som for de andre gruppene, henger norskferdighetene sammen med hvorvidt de har arbeid eller ikke – færre blant dem som har arbeid synes de sliter med norsken. Ens vurderinger av norskferdighetene påvirkes nok også av hvem en sammenligner ferdighetene med. En person som omgås mange personer med norsk som morsmål vil kanskje vurdere norskferdighetene sine annerledes enn en som for det meste omgås personer som har svake norskferdigheter. Mange innvandrere fra Serbia og Montenegro har etter hvert fått barn som behersker bedre norsk enn foreldrene sine, kanskje er det mange som sammenligner seg med dem?

I ulike dagligdagse situasjoner kommer også forskjellene mellom menn og kvinner frem – for dem fra Serbia og Montenegro som for de andre gruppene i undersøkelsen. I samtlige av situasjonene referert til i Figur 10.11 er det mer vanlig at kvinner vurderer sine norskferdigheter som dårlige enn menn.

Igen ser vi at mens menn fra Serbia og Montenegro stort sett vurderer sine norskferdigheter som bedre enn det gjennomsnittet i LKI gjør, ligner kvinnene mer på gjennomsnittet. Det er særlig når det gjelder å svare skriftlig på en avisannonse om arbeid og det å snakke med legen at kvinnene vurderer sine norskferdigheter som

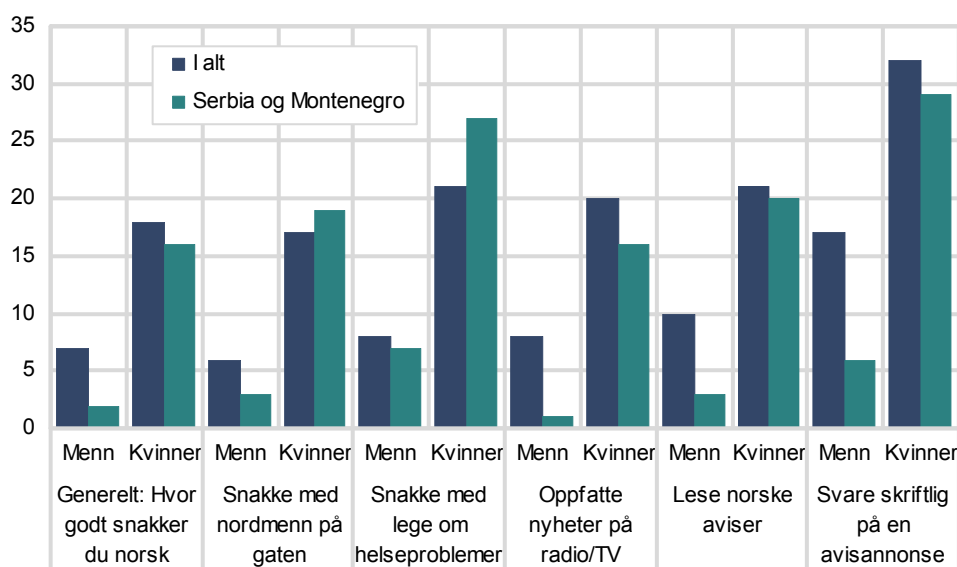
dårlige eller svært dårlige, mens det er svært få menn som vurderer sine ferdigheter som dårlige eller svært dårlige i noen situasjoner.

Figur 10.10. Vurdering av egne norskferdigheter blant innvandrere fra Serbia og Montenegro som innvandret etter fylte 6 år, etter kjønn. Prosent¹

¹ N kvinner = 113, N menn=146
Kilde: Levekår blant innvandrere 2005/2006, Statistisk sentralbyrå

Figur 10.11. Andel som vurderer sine norskferdigheter som dårlige/svært dårlige i gitte situasjoner blant innvandrere fra Serbia og Montenegro som innvandret etter fylte 6 år, og blant innvandrere i LKI i alt, etter kjønn. Prosent¹

¹ N innvandrere i alt =1451 for menn og 1159 for kvinner, N Serbia og Montenegro =158 for menn og 130 for kvinner
Kilde: Levekår blant innvandrere 2005/2006, Statistisk sentralbyrå

10.5. Sysselsetting og arbeidsmiljø

Gjennom registerstatistikken har vi god informasjon om hvor mange som arbeider, er selvstendig næringsdrivende eller ledige, deres yrke, næring og inntekt. Men en del aspekter ved arbeidslivet får vi ikke informasjon om gjennom registrene, som hvordan sysselsatte selv opplever sitt arbeid. Her skal vi se at sysselsettingen blant menn fra Serbia og Montenegro var høy, og at relativt få opplevde arbeidet som en psykisk påkjenning. Vi skal først gi noen tall fra registerstatistikken, som jo omfatter alle innvandrere, ikke bare de som besvarte spørreskjemaet i LKI.

I levekårsundersøkelsen var 187 av de 288 intervjuede personer fra Serbia og Montenegro i arbeid, hvorav 68 var kvinner. Dette er for få til at vi kan se på sysselsatte menn og kvinner hver for seg.

10.5.1. Sysselsetting på gjennomsnittet

Vi skal først se på registerbaserte sysselsettingstall for alle bosatte innvandrere fra Kosovo i alderen 16-74 år, før vi ser på tall fra LKI. Per 4. kvartal 2008 (altså mer enn to år etter LKI), var 65 prosent av mennene og 58 prosent av kvinnene registrert sysselsatt. Gjennomsnittet for innvandrere fra Afrika, Asia, etc.⁹² var 66 prosent for menn og 55 prosent for kvinner, altså lå de fra Kosovo omtrent på gjennomsnittet. Innvandrere fra Bosnia-Hercegovina hadde høyere sysselsetting, særlig kvinnene. Av de ti gruppene vi ser på her, var det bare kvinner fra Chile som var mer yrkesaktive enn bosniske kvinner.

I andre halvår 2008 sto Norge ovenfor en konjunkturedgang. Den hadde ikke fått full effekt på sysselsettingstallene per 4. kvartal 2008, som er de siste tallene vi har for innvandrerne sysselsetting når denne rapporten publiseres. Nedgangen berørte i første rekke mannsdominerte næringer som industri og bygg- og anlegg. I likhet med de fleste andre innvandrergrupper, bortsett fra dem fra nye EØS-land, er innvandrere fra Kosovo i liten grad sysselsatt i denne type næringer og ble derfor i første omgang mindre berørt enn for eksempel menn fra Polen.

Konjunkturedgangen vises bedre på ledighetstallene, som kommer fire ganger i året. Den registrerte arbeidsledigheten blant innvandrere fra Asia, Afrika, etc.⁹³ gikk opp fra 5,9 prosent i mai 2008 til 8,3 prosent i mai 2009. I befolkningen unnatt innvandrere gikk den registrerte ledigheten opp fra 1,2 til 2,2 prosent. Det var blant menn fra EU-landene i Øst-Europa at ledigheten økte mest. Ledigheten økte også blant dem fra Kosovo, fra at 5,9 prosent av arbeidsstyrken var ledig i mai 2008 til 9,3 prosent ett år senere. Ledigheten økte mer for kvinner enn for menn.

Da vi intervjuet deltakerne i levekårsundersøkelsen i 2005/2006, var Norge midt i en høykonjunktur, og den økonomiske virkeligheten rundt de intervjuede så derfor ganske annerledes ut enn når denne rapporten skrives.

10.5.2. En av fire med jobb var midlertidig ansatt

I LKI spurte vi om de vi intervjuet hadde inntektsgivende arbeid i forrige uke. Som Figur 10.12 viser, svarte 52 prosent av kvinner fra Serbia og Montenegro bekrefte på spørsmålet, og hele 75 prosent av mennene. Bare menn fra Sri Lanka var i større grad sysselsatt, mens kvinnene lå nærmere kvinnenes gjennomsnitt (Figur A13). Sammenlignet med dem fra tidligere Jugoslavia som ble intervjuet i 1996, har sysselsettingen økt betydelig, for menn med hele 23 prosentpoeng.

Kvinner fra Bosnia-Hercegovina har hele 13 prosentpoengs høyere sysselsetting enn kvinner fra Serbia og Montenegro. Dette er ikke overraskende, ettersom den formelle kompetansen de to gruppene hadde med seg i bagasjen var nokså ulik, hvor kvinner fra Bosnia-Hercegovina hadde noe høyere utdanning og oftere yrkeserfaring. De hadde også ett års lengre median botid enn kvinner fra Serbia og Montenegro. Slike forskjeller finner vi imidlertid også mellom mennene fra de to landene. Derfor er det nokså overraskende at menn fra Serbia og Montenegro har 6 prosentpoengs høyere sysselsetting enn menn fra Bosnia-Hercegovina.

Av de som hadde jobb, scorer imidlertid de fra Serbia og Montenegro noe dårligere på en del spørsmål som går på egenskaper ved arbeidet enn bosnierne gjør. Her får

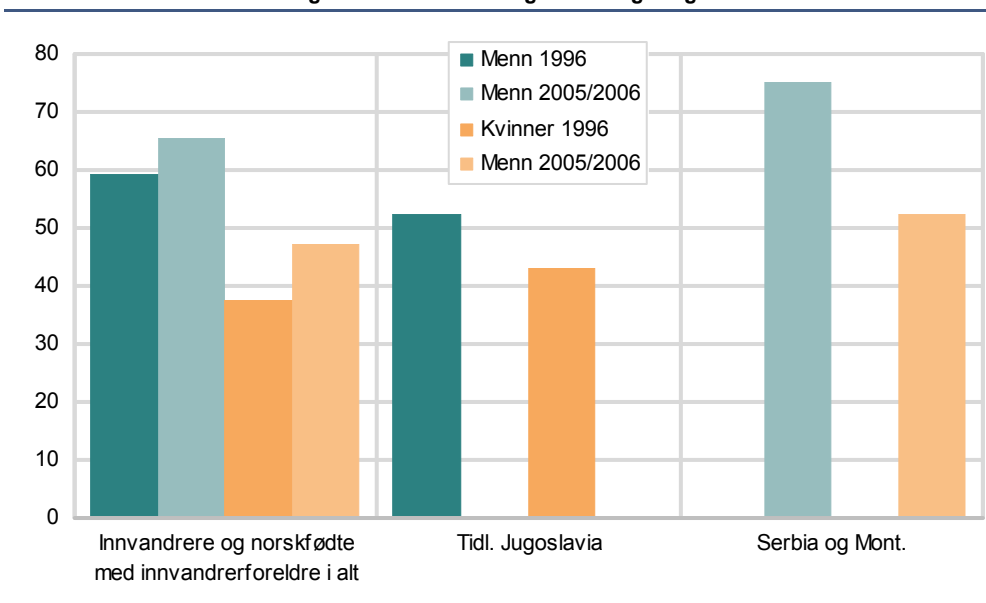
⁹² Dette gjennomsnittet gjelder innvandrere fra Asia med Tyrkia, Afrika. Latin-Amerika, Europa utenom EU/EFTA, Oseania utenom Australia og New Zealand

⁹³ Dette gjennomsnittet gjelder innvandrere fra Asia med Tyrkia, Afrika. Latin-Amerika, Europa utenom EU/EFTA, Oseania utenom Australia og New Zealand

vi ikke sammenlignet kvinner med kvinner og menn med menn, ettersom det er for få sysselsatte kvinner fra Serbia og Montenegro til at vi kan se spesielt på dem.

En av fire sysselsatte fra Serbia og Montenegro var midlertidig ansatt, det vil si at stillingen er tidsmessig begrenset og ikke fast (Figur A14). Dette er noe flere enn gjennomsnittet, og blant dem fra Bosnia-Hercegovina var det 11 prosentpoeng flere som var fast ansatt. De fleste, tre av fire syntes de hadde svært gode eller gode muligheter til å utnytte ferdigheter og kunnskaper i jobben. Her scorer de fra Bosnia-Hercegovina også høyere, men forskjellen mellom de to gruppene er ikke veldig stor. De fra Vietnam var mest fornøyd med hvordan jobben matchet kvalifikasjonene, de fra Sri Lanka og Somalia minst fornøyd (Figur A15).

Figur 10.12. Andel innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre med inntektsgivende arbeid i 1996 og 2005/2006. Serbia og Montenegro og i alt i LKI. Prosent

Rapport om overkvalifisering

I LKI spurte vi de sysselsatte om de selv syntes de fikk brukt sin kompetanse i arbeidet. SSB har tidligere gjort en registerbasert undersøkelse hvor vi ser på hvordan sysselsatte innvandreres kompetanse matcher deres arbeidsoppgaver etter objektive mål. Rapporten konkluderer med at innvandrere er overkvalifisert i langt større grad enn andre (Villund 2008). Det kommer ny rapport om overkvalifisering blant innvandrere i 2010.

10.5.3. Høyere sysselsetting jo høyere utdanning

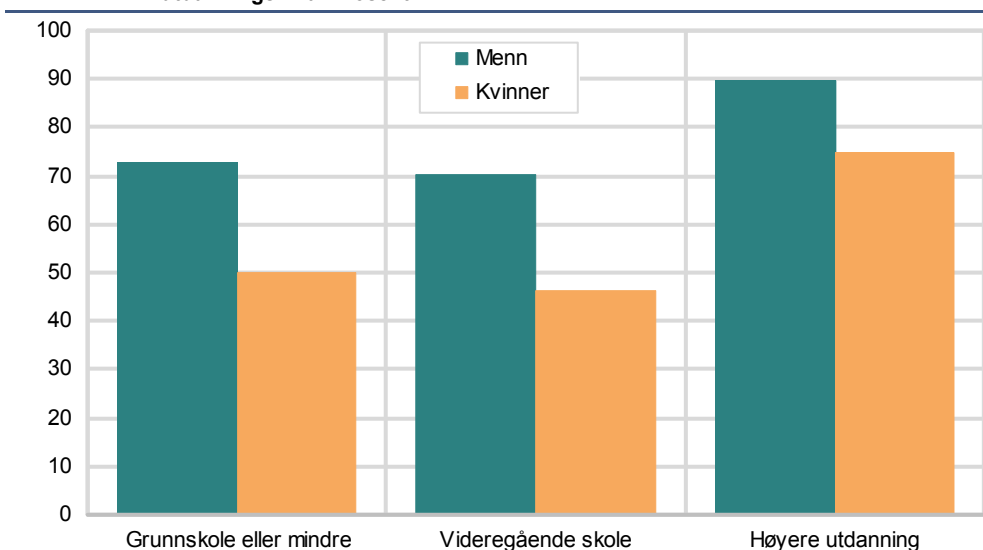
Vi nevnte i avsnitt 10.4.1 at LKI har gitt oss en unik mulighet til å dokumentere sammenhengen mellom utdanning og sysselsetting blant innvandrere. Her ser vi på utdanningsnivået uavhengig av hvor utdanningen er tatt. Og det er helt tydelig at høyere utdanning gir høyere grad av sysselsetting. Er det slik også for personer fra Serbia og Montenegro, kvinner som menn? Når en deler inn de fra Serbia og Montenegro i utvalget etter kjønn, utdanning og sysselsetting, blir det få personer i hver gruppe, og resultatene blir tilsvarende usikre.

Også om vi ser på menn og kvinner for seg, er det tydelige sammenhenger mellom sysselsetting og utdanningsnivå tross relativt små tall. Særlig er det forskjell mellom dem med høyere utdanning og resten (Figur 10.13). Sysselsettingen er imidlertid høyere blant menn enn kvinner uansett utdanningsnivå.

Det kan tenkes at sammenhengen mellom utdanning og sysselsetting er delvis spurriøs – for eksempel at de med høyere utdanning også har vært lenger i Norge enn de med lavere utdanning, slik at sysselsettingsforskjellene også er et resultat av forskjeller botid. For å avdekke den ”rene” effekten av utdanning for innvandrere i

LKI, viser vi til en kommende rapport som gjennom en multivariat analyse finner at utdanning har en selvstendig positiv effekt på sysselsettingen.⁹⁴

Figur 10.13. Andel sysselsatte blant innvandrere fra Serbia og Montenegro, etter kjønn og utdanningsnivå. Prosent

¹ N grunnskole menn=22, N grunnskole kvinner=54, N videregående menn=98, N videregående kvinner=56, N høyere utd menn=38, N høyere utd kvinner=20.

Kilde: Levekår blant innvandrere 2005/2006, Statistisk sentralbyrå

10.5.4. 44 prosent med ensidig arbeid

Blant de sysselsatte, var de fra Serbia og Montenegro midt på treet hva gjelder i hvilken grad de selv får styre pauser, for eksempel for å strekke på bena eller puste ut på annen måte. 30 prosent svarer at de sjelden eller aldri kan bestemme dette selv, mens 46 prosent kan det nesten hele tiden. På dette spørsmålet kommer de nokså likt ut som de fra Bosnia-Hercegovina (Figur A18).

Samtidig hadde 44 prosent av de sysselsatte de fra Serbia og Montenegro et arbeid som nesten hele tiden besto i stadig gjentatte arbeidsoppgaver, noe flere enn gjennomsnittet. De fra Bosnia-Hercegovina har i mindre grad ensidig arbeid (Figur A17).

Som sagt er det for få kvinner fra Serbia og Montenegro i utvalget som er sysselsatt til at vi kan se på kjønnsforskjeller her. Men generelt er det slik at kvinner i utvalget i noe mindre grad enn menn kunne bestemme selv når de skulle ta pauser, mens menn i noe større grad enn kvinner hadde stadig gjentatte arbeidsoppgaver.

10.5.5. Relativt få opplevde arbeidet som en psykisk påkjenning

Hver åttende sysselsatt med innvandrerbakgrunn opplever i høy grad arbeidet som en psykisk påkjenning – mot bare en av 25 sysselsatte i befolkningen i alt. Det var relativt små forskjeller landgruppene i mellom i hvilken grad de opplever arbeidet som en psykisk påkjenning. Selv om fire av ti sysselsatte fra Serbia og Montenegro synes arbeidet i høy eller noen grad er en psykisk påkjenning, som de fra Bosnia-Hercegovina, er disse blant gruppene som i minst grad føler det slik (Figur A19). Som for andre grupper, ser vi at flere svarte at arbeidet var en psykisk belastning i 2005/2006 enn ti år tidligere (Figur A20). Iranerne føler i størst grad at arbeidet er en psykisk påkjenning, 53 prosentpoeng svarte dette, omtrent dobbelt så mange som blant sysselsatte i hele befolkningen. Generelt svarer noe flere menn enn kvinner i LKI at de i høy grad opplever arbeidet som en psykisk påkjenning (14 vs 8 prosent).

⁹⁴ Analysene er gjort av forsker Svein Blom ved Statistisk sentralbyrå, og publiseres i 2010.

Innvandrerens arbeidsmiljø

I intervjuene stilte vi flere spørsmål om innvandrerens arbeidsmiljø enn spørsmålene som er referert her. Dette kan du lese mer om i Blom og Henriksen (2009). I tillegg har Statens arbeidsmiljøinstitutt brukt data fra LKI for å se nærmere på arbeidsmiljøfaktorer som kan ha betydning for helse og trivsel blant den sysselsatte delen av innvandrerbefolkningen. Rapporten "Arbeidsmiljø blant innvandrere" viser at det er til dels store forskjeller i hvordan innvandrere og yrkesbefolkningen som helhet opplever arbeidsmiljøet, selv innenfor samme yrkesgruppe (Tynes og Sterud 2009).

10.5.6. Relativt få har opplevd diskriminering ved ansettelse

I LKI stilles alle respondentene spørsmålet: *Har du i løpet av de siste fem årene på grunn av din utenlandske bakgrunn ikke fått en jobb som du har søkt på og var kvalifisert for?*

Spørsmålet som ble stilt i LKI om opplevd diskriminering ved ansettelse ble stilt til alle respondentene. Her har vi bare inkludert de som på intervjudtidspunktet var i arbeid, midlertidig fraværende fra arbeid eller som i løpet av det siste året har vært arbeidsledig og på jakt etter arbeid. Hensikten er å avgrense analysen til de som vi vet er aktive i arbeidslivet.

De fra Vietnam og Sri Lanka har i minst grad opplevd slik diskriminering, rundt en av ti hadde opplevd det. Flest svarte dette blant somalierne, fire av ti (Figur A21). De fra Serbia og Montenegro hadde opplevd slik diskriminering i noe mindre grad enn gjennomsnittet. 17 prosent hadde opplevd dette, mot 21 prosent i gjennomsnitt.

De fra Serbia og Montenegro hadde i noe mindre grad enn gjennomsnittet på spørsmålet om de var blitt utsatt for trakassering eller forulemping på arbeidsplassen på grunn av sin utenlandske bakgrunn. 8 prosent svarte dette, mot 11 prosent i gjennomsnitt. Minst vanlig var dette for de fra Sri Lanka og Chile, mest vanlig blant somalierne og iranerne. I 1996 var det 15 prosent fra det tidligere Jugoslavia som svarte at de ble plaget på jobben på grunn av deres innvandrerbakgrunn, som var spørsmålsformuleringen den gang, altså nær dobbelt så mange. Den gang var det blant iranerne flest hadde opplevd å bli plaget, mens det var srilankere, somaliere og chilenerne som hadde opplevd minst av slik plaging.

10.6. Økonomi

Inntekten til innvandrere fra Serbia og Montenegro er midt på treet blant dem vi intervjuet i LKI, og deres husholdninger var relativt store. Hvordan opplever selv de fra Serbia og Montenegro sin økonomiske situasjon?

10.6.1. Store husholdninger

Mange personer bor i en husholdning med andre mennesker, hvor en deler på inntekter og utgifter. Dette har betydning for hvordan vi kan betrakte folks økonomiske levekår. Sagt med andre ord; hvordan vi opplever vår økonomi avhenger ikke bare av egen inntekt og forbruk, men også inntekten og forbruket til dem en eventuelt lever sammen med. Før vi går videre med å si noe om hvordan de fra Serbia og Montenegro vi intervjuet opplever egen økonomi, vil vi derfor si litt om hvordan deres husholdninger ser ut ifølge registerstatistikken, som er fra etter at Serbia og Montenegro opphørte å eksisterte. Derfor ser vi på de kosovoalbanske husholdningene.

Når vi i statistikken beskriver husholdninger, ser vi ofte på *antall personer* som bor i husholdningen, eller vi kan se på *husholdningstypen*, det vil si hvorvidt husholdningen består av en som bor alene, foreldre med barn, flere familier, etc.

Ser vi først på *antall personer*, bodde det ved inngangen til 2009 3,3 personer i den typiske kosovo-albanske husholdningen. I den gjennomsnittlige innvandrerhusholdningen, og i den gjennomsnittlige husholdningen i Norge, bodde det 2,2 perso-

ner. Sammen med de fra Pakistan, bor de fra Kosovo i de største husholdningene i utvalget. De med bakgrunn fra Iran og Chile bor i de minste husholdningene av de ti gruppene vi ser på (Figur A23).

Fordeler vi personer med bakgrunn fra Kosovo på *husholdningstype*, bor to tredjedeler av innvandrerne og norskfødte med foreldre fra Kosovo i husholdningstypen par med barn (Figur A24). Blant landene i denne rapporten er det kun blant dem med bakgrunn fra Sri Lanka at denne husholdningstypen er mer utbredt (73 prosent). Andelen som bor i flerfamiliehusholdninger er omtrent lik den for innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre i Norge generelt (11 prosent), hvilket tyder på at årsaken til de store husholdningene ligger i at kosovo-albanske familier er barnerike snarere enn at mange bor i flerfamiliehusholdninger.

Statistikken over husholdningstype og -størrelse

Vi deler her personer inn i fem ulike husholdningstyper: Aleneboere, par uten barn, mor eller far med barn, flerfamiliehusholdning og andre husholdninger (ikke privathusholdninger). For mer informasjon om husholdningsvariablene, se avsnitt 1.4, Figur A23 og Figur A24.

Tall på husholdningsstørrelse er hentet fra registerdata per 1.1.2009, mens tall på husholdningstype er hentet fra rapporten Pettersen (2009) og er fra 1.1.2008. I tall på husholdningsstørrelse brukes betegnelsen innvandrere om innvandrere fra alle land, mens i husholdningstype brukes betegnelsen bare om personer med bakgrunn fra det vi tidligere kalte "ikke-vestlige" land. Dette inkluderer personer fra landene i Asia, Afrika, Latin-Amerika, Oseania unntatt Australia og New Zealand og land i europa utenfor EU-15 og Norden.

10.6.2. 166 000 kroner per forbruksenhet

Som vi nettopp så, er kosovo-albanske husholdninger relativt store og barnerike. Dette bidrar til å redusere den mediane inntekten per forbruksenhet (se tekstboks).⁹⁵ Mens befolkningen i alt har en median husholdsinntekt etter skatt per forbruksenhet på nær 240 000 kroner, er de fra Serbia og Montenegro nede på 166 000 kroner (Figur A22). Høyest inntekt per forbruksenhet har de fra Bosnia-Hercegovina og Sri Lanka, mens de fra Irak og Somalia har lavest inntekt.

Hva er en forbruksenhet?

Beregningen av antall forbruksenheter skjer i henhold til en såkalt *ekvivalensskala*. Skalaen angir hvor mange ganger større inntekten antas å måtte være i et flerpersongshushold enn i et enpersongshushold for at de skal ha lik (ekvivalent) økonomisk velferd. Det er ingen faglig enighet om hvilken ekvivalensskala som er den beste. Uenigheten dreier seg om betydningen av stordriftsfordeler. Det eksisterer derfor flere forslag til skalaer. I Figur A22 er den såkalte EU-skalaen lagt til grunn. EU-skalaen gir første voksne forbruker i husholdet vekt lik 1, neste voksne vekt lik 0,5, mens hvert barn får vekt lik 0,3. Et hushold med for eksempel to voksne og to barn får da sum forbruksvekter lik 2,1. Det betyr at de må ha 2,1 ganger større inntekt enn en enslig for å ha samme økonomiske velferd.

10.6.3. 57 prosent har ingen problemer med løpende utgifter

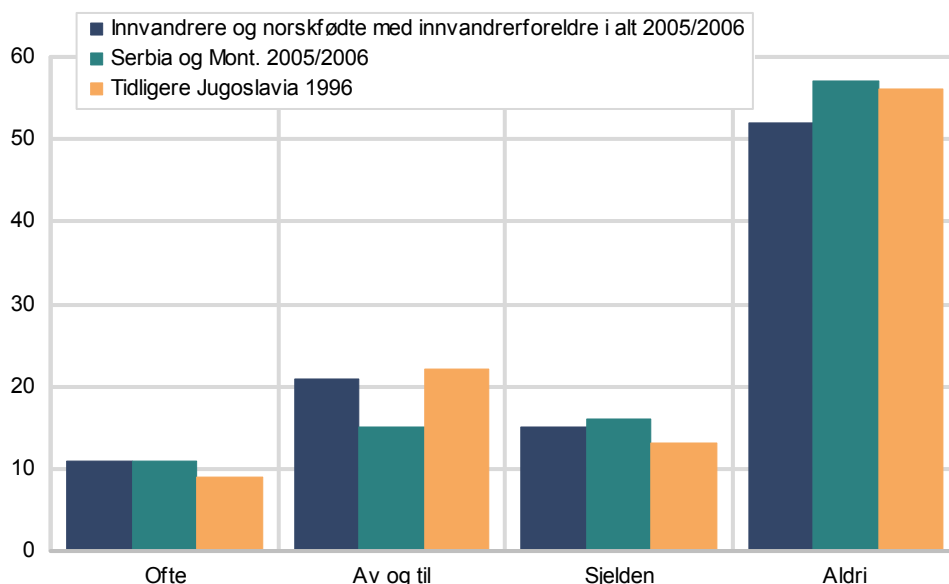
I 2005/2006 svarte 57 prosent av de fra Serbia og Montenegro vi intervjuet at de aldri hadde hatt problemer med å klare løpende utgifter til mat, transport og bolig de siste 12 månedene, mens 11 prosent ofte hadde hatt slike problemer. Dette er ikke veldig ulikt gjennomsnittet i LKI (Figur 10.14). Sammen med somaliene er de fra Irak blant dem som i minst grad opplever at de har kontroll med økonomien, noe som selvsagt henger sammen med at disse gruppene er de som har lavest inntekt. Minst problemer har de fra Bosnia-Hercegovina og Vietnam (Figur A25).

⁹⁵ Når husholdningene sorteres i stigende rekkefølge etter husholdningsinntekten, er medianinntekten den inntekten husholdningen i midten har.

Sammenlignet med innvandrere fra tidligere Jugoslavia i 1996 er det faktisk så vidt færre som aldri har problemer med løpende utgifter, og noen flere svarer ”av og til”. Dette er overraskende, i og med at flere har jobb og deres inntekt trolig har gått opp. Forskjellen er imidlertid ikke veldig stor, og kan kanskje til dels skyldes at de to gruppene ”tidligere Jugoslavia” og ”Serbia og Montenegro” ikke er helt like. De fleste andre gruppene opplever at de i større grad enn tidligere klarer løpende utgifter (Figur A26.)

Figur 10.14. Andel innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre som i løpet av de siste 12 månedene har hatt vansker med å klare løpende utgifter til mat, transport og bolig. Serbia og Montenegro og i alt i LKI. Prosent

Kilde: Levekår blant innvandrere 2005/2006, Statistisk sentralbyrå

10.7. Arbeid i hjemmet

En families økonomiske situasjon avhenger ikke bare av inntekt i form av penger, men også av tilgangen på ubetalte, hjemmeproduerte varer og tjenester. I husholdningen produseres goder som barnepass og mat på bordet. Hjemmeproduerte goder er et tillegg til familiens forbruksmuligheter utover det som kjøpes for arbeidsinntekten. Arbeid i hjemmet er noe vi vet lite om fra registerstatistikken, men noe vi fikk anledning til å spørre innvandrerne om i LKI. Her skal vi blant annet se at kvinner fra Serbia og Montenegro bruker langt mer tid på husarbeid enn menn fra samme land.

10.7.1. Seks av ti mottok kontantstøtte i 2006

Ettersom vi ikke har individstatistikk for bruk av barnehager, vet vi ikke hvor vanlig det er at barn med bakgrunn fra Kosovo går i barnhage. Vi kjenner imidlertid til kontantstøttebruken blant barn i ”kontantstøttealder”. Blant barn som er 1 og 2 år, som har bakgrunn fra Kosovo, brukte syv av ti kontantstøtte i 2008, noe som er flere enn gjennomsnittet for barn i denne alderen med bakgrunn fra Afrika, Asia, etc (seks av ti).⁹⁶ Dette er langt flere sammenlignet med alle barn i kontantstøttealder i Norge (tre av ti), og også sammenlignet med dem fra Bosnia-Hercegovina var kontantstøttebruken høy, hvor noe over halvparten brukte denne ordningen (Figur A27).

I LKI spurte vi også om hvilke barnepassordninger de som hadde barn født i 1995 eller senere hadde. Bare 57 personer fra Serbia og Montenegro hadde barn i denne alderen, som ble passet av andre, for få til at vi kan si noe om deres barnepassordninger skiller seg fra andres ordninger. Du kan lese mer om barnepassordninger i Blom og Henriksen 2008, side 103-106.

⁹⁶ Dette gjennomsnittet gjelder innvandrere fra Asia med Tyrkia, Afrika. Latin-Amerika, Europa utenom EU/EFTA, Oseania utenom Australia og New Zealand

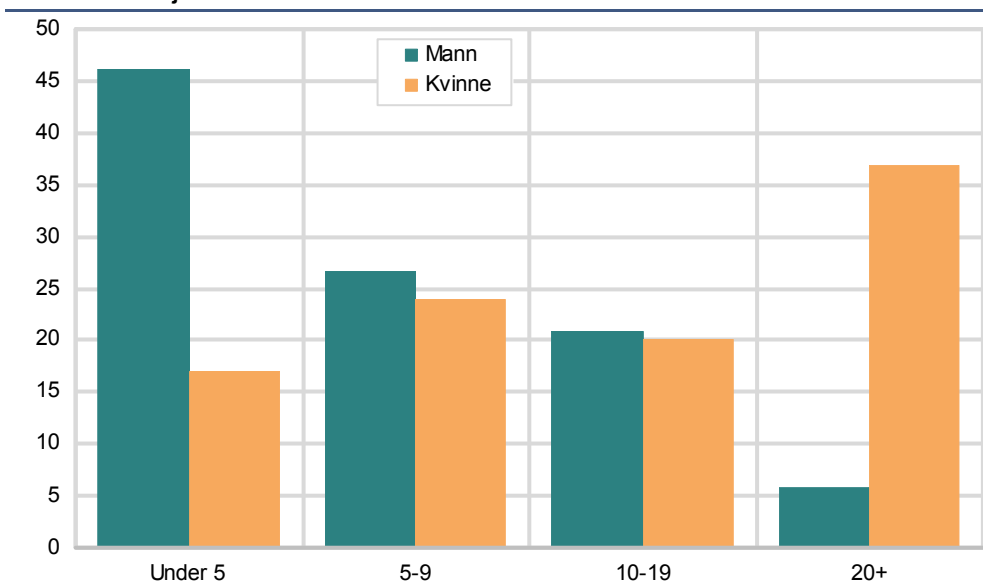
10.7.2. Kvinner bruker mest tid på husarbeid

Innvandrere bruker mer tid på husarbeid enn befolkningen ellers. Mens i gjennomsnitt 21 prosent av innvandrerne i LKI bruker mer enn 20 timer på husarbeid i uka, gjelder dette 7 prosent i hele befolkningen. Både i befolkningen i alt og blant innvandrerne er det kvinner som bruker mest tid på arbeidet i hjemmet. Mens 8 prosent av innvandrer menn anslår at de bruker mer enn 20 timer i uka, gjelder det 39 prosent av kvinnene. I befolkningen gjelder det i alt henholdsvis 1 prosent og 12 prosent. Som husarbeid regner vi matlaging, rengjøring, vask og stell av tøy, men ikke pass av barn, syke, og lignende. Det vil si at også såkalt "vedlikeholdsarbeid" ikke er med, som hagearbeid, reparaasjoner og oppussing. Dette er arbeid menn tradisjonelt bruker langt mer tid på enn kvinner (Vaage 2002).

Selv om det teoretisk vil være en sammenheng mellom hvor mye tid en bruker på betalt arbeid og tiden en bruker på ubetalt arbeid i hjemmet, viser svarene fra levekårsundersøkelsen at en slik sammenheng ikke nødvendigvis er sterk. Blant annet var det kvinner med bakgrunn fra Somalia og Sri Lanka som brukte mest tid på husarbeid av "våre" landgrupper, og dette er grupper som befinner seg i hver sin ende av sysselsettingsskalaen. Forskjellene skyldes nok også at *tradisjonen* for kjønnsfordeling av husarbeid varierer sterkt med landbakgrunn, men også andre forhold spiller inn, som hvor store familiene er.

Forskjellen mellom menn og kvinner fra Serbia og Montenegro i tid brukt på husarbeid er stor. Mens 37 prosent av kvinnene fra Serbia og Montenegro bruker 20 timer eller mer i uka på husarbeid, bruker bare 6 prosent av mennene så mye tid. Både menn og kvinner ligger omtrent på gjennomsnittet i LKI (Figur 10.15). I andre grupper, som blant dem fra Iran og Chile, er kjønnsforskjellen langt mindre, men det er fordi kvinnene fra disse landene bruker mindre tid enn gjennomsnittet, ikke fordi mennene bruker mer (Figur A28). Mest tid på husarbeid bruker kvinner fra Sri Lanka, mens kvinner med bakgrunn fra Pakistan og Irak kommer på andreplass.

Figur 10.15. Antall timer brukt på husarbeid blant innvandrere fra Serbia og Montenegro, etter kjønn. Prosent

Kilde: Levekår blant innvandrere 2005/2006, Statistisk sentralbyrå

At de vi intervjuet i LKI bruker mer tid på husarbeid enn gjennomsnittet i befolkningen, henger trolig delvis sammen med at de i mindre grad er yrkesaktive – og derfor har mer tid å bruke på arbeid hjemme. Også for de fra Serbia og Montenegro kan forskjeller i tidsbruk delvis skyldes at menn fra Serbia og Montenegro i større grad er sysselsatt enn kvinner fra Serbia og Montenegro, slik at kvinnene har mer tid å bruke på husarbeid. Men også om vi sammenligner tiden brukt på husarbeid blant kvinner og menn med arbeid og kvinner og menn uten arbeid, så bruker kvinner langt mer tid enn menn.

10.8. Deltakelse i valg og i organisasjonslivet

Gjennom manntallsundersøkelser i forbindelse med de siste valgene, har vi kunnet se nærmere på valgdeltakelsen blant innvandrere, slik at vi vet mye om hvordan de stemmer ved valg. Ellers vet vi lite fra andre kilder om deltakelse i vid forstand blant innvandrere, altså om deltakelsen i organisasjoner, i partipolitikken, i idrett, etc. I LKI ble de vi intervjuet stilt en rekke spørsmål om slik deltakelse. Som vi skal se under, var det relativt lite vanlig blant dem fra Serbia og Montenegro å være medlem av ulike typer organisasjoner.

10.8.1. Kun en av tre stemte ved stortingsvalget

Flyktninger fra Balkan hadde en svært lav valgdeltakelse ved stortingsvalget i 2005, og de fra Serbia og Montenegro hadde lavest deltakelse av alle land med 32 prosent. De fra Bosnia-Hercegovina hadde en valgdeltakelse på 40 prosent, mens de fra Makedonia lå på 37 prosent. Gjennomsnittet for innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre var 53 prosent. Sammenlignet med valget i 2001 gikk valgdeltakelsen blant dem fra Serbia og Montenegro ned med 4 prosentpoeng, og den sank også blant innvandrere fra Bosnia-Hercegovina. Den lave valgdeltakelsen er kanskje overraskende, ettersom flyktninger fra Balkan er relativt godt integrert i arbeidsmarkedet, noe som generelt henger sammen med høyere valgdeltakelse. Det går et skille mellom de første arbeidsinnvandrerne som kom på 1960-tallet som har en høy deltakelse på nær 60 prosent, og flyktningene som kom på 1990-tallet som har en valgdeltakelse lavere enn 30 prosent (Aalandslid 2008:20). I det denne rapporten gikk i trykken, kom det tall på innvandrernes deltakelse ved stortingsvalget i 2009. Se denne artikkelen: <http://www.ssb.no/emner/00/01/10/vundinnv/>.

Ved kommunestyre- og fylkestingsvalget i 2007, var deltakelse blant dem fra Serbia-Montenegro ekstremt lav, kun 16 prosent stemte. Også blant dem fra Makedonia og Bosnia-Hercegovina var deltakelsen svært lav. Alle gruppene var langt unna innvandrernes gjennomsnitt (Aalandslid 2008: 33-34).

10.8.2. Lav deltakelse i organisasjoner

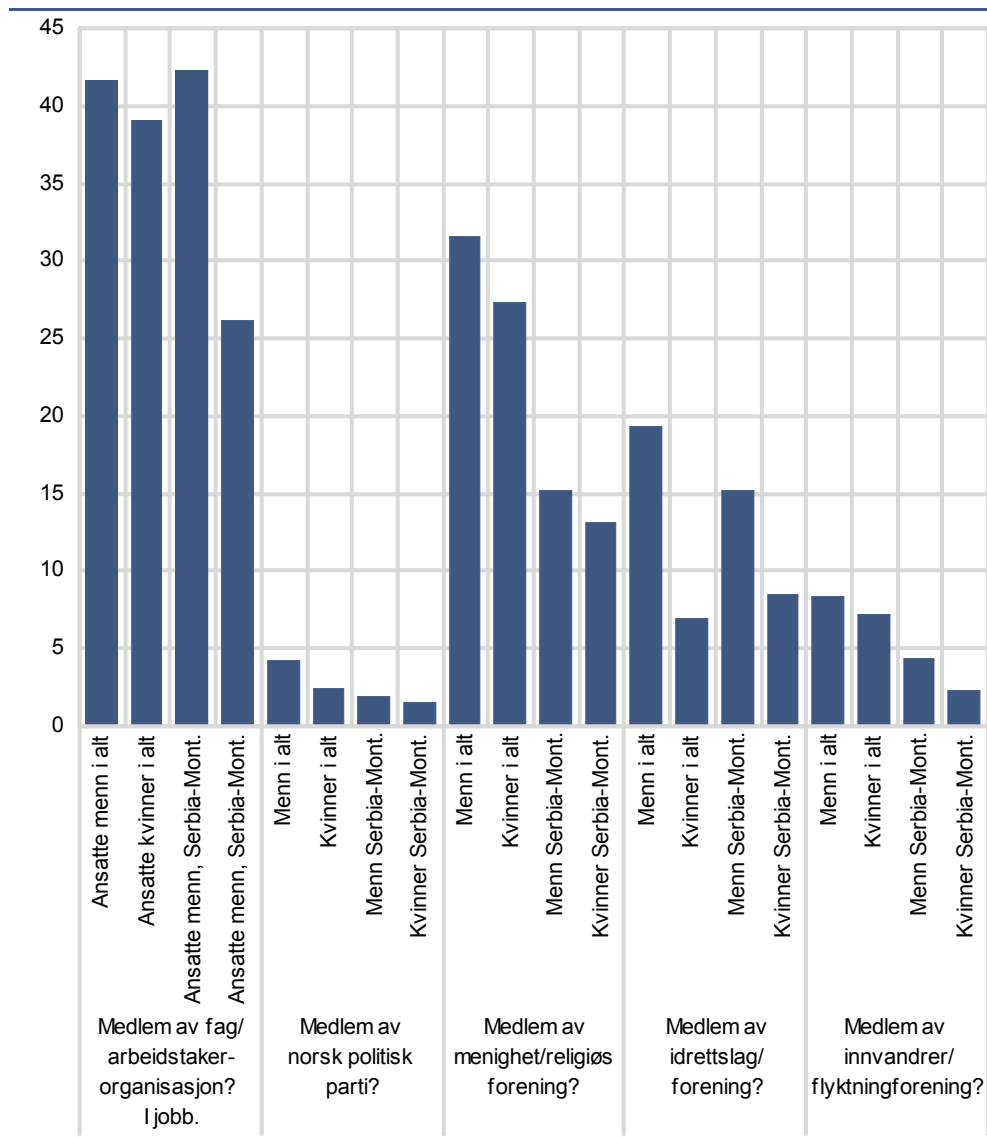
I LKI ble de vi intervjuet spurt om de var medlemmer av ulike typer foreninger og organisasjoner, og om de var medlemmer av et norsk politisk parti. Sammenlignet med de andre gruppene i utvalget, var de fra Serbia og Montenegro i liten grad medlemmer av menigheter eller religiøse foreninger og innvandrerforeninger. I alle grupper var det uvanlig å være medlem av et norsk parti, også blant dem fra Serbia og Montenegro. Fire av ti menn var medlemmer av fagforeninger, mens dette var langt mindre vanlig blant ansatte kvinner, som imidlertid bare talte 65 kvinner, så tallene er nokså usikre.

Innvandrerens kultur- og mediebruk

I LKI stilte vi også spørsmål om de ulike innvandrergruppenes mediebruk. Dette kan du lese mer om i Blom og Henriksen (2008). I tillegg er det gjennomført en undersøkelse om innvandrerens kultur- og mediebruk, knyttet til den ordinære Kultur- og mediebruksundersøkelsen 2008 (Vaage 2009). Den viser blant annet at kulturbruken jevnt over er noe lavere blant innvandrere sammenlignet med befolkningen i alt.

I de fleste typer organisasjoner er menn noe mer aktive enn kvinner, slik menn også er det i andre grupper (Figur A30). Det er imidlertid små forskjeller mellom kvinner og menn i hvor mange som er medlemmer i menigheter og religiøse foreninger. Flertallet av innvandrerne fra Serbia og Montenegro er muslimer, og i andre muslimske grupper er menn i langt større grad enn kvinner medlem i religiøse foreninger eller menigheter.

Figur 10.16. Andel innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre med medlemskap i ulike typer organisasjoner, etter kjønn. I alt i LKI og Serbia og Montenegro. Prosent

Kilde: Levekår blant innvandrere 2005/2006, Statistisk sentralbyrå

10.9. Religion

LKI gir oss et større innblikk i innvandrernes religiøsitet og religiøse praksis. De vi intervjuet ble spurt hvilken religion de var oppdratt i, om de fortsatt tilhørte denne religionen, hvor viktig religion var for dem, religiøs aktivitet og muligheter for å praktisere religionen. Som vi skal se, var de fra Serbia og Montenegro langt fra de mest religiøse av de gruppene vi intervjuet.

10.9.1. Tre av fire er muslimer, men deltar sjelden på religiøse arrangement

Det finnes ikke noe register i Norge over personer fordelt etter religion, tro eller livssyn. Dermed kan en ikke vite hvor mange i Norge som er buddhister, muslimer, kristne og så videre. Men vi har statistikk på hvor mange som er medlemmer i statskirken eller andre tros- og livssynssamfunn som mottar statlig støtte. Antall medlemmer i muslimske trossamfunn har økt mye siden den spede begynnelsen på 1970-tallet, fra 1 000 registrerte medlemmer i 1980, til 84 000 medlemmer ved inngangen til 2008 (Østby og Daugstad 2009). Disse utgjør ikke noen religiøs eller organisatorisk enhet. Det finnes en rekke ulike muslimske trossamfunn og organisasjoner registrert i Norge, basert på ulike retninger innenfor islam og på medlemmenes landbakgrunn (se Vogt 2008 og Leirvik 2006).

77 prosent av de fra Serbia og Montenegro i utvalget var oppdratt som muslimer, mens 11 prosent ikke var oppdratt i noen tro. 8 prosent var oppdratt som ortodokse kristne. Ni av ti svarte at de fremdeles tilhørte religionen de var oppdratt i. I de fleste andre landgruppene er det også vanlig å fremdeles tilhøre religionen de er oppdratt med, bare blant dem fra Chile og Iran er det relativt mange som ikke lenger tilhører religionen.

Respondentene i undersøkelsen ble bedt om å rangere, på en skala fra 1-10, hvor viktig religion er i deres liv. Verdien 1 står for "ingen betydning", mens 10 står for "svært viktig". Skalaen må kunne tolkes som en skala fra sekulær til religiøs, hvor verdien 1 innebærer at en har et sekulært verdensbilde, mens 10 innebærer at religionen utgjør en svært viktig del av livet.

De fra Serbia og Montenegro er noe mindre religiøse enn gjennomsnittet i LKI. Gjennomsnittscoren deres er 5,4, og kvinner er mer religiøse enn menn (hhv 5,8 vs 5,1), mens gjennomsnittet i LKI er 6,9 (Figur A29). De fra Serbia og Montenegro er blant gruppene som deltar sjeldnest på religiøse møter eller bønn arrangert av trossamfunn. I snitt anslår menn at de har deltatt på slike arrangement 4,9 ganger det siste året og kvinner 1,4 ganger. Sammen med de fra Iran og Bosnia-Hercegovina er de fra Serbia og Montenegro blant de minst aktive i utvalget. Menn fra Pakistan er mest aktive (Figur A30).

Det er trolig lettere å praktisere religionen, som ved å gå til moskeen/tempelet/kirken, eller delta i religiøse møter, om man bor i et område hvor mange er fra samme land eller tilhører samme menighet eller religion. Derfor kan bosettingsmønstre, i tillegg til religiøsitet, være med å forklare den store forskjellen i religiøs aktivitet mellom gruppene, men det kan ikke forklare forskjeller mellom kjønn. De med bakgrunn fra Pakistan, Tyrkia og Somalia er de mest religiøst aktive, og de er for en stor del konsentrert i Oslo, og de med tyrkisk bakgrunn også i Drammen. Andre grupper, som de fra Serbia og Montenegro, har en langt mer spredt bosetting, noe som kan bidra til å forklare deres lave aktivitet.

10.9.2. Halvparten synes det er lett å praktisere sin religion

Omtrent halvparten av de fra Serbia og Montenegro syntes det var lett eller svært lett å praktisere sin religion i Norge (56 prosent), men det var også de som svarte at dette er vanskelig eller svært vanskelig (13 prosent). Resten syntes det var verken lett eller vanskelig. De fra Irak var de som i størst grad fant det lett eller svært lett å praktisere sin religion, på andre plass kom de med vietnamesisk bakgrunn (68 prosent). Vanskeligst fant de med bakgrunn fra Pakistan det.

10.10. God helse blant dem fra Serbia og Montenegro

Vi skal ikke her gå i dybden med alle de helsespørsmålene som ble stilt i LKI, ettersom SSB har gitt ut en egen rapport om innvandrernes helse basert på levekårsundersøkelsen (Blom 2008). Her vil vi bare kort gjengi noen hovedfunn.

Personer med bakgrunn fra Tyrkia og Irak framstår med flest helseproblemer av de vi intervjuet, mens personer med bakgrunn fra Somalia, Serbia-Montenegro og til dels Sri Lanka framstår som friskest. 69 prosent fra Serbia og Montenegro vurderte sin egen helse som meget god eller god, mot 66 prosent i hele utvalget.

I hele befolkningen er det i gjennomsnitt ingen forskjell mellom kjønnene i egen-vurdert helse. Det er det derimot blant innvandrere. Mens det blant menn er sju av ti som oppleverer helsen sin som god eller meget god, er den tilsvarende andel blant kvinner seks av ti. Kjønnsforskjellen er særlig stor blant innvandrere fra Serbia-Montenegro og Irak, nærmere 20 prosentpoeng. Blant srilankere er imidlertid forskjellen "snudd på hodet", idet det er kvinnene som rapporterer best helse (Blom 2008:29).

Av 15 ulike sykdommer som kartlegges, har en av tre av de fra Serbia og Montenegro minst en sykdom, flere kvinner enn menn (hhv 38 og 26 prosent). De er sammen med flyktninger fra Somalia de som har færrest sykdommer av dem vi intervjuet i LKI (Blom 2008:19).

Personer fra Serbia og Montenegro var også i relativt liten grad plaget av psykosomatiske sykdommer og psykiske helseproblemer (Blom 2008:25 og 28). Psykosomatiske lidelser er lidelser i grenselandet mellom fysiske og psykiske lidelser. I LKI ba vi de vi intervjuet svare på om de hadde en eller flere av åtte ulike lidelser som kan karakteriseres som psykosomatiske. Mens i kvinner i utvalget i gjennomsnitt hadde 2,3 slike plager og menn 1,8, var gjennomsnittet for de fra Serbia og Montenegro 1,8 og 1,2, altså langt under LKI-gjennomsnittet.

En av fire personer fra Serbia og Montenegro i utvalget hadde psykiske helseproblemer, noe som er omtrent på gjennomsnittet for LKI. Da vi stilte et utvalg av hele befolkningen spørsmål om psykisk helse i 2002, var det 9 prosent som hadde psykiske helseproblemer (Blom 2008:29).

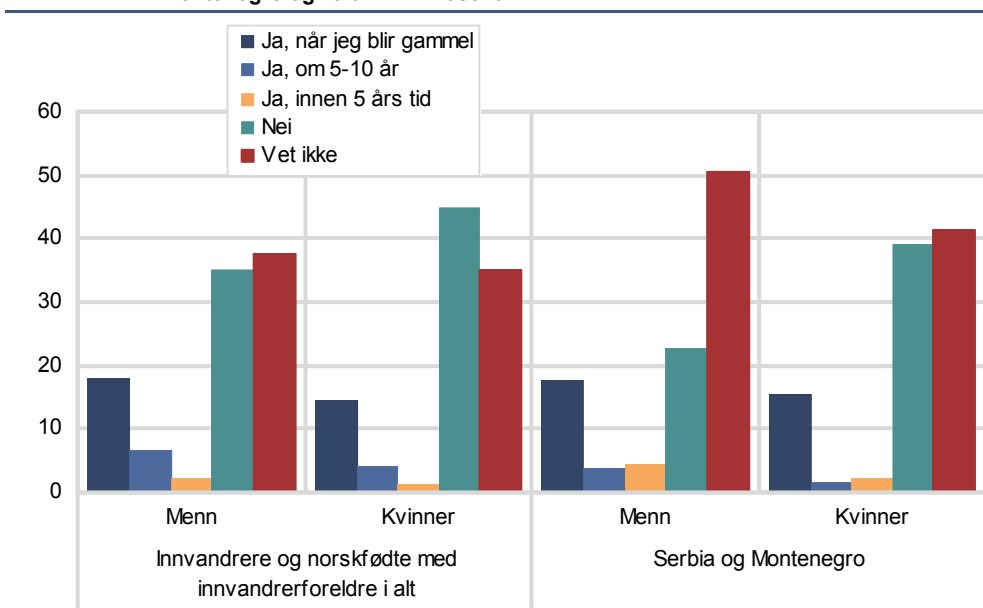
10.11. Bånd til Serbia og Montenegro og til Norge

Gjennom LKI har vi stilt en rekke spørsmål om innvandrernes bånd til opprinnelseslandet og til Norge, deres relasjoner i Norge, deres kontaktnett og følelse av ensomhet. Slike aspekter får en ikke innblikk i gjennom registerstatistikken. Som vi skal se, var kvinner fra Serbia og Montenegro langt mer ensomme enn menn.

10.11.1. Relativt få sikre på at de skal bli i Norge

I intervjuet stilte vi spørsmålet ”Tror du at du noen gang kommer til å flytte tilbake til ditt eller dine foreldres opprinnelsesland for å bo der fast?”. Det vanligste svaret blant dem fra Serbia og Montenegro var ”vet ikke”, noe omtrent halvparten svarte. Tre av ti hadde ingen planer om å flytte tilbake, mens nær to av ti ønsket å returnere når de ble gamle. Svært få planla å flytte tilbake innen ti år (7 prosent) (Figur 10.17). Sammenlignet med andre grupper, var det relativt få som var helt sikre på at de skulle bli i Norge, noe de hadde til felles med dem fra Bosnia-Hercegovina (Figur A31). At så mange er usikre kan henge sammen med at de fra Serbia og Montenegro hadde bodd relativt kort tid i Norge da de ble intervjuet – mange hadde kommet til Norge omtrent seks år tidligere. De har i mindre grad enn de med lengre botid, som vietnameserne og pakistanerne, slått røtter i Norge (Figur A31).

Figur 10.17. Andel innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre som tror at de noen gang kommer til å flytte tilbake til opprinnelseslandet for å bo der fast. Serbia og Montenegro og i alt i LKI. Prosent

Kilde: Levekår blant innvandrere 2005/2006, Statistisk sentralbyrå

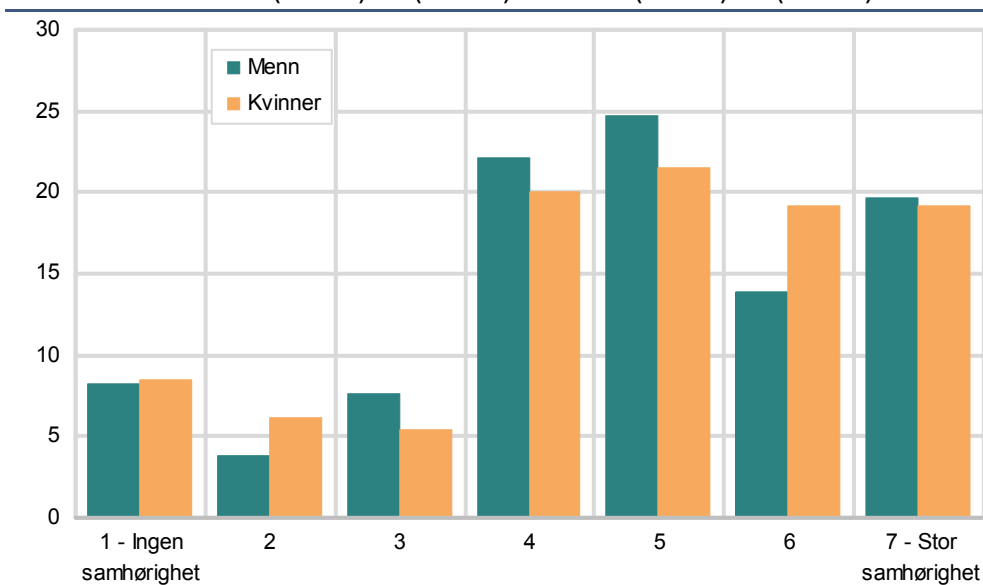
Som i de fleste andre grupper, er kvinner fra Serbia og Montenegro langt mer sikre på at de skal bli i Norge enn mennene. 23 prosent av mennene trodde de ikke kom til å flytte tilbake til Serbia og Montenegro, mot 39 prosent av kvinnene (Figur 9.18).

Dersom en har planer om å vende tilbake, kan det være en grunn til å investere i land eller bolig i opprinnelseslandet, eller ikke å selge det en allerede eier der. Slike investeringer kan imidlertid ha mange andre motiv. I snitt svarte 11 prosent av innvandrerne at de eide jord og 16 prosent at de eide bolig i opprinnelseslandet. Mest vanlig å eie i hjemlandet er det blant dem fra Pakistan og Tyrkia, deretter følger flyktninger fra Balkan. 14 prosent av de fra Serbia og Montenegro svarte at de eide jord og 17 prosent at de eide bolig der (Figur A32).

10.11.2. Samhørighetsfølelse som gjennomsnittet

De vi intervjuet ble bedt om å markere sin grad av ”samhørighet med Norge” på en skala fra 1 til 7, hvor høyere tall på skalaen betyr høyere samhørighet. Her kan det innvendes at ”samhørighet” er et ullent begrep. Hva de vi intervjuet legger i ordet, og hvilket innhold det har på deres morsmål, vet vi ikke. I alle fall ser vi at gjennomsnittsscoren for de fra Serbia og Montenegro er 4,7, omtrent som dem fra Bosnia-Hercegovina, noe som er så vidt lavere enn gjennomsnittet i LKI (Figur A33). Lavest følelse av samhørighet har de med bakgrunn fra Tyrkia, mens de med vietnamesisk bakgrunn har sterkest samhørighetsfølelse. Det er ingen systematiske forskjeller mellom kvinner og menn i deres følelse av samhørighet med Norge (Figur 10.18).

Figur 10.18. Samhørighetsfølelse blant innvandrere fra Serbia og Montenegro, etter kjønn. Skala fra 0 (svakest) til 7 (sterkest). Skala fra 0 (svakest) til 7 (sterkest). Prosent

10.11.3. To av tre hjelper familien i Serbia og Montenegro økonomisk

Vi spurte dem vi intervjuet om de hjalp familien i hjemlandet økonomisk, og hvor ofte de i så fall gjorde det. Omtrent to av tre fra Serbia og Montenegro bidro økonomisk, de fleste minst en gang i året, men ikke hver måned, og på dette spørsmålet ligner de dem fra Bosnia-Hercegovina. De fra Serbia og Montenegro gav litt oftere enn gjennomsnittet i LKI. Mest vanlig var slik økonomisk bistand blant dem fra Sri Lanka og Somalia, færrest gir blant dem fra Iran og Chile (Figur A34).

Som i de andre innvandrergroppene vi intervjuet, er det flere menn enn kvinner som sier at de hjelper familien i opprinnelseslandet økonomisk – 73 prosent av mennene fra Serbia og Montenegro sier de gjør det, mot 59 prosent av kvinnene. Det kan tenkes at dette med å sende penger eller på andre måter å bidra økonomisk er mannens oppgave i mange familier, og spørsmålsstillingen gikk på person, ikke på husholdning. Det er mulig kjønnsforskjellene ville vært mindre om vi hadde spurt om ”husholdningen” hjelper familien økonomisk.

10.11.4. Flere menn enn kvinner har en god norsk venn

De aller fleste innvandrerne i Norge har en god venn her. I alt svarte 93 prosent av innvandrerne i LKI at de hadde en god venn, likevel er det færre enn i befolkningen i alt (99 prosent). I alle grupper vi intervjuet var det rundt 9 av 10, eller flere, som hadde en god venn i Norge, og det samme gjaldt de fra Serbia og Montenegro, både kvinner og menn.

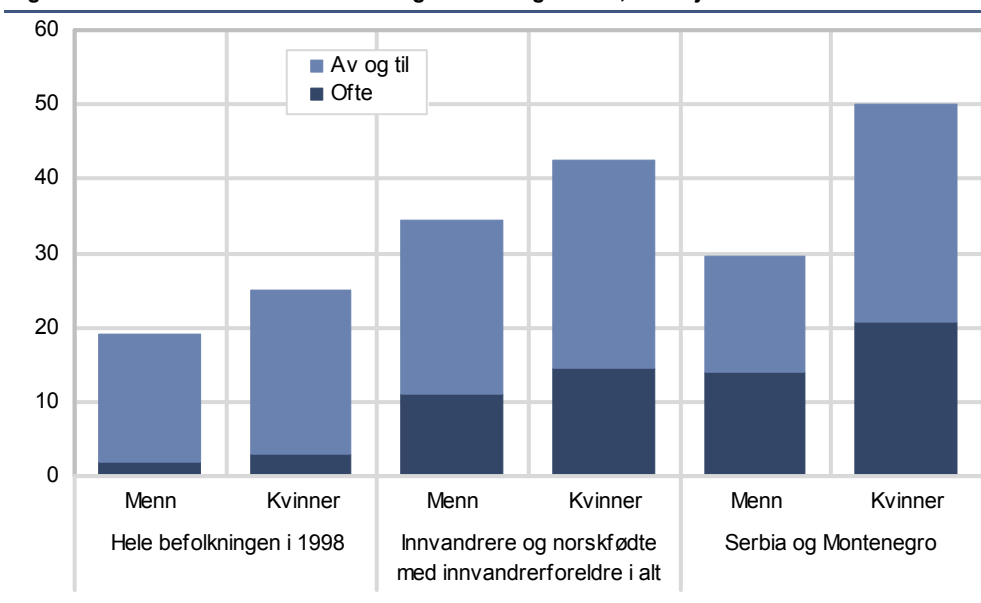
Innvandrerne fra Serbia og Montenegro var blant dem hvor det var vanligst å ha en god venn som var *norsk*. 65 prosent hadde det, noe som var mer enn gjennomsnittet i LKI (57 prosent), men noe færre enn blant bosnierne (72 prosent). Det var mer vanlig blant menn enn blant kvinner fra Serbia og Montenegro å ha en god venn som var norsk (72 vs 56 prosent) (Figur A35).

Arbeidsplassen er en potensiell arena for å få norske venner. Dette kan forklare at menn i større grad enn kvinner har norske venner, og det kan forklare at forskjellen var langt mindre blant menn og kvinner fra Bosnia-Hercegovina, hvor jo kvinner er mer yrkesaktive. Og vi ser at det er mer vanlig blant innvandrere å ha en god norsk venn om de har arbeid (64 prosent) enn om de ikke har det (47 prosent). Det samme gjelder de fra Serbia og Montenegro – 69 prosent av dem som har arbeid, har en god norsk venn, mot 56 prosent av dem som ikke har.

10.11.5. Langt flere kvinner enn menn føler seg ensomme

Innvandrere føler seg gjennomgående mer ensomme enn om vi ser på hele befolkningen. 13 prosent av innvandrerne svarte i 2005/2006 at de ofte føler seg ensomme, mot bare 2 prosent i hele befolkningen. Men det er noe færre som aldri føler seg ensomme blant innvandrere sammenlignet med hele befolkningen (40 mot 44 prosent)

Figur 10.19. Andel som ofte eller av og til føler seg ensom, etter kjønn. Prosent

Kilde: Levekår blant innvandrere 2005/2006, Statistisk sentralbyrå og Levekårsundersøkelsen 1998

De fra Serbia og Montenegro ligger omtrent på gjennomsnittet for følelse av ensomhet (Figur A36). Men her er det relativt store forskjeller mellom kvinner og menn. Mens menn var mindre ensomme enn gjennomsnittet, var kvinner noe mer ensomme. Fem av ti kvinner var ofte eller av og til ensomme, mot tre av ti menn (Figur 10.19). Også om vi ser på de ti gruppene samlet, er det generelt flere kvinner enn menn som føler seg ensomme, men kjønnsforskjellene er størst blant dem fra Serbia og Montenegro, langt større enn blant dem fra Bosnia-Hercegovina. Også i 1996 var kvinner fra det tidligere Jugoslavia mer ensomme enn menn, men den gang var forskjellen på hvor mange som svarte ofte eller av og til bare på 10 prosentpoeng.

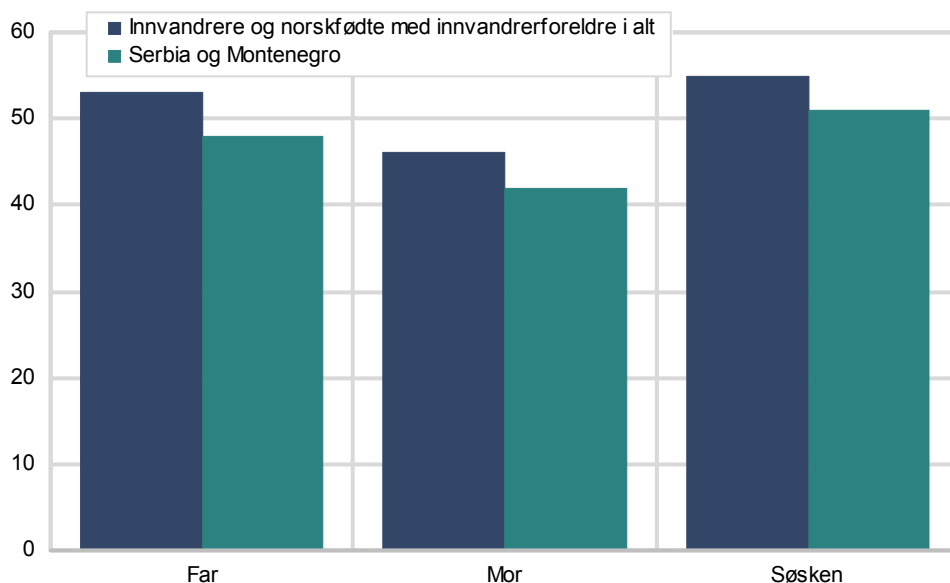

10.11.6. Flere har mor og far i Norge

Det var noe mindre vanlig at personer fra Serbia og Montenegro hadde familie og slekt i Norge i 2005/2006, enn gjennomsnittet i LKI (Figur 10.20). Det er særlig de gruppene som har vært lenge i Norge, som de fra Pakistan og Vietnam, som har familie her. Det er minst vanlig å ha familie og slekt i Norge blant dem fra Somalia, Sri Lanka, Tyrkia og Irak (Figur A37). Som de fleste andre grupper, har flere innvandrere fra Serbia og Montenegro fått mer familie i Norge med tiden (Figur 10.21). Det er blitt vanligere å ha mor og far her, mens andelen som har søsken i Norge er nokså lik. Av dem som hadde en far i live i 2005/2006, var det nær halvparten som hadde ham i Norge, og omtrent fire av ti hadde mor i Norge.

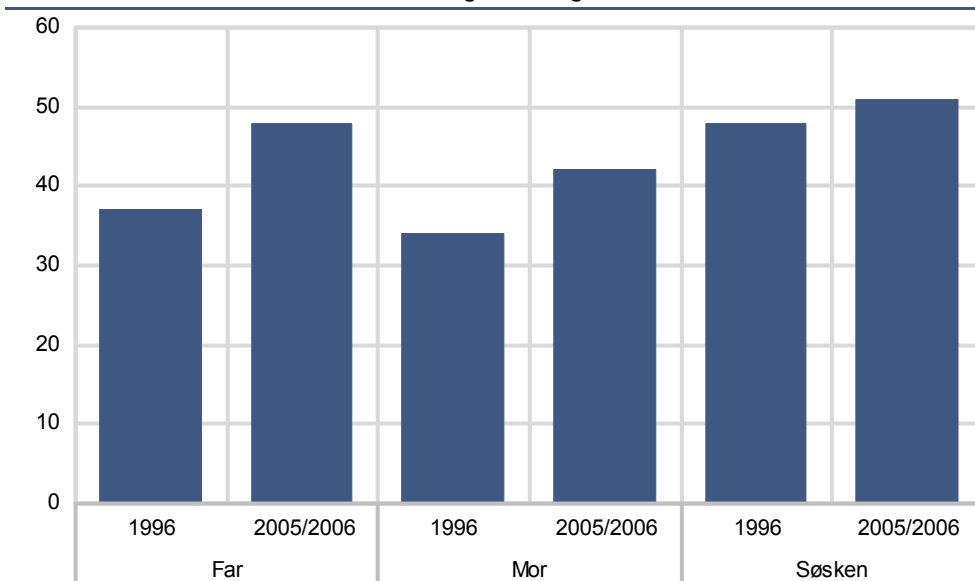
Det er tydelige forskjeller i opplevelsen av ensomhet mellom dem som har og ikke har nær familie i Norge, men det er marginale forskjeller mellom menn og kvinner fra Serbia og Montenegro i andelen som har mor eller far i Norge. Imidlertid har omtrent 10 prosentpoeng flere menn enn kvinner søsken i Norge.

Figur 10.20. Andel innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre som har far, mor og søsken i Norge. Serbia og Montenegro og i alt i LKI. Prosent

Kilde: Levekår blant innvandrere 2005/2006, Statistisk sentralbyrå

Figur 10.21. Andel med familie i Norge blant innvandrere fra det tidligere Jugoslavia i 1996 og blant innvandrere fra Serbia og Montenegro i 2005/2006. Prosent

10.12. Oppsummering – nyankomne flyktninger med dårlige levekår

De fleste innvandrere fra Serbia og Montenegro er kosovoalbanere som kom til Norge da krigen i Kosovo raste som verst. Et flertall kom i 1999, og de kom som hele familier som ble bosatt spredt rundt i Norge. Fortsatt bor flyktninger fra Balkan nokså spredt, bare 14 prosent av dem fra Kosovo bodde i Oslo ved inngangen til 2009.

I Serbia og Montenegro hadde de fleste menn vært yrkesaktive før de utvandret, relativt mange som arbeidere og håndverkere. Færre enn halvparten av kvinnene hadde yrkeserfaring, mens de som hadde vært i arbeidslivet, hadde jobbet som funksjonærer og arbeidere. De fleste voksne hadde en form for utdanning, syv av ti hadde fullført enten grunnskolen eller videregående.

Mennene i LKI hadde relativt høy sysselsettingsgrad, bare menn fra Sri Lanka var i større grad i jobb, mens kvinnene lå mer på gjennomsnittet. Dette gjør nok at så mange menn syntes de hadde gode norskerfardigheter, knapt noen syntes de sliter med norsken. Som i andre grupper, var det færre kvinner som selv syntes de snakket godt norsk. Av de som hadde jobb, hadde en av fire en midlertidig kontrakt, noe som er litt mer enn gjennomsnittet. De var imidlertid blant dem som i minst grad opplevde at arbeidet var en psykisk påkjenning, og det var også et mindretall på 17 prosent som hadde opplevd diskriminering ved ansettelse, færre enn halvparten så mange som de som hadde opplevd dette mest.

Svært få flyktninger fra Balkan stemmer ved valg, og dette lave engasjementet gjenspeiles til dels i hvor vanlig det er å være medlem av ulike organisasjoner. Sammenlignet med andre grupper, er det ikke særlig mange fra Serbia og Montenegro som er medlem av flyktningeorganisasjoner, noe som kan henge sammen med at de er bosatt spredt og dermed har vanskeligere for å organisere seg. Det er også få som er med i religiøse organisasjoner, noe som henger sammen med at mange fra Serbia og Montenegro ikke er særlig sterkt religiøse, selv om de fleste er oppdratt i en religiøs tro, i tre av fire tilfeller er dette Islam. De går også svært sjelden i moskeen eller deltar ved organisert bønn.

Det er ikke langt å reise fra Norge til Balkan. Dessuten er krigene som raste på 90-tallet over, selv om det fortsatt er spente tilstander i lommer av det tidligere Jugoslavia. Dette bidrar til å forklare at så mange er usikre på om de skal bli i Norge eller om de skal flytte tilbake til opprinnelseslandet. Flere har fått nær familie her enn i 1996, noe som nok også bidrar til å befeste røttene i Norge.

10.12.1. Som i andre grupper har kvinner noe dårligere levekår enn menn

Som i andre grupper kom menn fra Serbia og Montenegro til Norge med høyere formell kompetanse enn det kvinner gjorde. De hadde i større grad yrkeserfaring, og høyere utdanning. I tillegg kom mennene i snitt to år tidligere til Norge enn det kvinnene gjorde, selv om disse flyktningene i større grad enn andre flyktningegrupper har kommet som hele familier. Det at menn har lengre botid, er viktig å ha i mente når vi skal tolke forskjellene mellom kvinner og menn – det skyldes ikke bare ulik kompetanse eller atferd, men også det at menn har hatt noe lenger tid på å orientere seg i det norske samfunnet.

Som i andre grupper, er menn fra Serbia og Montenegro i større grad sysselsatt enn kvinner. Forskjellen er større enn i de fleste andre grupper, men det er først og fremst fordi menn i utvalget har så høy sysselsetting. Kvinnenes sysselsetting er på gjennomsnittet. Som i andre grupper, gjør kvinner fra Serbia og Montenegro langt mer husarbeid enn menn, men til mennenes forsvar er ikke tiden brukt på vedlikeholdsarbeid tatt med i regnestykket, noe menn tradisjonelt bruker mer tid på.

De fleste er oppdratt som muslimer, men verken menn eller kvinner er særlig sterkt troende, i den forstand at religionen er veldig viktig for dem. Dette bidrar nok til at det er liten forskjell mellom menn og kvinner i hvor mye de går i moskeen eller deltar i religiøs bønn – både kvinner og menn er svært lite religiøst aktive. Det at de fra Serbia og Montenegro bor så spredt bidrar nok også til at de deltar mindre enn andre grupper som bor mer samlet og dermed har større muligheter til å praktisere religionen, som de med bakgrunn fra Tyrkia, Somalia og Pakistan på østlandsområdet.

Som i de fleste andre grupper, er det mindre vanlig at kvinner fra Serbia og Montenegro har en god venn som er ”norsk” enn at menn har det. Kvinner er også langt mer ensomme enn menn, og i ingen andre grupper er det like stor forskjell mellom kvinner og menn på dette spørsmålet. Likevel er det som i andre grupper – kvinner er sikrere på at de skal bli i Norge, mens menn i større grad tenker å flytte tilbake til Serbia og Montenegro. Helsen til kvinnene er også dårligere enn mennenes helse, noe de har til felles med de andre gruppene.

10.12.2. De fra Serbia og Montenegro har dårligere levekår enn de fra Bosnia-Hercegovina

Innvandrere fra Serbia og Montenegro og Bosnia-Hercegovina kommer fra samme område i Europa og mange kommer som flyktninger fra krigene på Balkan, men det var også arbeidsinnvandring fra Jugoslavia fra 1960-tallet og påfølgende familieinnvandring. De vi intervjuet hadde bodd omtrent like lenge i Norge. De fleste har kommet som hele familier som har bosatt seg spredt rundt i de sørlige deler av landet. Likevel er det nokså store forskjeller på disse gruppene levekår. Noe av forklaringen på dette er nok at disse to gruppene hadde nokså ulik formell kompetanse da de kom til Norge. De fra Bosnia-Hercegovina var noe høyere utdannet, de hadde hatt yrker høyere opp i ”hierarkiet”, og kvinnene hadde vært mer yrkesaktive enn kvinner fra Serbia og Montenegro. Dette gjør nok at særlig kvinner fra Bosnia-Hercegovina har en høyere sysselsetting i Norge enn kvinner fra Serbia og Montenegro.

Av de som er sysselsatt, er de fra Bosnia-Hercegovina i større grad fast ansatt, og har sjeldnere ensidige jobber enn de fra Serbia og Montenegro, men på en del andre spørsmål scorer de to gruppene nokså likt, som på spørsmål om hvor ofte de kan ta pauser og hvorvidt de synes jobben er en psykisk belastning.

Husholdningsstrukturen er noe ulik i de to grupper. For det første bruker barn med bakgrunn fra Bosnia-Hercegovina i langt mindre grad kontantstøtte enn barn med bakgrunn fra Kosovo, noe som henger sammen med at bosniske kvinner er mer yrkesaktive. For det andre er bosniske husholdninger langt mindre og ligner mer på den gjennomsnittlige norske husholdningen enn husholdningene til de fra Kosovo⁹⁷. Blant annet derfor har bosnierne høyere inntekt per forbruksenhet, og de har også i langt mindre grad problemer med å klare løpende utgifter. Bosniske kvinner og kvinner fra Serbia og Montenegro bruker imidlertid omtrent like mye tid på husarbeid – og mennene bruker like lite.

Hva gjelder religiøsitet og religiøs aktivitet er disse gruppene veldig like – de er relativt sekulære sammenlignet med andre grupper hvor flertallet er muslimer, og de deltar svært sjelden på religiøse møter eller bønn arrangert av trossamfunn. De har omtrent de samme tankene om retur; relativt få planlegger å flytte tilbake, og de havner begge midt på treet hva gjelder følelse av samhørighet med Norge. Det er imidlertid mer vanlig at bosniske kvinner har en god norsk venn enn at kvinner fra Serbia og Montenegro har det, og de føler seg langt mindre ensomme.

⁹⁷ Når vi snakker om husholdningsstørrelser og kontantstøttebruk, bruker vi nyere registerdata, fra etter Serbia og Montenegro ble til Kosovo, Serbia og Montenegro. Kosovo er den desidert største gruppen av disse tre, og vil utgjøre flertallet av dem vi intervjuet fra Serbia og Montenegro. Derfor skriver vi om Kosovo når vi omtaler registerdata.

Alt i alt kan vi konkludere med at levekårene blant innvandrere fra Serbia og Montenegro er noe dårligere enn blant dem fra Bosnia-Hercegovina, og at det er mindre forskjeller mellom bosniske kvinner og menn sammenlignet med gruppen som kommer fra Serbia og Montenegro.

11. Bosnia-Hercegovina

- Det har vært arbeidsinnvandring fra det tidligere Jugoslavia siden 1960-tallet, men den største innvandringen fra Bosnia-Hercegovina skjedde i årene 1993-1996 som følge av oppløsningen og krigen i det tidligere Jugoslavia.
- Bosnierne er den niende største gruppen av innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre i Norge
- Bortsett fra innvandrere fra Irak og Somalia, var det innvandrerne fra Serbia og Montenegro og Bosnia-Hercegovina som hadde kortest botid i LKI, median botid var henholdsvis 11 og 12 år.
- Seks av ti bosniere i Norge er oppvokst på landsbygda eller i en småby i Bosnia-Hercegovina. Bosnierne er dermed blant de minst urbane av innvandrerne i levekårsundersøkelsen.
- Bosnierne i Norge bor spredt. Det bor bosniere i 272 av landets 430 kommuner.
- Mange av innvandrerne fra Bosnia-Hercegovina hadde videregående utdanning som høyeste fullførte utdanning fra hjemlandet.
- De fleste hadde yrkeserfaring som håndverkere, arbeidere eller funksjonærer.
- Bosniere eier i større grad sin egen bolig, og de bor mindre trangt enn andre innvandrere.
- Bosniske menn og kvinner er blant de innvandrerne som oppgir å ha best norskferdigheter. Henholdsvis 78 og 72 prosent mener de behersker norsk svært godt/godt.
- Sysselsettingen blant bosniere i Norge er høy, noe som også skyldes at differansen i sysselsetting mellom menn og kvinner med bakgrunn fra Bosnia-Hercegovina er liten (4 prosentpoeng).
- Bosnierne er blant dem som har det beste arbeidsmiljøet i undersøkelsen. De har lavest andel midlertidig ansatte, opplever i stor grad at jobben er faglig utviklende.
- Innvandrere fra Bosnia-Hercegovina er de som har høyest inntekt og som har minst problemer med å dekke løpende utgifter.
- To av tre bosniere er muslimer, men bosnierne er like sekulære og like lite religiøst aktive som befolkningen i alt.
- Sammenlignet med andre grupper, var det relativt få som var helt sikre på at de skulle bli i Norge, noe de hadde til felles med dem fra Serbia og Montenegro.

Levekårsundersøkelsen blant innvandrere

I 2005/2006 gjennomførte SSB intervjuundersøkelsen Levekår blant innvandrere (LKI). Innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre fra ti utvalgte landgrupper ble intervjuet, deriblant Bosnia-Hercegovina. Det er denne levekårsundersøkelsen som hovedsakelig er datagrunnlaget i dette kapitlet. Når vi sammenligner bosniernes svar i LKI med innvandrerens gjennomsnitt, mener vi gjennomsnittet for de ti gruppene. I tillegg supplerer vi med data fra Levekårsundersøkelsen fra 1996, og med de nyeste data som var tilgjengelig fra de offentlige registrene da denne rapporten ble skrevet. Opplysninger om befolkningen i alt er hentet fra diverse roterende levekårsundersøkelser. Det står mer i innledningskapitlet om hvordan undersøkelsen ble gjennomført og om datagrunnlaget, men fullstendig informasjon finnes i Gulløy (2008). De som ble intervjuet i LKI svarte på flere spørsmål enn de som er gjengitt her. I ”hovedrapportene” Blom og Henriksen (2008) og Blom (2008), er de ulike landgruppene svar på alle spørsmål i intervjuene omtalt.

11.1. Demografi og botid

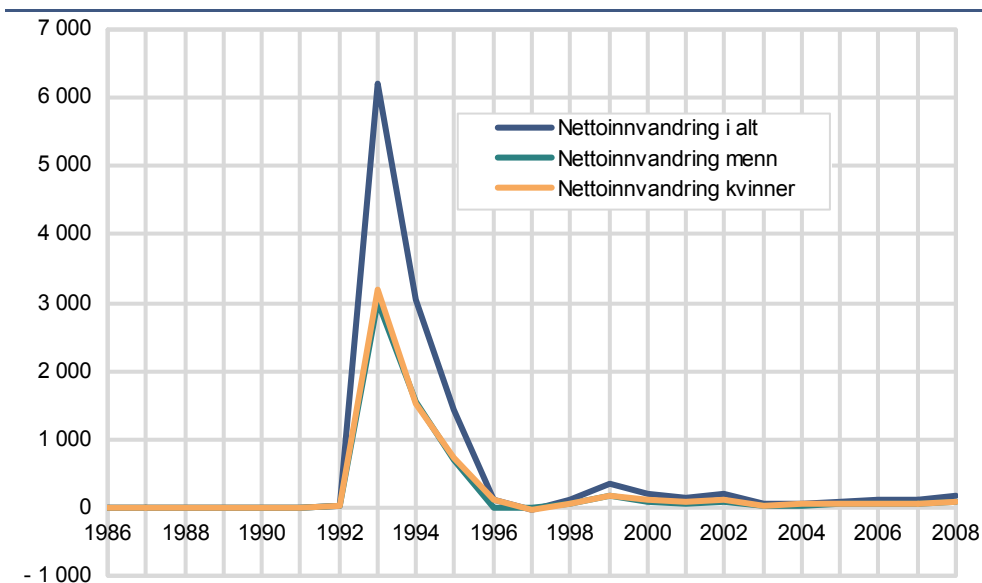
Gjennom registerstatistikken kjenner vi mye ”harde fakta” om bosniernes demografi, som hvor mange de er, hvor de bor, når de kom til Norge, og hvor gamle de er. I dette kapitlet skal vi kort gi en demografisk beskrivelse av bosniske innvandrere og deres barn, noe som er gjort langt grundigere i de to rapportene Henriksen 2007 og Pettersen 2009. Vi skal også si litt om hvor representative de bosnierne vi intervjuet i LKI er i forhold til bosnierne i Norge. Som vi skal se, er bosnierne ved inngangen til

2009 den niende største gruppen av innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre i Norge. De fleste kom på midten av 1990-tallet som hele familier.

11.1.1. Innvandret etter 1992

Den bosniske innvandringen til Norge skjedde i all hovedsak i perioden fra 1993 til 1996 (Figur 11.1 og Tabell 11.1). Den direkte foranledningen til denne innvandringen var at Bosnia-Hercegovina erklærte seg uavhengige av Jugoslavia i oktober 1991. I etterkant av uavhengighetserklæringen oppsto det krig mellom bosniere, kroater og serbiske separatister støttet av Jugoslavia. Som følge av krigen på Balkan i denne perioden ble mange drevet på flukt.

Figur 11.1. Årlig nettoinnvandring av statsborgere av Bosnia-Hercegovina, etter kjønn. 1986-2008. Absolutte tall

Kilde: Befolkningsstatistikk, Statistisk sentralbyrå

Tabell 11.1. Inn- ut- og nettoinnvandring av kvinnelige og mannlige statsborgere av Bosnia-Hercegovina. 1986-2008. Absolutte tall

	Innvandring			Utvandring			Nettoinnvandring		
	I alt	Menn	Kvinner	I alt	Menn	Kvinner	I alt	Menn	Kvinner
1992	35	24	11	0	0	0	35	24	11
1993	6215	3031	3184	13	6	7	6202	3025	3177
1994	3244	1633	1611	193	92	101	3051	1541	1510
1995	1726	850	876	286	144	142	1440	706	734
1996	1040	472	568	919	466	453	121	6	115
1997	586	285	301	611	288	323	-25	-3	-22
1998	494	225	269	381	173	208	113	52	61
1999	546	266	280	196	94	102	350	172	178
2000	355	167	188	155	74	81	200	93	107
2001	247	111	136	106	49	57	141	62	79
2002	277	123	154	81	35	46	196	88	108
2003	130	66	64	74	37	37	56	29	27
2004	133	60	73	65	33	32	68	27	41
2005	160	72	88	62	24	38	98	48	50
2006	133	64	69	30	11	19	103	53	50
2007	147	67	80	36	15	21	111	52	59
2008	198	102	96	22	9	13	176	93	83

Kilde: Befolkningsstatistikk, Statistisk sentralbyrå

Fra 1993 til 1996 var det en nettoinnvandring av bosniere på 10 500 til Norge. I toppåret 1993 var det 6 200 bosniere som innvandret til Norge. Ingen år, verken før eller siden, har det kommet like mange flyktninger til Norge som i 1993. Etter 1996 fikk innvandringen en brå stopp, og i 1997 var det flere bosniere som dro fra Norge enn som kom hit. Fra 1998 var igjen innvandringen høyere enn utvandringen, men nettoinnvandringen stabiliserte seg på et lavere nivå og har vært synkende fram til i dag. I perioden fra 1998-2008 var det årlig i snitt 250 bosniske statsborgere som innvandret til Norge.

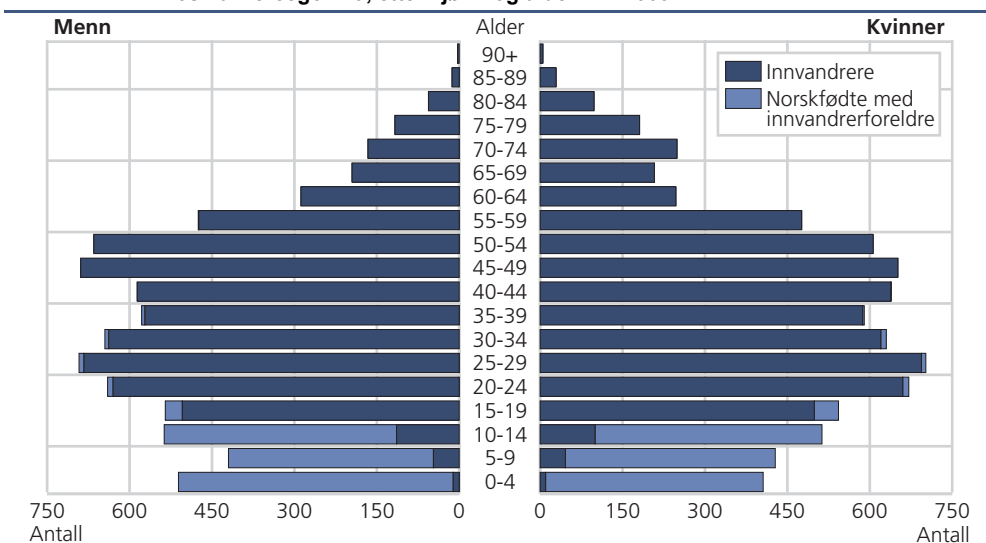
Blant bosniere som har innvandret til Norge har kjønns sammensetningen vært jevn. Det må sees i sammenheng med at det var mange familier som flyktet og de flyktet samtidig. Årsaken til det kan være at Bosnia-Hercegovina ligger i Europa og de geografiske avstandene er korte. Bosniere og andre flyktinger fra Balkan skiller seg dermed fra andre landgrupperinger som har kommet for å søke beskyttelse i Norge. Blant for eksempel somaliere kom det flest enslige menn i starten. Deretter kom flere somaliske kvinner i en periode senere.

11.1.2. Stabil men lav innvandring fra Bosnia-Hercegovina de siste ti årene

Ved inngangen til 2009 bodde det 15 700 med bakgrunn fra Bosnia-Hercegovina i Norge, i overkant av 13 000 innvandrere og snaut 2 700 norskfødte med bosniske foreldre. Disse utgjorde den niende største gruppen av innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre i Norge. Det var flere med bakgrunn fra Polen, Pakistan, Sverige, Irak, Somalia, Tyskland og Danmark bosatt i Norge (Tabell 11.1). Teller vi bare innvandrere, utgjør de fra Bosnia-Hercegovina også den 9. største gruppa.

I perioden fra 1999 til 2009 steg antall bosatte innvandrere med bakgrunn fra Bosnia-Hercegovina fra om lag 11 000 til 13 000, som følge av ganske beskjeden nettoinnvandring de siste årene (sammenlignet med perioden 1993-96). I samme periode har antallet norskfødte med bosniske foreldre blitt tredoblet, med en økning fra ca. 900 i 1999 til om lag 2 600 i 2009. Årsaken til denne økningen er at mange av bosnierne som kom til Norge på midten av 1990 var familier. Per definisjon er det bare de barna som slike familier har fått etter innvandring til Norge som regnes i gruppen av norskfødte med innvandrerforeldre. De i underkant av 2 700 norskfødte med bosniske foreldre er den 11. største gruppen av norskfødte med innvandrerforeldre i Norge.

Figur 11.2. Antall innvandrere fra Bosnia-Hercegovina og norskfødte med foreldre fra Bosnia-Hercegovina, etter kjønn og alder. 1.1.2009

Kilde: Befolkningsstatistikk, Statistisk sentralbyrå

Innvandrere fra Bosnia-Hercegovina har en befolkningsstruktur som skiller seg litt fra andre land med hovedsakelig flyktningeinnvandring. Riktignok er det ganske få gamle, men i motsetning til andre flyktingland som Irak og Somalia, har innvandrere fra Bosnia-Hercegovina en jevn kjønnsfordeling i de ulike aldergruppene.

Av alle personer med bakgrunn fra Bosnia-Hercegovina – innvandrere og norskfødte med bosniske foreldre, var 16 prosent norskfødte. Andelen norskfødte er relativt lav sammenlignet med en del andre flyktingegrupper, som for eksempel somaliere og vietnamesere. Årsaken til lavere andel norskfødte blant bosnierne er at de ikke har så lang botid og at de ikke får så mange barn som innvandrere fra for eksempel Somalia. De norskfødte med bosniske foreldre er også alle født etter 1996 og dermed en svært ung gruppe

Man måtte være minst 16 år for å komme med i LKI-utvalget. Av den grunn var det naturlig nok svært få (1 prosent av bosnierne som ble intervjuet) norskfødte med bosniske foreldre som ble intervjuet. Derfor vil vi her kunne bruke ”bosniere” og ”bosnisk innvandrer” uten at det blir misvisende.

11.1.3. Flest bosniere med botid mellom 8-15 år

Som nevnt i avsnittet ovenfor kom de fleste bosniere til Norge i perioden 1993 til 1996, og hadde derfor på tidspunktet da LKI ble gjennomført (i 2005/2006) en botid på mellom 10 og 13 år.

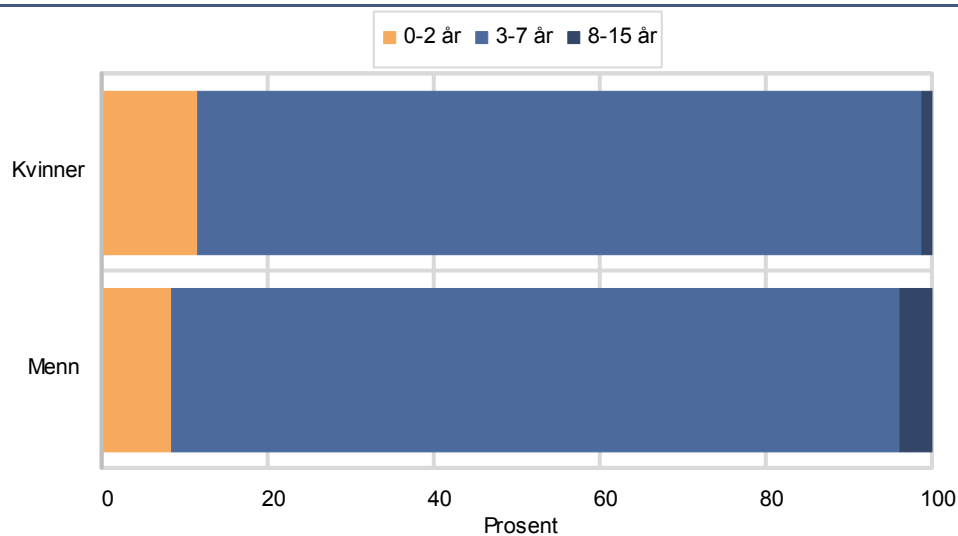
Tabell 11.2. Innvandrere fra Bosnia-Hercegovina, etter kjønn og botid. 1.1.2009

Botid	Menn	Kvinner	I alt	Andel kvinner
0-2 år	296	287	583	0,49
3-7 år	408	524	932	0,56
8-15 år	5 293	5 481	10 774	0,51
16 år og over	454	311	765	0,41
I alt	6 451	6 603	13 054	0,51

Kilde: Statistisk sentralbyrå, befolkningsstatistikk

Denne fordelingen for botid gjenspeiler seg blant respondentene i LKI. 85 prosent blant kvinnene og mennene med bakgrunn fra Bosnia-Hercegovina hadde en botid mellom 8-15 år (Figur 11.3). Median botid for bosniere i LKI er 12 år. Det er identisk med median botid for hele utvalget. Innvandrere i utvalget fra Somalia og Irak hadde en median botid på henholdsvis seks og fem år og var de to gruppene med klart kortest botid. Innvandrere fra Serbia og Montenegro (med mange kosovo-albanere) hadde noe kortere median botid enn bosnierne mens innvandrere fra Chile og Pakistan hadde lengst median botid (17 og 19 år) (Figur A2).

Figur 11.3. Innvandrere fra Bosnia-Hercegovina etter botid (ankomst år i parentes) og kjønn. Prosent

Kilde: Statistisk sentralbyrå, Levekår blant innvandrere 2005/2006

Bosniere vil videre i dette kapittelet sammenlignes for det meste med innvandrere med bakgrunn fra Serbia og Montenegro⁹⁸. Mange av dem som kom til Norge fra Serbia og Montenegro var flyktninger fra Kosovo. Kosovo-krigen startet som borgerkrig og utviklet seg til en internasjonal storkonflikt. Kosovo⁹⁹ var en provins sør i Serbia som var en del av Jugoslavia. Etter stadig serbisk undertrykkelse startet albanske separatister i 1996 med geriljakrigføring mot styresmaktene, noe som ble omtalt som frigjøringskrig av albanerne og terrorisme av serberne. I 1999 kom det

⁹⁸ Serbia og Montenegro er nå delt i to uavhengige stater, og Kosovo erklært i 2008 uavhengighet fra Serbia. Innvandrere fra Serbia og Montenegro har i all hovedsak bakgrunn fra området som i dag utgjør Kosovo. Mer om dette i kapittelet om Serbia og Montenegro.

⁹⁹ Kosovo erklærte seg som uavhengig stat i februar 2008. Norge sammen med f.eks. USA, Frankrike og Storbritannia har anerkjent Kosovos uavhengighet. Russland og Serbia har ikke anerkjent staten.

til krig mellom Jugoslavia og NATO. Omfattende bombing fra NATOs side, samtidig som albanere og serbere fortsatte å slåss på bakken, førte store befolkningsgrupper på flukt. Innvandrerne i Norge med opprinnelse fra Bosnia-Hercegovina og Serbia og Montenegro er dermed for en stor del flykninger etter oppløsningen og ulike konflikter i det tidligere Jugoslavia.

11.1.4. Svarprosent og representativitet

Det er mye interessant informasjon å hente fra feltarbeidet til LKI. Hvilke grupper var vanskelig å få tak i? Hvem foretrakk telefonintervju og å bli intervjuet på norsk? Er bosnierne som ble intervjuet representative for bosnierne som bor i Norge? Slike spørsmål er inngående behandlet i dokumentasjonsrapporten til levekårsundersøkelsen (Gulløy 2008). Her skal vi først og fremst se på likheter og forskjeller mellom bosnierne som deltok i LKI, og i hvilken grad de skiller seg bosnierne ellers.

Blant bosnierne som ble trukket ut, var det 68 prosent som deltok i undersøkelsen. Gjennomsnittet var 64 prosent for de ti gruppene. Det er ulike grunner til at de som er trukket ut til å delta ikke deltar. For innvandrere fra Bosnia-Hercegovina var det 24 prosent som ikke ønsket å delta, mens gjennomsnittet for de ti landgruppene var 22 prosent. For en del grupper var det et problem at personen ikke var å treffe på den adressen de sto oppført med i folkeregisteret, og vanligst var denne frafallsårsaken blant somalierne og iranerne (22 mot 12 prosent i snitt). For bosniere var det til sammenligning bare 5 prosent som ikke ble truffet på registrert adresse.

Kriteriene for å komme med i trekke populasjonen, det vil si dem som kunne bli trukket ut til å delta i levekårsundersøkelsen, var følgende:

- Måtte være innvandrere eller norskfødt med to innvandrerforeldre
- Måtte ha bakgrunn fra ett av de aktuelle ti landene
- Måtte ha bodd i Norge i minst to år per 1. september 2005
- Måtte være mellom 16 og 70 år den 1. januar 2006
- En del småkommuner ble utelatt fra trekkegrunnlaget, av praktiske og økonomiske hensyn¹⁰⁰

Er bosnierne vi intervjuet representative for bosnierne i Norge som fylte disse kriteriene? I og med at ikke alle vi trakk ut, faktisk ble intervjuet, er det ikke slik at bosnierne vi intervjuet er et nøyaktig speilbilde av det vi kaller *trekkepopulasjonen* av bosniere. Men de er langt fra noe vrengebilde. Analysene av utvalget viser at i det bosniske utvalget er menn svakt underrepresentert, og de mellom 25-39 er noe underrepresentert, mens de i aldergruppen over 40-54 år er noe overrepresentert. Også bosnierne i Oslo er noe svakere representert i utvalget enn i virkeligheten. Alt i alt konkluderer imidlertid Gulløy med at det for bosnierne er god representasjon, bortsett fra for noen aldergrupper (Gulløy 2008:34).

Ettersom resultatene bygger på opplysninger om et utvalg av befolkningen, er det knyttet en statistisk usikkerhet til dem. Og når vi deler opp i undergrupper, som menn og kvinner, eller sysselsatte og ikke-sysselsatte, blir usikkerheten særlig stor, og noen ganger så stor at vi ikke gjengir resultatene. Vi skal ikke i denne rapporten *signifikanteste* resultater og forskjeller, dvs beregne et tall som sier noe om med hvor stor sikkerhet vi kan si noe om populasjonen basert på svarene til dem vi intervjuet. Vi vil imidlertid poengtere det når prosenttall bygger på små tall, og unngå å gjengi resultater som er for usikre.

Dersom vi ikke nevner annet, er prosentandelen beregnet ut fra de 333 bosnierne vi intervjuet, 157 menn og 176 kvinner.

¹⁰⁰ I utgangspunktet er alle kommuner med mer enn 1 prosent av målpopulasjonen inkludert i trekkegrunnlaget, men dette er tillempet flere hensyn. På den ene siden er hensynet til kostnadsnivå og praktisk gjennomføring. På den annen side er det viktig med en høyest mulig dekningsgrad. Mer om dette i Gulløy 2008, side 5.

11.2. Bakgrunn fra Bosnia-Hercegovina

Bosniere skiller seg fra befolkningen i Norge generelt på mange områder. De fleste bosnierne er muslimer og de snakker bosnisk, som er et slavisk språk. Innvandrene fra Bosnia-Hercegovina skiller seg imidlertid på en del områder også fra andre innvandrere i Levekårsundersøkelsen ved at de, i likhet med dem fra Serbia og Montenegro, er født i Europa, har relativt høy sysselsetting og generelt gode levekår sammenlignet med andre innvandrere. En forklaring kan være at deres kulturelle og sosioøkonomiske bakgrunn, som europeere og med høyere utdanningsnivå enn mange andre innvandrergupper, gjør at deres deltakelse i samfunnet blir enklere.

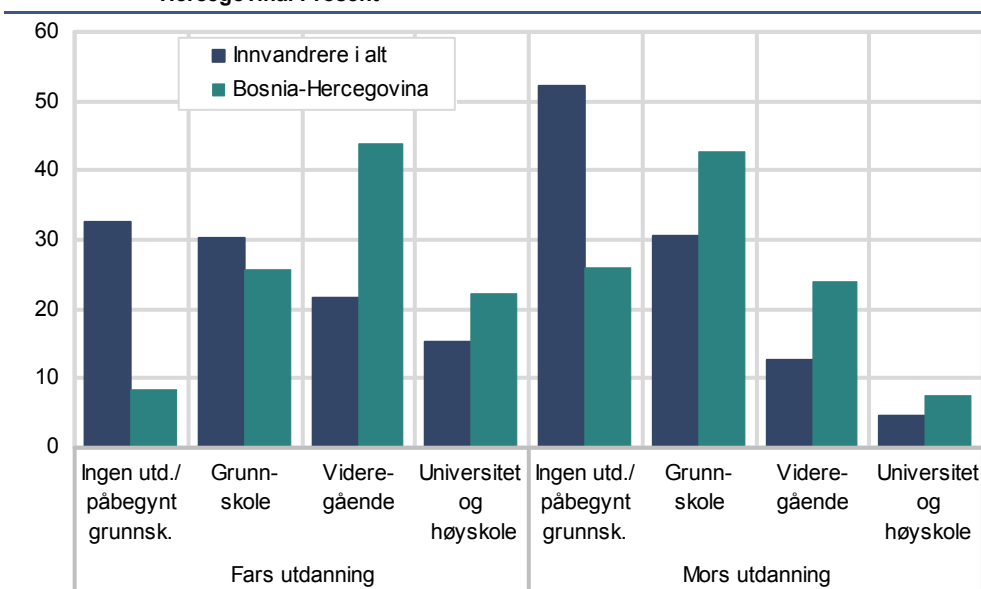
11.2.1. Halvparten vokst opp i en småby i hjemlandet

I LKI svarte 17 prosent av bosnierne at de var oppvokst på landsbygda, 47 prosent at de var oppvokst i småby og de resterende 36 prosent var vokst opp i en storby. Bosnierne er dermed sammen med innvandrere fra Pakistan, Tyrkia og Sri Lanka de minst urbane. I alle de andre landgruppene har mer en 40 prosent vokst opp i storby. For innvandrere fra Somalia, Irak, og Chile var andelen med bakgrunn fra storbyer langt høyere, og varierte mellom 70 og 82 prosent.

11.2.2. Foreldrene har høyere utdanning enn mange av de andre innvandrerguppene

Vi spurte de vi intervjuet som hadde kommet til Norge som voksne hvilken utdanning deres foreldre hadde. I alle gruppene var det fedrene som hadde høyest utdanning, og i snitt svarte mer enn halvparten at mor ikke hadde fullført grunnskole (Figur A4). Bosnierne som har kommet til Norge skiller seg ut ved å ha vokst opp i familier med et høyere utdanningsnivå enn de andre landgruppene. Bare foreldrene til innvandrere fra Chile hadde høyere andel med fullført videregående eller høyere utdanning enn det bosnierne hadde. Gjennomsnittlig er det et flertall av innvandlerne i LKI som har foreldre uten utdanning, eller med utdanning på grunnskolenivå som høyeste fullførte utdanning. Figur 11.4 viser at to av tre bosniske innvandrere er vokst opp med en far med minst videregående skole, og en av tre med en mor med minst videregående skole.

Figur 11.4. Foreldres høyeste fullførte utdanning, blant innvandrere som var minst 18 år ved ankomst. Innvandrere fra de ti landene i LKI i alt og innvandrere fra Bosnia-Hercegovina. Prosent¹

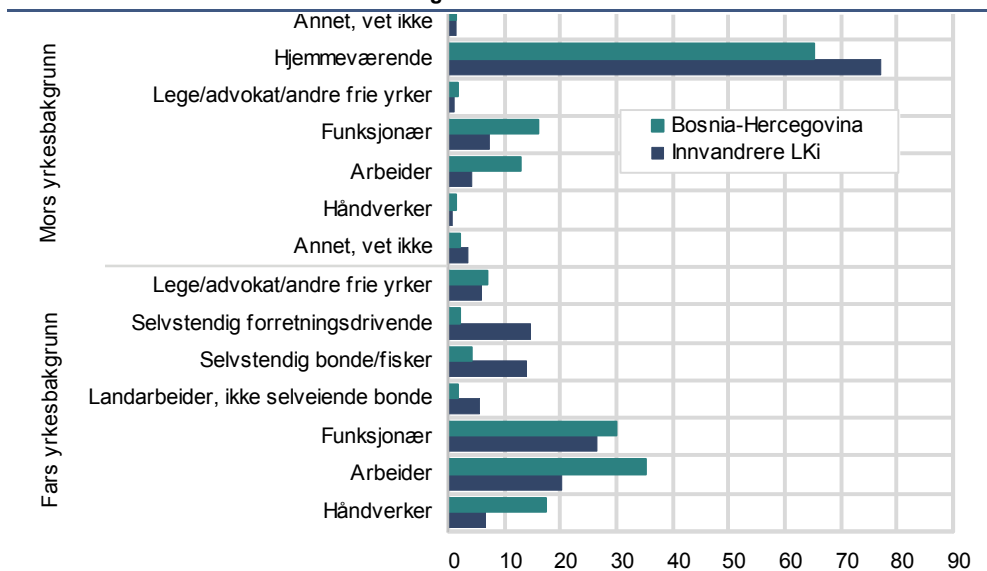

¹ N= 2039 for alle innvandrere i LKI og 237 for bosniere
Kilde: Statistisk sentralbyrå, Levekår blant innvandrere 2005/2006

11.2.3. Mange hjemneværende mødre

Det store flertall bosniere, som innvandrere ellers i LKI, hadde mødre som ikke var yrkesaktive i hjemlandet, men hjemneværende (Figur 11.5 og Figur A5). Det vanligste yrket for fedrene var å være arbeider, funksjonær eller håndverker. Sammenlignet med andre innvandrere i levekårsundersøkelsen var det færre bosniere hvis foreldre var selvstendig næringsdrivende, selvstendige bønder eller fiskere.

Figur 11.5. Foreldres yrke i opprinnelseslandet blant innvandrere fra Bosnia-Hercegovina som var minst 18 år ved ankomst. Innvandrere fra de ti landene i LKI i alt og innvandrere fra Bosnia-Hercegovina. Prosent¹

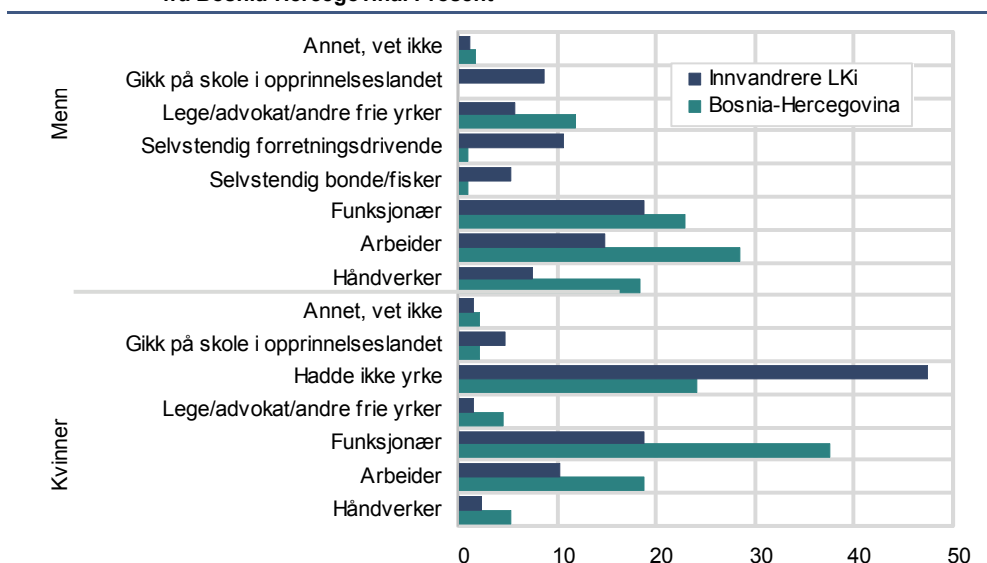

¹ N= 2039 for alle innvandrere i LKI og 242 for bosniere
 Kilde: Statistisk sentralbyrå, Levekår blant innvandrere 2005/2006

11.2.4. Mange håndverkere, arbeidere og funksjonærer fra Bosnia-Hercegovina

I undersøkelsen spurte vi om hvilket hovedyrke innvandrerne hadde i opprinnelseslandet, og vi har her sett på dem som var 18 år eller eldre da de kom til Norge. Blant kvinner med bakgrunn fra Bosnia-Hercegovina var den hyppigste yrkesbakgrunnen arbeider, funksjonær eller håndverker. Blant menn fra Bosnia-Hercegovina var funksjonær den dominerende yrkesbakgrunnen, etterfulgt av arbeider og håndverker (Figur 11.6).

Figur 11.6. Yrke i opprinnelseslandet blant menn og kvinner fra Bosnia-Hercegovina som var minst 18 år ved ankomst. Innvandrere fra de ti landene i LKI i alt og innvandrere fra Bosnia-Hercegovina. Prosent¹

¹ N= 951 for kvinner og 1155 for menn for alle innvandrere i LKI og N=133 for kvinner og 109 for menn for innvandrere fra Bosnia-Hercegovina
 Kilde: Statistisk sentralbyrå, Levekår blant innvandrere 2005/2006

11.3. Boforhold

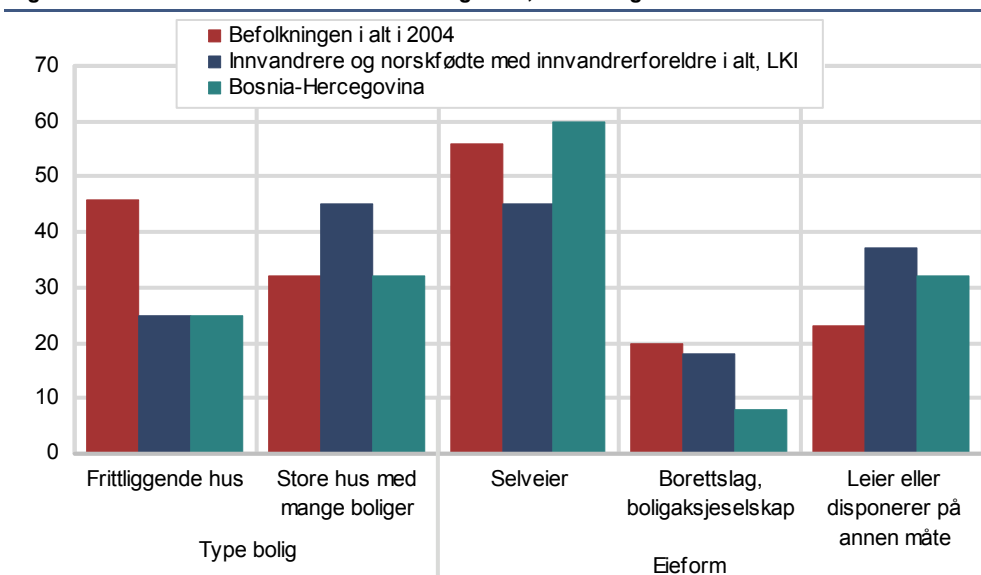
Fra befolkningsregisterne vet vi en del om hvor de fra Bosnia-Hercegovina bor og i hvor stor grad de flytter på seg. Vi skal her blant annet se på hvor vanlig det er blant bosniere å eie sin egen bolig, og å bo trangt, samt hva de selv mener om sine boforhold. Vi finner at innvandrere fra Bosnia-Hercegovina i stor grad eier sin egen bolig, og få bor trangt. For disse temaene er det ikke naturlig å se på forskjeller mellom kvinner og menn.

11.3.1. Eier sin egen bolig

Hva slags hustype folk bor i, eiendomsforholdet til boligen, hvilken størrelse boligen har i forhold til antall husholdsmedlemmer og hvordan boligen er kvalitetsmessig, er alle forhold som har betydning for levekårene. Litt forenklet kan ulike boligtyper og eiendomsforhold oppfattes som et hierarki med den selveide eneboligen øverst og den private hybelleiligheten eller kommunale leieboligen nederst. I en slik modell er det i hovedsak boligsøkernes økonomiske ressurser som avgjør hvor i hierarkiet den enkelte havner. Med bedre råd vil husholdningen normalt rykke oppover i bolighierarkiet. Men også andre forhold påvirker folks valg av bolig. Hvor mange personer og generasjoner som bor i husholdningen, personlige preferanser, og forventinger om framtida bidrar til å nyansere en slik enkel hierarkisk modell. I byer vil unge enslige foretrekke å bo trangere og mer sentralt, mens småbarnsfamilier verdsetter mer plass og tilgang på grøntarealer lenger fra sentrum. Her vet vi imidlertid lite om innvandreren selv for eksempel ønsker å bo i blokk, men vi vil si litt om hvor innvandrerne befinner seg i bolighierarkiet uten å ta hensyn til hvorvidt plasseringen i hierarkiet er selvvalgt.

Bosnierne er av innvandrergroppene som befinner seg øverst i bolighierarkiet blant dem vi intervjuet. Innvandrere med bakgrunn fra Bosnia-Hercegovina er de innvandrerne (sammen med vietnamesere) i undersøkelsen hvor flest, 60 prosent, eier sin egen bolig (Figur 11.7). Bosniere bor i gjennomsnitt noe trangere enn nordmenn flest, men har bedre plass i boligen sin enn alle de andre innvandrergroppene i undersøkelsen (Figur A8). De objektive målene på trangboddhet, gjenspeiles også i bosniernes subjektive oppfatning av boligen. 86 prosent oppgir at de synes boligen er passe stor, mot 76 prosent i hele befolkningen.

Figur 11.7. Innvandrere fra Bosnia-Hercegovina, etter boligforhold. Prosent

Kilde: Statistisk sentralbyrå, Levekår blant innvandrere 2005/2006 og Levekårsundersøkelsen 2004

Noe av årsaken til at bosnierne har relativt gode boforhold er trolig deres spredte bosetningsmønster. Det bor bosniere i alle fylker i Norge og i 272 av landets 430 kommuner. Flest bor i Oslo, men med unntak av de nordligste fylkene, bor det mange innvandrere fra Bosnia-Hercegovina spredt på Østlandet og Vestlandet. Siden en stor del av både bosniske menn og kvinner er i arbeid, og at de i større

grad bor i områder hvor boligprisene er lavere, kan forklare hvorfor bosnierne bor bedre og i større grad eier sin egen bolig enn andre innvandrere.

Få bosniere har opplevd diskriminering i boligmarkedet, noe som også kan bidra til å forklare at de bor relativt bra sammenlignet med andre grupper. I underkant av 10 prosent av innvandrere fra Bosnia-Hercegovina rapporterer om opplevd diskriminering i boligmarkedet. De er dermed den gruppen som sammen med innvandrere fra Sri Lanka og Pakistan, har minst negative erfaringer fra boligmarkedet (Figur A9). Dette henger trolig sammen med at mange bosniere eier sin egen bolig, mens innvandrere som i større grad leier boliger og har mindre yrkesinntekt oftere opplever diskriminering.

Innvandrere fra Bosnia-Hercegovina i norske kommuner

Det bor innvandrere i alle landets kommuner. I rapporten "Innvandrere i norske kommuner" beskrives 17 innvandrergruppers demografi og levekår i et utvalg kommuner, inkludert de fra Bosnia-Hercegovina (Pettersen 2009). Slik avdekkes for eksempel hvorvidt de med bakgrunn fra Bosnia-Hercegovina som bor i Stavanger skiller seg fra dem som bor i Bergen og Oslo. Rapporten kan gi kommuner og statlige myndigheter et bedre empirisk grunnlag for sin integreringspolitikk.

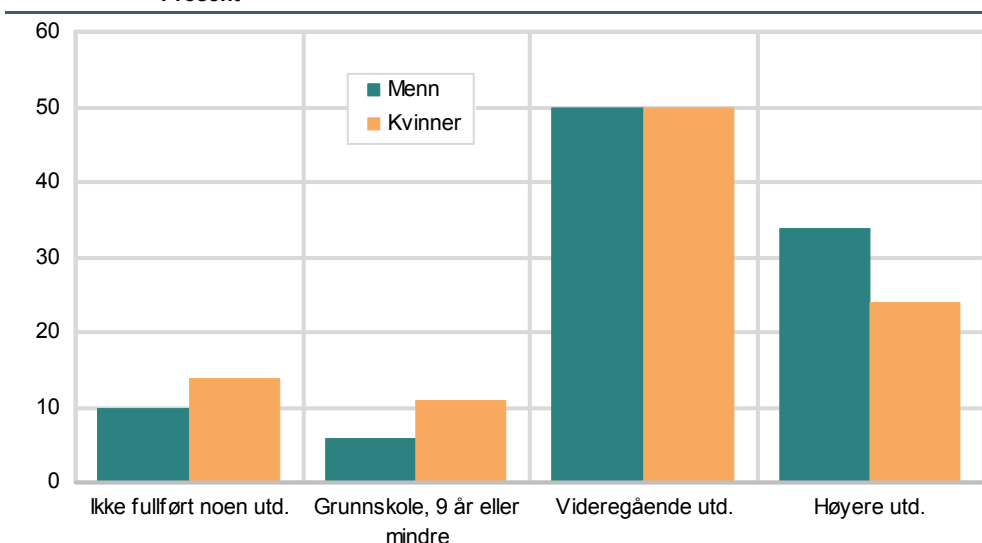
11.4. Utdanning og norskferdigheter

Gjennom registerstatistikken vet vi mye om innvandreres deltakelse i det norske utdanningssystemet, og her ser vi at bosniske innvandrere deltar i høy grad. Vi har imidlertid ikke noe system for å fange opp hva innvandrerne har tatt av utdanning i utlandet før de flytter til Norge, så dette er en viktig side ved innvandreres bakgrunn og kompetanse som vi vet lite om. Gjennom LKI har vi hatt mulighet til å spørre innvandrerne mer om deres utdanningsbakgrunn, og også om hvordan de vurderer egne norskferdigheter.

11.4.1. Halvparten av bosnierne hadde videregående som høyeste fullførte utdanning

Utdanningsnivået blant bosniere som kom til Norge etter fylte 18 år, var høyere enn for de fleste andre grupper vi intervjuet i LKI (Figur A10 og Figur A11). Halvparten hadde utdanning på videregående nivå, og andelen er lik for kvinner og menn (Figur 11.8). Det er også flere bosniske menn med høyere utdanning enn blant gjennomsnittet i levekårsundersøkelsen. Blant bosnierne var det dermed færre uten noen utdanning, eller kun med grunnskoleutdanning.

Figur 11.8. Utdanning tatt i utlandet blant innvandrere fra Bosnia-Hercegovina, og blant innvandrere i alt i LKI, som kom til Norge i alder av 18 år eller mer, etter kjønn. Prosent¹

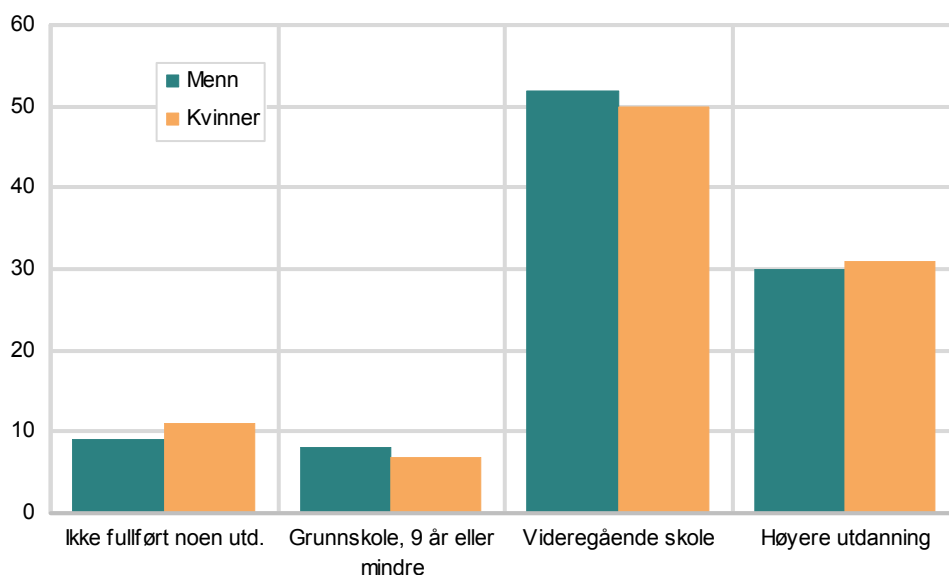
¹ N= 103 for menn og 128 for kvinner

Kilde: Statistisk sentralbyrå, Levekår blant innvandrere 2005/2006

11.4.2. Lite kjønnsforskjell i utdanningsnivå blant innvandrere fra Bosnia-Hercegovina

Bosniske innvandrere har, som andre innvandrere, hatt muligheten til å ta utdanning i Norge, enten grunnskole, videregående eller høyere utdanning. 10 prosent av bosnierne har fullført en høyere utdanning etter at de kom til Norge, mens 7 prosent har fullført videregående skole i Norge. Figur 11.9 viser utdanningsnivået, når vi slår sammen utdanningen tatt i utlandet, med utdanning tatt i Norge. Figuren viser vi at kjønnsforskjellen mellom kvinner og menn med bakgrunn fra Bosnia-Hercegovina er liten. I de andre landgrupperingene mangler gjennomsnittlig flere kvinner enn menn noen utdanning, og det er en tendens til at færre kvinner har høyere utdanning. For bosnierne er det gjennomgående et høyere utdanningsnivå, og kjønnsforskjellene er ubetydelige.

Figur 11.9. Innvandrere fra Bosnia-Hercegovina, etter kjønn og høyeste fullførte utdanning i/utenfor Norge. Prosent¹

Kilde: Statistisk sentralbyrå, Levekår blant innvandrere 2005/2006

11.4.3. Høy deltakelse i utdanningssystemet i Norge blant innvandrere fra Bosnia-Hercegovina

Innvandrere fra Bosnia-Hercegovina deltar i langt større grad i utdanningssystemet sammenlignet med innvandrere sett under ett. Høsten 2008 studerte hele 42 prosent av kvinner fra Bosnia-Hercegovina i alderen 19-24 år ved høyskoler/universitet, og det samme gjorde 34 prosent av mennene derfra. Både kvinner og menn lå langt over innvandrernes gjennomsnitt, som er 20 prosent for kvinner og 15 prosent for menn, og de lå også langt over deltakelsen blant dem fra Kosovo (henholdsvis 17 og 10 prosent).

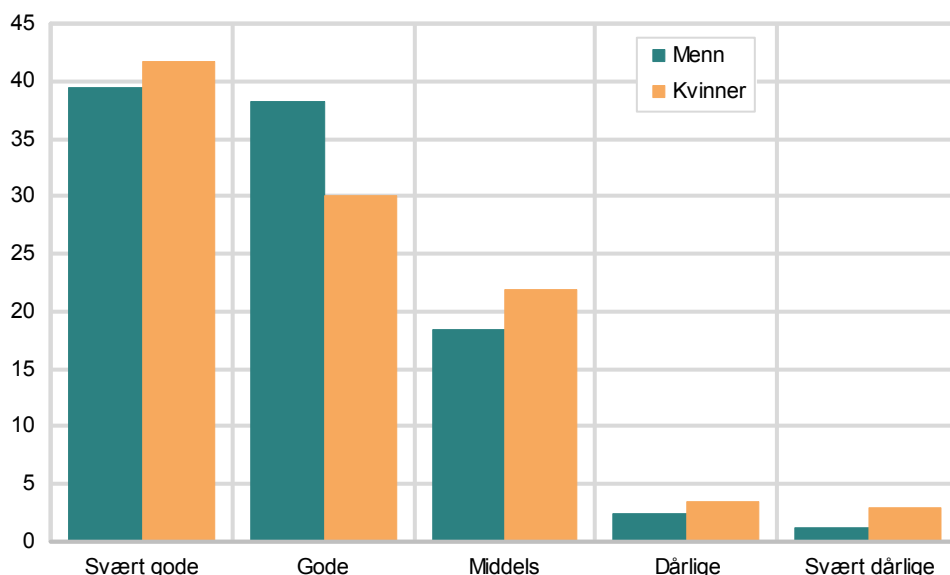
Også blant dem i slutten av tyveåra, er deltakelsen blant innvandrere fra Bosnia-Hercegovina høy. 13 prosent av mennene og 17 prosent av kvinnene i alderen 25-29 studerte høsten 2008. Blant alle innvandrere i samme alder er det henholdsvis 11 og 9 prosent. På videregående er også deltakelsen blant dem fra Bosnia-Hercegovina over innvandrernes gjennomsnitt. Ni av ti av dem mellom 16-18 år studerte, som befolkningens gjennomsnitt.

11.4.4. Innvandrere fra Bosnia-Hercegovina har gode norskkferdigheter

Innvandrere fra Bosnia-Hercegovina oppgir å ha de beste norskkunnskapene av alle i levekårsundersøkelsen blant innvandrere (Figur A12). Henholdsvis 78 og 72 prosent av bosniske menn og kvinner oppgir å ha svært gode eller gode norskkunnskaper (Figur 11.10). I hele utvalget var fordelingen mellom menn og kvinner 65 og 52 prosent som oppgav å ha svært gode eller gode norskkunnskaper. Det er bare 6

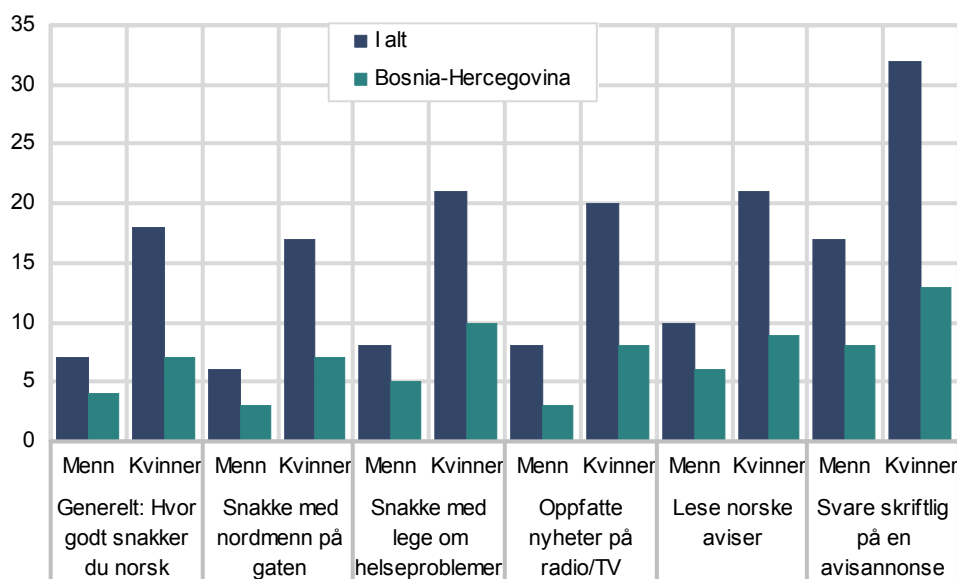
prosentpoengs differanse mellom kvinner og menn når vi ser på gruppen som oppgir gode eller svært gode norskeferdigheter. Blant innvandrere fra for eksempel Serbia og Montenegro er norskeferdighetene blant menn på nivå med innvandrere fra Bosnia-Hercegovina, men kvinner fra Serbia Montenegro oppgir mye dårligere norskeferdigheter enn kvinner fra Bosnia-Hercegovina. For Serbia og Montenegro er den tilsvarende differansen mellom kvinner og menn 24 prosentpoeng.

Figur 11.10. Vurdering av egne norskeferdigheter blant innvandrere fra Bosnia-Hercegovina som innvandret etter fylte 6 år, etter kjønn. Prosent¹

¹ N kvinner = 94, N menn=124
Kilde: Statistisk sentralbyrå, Levekår blant innvandrere 2005/2006

Figur 11.11. Andel som vurderer sine norskeferdigheter som dårlige/svært dårlige i gitte situasjoner blant innvandrere som innvandret etter fylte 6 år, etter kjønn. Bosnia-Hercegovina og innvandrere i alt i LKI. Prosent

Kilde: Statistisk sentralbyrå, Levekår blant innvandrere 2005/2006

Vurderingen av egne norskkunnskaper gjenspeiles i spørsmålene om norskeferdigheter i dagligdagse situasjoner. Figur 11.11 viser at innvandrere fra Bosnia-Hercegovina har færre problemer med norskeferdighetene enn innvandrere i gjennomsnitt. Det er spesielt innvandrerkvinner som oppgir å ha problemer med norskkunnskaper. En av tre innvandrerkvinner i LKI oppgir å ha dårlige eller svært dårlige norskkunnskaper når de skal svare skriftlig på jobbannonser. Blant kvinner

med bakgrunn fra Bosnia-Hercegovina er det også å svare på en jobbanonse som er mest utfordrende av situasjonene skissert i figuren. Andelen som vurderer sine norskkunnskaper som utilstrekkelige for dette formålet blant bosniske kvinner er 13 prosent.

11.5. Sysselsetting og arbeidsmiljø

Gjennom registerstatistikken har vi god informasjon om hvor mange som arbeider, er selvstendig næringsdrivende eller ledige, deres yrke, næring og inntekt. Men en del aspekter ved arbeidslivet får vi ikke informasjon om gjennom registrene, som for eksempel kvaliteten på arbeidet og arbeidsmiljøet. Her skal vi se at bosnierne er blant dem hvor flest er i jobb, oppgir bra arbeidsmiljø og hvor færrest av innvandrerne i undersøkelsen opplever trang økonomi.

11.5.1. Sysselsetting på gjennomsnittet

Per 4. kvartal 2008, var 68 prosent av mennene og 64 prosent av kvinnene fra Bosnia-Hercegovina registrert sysselsatt. Gjennomsnittet for innvandrere fra Afrika, Asia, etc.¹⁰¹ var 66 prosent for menn og 55 prosent for kvinner, altså lå de fra Bosnia-Hercegovina over gjennomsnittet. Av de ti gruppene vi ser på her, var det bare kvinner fra Chile som var mer yrkesaktive enn kvinner fra Bosnia.

Andre halvår 2008 sto Norge ovenfor en konjunkturedgang. Den hadde ikke fått full effekt på sysselsettingstallene per 4. kvartal 2008, som er de siste tallene vi har for innvandrernes sysselsetting når denne rapporten skrives. Nedgangen berørte i første rekke mannsdominerte næringer som industri og bygg- og anleggsarbeid. I likhet med de fleste andre innvandrergrupper bortsett fra dem fra nye EØS-land, er innvandrere fra Bosnia-Hercegovina i mindre sysselsatt i denne type næringer og ble derfor i første omgang mindre berørt enn for eksempel menn fra Polen.

Konjunkturedgangen vises bedre på ledighetstallene, som kommer fire ganger i året. Den registrerte arbeidsledigheten blant innvandrere fra Asia, Afrika, etc.¹⁰² gikk opp fra 3,2 prosent i mai 2008 til 5,4 prosent i mai 2009. I befolkningen unntatt innvandrere gikk den registrerte ledigheten opp fra 1,2 til 2,2 prosent. Blant innvandrere med bakgrunn fra Bosnia-Hercegovina var det i 2. kvartal 2009 5,4 prosent av arbeidstyrken som var ledige. Det var en økning på 2,2 prosentpoeng fra 2. kvartal 2008. Blant menn med bakgrunn fra Bosnia-Hercegovina var det en økning i arbeidsledighet fra 3,5 til 6,4 prosent i samme periode. For bosniske kvinner var det en økning i andel arbeidsledige fra 2,7 til 4,3 fra 2008 til 2009. Selv om arbeidsledigheten fremdeles er relativt lav innebar økningen fra 3,5 til 6,4 i arbeidsledighet for bosniske menn, en prosentvis økning på 82 prosent.

Da vi intervjuet deltakerne i levekårsundersøkelsen i 2005/2006, var Norge midt i en høykonjunktur, og den økonomiske virkeligheten rundt de intervjuede så derfor ganske annerledes ut enn når denne rapporten skrives.

11.5.2. En av fire med jobb var midlertidig ansatt

I LKI spurte vi om de vi intervjuet hadde inntektsgivende arbeid i forrige uke. Som Figur A13 og Figur 11.12 viser, svarte 65 prosent av kvinner fra Bosnia-Hercegovina bekræftende på spørsmålet, og 69 prosent av mennene. Bare menn fra Sri Lanka var i større grad sysselsatt, mens kvinnene fra Bosnia-Hercegovina hadde høyest sysselsetting av alle de ti landgruppene.

Kvinner fra Bosnia-Hercegovina har hele 13 prosentpoengs høyere sysselsetting enn kvinner fra Serbia og Montenegro. Dette er ikke overraskende, ettersom den formelle kompetansen de to gruppene hadde med seg i bagasjen var nokså ulik, hvor kvinner fra Bosnia-Hercegovina hadde noe høyere utdanning og oftere yrkes-

¹⁰¹ Dette gjennomsnittet gjelder innvandrere fra Asia med Tyrkia, Afrika, Latin-Amerika, Europa utenom EU/EFTA, Oseania utenom Australia og New Zealand

erfaring. De hadde også ett års lenger median botid i Norge enn kvinner fra Serbia og Montenegro. Slike forskjeller finner vi imidlertid også mellom mennene fra de to landene. Derfor er det nokså overraskende at menn fra Serbia og Montenegro har 6 prosentpoengs *høyere* sysselsetting enn menn fra Bosnia.

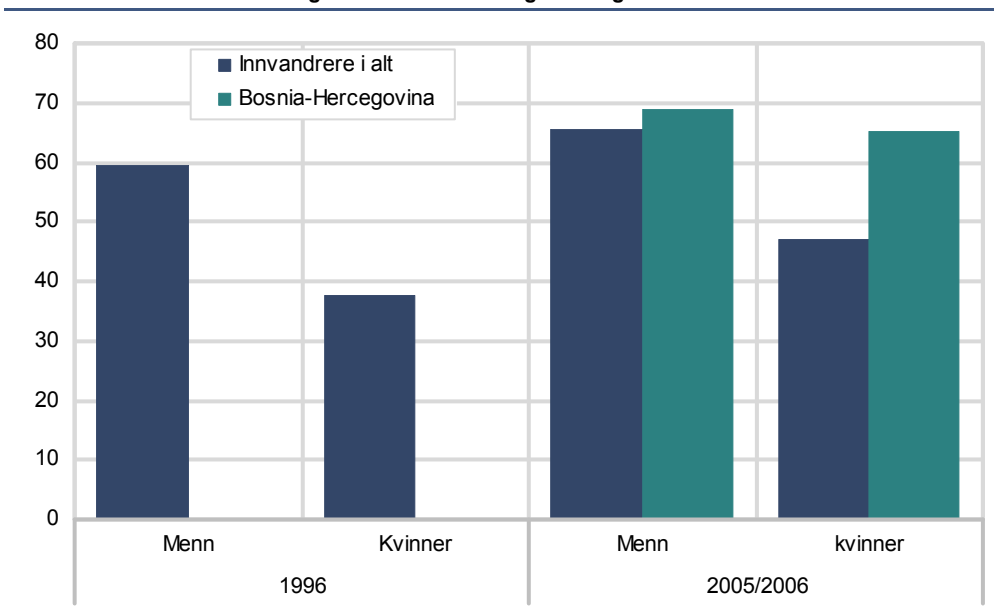
Av de som hadde jobb, scorer imidlertid de fra Bosnia-Hercegovina bedre på en del spørsmål som går på egenskaper ved arbeidet enn de fra Serbia og Montenegro. Her får vi ikke sammenlignet kvinner med kvinner og menn med menn, ettersom det er for få sysselsatte kvinner fra Serbia og Montenegro til at vi kan se spesielt på dem.

Midlertidig ansettelse vil si at stillingen er tidsmessig begrenset og ikke fast. 17 prosent av innvandrere fra Bosnia-Hercegovina var midlertidig ansatt, mens andelen midlertidig ansatte blant innvandrere fra Serbia og Montenegro var 27 prosent. Det var noe lavere andel midlertidig ansatte blant bosniske menn (15 prosent) enn blant bosniske kvinner (19 prosent). For bosnierne er andelen i midlertidig ansettelse lavere enn for alle innvandrerne (23 prosent) i undersøkelsen, mens det for de med bakgrunn fra Serbia og Montenegro var noe høyere andel (Figur A14).

De fleste, 82 prosent, syntes de hadde svært gode eller gode muligheter til å utnytte ferdigheter og kunnskaper i jobben, og det var liten forskjell mellom menn og kvinner fra Bosnia-Hercegovina på dette spørsmålet. Her scorer de fra Bosnia-Hercegovina høyere enn de fra Serbia og Montenegro og andelen innvandrere i alt, hvor andelen var 76 prosent. De fra Vietnam var mest fornøyd med hvordan jobben matchet kvalifikasjonene, de fra Sri Lanka og Somalia minst fornøyd (Figur A15).

Rapport om overkvalifisering
 I LKI spurte vi de sysselsatte om de selv syntes de fikk brukt sin kompetanse i arbeidet. SSB har tidligere gjort en registerbasert undersøkelse hvor vi ser på hvordan sysselsatte innvandreres kompetanse matcher deres arbeidsoppgaver etter *objektive* mål. Rapporten konkluderer med at innvandrere er overkvalifisert i langt større grad enn andre (Villund 2008).

Figur 11.12. Andel innvandrere og norskfødte med innvandrereforeldre med inntektsgivende arbeid i 1996 og 2006. Bosnia-Hercegovina og i alt i LKI. Prosent

Kilde: Statistisk sentralbyrå, Levekår blant innvandrere 1996 og 2005/2006

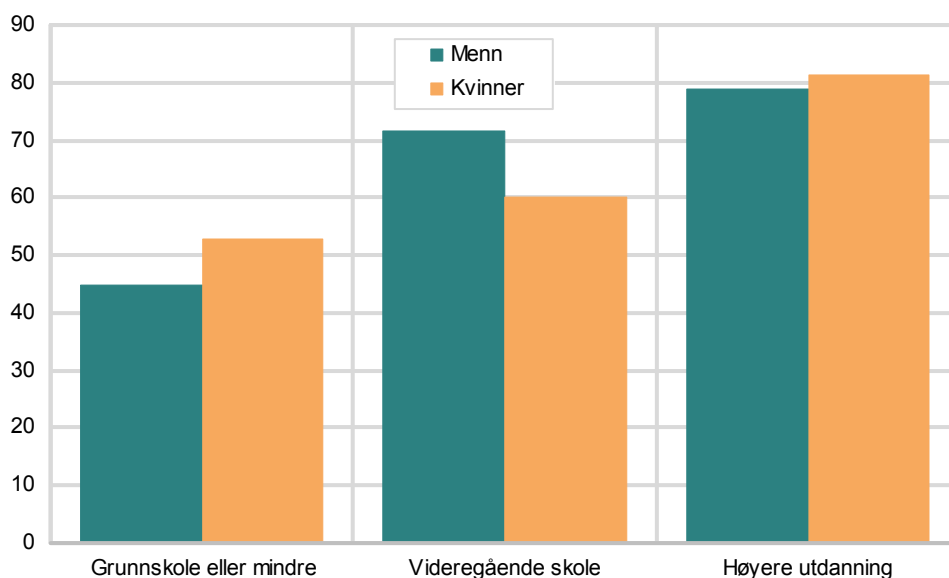
11.5.3. Høyere sysselsetting jo høyere utdanning

LKI har gitt oss en unik mulighet til å dokumentere sammenhengen mellom utdanning og sysselsetting blant innvandrere. Her ser vi på utdanningsnivået uavhengig av hvor utdanningen er tatt. Og det er helt tydelig at høyere utdanning gir høyere

grad av sysselsetting (Figur A16). Er det slik også for personer fra Bosnia-Hercegovina, kvinner som menn? Figur 11.13 viser at yrkesdeltakelsen øker med høyere utdanning blant innvandrere fra Bosnia-Hercegovina. Kjønnsforskjellen i sysselsettingsandel er, som vi har vist ovenfor, liten, og når vi fordeler andel sysselsatte etter utdanningsnivå viser figuren at kjønnsforskjellene i liten grad varierer med utdanningsnivå. For dem med utdanning på videregående er det høyere sysselsetting blant menn, mens det blant dem med grunnskoleutdanning er noe høyere andel sysselsatte blant kvinner.

Det kan tenkes at sammenhengen mellom utdanning og sysselsetting er delvis spurriøs – for eksempel at de med høyere utdanning også har vært lenger i Norge enn de med lavere utdanning, slik at sysselsettingsforskjellene også er et resultat av forskjeller botid. For å avdekke den ”rene” effekten av utdanning for innvandrere i LKI, viser vi til en kommende rapport som gjennom en multivariat analyse finner at utdanning har en selvstendig positiv effekt på sysselsettingen.¹⁰³

Figur 11.13. Andel sysselsatte blant innvandrere fra Bosnia-Hercegovina, etter utdanningsnivå og kjønn. Prosent¹

¹ N grunnskole menn=29, N grunnskole kvinner=34, N videregående/høyere menn=128, N videregående/høyere kvinner=142.

Kilde: Statistisk sentralbyrå, Levekår blant innvandrere 2005/2006

11.5.4. 44 prosent med ensidig arbeid

Blant de sysselsatte, var de fra Bosnia-Hercegovina nær gjennomsnittet når det gjelder å styre egen arbeidsdag, dvs. i hvilken grad de selv får styre pauser (Figur A18). 32 prosent svarer at de sjelden eller aldri kan bestemme dette selv, mens 45 prosent kan det nesten hele tiden. Det er ikke vesentlige forskjeller mellom forskjeller mellom kvinner og menn med bakgrunn fra Bosnia-Hercegovina, men generelt er det slik at menn i større grad enn kvinner får bestemme pauser selv.

Samtidig hadde 35 prosent av de sysselsatte fra Bosnia-Hercegovina et arbeid som nesten hele tiden besto i gjentatte arbeidsoppgaver, noe færre enn gjennomsnittet (Figur A17). De fra Serbia og Montenegro har i større grad ensidig arbeid. I hele utvalget er det slik at menn i noe større grad rapporterer om ensidig arbeid, men for menn og kvinner fra Bosnia-Hercegovina er ikke differansen signifikant forskjellig.

11.5.5. Relativt få opplevde arbeidet som en psykisk påkjenning

Hver åttende sysselsatt med innvandrerbakgrunn opplever i høy grad arbeidet som en psykisk påkjenning – mot bare en av 25 sysselsatte i befolkningen i alt. Det var

¹⁰³ Analysene er gjort av forsker Svein Blom ved Statistisk sentralbyrå, og publiseres i 2010.

relativt små forskjeller landgruppene i mellom i hvilken grad de opplever arbeidet som en psykisk påkjenning (Figur A19). Selv om fire av ti sysselsatte fra Bosnia-Hercegovina synes arbeidet i høy eller noen grad er en psykisk påkjenning, i likhet med de fra Serbia og Montenegro, er disse blant gruppene som i minst grad opplever det slik. Blant bosnierne var det ingen kjønnsforskjell av betydning på dette spørsmålet.

Innvandrerens arbeidsmiljø

I intervjuene stilte vi flere spørsmål om innvandrerens arbeidsmiljø enn spørsmålene som er referert her. Dette kan du lese mer om i Blom og Henriksen (2009). I tillegg har Statens arbeidsmiljøinstitutt brukt data fra LKI for å se nærmere på arbeidsmiljøfaktorer som kan ha betydning for helse og trivsel blant den sysselsatte delen av innvandrerbefolkningen. Rapporten "Arbeidsmiljø blant innvandrere" viser at det er til dels store forskjeller i hvordan innvandrere og yrkesbefolkningen som helhet opplever arbeidsmiljøet, selv innenfor samme yrkesgruppe (Tynes og Sterud 2009).

11.5.6. Relativt få har opplevd diskriminering ved ansettelse

I LKI stilles alle respondentene spørsmålet: *Har du i løpet av de siste fem årene på grunn av din utenlandske bakgrunn ikke fått en jobb som du har søkt på og var kvalifisert for?* Her har vi bare inkludert de som på intervjutidspunktet var i arbeid, midlertidig fraværende fra arbeid eller som i løpet av det siste året har vært arbeidsledig og på jakt etter arbeid. Hensikten er å avgrense analysen til de som vi vet er aktive i arbeidslivet.

Innvandrere fra Bosnia-Hercegovina hadde opplevd slik diskriminering i noe mindre grad enn gjennomsnittet. 15 prosent hadde opplevd dette, mot 21 prosent i gjennomsnitt. Det var flere menn (24 prosent) som hadde opplevd diskriminering ved ansettelse enn kvinner (16 prosent) i hele utvalget, men for innvandrere fra Bosnia-Hercegovina var det ingen kjønnsforskjell på dette spørsmålet. De fra Vietnam og Sri Lanka har i minst grad opplevd slik diskriminering, rundt en av ti hadde opplevd det, mens det blant somalierne var fire av ti (Figur A21).

11.6. Økonomi

Inntekten til innvandrere fra Bosnia-Hercegovina er den høyeste blant dem vi intervjuet i LKI, og deres husholdninger var i gjennomsnitt mindre enn husholdningene til de andre landgruppene. Hvordan opplever de fra Bosnia-Hercegovina selv sin økonomiske situasjon?

11.6.1. Husholdninger på størrelse med en gjennomsnittlig husholdning.

Mange personer bor i en husholdning med andre mennesker, hvor en deler på inntekter og utgifter. Dette har betydning for hvordan vi kan betrakte folks økonomiske levekår. Sagt med andre ord; hvordan vi opplever vår økonomi avhenger ikke bare av egen inntekt og forbruk, men også inntekten og forbruket til de eventuelt lever sammen med. Før vi går videre med å si noe om hvordan de fra Bosnia-Hercegovina vi intervjuet opplever egen økonomi, vil vi derfor si litt om hvordan deres husholdninger ser ut i følge registerstatistikken.

Når vi i statistikken beskriver husholdninger, ser vi ofte på *antall personer* som bor i husholdningen, eller vi kan se på *husholdningstypen*, det vil si hvorvidt husholdningen består av en som bor alene, foreldre med barn, flere familier, etc.

Ser vi først på *antall personer*, bor det i den typiske bosnisk husholdningen 2,5 personer, mot 2,2 personer i den gjennomsnittlige husholdningen i Norge. Sammen med de fra Chile og Iran, bor de fra Bosnia-Hercegovina i de minste husholdningene i utvalget. De med bakgrunn fra Pakistan og Kosovo bor i de største husholdningene av de ti gruppene vi ser på (Figur A23).

13 prosent av de bosniske innvandrerne og norskfødte barn av bosniere bor alene. Dette er noe lavere enn andelen for hele befolkningen, og innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre generelt. Den vanligste husholdningstypen er par med barn (55 prosent), mens andelen som bor i flerfamiliehusholdninger er noe høyere blant personer med Bosnia-Hercegovina som landbakgrunn enn for befolkningen generelt. Derimot er det mindre vanlig blant personer med bosnisk landbakgrunn og innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre generelt å bo med partner uten barn, sammenlignet med hele befolkningen.

Statistikken over husholdningstype og - størrelse

Vi deler her personer inn i fem ulike husholdningstyper: Aleneboere, par uten barn, mor eller far med barn, flerfamiliehusholdning og andre husholdninger (ikke privathusholdninger). For mer informasjon om husholdningsvariablene, se kapittel 1.4 Figur A23 og Figur A24.

Tall på husholdningsstørrelse er fra registerdata per 1.1.2009, mens tall på husholdningstype er hentet fra rapporten Pettersen (2009) og er fra 1.1.2008. I tall på husholdningsstørrelse brukes betegnelsen innvandrere om innvandrere fra alle land, mens i husholdningstype brukes betegnelsen bare om personer med bakgrunn fra det vi tidligere kalte "ikke-vestlige" land. Dette inkluderer personer fra landene i Asia, Afrika, Latin-Amerika, Oseania unntatt Australia og New Zealand og land i europa utenfor EU-15 og Norden.

11.6.2. 204 000 kroner per forbruksenhet

Som vi nettopp så, er bosniske husholdninger ganske like i størrelse og type som befolkningen i gjennomsnitt. Mens befolkningen i alt har en median husholdsinntekt etter skatt per forbruksenhet¹⁰⁴ på nær 240 000 kroner, er de fra Bosnia-Hercegovina nede på 204 000 kroner (Figur A22). Sammen med innvandrere fra Sri Lanka har de fra Bosnia-Hercegovina likevel høyest inntekt per forbruksenhet, mens de fra Irak og Somalia har lavest inntekt av de utvalgte landgruppenene i levekårsundersøkelsen (LKI).

Hva er en forbruksenhet?

Beregningen av antall forbruksenheter skjer i henhold til en såkalt *ekvivalensskala*. Skalaen angir hvor mange ganger større inntekten antas å måtte være i et flerpersongshushold enn i et enpersongshushold for at de skal ha lik (*ekvivalent*) økonomiske velferd. Det er ingen faglig enighet om hvilken ekvivalensskala som er den beste. Uenigheten dreier seg om betydningen av stordriftsfordeler. Det eksisterer derfor flere forslag til skalaer. I Figur A22 er den såkalte EU-skalaen lagt til grunn. EU-skalaen gir første voksne forbruker i husholdet vekt lik 1, neste voksne vekt lik 0,5, mens hvert barn får vekt lik 0,3. Et hushold med for eksempel to voksne og to barn får da sum forbruksvekter lik 2,1. Det betyr at de må ha 2,1 ganger større inntekt enn en enslig for å ha samme økonomiske velferd.

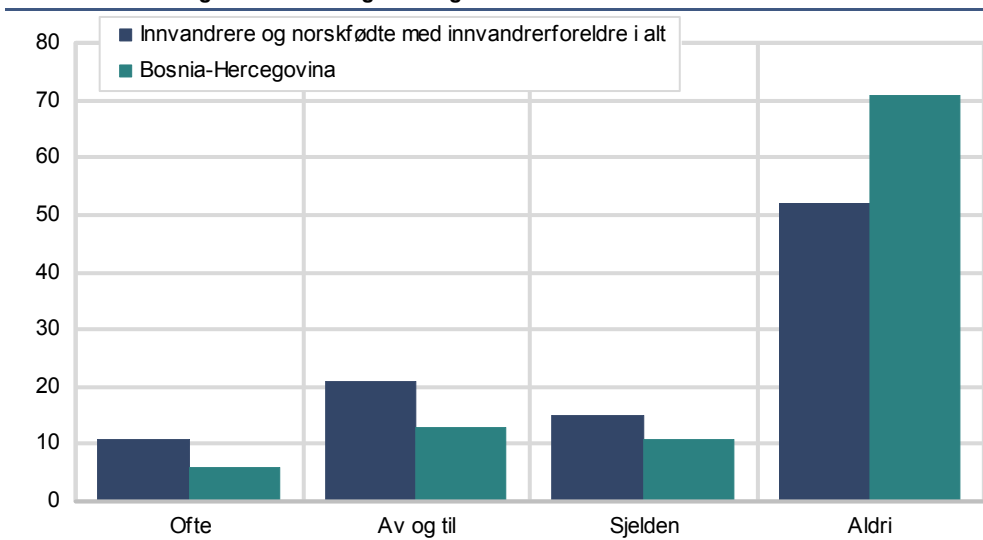
11.6.3. 57 prosent har ingen problemer med løpende utgifter

I 2005/2006 svarte 71 prosent av de fra Bosnia og Hercegovina vi intervjuet at de aldri hadde hatt problemer med å klare løpende utgifter til mat, transport og bolig de siste 12 månedene, mens 6 prosent ofte hadde hatt slike problemer (Figur 11.14). Sammen med innvandrere fra Vietnam oppgav de fra Bosnia-Hercegovina å ha minst økonomiske bekymringer. (Figur A25).

Innvandrere fra Somalia og Irak opplever i minst grad at de har kontroll med økonomien, noe som selvsagt henger samme med at disse gruppene har lavest inntekt.

¹⁰⁴ Når husholdningene sorteres i stigende rekkefølge etter husholdningsinntekten, er medianinntekten den inntekten husholdningen i midten har.

Figur 11.14. Andel innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre som i løpet av de siste 12 månedene har hatt vansker med å klare løpende utgifter til mat, transport og bolig. Bosnia-Hercegovina og i alt i LKI. Prosent

Kilde: Statistisk sentralbyrå, Levekår blant innvandrere 2005/2006 og Levekår blant innvandrere 1996

11.7. Arbeid i hjemmet

En families økonomiske situasjon avhenger ikke bare av inntekt i form av penger, men også av tilgangen på ubetalte, hjemmeproduerte varer og tjenester. I husholdningen produseres goder som barnepass og mat på bordet. Hjemmeproduerte goder er et tillegg til familiens forbruksmuligheter utover det som kjøpes for arbeidsinntekten. Arbeid i hjemmet er noe vi vet lite om fra registerstatistikken, men noe vi fikk anledning til å spørre innvandrerne om i LKI. Her skal vi blant annet se at kvinner fra Bosnia-Hercegovina bruker langt mer tid på husarbeid enn menn fra samme land.

11.7.1. Halvparten mottok kontantstøtte i 2008

Ettersom vi ikke har individstatistikk for bruk av barnehager, vet vi ikke hvor vanlig det er at barn med bakgrunn fra Bosnia-Hercegovina går i barnhage. Vi kjenner imidlertid til kontantstøttebruken blant barn i "kontantstøttealder". Blant barn som er 1 og 2 år, som har bakgrunn fra Bosnia-Hercegovina, brukte fem av ti kontantstøtte i 2008, noe som er færre enn gjennomsnittet for barn i denne alderen med bakgrunn fra Afrika, Asia, etc (seks av ti).¹⁰⁵ Dette er imidlertid en høyere andel sammenlignet med alle barn i kontantstøttealder i Norge (tre av ti) (Figur A27).

11.7.2. Kvinner bruker mest tid på husarbeid

Innvandrere bruker mer tid på husarbeid enn befolkningen ellers. Mens i gjennomsnitt 21 prosent av innvandrerne i LKI bruker mer enn 20 timer på husarbeid i uka, gjelder dette 7 prosent i hele befolkningen. Både i befolkningen i alt og blant innvandrerne, er det kvinner som bruker mest tid på arbeidet i hjemmet. Mens 8 prosent av innvandrer menn anslår at de bruker mer enn 20 timer i uka, gjelder det 39 prosent av kvinnene. I befolkningen i alt henholdsvis 1 prosent og 12 prosent. Som husarbeid regner vi matlaging, rengjøring, vask og stell av tøy, men ikke pass av barn, syke, og lignende. Det vil si at også såkalt "vedlikeholdsarbeid" ikke er med, som hagearbeid, reparasjoner og oppussing. Dette er arbeid menn tradisjonelt bruker langt mer tid på enn kvinner (Vaage 2002).

Selv om det teoretisk vil være en sammenheng mellom hvor mye tid en bruker på betalt arbeid og tiden en bruker på ubetalt arbeid i hjemmet, viser svarene fra levekårsundersøkelsen at en slik sammenheng ikke nødvendigvis er så sterk. Blant annet var det kvinner med bakgrunn fra Somalia og Sri Lanka som brukte mest tid på husarbeid av "våre" landgrupper, og dette er grupper som befinner seg i hver sin ende av sysselsettingsskalaen. Forskjellene skyldes nok også at *normen* for kjønns-

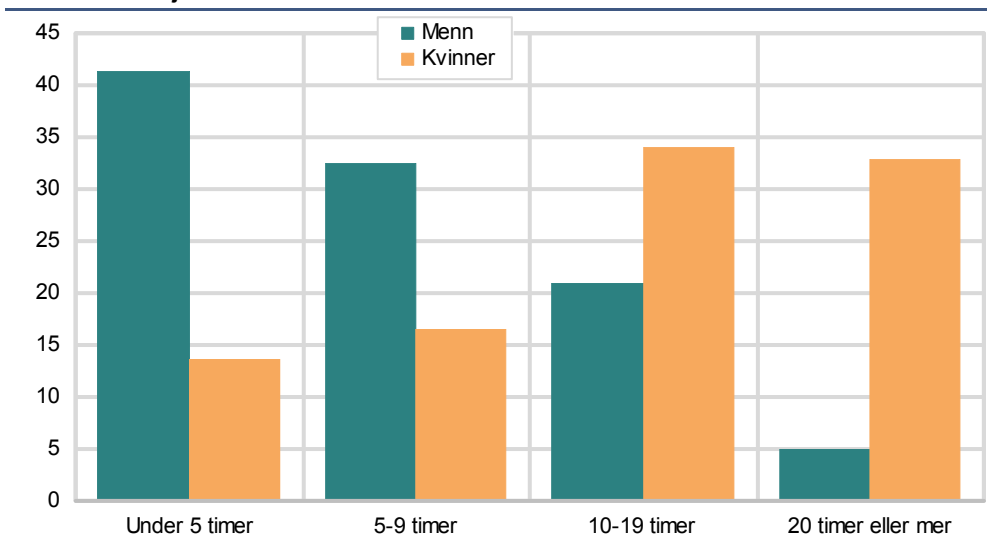
¹⁰⁵ Dette gjennomsnittet gjelder innvandrere fra Asia med Tyrkia, Afrika. Latin-Amerika, Europa utenom EU/EFTA, Oseania utenom Australia og New Zealand

fordeling av husarbeid varierer sterkt med landbakgrunn, men også andre forhold spiller inn, som hvor store familiene er.

Forskjellen mellom menn og kvinner fra Bosnia-Hercegovina i tid brukt på husarbeid er stor. Mens 33 prosent av kvinnene fra Bosnia-Hercegovina bruker 20 timer eller mer i uka på husarbeid, bruker bare fem prosent av mennene så mye tid. Både menn og kvinner ligger omtrent på gjennomsnittet i LKI (Figur 11.15). I andre grupper, som blant dem fra Iran og Chile, er kjønnsforskjellen langt mindre, men det er fordi kvinnene fra disse landene bruker mindre tid enn gjennomsnittet, ikke fordi mennene bruker mer (Figur A28). Mest tid på husarbeid bruker kvinner fra Sri Lanka, mens kvinner fra Pakistan og Irak kommer på andre plass.

At innvandrene bruker mer tid på husarbeid enn gjennomsnittet i befolkningen, henger trolig delvis sammen med at de i mindre grad er yrkesaktive – og derfor har mer tid å bruke på arbeid hjemme. Også for de fra Bosnia-Hercegovina kan forskjeller i tidsbruk delvis skyldes at menn fra Bosnia-Hercegovina i noe større grad er sysselsatt enn kvinner fra Bosnia-Hercegovina, slik at kvinnene har mer tid å bruke på husarbeid. Men også om vi sammenligner tiden brukt på husarbeid blant kvinner og menn med arbeid og kvinner og menn uten arbeid, så bruker kvinner langt mer tid enn menn.

Figur 11.15. Antall timer brukt på husarbeid blant innvandrere fra Bosnia-Hercegovina, etter kjønn. Prosent

Kilde: Statistisk sentralbyrå, Levekår blant innvandrere 2005/2006

11.8. Deltakelse i valg og organisasjonslivet

Gjennom manntallsundersøkelser i forbindelse med de siste valgene, har vi kunnet undersøke valgdeltakelsen blant innvandrere, slik at vi vet mye om hvordan de stemmer ved valg (Aalandslid 2006, 2008). Ellers vet vi lite fra andre kilder om deltakelse i vid forstand blant innvandrere, altså om deltakelsen i organisasjoner, i partipolitikken, i idrett, etc. I LKI ble de vi intervjuet stilt en rekke spørsmål om slik deltakelse. Som vi skal se under, var det relativt lite vanlig blant dem fra Bosnia-Hercegovina å være medlem av ulike typer organisasjoner.

11.8.1. Kun en av tre stemte ved stortingsvalget

Flyktninger fra Balkan hadde en svært lav valgdeltakelse ved stortingsvalget i 2005, og de fra Bosnia-Hercegovina hadde en valgdeltakelse på 40 prosent. Serbia og Montenegro hadde lavest deltakelse av alle land med 32 prosent, mens Makedonia lå på 37 prosent. Gjennomsnittet for innvandrere var 53 prosent. Sammenlignet med valget i 2001 gikk valgdeltakelsen blant dem fra Bosnia-Hercegovina ned med 9 prosentpoeng, og den sank også blant innvandrere fra Serbia og Montenegro. Den lave valgdeltakelsen er overraskende, ettersom flyktninger fra Balkan er

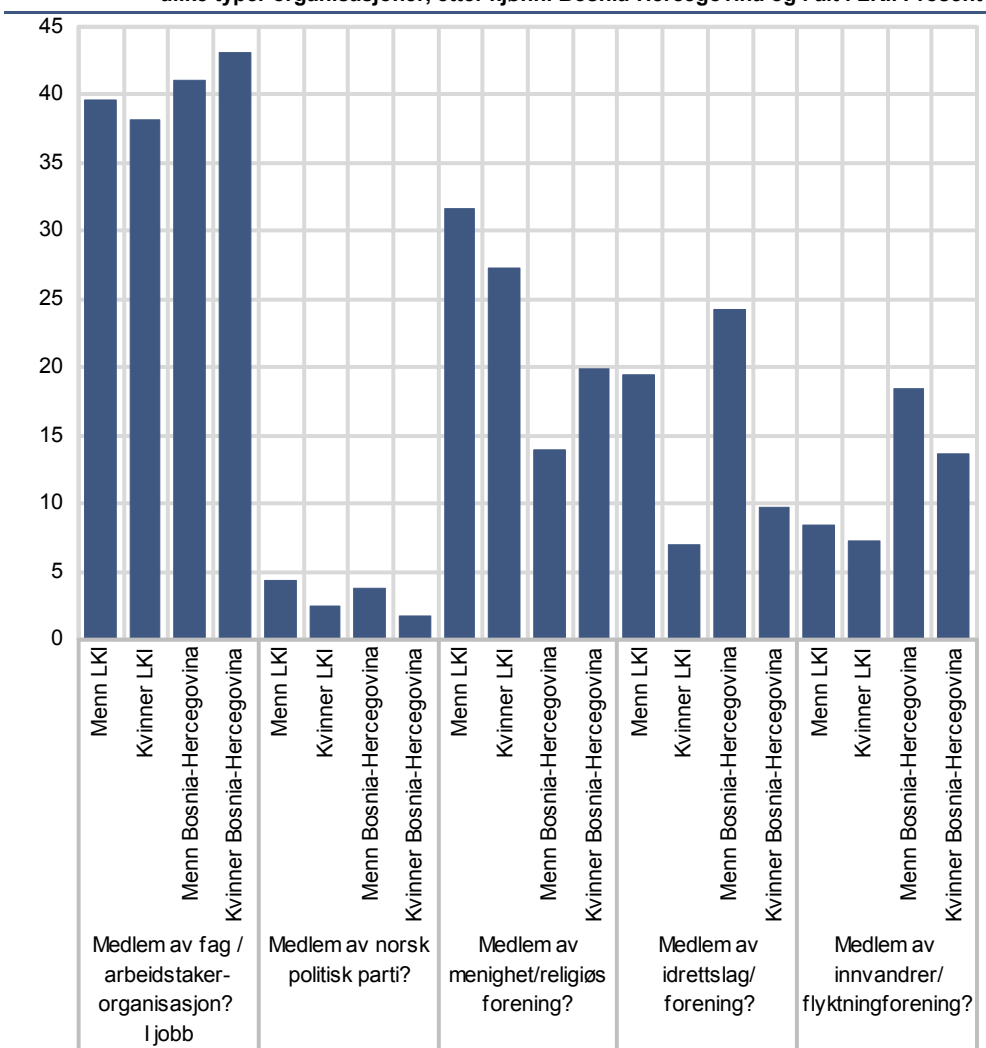
relativt godt integrert i arbeidsmarkedet og andre områder. Det er ofte en høy grad av samvariasjon mellom inkludering på andre samfunnsområder og høy valgdeltakelse. Det går et skille mellom de første arbeidsinnvandrerne som kom på 1960-tallet som har en høy deltakelse på nær 60 prosent, og flyktningene som kom på 1990-tallet som har en valgdeltakelse lavere enn 30 prosent (Aalandslid 2006). I det denne rapporten gikk i trykken, kom det tall på innvandrerens deltakelse ved stortingsvalget i 2009. Se denne artikkelen: <http://www.ssb.no/emner/00/01/10/vundinnv/>.

Ved kommunestyre- og fylkestingsvalget i 2007, var deltakelse blant dem fra Bosnia-Hercegovina ekstremt lav. Både blant norske og utenlandske statsborgere med bakgrunn fra Bosnia-Hercegovina stemte henholdsvis 28 og 18 prosent. Også blant dem fra Makedonia og Serbia og Montenegro var deltakelsen svært lav. Alle gruppene var langt unna innvandrerens gjennomsnitt (Aalandslid 2008: 33-34).

11.8.2. Lav deltakelse i organisasjoner

I LKI ble de vi intervjuet spurt om de var medlemmer av ulike typer foreninger og organisasjoner, og om de var medlemmer av et norsk politisk parti. Sammenlignet med de andre gruppene i utvalget, var de fra Bosnia-Hercegovina i mindre grad medlemmer av menigheter eller religiøse foreninger, og i noe større grad medlemmer av innvandrerforeninger. I alle grupper var det uvanlig å være medlem av et norsk parti, også blant dem fra Bosnia-Hercegovina. Fire av ti ansatte bosniere var medlemmer av fagforeninger, og andelen var lik for menn og kvinner (Figur 11.16). Bosniske kvinner som er yrkesaktive har sammen med kvinner fra Chile og Sri Lanka det høyeste andelen fagorganiserte.

Figur 11.16. Andel innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre med medlemskap i ulike typer organisasjoner, etter kjønn. Bosnia-Hercegovina og i alt i LKI. Prosent

Kilde: Statistisk sentralbyrå, Levekår blant innvandrere 2005/2006

Blant innvandrere fra Bosnia-Hercegovina er menn noe mer aktive i idrettsforeninger, mens bosniske kvinner er hyppigere medlemmer av religiøse foreninger. De fleste bosnierne er muslimer. I landgruppene med en hovedvekt av muslimer, er menn i langt større grad enn kvinner medlem i religiøse foreninger eller menigheter. Blant bosnierne er det kvinnene som er mest aktive i religiøse foreninger. Bosnierne er likevel blant de minst religiøst aktive av innvandrerne i undersøkelsen.

Innvandrerens kultur- og mediebruk

I LKI stilte vi også spørsmål om de ulike innvandrergruppenes mediebruk. Dette kan du lese mer om i Blom og Henriksen (2008). I tillegg er det gjennomført en undersøkelse om innvandrerens kultur- og mediebruk, knyttet til den ordinære Kultur- og mediebruksundersøkelsen 2008 (Vaage 2009). Den viser blant annet at kulturbruken jevnt over er noe lavere blant innvandrere sammenlignet med befolkningen i alt.

11.9. Religion

LKI gir oss et større innblikk i innvandrerens religiøsitet og religiøse praksis. De vi intervjuet ble spurt hvilken religion de var oppdratt i, om de fortsatt tilhørte denne religionen, hvor viktig religion var for dem, religiøs aktivitet og muligheter for å praktisere religionen. Som vi skal se, var de fra Bosnia-Hercegovina blant de minst religiøse av de gruppene vi intervjuet.

11.9.1. To av tre er muslimer, men deltar sjelden på religiøse arrangement

Det finnes ikke noe register i Norge over personer fordelt etter religion, tro eller livssyn. Dermed kan en ikke vite hvor mange i Norge som er buddhister, muslimer, katolikker og så videre. Men vi har statistikk på hvor mange som er medlemmer i statskirken eller andre tros- og livssynssamfunn som mottar statlig støtte. Antall medlemmer i muslimske trossamfunn har økt mye siden den spede begynnelsen på 1970-tallet, fra 1 000 registrerte medlemmer i 1980, til 84 000 medlemmer ved inngangen til 2008 (Daugstad og Østby 2009). Disse utgjør ikke noen religiøs eller organisatorisk enhet. Det finnes en rekke ulike muslimske trossamfunn og organisasjoner registrert i Norge, basert på ulike retninger innenfor islam og på medlemmenes landbakgrunn (se Vogt 2008 og Leirvik 2006).

66 prosent av de fra Bosnia-Hercegovina i utvalget var oppdratt som muslimer mens 24 prosent ikke var oppdratt i noen tro. Til sammen var 10 prosent oppdratt som kristne (katolsk eller ortodoks kristendom). Ni av ti svarte at de fremdeles tilhørte religionen de var oppdratt i. I de fleste andre landgruppene er det også vanlig å fremdeles tilhøre religionen de er oppdratt med, bare blant dem fra Chile og Iran er det relativt mange som ikke lenger tilhører religionen.

Respondentene i undersøkelsen ble bedt om å rangere, på en skala fra 1-10, hvor viktig religion er i deres liv. Verdien 1 står for "ingen betydning", mens 10 står for "svært viktig". Verdien 5 oppfattes gjerne som skalaens midtpunkt. Skalaen må kunne tolkes som en skala fra sekulær til religiøs, hvor verdien 1 innebærer at en har et sekulært verdensbilde, mens 10 innebærer at religionen utgjør en svært viktig del av livet.

De fra Bosnia-Hercegovina er mindre religiøse enn gjennomsnittet i LKI. Gjennomsnittscoren deres er 4,8, og kvinner oppgir å være litt mer religiøse enn menn (hhv 4,9 vs 4,7). Gjennomsnittscore i LKI er 6,9 (Figur A29). De fra Bosnia-Hercegovina er den gruppen som deltar minst på religiøse møter eller bønn arrangert av trossamfunn. I snitt anslår menn og kvinner fra Bosnia-Hercegovina at de har deltatt på slike arrangement et par ganger det siste året. Sammen med dem fra Iran og Serbia og Montenegro er de fra Bosnia-Hercegovina blant de minst aktive i utvalget. Menn fra Pakistan er mest aktive (Figur A30).

Det er trolig lettere å praktisere religionen, som ved å gå til moskeen/tempelet/kirken, eller delta i religiøse møter, om man bor i et område hvor mange er fra samme land eller tilhører samme menighet eller religion. Derfor kan bosettingsmønster, i tillegg til religiøsitet, være med å forklare den store forskjellen i religiøs aktivitet mellom gruppene, men det kan ikke forklare forskjeller mellom kjønn. Pakistanere, tyrkere og somaliere er de mest religiøst aktive, og de er for en stor del konsentrert i Oslo, og tyrkere også i Drammen. Andre grupper, som de fra Bosnia-Hercegovina, har en langt mer spredt bosetting, noe som bidrar til å forklare deres lave aktivitet.

11.9.2. Halvparten synes det er lett å praktisere sin religion

Omtrent halvparten av dem fra Bosnia-Hercegovina syntes det var lett eller svært lett å praktisere sin religion i Norge (47 prosent), men det var også de som svarte at dette er vanskelig eller svært vanskelig (13 prosent). Resten syntes det var verken lett eller vanskelig. De fra Irak var de som i størst grad fant det lett eller svært lett å praktisere sin religion, på andre plass kom vietnameserne (68 prosent). Vanskeligst fant de fra Pakistan det.

11.9.3. God helse blant dem fra Bosnia-Hercegovina

Vi skal ikke her gå i dybden med alle de helsespørsmålene som ble stilt i LKI, ettersom SSB har gitt ut en egen rapport om innvandrernes helse basert på levekårsundersøkelsen (Blom 2008). Her vil vi bare kort gjengi noen hovedfunn.

Personer med bakgrunn fra Tyrkia og Irak framstår med flest helseproblemer av de vi intervjuet, mens personer med bakgrunn fra Somalia, Serbia-Montenegro og til dels Sri Lanka framstår som friskest. 67 prosent fra Bosnia-Hercegovina vurderte sin egen helse som meget god eller god, som gjennomsnittet i utvalget.

I hele befolkningen er det i gjennomsnitt ingen forskjell mellom kjønnene i egen-vurdert helse. Det er det derimot blant innvandrere. Mens det blant menn er sju av ti som oppleverer helsen sin som god eller meget god, er den tilsvarende andel blant kvinner seks av ti. Kjønnsforskjellen er særlig stor blant personer med bakgrunn fra Serbia-Montenegro og Irak, nærmere 20 prosentpoeng. Blant bosniske innvandrere er differansen i oppgitt helse bare 4 prosentpoeng i favør av menn. Blant srilankere er imidlertid forskjellen ”snudd på hodet”, idet det er kvinnene som rapporterer best helse (Blom 2008:29).

Av 15 ulike sykdommer som kartlegges, har 44 prosent av de fra Bosnia-Hercegovina minst en sykdom, flere kvinner enn menn (hhv 47 og 41 prosent). Innvandrere fra Serbia og Montenegro oppgir i mindre grad (31 prosent) å ha eller ha hatt minst en av disse sykdommene. De er sammen med flykninger fra Somalia de som har færrest sykdommer av dem vi intervjuet i LKI (Blom 2008:19).

Personer fra Bosnia-Hercegovina var også i relativt liten grad plaget av psykosomatiske sykdommer (Blom 2008:25 og 28). Psykosomatiske lidelser er lidelser i grenselandet mellom fysiske og psykiske lidelser. I LKI ba vi de vi intervjuet svare på om de hadde en eller flere av åtte ulike lidelser som kan karakteriseres som psykosomatiske. Mens kvinner i utvalget i gjennomsnitt hadde 2,3 slike plager og menn 1,8, var gjennomsnittet for de fra Bosnia-Hercegovina 1,6 og 1,5, altså under LKI-gjennomsnittet.

Tre av ti personer fra Bosnia-Hercegovina i utvalget hadde psykiske helseproblemer, noe som er omtrent på gjennomsnittet for LKI. Da vi stilte et utvalg av hele befolkningen spørsmål om psykisk helse i 2002, var det 9 prosent som hadde psykiske helseproblemer (Blom 2008:29).

11.10. Bånd til opprinnelseslandet og til Norge

Gjennom LKI har vi stilt en rekke spørsmål om innvandrernes bånd til opprinnelseslandet og til Norge, deres relasjoner i Norge, deres kontaktnett og følelse av

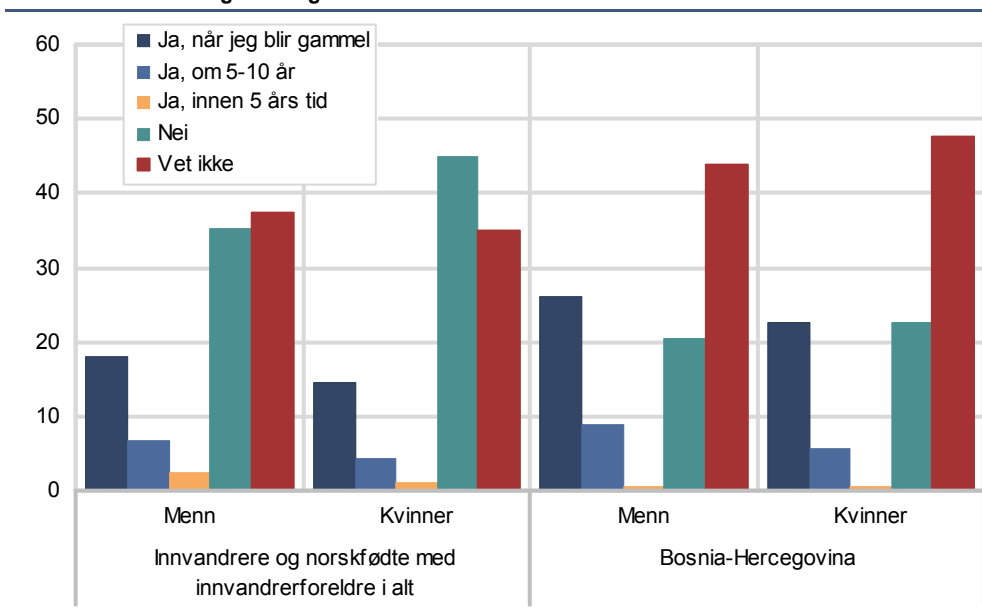
ensomhet. Slike aspekter får en ikke innblikk i gjennom registerstatistikken. Som vi skal se, var kvinner langt mer ensomme enn menn fra Bosnia-Hercegovina.

11.10.1. Relativt få sikre på at de skal bli i Norge

I intervjuet stilte vi spørsmålet ”Tror du at du noen gang kommer til å flytte tilbake til ditt eller dine foreldres opprinnelsesland for å bo der fast?”. Det vanligste svaret blant dem fra Bosnia-Hercegovina var ”vet ikke”, noe omtrent halvparten svarte. To av ti hadde ingen planer om å flytte tilbake, mens mer enn to av ti ønsket å returnere når de ble gamle. Svært få planla å flytte tilbake innen ti år (7 prosent) (Figur 11.17). Sammenlignet med andre grupper, var det relativt få som var helt sikre på at de skulle bli i Norge, noe de hadde til felles med dem fra Serbia og Montenegro. At så mange er usikre kan henge sammen med at situasjonen i de tidligere Jugoslavia og Bosnia-Hercegovina ikke oppfattes som stabil nok. De fra Bosnia-Hercegovina har bodd relativt kort tid i Norge da de ble intervjuet – mange hadde kommet til Norge omtrent i løpet av de siste 10 år. De har i mindre grad enn dem med lenger botid, som vietnameserne og pakistanerne, slått røtter i Norge (Figur A31). Innvandrere fra Bosnia-Hercegovina har i forhold til de andre innvandrerne ”kortere” vei hjem. Bosnia-Hercegovina ligger i Europa og landet er kandidatland til medlemskap i EU.

Dersom en har planer om å vende tilbake, kan det være en grunn til å investere i land eller bolig i opprinnelseslandet, eller ikke å selge det en allerede eier der. Slike investeringer kan imidlertid ha mange andre motiv. I snitt svarte 11 prosent av innvandrerne at de eide jord og 16 prosent at de eide bolig i opprinnelseslandet. Mest vanlig å eie i hjemlandet er det blant dem fra Pakistan og Tyrkia, deretter følger flyktninger fra Balkan. 11 prosent av de fra Bosnia-Hercegovina svarte at de eide jord og 15 prosent at de eide bolig i opprinnelseslandet (Figur A32).

Figur 11.17. Andel innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre som tror de noen gang kommer til å flytte tilbake til opprinnelseslandet for å bo der fast. Bosnia-Hercegovina og i alt i LKI. Prosent

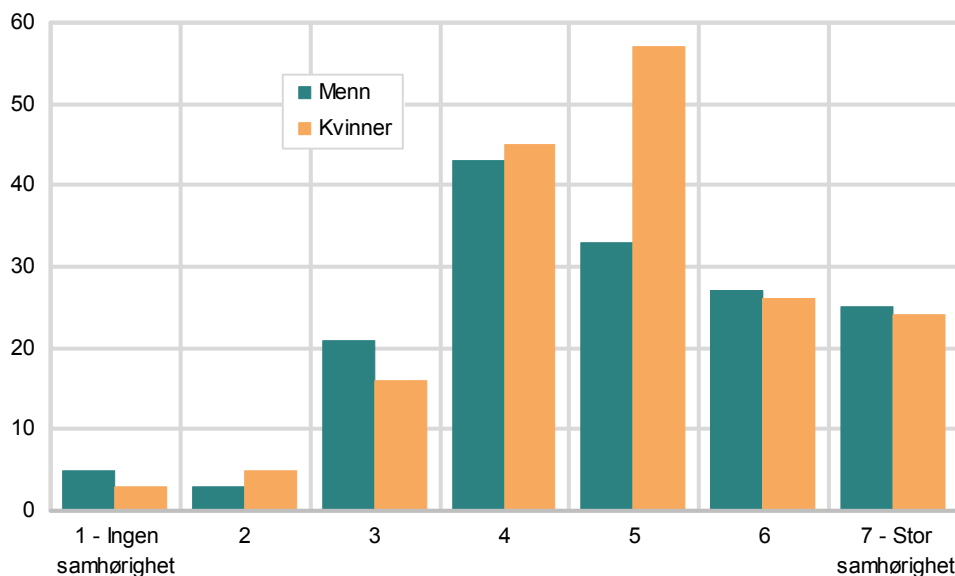
Kilde: Statistisk sentralbyrå, Levekår blant innvandrere 2005/2006

11.10.2. Relativt høy følelse av samhørighet med Norge

De vi intervjuet ble bedt om å markere sin grad av ”samhørighet med Norge” på en skala fra 1 til 7, hvor høyere tall på skalaen betyr høyere samhørighet. Her kan det innvendes at ”samhørighet” er et ullent begrep. Hva de vi intervjuet legger i ordet, og hvilke konnotasjoner det har på deres morsmål, vet vi ikke. I alle fall ser vi at gjennomsnittsscoren for de fra Bosnia-Hercegovina er 4,8, omtrent som dem fra Serbia og Montenegro, noe som er så vidt lavere enn gjennomsnittet i LKI (Figur A33). Lavest følelse av samhørighet har de med bakgrunn fra Tyrkia, mens de fra

Vietnam har sterkest samhörighetsfølelse. Det er ingen systematiske forskjeller mellom kvinner og menn i deres følelse av samhörighet med Norge (Figur 11.18).

Figur 11.18. Samhörighetsfølelse blant innvandrere fra Bosnia-Hercegovina, etter kjønn. Skala fra 0 (svakest) til 7 (sterkest). Prosent

Kilde: Statistisk sentralbyrå, Levekår blant innvandrere 2005/2006

11.10.3. Syv av ti hjelper familien i Bosnia-Hercegovina økonomisk

Vi spurte dem vi intervjuet om de hjalp familien i hjemlandet økonomisk, og hvor ofte de i så fall gjorde det. Omtrent syv av ti fra Bosnia-Hercegovina bidro økonomisk, de fleste minst en gang i året, men ikke hver måned, og på dette spørsmålet ligner de dem fra Serbia og Montenegro. De fra Bosnia-Hercegovina gav i litt større grad enn gjennomsnittet i LKI. Mest vanlig var slik økonomisk bistand blant dem fra Sri Lanka og Somalia, færrest gir blant dem fra Iran og Chile (Figur A34).

11.10.4. Flere menn enn kvinner har en god norsk venn

De aller fleste innvandrerne i Norge har en god venn her. I alt svarte 93 prosent av innvandrerne i LKI at de hadde en god venn, likevel er det færre enn i befolkningen i alt (99 prosent). I alle grupper vi intervjuet var det rundt 9 av 10, eller flere, som hadde en god venn i Norge, og det samme gjaldt de fra Bosnia-Hercegovina, både kvinner og menn.

Innvandrerne fra Bosnia-Hercegovina var blant dem hvor det var vanligst å ha en god venn som var *norsk*. 72 prosent hadde det, noe som var mer enn gjennomsnittet i LKI (57 prosent), og flere enn blant dem fra Serbia og Montenegro (65 prosent). Det var noe mer vanlig blant menn enn blant kvinner fra Bosnia-Hercegovina å ha en god venn som var norsk (75 vs 70 prosent), men i de andre gruppene er kjønnsforskjellen større (Figur A35).

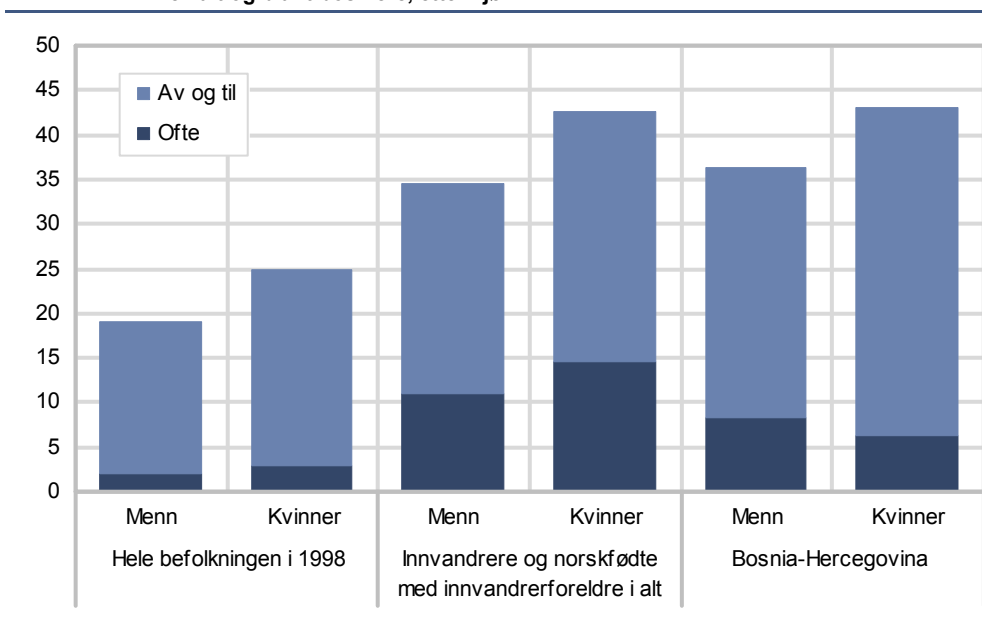
Arbeidsplassen er en potensiell arena for å få norske venner. Dette kan forklare at menn i større grad enn kvinner har norske venner, og det kan forklare at forskjellen var langt mindre blant menn og kvinner fra Bosnia-Hercegovina, hvor jo kvinner er mer yrkesaktive. Og vi ser at det er mer vanlig blant innvandrere å ha en god norsk venn om de har arbeid (64 prosent) enn om de ikke har det (47 prosent). Det samme gjelder de fra Bosnia-Hercegovina – 75 prosent av dem som har arbeid, har en god norsk venn, mot 66 prosent av dem som ikke er i jobb.

11.10.5. Flere kvinner enn menn føler seg ensomme

Innvandrere føler seg gjennomgående mer ensomme enn om vi ser på hele befolkningen. 13 prosent av innvandrerne svarte i 2005/2006 at de ofte føler seg ensomme, mot bare 2 prosent i hele befolkningen. Og det er noe færre som aldri føler seg

ensomme blant innvandrere sammenlignet med hele befolkningen (40 mot 44 prosent)

Figur 11.19. Andel som ofte eller av og til føler seg ensom blant befolkningen i alt, innvandrere i alt og blant bosniere, etter kjønn

Kilde: Statistisk sentralbyrå, Levekår blant innvandrere 1996 og 2005/2006

Legger vi sammen de som ofte og av og til føler seg ensomme er innvandrere fra Bosnia-Hercegovina nær gjennomsnittet av innvandrerne i LKI (Figur 11.19). Det er flere kvinner med bosnisk bakgrunn som føler seg ensomme enn blant menn med samme bakgrunn. Når man tar i betraktning av at mange innvandrere fra Bosnia-Hercegovina kom til Norge med hele familien, så er det overraskende at de skårer så høyt på ensomhet.

11.11. Oppsummering

De fleste innvandrere fra Bosnia-Hercegovina kom til Norge på midten av 1990-tallet som følge av oppløsningen av det tidligere Jugoslavia og krigen i Bosnia. Et flertall kom i perioden 1993-96, og det kom stort sett hele familier som ble bosatt spredt rundt i Norge. Fortsatt bor flyktninger fra Balkan nokså spredt, bare 16 prosent av bosnierne bodde i Oslo ved inngangen til 2009, og det bor bosniere i 272 av landets 430 kommuner.

I Bosnia-Hercegovina hadde de fleste menn vært yrkesaktive, relativt mange som arbeidere og håndverkere. Færre enn halvparten av kvinnene hadde yrkeserfaring, mens blant de som hadde vært i arbeidslivet, hadde mange jobbet som funksjonærer og arbeidere. De fleste voksne hadde en form for utdanning, syv av ti hadde fullført enten grunnskolen eller videregående.

Innvandrere fra Bosnia-Hercegovina har relativt høy yrkesdeltakelse sammenlignet med andre innvandrere som har kommet som flyktninger til Norge. Av innvandrerne i levekårsundersøkelsen er bosnierne blant de som rapporterer om det beste arbeidsmiljøet, de har likevel mer belastende arbeidsmiljø, med repeterende arbeidsoppgaver og mindre kontroll over egen arbeidsdag enn sysselsatte i alt.

En typisk bosnisk husholdning i Norge ligner til forveksling en helt vanlig norsk husholdning. Det er mange som lever som par med og uten barn. Husholdningstørrelsen er mindre enn for mange av de andre innvandrergruppene og på størrelse med en gjennomsnittlig norsk husholdning. Bosniske familier har en median husholdningsinntekt per forbruksenhet på 204 000 etter skatt. Det er den høyeste inn-

tekten blant innvandrerne i utvalget, men lavere enn en gjennomsnittlig norsk husholdning som har 240 000.

Valgdeltakelsen er lav blant innvandrere fra Bosnia-Hercegovina, som for innvandrere fra Serbia og Montenegro. Når man tar i betraktning at bosniere ellers har høy deltakelse i utdanning og arbeidsliv så er det overraskende at bare fire av ti stemte ved stortingsvalget i 2005.

Majoriteten av bosniere er muslimer, men bosniere er lite religiøst aktive sammenlignet med andre innvandrergupper og muslimer i levekårsundersøkelsen. Sammen med innvandrere fra Serbia og Montenegro og Iran er bosniere blant de mest sekulære av innvandrerne, på nivå befolkningen ellers.

11.11.1. Kjønnsforskjeller – bosnierne blant de mest likestilte

Som i andre grupper kom menn fra Bosnia-Hercegovina til Norge med høyere formell kompetanse enn det kvinnene gjorde. Mennene hadde i større grad yrkeserfaring, og noe høyere utdanning. Dette gjenspeiles i Norge ved at menn med bosnisk bakgrunn har høyere sysselsetting enn bosniske kvinner. Differansen er imidlertid liten og de bosniske kvinnene i levekårsundersøkelsen har den høyeste yrkesdeltakelsen av alle kvinnene i utvalget.

Innvandrere bruker mer tid på husarbeid enn befolkningen ellers. Mens i gjennomsnitt 21 prosent av innvandrerne i LKI bruker mer enn 20 timer på husarbeid i uka, gjelder dette 7 prosent i hele befolkningen. Både i befolkningen i alt og blant innvandrerne, er det kvinner som bruker mest tid på arbeidet i hjemmet. Mens 8 prosent av innvandrer menn anslår at de bruker mer enn 20 timer i uka, gjelder det 39 prosent av kvinnene.

Forskjellen mellom menn og kvinner fra Bosnia-Hercegovina i tid brukt på husarbeid er stor. Mens 33 prosent av kvinnene fra Bosnia-Hercegovina bruker 20 timer eller mer i uka på husarbeid, bruker bare fem prosent av mennene så mye tid. Både menn og kvinner ligger omtrent på gjennomsnittet i LKI (Figur 11.15). I andre grupper, som blant dem fra Iran og Chile, er kjønnsforskjellen langt mindre, men det er fordi kvinnene fra disse landene bruker mindre tid enn gjennomsnittet, ikke fordi mennene bruker mer (Figur A28). Mest tid på husarbeid bruker kvinner fra Sri Lanka, mens kvinner fra Pakistan og Irak kommer på andreplass.

At innvandrerne bruker mer tid på husarbeid enn gjennomsnittet i befolkningen, henger trolig delvis sammen med at de i mindre grad er yrkesaktive – og derfor har mer tid å bruke på arbeid hjemme. Også for de fra Bosnia-Hercegovina kan forskjeller i tidsbruk delvis skyldes at menn fra Bosnia-Hercegovina i litt større grad er sysselsatt enn kvinner fra Bosnia-Hercegovina, slik at kvinnene har mer tid å bruke på husarbeid. Men også om vi sammenligner tiden brukt på husarbeid blant kvinner og menn med arbeid og kvinner og menn uten arbeid, så bruker kvinner langt mer tid enn menn.

De fleste bosniere er oppdratt som muslimer, men verken menn eller kvinner er særlig sterkt troende. Bosnierne er sammne med iranere og de fra Serbia og Montenegro de mest sekulære av innvandrerne. Dette bidrar nok til at det er liten forskjell mellom menn og kvinner i hvor mye de går i moskeen eller deltar i religiøs bønn – både kvinner og menn er svært lite religiøst aktive, men blant bosnierne er flere kvinner medlem av en religiøs forening enn menn.

11.11.2. De fra Bosnia-Hercegovina har bedre levekår enn de fra Serbia og Montenegro

Innvandrere fra Serbia og Montenegro og Bosnia-Hercegovina kommer fra samme område i Europa, de kommer som flyktninger fra krigene på Balkan og de vi intervjuet hadde bodd omtrent like lenge i Norge. De fleste har kommet som hele familier som har bosatt seg spredt rundt i de sørlige deler av landet. Likevel er det nok

så store forskjeller på disse gruppenes levekår. Noe av forklaringen på dette er nok at disse to gruppene hadde nokså ulik formell kompetanse da de kom til Norge. De fra Bosnia-Hercegovina var noe høyere utdannet, de hadde hatt yrker høyere opp i ”hierarkiet”, og kvinnene hadde vært mer yrkesaktive enn kvinner fra Serbia og Montenegro. Dette gjør nok at særlig kvinner fra Bosnia har en høyere sysselsetting i Norge enn kvinner fra Serbia og Montenegro.

Av de som er sysselsatt, er de fra Bosnia-Hercegovina i større grad fast ansatt, og har sjeldnere ensidige jobber enn de fra Serbia og Montenegro, men på en del andre spørsmål scorer de to gruppene nokså likt, som på spørsmål om hvor ofte de kan ta pauser og hvorvidt de synes jobben er en psykisk belastning.

Husholdningsstrukturen er noe ulik i de to grupper. For det første bruker barn med bakgrunn fra Bosnia i langt mindre grad kontantstøtte enn barn med bakgrunn fra Kosovo, noe som henger sammen med at kvinner fra Bosnia er mer yrkesaktive. For det andre er husholdningene til innvandrere fra Bosnia er langt mindre og ligner mer på den gjennomsnittlige norske husholdningen enn husholdningene til de fra Kosovo¹⁰⁶. Blant annet derfor har de fra Bosnia høyere inntekt per forbruksenhet, og de har også i langt mindre grad problemer med å klare løpende utgifter. Kvinner fra Bosnia og kvinner fra Serbia og Montenegro bruker imidlertid omtrent like mye tid på husarbeid – og mennene bruker like lite.

Hva gjelder religiøsitet og religiøs aktivitet er disse gruppene veldig like – de er relativt sekulære sammenlignet med andre grupper hvor flertallet er muslimer, og de deltar svært sjelden på religiøse møter eller bønn arrangert av trossamfunn. De har omtrent de samme tankene om retur; relativt få planlegger å flytte tilbake, og de havner begge midt på treet hva gjelder følelse av samhørighet med Norge. Det er imidlertid mer vanlig at kvinner fra Bosnia har en god norsk venn enn at kvinner fra Serbia og Montenegro har det, og de føler seg langt mindre ensomme.

Alt i alt kan vi konkludere med at levekårene blant innvandrere fra Bosnia-Hercegovina er noe bedre enn blant innvandrere fra Serbia og Montenegro, og at det er mindre forskjeller mellom kvinner og menn fra Bosnia sammenlignet med Serbia og Montenegro.

---

¹⁰⁶ Når vi snakker om husholdsstørrelser og kontantstøttebruk, bruker vi nyere registerdata, fra etter Serbia og Montenegro ble til Kosovo, Serbia og Montenegro. Kosovo er den desidert største gruppa av disse tre, og vil utgjøre flertallet av dem vi intervjuet fra Serbia og Montenegro. Derfor skriver vi om Kosovo når vi omtaler registerdata.

12. Oppsummering

Vi har i denne rapporten tatt for oss de ti landgruppene som ble intervjuet i LKI langs en rekke dimensjoner. Vi har beskrevet deres bakgrunn fra opprinnelseslandet, botid, kjønnsfordeling, boforhold, deltakelse i utdanningssystemet og arbeidslivet, hvordan de selv opplever arbeidet, deres norskferdigheter, religiøsitet, deltakelse i organisasjonslivet og bånd til opprinnelseslandet og til Norge. For å nevne noe. Noen av spørsmålene vi har stilt sier noe om innvandrernes levekår, og da kan det være meningsfylt å rangere innvandregruppene etter hva de har svart på spørsmålene. For eksempel er det få som vil være uenig i at det er bedre å være rik og frisk enn fattig og syk. På andre områder gir det lite mening å snakke om ”godt” eller ”dårlig”, ”lavt” eller ”høyt”. Et eksempel på dette er spørsmålet om hvor viktig religion er i livet.

Vi skal i denne oppsummeringen gi en oversikt over hvilke grupper som har gode og dårlige levekår ut fra de funn vi har gjort i rapporten, og hvordan disse har endret seg fra 1996. Vi sammenligner landgrupper som på visse områder ligner på hverandre, som de fra Irak og Somalia, begge grupper hvor flertallet er flyktninger med kort botid. Deretter gir vi en fremstilling av forskjellene mellom kvinner og menn, og sier litt om i hvilke grupper kjønnsforskjeller er størst. Til slutt vil vi gjøre noen enkle analyser av hva sysselsetting har å si for norskferdigheter, vennskap med ”norske”, ensomhetsfølelse, tid brukt på husarbeid og følelse av kontroll med økonomien.

12.1.1. Flyktninger fra Irak og Somalia – kort botid og dårlige levekår

Noen grupper skiller seg klart ut med dårlige levekår sammenlignet med de andre gruppene. Somalier og irakere er blant dem som har dårligst levekår, mye fordi disse to gruppene har kortest botid i Norge, og fordi alle fra Irak og Somalia har flyktningbakgrunn. Somalierne skiller seg også ut ved at så mange kvinner er aleneførsørgere med mange barn.

Av dem vi intervjuet var rundt halvparten av mennene og rundt åtte av ti kvinner fra Somalia og Irak uten inntektsgivende arbeid. Og av dem som har jobb, hadde bare fire av ti fast stilling. Som et resultat er det mange somalier og irakere som har lav inntekt og problemer med å klare løpende utgifter. Disse gruppene er også blant dem som i størst grad opplever diskriminering. Med andre ord er det mange som opplever at det er hvor de kommer fra som gjør at de ikke får leie leiligheten de ønsker eller ikke får jobben de mener de er kvalifisert for. Noe av dette visste vi fra før. Fra registerstatistikken kjenner vi for eksempel sysselsettingsnivået og inntektsnivået blant innvandrere. Levekårsundersøkelsen gir oss imidlertid et mer nyansert og bredere bilde av disse gruppene levekår og integrering. For eksempel ser vi at somalierne er blant dem hvor det er vanligst å hjelpe familien i hjemlandet økonomisk, og at det store flertallet av de sysselsatte fra Irak synes de har gode muligheter til å utnytte sine ferdigheter og kunnskaper i jobben. Og vi har lært mer om bakgrunnen til innvandrerne fra disse landene, som at flertallet somaliske kvinner ikke hadde fullført grunnskolen da de kom til Norge, noe som var langt mindre vanlig blant kvinner fra Irak og fra andre land.

En mer omfattende oppsummering om levekårene til de fra Irak og Somalia kan du lese i henholdsvis avsnitt 9.12 og 8.12, hvor vi også kommer nærmere inn på forskjellene mellom kvinner og menn i disse to gruppene.

12.1.2. Innvandrere fra Pakistan og Tyrkia – store forskjeller mellom kvinner og menn

Pakistanske og tyrkiske innvandrere kom først som arbeidsinnvandrere fra omkring 1970, og etter stoppen for arbeidsinnvandring midt på 1970-tallet har innvandringen vært preget av familieetableringer og -gjenforeninger. Fra Tyrkia har det også kommet en del asylsøkere, for det meste kurdere. Disse gruppene er ikke helt like. Blant annet er de fra Tyrkia i snitt yngre enn de fra Pakistan. Likevel kan det være

relevant å sammenligne dem. Begge gruppene har vært i Norge lenge, men de fra Tyrkia føler mindre tilknytning til Norge enn de fra Pakistan. Det som først og fremst kjennetegner disse to gruppene, er de store forskjellene mellom kvinner og menn, større enn i mange andre grupper. Kjønnsforskjeller skal vi imidlertid komme nærmere inn på senere i avsnitt 12.2.

Sammenligner vi tyrkiske og pakistanske innvandrere, og deres norskfødte barn, med andre grupper, ser vi at de på mange områder har relativt dårlige levekår. Og på mange måter henger dette sammen med at så mange kvinner ikke har jobb, spesielt blant de med pakistansk bakgrunn, og at familiene derfor må klare seg med én inntekt. Og dette er familier som i utgangspunktet er store sammenlignet med andre landgrupper, særlig de pakistanske. Dette gjør at de med bakgrunn fra Pakistan er blant dem som har lavest husholdningsinntekt per ”forbruksenhet”, og som har størst problemer med å klare løpende utgifter.

Dette er to grupper hvor mange innvandrere, særlig kvinner, kommer til Norge uten utdanning og yrkeserfaring, og knapt noen hadde mødre som var yrkesaktive i Pakistan eller Tyrkia. Dette tradisjonelle kjønnsrollemønsteret, hvor hjemmet er kvinnens domene og arbeidsliv/organisasjonsliv/moskeen er mannens domene, er til en viss grad videreført i Norge. Fra registerstatistikken vet vi imidlertid at deres barn, særlig barn av pakistanere, i stor grad tar høyere utdanning, noe som er et uttrykk for stor sosial mobilitet fra en generasjon til den neste. Det ser også ut til at de utsetter giftemålet, men de fleste som har giftet seg, har funnet en partner med bakgrunn fra Pakistan (Henriksen 2010).

En mer omfattende oppsummering av levekårene til dem med bakgrunn fra Pakistan og Tyrkia finnes i henholdsvis avsnitt 6.13 og 7.11, hvor vi også kommer nærmere inn på forskjellene mellom kvinner og menn i disse to gruppene.

12.1.3. Chilenerne og iranere – like men ulike

Chilenerne og iranerne kommer fra vidt ulike steder i verden, chilenerne fra et langstrakt land i Sør-Amerika, iranerne fra Midtøsten. Likevel kan det være interessant å sammenligne disse to gruppene.

De har en relativt lik innvandringshistorie til Norge – mange kom på slutten av 80-tallet. De fleste har kommet som flyktninger eller familiegjennforente til flyktninger, og mange var politisk opposisjonelle i hjemlandet. I disse gruppene var det relativt vanlig å ha høyere utdanning, også for kvinnene. De fleste hadde vært yrkesaktive eller studert i hjemlandet (særlig iranerne) og flertallet kom fra store byer. Landene hadde begge et høyere utviklingsnivå og var bedre plassert på FNs indeks for menneskelig utvikling (HDI-indeksen) enn mange av de andre landene det kom mange innvandrere fra. Sammenlignet med andre grupper, er mange fra Iran og Chile relativt sekulære og lite religiøst aktive. I begge grupper er det mellom fire og fem av ti som ikke lenger tilhører religionen de ble oppdratt i, som i iranernes tilfelle var islam, og i de fleste chilenernes tilfelle var katolisismen.

I Norge ble iranerne og chilenernes vei inn i samfunnet på mange måter nokså lik, men på viktige områder også ulik. De har til felles at forskjellene mellom kvinner og menn er mindre enn i mange andre grupper, noe som kan henge sammen med at også kvinnene fra disse landene var relativt godt utdannet og de hadde med seg en viss kompetanse og yrkeserfaring fra opprinnelseslandet. Dessuten var særlig chilenernes mødre i større grad yrkesaktive enn mødrene i de andre gruppene. Dette kan tyde på at kvinnene også i Chile og Iran var mer likestilte med mennene enn kvinnene fra de fleste andre landene vi ser på.

Imidlertid er sysselsettingen blant iranerne lavere enn chilenernes sysselsetting, særlig om vi ser på mennene. Og som en følge av deres lavere sysselsetting har iranerne lavere inntekt og noe større problemer med å klare løpende utgifter enn chilenerne. Samtidig har iranerne opplevd langt mer diskriminering og trakassering

enn det chilenerne har, særlig i arbeidslivet, i boligmarkedet og i utelivet (Blom og Henriksen 2007:128-136). I tillegg har flere chilenerne enn iranere norske venner, særlig er det forskjell mellom chilenske menn og iranske menn. Oppsummert ser vi i iranerne og chilenerne to grupper som i utgangspunktet ikke er helt ulike, men som kan se ut til å ha fått litt forskjellige veier inn i det norske samfunnet. Det kan være en rekke årsaker til dette. Ulikheter i botid, ulik religion i opprinnelseslandet, og ulik kultur og språkbakgrunn kan bidra til å forklare de forskjellene vi finner, men videre forskning er nødvendig om man skal få et sikrere svar på hvorfor vi finner såpass store forskjeller mellom disse to gruppene.

Mer omfattende oppsummering av chilenerne og iranernes levekår kan du lese i henholdsvis avsnitt 2.12 og avsnitt 3.12, hvor vi også kommer nærmere inn på forskjellene mellom kvinner og menn i disse to gruppene.

12.1.4. Innvandrere fra Sri Lanka og Vietnam – gode levekår for mange

Innvandrere fra Sri Lanka og Vietnam har til felles at de fleste er flyktninger fra Asia, og at de fleste har bodd i Norge relativt lenge. Og dette er de to gruppene som på mange områder har best levekår av de ti gruppene vi intervjuet, sammen med bosnierne. Samtidig er forskjellene mellom menn og kvinner på mange områder små sammenlignet med andre grupper, men større enn blant dem fra Iran, Chile og Bosnia-Hercegovina.

De fleste innvandrere fra Sri Lanka er tamiler som flyktet fra øya etter at det brøt ut borgerkrig i 1983, mens vietnameserne begynte å komme etter at Vietnam-krigen tok slutt i 1975. For begge grupper var innvandringen størst på 1980-tallet.

Disse to innvandrergruppene hadde nokså ulikt kompetansenivå da de kom til Norge. Mens knapt noen fra Sri Lanka kom til Norge uten grunnskole, var det mange, nær halvparten, av dem fra Vietnam som ikke hadde grunntidning. Samtidig hadde de fra Sri Lanka mindre yrkeserfaring enn vietnameserne, og det var også langt vanligere blant srilankerne å ha hjemmевærende mødre i Sri Lanka. De har også ulik religiøs tilhørighet; flertallet fra Sri Lanka er hinduer, mens majoriteten av de fra Vietnam er katolikker eller buddhister.

I Norge har gruppene som nevnt etter hvert fått gode levekår. Særlig blant dem fra Sri Lanka er mange i arbeid, og srilankiske menn har like høy sysselsetting som menn i hele befolkningen. Det er imidlertid mange fra Sri Lanka som synes de har dårlige muligheter til å utnytte ferdigheter og kunnskaper i jobben, og mange av disse jobber i renholdsbransjen. Her befinner de med vietnamesisk bakgrunn seg i den andre enden av skalaen; de fleste synes jobben matcher deres kvalifikasjoner. Menn med bakgrunn fra Vietnam har en mer gjennomsnittlig sysselsetting sammenlignet med de ti gruppene vi intervjuet, mens bare kvinner fra Bosnia-Hercegovina og Chile har høyere sysselsetting enn kvinner med bakgrunn fra Vietnam. Dette gjør at inntektsnivået er relativt høyt. I boligmarkedet er det mange som med tiden er blitt boligeiere, like mange med bakgrunn fra Vietnam og Sri Lanka eier egen bolig som i befolkningen i alt.

De relativt gode levekårene til de med bakgrunn fra Vietnam og Sri Lanka henger blant annet sammen med at de sammenlignet med andre landgrupper opplever lite diskriminering. De er blant gruppene som har opplevd minst diskriminering i både arbeidsmarkedet og boligmarkedet.

En mer omfattende oppsummering av disse to gruppenes levekår kan du lese i avsnitt 4.12 og 5.12, hvor vi også kommer nærmere inn på forskjellene mellom kvinner og menn i disse to gruppene.

12.1.5. De fra Bosnia-Hercegovina har noe bedre levekår enn de fra Serbia og Montenegro

Innvandrere fra Serbia og Montenegro og Bosnia-Hercegovina kommer Balkan og mange kommer som flyktninger fra krigene på 1990-tallet. Men det var også arbeidsinnvandring fra Jugoslavia fra 1960-tallet og påfølgende familieinnvandring. De vi intervjuet fra de to landene hadde bodd omtrent like lenge i Norge. De fleste har kommet som hele familier som har bosatt seg spredt rundt i store deler av landet. Likevel er det nokså store forskjeller på disse gruppenes levekår. Av de som er sysselsatt, er de fra Bosnia-Hercegovina i større grad fast ansatt, og har sjeldnere ensidige jobber enn de fra Serbia og Montenegro, og de har bedre økonomi.

Noe av forklaringen på dette er nok at disse to gruppene hadde nokså ulik formell kompetanse da de kom til Norge. De fra Bosnia-Hercegovina var noe høyere utdannet, de hadde hatt yrker høyere opp i ”hierarkiet”, og kvinnene hadde vært mer yrkesaktive enn kvinner fra Serbia og Montenegro. Dette gjør nok at særlig kvinner fra Bosnia-Hercegovina har en høyere sysselsetting i Norge enn kvinner fra Serbia og Montenegro.

Sammen med forskjellene i sysselsetting, bidrar de to gruppenes ulike husholdningsstruktur til å forklare deres ulike levekår. Bosniske husholdninger er langt mindre og ligner mer på den gjennomsnittlige norske husholdningen enn husholdningene til de fra Kosovo¹⁰⁷. Blant annet derfor har bosnierne høyere inntekt per forbruksenhet, og de har også i langt mindre grad problemer med å klare løpende utgifter. Bosniske kvinner og kvinner fra Serbia og Montenegro bruker imidlertid omtrent like mye tid på husarbeid – og mennene bruker like lite.

Hva gjelder religiøsitet og religiøs aktivitet er disse gruppene veldig like – de er relativt sekulære sammenlignet med andre grupper hvor flertallet er muslimer, og de deltar svært sjelden på religiøse møter eller bønn arrangert av trossamfunn. De har omtrent de samme tankene om retur; relativt få planlegger å flytte tilbake, og de havner begge midt på treet hva gjelder følelse av samhørighet med Norge. Det er imidlertid mer vanlig at bosniske kvinner har en god norsk venn enn at kvinner fra Serbia og Montenegro har det, og de føler seg langt mindre ensomme.

Alt i alt kan vi konkludere med at levekårene blant innvandrere fra Serbia og Montenegro er noe dårligere enn blant dem fra Bosnia-Hercegovina, og at det er mindre forskjeller mellom bosniske kvinner og menn sammenlignet med dem fra Serbia og Montenegro.

En mer omfattende oppsummering av levekårene til de fra Bosnia-Hercegovina og Serbia og Montenegro kan du lese i henholdsvis avsnitt 11.11 og avsnitt 10.12, hvor det også står mer om forskjellene mellom kvinner og menn i disse to gruppene.

12.2. Kjønnsforskjeller varierer mellom ulike grupper

I de fleste grupper er det forskjeller mellom kvinner og menn på mange områder. Menn har i større grad yrkeserfaring fra hjemlandet, de er i større grad sysselsatt, har bedre norskferdigheter og gjør mindre husarbeid. Men i noen grupper er disse forskjellene klart større enn i andre. Dette ser vi tydelig i Tabell 12.1, hvor vi har plukket ut en del områder hvor vi ser på kjønnsforskjeller. For de ulike landgruppene tall henviser vi til deres respektive kapittel, her har vi bare sett på forskjellene mellom kjønnene, ved å trekke menns prosentandel fra kvinnenes prosentandel. For eksempel har 58 prosent av menn fra Vietnam en norsk venn, mot 44 prosent av kvinnene, noe som gir en prosentpoengs forskjell på -14 i tabellen.

¹⁰⁷ Når vi snakker om husholdsstørrelser og kontantstøttebruk, bruker vi nyere registerdata, fra etter Serbia og Montenegro ble til Kosovo, Serbia og Montenegro. Kosovo er den desidert største gruppen av disse tre, og vil utgjøre flertallet av dem vi intervjuet fra Serbia og Montenegro. Derfor skriver vi om Kosovo når vi omtaler registerdata.

For noen av temaene vi har sett på er det lite relevant å studere kjønnsforskjeller, for eksempel hva gjelder husholdninger og økonomi. Menn og kvinner bor som regel i par i en husholdning, og særlig blant innvandrere er det uvanlig å bo alene (dog med somaliere som et unntak). Det er langt mer relevant å se på kjønnsforskjeller hva gjelder for eksempel sysselsetting og norskferdigheter.

Tabell 12.1. Forskjell mellom menn og kvinner på ulike områder. Menns andeler er trukket fra kvinners andeler¹

	Befolkningen i alt	Innv. og norsk-fødte med innv. i alt	Bosnia-Hercegovina	Chile	Irak	Iran	Pakistan	Serbia og Mont.	Somalia	Sri Lanka	Tyrkia	Vietnam
Forskjell i median botid		0	0	0	-1	-3	-3	-1	0	-5	-1	-2
Grunnskole		11	4	-2	15	3	10	11	37	-2	15	-1
Høyere utdanning		-9	-10	7	-17	19	-17	-11	-20	-1	-14	-4
Yrkeserfaring		26	10	7	53	6	49	35	20	15	47	6
Forskjell i andelen som var sysselsatt ..	-6	-18	-4	-14	-31	-12	-30	-23	-29	-18	-20	-13
Forskjell i andelen som bruker minst 20 timer på husarbeid	11	32	28	11	39	17	45	31	34	49	26	26
Forskjell i andelen med god norsk venn		-9	-5	3	-8	16	-25	-16	-12	-14	-3	-14
Forskjell i andelen som er ofte/av og til ensom	6	8	7	14	15	13	4	20	5	0	10	16
Forskjell i gjennomsnittsskår, religiøsitet		1	0,2	0,6	1,5	1,2	0,4	0,7	0,2	1,3	0,6	0,8
Forskjell i antall religiøse møter siste 12 måneder		-10	0	8	-4	0	-35	-4	-26	-5	-14	-2
Forskjell i andelen med dårlige/svært dårlige norskferdigheter		18	7	7	27	3	28	16	16	9	22	31
Forskjell i andelen som ikke ønsker å flytte tilbake til opprinnelseslandet		10	2	12	10	12	12	16	-1	3	12	10
Forskjell i andelen som er medlem av idrettsforening		-13	-15	-9	-8	-14	-13	-7	-15	-17	-15	-14

¹ Grunnskole: Forskjell i andelen uten fullført grunnskolen fra opprinnelseslandet blant dem som innv. som 18 år eller eldre
 Høyere utdanning: Forskjell i andelen med høyere utdanning fra opprinnelseslandet blant dem som innv. som 18 år eller eldre
 Yrkeserfaring: Forskjell i andelen uten yrkeserfaring fra opprinnelseslandet blant dem som innv. som 18 år eller eldre
 Kilde: Statistisk sentralbyrå, Levekår blant innvandrere 2005/2006

12.2.1. Forskjellene størst blant dem fra Pakistan, Irak, Somalia, Tyrkia og Serbia og Montenegro

Som tabellen viser, er det særlig blant dem fra Pakistan, Irak, Somalia, Serbia og Montenegro og Tyrkia at forskjellene mellom kvinner og menn er store. Dette er de fem gruppene hvor det er størst forskjell i menns og kvinners deltakelse på arbeidsmarkedet, og i hvilken utdanning og yrkeserfaring kvinner og menn har fra opprinnelseslandet. Forskjellene mellom menns og kvinners norskferdigheter er også særlig store for disse gruppene, samt for de fra Vietnam, noe som nok i stor grad henger sammen med at menn i større grad enn kvinner har erfaring fra arbeidslivet. Flertallet av dem fra Serbia og Montenegro er også oppdratt innen islam (77 prosent), men de er noe mer sekulære enn de andre fire gruppene.

Når vi i 12.3 grupperer sammen de landene som har størst forskjell mellom menns og kvinners sysselsettingsprosent, er det den samme todelingen som nevnt over som peker seg ut. I den ene gruppa sorterer de fra Pakistan, Irak, Somalia, Serbia og Montenegro og Tyrkia, i den andre de fra Chile, Sri Lanka, Vietnam, Bosnia-Hercegovina og Iran. De førstnevnte fem gruppene har ulik botid i landet, men har til felles at et stort flertall herfra er muslimer, og at de holder fast ved sin religiøse tilhørighet. Også i den andre gruppen er mange fra Bosnia-Hercegovina og Iran oppdratt som muslimer, men blant dem er det ikke alle som holder fast ved sin tro og for mange er ikke religionen en sentral del av livet deres. For de fra Pakistan, Somalia og Tyrkia betyr religionen svært mye. Det gjør den også for innvandrere fra Sri Lanka. Religionen betyr mindre for innvandrere fra Irak og Serbia og Montenegro selv om det også blant dem er omtrent 90 prosent som fortsatt tilhører den religionen de ble oppdratt i.

12.2.2. Kvinner har dårligere norskferdigheter

Vi spurte kvinner og menn om hvordan de vurderte egne norskferdigheter, og her har vi tatt ut svarene til dem som kom til Norge etter fylte seks år. I alle grupper

vurderte kvinnene sine norskerferdigheter dårligere enn menn vurderte sine, men det varierer veldig mellom gruppene hvor stor kjønnsforskjellen er. Blant iranerne er det knapt noen forskjell, mens blant de fra Pakistan, Irak og Vietnam er det rundt 30 prosentpoeng flere kvinner enn menn som vurderer sine norskerferdigheter som dårlige eller svært dårlige. Som vi skal se i avsnitt 12.3.1, betyr det å ha inntektsgivende arbeid mye for norskerferdighetene, og det at flere kvinner sliter med norsken henger sammen med at flere innvandrerkvinner enn innvandrer menn aldri har hatt kontakt med arbeidsmarkedet, som jo er en arena hvor innvandrere kan få kontakt med norsktalende og praktisere språket.

12.2.3. Kvinner er i større grad ensomme

Det er ikke særlige forskjeller mellom menn og kvinner i hvor vanlig det er å ha en god venn, men for de fleste grupper er det oftest menn som har en god venn som er "norsk". Iranerne skiller seg ut ved at 16 prosentpoeng flere kvinner enn menn har en god norsk venn, mens for dem fra Tyrkia og Chile er det omtrent like vanlig. For resten av gruppene er det blant mennene vi finner flest med gode norske venner. Det er særlig blant dem med bakgrunn fra Pakistan at menn i langt større grad enn kvinner har en god norsk venn, noe som nok igjen henger sammen med at de i større grad er og har vært i jobb. I avsnitt 12.3.2 ser vi at de som er i jobb i langt større grad har gode norske venner.

Et mer tydelig mønster ser vi når vi spør innvandrerne om hvor ofte de føler seg ensomme. Innvandrere føler seg mer ensomme enn befolkningen ellers, og i alle gruppene unntatt Sri Lanka, føler kvinner seg mer ensomme enn mennene. Hvorfor det er slike kjønnsforskjeller har vi ikke gått veldig mye inn på i rapporten, men vi har sett tydelige forskjeller i hvor ensomme de vi intervjuet følte seg mellom de som har nær familie i Norge og de som ikke har det. Så når omtrent 10 prosentpoeng flere menn enn kvinner har foreldre i Norge, kan det bidra til å forklare kjønnsforskjellen. Det å ha jobb ser også ut til å redusere følelsen av ensomhet, noe vi ser nærmere på i avsnitt 12.3.3.

Et annet tydelig trekk for de fleste grupper er at kvinner i større grad enn menn er sikre på at de ønsker å bli i Norge, og ikke flytte tilbake til opprinnelseslandet. Hvorfor det er slik, har vi ikke sett nærmere på. Vi vet ikke om det er fordi kvinner i mange grupper er mer knyttet til hjemmet og sin nærmeste familie, og derfor ikke kan tenke seg å flytte bort fra hjem, barn og barnebarn når de blir gamle.

12.2.4. Kvinner har dårligere norskerferdigheter

Vi spurte kvinner og menn om hvordan de vurderte egne norskerferdigheter, og her har vi tatt ut svarene til dem som kom til Norge etter fylte seks år. I alle grupper vurderte kvinnene sine norskerferdigheter dårligere enn menn vurderte sine, men det varierer veldig mellom gruppene hvor stor kjønnsforskjellen er. Blant iranerne er det knapt noen forskjell, mens blant de fra Pakistan, Irak og Vietnam er det rundt 30 prosentpoeng flere kvinner enn menn som vurderer sine norskerferdigheter som dårlige eller svært dårlige. Som vi skal se i avsnitt 11.3.1, betyr det å ha inntektsgivende arbeid mye for norskerferdighetene, og det at flere kvinner sliter med norsken henger sammen med at flere innvandrerkvinner enn innvandrer menn har hatt lite kontakt med arbeidsmarkedet, som jo er en arena hvor innvandrere kan få kontakt med norsktalende og praktisere språket.

12.2.5. Kvinner bruker langt mer tid på husarbeid

Det er særlig på et område hvor det er store forskjeller i alle grupper; det er i hvor mye tid som brukes på husarbeid. Som husarbeid regner vi matlaging, rengjøring, vask og stell av tøy, men ikke pass av barn, syke, og lignende. Det vil si at også såkalt "vedlikeholdsarbeid" ikke er med, som hagearbeid, reparasjoner og oppussing. Dette er arbeid menn tradisjonelt bruker langt mer tid på enn kvinner (Vaage 2002).

Størst forskjell på kvinner og menn i hvor vanlig det er å bruke mer enn 20 timer i uka på husarbeid finner vi blant dem fra Sri Lanka, mens det er minst forskjeller

blant dem fra Iran og Chile. Det er nærliggende å tenke at det å bruke mye tid på husarbeid går hånd i hånd med det å ikke ha jobb. Og slik er det til en viss grad – i mange grupper bruker de sysselsatte mindre tid på husarbeid enn dem uten arbeid. Men sammenligner vi kvinner og menn uten arbeid og kvinner og menn med arbeid er det fortsatt slik at kvinner gjør klart mest husarbeid. Innvandrerkvinner jobber imidlertid i større grad deltid enn innvandremenn, slik det også er i befolkningen i alt. Sysselsetting og husarbeid kan du lese mer om i avsnitt 12.3.5.

12.2.6. Organisasjonslivet – mannens domene?

For mange grupper er organisasjonslivet i større grad mannens domene enn kvinnens, men dette er ikke et entydig bilde. I alle grupper er mennene mest aktive i idrettslag, slik de også er det i hele befolkningen (Vaage 2002), men i andre typer organisasjoner varierer det mellom gruppene hvorvidt det er store kjønnsforskjeller i deltakelsen. For eksempel er det langt flere menn enn kvinner fra Somalia, Pakistan og Tyrkia som er medlemmer av religiøse foreninger, mens i andre grupper er dette noe mer vanlig blant kvinner, som blant chilenerne, iranere og bosniere.

12.3. Hva betyr det å ha jobb?

Det at nye innvandrere raskest mulig deltar i arbeidslivet er et av de viktigste målene med den norske integreringspolitikken (<http://www.bld.no>). Dette er et mål i seg selv, men det er også slik at det å være aktiv på arbeidsmarkedet bedrer levekårene på så mange andre områder. Gjennom jobben kan man lære bedre norsk, få et bredere nettverk og bli mer økonomisk selvstendig. Og man kan føle seg nyttig og få bedre selvtillit.

Ofte forsøker vi å forklare hva som gjør at noen har jobb og andre ikke. Dette gjøres for eksempel i en multivariat analyse som publiseres i 2010. Her ser forsker Svein Blom ved SSB på en rekke ulike faktorer som kan forklare hvorvidt innvandrerne vi intervjuet er sysselsatt eller ikke, som kjønn, utdanningsnivå, norskferdigheter, alder, etc. Gjennom levekårsundersøkelsen har vi en unik mulighet til å undersøke hva innvandrernes utdanningsnivå har å si for hvorvidt de er sysselsatte. Vi har i Norge nemlig lite kunnskap om hvilken utdanning innvandrerne har med seg i bagasjen. Slik informasjon samles ikke inn systematisk når innvandrerne kommer til Norge, men det kunne gi en verdifull innsikt i innvandrernes forutsetninger for å lykkes i Norge.

Her vil vi snu på problemstillingen og se litt nærmere på hvilke konsekvenser det å ha inntektsgivende arbeid har på ulike områder. Dette er gjort litt sporadisk tidligere i rapporten, hvor vi har slått fast at det å ha jobb har betydning for norskferdigheter, for husholdningens økonomi, for hvor mye tid man bruker på husarbeid, for hvorvidt man har gode norske venner og for det å hjelpe familien i opprinnelseslandet økonomisk. Og vi har sett at sysselsetting har ulik betydning for kvinner og menn, trolig fordi menn i større grad har vært en del av arbeidsmarkedet tidligere om de ikke hadde jobb da de ble intervjuet, mens flere kvinner nok aldri hadde hatt arbeid utenfor hjemmet. Her skal vi oppsummere og utbrodere dette.

Vi ser bare på to og to variable samtidig, det vil si såkalte bivariate sammenhenger. I dette ligger en del utfordringer. For det første kan årsakssammenhengene gå begge veier. Vi finner for eksempel at sysselsatte i større grad har norske venner og bedre norskferdigheter enn dem uten jobb. Men det kan like godt være at de med norske venner eller gode norskferdigheter lettere får jobb. Trolig går påvirkningen begge veier, og at man kommer inn i en god spiral: norskferdigheter gir lettere jobb, jobb gir bedre norskferdigheter, som igjen forsterker stillingen på jobbmarkedet og så videre.

En annen innvending mot å bare se på to variabler om gangen (for eksempel sysselsetting og norskferdigheter), er at det kanskje ikke er akkurat den variabelen vi ser på som henger sammen med for eksempel en persons norskferdigheter eller hvorvidt man har norske venner. Kanskje er det en annen bakenforliggende faktor,

som personens utdanningsnivå, som betyr noe for både sysselsettingen og norskferdigheter. Som vi har sett i rapporten, er det en sterk positiv sammenheng mellom utdanningsnivå og sysselsetting (Figur A1), ergo vil det også være en sammenheng mellom utdanning og noen av de variablene vi ser på. Dersom vi bare ser på hvilken betydning *utdanning* har for de områdene vi i de neste avsnittene skal se på, ser vi følgende sammenhenger:

- Jo høyere utdanning, jo større er sannsynligheten for å ha gode norske venner
- Jo høyere utdanning, jo bedre norskferdigheter
- Kvinner med høyere utdanning bruker mindre tid på husarbeid enn kvinner med lavere utdanning, men slike forskjeller finner vi ikke blant menn
- Det er ikke tydelige sammenhenger mellom utdanning og følelse av ensomhet
- Det er tydelige sammenhenger mellom utdanning og hvor stor grad man klarer løpende utgifter

Dersom man skal se flere variabler i sammenheng, for eksempel for å finne ut hva som betyr mest av utdanning og sysselsetting, må man gjøre en såkalt *multivariat* analyse, men det skal vi ikke gjøre her.

Bivariat og multivariat analyse

En *bivariat analyse* er en undersøkelse av hvordan to forhold (variabler) henger sammen – eller samvarierer – uten hensyn til andre forhold. En svakhet ved en slik enkel analyse er at andre og kanskje høyst relevante forhold (som alder) kan tenkes å variere sammen med de forholdene vi undersøker. Dette vil svekke analysens utsagnskraft om «årsaker», og analysen vil ikke kunne si hvorfor det er en sammenheng.

En *multivariat analyse* er en undersøkelse av hvordan flere forhold henger sammen, eventuelt hvordan to forhold henger sammen under hensyn til eller «kontrollert for» andre forhold (for eksempel alder), basert på en nærmere spesifisert modell. Vi kan da finne en mer dekkende forklaring på variasjonen i et forhold og en bedre innsikt i betydningen av visse andre forhold. En mye brukt multivariat analysemetode er regresjon, som gir et tallmessig uttrykk for hvor mye en størrelse – den avhengige variabelen – endres, gitt bestemte forandringer i modellens forklaringsvariabler (Lewis-Beck 1980 i Løwe 2007).

Det er i mange grupper relativt få kvinner som er sysselsatt. Derfor kan vi ikke se på de enkelte landgruppene for deretter å dele opp etter kjønn og hvorvidt de er sysselsatt eller ikke. I stedet deler vi landene i to grupper. I den ene plasserer vi de landgruppene hvor vi fant størst forskjeller mellom kvinner og menn, særlig hva gjelder sysselsetting og kompetanse fra opprinnelseslandet: Irak, Tyrkia, Pakistan, Somalia, Serbia og Montenegro (gruppe A). I den andre gruppen havner da Iran, Bosnia-Hercegovina, Vietnam, Sri Lanka og Chile (gruppe B). Sysselsettingsnivået i gruppe A er da i gjennomsnitt 63 prosent for menn og bare 37 prosent for kvinner. I gruppe B er nivået 68 prosent for menn, altså bare 5 prosentpoeng høyere enn i gruppe A, mens kvinnenenes sysselsetting er langt høyere enn for kvinnene i gruppe A: 58 prosent.

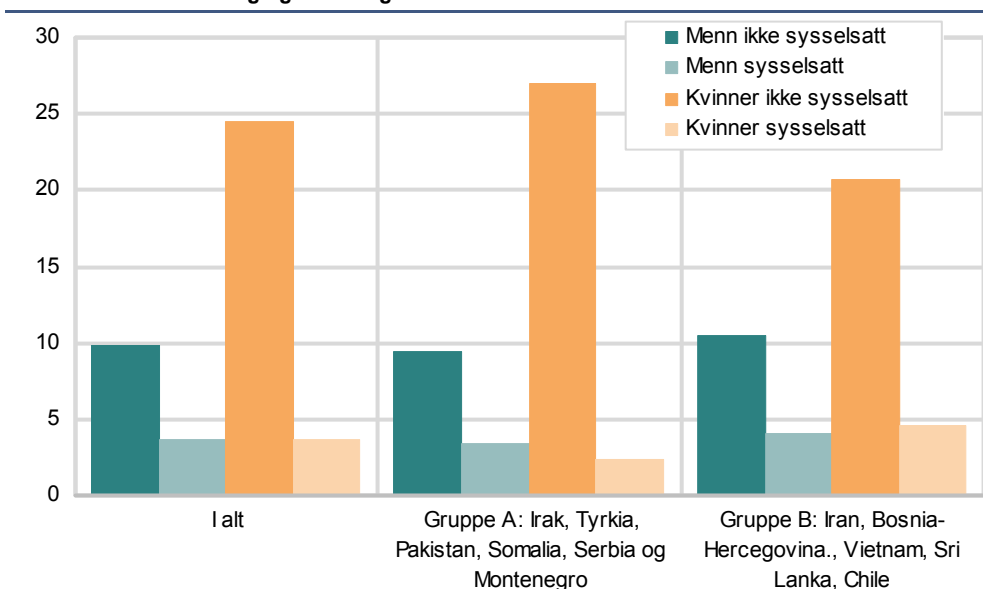
Også om vi ser på sysselsettingstall fra registrene, det vil si ikke bare dem som ble trukket ut i LKI, var det i landgruppene i gruppe A at forskjellene i andelen som var sysselsatt blant kvinner og menn var størst. Blant dem fra Kosovo er imidlertid ikke forskjellen større enn 10 prosentpoeng. Disse utgjør i dag størsteparten av dem som tidligere tilhørte Serbia-Montenegro. I de andre fire gruppene varierer sysselsettingsforskjellen fra 20 prosentpoeng (Somalia og Irak) til 30 prosentpoeng (Tyrkia og Pakistan).

12.3.1. Hvor viktig er jobb for norskferdigheter?

Det å ha et arbeid hvor man kan praktisere norsk er viktig for å bli bedre i språket. Og Figur 12.1 illustrerer den tydelige sammenhengen mellom sysselsetting og andelen som mener de har dårlige/svært dårlige norskferdigheter. Mens svært få som har arbeid, synes de har dårlige eller svært dårlige norskferdigheter, gjelder dette

langt flere av dem som ikke har arbeid. Men av dem som ikke har arbeid, er det langt flere kvinner enn menn som sliter med norsken (25 vs 10 prosent). Dette henger nok sammen med at mange av kvinnene aldri har vært i arbeidslivet, mens mange menn som ikke hadde jobb på intervjuetidspunktet, hadde vært i arbeidslivet tidligere. Her er det ikke veldig store forskjeller mellom gruppe A og gruppe B, men vi ser at kvinner uten jobb, er det noe mer vanlig at kvinner i gruppe A har dårlige norskferdigheter enn kvinner i gruppe B (27 vs 21 prosent).

Figur 12.1. Andel som mener de har dårlige/svært dårlige norskferdigheter, etter kjønn, sysselsetting og landbakgrunn. Prosent

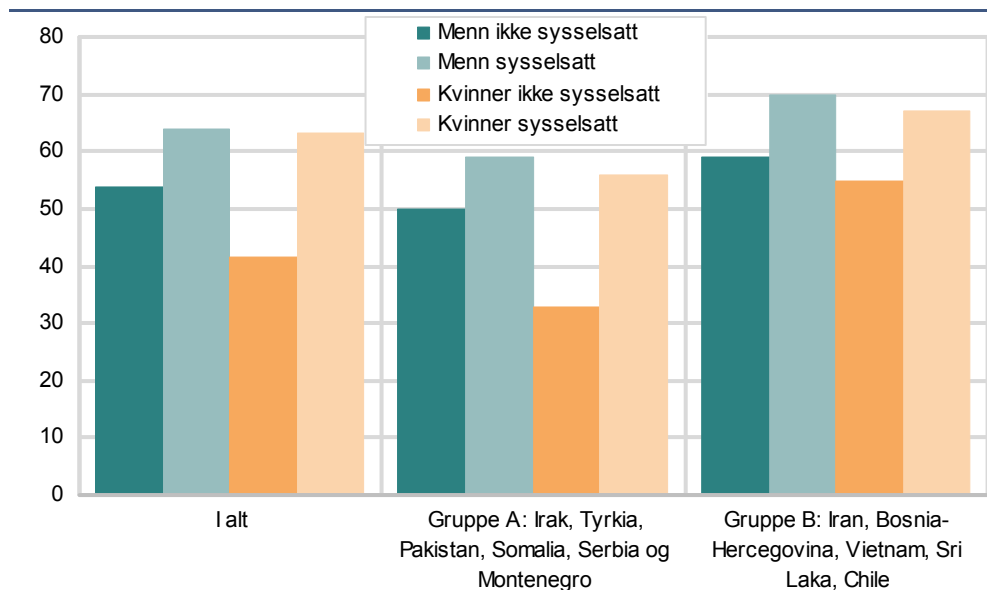

Kilde: Statistisk sentralbyrå, Levekår blant innvandrere 2005/2006

12.3.2. Uten jobb – uten norske venner?

Vi kan tenke oss at det å ha gode norske venner har en betydning for innvandrernes integrering i samfunnet generelt, ettersom etnisk norske kan fungere som døråpnere inn på arenaer hvor det ellers kan være vanskelig å få innpass. En arena hvor norske døråpnere kan være viktig, er arbeidslivet, og dette er også et sted å få norske venner. Og vi ser tydelig av Figur 12.2 at det å ha jobb har betydning for hvorvidt de vi intervjuet har gode venner som er norske. Og særlig betyr dette mye for kvinner fra gruppe A; Irak, Tyrkia, Pakistan, Somalia, Serbia og Montenegro. Bare 33 prosent av dem som ikke hadde jobb hadde norske venner, mot 55 prosent av de som hadde jobb. I avsnitt 7.10.5 så vi at blant innvandrerkvinner fra Pakistan hadde kun en av ti uten jobb norske venner, mot i overkant av fire av ti av dem som har jobb. Dette er en stor og robust forskjell. For innvandremenn fra Pakistan spiller det liten rolle hvorvidt de har jobb eller ei, rundt halvparten har norske venner uansett.

Den største forskjellen mellom menn og kvinner finner vi også i gruppe A blant dem som ikke er sysselsatte, her er det langt flere menn som har norske venner. Vi ser også at uansett om vi ser på kvinner eller menn eller personer med og uten jobb, så har personer i gruppe A i mindre grad norske venner enn personer i gruppe B.

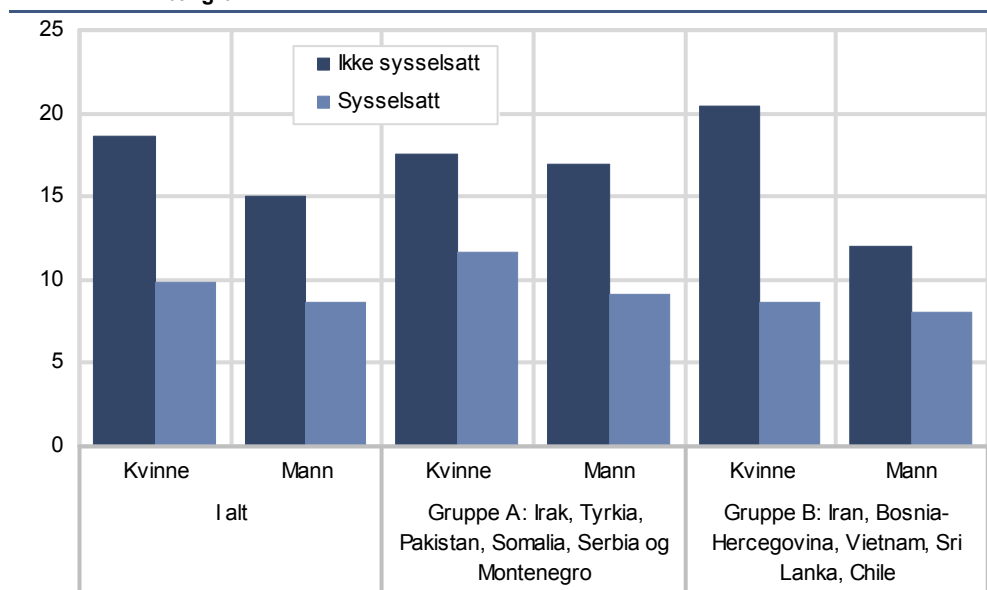
Figur 12.2. Andel med en god norsk venn, etter kjønn, sysselsetting og landbakgrunn. Prosent

Kilde: Statistisk sentralbyrå, Levekår blant innvandrere 2005/2006

12.3.3. Jobb – forsikring mot ensomhet?

I rapporten har vi slått fast at innvandrere er mer ensomme enn gjennomsnittet i befolkningen, og kvinner er klart mer ensomme enn menn. Vi har sett klare sammenhenger mellom hvor mye familie man har i Norge og hvor ensom en er. Mange grupper har blitt mindre ensomme over tid, samtidig som flere har nær familie i Norge. Videre er kvinner langt mer ensomme enn menn, og som nevnt kan dette henge sammen med at menn i noe større grad har nær familie i Norge.

Vi skal nå se på hvorvidt også det å ha jobb kan bety noe for hvor ensom man føler seg. Figur 12.3 viser hvor mange som svarte at de ofte føler seg ensomme blant kvinner og menn i gruppe A og B, og vi har skilt mellom dem som er sysselsatt og dem uten jobb. Det er tydelig at for alle grupper betyr det å ha jobb at man er mindre ensom. Dette har mest å bety for kvinner i gruppe B, hvor forskjellen mellom dem som har jobb og dem som ikke er i jobb er på hele 11 prosentpoeng. Det er imidlertid fremdeles rundt en av ti i alle grupper som ofte er ensomme også blant dem som har jobb.

Figur 12.3. Andel som svarer at de ofte føler seg ensom, etter kjønn, sysselsetting og landbakgrunn

Kilde: Statistisk sentralbyrå, Levekår blant innvandrere 2005/2006

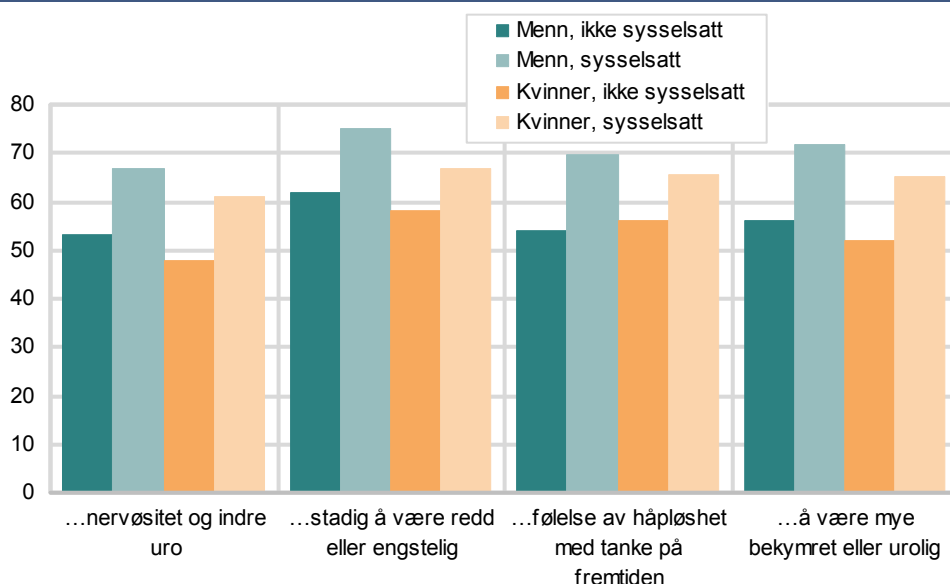

Det kan se ut til at vi med dette er et skritt nærmere forklaringen på hvorfor kvinner i større grad er ensomme enn menn – de står i større grad utenfor arbeidslivet.

12.3.4. Sterk sammenheng mellom psykisk helse og inntektsgivende arbeid

Det å ha et inntektsgivende arbeid og være en del av arbeidslivet kan ha positiv effekt for ens selvfølelse, følelse av å bidra til samfunnet og av å realisere seg selv. Vi har ikke stilt spørsmål som går direkte på disse tingene, men vi har stilt en del spørsmål om psykisk helse. Ved å sammenligne de som er i inntektsgivende arbeid med dem som ikke har slikt arbeid, kan vi si noe om hvilken effekt det å jobbe har på psykisk helse. Men vi må også her ha i mente at effektene kan gå begge veier; de som sliter med sin psykiske helse kan ha større vanskeligheter med å få jobb enn andre. Vi har ikke her skilt mellom gruppe A og B, men ser på alle land under ett. Da ser vi tydelig at det å være i jobb henger sammen med psykisk helse. Mens for eksempel 66 prosent av kvinnene som er sysselsatt sier at de de siste 14 dagene ikke har vært plaget av en følelse av håpløshet med tanke på fremtiden, svarer 55 prosent av kvinnene uten arbeid det samme. For mennene er forskjellen enda større; 70 versus 54 prosent.

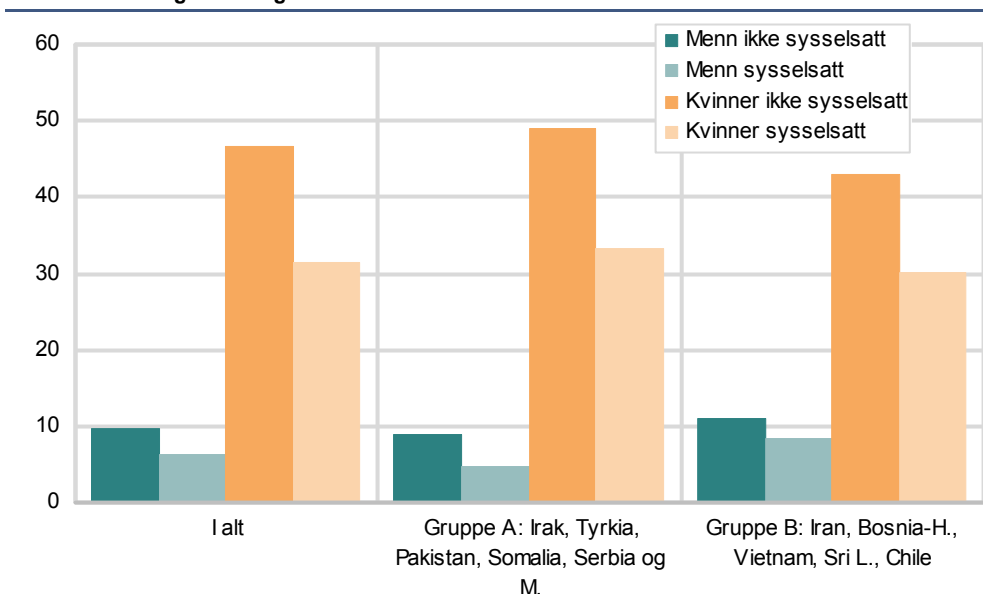
Figur 12.4. Andel som de siste 14 dagene ikke har vært plaget av fire ulike plager, etter kjønn og sysselsetting. Prosent

Kilde: Statistisk sentralbyrå, Levekår blant innvandrere 2005/2006

12.3.5. Husarbeid – kvinner gjør mest uansett

I rapporten har vi sett at kvinner gjør mer husarbeid enn menn uansett om de er sysselsatt eller ikke. Dette illustrerer også Figur 12.5. Riktignok bruker sysselsatte kvinner noe mindre tid på husarbeid enn kvinner uten jobb. 47 prosent av kvinner uten jobb bruker 20 timer eller mer i uka på husarbeid, mot 31 prosent av kvinner som er sysselsatt. Men å bruke så mye tid på matlaging, rengjøring og vask og stell av tøy, er langt mindre vanlig blant menn. Og de bruker lite tid uavhengig av om de har jobb eller ikke. Vi har ikke tall for befolkningen i alt hvor de er delt inn i hvorvidt de er sysselsatt eller ikke, men vi vet at dette er et område hvor det fortsatt er store forskjeller mellom menn og kvinner også om vi ser på hele befolkningen. 7 prosent av mennene i Norge bruker 20 timer eller mer på husarbeid, mot 21 prosent av kvinnene.

Figur 12.5. Andel som bruker 20 timer eller mer på husarbeid i uka, etter kjønn, sysselsetting og landbakgrunn. Prosent

Kilde: Statistisk sentralbyrå, Levekår blant innvandrere 2005/2006

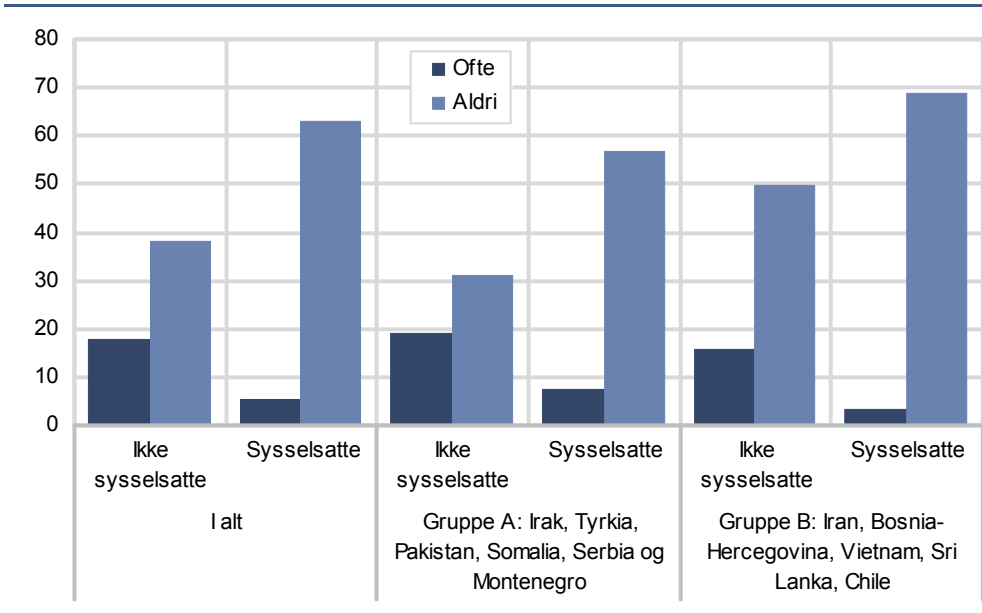
Vi ser også at forskjellene mellom kvinner og menn er noe større for gruppe A enn for gruppe B, noe som kan bekrefte det vi allerede har sett; kjønnsrollemønsteret er noe mer tradisjonelt blant innvandrere i gruppe A enn blant dem i gruppe B. For eksempel er det slik at sammenligner vi kvinner og menn uten arbeid, er det 40 prosentpoeng flere kvinner enn menn i gruppe A som bruker 20 timer eller mer på husarbeid, mens forskjellen er 32 prosentpoeng i gruppe B.

12.3.6. Sysselsatte har bedre kontroll på løpende utgifter

I intervjuet spurte vi om det i løpet av de siste 12 måneder hadde hendt at de vi intervjuet hadde hatt vansker med å klare de løpende utgiftene, for eksempel til mat, transport eller bolig. Som vi har sett i rapporten, er det store forskjeller gruppene i mellom i hvilken grad de har problemer med å greie de løpende utgiftene, hvor de fra Bosnia-Hercegovina opplevde minst slike problemer og de fra Somalia og Irak størst. De fleste gruppene har imidlertid til felles at færre rapporterer om økonomiske problemer i 2005/2006 enn i 1996. Dette henger sammen med den generelle levekårsforbedringen vi har registrert, hvor flere grupper har fått høyere sysselsetting sammenlignet med ti år tidligere. Et unntak er pakistanerne; sysselsettingen har økt i denne gruppa, men flere opplever problemer med å klare løpende utgifter.

Og Figur 12.6 viser tydelig at det er de som ikke er sysselsatt som først og fremst opplever problemer med økonomien. Mens i overkant av seks av ti som har jobb sier de aldri har opplevd å ha problemer med å klare løpende utgifter de siste 12 måneder, svarer nær fire av ti av de som ikke er sysselsatt det samme. Det vanligste svaret er imidlertid å aldri ha opplevd slike problemer, både blant sysselsatte og de uten arbeid.

Figur 12.6. Andel som i løpet av de siste 12 månedene har hatt vansker med å klare løpende utgifter til mat, transport og bolig blant innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre i LKI, etter sysselsettingsgrad og landbakgrunn

Kilde: Statistisk sentralbyrå, Levekår blant innvandrere 2005/2006

Mange personer bor i en husholdning med andre mennesker, hvor man deler på inntekter og utgifter. Dette har betydning for hvordan vi kan betrakte folks økonomiske levekår. Sagt med andre ord; hvordan vi opplever vår økonomi avhenger ikke bare av egen inntekt og forbruk, men også inntekten og forbruket til dem man eventuelt lever sammen med. Med andre ord var det nok mange av dem uten arbeid som bodde i husholdninger hvor minst en annen var i jobb, og i de fleste tilfellene vil dette være kvinner som ikke er yrkesaktive som bor sammen med en mann som har jobb. Motsatt kan det være personer vi intervjuet som hadde jobb som bodde i husholdninger hvor andre voksne var uten jobb, som regel menn som har koner som ikke er sysselsatt.

Her er det imidlertid nokså tydelige forskjeller mellom gruppe A og gruppe B. I gruppe A er det langt mer vanlig, både blant dem med og uten jobb, å ha problemer med å klare løpende utgifter. Dette henger nok sammen med at flere i gruppe A, hvor jo spesielt kvinnenes sysselsetting generelt er lavere enn i gruppe B, i større grad bor i husholdninger hvor ingen har jobb.

12.3.7. Sysselsetting, sysselsetting, sysselsetting

Å integrere innvandrere i arbeidsmarkedet er blant myndighetenes hovedprioriteringer på integreringsfeltet. Og denne rapporten har vist at det kan være gode grunner til å prioritere å kvalifisere innvandrere til inntektsgivende arbeid. Ikke bare har det å være i jobb en verdi i seg selv, det gir også høyere inntekt, større kontroll over økonomien, flere norske venner, mindre følelse av ensomhet og bedre psykisk helse. Og disse sammenhengene holder uansett om vi ser på kvinner eller menn, og uansett om innvandrerne tilhører det vi har kalt gruppe A eller gruppe B. Man kan innvende at noen av disse effektene går begge veier. Psykisk syke har vanskeligere å få innpass i arbeidsmarkedet enn psykisk friske. Men få vil være uenige i at for de fleste vil arbeid også være en forsikring mot psykisk sykdom, ensomhet og økonomisk fattigdom.

Referanseliste

- Aalandslid, Vebjørn (2006): *Valgdeltakelsen blant norske statsborgere med ikke-vestlig innvandrerbakgrunn ved Stortingsvalget 2005*. Rapporter 2006/23, Statistisk sentralbyrå. http://www.ssb.no/emner/00/01/10/rapp_200623/rapp_200623.pdf
- Aalandslid, Vebjørn (2008): *Innvandrere og kommunestyrevalget i 2007*. Rapporter 2008/47, Statistisk sentralbyrå. http://www.ssb.no/emner/00/01/20/rapp_200847/
- Berg, Berit og Kirsten Lauritsen (2009): *Eksil og livsløp*. Oslo: Universitetsforlaget
- Blom, Svein (2008): *Innvandrerens helse 2005/2006*. Rapporter 2008/35, Statistisk sentralbyrå. http://www.ssb.no/emner/00/02/rapp_200835/
- Blom, Svein og Kristin Henriksen (2008): *Levekår blant innvandrere i Norge 2005/2006*. Rapporter 2008/5, Statistisk sentralbyrå. http://www.ssb.no/emner/00/02/rapp_200805/
- Blom, Svein (1998): *Levekår blant ikke-vestlige innvandrere i Norge*, Rapporter 98/16, Statistisk sentralbyrå. http://www.ssb.no/emner/00/02/rapp_199816/rapp_199816.pdf
- Daugstad, Gunnlaug og Benedicte Lie (2004): *Kvalitativ forstudie til levekårsundersøkelse blant ikke-vestlige innvandrere*. Notat 2004/88, Statistisk sentralbyrå. http://www.ssb.no/emner/00/02/notat_200488/notat_200488.pdf
- Daugstad, Gunlaug (red) (2008): *Innvandring og innvandrere 2008*. Statistiske Analyser 2008/103, Statistisk sentralbyrå. http://www.ssb.no/emner/02/sa_innvand/
- Daugstad, Gunnlaug (2009): *Søker krake make? Ekteskap og pardannelse blant unge med bakgrunn fra Tyrkia, Pakistan og Vietnam*. Rapporter 2009/41, Statistisk sentralbyrå
- Dzamarija, Minja Tea (2008): Hva skal "innvandreren" hete?, i: *Samfunnsspeilet 4/2008*, Statistisk sentralbyrå. <http://www.ssb.no/ssp/utg/200804/14/>
- Epland, Jon, Mads Ivar Kirkeberg og Anette Walstad Enes (red.) (2009): *Økonomi og levekår for ulike lavinntektsgrupper, 2008*. Rapporter 2009/1, Statistisk sentralbyrå. http://www.ssb.no/emner/05/01/rapp_ekonomi_levekaar/rapp_200901/rapp_200901.pdf
- Gulløy, Elisabeth (2008): *Levekår blant innvandrere 2005/2006. Dokumentasjonsrapport*. Notater 2008/5, Statistisk sentralbyrå http://www.ssb.no/emner/00/90/notat_200805/notat_200805.pdf
- Gulløy, Elisabeth (2008): *Levekår blant unge med innvandrerbakgrunn 2006. Dokumentasjonsrapport*. Notater 2008/31, Statistisk sentralbyrå http://www.ssb.no/emner/00/90/notat_200831/notat_200831.pdf
- Henriksen, Kristin (2007). *Fakta om 18 innvandrergrupper i Norge*. Rapporter 2007/29, Statistisk sentralbyrå. http://www.ssb.no/emner/02/rapp_200729/rapp_200729.pdf
- Henriksen, Kristin (2008): *Innvandrerens levekår: Nå vet vi mer om innvandrere i Norge*, i: *Samfunnsspeilet 1/2008*, Statistisk sentralbyrå. <http://www.ssb.no/ssp/utg/200801/08/>
- Henriksen, Kristin (2010): *Familieinnvandring og ekteskapsmønster 1990-2008*, kommer i serien Rapporter, Statistisk sentralbyrå.

- Henriksen, Kristin og Lars Østby (2009): Mot norsk fruktbarhetsmønster, i *Minerva* as, 29. september 2009.
- Høydahl, Even (2008): Vestlig og ikke-vestlig – ord som ble for store og gikk ut på dato. I: *Samfunnsspeilet*, 4/2008, Statistisk sentralbyrå
<http://www.ssb.no/ssp/utg/200804/15/>
- Kjeldstadli, Knut (2003): *Norsk innvandringshistorie*, bind 1-3. Oslo: Pax forlag
- Landinfo.no (a): Iran. <http://www.landinfo.no/index.gan?id=403&subid=0> (lastet ned 5.11.2009)
- Landinfo.no (b): Sri Lanka. <http://www.landinfo.no/index.gan?id=678&subid=0> (lastet ned 5.11.2009)
- Landinfo.no (c): Irak. <http://www.landinfo.no/index.gan?id=402&subid=0> (lastet ned 5.11.2009)
- Landinfo.no (d): Somalia. <http://www.landinfo.no/index.gan?id=114&subid=0> (lastet ned 5.11.2009)
- Leirvik, O (2006): *Islam i Norge*.
<http://.folk.uio.no/leirvik/tekster/IslamiNorge.html>, Sist oppdatert 2006.
- Løwe, Torkil (2007): Barn av høyt utdannede får mest støtte, i: *Samfunnsspeilet* 1/2007, Statistisk sentralbyrå. <http://www.ssb.no/ssp/utg/200701/01/>
- Løwe, Torkil (2008): *Levekår blant unge med innvandrerbakgrunn. Unge oppvokst i Norge med foreldre fra Pakistan, Tyrkia og Vietnam*, Rapporter 2008/14, Statistisk sentralbyrå http://www.ssb.no/emner/00/02/rapp_200814/
- Løwe (2009) Unge oppvokst i Norge med innvandrerforeldre: Mer ”norske” enn eldre innvandrere?, i: *Samfunnsspeilet* 4/2009, Statistisk sentralbyrå:
<http://www.ssb.no/ssp/utg/200904/07/>
- Nilsen, Frode (1993): *På post i Latin-Amerika*. Oslo: Gyldendal
- Pettersen, Silje (2009): *Innvandrere i norske kommuner. Demografi, levekår og deltakelse i arbeidsstyrken*. Rapporter 2009/36, Statistisk sentralbyrå.
http://www.ssb.no/emner/02/01/10/rapp_200936/
- Støren, Liv Anne (1987): *Levekår blant utenlandske statsborgere 1983*. Sosiale og økonomiske studier 63, Statistisk sentralbyrå.
- Tronstad, Kristian (2009): *Opplevd diskriminering blant innvandrere med bakgrunn fra ti ulike land*. Rapporter 2009/47, Statistisk sentralbyrå.
http://www.ssb.no/emner/00/02/rapp_200947/
- Tynes, Tore og Tom Sterud (2009): *Arbeidsmiljø blant innvandrere*. STAMI-rapport nr 6/2009.
- UDI.no: *Asylsøknader fordelt på statsborgerskap 2000-2008*.
<http://www.udi.no/templates/Statistikk.aspx?id=9831> (lastet ned 10. november 2009)
- Vaage, Odd (2009): *Kultur og mediebruk blant personer med innvandrerbakgrunn*, Rapporter 2009/29, Statistisk sentralbyrå
http://www.ssb.no/emner/07/02/rapp_200929/
- Valenta, Marko og Berit Berg (2003): *Tilbakevending? Evaluering av tilbakevendingsordningen for flyktninger*. Trondheim: SINTEF

Vogt, K. (2008): *Islam på Norsk. Moskeer og islamske organisasjoner i Norge*, Oslo: Cappelen Damm

Villund, Ole (2008): "Riktig yrke etter utdanning? En registerbasert undersøkelse om kompetanse og arbeidsoppgaver hos ansatte med innvandrerbakgrunn". Rapport 2008/37, Statistisk sentralbyrå http://www.ssb.no/emner/06/01/rapp_200837/

Vedlegg A: Figurer og tabeller

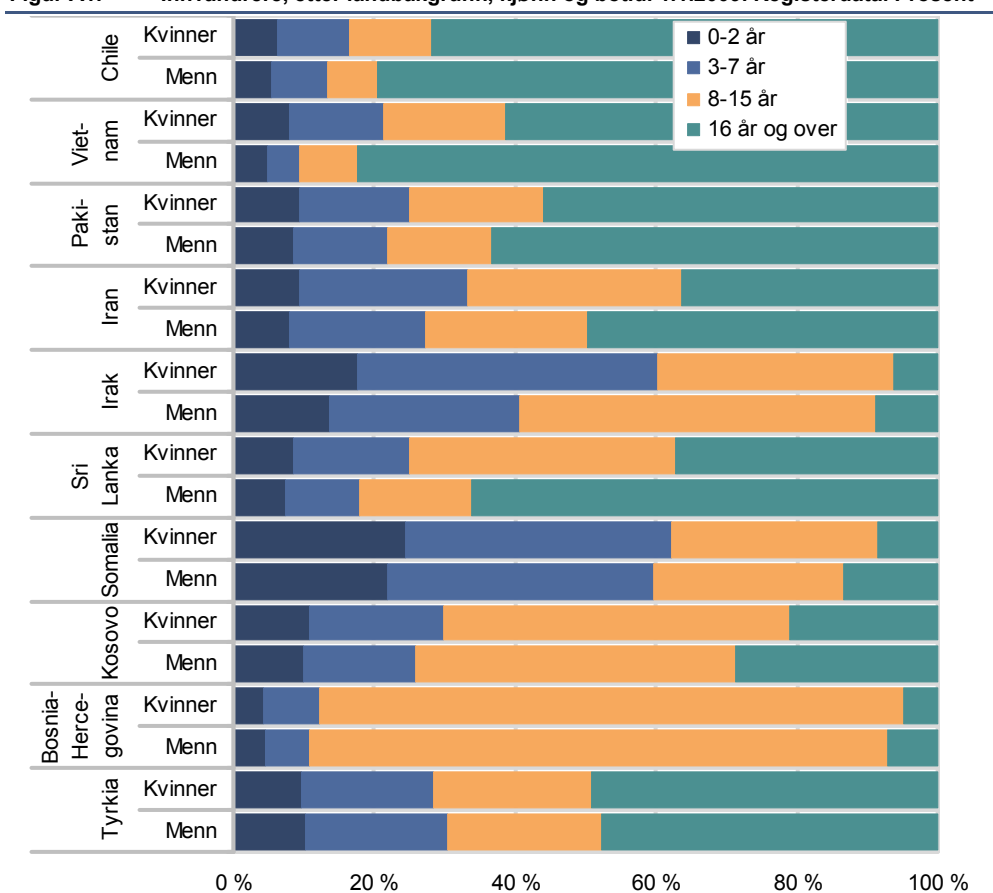
Figurene og tabellene i dette vedlegget viser vi til i alle de ulike landkapitlene. Heller enn å ha alle disse figurene i hvert kapittel, har vi samlet dem i dette vedlegget. De fleste figurene viser sammenligninger av de ulike landgruppene som var med i LKI.

Tabell A1. Antall innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre, og andel norskfødte, for de 22 største grupper i Norge. Registerdata. 1.1.2009

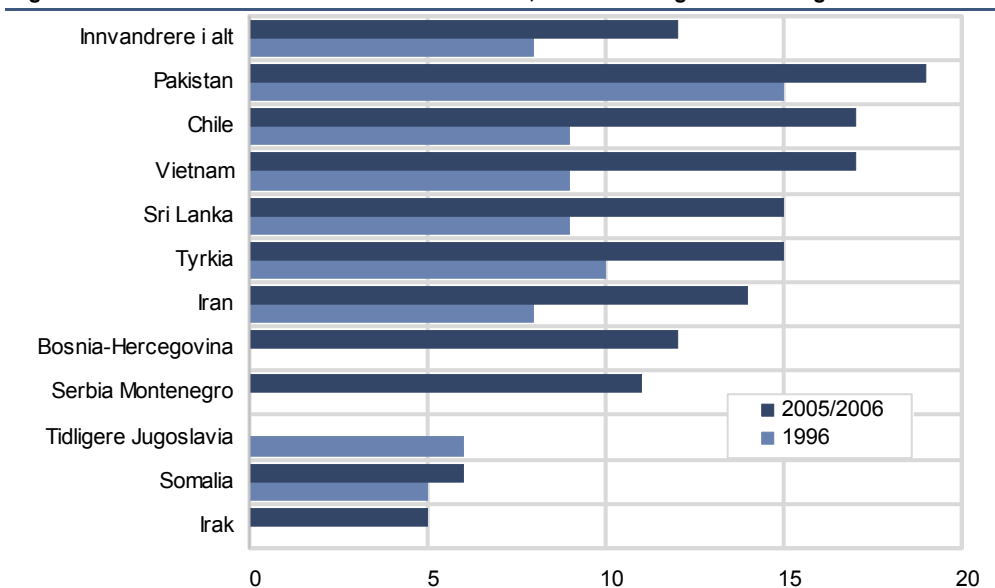
	Innvandrere	Norskfødte med innvandrerforeldre	I alt	Andel norskfødte av norskfødte og innvandrere
Polen	42 471	2 011	44 482	5 %
Pakistan	16 615	13 546	30 161	45 %
Sverige	27 468	1 262	28 730	4 %
Irak	19 197	5 308	24 505	22 %
Somalia	17 255	6 378	23 633	27 %
Tyskland	19 596	1 320	20 916	6 %
Vietnam	12 803	6 923	19 726	35 %
Danmark	17 787	1 497	19 284	8 %
Bosnia-Hercegovina ..	13 055	2 628	15 683	17 %
Iran	13 001	2 665	15 666	17 %
Tyrkia	10 039	5 397	15 436	35 %
Russland	12 759	1 155	13 914	8 %
Sri Lanka	8 450	4 986	13 436	37 %
Kosovo	9 250	3 281	12 531	26 %
Storbritannia	11 613	671	12 284	5 %
Filippinene	11 033	1 229	12 262	10 %
Thailand	10 647	342	10 989	3 %
India	6 604	2 745	9 349	29 %
Afghanistan	7 809	1 182	8 991	13 %
Marokko	4 762	3 049	7 811	39 %
Litauen	7 259	303	7 562	4 %
Chile	5 917	1 535	7 452	21 %

Kilde: Befolkningsstatistikk, Statistisk sentralbyrå

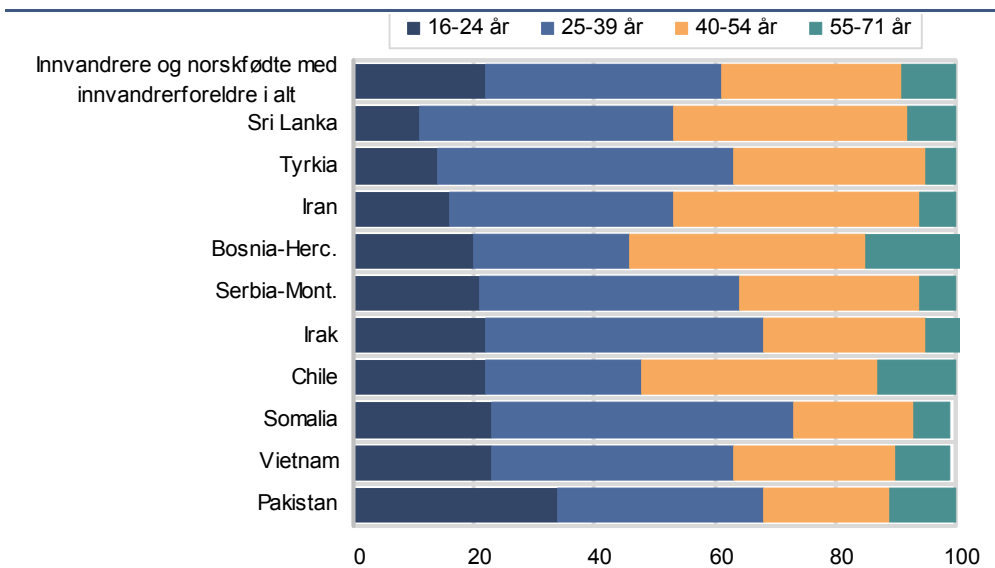
Figur A1. Innvandrere, etter landbakgrunn, kjønn og botid. 1.1.2009. Registerdata. Prosent

Kilde: Befolkningsstatistikk, Statistisk sentralbyrå

Figur A2. Median botid blant innvandrere i LKI, etter landbakgrunn. 1996 og 2005/2006

Kilde: Statistisk sentralbyrå, Levekår blant innvandrere 1996 og 2005/2006

Figur A3. Andel i utvalget som var i ulike aldersgrupper ved utgangen av året de ble intervjuet. Innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre, etter landbakgrunn. 2005/2006. Prosent

Kilde: Statistisk sentralbyrå, Levekår blant innvandrere 1996 og 2005/2006

Tabell A2. Svarprosent og frafallsårsaker etter landbakgrunn. Prosent av bruttoutvalg¹

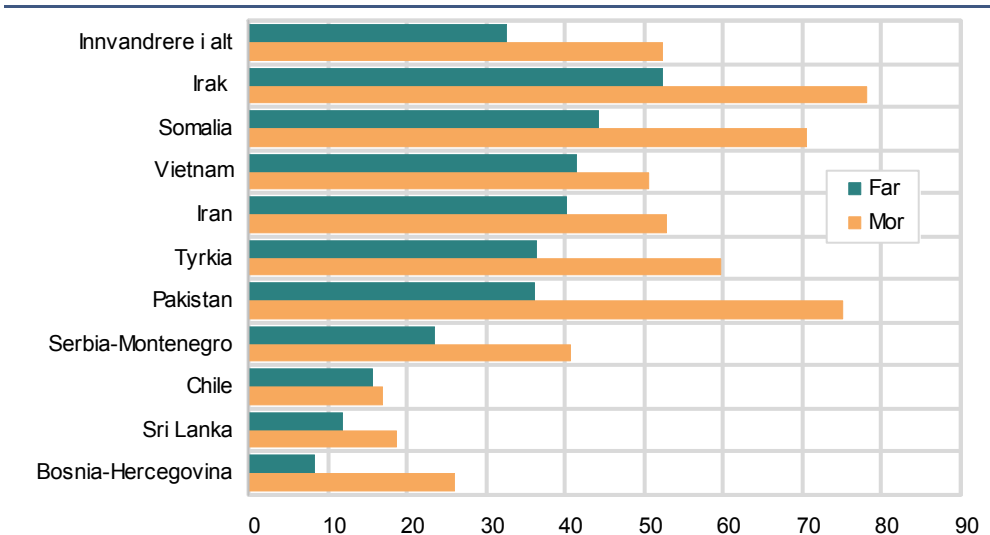
	I alt	Intervju	Ønsker ikke å delta ²	Forhindret ³	Ikke truffet ⁴	Antall personer
I alt	100	64,2	22,5	1,4	11,9	4752
Landbakgrunn						
Serbia-Montenegro	100	59,1	35,3	0,2	5,3	487
Tyrkia	100	62,7	24,3	1,3	11,8	474
Bosnia-Hercegovina ...	100	68,4	24,2	1,8	5,5	487
Somalia	100	54,1	22,3	1,5	22,1	453
Sri Lanka	100	73,8	17,4	1,0	7,7	478
Irak	100	73,5	14,6	3,7	8,2	486
Iran	100	56,8	20,6	0,8	21,7	475
Pakistan	100	68,0	19,2	1,5	11,3	453
Vietnam	100	64,6	25,5	1,4	8,4	486
Chile	100	60,9	20,9	0,4	17,8	473

¹ Bruttoutvalg er det endelige utvalget etter at avgangen er trukket fra.² Kategorien "Ønsker ikke å delta" omfatter følgende frafallsårsaker: "IO har ikke tid nå", "IO ønsker ikke å delta", "IO deltar ikke av prinsipp" og "Andre neker for IO".³ Kategorien "Forhindret" omfatter følgende frafallsårsaker: "Kortvarig sykdom", "Langvarig sykdom", "Sykdom/dødsfall i IOs familie" og "Språkproblemer".⁴ Kategorien "Ikke truffet" omfatter følgende frafallsårsaker: "Midlertidig fravær pga skolegang/arbeid", "Midlertidig fravær pga ferie", "Finner ikke adressen/boligen", "Ikke telefon/for kostbart, for langt å reise", "IO ikke å treffe av andre grunner"

Kilde: Levekår blant innvandrere 2005/2006, Statistisk sentralbyrå

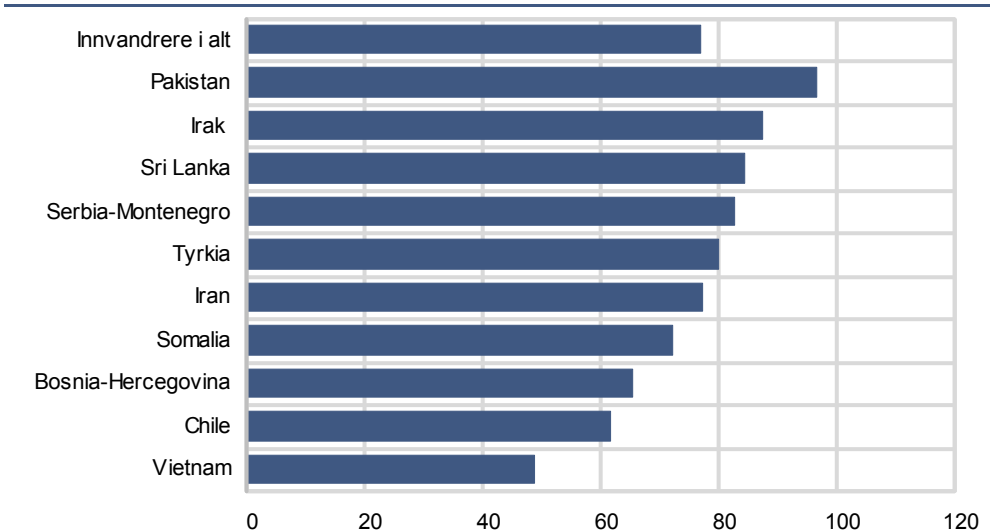

Figur A4. Andel blant innvandrere som kom til Norge som 18 år eller eldre, som har far eller mor uten fullført grunnskole, etter landbakgrunn. 2005/2006. Prosent

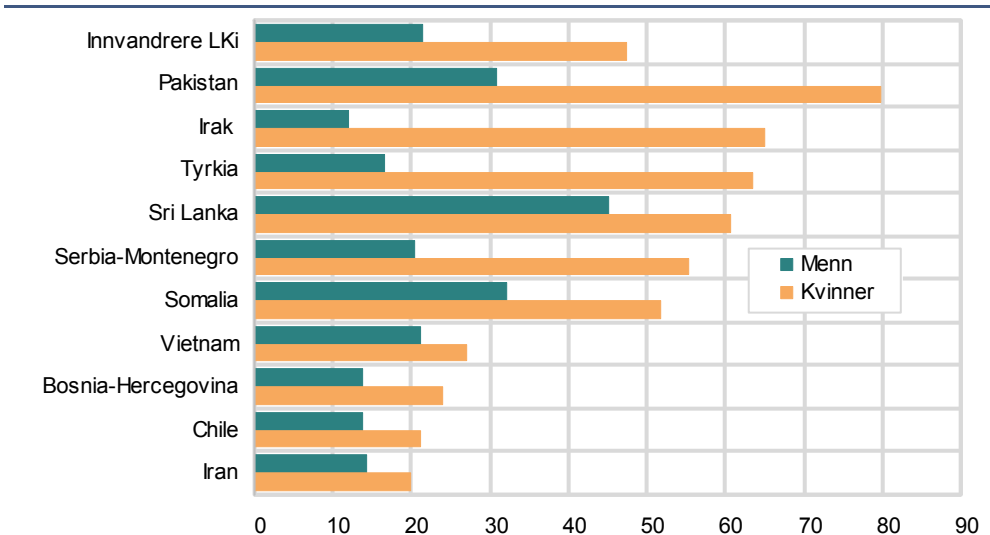
Kilde: Statistisk sentralbyrå, Levekår blant innvandrere 2005/2006

Figur A5. Andel blant innvandrere som kom til Norge som 18 år eller eldre, som hadde hjemmenværende mor i opprinnelseslandet, etter landbakgrunn. 2005/2006. Prosent

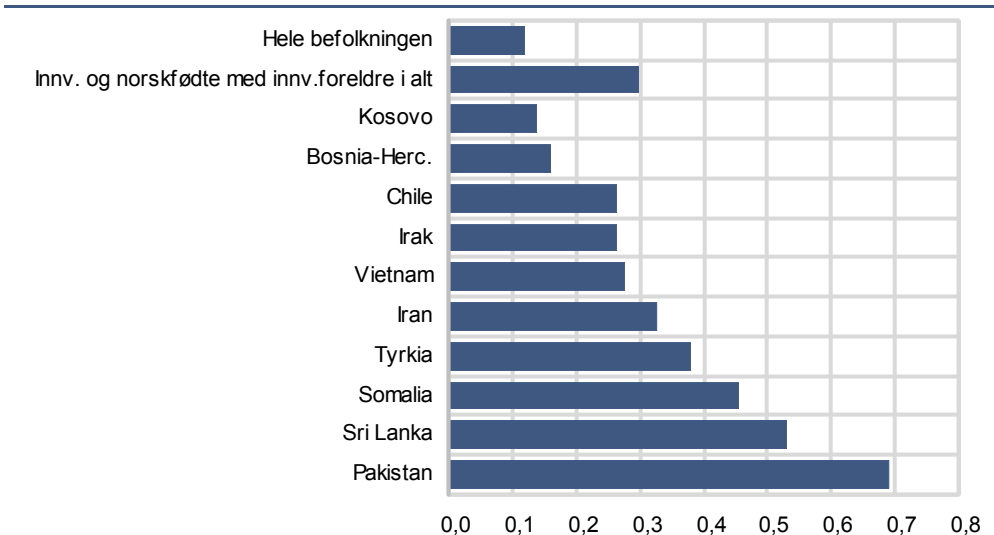
Kilde: Levekår blant innvandrere 2005/2006, Statistisk sentralbyrå

Figur A6. Andel blant innvandrere som kom til Norge som 18 år eller eldre, som ikke hadde yrke i opprinnelseslandet, etter landbakgrunn og kjønn. 2005/2006. Prosent

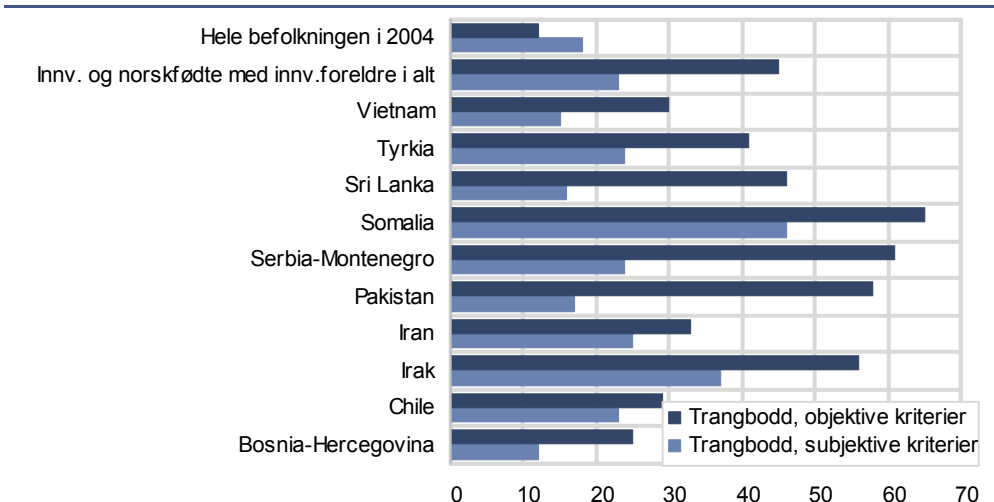
Kilde: Statistisk sentralbyrå, Levekår blant innvandrere 2005/2006

Figur A7. Andel innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre bosatt i Oslo, etter landbakgrunn. 1.1.2009. Prosent

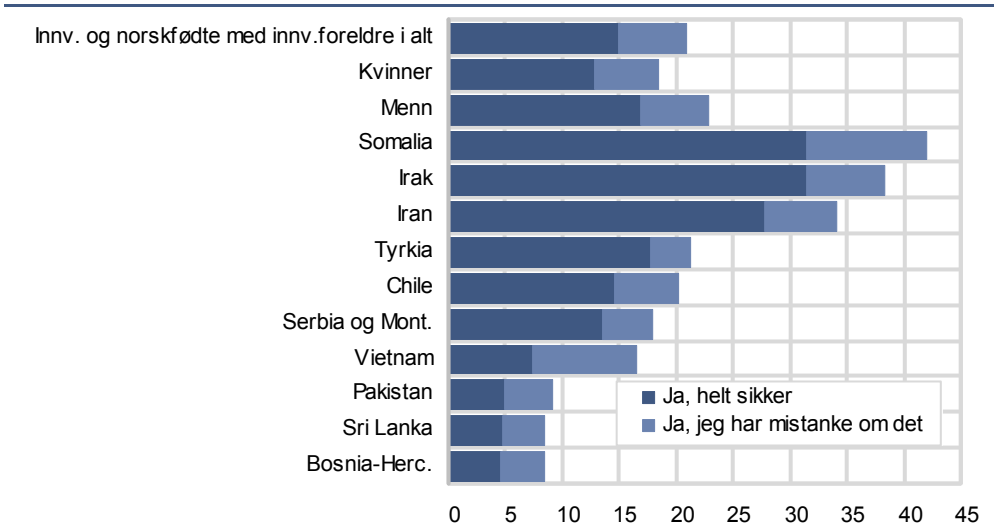
Kilde: Befolkningsstatistikk, Statistisk sentralbyrå

Figur A8. Andelen trangbodde innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre, etter objektive og subjektive kriterier, etter landbakgrunn. 2005/2006. Prosent

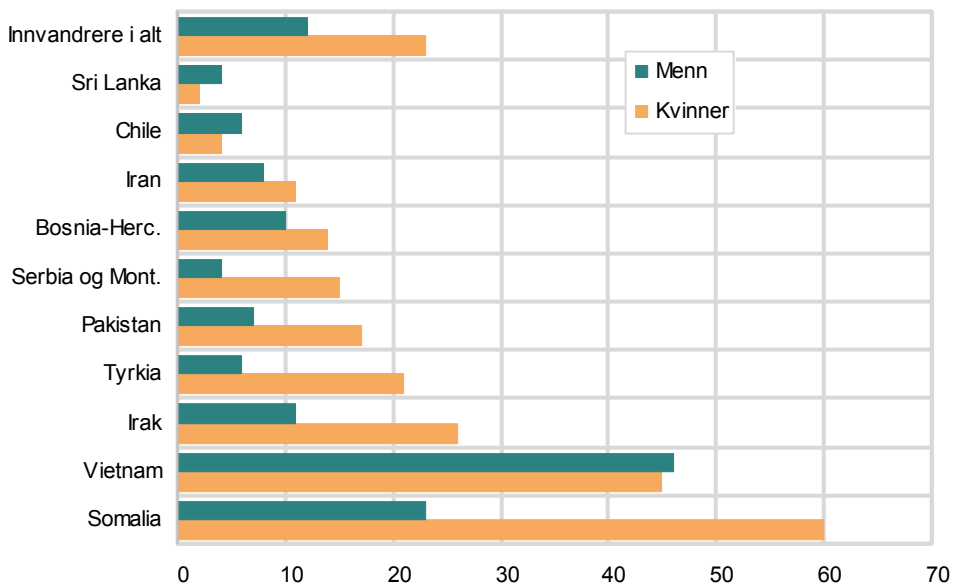
Kilde: Levekår blant innvandrere 2005/2006, Statistisk sentralbyrå

Figur A9. Andel innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre som har opplevd diskriminering i boligmarkedet pga utenlandsk bakgrunn, etter landbakgrunn og kjønn. 2005/2006 Prosent

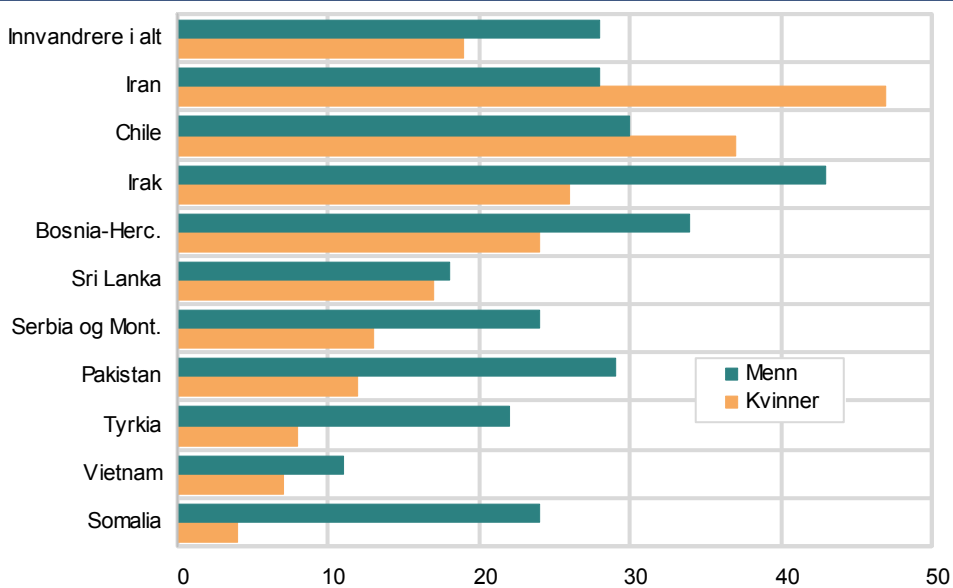
Kilde: Levekår blant innvandrere 2005/2006, Statistisk sentralbyrå

Figur A10. Andel uten fullført grunnskole blant innvandrere som kom til Norge etter fylte 18 år, etter landbakgrunn og kjønn. 2005/2006. Prosent

Kilde: Levekår blant innvandrere 2005/2006, Statistisk sentralbyrå

Figur A11. Andel med høyere utdanning blant innvandrere som kom til Norge etter fylte 18 år, etter landbakgrunn og kjønn

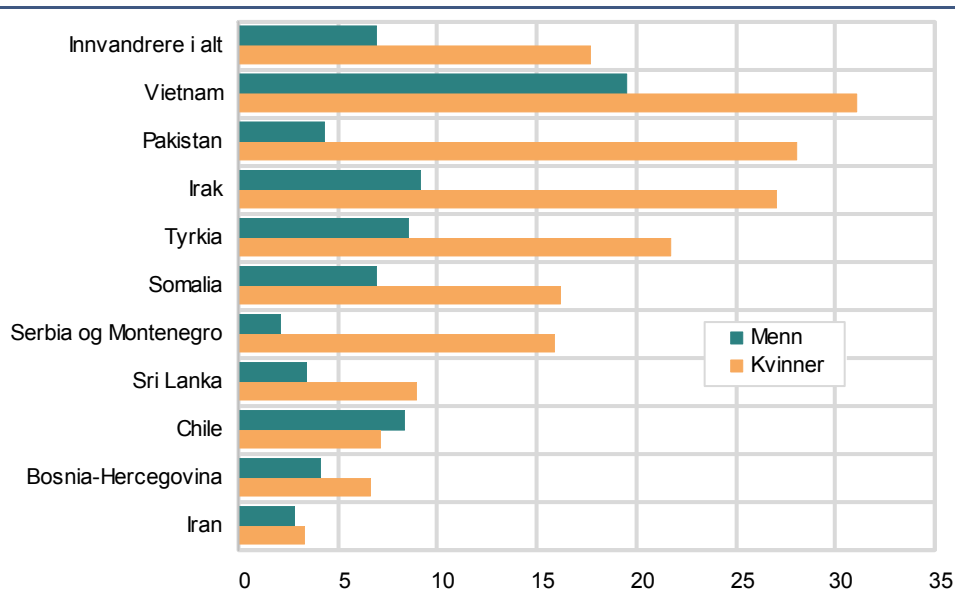

Kilde: Levekår blant innvandrere 2005/2006, Statistisk sentralbyrå

Tabell A3. Høyeste fullførte utdanning i/utenfor Norge, etter utdanningsnivå, landbakgrunn og kjønn. Innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre. 2005/2006 Prosent

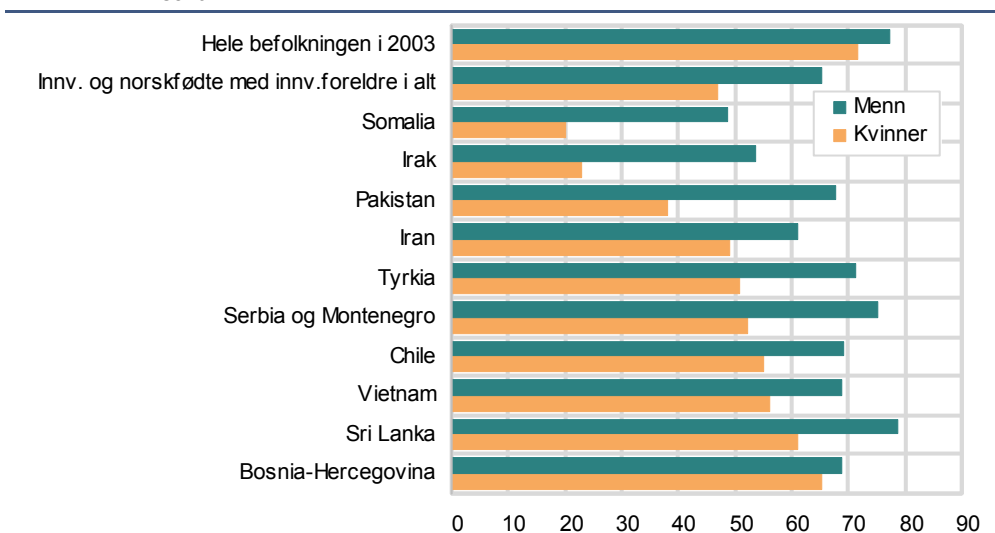
	Høyeste fullførte utdanning i/utenfor Norge	N	Ikke fullført noen utd.	Grunnskole, 9 år eller mindre	Videregående skole	Høyere utd.
Innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre i LKI	Menn	1678	10	18	43	28
	Kvinner	1370	18	20	38	23
Bosnia-Hercegovina	Menn	157	9	8	52	30
	Kvinner	176	11	7	50	31
Serbia og Montenegro	Menn	158	5	9	62	24
	Kvinner	130	15	26	43	15
Tyrkia	Menn	181	6	39	33	22
	Kvinner	116	17	43	28	10
Irak	Menn	235	11	19	32	37
	Kvinner	122	25	23	26	25
Iran	Menn	159	7	9	41	42
	Kvinner	110	10	6	36	46
Pakistan	Menn	162	7	28	36	28
	Kvinner	144	15	26	38	18
Vietnam	Menn	144	22	13	44	18
	Kvinner	169	25	21	34	18
Sri Lanka	Menn	188	4	15	55	25
	Kvinner	165	3	16	58	21
Somalia	Menn	139	15	17	44	24
	Kvinner	105	45	18	28	8
Chile	Menn	155	8	11	52	27
	Kvinner	133	8	9	39	42

Kilde: Levekår blant innvandrere 2005/2006, Statistisk sentralbyrå

Figur A12. Andel som vurderer sine norskferdigheter som dårlige/svært dårlige blant innvandrere som kom til Norge etter fylte 6 år, etter landbakgrunn og kjønn. 2005/2006. Prosent

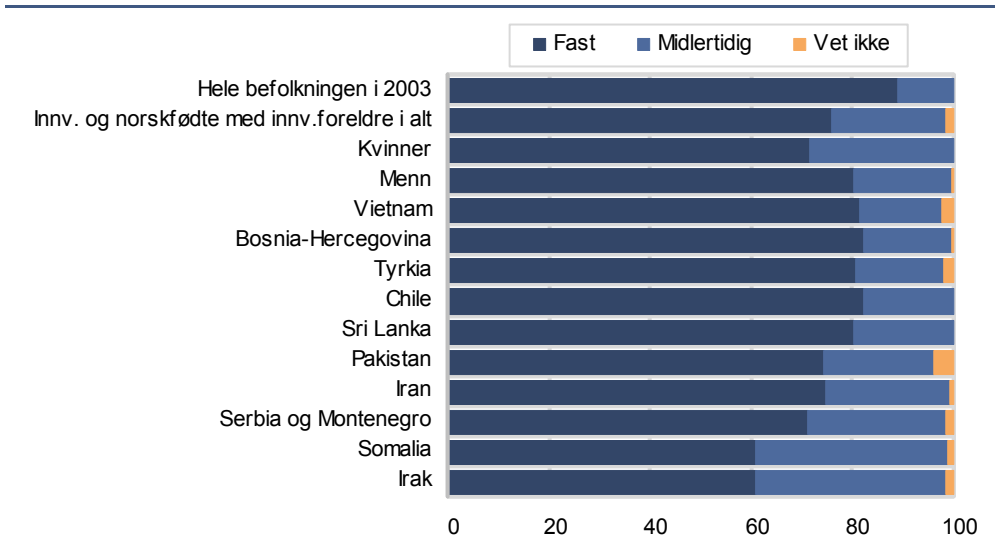
Kilde: Levekår blant innvandrere 2005/2006, Statistisk sentralbyrå

Figur A13. Personer i inntektsgivende arbeid, etter landbakgrunn og kjønn. 2005/2006. Prosent

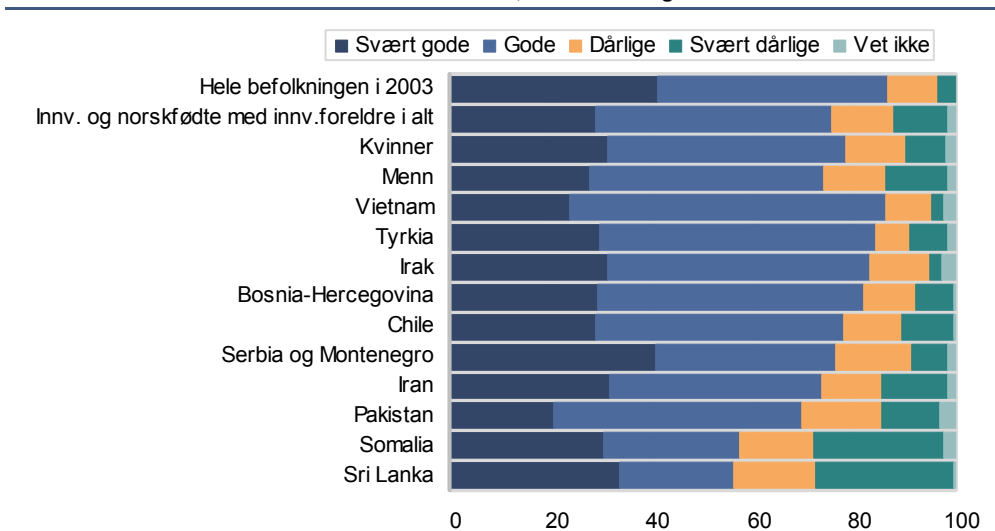
Kilde: Levekår blant innvandrere 2005/2006, Statistisk sentralbyrå

Figur A14. Innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre i inntektsgivende arbeid etter landbakgrunn og fast/midlertidig ansettelse. 2005/2006. Prosent

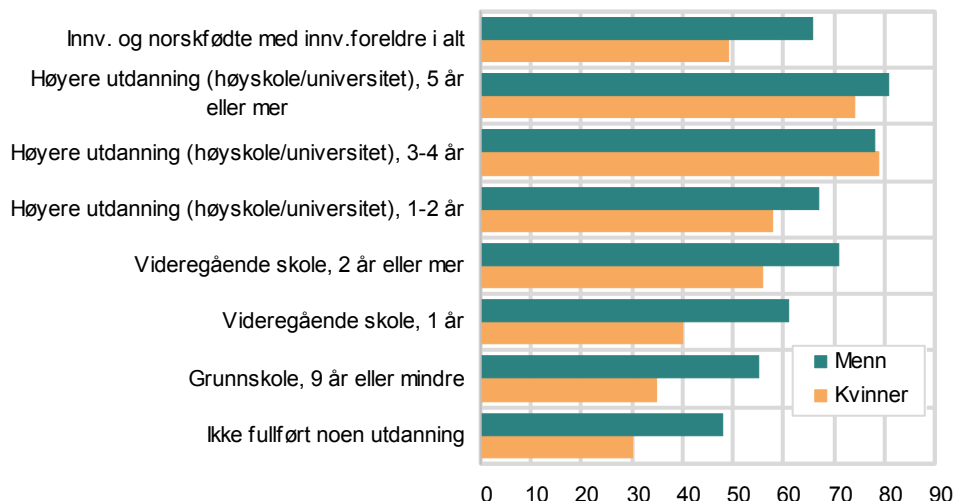
Kilde: Levekår blant innvandrere 2005/2006, Statistisk sentralbyrå

Figur A15. Muligheter til å utnytte ferdigheter og kunnskaper i jobben for innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre, etter landbakgrunn. 2005/2006. Prosent

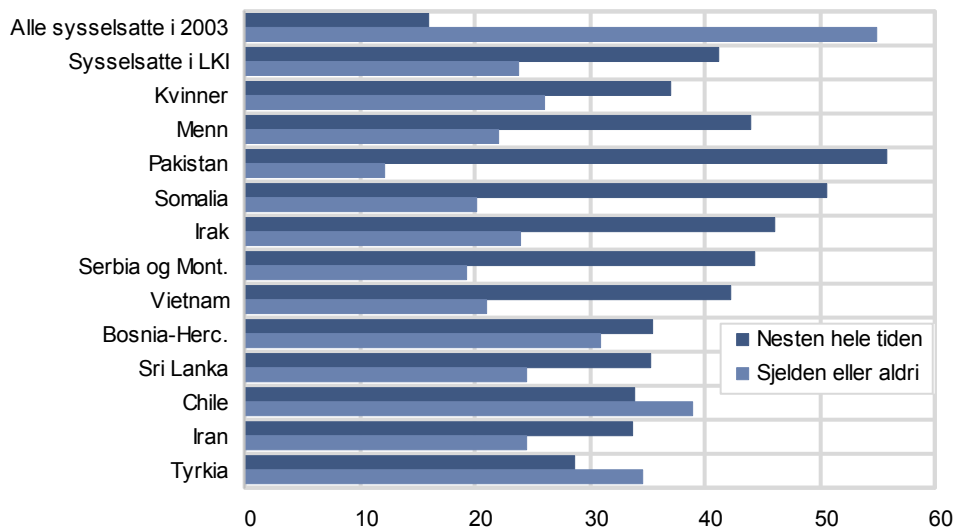
Kilde: Levekår blant innvandrere 2005/2006, Statistisk sentralbyrå

Figur A16. Andel i inntektsgivende arbeid blant innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre, etter kjønn og utdanningsnivå. 2005/2006. Prosent

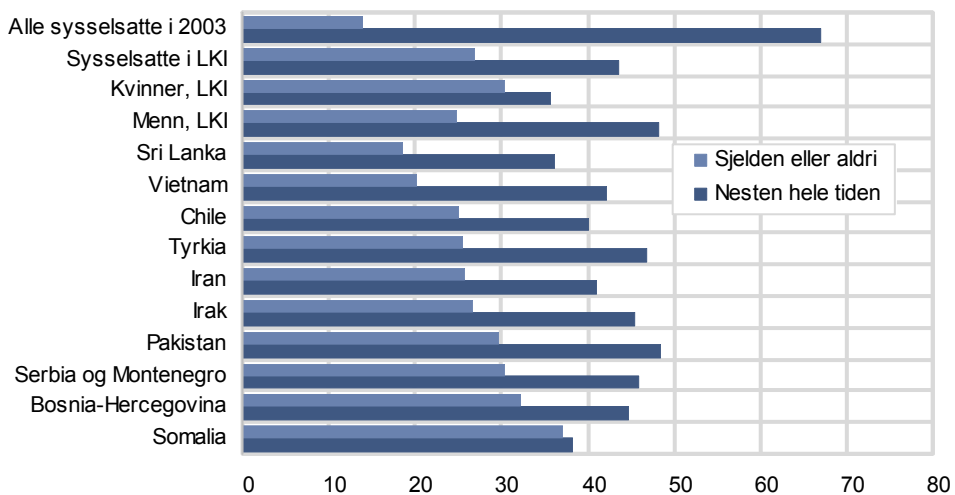
Kilde: Levekår blant innvandrere 2005/2006, Statistisk sentralbyrå

Figur A17. Andel som nesten hele tiden og sjelden eller aldri har gjentatte arbeidsoppgaver blant sysselsatte innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre, etter landbakgrunn. 2005/2006. Prosent

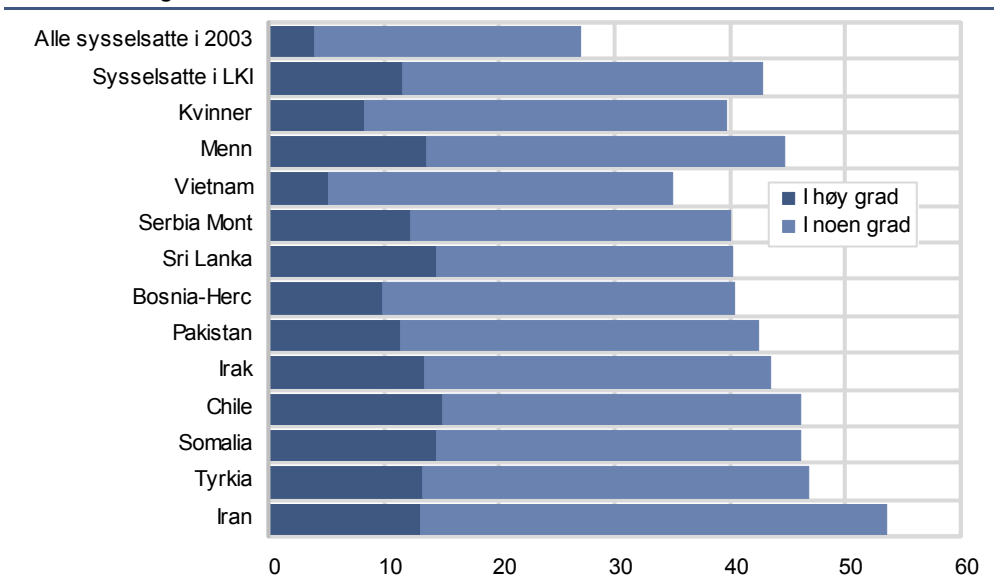
Kilde: Levekår blant innvandrere 2005/2006, Statistisk sentralbyrå

Figur A18. Andel som nesten hele tiden eller sjelden eller aldri bestemmer pauser selv blant sysselsatte innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre, etter landbakgrunn. 2005/2006. Prosent

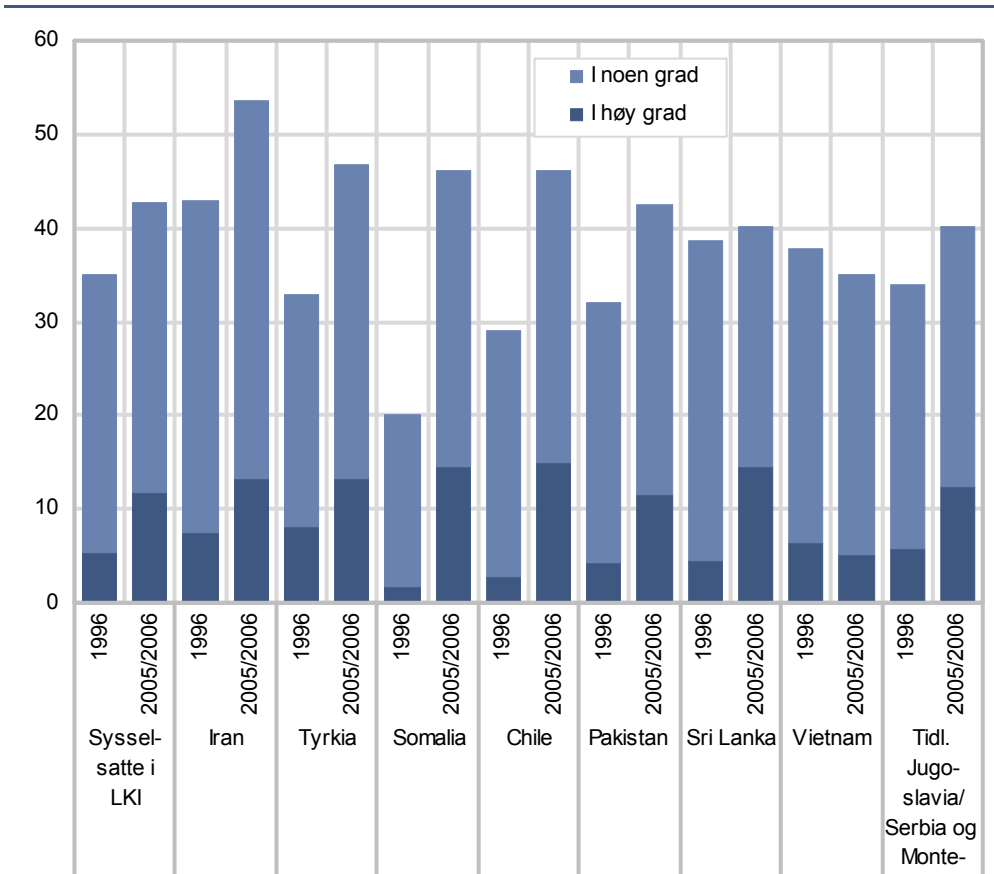
Kilde: Levekår blant innvandrere 2005/2006, Statistisk sentralbyrå

Figur A19. Andel som synes arbeidet i høy eller noen grad er en psykisk påkjenning blant sysselsatte innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre, etter landbakgrunn. 2005/2006. Prosent

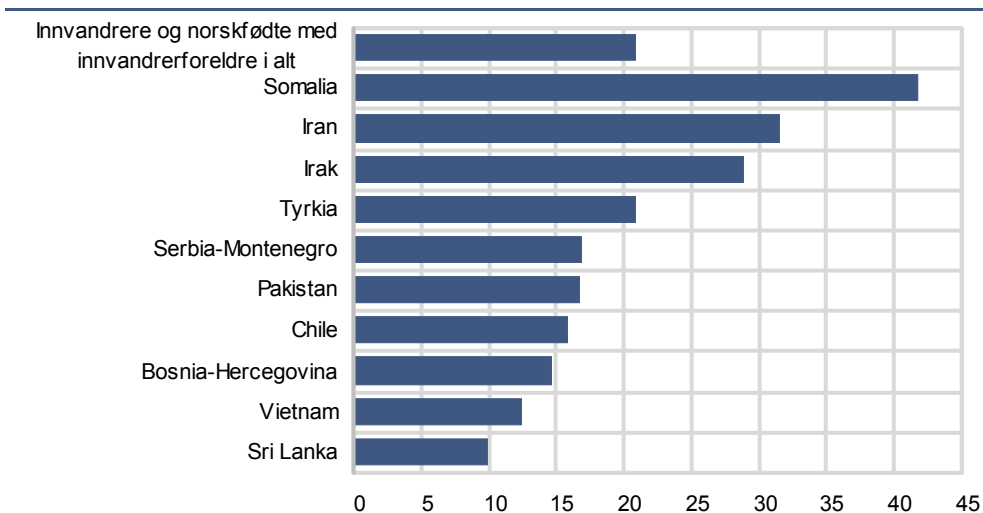
Kilde: Levekår blant innvandrere 2005/2006, Statistisk sentralbyrå

Figur A20. Andel som synes arbeidet i høy eller noen grad er en psykisk påkjenning blant sysselsatte innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre, etter landbakgrunn. 1996 og 2005/2006. Prosent

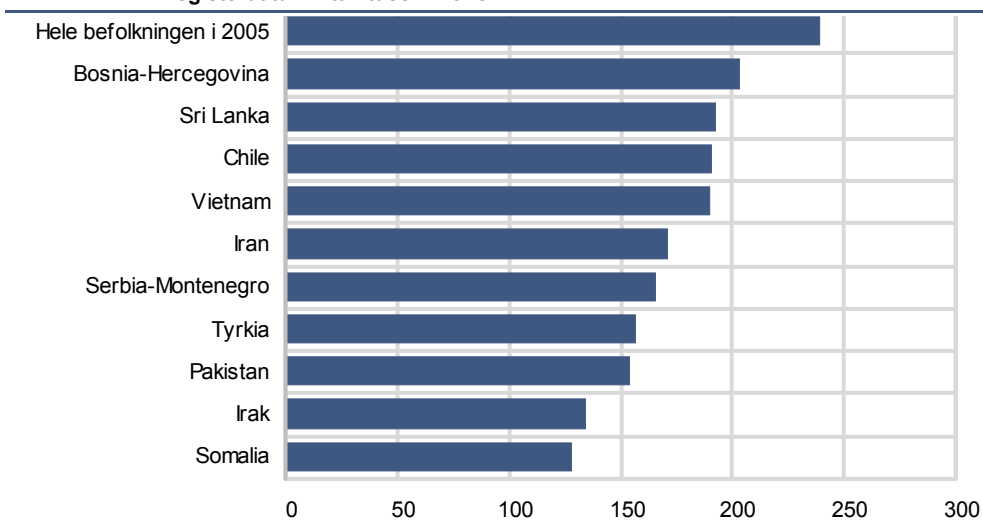
Kilde: Statistisk sentralbyrå, Levekår blant innvandrere 1996 og 2005/2006

Figur A21. Andel innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre som i løpet av de siste fem årene på grunn av sin utenlandske bakgrunn ikke hadde fått et arbeid, som de hadde søkt og mente de var kvalifisert for, etter landbakgrunn og kjønn. 2005/2006. 1996

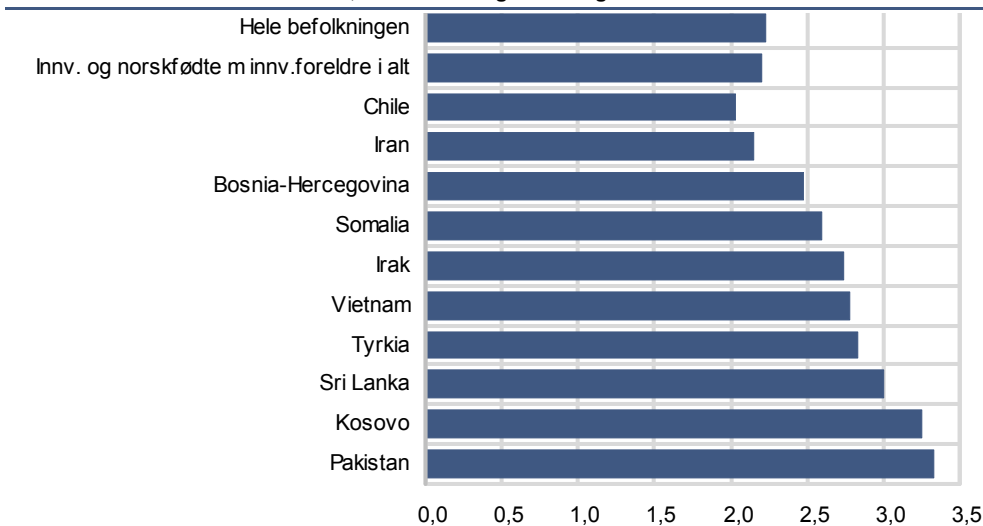
Kilde: Levekår blant innvandrere 2005/2006, Statistisk sentralbyrå

Figur A22. Medianinntekt etter skatt per forbruksenhet (EU-skala) i 2005 for hushold hvor hovedinntektstaker er i alder 25-55 år, etter hovedinntektstakers landbakgrunn. Registerdata. Antall tusen kroner

Kilde: Statistisk sentralbyrå, inntektsstatistikk for husholdninger

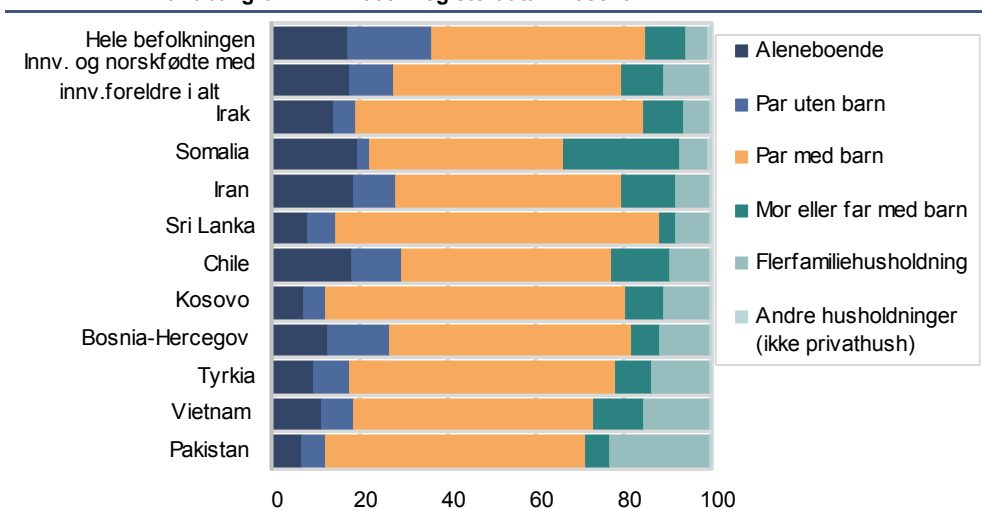
Figur A23. Gjennomsnittlig husholdningsstørrelse blant innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre, etter landbakgrunn. Registerdata. 1.1.2008

Kilde: Befolkningsstatistikk, Statistisk sentralbyrå

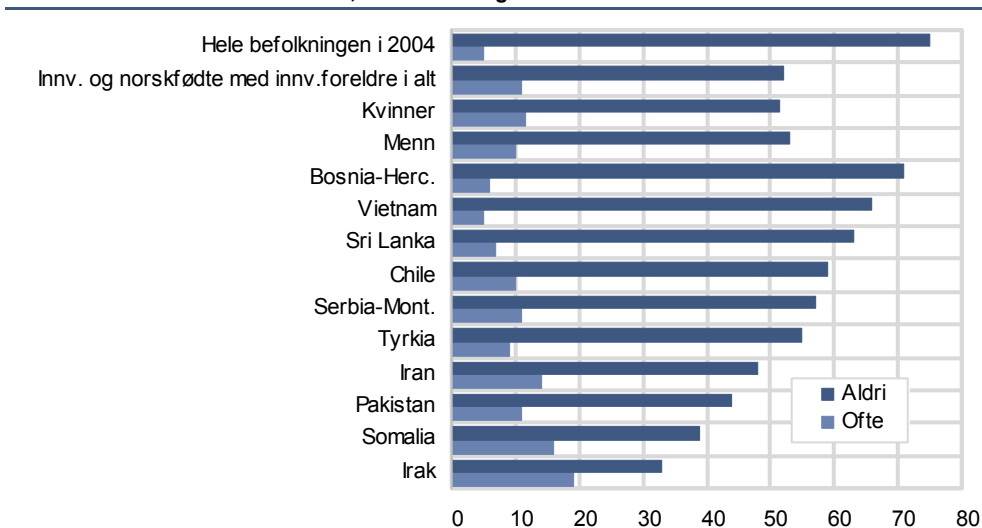

Figur A24. Husholdningstype blant innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre etter landbakgrunn. 1.1.2008. Registerdata. Prosent

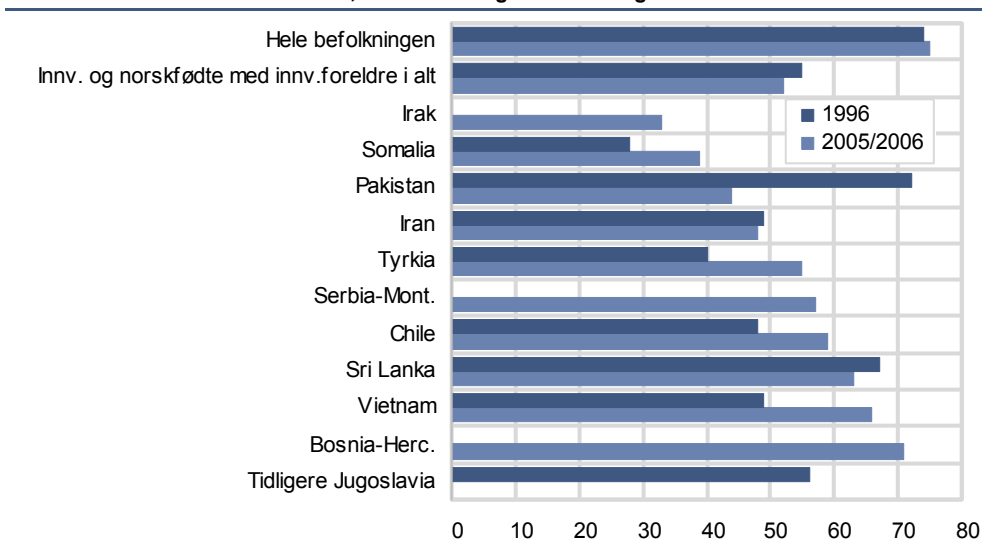
Kilde: Befolkningsstatistikk, Statistisk sentralbyrå

Figur A25. Andel som i løpet av de siste 12 månedene aldri/ofte har hatt vansker med å klare løpende utgifter til mat, transport og bolig blant innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre, etter landbakgrunn. 2005/2006. Prosent

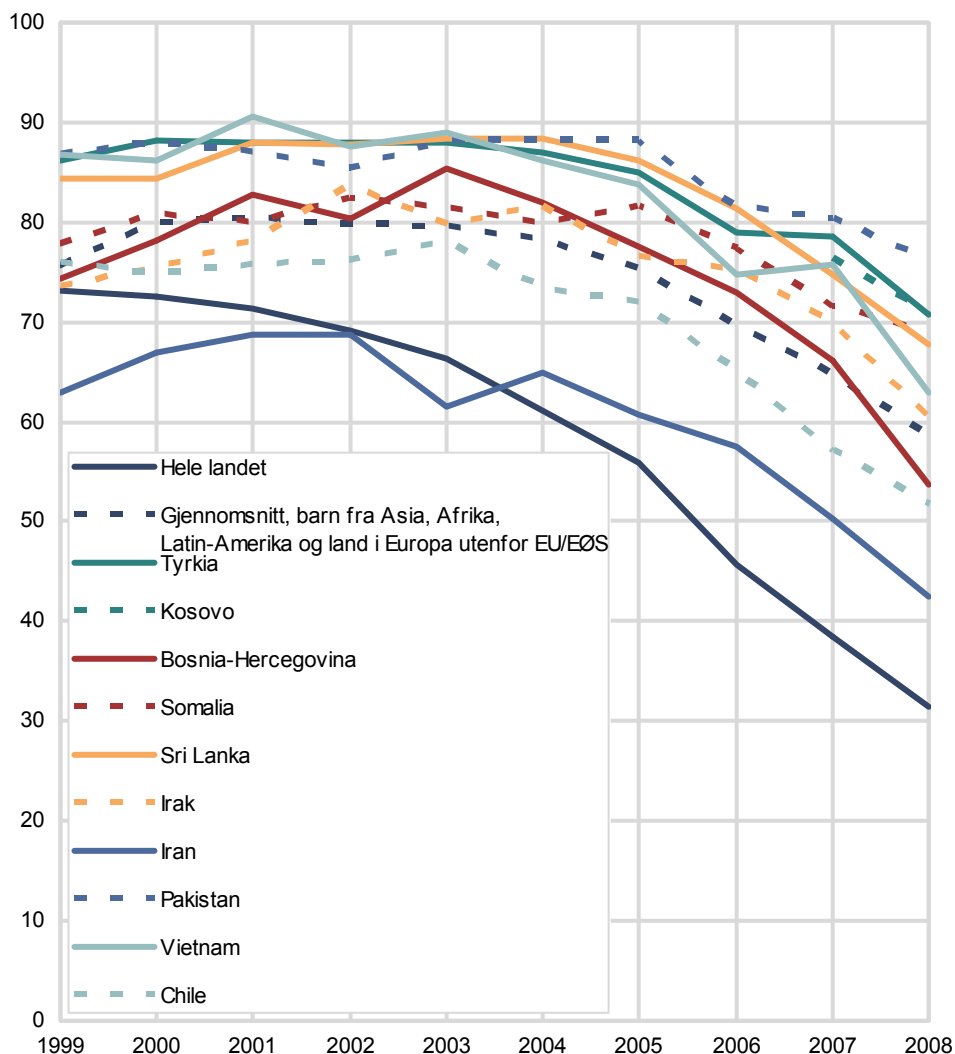
Kilde: Levekår blant innvandrere 2005/2006, Statistisk sentralbyrå

Figur A26. Andel som i løpet av de siste 12 månedene aldri har hatt vansker med å klare løpende utgifter til mat, transport og bolig blant innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre, etter landbakgrunn. 1996 og 2005/2006. Prosent

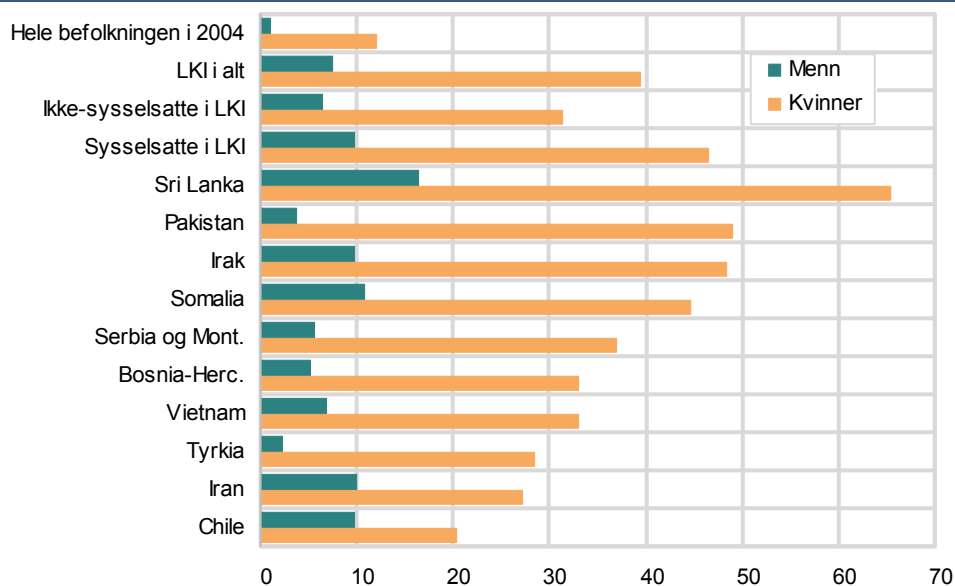
Kilde: Statistisk sentralbyrå, Levekår blant innvandrere 1996 og 2005/2006

Figur A27. Andel som brukte kontantstøtte blant barn 1-2 år, etter landbakgrunn. Registerdata. 1999-2008. Prosent

Kilde: Statistisk sentralbyrå

Figur A28. Andel som bruker mer enn 20 timer i uka på husarbeid, etter landbakgrunn og kjønn. 2005/2006. Prosent

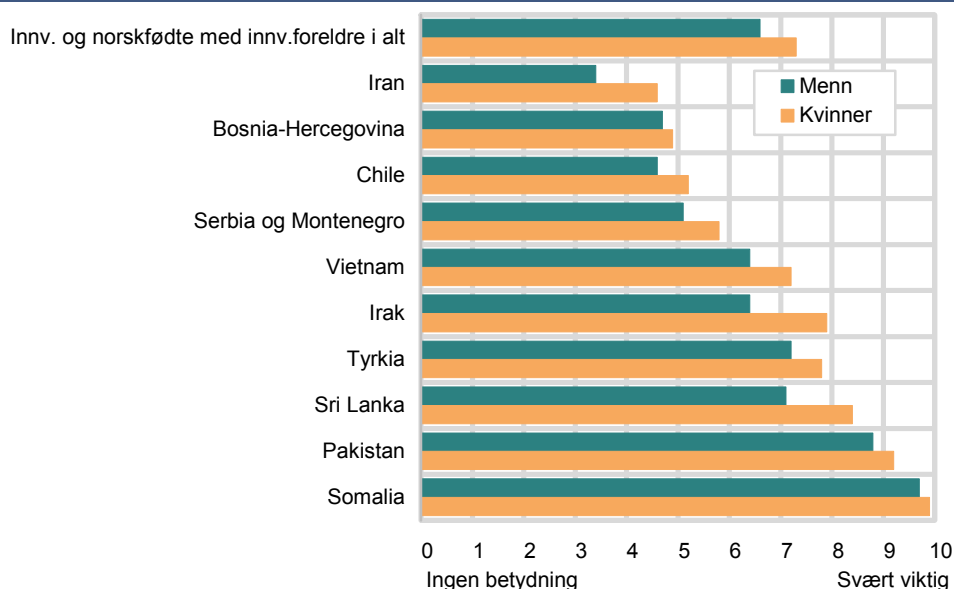
Kilde: Statistisk sentralbyrå, Levekår blant innvandrere 2005/2006 og Levekår tverrsnitt 2004

Tabell A4. Organisasjonsdeltakelse, etter landbakgrunn. 2005/2006. Prosent

	Antall personer (N)	Medlem av norsk politisk parti	Medlem av menighet/religiøs forening	Medlem av idrettslag/forening	Medlem av innvandrer/flyktningforening	Antall ansatte (N)	Medlem av fagforeninger av ansatte
Befolkningen i alt	3 015	6	7	28	-		
Innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre i alt	3 049	4	30	14	8	1642	41
Bosnia-Hercegovina	333	3	17	17	16	223	42
Serbia og Montenegro .	288	2	14	12	4	187	36
Tyrkia	297	6	39	13	6	188	48
Irak	357	3	7	8	4	154	28
Iran	269	5	8	18	5	151	43
Pakistan	306	3	54	11	2	165	31
Vietnam	313	0	40	11	12	194	42
Sri Lanka	353	5	29	24	11	249	53
Somalia	245	7	46	13	18	89	47
Chile	288	4	17	22	3	180	47

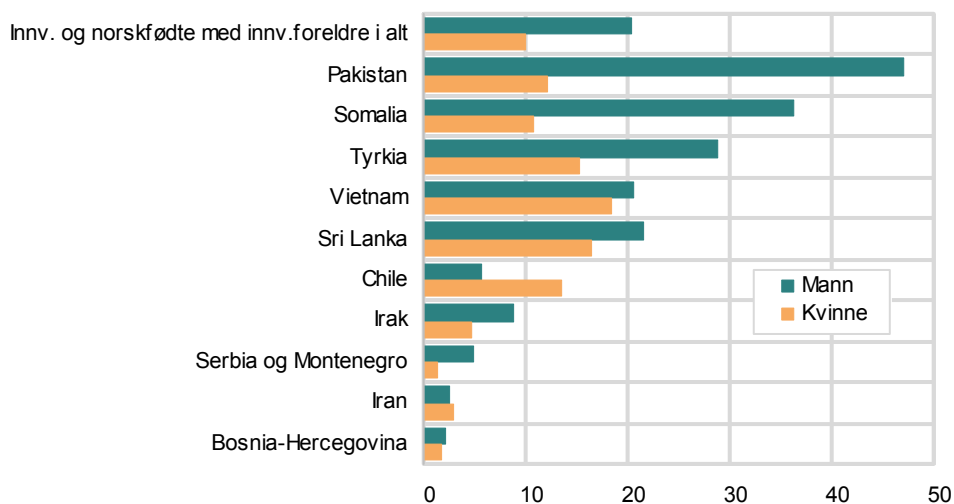
Kilde: Statistisk sentralbyrå, Levekår blant innvandrere 2005/2006 og Levekår tverrsnitt 2004

Figur A29. Gjennomsnittlig rangering av hvor viktig religion er i livet for innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre, etter landbakgrunn og kjønn. 1=Ingen betydning 10=svært viktig. 2005/2006

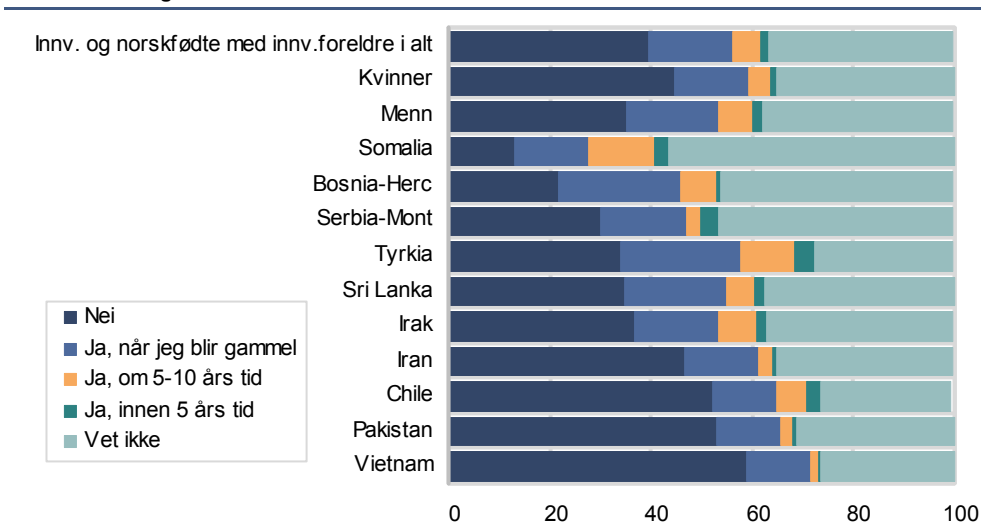
Kilde: Statistisk sentralbyrå, Levekår blant innvandrere 2005/2006

Figur A30. Antall ganger respondentene har deltatt på religiøse møter/bønn arrangert av trossamfunn i løpet av det siste året, etter landbakgrunn og kjønn. 2005/2006

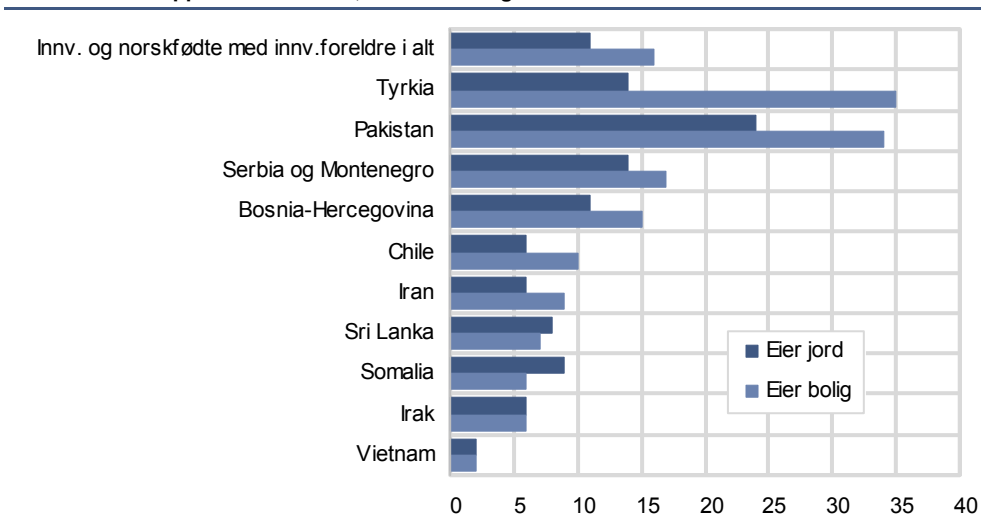
Kilde: Statistisk sentralbyrå, Levekår blant innvandrere 2005/2006

Figur A31. Andel innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre som tror de noen gang kommer til å flytte tilbake til opprinnelseslandet for å bo der fast, etter landbakgrunn. 2005/2006. Prosent

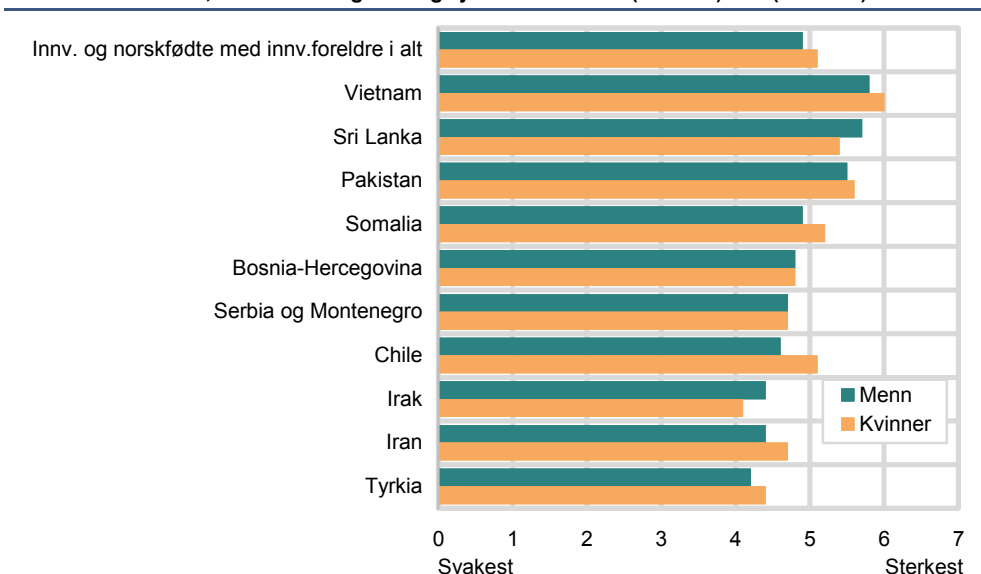
Kilde: Statistisk sentralbyrå, Levekår blant innvandrere 2005/2006

Figur A32. Andel innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre som eier jord/bolig i opprinnelseslandet, etter landbakgrunn. 2005/2006. Prosent

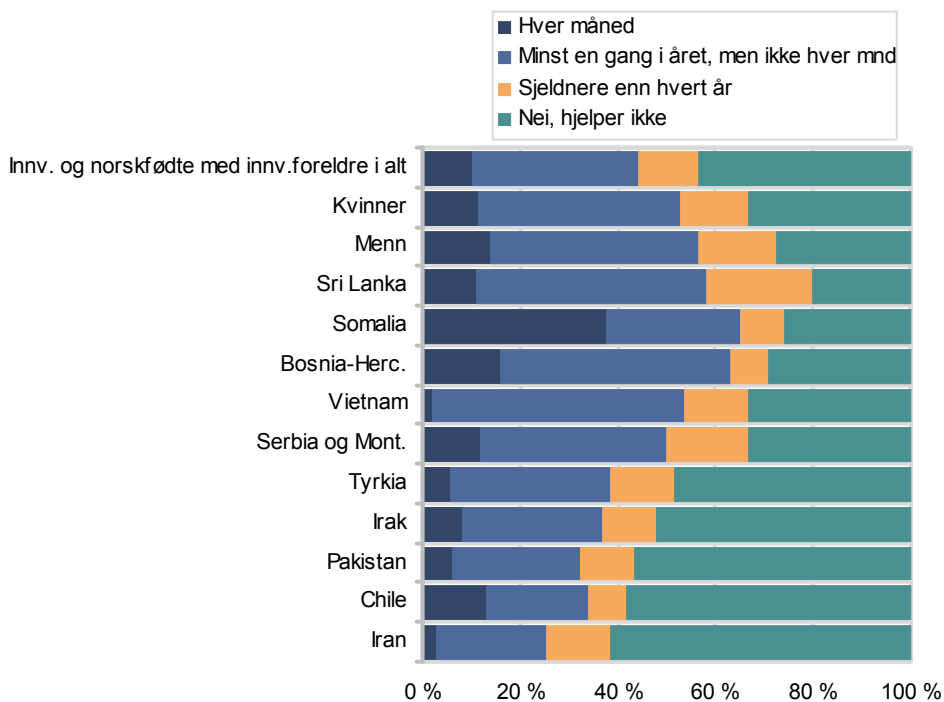
Kilde: Statistisk sentralbyrå, Levekår blant innvandrere 2005/2006

Figur A33. Gjennomsnittlig samhörighetsfølelse med Norge blant innvandrere og norskfødte i LKI, etter landbakgrunn og kjønn. Skala fra 0 (svakest) til 7 (sterkest). 2005/2006

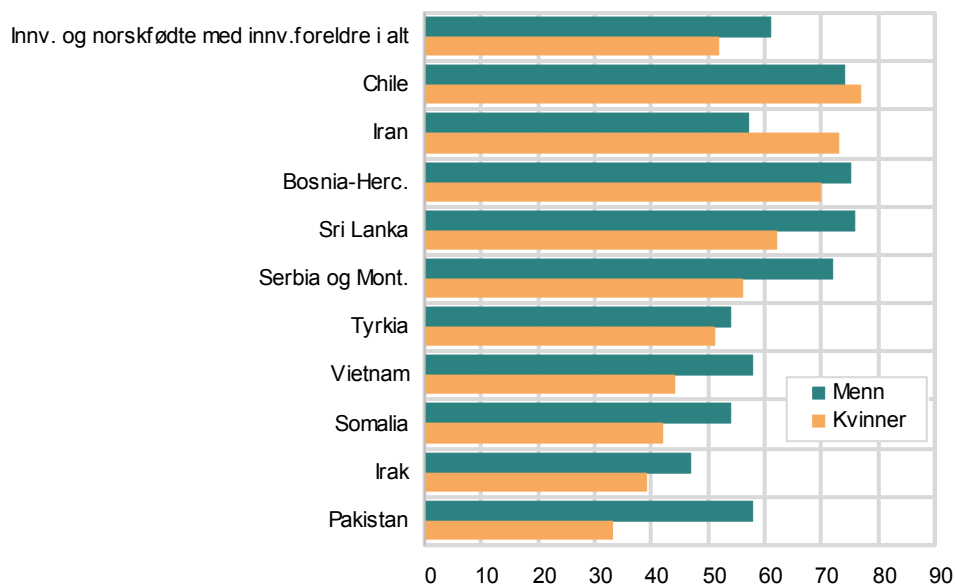
Kilde: Statistisk sentralbyrå, Levekår blant innvandrere 2005/2006

Figur A34. Andel innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre som hjelper familien i opprinnelseslandet økonomisk, etter landbakgrunn og kjønn. 2005/2006. Prosent

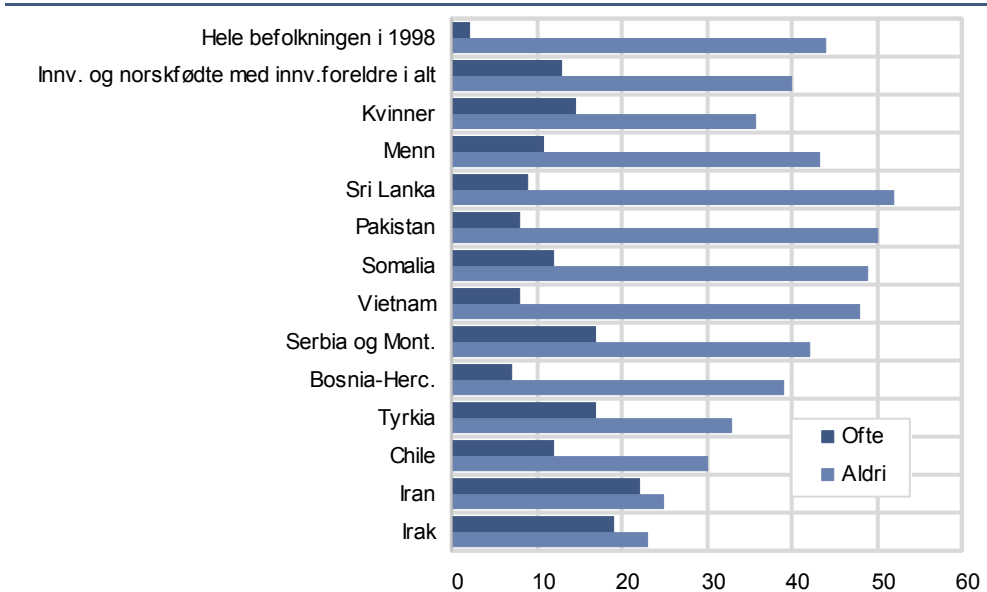
Kilde: Levekår blant innvandrere 2005/2006

Figur A35. Andel innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre som har en god norsk venn, etter landbakgrunn og kjønn. 2005/2006. Prosent

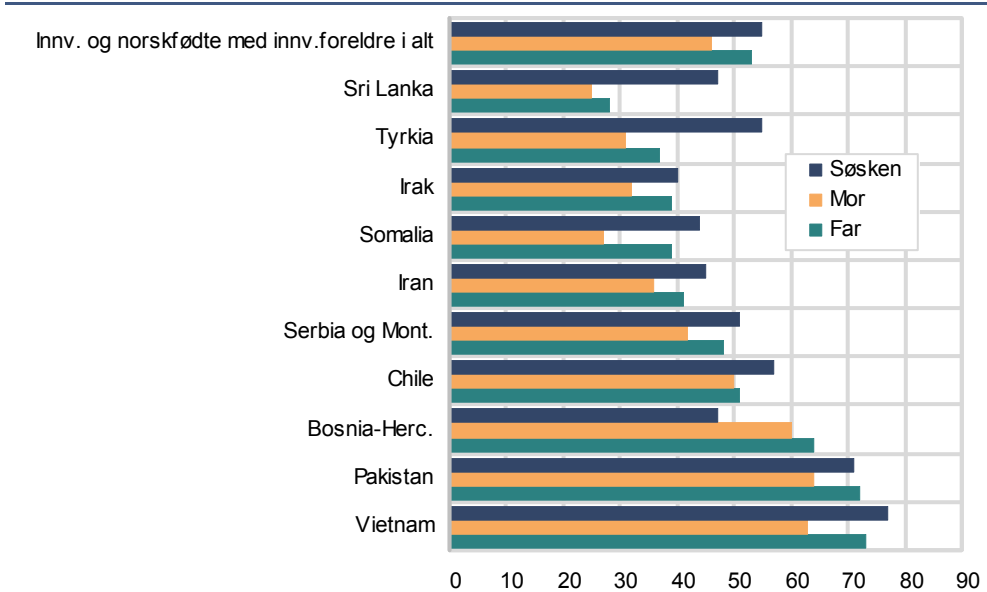
Kilde: Levekår blant innvandrere 2005/2006

Figur A36. Andel innvandrere og norskfødte med innvanderforeldre som ofte/aldri føler seg ensomme, etter landbakgrunn. 2005/2006. Prosent

Kilde: Levekår blant innvandrere 2005/2006

Figur A37. Andel innvandrere og norskfødte med innvanderforeldre med familie i Norge blant dem som har familie i live, etter landbakgrunn. 2005/2006. Prosent

Kilde: Levekår blant innvandrere 2005/2006

Figur- og tabellregister

Figurregister

2.1.	Årlig nettoinnvandring av statsborgere av Chile, etter kjønn. 1986-2008. Absolutte tall	17
2.2.	Antall innvandrere og norskfødte med foreldre fra Chile. 1998-2009	18
2.3.	Antall innvandrere fra Chile og norskfødte med foreldre fra Chile, etter kjønn og alder. 1.1.2009	19
2.4.	Innvandrere fra Chile, etter botid (ankomstår i parentes) og kjønn. Prosent	21
2.5.	Foreldres høyeste fullførte utdanning, blant innvandrere som var minst 18 år ved ankomst. Innvandrere fra de ti landene i LKI i alt og innvandrere fra Chile. Prosent	23
2.6.	Foreldres yrke i opprinnelseslandet, blant innvandrere som var minst 18 år ved ankomst. Innvandrere fra de ti landene i LKI i alt og innvandrere fra Chile. Prosent	24
2.7.	Yrke i opprinnelseslandet blant menn og kvinner fra Chile som var minst 18 år ved ankomst. Innvandrere fra de ti landene i LKI i alt og innvandrere fra Chile. Prosent	24
2.8.	Innvandrere og norskfødte med foreldre fra Chile, etter boligforhold. Prosent	26
2.9.	Utdanning tatt i utlandet blant innvandrere fra Chile som kom til Norge i alder 18 år eller mer, etter kjønn. Prosent	27
2.10.	Innvandrere fra Chile og norskfødte med foreldre fra Chile, etter kjønn og høyeste fullførte utdanning i/utenfor Norge. Prosent	28
2.11.	Vurdering av egne norskferdigheter blant innvandrere fra Chile som innvandret etter fylte 6 år, etter kjønn. Prosent	29
2.12.	Andel som vurderer sine norskferdigheter som dårlige/svært dårlige i gitte situasjoner, blant innvandrere fra Chile som innvandret etter fylte 6 år og blant innvandrere i LKI i alt. Prosent	29
2.13.	Andel innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre med inntektsgivende arbeid i 1996 og 2005/2006. Chile og i alt i LKI. Prosent	31
2.14.	Andel sysselsatte blant innvandrere fra Chile og norskfødte med foreldre fra Chile, etter kjønn og utdanningsnivå. Prosent	31
2.15.	Andel innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre som i løpet av de siste 12 månedene har hatt vansker med å klare løpende utgifter til mat, transport og bolig. Chile og i alt i LKI. Prosent	35
2.16.	Antall timer brukt på husarbeid blant innvandrere fra Chile og norskfødte med foreldre fra Chile, etter kjønn. Prosent	36
2.17.	Andel innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre med medlemskap i ulike typer organisasjoner, etter kjønn. I alt i LKI og Chile. Prosent	38
2.18.	Andel innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre som tror at de noen gang kommer til å flytte tilbake til opprinnelseslandet for å bo der fast. Chile og i alt i LKI. Prosent	41
2.19.	Samhørighetsfølelse blant innvandrere fra Chile og norskfødte med foreldre fra Chile, etter kjønn. Skala fra 0 (svakest) til 7 (sterkest). Prosent	42
2.20.	Andel som ofte eller av og til føler seg ensom, etter kjønn. Prosent	43
2.21.	Andel med familie i Norge blant innvandrere fra Chile og norskfødte med foreldre fra Chile. 1996 og 2005/2006. Prosent	43
2.22.	Andel innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre som har far, mor og søsken i Norge. Chile og i alt i LKI. Prosent	44
3.1.	Årlig nettoinnvandring av statsborgere av Iran, etter kjønn. 1986-2008. Absolutte tall	48
3.2.	Antall innvandrere og norskfødte med foreldre fra Iran. 1998-2009	49
3.3.	Antall iranske innvandrere og norskfødte med iranske foreldre etter kjønn og alder. 1.1.2009	50
3.4.	Innvandrere fra Iran, etter botid (ankomstår i parentes) og kjønn. Prosent	51
3.5.	Foreldres høyeste fullførte utdanning, blant innvandrere som var minst 18 år ved ankomst. Innvandrere fra de ti landene i LKI i alt og innvandrere fra Iran. Prosent	53
3.6.	Foreldres yrke i opprinnelseslandet blant innvandrere fra Iran som var minst 18 år ved ankomst. Innvandrere fra de ti landene i LKI i alt og innvandrere fra Iran Prosent	54
3.7.	Yrke i opprinnelseslandet blant menn og kvinner fra Iran som var minst 18 år ved ankomst. Innvandrere fra de ti landene i LKI i alt og innvandrere fra Iran. Prosent	55
3.8.	Innvandrere fra Iran, etter boligforhold. Prosent	56
3.9.	Utdanning tatt i utlandet blant innvandrere fra Iran som kom til Norge i alder 18 år eller over. Prosent ¹	57
3.10.	Innvandrere fra Iran, etter kjønn og høyeste fullførte utdanning i/utenfor Norge. Prosent	58
3.11.	Vurdering av egne norskferdigheter blant innvandrere fra Iran som innvandret etter fylte 6 år, etter kjønn. Prosent ¹	59

3.12.	Andel som vurderer sine norskferdigheter som dårlige/svært dårlige i gitte situasjoner blant innvandrere fra Iran som innvandret etter fylte 6 år, og blant innvandrere i LKI i alt, etter kjønn. Prosent.....	60
3.13.	Andel innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre med inntektsgivende arbeid i 1996 og 2005/2006. Iran og i alt i LKI. Prosent.....	61
3.14.	Andel sysselsatte blant innvandrere fra Iran, etter kjønn og utdanningsnivå. Prosent.....	62
3.15.	Andel innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre som i løpet av de siste 12 månedene har hatt vansker med å klare løpende utgifter til mat, transport og bolig. Iran og i alt i LKI. Prosent.....	66
3.16.	Antall timer brukt på husarbeid blant innvandrere fra Iran, etter kjønn. Prosent.....	67
3.17.	Andel innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre med medlemskap i ulike typer organisasjoner, etter kjønn. I alt i LKI og Iran. Prosent.....	68
3.18.	Andel innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre som tror at de noen gang kommer til å flytte tilbake til opprinnelseslandet for å bo der fast. Iran og i alt i LKI. Prosent.....	71
3.19.	Samhørighetsfølelse blant innvandrere fra Iran, etter kjønn. Skala fra 0 (svakest) til 7 (sterkest). Prosent.....	72
3.20.	Andel som ofte eller av og til føler seg ensom, etter kjønn. Prosent.....	73
3.21.	Andel med familie i Norge blant innvandrere fra Iran. 1996 og i 2005/2006. Prosent.....	74
3.22.	Andel innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre som har far, mor og søsken i Norge. Iran og i alt i LKI. Prosent.....	74
4.1.	Årlig nettoinnvandring av statsborgere av Vietnam, etter kjønn. 1986-2008. Absolutte tall.....	79
4.2.	Antall innvandrere og norskfødte med foreldre fra Vietnam. 1998-2009.....	80
4.3.	Antall innvandrere fra Vietnam og norskfødte med innvandrerforeldre fra Vietnam, etter kjønn og alder. 1.1.2009.....	81
4.4.	Innvandrere fra Vietnam, etter botid (ankomstår i parentes) og kjønn. Prosent.....	83
4.5.	Foreldres høyeste fullførte utdanning, blant innvandrere som var minst 18 år ved ankomst. Innvandrere fra de ti landene i LKI i alt og innvandrere fra Vietnam. Prosent.....	85
4.6.	Foreldres yrke i opprinnelseslandet, blant innvandrere som var minst 18 år ved ankomst. Innvandrere fra de ti landene i LKI i alt og innvandrere fra Vietnam. Prosent ¹	85
4.7.	Yrke i opprinnelseslandet blant menn og kvinner fra Vietnam som var minst 18 år ved ankomst. Innvandrere fra de ti landene i LKI i alt og innvandrere fra Vietnam. Prosent.....	86
4.8.	Innvandrere og norskfødte med foreldre fra Vietnam, etter boligforhold. Prosent.....	88
4.9.	Utdanning tatt i utlandet blant innvandrere fra Vietnam som kom til Norge i alder 18 år eller mer, etter kjønn. Prosent.....	89
4.10.	Innvandrere fra Vietnam og norskfødte med foreldre fra Vietnam, etter kjønn og høyeste fullførte utdanning i/utenfor Norge. Prosent ¹	90
4.11.	Andel i høyere utdanning av alle i Norge i alderen 19-24 år, og blant innvandrere fra Vietnam og norskfødte med vietnamesiske foreldre. 2000, 2003, 2005, 2007 og 2008.....	91
4.12.	Vurdering av egne norskferdigheter blant innvandrere fra Vietnam som innvandret etter fylte 6 år, etter kjønn. Prosent ¹	92
4.13.	Andel som vurderer sine norskferdigheter som dårlige/svært dårlige i gitte situasjoner blant innvandrere fra Vietnam som innvandret etter fylte 6 år, og blant innvandrere i LKI i alt, etter kjønn. Prosent.....	92
4.14.	Andel innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre med inntektsgivende arbeid i 1996 og 2005/2006. Vietnam og i alt i LKI. Prosent.....	94
4.15.	Andel sysselsatte blant innvandrere fra Vietnam og norskfødte med foreldre fra Vietnam, etter kjønn og utdanningsnivå. Prosent.....	95
4.16.	Andel innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre som i løpet av de siste 12 månedene har hatt vansker med å klare løpende utgifter til mat, transport og bolig. Vietnam og i alt i LKI. Prosent.....	98
4.17.	Antall timer brukt på husarbeid blant innvandrere fra Vietnam og norskfødte med foreldre fra Vietnam, etter kjønn. Prosent.....	100
4.18.	Andel innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre med medlemskap i ulike typer organisasjoner, etter kjønn. I alt i LKI og Vietnam. Prosent.....	101
4.19.	Andel innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre som tror at de noen gang kommer til å flytte tilbake til opprinnelseslandet for å bo der fast. Vietnam og i alt i LKI. Prosent.....	105
4.20.	Samhørighetsfølelse blant innvandrere og norskfødte med foreldre fra Vietnam, etter kjønn. Skala fra 0 (svakest) til 7 (sterkest). Prosent.....	105
4.21.	Andel som ofte eller av og til føler seg ensom, etter kjønn. Prosent.....	107
4.22.	Andel med familie i Norge blant innvandrere fra Vietnam og norskfødte med foreldre fra Vietnam i 1996 og i 2005/2006. Prosent.....	107
4.23.	Andel innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre som har far, mor og søsken i Norge. Vietnam og i alt i LKI. Prosent.....	108
5.1.	Årlig nettoinnvandring av statsborgere av Sri Lanka, etter kjønn. 1986-2008. Absolutte tall.....	112

5.2.	Antall innvandrere og norskfødte med foreldre fra Sri Lanka. 1998-2009	113
5.3.	Innvandrere fra Sri Lanka og norskfødte med foreldre fra Sri Lanka, etter kjønn og alder. 1.1.2009.....	114
5.4.	Innvandrere fra Sri Lanka, etter botid (ankomstår i parentes) og kjønn. Prosent* ...	115
5.5.	Foreldres høyeste fullførte utdanning, blant innvandrere som var minst 18 år ved ankomst. Innvandrere fra de ti landene i LKI i alt og innvandrere fra Sri Lanka. Prosent	117
5.6.	Foreldres yrke i opprinnelseslandet, blant innvandrere som var minst 18 år ved ankomst. Innvandrere fra de ti landene i LKI i alt og innvandrere fra Sri Lanka. Prosent	118
5.7.	Yrke i opprinnelseslandet blant menn og kvinner fra Sri Lanka som var minst 18 år ved ankomst. Innvandrere fra de ti landene i LKI i alt og innvandrere fra Sri Lanka. Prosent ¹	119
5.8.	Innvandrere fra Sri Lanka, etter boligforhold. Prosent	120
5.9.	Utdanning tatt i utlandet blant innvandrere fra Sri Lanka som kom til Norge i alder 18 år eller mer, etter kjønn. Prosent ¹	122
5.10.	Innvandrere fra Sri Lanka, etter kjønn og høyeste fullførte utdanning i/utenfor Norge. Prosent	123
5.11.	Vurdering av egne norskferdigheter blant innvandrere fra Sri Lanka som innvandret etter fylte 6 år, etter kjønn. Prosent ¹	124
5.12.	Andel som vurderer sine norskferdigheter som dårlige/svært dårlige i gitte situasjoner blant innvandrere fra Sri Lanka som innvandret etter fylte 6 år, og blant innvandrere i LKI i alt, etter kjønn. Prosent ¹	124
5.13.	Andel innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre med inntektsgivende arbeid i 1996 og 2005/2006. Sri Lanka og i alt i LKI. Prosent.....	126
5.14.	Andel sysselsatte blant innvandrere fra Sri Lanka, etter kjønn og utdanningsnivå. Prosent	127
5.15.	Andelen sysselsatte kvinner og menn som kom til Norge som eldre enn 5 år, etter yrkesbakgrunn fra Sri Lanka. Prosent ¹	128
5.16.	Andel innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre som i løpet av de siste 12 månedene har hatt vansker med å klare løpende utgifter til mat, transport og bolig. Sri Lanka og i alt i LKI. Prosent.....	132
5.17.	Antall timer brukt på husarbeid blant innvandrere fra Sri Lanka, etter kjønn. Prosent	134
5.18.	Andel innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre med medlemskap i ulike typer organisasjoner, etter kjønn. I alt i LKI og Sri Lanka. Prosent.....	135
5.19.	Andel innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre som tror at de noen gang kommer til å flytte tilbake til opprinnelseslandet for å bo der fast. Sri Lanka og i alt i LKI. Prosent	138
5.20.	Samhørighetsfølelse blant innvandrere fra Sri Lanka, etter kjønn. Skala fra 0 (svakest) til 7 (sterkest). Prosent	139
5.21.	Andel som ofte eller av og til føler seg ensom, etter kjønn. Prosent.....	140
5.22.	Andel med familie i Norge blant innvandrere fra Sri Lanka i 1996 og i 2005/2006. Prosent	140
5.23.	Andel innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre som har far, mor og søsken i Norge. Sri Lanka og i alt i LKI. Prosent	141
6.1.	Årlig nettoinnvandring av statsborgere av Tyrkia, etter kjønn. 1986-2008. Absolutte tall	146
6.2.	Antall innvandrere og norskfødte med foreldre fra Tyrkia. 1998-2009.....	147
6.3.	Antall innvandrere fra Tyrkia og norskfødte med innvandrerforeldre fra Tyrkia, etter kjønn og alder. 1.1.2009.....	147
6.4.	Innvandrere fra Tyrkia, etter botid (ankomstår i parentes) og kjønn. Prosent.....	149
6.5.	Ankomstår for innvandrere fra Pakistan og Tyrkia, og for innvandrere i LKI i alt	150
6.6.	Foreldres høyeste fullførte utdanning, blant innvandrere som var minst 18 år ved ankomst. Innvandrere fra de ti landene i LKI i alt og innvandrere fra Tyrkia. Prosent	152
6.7.	Innvandrere fra Tyrkia som var minst 18 år ved ankomst, etter foreldres vanligste yrke i opprinnelseslandet. Prosent	152
6.8.	Innvandrere fra Tyrkia som var minst 18 år ved ankomst, etter kjønn og fire vanligste yrker fra opprinnelseslandet. Prosent.....	153
6.9.	Innvandrere og norskfødte med foreldre fra Tyrkia, etter boligforhold. Prosent.....	155
6.10.	Utdanning tatt i utlandet blant innvandrere fra Tyrkia som var minst 18 år ved ankomst, etter kjønn. Prosent.....	156
6.11.	Innvandrere fra Tyrkia og norskfødte med foreldre fra Tyrkia, etter kjønn og høyeste fullførte utdanning i/utenfor Norge. Prosent	157
6.12.	Andel i høyere utdanning av alle i alderen 19-24 år, og blant innvandrere fra Tyrkia og norskfødte med foreldre fra Tyrkia. 2000, 2003, 2005, 2007 og 2008	158
6.13.	Innvandrere fra Tyrkia som var minst 6 år ved ankomst, etter kjønn og vurdering av egne norskferdigheter. 2005/2006. Prosent.....	159
6.14.	Andel som vurderer sine norskferdigheter som dårlige/svært dårlige i gitte situasjoner blant innvandrere fra Tyrkia som innvadret etter 6 år, etter kjønn. Prosent	159

6.15.	Andel innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre med inntektsgivende arbeid i 1996 og 2005/2006. Tyrkia og i alt i LKI. Prosent	161
6.16.	Innvandrere og norskfødte med foreldre fra Tyrkia, etter andel sysselsatte i ulike utdanningsnivå og kjønn. 2005/2006. Prosent ¹	162
6.17.	Andel innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre som i løpet av de siste 12 månedene har hatt vansker med å klare løpende utgifter til mat, transport og bolig. Tyrkia og i alt i LKI. Prosent	165
6.18.	Antall timer brukt på husarbeid blant innvandrere fra Tyrkia og norskfødte med foreldre fra Tyrkia, etter kjønn. Prosent	167
6.19.	Andel innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre med medlemskap i ulike typer organisasjoner, etter kjønn. I alt i LKI og Tyrkia. Prosent	168
6.20.	Andel innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre som tror at de noen gang kommer til å flytte tilbake til opprinnelseslandet for å bo der fast. Tyrkia og i alt i LKI. Prosent	172
6.21.	Samhørighetsfølelse blant innvandrere fra Tyrkia og norskfødte med foreldre fra Tyrkia, etter kjønn. Skala fra 0 (svakest) til 7 (sterkest). Prosent	173
6.22.	Andel som ofte eller av og til føler seg ensom, etter kjønn. Prosent	174
6.23.	Andel med familie i Norge blant innvandrere fra Tyrkia og norskfødte med foreldre fra Tyrkia i 1996 og 2005/2006. Prosent	175
6.24.	Andel innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre som har far, mor og søsken i Norge. Tyrkia og i alt i LKI. Prosent	175
7.1.	Årlig nettoinnvandring av statsborgere av Pakistan, etter kjønn. 1986-2008. Absolutte tall	180
7.2.	Antall innvandrere og norskfødte med foreldre fra Pakistan. 1998-2009	181
7.3.	Antall innvandrere fra Pakistan og norskfødte med innvandrerforeldre fra Pakistan, etter kjønn og alder. 1.1.2009	182
7.4.	Innvandrere fra Pakistan, etter botid (ankomstår i parentes) og kjønn. Prosent	184
7.5.	Foreldres høyeste fullførte utdanning, blant innvandrere som var minst 18 år ved ankomst. Innvandrere fra de ti landene i LKI i alt og innvandrere fra Pakistan. Prosent	186
7.6.	Foreldres yrke i opprinnelseslandet, blant innvandrere som var minst 18 år ved ankomst. Innvandrere fra de ti landene i LKI i alt og innvandrere fra Pakistan. Prosent	187
7.7.	Yrke i opprinnelseslandet blant menn og kvinner fra Pakistan som var minst 18 år ved ankomst. Innvandrere fra de ti landene i LKI i alt og innvandrere fra Pakistan. Prosent	188
7.8.	Innvandrere og norskfødte med foreldre fra Pakistan, etter boligforhold. Prosent	189
7.9.	Utdanning tatt i utlandet blant innvandrere fra Pakistan som kom til Norge i alder 18 år eller mer, etter kjønn. Prosent	191
7.10.	Innvandrere fra Pakistan og norskfødte med foreldre fra Pakistan, etter kjønn og høyeste fullførte utdanning i/utenfor Norge. Prosent	191
7.11.	Andel i høyere utdanning av alle i alderen 19-24 år. 2000, 2003, 2005, 2007 og 2008	192
7.12.	Vurdering av egne norskferdigheter blant innvandrere fra Pakistan som innvandret etter fylte 6 år, etter kjønn. Prosent	193
7.13.	Andel som vurderer sine norskferdigheter som dårlige/svært dårlige i gitte situasjoner blant innvandrere fra Pakistan som innvandret etter fylte 6 år, og blant innvandrere i LKI i alt, etter kjønn. Prosent	194
7.14.	Andel innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre med inntektsgivende arbeid i 1996 og 2005/2006. Pakistan og i alt i LKI. Prosent	195
7.15.	Andel sysselsatte blant innvandrere fra Pakistan og norskfødte med foreldre fra Pakistan, etter kjønn og utdanningsnivå. Prosent ¹	196
7.16.	Andel innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre som i løpet av de siste 12 månedene har hatt vansker med å klare løpende utgifter til mat, transport og bolig. Pakistan og i alt i LKI. Prosent	200
7.17.	Antall timer brukt på husarbeid blant innvandrere fra Pakistan og norskfødte med foreldre fra Pakistan, etter kjønn. Prosent	201
7.18.	Andel innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre med medlemskap i ulike typer organisasjoner, etter kjønn. I alt i LKI og Pakistan. Prosent	203
7.19.	Andel innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre som tror at de noen gang kommer til å flytte tilbake til opprinnelseslandet for å bo der fast. Pakistan og i alt i LKI. Prosent	206
7.20.	Samhørighetsfølelse blant innvandrere og norskfødte med foreldre fra Pakistan, etter kjønn. Skala fra 0 (svakest) til 7 (sterkest). Prosent	207
7.21.	Andel som ofte eller av og til føler seg ensom, etter kjønn. Prosent	208
7.22.	Andel med familie i Norge blant innvandrere fra Pakistan og norskfødte med foreldre fra Pakistan i 1996 og i 2005/2006. Prosent	209
7.23.	Andel innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre som har far, mor og søsken i Norge. Pakistan og i alt i LKI. Prosent	209
8.1.	Årlig nettoinnvandring av statsborgere av Somalia, etter kjønn. 1986-2008. Absolutte tall	213
8.2.	Antall innvandrere og norskfødte med foreldre fra Somalia. 1998-2009	214

8.3.	Antall innvandrere fra Somalia og norskfødte med somaliske innvandrerforeldre, etter kjønn og alder. 1.1.2009.....	215
8.4.	Antall menn og kvinner fra Somalia, og andel kvinner blant innvandrere fra Somalia. 1998-2009	216
8.5.	Innvandrere fra Somalia, etter botid (ankomstår i parentes) og kjønn. Prosent.....	217
8.6.	Foreldres høyeste fullførte utdanning, blant innvandrere som var minst 18 år ved ankomst. Innvandrere fra de ti landene i LKI i alt og innvandrere fra Somalia. Prosent	219
8.7.	Foreldres yrke i opprinnelseslandet, blant innvandrere som var minst 18 år ved ankomst. Innvandrere fra de ti landene i LKI i alt og innvandrere fra Somalia. Prosent	220
8.8.	Yrke i opprinnelseslandet blant menn og kvinner fra Somalia som var minst 18 år ved ankomst. Innvandrere fra de ti landene i LKI i alt og innvandrere fra Somalia. Prosent	220
8.9.	Innvandrere fra Somalia, etter boligforhold. Prosent	222
8.10.	Utdanning tatt i utlandet blant innvandrere fra Somalia som kom til Norge i alder 18 år eller mer, etter kjønn. Prosent ¹	224
8.11.	Innvandrere fra Somalia, etter kjønn og høyeste fullførte utdanning i/utenfor Norge. Prosent	224
8.12.	Vurdering av egne norskferdigheter blant innvandrere fra Somalia som innvandret etter fylte 6 år, etter kjønn. Prosent ¹	226
8.13.	Andel som vurderer sine norskferdigheter som dårlige/svært dårlige i gitte situasjoner blant innvandrere fra Somalia som innvandret etter fylte 6 år, og blant innvandrere i LKI i alt, etter kjønn. Prosent	226
8.14.	Andel innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre med inntektsgivende arbeid i 1996 og 2005/2006. Somalia og i alt i LKI. Prosent	228
8.15.	Andel sysselsatte blant innvandrere fra Somalia, etter kjønn og utdanningsnivå. Prosent	229
8.16.	Andel innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre som i løpet av de siste 12 månedene har hatt vansker med å klare løpende utgifter til mat, transport og bolig. Somalia og i alt i LKI. Prosent	233
8.17.	Antall timer brukt på husarbeid blant innvandrere fra Somalia, etter kjønn. Prosent	235
8.18.	Andel innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre med medlemskap i ulike typer organisasjoner, etter kjønn. I alt i LKI og Somalia. Prosent.....	236
8.19.	Andel innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre som tror at de noen gang kommer til å flytte tilbake til opprinnelseslandet for å bo der fast. Somalia og i alt i LKI. Prosent	239
8.20.	Samhørighetsfølelse blant innvandrere fra Somalia, etter kjønn. Skala fra 0 (svakest) til 7 (sterkest). Skala fra 0 (svakest) til 7 (sterkest). Prosent	240
8.21.	Andel som ofte eller av og til føler seg ensom, etter kjønn. Prosent.....	242
8.22.	Andel med familie i Norge blant innvandrere fra Somalia i 1996 og i 2005/2006. Prosent	242
8.23.	Andel innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre som har far, mor og søsken i Norge. Somalia og i alt i LKI. Prosent	243
9.1.	Årlig nettoinnvandring av statsborgere av Irak, etter kjønn. 1986-2008. Absolutte tall	247
9.2.	Antall innvandrere og norskfødte med foreldre fra Irak. 1998-2009	249
9.3.	Antall menn og kvinner fra Irak, og andel kvinner blant innvandrere fra Irak. 1998-2009	250
9.4.	Antall innvandrere fra Irak og norskfødte med innvandrerforeldre fra Irak, etter kjønn og alder. 1.1.2009	250
9.5.	Innvandrere fra Irak, etter botid (ankomstår i parentes) og kjønn. Prosent.....	251
9.6.	Foreldres høyeste fullførte utdanning, blant innvandrere som var minst 18 år ved ankomst. Innvandrere fra de ti landene i LKI i alt og innvandrere fra Irak. Prosent	253
9.7.	Foreldres yrke i opprinnelseslandet blant innvandrere fra Irak som var minst 18 år ved ankomst. Innvandrere fra de ti landene i LKI i alt og innvandrere fra Irak. Prosent	254
9.8.	Yrke i opprinnelseslandet blant menn og kvinner fra Irak som var minst 18 år ved ankomst. Innvandrere fra de ti landene i LKI i alt og innvandrere fra Irak. Prosent	254
9.9.	Innvandrere fra Irak, etter boligforhold. Prosent	256
9.10.	Utdanning tatt i utlandet blant innvandrere fra Irak som kom til Norge i alder 18 år eller mer, etter kjønn. Prosent ¹	258
9.11.	Innvandrere fra Irak, etter kjønn og høyeste fullførte utdanning i/utenfor Norge. Prosent	258
9.12.	Vurdering av egne norskferdigheter blant innvandrere fra Irak som innvandret etter fylte 6 år, etter kjønn. Prosent	260
9.13.	Andel som vurderer sine norskferdigheter som dårlige/svært dårlige i gitte situasjoner blant innvandrere fra Irak som innvandret etter fylte 6 år, og blant innvandrere i LKI i alt, etter kjønn. Prosent.....	260

9.14. Andel sysselsatte blant innvandrere fra Irak, etter kjønn og utdanningsnivå. Prosent	263
9.15. Andel innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre som i løpet av de siste 12 månedene har hatt vansker med å klare løpende utgifter til mat, transport og bolig. Irak og i alt i LKI. Prosent	266
9.16. Antall timer brukt på husarbeid blant innvandrere fra Irak, etter kjønn. Prosent	267
9.17. Andel innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre med medlemskap i ulike typer organisasjoner, etter kjønn. I alt i LKI og Irak. Prosent ¹	269
9.18. Andel innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre som tror at de noen gang kommer til å flytte tilbake til opprinnelseslandet for å bo der fast. Irak og i alt i LKI. Prosent	272
9.19. Samhørighetsfølelse blant innvandrere fra Irak, etter kjønn. Skala fra 0 (svakest) til 7 (sterkest). Prosent	273
9.20. Andel som ofte eller av og til føler seg ensom, etter kjønn. Prosent.....	275
9.21. Andel innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre som har far, mor og søsken i Norge. Irak og i alt i LKI. Prosent	275
10.1. Årlig nettoinnvandring av statsborgere av Serbia, Kosovo og Montenegro sett under ett, etter kjønn. 1986-2008. Absolutte tall ¹	279
10.2. Antall innvandrere fra Kosovo og norskfødte med foreldre fra Kosovo. 1.1.2009....	281
10.3. Innvandrere fra Serbia og Montenegro, etter botid (ankomstår i parentes) og kjønn. Prosent	283
10.4. Foreldres høyeste fullførte utdanning, blant innvandrere som var minst 18 år ved ankomst. Innvandrere fra de ti landene i LKI i alt og innvandrere fra Serbia og Montenegro. Prosent ¹	284
10.5. Foreldres yrke i opprinnelseslandet blant innvandrere som var minst 18 år ved ankomst. Innvandrere fra de ti landene i LKI i alt og innvandrere fra Serbia og Montenegro. Prosent.....	285
10.6. Yrke i opprinnelseslandet blant menn og kvinner som var minst 18 år ved ankomst. Innvandrere fra de ti landene i LKI i alt og innvandrere fra Serbia og Montenegro. Prosent	286
10.7. Innvandrere fra Serbia og Montenegro, etter boligforhold. Prosent	287
10.8. Utdanning tatt i utlandet blant innvandrere fra Serbia og Montenegro som kom til Norge i alder 18 år eller mer, etter kjønn. Prosent ¹	289
10.9. Innvandrere fra Serbia og Montenegro, etter kjønn og høyeste fullførte utdanning i/utenfor Norge. Prosent.....	289
10.10. Vurdering av egne norskferdigheter blant innvandrere fra Serbia og Montenegro som innvandret etter fylte 6 år, etter kjønn. Prosent ¹	291
10.11. Andel som vurderer sine norskferdigheter som dårlige/svært dårlige i gitte situasjoner blant innvandrere fra Serbia og Montenegro som innvandret etter fylte 6 år, og blant innvandrere i LKI i alt, etter kjønn. Prosent	291
10.12. Andel innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre med inntektsgivende arbeid i 1996 og 2005/2006. Serbia og Montenegro og i alt i LKI. Prosent.....	293
10.13. Andel sysselsatte blant innvandrere fra Serbia og Montenegro, etter kjønn og utdanningsnivå. Prosent	294
10.14. Andel innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre som i løpet av de siste 12 månedene har hatt vansker med å klare løpende utgifter til mat, transport og bolig. Serbia og Montenegro og i alt i LKI. Prosent.....	297
10.15. Antall timer brukt på husarbeid blant innvandrere fra Serbia og Montenegro, etter kjønn. Prosent	298
10.16. Andel innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre med medlemskap i ulike typer organisasjoner, etter kjønn. I alt i LKI og Serbia og Montenegro. Prosent	300
10.17. Andel innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre som tror at de noen gang kommer til å flytte tilbake til opprinnelseslandet for å bo der fast. Serbia og Montenegro og i alt i LKI. Prosent	302
10.18. Samhørighetsfølelse blant innvandrere fra Serbia og Montenegro, etter kjønn. Skala fra 0 (svakest) til 7 (sterkest). Skala fra 0 (svakest) til 7 (sterkest). Prosent ..	303
10.19. Andel som ofte eller av og til føler seg ensom, etter kjønn. Prosent.....	304
10.20. Andel innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre som har far, mor og søsken i Norge. Serbia og Montenegro og i alt i LKI. Prosent	305
10.21. Andel med familie i Norge blant innvandrere fra det tidligere Jugoslavia i 1996 og blant innvandrere fra Serbia og Montenegro i 2005/2006. Prosent	305
11.1. Årlig nettoinnvandring av statsborgere av Bosnia-Hercegovina, etter kjønn. 1986-2008. Absolutte tall	310
11.2. Antall innvandrere fra Bosnia-Hercegovina og norskfødte med foreldre fra Bosnia-Hercegovina, etter kjønn og alder. 1.1.2009.....	311
11.3. Innvandrere fra Bosnia-Hercegovina etter botid (ankomst år i parentes) og kjønn. Prosent	312
11.4. Foreldres høyeste fullførte utdanning, blant innvandrere som var minst 18 år ved ankomst. Innvandrere fra de ti landene i LKI i alt og innvandrere fra Bosnia-Hercegovina. Prosent	314

11.5.	Foreldres yrke i opprinnelseslandet blant innvandrere fra Bosnia-Hercegovina som var minst 18 år ved ankomst. Innvandrere fra de ti landene i LKI i alt og innvandrere fra Bosnia-Hercegovina. Prosent.....	315
11.6.	Yrke i opprinnelseslandet blant menn og kvinner fra Bosnia-Hercegovina som var minst 18 år ved ankomst. Innvandrere fra de ti landene i LKI i alt og innvandrere fra Bosnia-Hercegovina. Prosent.....	315
11.7.	Innvandrere fra Bosnia-Hercegovina, etter boligforhold. Prosent	316
11.8.	Utdanning tatt i utlandet blant innvandrere fra Bosnia-Hercegovina, og blant innvandrere i alt i LKI, som kom til Norge i alder av 18 år eller mer, etter kjønn. Prosent	317
11.9.	Innvandrere fra Bosnia-Hercegovina, etter kjønn og høyeste fullførte utdanning i/utenfor Norge. Prosent	318
11.10.	Vurdering av egne norskferdigheter blant innvandrere fra Bosnia-Hercegovina som innvandret etter fylte 6 år, etter kjønn. Prosent.....	319
11.11.	Andel som vurderer sine norskferdigheter som dårlige/svært dårlige i gitte situasjoner blant innvandrere som innvandret etter fylte 6 år, etter kjønn. Bosnia-Hercegovina og innvandrere i alt i LKI. Prosent	319
11.12.	Andel innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre med inntektsgivende arbeid i 1996 og 2006. Bosnia-Hercegovina og i alt i LKI. Prosent.....	321
11.13.	Andel sysselsatte blant innvandrere fra Bosnia-Hercegovina, etter utdanningsnivå og kjønn. Prosent	322
11.14.	Andel innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre som i løpet av de siste 12 månedene har hatt vansker med å klare løpende utgifter til mat, transport og bolig. Bosnia-Hercegovina og i alt i LKI. Prosent.....	325
11.15.	Antall timer brukt på husarbeid blant innvandrere fra Bosnia-Hercegovina, etter kjønn. Prosent	326
11.16.	Andel innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre med medlemskap i ulike typer organisasjoner, etter kjønn. Bosnia-Hercegovina og i alt i LKI. Prosent	327
11.17.	Andel innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre som tror de noen gang kommer til å flytte tilbake til opprinnelseslandet for å bo der fast. Bosnia-Hercegovina og i alt i LKI. Prosent	330
11.18.	Samhørighetsfølelse blant innvandrere fra Bosnia-Hercegovina, etter kjønn. Skala fra 0 (svakest) til 7 (sterkest). Prosent.....	331
11.19.	Andel som ofte eller av og til føler seg ensom blant befolkningen i alt, innvandrere i alt og blant bosniere, etter kjønn.....	332
12.1.	Andel som mener de har dårlige/svært dårlige norskferdigheter, etter kjønn, sysselsetting og landbakgrunn. Prosent.....	343
12.2.	Andel med en god norsk venn, etter kjønn, sysselsetting og landbakgrunn. Prosent.....	344
12.3.	Andel som svarer at de ofte føler seg ensom, etter kjønn, sysselsetting og landbakgrunn.....	344
12.4.	Andel som de siste 14 dagene ikke har vært plaget av fire ulike plager, etter kjønn og sysselsetting. Prosent.....	345
12.5.	Andel som bruker 20 timer eller mer på husarbeid i uka, etter kjønn, sysselsetting og landbakgrunn. Prosent.....	346
12.6.	Andel som i løpet av de siste 12 månedene har hatt vansker med å klare løpende utgifter til mat, transport og bolig blant innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre i LKI, etter sysselsettingsgrad og landbakgrunn	347
A1.	Innvandrere, etter landbakgrunn, kjønn og botid. 1.1.2009. Registerdata. Prosent.....	351
A2.	Median botid blant innvandrere i LKI, etter landbakgrunn. 1996 og 2005/2006.....	352
A3.	Andel i utvalget som var i ulike aldersgrupper ved utgangen av året de ble intervjuet. Innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre, etter landbakgrunn. 2005/2006. Prosent.....	352
A4.	Andel blant innvandrere som kom til Norge som 18 år eller eldre, som har far eller mor uten fullført grunnskole, etter landbakgrunn. 2005/2006. Prosent	353
A5.	Andel blant innvandrere som kom til Norge som 18 år eller eldre, som hadde hjemmевærende mor i opprinnelseslandet, etter landbakgrunn. 2005/2006. Prosent	353
A6.	Andel blant innvandrere som kom til Norge som 18 år eller eldre, som ikke hadde yrke i opprinnelseslandet, etter landbakgrunn og kjønn. 2005/2006. Prosent	353
A7.	Andel innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre bosatt i Oslo, etter landbakgrunn. 1.1.2009. Prosent	354
A8.	Andelen trangbodde innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre, etter objektive og subjektive kriterier, etter landbakgrunn. 2005/2006. Prosent.....	354
A9.	Andel innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre som har opplevd diskriminering i boligmarkedet pga utenlandsk bakgrunn, etter landbakgrunn og kjønn. 2005/2006 Prosent	354

A10.	Andel uten fullført grunnskole blant innvandrere som kom til Norge etter fylte 18 år, etter landbakgrunn og kjønn. 2005/2006. Prosent.....	355
A11.	Andel med høyere utdanning blant innvandrere som kom til Norge etter fylte 18 år, etter landbakgrunn og kjønn.....	355
A12.	Andel som vurderer sine norskerferdigheter som dårlige/svært dårlige blant innvandrere som kom til Norge etter fylte 6 år, etter landbakgrunn og kjønn. 2005/2006. Prosent	356
A13.	Personer i inntektsgivende arbeid, etter landbakgrunn og kjønn. 2005/2006. Prosent.....	357
A14.	Innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre i inntektsgivende arbeid etter landbakgrunn og fast/midlertidig ansettelse. 2005/2006. Prosent	357
A15.	Muligheter til å utnytte ferdigheter og kunnskaper i jobben for innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre, etter landbakgrunn. 2005/2006. Prosent.....	357
A16.	Andel i inntektsgivende arbeid blant innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre, etter kjønn og utdanningsnivå. 2005/2006. Prosent	358
A17.	Andel som nesten hele tiden og sjelden eller aldri har gjentatte arbeidsoppgaver blant sysselsatte innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre, etter landbakgrunn. 2005/2006. Prosent.....	358
A18.	Andel som nesten hele tiden eller sjelden eller aldri bestemmer pauser selv blant sysselsatte innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre, etter landbakgrunn. 2005/2006. Prosent.....	358
A19.	Andel som synes arbeidet i høy eller noen grad er en psykisk påkjenning blant sysselsatte innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre, etter landbakgrunn. 2005/2006. Prosent.....	359
A20.	Andel som synes arbeidet i høy eller noen grad er en psykisk påkjenning blant sysselsatte innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre, etter landbakgrunn. 1996 og 2005/2006. Prosent.....	359
A21.	Andel innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre som i løpet av de siste fem årene på grunn av sin utenlandske bakgrunn ikke hadde fått et arbeid, som de hadde søkt og mente de var kvalifisert for, etter landbakgrunn og kjønn. 2005/2006. 1996.....	360
A22.	Medianinntekt etter skatt per forbruksenhet (EU-skala) i 2005 for hushold hvor hovedinntektstaker er i alder 25-55 år, etter hovedinntektstakers landbakgrunn. Registerdata. Antall tusen kroner	360
A23.	Gjennomsnittlig husholdningsstørrelse blant innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre, etter landbakgrunn. Registerdata. 1.1.2008	360
A24.	Husholdningstype blant innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre etter landbakgrunn. 1.1.2008. Registerdata. Prosent	361
A25.	Andel som i løpet av de siste 12 månedene aldri/ofte har hatt vansker med å klare løpende utgifter til mat, transport og bolig blant innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre, etter landbakgrunn. 2005/2006. Prosent	361
A26.	Andel som i løpet av de siste 12 månedene aldri/ofte har hatt vansker med å klare løpende utgifter til mat, transport og bolig blant innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre, etter landbakgrunn. 1996 og 2005/2006. Prosent.....	361
A27.	Andel som brukte kontantstøtte blant barn 1-2 år, etter landbakgrunn. Registerdata. 1999-2008. Prosent.....	362
A28.	Andel som bruker mer enn 20 timer i uka på husarbeid, etter landbakgrunn og kjønn. 2005/2006. Prosent	362
A29.	Gjennomsnittlig rangering av hvor viktig religion er i livet for innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre, etter landbakgrunn og kjønn. 1=Ingen betydning 10=svært viktig. 2005/2006.....	363
A30.	Antall ganger respondentene har deltatt på religiøse møter/bønn arrangert av trossamfunn i løpet av det siste året, etter landbakgrunn og kjønn. 2005/2006	363
A31.	Andel innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre som tror de noen gang kommer til å flytte tilbake til opprinnelseslandet for å bo der fast, etter landbakgrunn. 2005/2006. Prosent.....	364
A32.	Andel innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre som eier jord/bolig i opprinnelseslandet, etter landbakgrunn. 2005/2006. Prosent	364
A33.	Gjennomsnittlig samhörighetsfølelse med Norge blant innvandrere og norskfødte i LKI, etter landbakgrunn og kjønn. Skala fra 0 (svakest) til 7 (sterkest). 2005/2006.....	364
A34.	Andel innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre som hjelper familien i opprinnelseslandet økonomisk, etter landbakgrunn og kjønn. 2005/2006. Prosent.....	365
A35.	Andel innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre som har en god norsk venn, etter landbakgrunn og kjønn. 2005/2006. Prosent.....	365
A36.	Andel innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre som ofte/aldri føler seg ensomme, etter landbakgrunn. 2005/2006. Prosent.....	366
A37.	Andel innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre med familie i Norge blant dem som har familie i live, etter landbakgrunn. 2005/2006. Prosent	366

Tabellregister

1.1.	De ulike gruppenes vekt når gjennomsnittet regnes ut.....	12
2.1.	Inn-, ut- og nettoinnvandring av statsborgere av Chile, etter kjønn. 1986-2008. Absolutte tall.....	18
2.2.	Innvandrere fra Chile, etter kjønn og botid. 1.1.2009.....	20
3.1.	Inn-, ut- og nettoinnvandring av statsborgere av Iran, etter kjønn. 1986-2008. Absolutte tall.....	49
3.2.	Antall innvandrere fra Iran, etter kjønn og botid. 1.1.2009.....	51
4.1.	Inn-, ut- og nettoinnvandring av statsborgere av Vietnam, etter kjønn. 1986-2008. Absolutte tall.....	80
4.2.	Antall innvandrere fra Vietnam, etter kjønn og botid. 1.1.2009.....	82
5.1.	Inn-, ut- og nettoinnvandring av statsborgere av Sri Lanka, etter kjønn. 1986-2008. Absolutte tall.....	113
5.2.	Antall innvandrere fra Sri Lanka, etter kjønn og botid. 1.1.2009.....	115
6.1.	Inn-, ut- og nettoinnvandring av statsborgere av Tyrkia, etter kjønn. 1986-2008. Absolutte tall.....	145
6.2.	Antall innvandrere fra Tyrkia, etter kjønn og botid. 1.1.2009.....	148
7.1.	Inn-, ut- og nettoinnvandring av statsborgere av Pakistan, etter kjønn. 1986-2008. Absolutte tall.....	181
7.2.	Antall innvandrere fra Pakistan, etter kjønn og botid. 1.1.2009.....	184
8.1.	Inn-, ut- og nettoinnvandring av statsborgere av Somalia, etter kjønn. 1986-2008. Absolutte tall.....	214
8.2.	Antall innvandrere fra Somalia, etter kjønn og botid. 1.1.2009.....	216
9.1.	Inn-, ut- og nettoinnvandring av statsborgere av Irak, etter kjønn. 1986-2008. Absolutte tall.....	248
9.2.	Antall innvandrere fra Irak, etter kjønn og botid. 1.1.2009.....	251
10.1.	Inn-, ut- og nettoinnvandring av statsborgere av Serbia, Montenegro og Kosovo sett under ett, etter kjønn. 1986-2008. Absolutte tall ¹	280
10.2.	Antall innvandrere fra Serbia og Montenegro, etter kjønn og botid. 1.1.2009.....	282
11.1.	Inn- ut- og nettoinnvandring av kvinnelige og mannlige statsborgere av Bosnia-Hercegovina. 1986-2008. Absolutte tall.....	310
11.2.	Innvandrere fra Bosnia-Hercegovina, etter kjønn og botid. 1.1.2009.....	312
12.1.	Forskjell mellom menn og kvinner på ulike områder. Menns andeler er trukket fra kvinners andeler.....	339
A1.	Antall innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre, og andel norskfødte, for de 22 største grupper i Norge. Registerdata. 1.1.2009.....	351
A2.	Svarprosent og frafallsårsaker etter landbakgrunn. Prosent av bruttoutvalg.....	352
A3.	Høyeste fullførte utdanning i/utenfor Norge, etter utdanningsnivå, landbakgrunn og kjønn. Innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre. 2005/2006 Prosent.....	356
A4.	Organisasjonsdeltakelse, etter landbakgrunn. 2005/2006. Prosent.....	363